ACCADEMIA DI MEDICINA
DI
TORINO

FRIDERICI HOFFMANNI MEDICINÆ RATIONALIS SYSTEMATICÆ

TOMI QUARTI.

QUO SPECIALIS MORBORUM PATHOLOGIA & huic ſuperſtructa ſolida Therapia cum medendi methodo cautelis Clinicis & morborum enarrationibus adjuncta Epicriſi exhibentur.

PARS SECUNDA

Doctrinam hæmorrhagiarum & dolorum perſpicua & demonſtrativa methodo tradens.

VENETIIS; MDCCXLV.

EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

PRÆFATIO.

SEcundam therapiæ rationalis partem, veritatis Medicæ cupide Lector, Tibi jam exhibeo: cujus maturiorem editionem, occupationum & conſultationum, quæ me in ſenio plurimum urgent, aſſidua multitudo, quodammodo retardavit. In præſenti hoc libro, difficilem & perplexam admodum maximique in praxi medica momenti materiam, de hæmorrhagiis & doloribus, paulo curatius evolvendam atque obſervationibus clinicis illuſtrandam mihi ſumſi. Nam primo ex omnibus, quæ in genus humanum incidunt, morboſis afflictionibus, febres ſi exceperis, vix ullæ dantur, quæ frequentius invadant, quæ nulli ætati, nulli temperamento, nulli ſexui parcunt, quam ſpontaneæ a natura per varia corporis loca excitatæ ſanguinis eruptiones. Hæ, probe conſideratis phœnomenis & paulo penſiculatius ſubductis rationibus, iiſdem propemodum utut non ſatis completis motibus, quibus febres oriuntur, progignuntur. Nam ſicut duo principales motus ad febrem conſtituendam neceſſarii ſunt, alter qui præcedit & qui ab extima corporis humani ſuperficie ad interiora ſanguinem & reliqua fluida urget atque propellit; alter qui ſequitur & ab interioribus verſus exteriora rurſus eundem cum aucta cordis & arteriarum celeritate protrudit; ita ſimiles etiam motuum ſpecies in hæmorrhagicis excretionibus concurrere animadvertimus. Etenim a nulla cauſa interna ſuſcitatur hæmorrhagia præſertim paulo gravior, quæ non extremorum refrigerationem, & ſpaſticam habitus corporis conſtrictionem, cum alvo plerumque ſtricta, urina tenui, & parciori per cutis cribrum perſpiratione, comitem habeat, ſanguinem ad interiora & cor pellendo: quem motum poſtea celerior & vehementior, non ſecus ac in febre fit, arteriarum motus & ad certam partem directus ſanguinis impetus conſequitur. Præterea, quemadmodum motus febriles in ſe & ſua natura motibus vitalibus alieni, per ſapientiſſimam autem DEI providentiam, quam in fabrica corporis humani dilucide commonſtravit, ſubinde ſalutarem effectum exerunt, cauſamque ipſam a qua originem habuerunt expugnando, hominem ſanitati reſtituunt; ita etiam ſanguinis quæ præter naturam fiunt excretiones, ipſam cauſam quæ eas excitavit quando ſubtrahunt, a graviſſimis malis & periculo

corpus ſæpe vindicant. Cujus rei periodicæ menſtruales in ſexu ſequiori ſanguinis profuſiones, atque per venas ani in ſexu nobiliori inſtitutæ a natura ſanguineæ evacuationes, teſtimonio eſſe poſſunt luculentiſſimo. Quando autem febrium vel hæmorrhagiarum cauſæ ita ſunt comparatæ, ut neque motibus iſtis juſto intenſioribus, neque evacuatoriis tolli poſſint, quemadmodum fit, ſi vitium non tam in materiæ mole, quam in perverſa & maligna humorum indole, aut viſceris cujuſdam corruptela vel obſtructione, aut in motu animi immoderatiori conſiſtit, nunquam tales motus ſalutares cenſendi ſunt, eo quod in detrimentum & præſentiſſimum ſæpe exitium convertantur. Et quia ejuſmodi motus excretorii hæmorrhagici, incompleti febriles, non rationali & intentionali quodam actu, multo minus ad ſalutarem finem deſtinato, ſed ex cauſis phyſicis neceſſitatem affectus quæ inferunt peraguntur; fit utique, ut non modo vel in exceſſu vel in defectu ſanguinis emittendi peccetur, verum etiam, quod ſæpe numero evenit, per partes nobiliores & vias plane inconvenientes & alienas, conſervationi vitali proxime inſervientes, ut ſunt cerebrum, pulmones, ventriculus, inteſtina tenuia, veſica, renes, plane perverſe & erronee, cum ingenti harum partium corruptela nec non cum ſummo vitæ diſcrimine, ſanguinis ſubinde valde copioſi excluſio ſuſcipiatur. Ceterum etiam doctrina hæmorrhagiarum ea de re multum difficultatis in uſu artis habet, quod aliis iiſque graviſſimis tam acutis quam chronicis affectionibus ſæpiſſime conjungantur, & ſupervenientes quandoque, ſed rarius, morbum ſolvant, ſæpiſſime vero in extremum exitium terminentur. Ex quibus omnibus adductis & paulo penitius conſideratis facile intelligi poſſe arbitror, quam difficilis ardua & intricata res ſit, prudenter motus hos ſanguinis excretorios tractandi, nec non, ut in ſalutem & conſervationem corporis humani cedant, eos convertendi & dirigendi; atque hæc ipſa difficultas non parum ſuccreſcit & augetur, quod nullum in tota rerum natura divina ſapientia conſtituerit remedium, quod tanta polleat efficacia, ut Medicus, pro ſuo arbitrio & rei exigentia, ſanguinis fluxum ſi deficit, provocare vel reſtituere cum certo effectu poſſit. Enimvero Medicus, pro variis indicationibus & præſervandi & curandi morbos, multi generis evacuantia poſſidet, ut pro lubitu excretiones per alvum, per urinam, per ſudorem, per nares, per ſalivam, per expectorationem movere poſſit; ſed ejuſmodi medicamina, quæ ſanguinem per certa loca pro Medici arbitrio evacuandi certa potentia inſtructa ſint, plane non reperiuntur. Inter ceteras inſuper difficultates non minima eſt, quod neque ullum certum detur remedium, quod ſine majori detrimento enormem ſanguinis profuſionem expedite compeſcere poſſit. Quæ cum ita ſint, intelligere quiſque poterit facilli-

cillime, quare poſt doctrinam febrium, quæ in priori tomo paulo penitius agitata & excuſſa eſt, intricatam & plane difficilem hanc in praxi frequentiſſime occurrentem materiam, paulo curatius præ ceteris evolvendam & illuſtrandam utiliſſimum imo ſumme neceſſarium judicaverim. Præter hæc placuit quoque in hoc Tom. II. dolorum pathologiam & theoriam paulo accuratiori ſcrutinio committere, & hæmorrhagiarum tractationi ſubnectere, eo quod inter hæmorrhagias & dolores magnus ſit nexus, magna conſenſio, & inter cauſas quoque & curationem conſpiratio. Dolores præſertim acerbiores certis paroxyſmis certiſque periodis invadere, ac ſemper fere cum febriculoſa quadam partium ſolidarum & fluidarum commotione, quam extremorum conſtrictio, excretionum per alvem, per ſudorem quæ fiunt retardatio, pulſuumque poſtea celeritas & durities ſubſequitur, febribus communis, fieri nunquam non obſervatur. Et ſicuti febrium paroxyſmi, per motum ſanguinis verſus corporis ſuperficiem reſtitutum & ſubſequentem ſudorem ſalutariter finiuntur: ita etiam obſervamus dolorum tormenta non facile conquieſcere vel ſopiri, multo minus ex toto abigi, niſi prius ſanguinis circulus uberior cum calore & madore ſubſequente ad partes extremas fuerit converſus. Neque iis qui aſſidue in artis exercitio verſantur obſcurum eſſe poteſt, omnis generis dolores, ſive internas ſive externas partes infeſtent, potiſſimum a ſanguinis conſuetis excretionibus retardatis vel plane ceſſantibus aut ſuppreſſis originem ſuam trahere, & vix aliter citius, niſi in ordinem iis prius reductis, perfectam ſanationem recipere. Teſtimonio poſſunt eſſe cardialgici, colici, nephritici & podagrici dolores, qui, in feminis, fluxu menſium, in viris conſueto hæmorrhoidum fluxu reſtituto, inſigne allevamentum accipiunt. Denique conſpiratio & harmonia inter hæmorrhagias & dolores vel exinde eluceſcit, quod in utroque affectu, non tam ſanguinis puri, conſiſtentis & fibroſi, ſed potius vitioſi ſeri intra vaſa collecti redundantia magis peccet atque delinquat. Et quemadmodum porro hæmorrhagiæ in iiſdem locis, ubi ſemel vel iterum proruperunt, reverti ſolent, ob debilitatem relictam: ita etiam res cum doloribus comparata eſt, qui, ubi ſemel radicem egerunt in nervoſis quibuſdam partibus, quam facile has rurſus occupant atque invadunt. Poſtremo quantum difficultatis atque negotii, hæmorrhagiarum atque dolorum opportuna cura medentibus faceſſat & quod plurimorum remediorum efficaciam eludant, ita ut ab anodynis ſæpius exacerbentur, in praxi notiſſimum eſt. Prægnantes itaque & juſtæ cauſæ hæ fuerunt, quare præ ceteris morbis, maxime præſenti hoc in ſecundo tomo, de hiſce affectibus paulo curatius agere propoſuerim. Et quoniam caſus clinici & completæ de morbis hiſtoriæ unicum & verum pathologiæ & therapiæ rationalis fundamentum conſtituunt, ſine

qua-

quarum ſufficiente apparatu nihil ſolidi Medicus in theoria ſtatuere, neque in praxi præſtare & efficere poteſt; cuivis morbo notabiliores quæ mihi ad manus fuere adjeci obſervationes, in quibus fideliter & candide morbi cujuſvis hiſtoriam & progreſſum, quæ remedia, quò ordine uſurpata & qualis effectus conſecutus fuerit, expoſui, atque ſimul in ſubnexa epicriſi inſignem uſum & fructum obſervationum ad circumſpectam & auſpicatiorem praxin exercendam demonſtravi. Ego nihil magis in votis habeo, quam ut etiam alii qui ingenio pollent & in ampla praxi verſantur publicumque bonum promovendi ardorem habent, me hac in parte ſequantur. Ceterum nullus dubito, fore, ut plures ex Medicis, ſi ſcripta mea practica uſque eo in lucem edita, quæ non præcipitavi quinquaginta annorum per DEI gratiam experientia innixus, cum attentione legant & perlegant, non modicum fructum in miſere afflictos redundaturum abundanter percepturi ſint. Sin autem invidi quidam aut in praxi rationali minus verſati, hæc vel quæcunque alia mea ſcripta vilipendere velint, id certe parum curabo.

CON-

CONSPECTUS
PARTIS SECUNDÆ
SECTIO I.

De hæmorrhagiis partium tam externarum, quam internarum.

PROLEGOMENA.

De Hæmorrhagiis in genere.

Caput I. *De Hemorrhagia narium.* pag. 5
II. *De ſanguinis fluxu ex pulmonibus.* 16
III. *De vomitu cruento, ſine & cum ſeceſſu nigro, ſive morbo nigro Hippocratis.* 34
IV. *De hæmorrhoidali fluxu nimio.* 44
V. *De uteri hæmorrhagia immoderata.* 54
VI. *De hæmorrhagia ex primariis viis.* 66
VII. *De hæmorrhagia cerebri.* 82

CON-

SECTIO II.

De Doloribus & ſpaſmis varii generis internis, & externis, nec non arthriticis, & rheumaticis.

Caput I. *De dolore cephalico.* pag. 93
II. *De dolore cardialgico ſpaſmodico & flatulento.* 111
III. *De doloribus & ſpaſmis præcordiorum, a calculo felleo ortis, & de ejus generatione.* 126
IV. *De dolore & ſpaſmo iliaco.* 143
V. *De inteſtinorum doloribus, atque in ſpecie, de colica flatulenta & ſpaſmodica.* 158
VI. *De acuto dolore & ſpaſmo ex calculo renali.* 182
VII. *De ſpaſmo & dolore veſicæ & adjacentium partium.* 201
VIII. *De doloribus & ſpaſmis externarum partium rheumaticis, & arthriticis.* 217
IX. *De rheumatiſmo odontalgico.* 242
X. *De dolore & ſpaſmo otalgico.* 252
XI. *De dolore podagrico & arthritico vero & inveterato.* 257

SECTIO I.
DE HÆMORRHAGIIS PARTIUM
Tam internarum quam externarum.

PROLEGOMENA DE HÆMORRHAGIIS IN GENERE.

§. I.

In quibus locis ordinario hæmorrhagiæ fiunt.

PRimo commemorandum eſt, quod ſanguinis, quæ ſponte a natura fiunt, excretiones, ordinario ex illis locis fiant, quæ textura gaudent teneriori ac rariori, per quam vaſa tenuiſſima undiquaque diſperſa ſerpunt, neque firmis membranis circumtenſa latitant, ſed potius in ſuperficie morantur: quo privilegio quam maxime gaudent interior narium pars, pulmonum bronchia, caro gingivarum, ventriculi pars amplior ſiniſtra, inteſtinum ileum, recti inteſtini extremitas, exterior uteri & vaginæ ſubſtantia; ex quarum partium nimium diſtentis & apertis arteriolis cum impetu ſæpe ſanguis prorumpit. Verum extraordinarie quandoque fit, ut per alias vias plane inſuetas, & in quibus paulo profundius vaſa latitant, ſanguis ſeſe exoneret. Ita per minimum digitum ſanguinem excretum vidit SALMUTHUS *cent.* 2. *obſer.* 36. it. HENR. AB HEER *obſ.* 36. Ex genu & manu proſilientem ſanguinem menſtruum BARTHOLINUS *obſerv. anat. cent.* 1. *hiſt.* 30. & ex mammis ſaltu eundem prodeuntem PANAROLLUS *Pentec.* 4. *obſervat.* 15. item AMATUS *cent.* 2. *obſer.* 24. & *cent.* 7. *curat.* 48. memorant: menſtrui vero in viris per penem profluvii obſervationes numero plures in STALPARTIO VAN DER WIEL *cent.* 1. *obſer.* 80. conſpiciuntur.

In quibus extraordinarie?

§. II.

Hi differunt, ratione ſubjecti.

Sanguinis eruptiones per quam familiares ſolent eſſe iis, qui habitus corporis mollioris, ſpongioſioris, atque texturæ tenerioris ſunt, quorum vaſa copioſo ſanguine & ſero turgent, qui ſecundum veterum denominationem dicuntur ſanguinei; his enim hæmorrhagiæ per omnem fere ætatem ſolennes eſſe ſolent. Qui vero ſunt cholerici temperamenti, & vaſa ampliora, ſtrictioremque corporis habitum poſſident, per quorum vaſa ſanguis celerius fertur & circulatur; ii in juventutis annis hæmoptyſi maxime ſunt obnoxii. Sangui-

guineo-melancholicis fluxus hæmorrhoidum frequentior; & ſanguineo-phlegmaticis fœminis cruentus vomitus familiarior eſſe ſolet.

§. III.

Ætatis. Memoratu quoque dignum eſt diverſas excretionum ſanguinearum ſpecies in diverſis ætatibus contingere; quemadmodum id etiam jam olim recte notatum fuit ab HIPPOCRATE *Sect.* 3. *aphor.* 27. 29. 30. Videlicet pueri & adoleſcentes ſanguinis profluvium e naribus potiſſimum patiuntur: in juvenibus cruor exitum ſuum per pulmonum vaſa magis molitur, unde hæmoptyſis & inde orta phpthiſis huic ætati familiariſſima; in viris & qui in conſiſtente ætate ſunt conſtituti, ſanguis per ſedis venas, in decrepita autem ætate per vias urinarias plerumque exitum affectat.

§. IV.

Anni temporum. Annotationem deinceps meretur hæc obſervatio, quod vere & autumno, præſertim circa tempora æquinoctialia, ſanguis nimium redundans plus quam alio tempore ex alveis ſuis effundi ſoleat, atque maxime per nares, in viris per hæmorrhoides, ſi alias ad hunc fluxum diſpoſiti fuerint, fluat. Sanguineæ quoque apoplexiæ, quæ non niſi eruptiones ſanguinis in cerebri meditullio ſunt, circa hæc tempora & potiſſimum vere contingunt; vomitiones vero & mictiones cruentas plus autumno quam vere incidiſſe, a nobis annotatum eſt. Atque etiam circa hæc anni tempora ſolenniter ejuſmodi ſanguinis excretiones & periodice redire atque reverti ſolent.

§. V.

Subjecta hæmorrhagiarum. Obſervamus porro, omnes fere eos, quibus ſanguis copioſius & frequentius in primis annis per nares erumpit, natura valde imbecilles, animo quoque ſenſibiliores, variiſque morborum afflictionibus, ſpaſmis & doloribus per omnem fere ætatem ſubjectos eſſe, rarius etiam vitam, diu protrahere: quippe in juventute in phthiſin inclinant, in conſiſtente ætate in malum flatulento-ſpaſmodicum ſive hypochondriacum facile incidunt, atque ætate provectiori ad dolores nephriticos & podagricos multum proclives ſunt.

§. VI.

Diſpoſitio ad hæmorrhagias eſt plerumque nativa, quæ a parentibus in liberos transfertur; promptiſſime vero, per cauſas externas, quæ motum validiorem ſanguini inferunt, aut ejus inteſtinam partium agitationem intendunt, in actum deducitur: inter quas omnes animi & corporis motus ſolito intenſiores, atque interna ex alimentis vel medicamentis aſſumta valde calida acria & ſpirituoſa, intempeſtivus quoque balneorum, ſudoriferorum, vel purgantium uſus, principem ſibi locum vindicant. *Quæ plerumque hæreditariæ ſunt, atque ab externis ſuſcitantur.*

§. VII.

Quemadmodum ſanguineæ excretiones, quando a nimia vaſorum repletione & ſanguinis ac ſeri redundantia fiunt, multum corpori ſalutis afferunt & promittunt: ita, quando a maligna acri materia, ut fit in febribus malignis exanthematicis, ſuſcitantur, periculi ſunt pleniſſimæ; & quandocunque a viſcerum, præſertim hepatis, lienis aut etiam pulmonum obſtructionem, induratione & corruptela proficiſcuntur, lethum plerumque poſt ſe trahunt; quandoquidem facile in cachexiam, hydropem, morbum ſic dictum nigrum Hippocratis, vel in hecticam lethalem terminantur. *Quando ſalutares; quando exitiales?*

§. VIII.

Qui ſanguinis boni, & conſiſtentis, fibroſi, purpureo colore præditi abundantiam, pro cauſa hæmorrhagiarum præcipua & proxima materiali agnoſcunt, hi multum errare videntur. Nam, qui ſanguine valde craſſo, denſo abundant, quales ſunt, qui corpus fibroſum & robuſtum poſſident, atque illud ipſum labore ſtrenue exercent, victuque duro utuntur, rarius ſanguinis excretiones patiun- *Sanguinis boni abundantia non eſt cauſa proxima: ſed ſeri copioſius.*

tiuntur: ubi vero major & ultra proportionem ſeri copia in vaſis continetur, ſicuti fit in corporibus mollioris texturæ vitæ otioſæ addictis & quæ ſeroſioris naturæ ſunt, ſanguinemque copioſius quam par eſt e vena emittunt, tranſpirationem impeditiorem habent, atque plus appetunt quam digerere & excernere poſſunt; ii quam maxime hiſce præternaturalibus excretionibus & ex his provenientibus incommodis & morboſis affectionibus ſubjecti & expoſiti ſunt. Exceſſiva quoque & incredibilis propemodum ſanguinis, quæ non raro per nares vel per uterum excernitur, copia, plethoræ magis ſeroſæ quam ſanguineæ teſtimonium ſatis firmum exhibet: quod vero perpauca ſæpe ſit maſſæ rubicundæ portio, reſpectu ſeroſæ; id ex eo, quando e vena ſecta in ejuſmodi enormibus hæmorrhagiis emiſſus ſanguis in vaſculo colligitur, luculenter commonſtrari poteſt.

§. IX.

In cujuſcunque partis hæmorrhagia ſingularia quædam ſigna præcedunt.

Notabile inſuper eſt, ubicunque in quadam parte plus ſolito ſanguiſerumpere geſtit, in hac ſingularia prius quædam phænomena obſervari: ita totius faciei plus juſtior rubedo ac calor, tumor quoque cum arteriarum majori pulſatione & diſtenſione ſanguinis e naribus profluvium pronunciant. Ante ſanguinis per uterum fluxionem, laſſitudo corporis, dolor dorſi & lumborum, tenſio circa hypochondria, facies pallida, cutis horripilatio pororumque cutis conſtrictio, contingunt. In hæmoptycis præcordiorum anxietas, ſpirandi anguſtia, dolor gravativus undulatorius circa diaphragma, flatulentia in abdomine, extremorum refrigeratio, ante eruptionem percipiuntur. Cruoris vomitum frequentiſſime dolor tenſivus ac preſſorius in hypochondrio ſiniſtro antecedit, quin imo hæmorrhoidum eruptionem, ſpaſticæ quædam ſtricturæ, flatulentiæ abdominis, in oſſe ſacro tenſivus & preſſorius dolor, corporis languor & extimarum partium refrigeratio indicare ſolent.

§. X.

Cauſa proxima hæmorrhagiarum.

Ex quibus jam adductis & probe invicem expenſis, liquido conſtare arbitror, hæmorrhagias, quibuſcunque etiam in locis prodeant, neque a ſanguinis copia, neque ab ejus nimia turgeſcentia exitum per vaſa affectante, neque ex ſeri & ſanguinis acrimonia, diæreſin producente, aut ab ejus nimia tenuitate per vaſorum poros tranſſudante, ut veterum fuit ſententia, proxime & directe proficiſci; ſed potius ab extra ad intus converſo motu atque inæqualitate circulationis ſanguinis oriri: id quod efficitur, quando certæ partes, præſertim extremæ & a corde valde remotæ, intenſiori fibrarum ſtrictura ac contractione ita anguſtantur, ut ſanguis per venas refluere nequeat, ſed, harum aucta ſyſtole, majori copia & impetu, ad alia loca eaque inconvenientia transferatur; unde lateralia arteriolarum vaſa, quæ ordinario non ſanguinem ſtricte ſic dictum, ſed tantum tenuem lymphaticum humorem vehunt, plus juſto diſtendantur & tandem aperiantur neceſſe eſt.

§. XI.

Antecedens.

Ceterum cauſa quoque hæmorrhagiarum præſertim enormium & ſymptomaticarum, quæ aliis morbis præcipue longis accedunt & ſuperveniunt, in vaſorum & viſcerum infarctu, obſtructione, induratione, quæ liberiori curſui obicem ponunt, quærenda erit. Videmus id in hydraulicis machinis, ubi obſtructis quibuſdam canalibus, fluidum per reliquos apertos majori impetu & celeritate erumpit. Atque idem fit in corpore noſtro: nam quando per venas certæ partis ſpaſmo conſtrictas vel obſtructas non libere tranſire & verſus cor circulari poteſt ſanguis, vis & impetus eum impellens creſcit in ramis & ramuſculis & arteriolis, qui humore purpureo repleti & turgidi in extremitate aperiuntur. Declarant

id maxime ſectiones cadaverum, quarum leviter quaſdam attigiſſe ſufficiat. Sic in hæmoptyco diſſecto, latus ſiniſtrum pulmonis a tumore obſeſſum vidit WILLISIUS *in Pharmacia p.* 90. Ita etiam in hæmoptyco reperti fuerunt pulmones copioſiſſima materia argillacea per totum obſiti, & ventriculi dextri auricula inſignis magnitudinis. vid. M. N. C. *Dec.* 2. *an.* 6. *obſ.* 217. BLANCARDUS in *anatom. pract. obſ.* 46. lienem tumentem & vaſa meſenterii atque omenti ſanguine infarcta invenit. In vomitu cruento demortuo hepar durum & ſcirrhoſum, lien quoque tumidus & ſanguine impletus repertus fuit ab eodem Auctore *l. c. obſ.* 23. it. 32. *conf.* B. WEDELIUS in *amœnit. mat. med.* BARTHOLINUS in *hiſtor. anatom. p.* 249. it. M. N. C. *Dec.* 2. *an.* 4. *obſer.* 86. Rectiſſime hinc ſcribit FERNELIUS *meth. med. p.* 14. *quibus viſcera & jecur imbecillum & ſcirrhoſum evadit, illis ſæpius ſanguis e naribus fluit, non ſecus ac hydropicis*: id quod confirmat HEURNIUS *aphor. Hippocr. p.* 191. his verbis: *quibus facies colore ſubviridi ſuffuſa eſt, hepate laborant; & ſignum eſt jam adfuturi hydropis frequens in iis cruoris per nares effuſio.*

§. XII.

Quare hypochondriaci hæmorrhoidarii?

Quoniam autem, ex ſpaſticis partium contractionibus & venarum anguſtationibus, ſanguinis preternaturales eruptiones plerumque ſuum ortum & cauſam mutuantur; liquido nunc intelligitur, quare hypochondriaci, in quibus ventriculus & univerſus inteſtinorum canalis nervoſus, ob motus periſtaltici perverſionem, flatulentis diſtenſionibus, ſpaſticis quoque ſtricturis aſſidue afflictatur, ad motus & fluxus hæmorrhoidales valde ſint proclives, atque, ſi ſanguis ibi non exitum inveniat, hypochondriacorum pathemata plurimum exaſperentur.

§. XIII.

Curatio generalis; quæ venæ ſectione minus rite peragitur;

In genere circa curationem omnis generis hæmorrhagiarum id velim notetur, inconvenientiſſimam eſſe eorum medendi methodum, qui, dum ſanguinis rubicundi & κατ᾽ ἐξοχὴν ſic dicti abundantiam pro cauſa unica materiali & occaſionali nunquam non agnoſcunt, crebro inſtitutis ſanguinis miſſionibus audacter utuntur; utut, præſertim inter initia & præſervationis gratia, in ſanguineis præcipue, tempeſtivum venæ ſectionis uſum plurimi faciamus. Recta autem medendi ratio unice in eo repoſita eſt, ut primo impetum ſanguinis a parte laborante, opportunis remediis, ut ſunt pediluvia, clyſteres, externarum partium frictiones ac ligaturæ, calida tegumenta, fotus, balnea, derivemus; deinceps ut ſpaſticas nervoſarum partium ſtricturas relaxemus; & demum lenioribus per epicraſin laxantibus, & moderatis diaphoreticis, item inedia ſive abſtinentia a victu pleno ſanguinem ingenerante, nimiam ſeroſæ colluviei abundantiam ſubtrahamus & præcaveamus.

ſed derivantibus, antiſpaſmodicis diaphoreticis.

§. XIV.

Epilogus.

Hæc de doctrina hæmorrhagiarum in genere dicta ſufficiant: ſpecialior & fuſior hujus in praxi utiliſſimi argumenti evolutio & diſcuſſio in ſequentibus capitibus conſpicienda erit.

CAPUT I.

DE

HÆMORRHAGIA NARIUM

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Narium hæmorrhagia quomodo fiat. Sanguinis per nares profuſio debetur copioſiori ejuſdem per validiorem cordis motum ad caput appulſui, quo arteriolæ in pituitaria tunica plus juſto opplentur, earumque extrema nimium diſtenta tandem dehiſcunt & ſanguinem effundunt.

§. II.

Nares ad ſanguinis eruptionem pronæ. Narium ea fabrica, ut eruptioni ſanguinis facile obſecundent. Etenim in earum interioribus ſanguifera vaſa in minutiſſima capillamenta diremta, per tunicam, quæ vomeris os, ſpongioſa ac ethmoidalia oſſa inveſtit, copioſe diſtribuuntur, ac tenui admodum membrana exterius obteguntur. Unde facto validiori ſanguinis eo affluxu, is difficulter admodum per venulas refluit, ſed ex facili in arteriolis reſtitat, harum extremitates ultra modum diducit, perrumpit ac effluit, quin haud raro easdem in exigua aneuriſmata elevat, quæ poſtea ſtillicidium faciunt effuſius.

§. III.

Eruptionem antecedit copioſior eo confluxus. Ad nares ipſumque caput validiorem ſub hac hęmorrhagia fieri ſanguinis & humorum confluxum, cordis & arteriarum vehementior motus, arteriarum in collo ac temporibus potiſſimum intenſa pulſatio, gravativus in capite ſenſus, faciei rubor ejuſdemque cum capite toto intumeſcentia, nareſque interius ſiccæ & calidæ, luculenter faciunt teſtatum.

§. IV.

Cōgeſtionis cauſa inæqualis circuitus. Hujus congeſtionis palmaria cauſa inæqualis ſanguinis, per minimos, maxime partium extimarum tubulos, progreſſus, tantum per venas non reducens, quantum per arterias adductum. Quo dein fit, ut ad quaſdam partes ſanguis juſto parcius volvatur ibique deficiat, ad alias viciſſim copioſius cum impetu ruat, ibidemque canales ad crepaturam uſque farciendo, exundet.

§. V.

Inæqualem progreſſum facit ſpaſtica strictura. Igitur quodcunque inæqualem ſanguinis per canales in corpore commeatum facit; id etiam ad excludendas hæmorrhagias confert. Jam nullum ſanguinis profluvium, maximeque omnium hoc per nares ſuccedens, unquam facile ſine cutis partiumque extremarum ſtrictura, vaſorum detumeſcentia, horripilatione, refrigeratione, ſine alvi adſtrictione, flatuum retentione, borborygmis in ventre, membrorum laſſitudine, doloribuſque in ventre contingere ſolet, ut potius hæc phænomena ipſam profuſionem ordinari vel comitari, vel antecedere ſoleant. Ex quo fit planum ſpaſticam quandam fibrarum & vaſorum in extremis maxime partibus minimorum ſtricturam, inęqualis ſanguinis circuitus eſſe cauſſam. Nimirum, quando per criſpaturam hanc ſpaſticam vaſcula ſanguinem potiſſimum, tum etiam lympham, aut alios ſuccos revehentia, nec non excretorii illi in cute tubuli per quos juxta naturæ legem ſeroſa ſanguinis portio expurgatur, comprimuntur, ſanguis ad vaſa interna majora regurgitat, quo major elatiorque cordis & arteriarum proritatur contractio, & ipſe ſanguis ad partes, præſertim debiliores, validius

dius appellitur, ubi ejuſdem congeſtio, aut decubitus, demum cauſam eruptionis ſanguineæ, vel aliorum gravium affectuum præbet.

§. VI.

In plethoricis exagitato ſanguine. Quæ quum ita ſint, expedita nunc eſt diſquiſitio, quo pacto aliæ adhuc cauſæ concurrant ad excludendum ſanguinolentum hoc ſtillicidium. Jam ſcilicet ex facili reddenda ratio, cur, qui ſuccis & ſanguine redundant, quieti ac ſedentariæ vitæ indulgent, voraces ſunt & laute vivunt, corpus tamen, præſertim pedes, frigori incautius exponunt, accedente impenſiori corporis vel animi motu inſueto, aut aſſumtis iis, quæ ſanguinem plus exagitant, aromaticis, ſpirituoſis, cereviſiis, vinis, pharmacis calidis volatilibus, nec non admiſſis balneis fervidis, ſanguinis per nares fluxum crebro & promte incurrant; eo quod his liber ubique & æquabilis ſanguinis commeatus intercipitur, ut is per minima vaſa farcta ad omnia loca æqualiter diſtribui nequeat, ſed diſpoſitas partes nimium obruendo, ibi erumpat.

§. VII.

Sub aeris, autumno & vere, viciſſitudine. Haud difficulter quoque reperiunda ſic cauſa, cur ad certam aeris atmoſphærici conſtitutionem crebro hæc hæmorrhagia erumpat. Per obſervationem enim in comperto eſt, plures, vere potiſſimum & autumno circa æquinoctia, in provectiore etiam ætate narium incurrere ſtillicidium, non ſine levamine. Tum quippe inæqualis admodum eſſe ſolet aeris habitudo, & frequens ex calido in frigidum, ex ſicco in humidum, ac vice verſa mutatio. Qua viciſſitudine crebriori, quia inſtratum corpori nerveo-vaſculoſum cutis emunctorium male afficitur & tonus ipſius cum tranſpirationis ſucceſſu labefactatur; mirum non eſt, ſanguinis curſum ordinatum turbari & ad ſanguinis eruptiones anſam præberi.

§. VIII.

Eidem cauſæ tribuendum, quod narium profluvium quandoque populares habeat circuitus, tum ſcilicet quando nimis frigidam & humidam aeris ex auſtro & ſeptentrione conſtitutionem, ſubito excipit in elaſticam habitudinem mutatio, vel etiam verſa vice viciſſitudo ſuccedit. Sic enim illa per cutis poros ſuccedens copioſa humidi exhalatio turbatur, ſeroſior ſanguinis pars augetur, majori copia ad vaſa ampliora ipſumque cor redit, quo validior in his ſyſtole & validior quoque fluidorum impulſus, ſed inæqualiter procedens, inducitur. *Et ex frigido ac humido in elaſticum & vice verſa mutatione.*

§. IX.

In iis qui morbis ſpaſticis obnoxii. Neque minus in prono eſt judicare, qui fiat, ut ſanguinis per nares excretionem ſæpe incurrant viri, qui rheumaticis, nephriticis, arthriticis & iſchiadicis doloribus ſunt obnoxii. Abſolvuntur enim hi morbi motibus & ſtricturis ſpaſticis, quibus reddito inæquali ſanguinis meatu, ejuſdem collectiones & eruptiones in aliis locis præter naturam contingunt. Unde eximium utique *Hippocratis lib. de prædict.* 2. monitum, præcipientis, ut ex ægris provectæ ætatis iſchiadicis & rheumaticis doloribus affectis quæratur: num ipſis adoleſcentibus vel juvenibus ex naribus ſanguis fluxerit.

§. X.

Quibus reſtitarunt aliæ ſanguinis evacuationes. Non adeo inſolens porro eſt, ut reſtitante in feminis præſertim junioribus, gravidis quoque, menſium, & in puerperis lochiorum, nec non in viris hæmorrhoidum fluxu, facta palindrome, narium ſtillicidium excipiat ſanguinolentum. Nulla tamen alia pariter ſubeſt cauſa, quam quod ſpaſmis, quibus omnes hæmorrhagiæ ſtipari ſolet, æquilibrum motus ſanguinis progreſſivi tollatur, iſque ad loca excretioni dicata cum impetu agatur, ibi vero exitu præcluſus, ruat ubi congruum invenit locum ibidemque egrediendi ſibi paret viam.

§. XI.

Frequenter præterea incidit, ut, in iis potiſſimum, qui tenerum, ſpongio-

Qui febribus cũ ſpaſmis detinentur. gioſum & ad hæmorrhagias diſpoſitum corpus nacti, febribus, præſertim ſynochæ exquiſitæ, ſeſe aſſociet, nec non quartanæ ſuperveniat, atque etiam in exanthematicis morbilloſis & varioloſis, ante eruptionem accedat ſanguinis per nares profuſio. Cujus phænomeni ratio non niſi ſpaſticis nervoſarum partium vehementibus ſtricturis, tribuenda. Has enim nunquam fere non his in morbis præſto eſſe, quæ antecedere ſolent luculenter indicant, urinæ ſcilicet tenues, alvus ſtricta, cutis ad levem auram admiſſæ horripilatio, refrigeratio, inquietudines & anxietates, donec accedente faciei rubore & inflatione capitiſque dolore, erumpat ſanguis.

§. XII.

Quibus etiam grandius membrũ ademtũ. Nec prætereundum, Medicorum obſervata ſubinde fidem facere, quod iis, quibus grandius paullo ex corporis membris mutilatum, aut amputatum, frequens eſſe ſoleat ſanginis e naribus ſtillicidium. Etenim eadem poſtea adhuc eſtque manetque ſanguinis & chyli quantitas, ſpatium vero, quo diffundendi ſucci, minus quam antea, unde cruor ſtagnat in minimis, & ut alior ſum vergant motus eluctatorii, facit.

§. XIII.

Aut viſcera ſanguinea obſtructa. Accedit alia inæqualem ſanguinis motum præter ſpaſmum inducens cauſa, viſcerum ſcilicet ſanguineorum, hepatis & lienis, infarctus atque obſtructio. Hic enim dum obex ponitur ſanguinis per vaſa cum his viſceribus communicantia commeatui, alior ſum convertitur ejus motus ac impetus, ac non raro ſuperiora ipſumque caput petit. Atque hinc accidit, ut inveterato ſcorbuto, hydropi & cachexiæ demum, accedat hæmorrhagia ſæpe funeſta. De quo priſcum jam *Hippocratis de prædict.* teſtimonium, magnos lienes comitari hæmorrhagias.

§. XIV.

Narium hæmorrhagia. Ipſum autem ſic concurrentibus variis cauſis excluſum ſanguinis ſtillicidium, vel ex dextra, vel ex ſiniſtra nare, raro ex utriſque ſimul, ſuccedit, ac præterea, pro uberiori, vel parciori ſanguinis ad caput affluxu, ejuſdemque ibi facto decubitu, ratione quantitatis multum differt. Interdum enim aliquot tantum ſtillant guttulæ, quandoque effluunt aliquot unciæ, non nunquam vero tam effuſe per aliquot horas manat ſanguis, ut quinque vel ſex librarum pondus æquet. *differt ratione quantitatis.*

§. XV.

Dein hæc narium hæmorrhagia, ratione ſucceſſus, quibuſdam longius, quibuſdam brevius accidit. Quoſdam etiam ſæpius, quoſdam rarius, infeſtat. Pueris ſcilicet & adoleſcentibus familiarior eſt, rarior viris ac ſenibus. Incidit quoque frequentius in virilem, quam fœmininum ſexum, cui exundans ſanguis ſolenniter expurgatur per uterina vaſa. Neque minus ut plurimum & crebrius obſervatur in iis, qui ſpongioſiori, copioſis atque exilibus dotato corporis habitu præditi, non vero ita in macilentis & amplis vaſis pollentibus, quibus tamen ſi accidit hæc hæmorrhagia, eſſe ſolet effuſior. *Ratione ſucceſſus & frequentia.*

§. XVI.

Præterea attentior docet obſervatio, eo, quibus ineunte ætate copioſa mucida & ſeroſa per aures, nares oculoſque exierunt, ſuperatis pubertatis annis, narium hæmorrhagiæ fieri obnoxios. Hæreditariam etiam ſæpius eſſe hanc ſanguinis evacuationem & a parentibus tranſire in liberos experientia conſtat. Et nullam hæmorrhagiam tam facile repetere, quam quæ per nares contingit, eſt pariter certum; ita ut elapſo diei, aut tantum aliquot horarum ſpatio, ſæpe recrudeſcat. *Facile redit.*

§. XVII.

Jam omnes quidem ſolitæ & frequentes ſanguinis fluxiones, debiliorem naturam, hoc eſt, talem partium corporis ſtructuram, quæ impeditiori minuſque æquabili ſanguinis *Quandoque ſalutaris eſt plethoricis.*

progreſſui favet, indicant. Interim tamen ſalutares omnino ſunt, quando a nimia ſanguinis mole, in ſpongioſo maxime corpore, ſtagnationum peſſimarumque paſſionum metus eſt. Nec deſunt numeroſiſſima apud obſervatores medicos exempla, quibus vertiginem, ſcotomiam, gravativos capitis dolores, phrenitidem, convulſiones quoque & epilepſiam, per narium hæmorrhagiam ſoluta annotarunt. Viciſſim quam gravia damna a præpoſtera hujus excretionis ſuppreſſione inſequantur, vertigines, apoplexiæ, epilepſiæ, convulſiones, aurium cum auditus difficultate tinnitus, nec non ſerena gutta, vel ſolus primus artis parens *Hippocrates*, paſſim confirmat, maxime *prædict.* & in *coacis*.

§. XVIII.

nec non in ſynocha.

Criticæ quoque & ſalutares ſunt ut plurimum narium hæmorrhagiæ, quæ in ſynocha febre, ſemicritico die, inter tertium ſcilicet & quartum, vel etiam critico pleno, ſeptimo erumpunt, & has febres, a plethora ut plurimum ortas, ſolvunt.

§. XIX.

Frequens nimis pueris, juvenibus, & adultis morbos inducit.

Attenta in artis exercitio obſervatio docet, & ab *Hippocrate* jam notatum, eos, quibus in pueritia frequentia fuerunt narium ſtillicidia, accedente juventute, facile incurriſſe pectoris morbos graves, hæmoptyſin, pleuritides, peripneumoniam ipſamque phthyſin; in provectiori autem ætate virili, hæmorrhoidali fluxui, affectibus rheumaticis, arthriticis, iſchiadicis, nephriticis & colicis factos fuiſſe obnoxios.

§. XX.

Enormis ac diuturna necat.

Enormes ac diuturnæ ſanguinis per nares profuſiones, quando ex vehementioribus internarum partium ſpaſmis pendent, præcedentibus extremorum refrigerationibus & lipothymiis, tandem in mortem terminari ſolent. Vidimus id ante quadraginta annos in fœmina generoſa, in qua poſt mortem carotides mirum diſtentæ & duplo capaciores, inferior autem coli portio arctius ſtricta, comparuerunt.

§. XXI.

Symptomatica in exanthematicis, malignis & chronicis morbis periculoſa.

Quæ febribus exanthematicis, vel etiam malignis, ubi ſumma virium proſtratio, accedere ſolet narium hæmorrhagia, monſtri aliquid alit ſemper, vireſque magis adhuc dejiciendo & ſanguinis ad corporis ſuperficiem curſum una cum materiæ peccantis expulſione minuendo, periculum adducit graviſſimum. Quæ etiam in chronicis morbis, ubi viſcera deſtructa, erumpit, ad mortem ducit, eaque propter cachecticis & hydropicis funeſta ut plurimum obſervatur ſanguinis per nares evacuatio.

CURATIO.

§. I.

Remedia opponenda cauſis.

Si enorme ſanguinis profluvium præſens eſt & periculum minatur & nimium deſtruit vires, utique auxilio medici opus eſt. Verſantur autem medendi rationes potiſſimum in eo, ut perſpectis genuinis cauſis, ea opponamus, quę illis tollẽdis ſufficere poſſunt.

§. II.

Redundantis ſanguinis orgaſmo.

Quando itaque nimia humorum & ſanguinis redundantia atq; expanſiva ejus vis & turgeſcentia liberiorem & æqualem per minima vaſa tranſitum impediens, immodicam talem fluxionem cauſatur, quod præſertim fit in corpore juvenili, verno tempore & a motu corporis paullo fortiori, vel etiam ab ingeſtis ſpirituoſis ſanguinem exagitantibus, præter venę ſectionem, quæ etiam ſimul divertit motum ſanguinis a capite, nitroſa omnibus aliis, ad nimium orgaſmum compeſcendum & relaxandas etiam ſpaſticas partium ſtricturas, palmam præripiunt. Olim jam ipſe *Paracelſus*, nec non *Hildanus*, hoc ſale tantum purificato, in omnibus hæmorrhagiis cum fructu uſi ſunt. Et *Riverius* in praxi & obſervationibus ſuis, hujus remedii efficaciam in ſiſtendis fluxibus ſanguineis non ſatis dilaudare poteſt. Similis tamen effectus, ut paullo inferioris, ſunt ipſa acida, tã

nitroſa.

& acida.

tem-

temperatoria ex vegetabilium familia, ut citri ſuccus, berberum, aqua & ſuccus acetoſellæ, quam potentiora ex mineralibus, ut phlegma, ſeu ſpiritus vitrioli dilutus, vel tinctura roſarum, & florum bellidis, cum aqua acetoſellæ, & ſpiritu vitrioli præparata, & cum aquæ fontanę potu, cujus etiam magna vis eſt, inteſtinam illam ſanguinis elaſticam vim componendi, propinata.

§. III.

Spaſticæ ſtricturæ ſiſtendæ anodyni.

Quia vero in effrenibus ejuſmodi, & periculoſis ſanguinis profluviis ſpaſtica quædam nervoſarum partium ſtrictura plerumque ſubeſt, quam preſſo, ut dicunt pede, inæqualis fluidorum ſequitur progreſſus, præter jam laudata nitroſa, ad blanda anodyna ſubinde eſt confugiendum, quorum in numero papaveracea, ut aqua, vel etiam extractum, aut ſyrupus papaveris rhœados, ſyrupus papaveris albi, emulſiones, quę ſemina quatuor frigida & ſemen papaveris albi habent, & ex aquis florum acaciæ, ſambuci, tiliæ, ulmariæ, chamomillæ vulgaris, primulæ veris confectę ſunt. Perſiſtente vero pertinacius validiore ſolidorum impetu, deſcendendum ad efficaciora, & aliquot grana maſſæ pilularum de cynogloſſa offerenda. Camphora quoque, propter ſulphureas, quas copioſe ſpargit, exhalationes, ſedativum pręſtat effectũ, præſertim ſi cum nitro, antimonio diaphoretico, parcior & refractiore jus doſis permixta fuerit. Qualis pulvis inſignem inprimis locum invenit, ſi exanthematica quædam materia, ut ſæpius evenit, ejuſmodi ſanguinis profuſionis cauſa fuerit. Ex omnibus vero ad moderandas ſanguinis tam per narium, quam alia loca profuſiones, vix tutius & certius datur ullum remedium, liquore meo anodyno minerali, qui ſulphure vitrioli anodyno fętus & penitus ſatur eſt, & ſive ſolus, ſive adhuc melius, pulveri nitroſo nuptus & cum aqua tantum fontana datus, orgaſmum ſanguinis illum effrenem protinus compeſcit.

§. IV.

Sanguinis ad affluxus, divertendus, derivantibus.

Præterea urgente gravius malo, ut ſanguinis impetus a ſuperioribus divertatur & alio dirigatur, curandum: hunc in finem plura ſunt proficua. Palmarium venæſectio in parte inferiori inſtituta. Dein egregia pediluvia temperata, vel immiſſiones manuum in aquam tepidam, quibus laxantur fibræ, partiumque vaſculoſarum tonus remittitur, & ſic quodammodo nimius ſanguinis ad ſuperiora affluxus impeditur.

§. V.

Alvum laxantibus.

Cum porro materia acris bilioſa, flatuum & ſpaſmorum genetrix ſępius, & præſertim in hypochondriacis immodicæ ſanguinis fluxionis cauſa ſit; derivandi ſcopo certe egregia virtus eorum, quæ canalem inteſtinorum blande expurgant. Quæ interius dantur, ſint temperatiora roborandique ſimul facultate donata, cujus generis ſunt rhabarbarina, rhabarbari pulvis, in ſubſtantia cum aliquot ſalis polychreſti & nitri granis permixtus, vel paſſulæ rhabarbarinæ. Exterius idem præſtant clyſteres ex emollientibus, carminativis temperatis & oleoſis parati, qui latentes in inteſtinali canale ſpaſmos & flatus mulcent ac evehunt.

§. VI.

Et externis.

Divertunt demum etiam nimium ſanguinis affluxum ſimul atque imbecilliorem partem roborant exterius applicata fronti, naribus & collo refrigerantia, cum diſcutientibus mixta, ex quibus probatiſſimæ virtutis epithema, quod ex aceto roſaceo, rutaceo, nitro, camphora, oleo ligni Rhodii paratur, atque etiam naribus attrahi poteſt.

Cau-

Cautelæ & Obſervationes Clinicæ.

§. I.

Ad præſervationem ſervandæ perſpiratio.

Qui impetuoſis & frequentioribus narium hæmorrhagiis obnoxii ſunt, ad has præcavendas, corpus, maxime pedes, ipſumque caput, a frigore probe defendere debent, ne perſpiratio impediatur, quæ ſicuti ad omnes hęmorrhagias, ſic etiam hanc, multum confert, dum abundantia ſanguinis, & humorum etiam impurorum inde progignitur. Conſultum igitur eſt, præter abſtinentiam a largo victu, hanc excretionem corporis motu, & infuſis thei formibus, ex herba veronicæ, ſūmitatibus millefolii &c. ſervare ac promovere.

§. II.

Vitandæ corporis exæſtuatio & clamor.

Qui hæmorrhagiis in juventute frequentius fuere tentati, poſtea iis ceſſantibus & neglecta etiam ſanguinis miſſione, cavere maxime debent ab omni vehementiori corporis motu, etiam intenſo clamore, ſermone ac voce. Obſervavi enim in aliquot litteratis docentibus capitis morbos fere immedicabiles aurium tinnitum perpetuum, capitis dolorem, paralyſin quoque ſupervenisſe.

§. III.

Refrigeratio & terror

Maxime omnium vero poſt enormes hæmorrhagias cavendum eſt a refrigeratione corporis, etiam capitis, nec non a terrore. Hoc enim neglecto, ingentem torporem, ſtuporem, dolorem gravativum capitis, cum dolore oculorum, viſus imbecillitate, vertigine ſubortum obſervavimus, quin ſummam totius corporis debilitatem ipſiuſque apoplexiæ metum. Nam quo plus exhauſtum ſanguine corpus, eo magis cavenda ſunt ea, quæ ſanguinem ab externis partibus ad interiores repellunt.

§. IV.

Externis quæ cautione ſutādum.

Eandem ob cauſam in profuſa hæmorrhagia caute, & quidem ſtatim ab initio, mercandum eſt cum frigidis & adſtringentibus, tam per nares attrahendis, quam epithematis forma exterius applicandis. His enim incautius admotis, ſanguinis impetus, obſtructis naribus, vel ad aſperam arteriam & pulmones, ſuffocationis metum, vel ad interiora cerebri converſus, apoplexiæ periculum infert. Tutius potius eſt & conſultius, præmiſſis pediluviis, & alvo per clyſteres ſoluta, ac venæſectione, ſi opus fuerit, in pede adminiſtrata, externis hiſce demum uti.

§. V.

In plethoricis hæmorragia non viſiſtēda.

Illæ ſanguinis fluxiones, quæ a ſanguine nimium redundante, omiſſa conſueta venæſectione & deficiente in fęminis menſtruali purgatione, vel emanente lochiorum in puerperis, aut in viris hæmorrhoidum fluxu, oboriuntur & plus ſalutis quam periculi afferunt, nullo modo ſiſtendæ ſunt cum vi. Si vero modum exceſſerint, præter derivantia jam dicta, corallia cum ſpeciebus de hyacintho & nitro mixta, ac ſucco citri imbuta, propinare ſufficiet.

§. VI.

Neque etiam ſi periodica eſt.

Neque minus maximopere eſt cavendum, ne conſuetæ per periodum recurrentes ejuſmodi hæmorrhagiæ ſubito cohibeantur externis, aut internis. Inde enim in ſenibus lethargum, imo apoplexiam obortam, non ſemel obſervavimus.

§. VII.

In cholericis frigid. potus prodeſt.

Solo frigido aquæ fontanæ in & extra paroxyſmum potu, modo externa corporis ſuperficies convenienti foveatur calore, ſucceſſive ad duas vel tres menſuras ſingulis diebus hauſto, narium hæmorrhagias compoſitas eſſe novimus, præſertim in cholericis, bilioſis, & ubi intenſior partium ſulphurearum orgaſmus eſt, qui hac ratio-

tione optime complacatur & blandus plerumque ſudor optimo effectu ſuſcitatur. Quare non improbandum conſilium, ut, qui immodicis & crebrioribus vexantur hæmorrhagiis, aquam fontanam, ſed puram, ordinarii potus loco bibant.

§. VIII.

In ſymptomatica quid faciendum In ſymptomaticis & raro cum bonis ægrorum rebus decurrentibus ejuſmodi profluviis, qualia febres exanthematicas, variolas, morbillos, purpuram ſcorbuticam, imo ipſas petechias comitantur, non alia convenit exhibere quam quæ nimium æſtum moderando, cuticularem perſpirationem blande promovent, inter quæ frequentis & probati uſus mihi eſt mixtura ex aquæ florum ſambuci unciis quatuor, aceti deſtillati uncia una, lapidum cancrorum, diaſcordii Fracaſtorii, ana drachma una; nitri ſcrupulo uno, addita ſyrupi papaveris rhoeados ſufficienti quantitate; de qua bihorio quovis æger duo cochlearia capiat & temperato lecti calori ſe committat. Ac ſi quippiam malignitatis ſubeſt, pulvis ex antimonio diaphoretico, nitro depurato, & camphora propinandus.

§. IX.

Emanēs quibus proritāde. Quibus in pueritia, & adoleſcentia ſanguis frequentius e naribus ſtillavit, ii haud raro, ceſſante poſtea hac fluxione, capitis, oculorum, & aurium vitiis, necnon tumore parotidum vexantur, vel etiam gravioribus malis, epilepſia, phrenitide, idiopathica, vel ſymptomatica, affliguntur. Quod ubi incidit, tum utique commode, ſi caput ejuſque vaſa ſanguine turgent, nares ad ſanguinem fundendum externo artificio irritandæ & aperiendæ ſunt, idque plerumque penna, vel ſtramine in nares fortius intruſo, vel inſtrumento ſcarificatorio perficitur. Idem cum fructu adornatur, ſi in febribus ſynochis & ſanguineis impetus ad caput præſto eſt, & gravia ſymptomata ſine ejus effuſione efficit.

§. X.

Hæmorrhagiæ impetuoſæ, quæ ſunt a gravibus animi affectibus, peculiarem tractationem poſtulant. Quod ſi enim ab animi excandeſcentia ſunt, pulveres antiſpaſmodici, nitroſi, cum pura aqua frigida ſucceſſive dati, eximie proſunt; ſi vero a gravi mœrore oriuntur, diaphoretica cum antiſpaſmodicis mixta, liquor noſter anodynus mineralis, cum quarta parte ſpiritus Buſſii, cum regimine blande diaphoretico, omne curationis abſolvent punctum. *Ab animi affectibus quomodo tractāda*

§. XI.

Cachectica ſi fuerint corpora hæmorrhogiam hanc incurrentia, rhabarbarbarina, variis modis crebriuſque oblata, ſive ſola, ſive cum ſalibus digeſtivis permixta, omnibus aliis id genus remediis præferenda eſſe experientia didicimus; ſi vero ſcorbutica viſcerum labes ſubeſt, ſeri lactis cura, interpoſitis rhabarbarinis, erit omnium optima. *Nec nan in cachectic. & ſcorbuticis*

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vir ſanguineo-phlegmaticus, quadrageſimum ætatis annum egreſſus, a multis jam annis, tam cereviſiæ, quam vini potui nimium indulgens & cachecticus redditus, incidit in icterum, qui congruis remediis rhabarbarinis & aperientibus item diſcutientibus externis aliquoties ſublatus, ſæpius rediit, ac tandem cutis nigrore prorſus fuit tincta, ſimul narium erupit hæmorrhagia, quæ remediis compeſci potuit nullis, ſed diu noctuque ſanguis tenuis, lividus, coagulum prorſus reſpuens extillavit, ſubſequuta virium jactura ſumma, & externis ſemper frigeſcentibus, mente conſtanti obiit.

Epi-

Epicriſis.

Omnes ſanguinis profuſiones in cachecticis corporibus, ſi modum excedunt, atque ex vitio & obſtructione hepatis vel lienis fiunt, multum periculi alunt, nec facile admittunt ſanationem duplicem potiſſimum ob cauſam. Scilicet propter obſtructa alicubi vaſa æqualis ſanguinis curſus turbatur, & ad aliam partem plus, quam ſecundum naturam debebat, ſanguinis convehitur, cui poſtea facile ſuper venit eruptio ipſa. Dein ſi viſcus nobilius, quod, uti hepar, ſanguinis repurgationi, ſulphureas acres partes ſecernendo, dicatum, eſt obſtructum, remanentibus intus his recrementis, ſucci in corpore fiunt ſalſi, acres, impuri ac intemperati, qui poſtea partim ſpaſmos concitando intenſos, partim tenera vaſcula erodendo, plane hæmorrhagias faciunt incompeſcibiles. Id quod ſæpius eveniſſe vidi ictero nigro laborantibus, inter quos etiam fuit, cui ex gingivis ſanguis tam effuſe profluit, ut nullo modo poſſet reprimi. Narium quoque hęmorrhagiam ex ictero nigro lethalem annotarunt M.N.C. *Dec.* 2. *an.* 2. *obſ.* 114. *pag.* 318. Et maxime omnium hanc in rem notandum *Heurnii* teſtimonium, quod notis in *S.* 3. *aphor.* 20. ita habet: *vidi nonnullos, quum a vini liberali uſu æſtuarent & in hæmorrhagiam tranſirent, tandem evaſiſſe ictericos moxque in hydropem abiiſſe calamitoſum hoc malum.* Necnon illud, quod *epid. L.* 6. conſignavit: *qui vitio lienis laborant, & quibus viridi atroque colore tinctis, nares ſanguinem fundunt, malum.*

OBSERVATIO II.

Hæmorrhagia narium in puerpera lethali.

A triginta, & quod excurrit, annis animo adhuc obverſatur memoratu dignum de hæmorrhagia narium lethali exemplum in fęmina illuſtri, tum heic degente. Erat hæc circiter trigenaria, macilenta & natura alvi ſegnioris, &, cum utero gereret, perpetuas, ultimis præſertim menſibus habuerat querelas, de calore lento continuo, vires mirum atterente, cum intercurrente cordis palpitatione & quandoque tanta pulſuum debilitate, ut vix perſentirentur, & ægra vernacula aſſeveraret: *Es vvare ihr, als vven das Hertz gar keine Krafft hatte und in Waſſer lage.* Poſt ſuperatos partus labores, lochia manarũt nõ ſufficienter, & ſucceſſit e naribus fluxus ſatis largus ſanguinis tenuis non coagulum aſſumentis. Subſiſtente hæmorrhagia hac interjecto aliquot horarum ſpatio, inceſſerunt puerperam pathemata ſpaſtica truculenta, cum extremorum frigore ſummiſque anxietatibus, ſub quibus mens ipſa ſibi non conſtabat animuſque deſperans erat de ſalute, donec erumpente rurſus e naribus ſanguine, pathemata ſenſim remitterent & mens ad ſe rediret. Diſceſſit poſtea hoc ſanguinis profluvium iterumque acceſſit per paroxyſmos, ita, ut per duas vel tres horas ſuccederet, poſtea ad duodecim vel octodecim horas inducias daret, tum præviis anxietatibus, inquietudine, extremorum frigore, & faciei rubore rediret, inter quæ antecedentia pathemata mens ſemper erat aliena & deſperatis cogitationibus adeo turbata, ut nec divini verbi ſolatia eidem erigendo ſufficerent, quæ tamen extra paroxyſmum avide ſibi applicabat decumbens. In hoc tam gravi malo, conſilia & auxilia adhibita multa; venæ ſectionem natura horruit ægra, laxantia autem, clyſteres, pediluvia, frictiones, nitroſa omniaque alias præſtantiſſima fuerunt fruſtranea. Unde percontinuans ſanguinis profluvium vires prorſus exhauſtæ atque dejectæ, pulſuum ictus facti inæquales, inquietudo perpetua, donec exactis inter hæc quatuordecim diebus, lipothymia tandem ſub ipſo paroxyſmo ſpaſtico occumberet lethali.

Epicriſis.

Quamvis narium profluvium hoc in caſu ſpeciem præbuerit critici & ſalutaris in locum lochiorum minus ſufficien-

cienter fluentium ſuccedentis; tamen propter pathemata in tenera & debili puerpera ſupervenientia ſpaſtica hyſterica, utique exitii fuit pleniſſimum. Tanto certius autem fuit periculum ac damnum, in perſona, cujus vires propter æſtum, diutius jam corpori tempore, quo utero geſſit, inhærentem, craſin ſanguinis & temperiem naturalem deſtruentem, unde etiam ſanguis ſine coagulo prodiit, jam attritæ, & poſtea per ipſum profluvium penitus quotidie magis proſtratæ ſunt atque dejectæ. Nam ſpaſmi ſemper in corpore viribus deſtituto graviores ſunt & pertinaciores, & vel hæmorrhagias, vel inflammationes, aut congeſtiones ſanguinis, in capite relinquunt. Unde, quando gravidæ, ultimis præſertim menſibus, cum æſtu interno de virium debilitate valde queruntur, vidi ſæpe & prædixi in puerperio pravos eventus. Liquet etiam ex hac morbi hiſtoria, in paroxyſmis ſpaſticis redeuntibus, deſperabundas illas & melancholicas anxias mentis alienatæ cogitationes originem ſuam in fœmina alias eximiæ pietatis, a congeſtione & ſtagnatione ſanguinis in cerebri vaſis traxiſſe, minime vero, ut vulgus autumat, a malo dæmone fuiſſe obortas, quum fluente ſanguine per nares & ſpaſmis remittentibus, omnia pathemata deſperabunda ſimul quoque & ſemel exſpirarint.

OBSERVATIO III.

Hæmorrhagia rebellis copioſa ſanata potu frigidæ.

Juvenis perilluſtris, ſanguineæ conſtitutionis & facie floridus, in pueritia & adoleſcentia crebro jam fuerat expertus narium ſtillicidium, & poſtquam in noſtram hanc ante aliquot annos conceſſiſſet Academiam, tantam ſanguinis e naribus profudit ſucceſſive copiam, ut ſex, vel octo menſuras compleret. Quo inducta ingens virium dejectio, cum appetitus languore viſuſque hebetudine. Data quidem plura congrua alias remedia, ſed fruſtra. Tandem & ego in conſilium vocatus ſuaſi, ut ordinarii potus loco aquam fontanam frigidam, cum tinctura roſarum, ſpiritu vitrioli acidulata & ſyrupo berberum remixta biberet, corpuſque exterius, præſertim pedes, probe a frigore defenderet. Quæ cum aliquandiu per quatuordecim circiter dies ſervaſſet, ſubſtitit ſanguinis fluxus, ac poſteaquam juſculis nutrientibus gelatinoſis ex carnibus ſanguis exhauſtus nimis reparatus, convaluit æger ex voto & ipſa quoque viſus hebetudo ceſſavit.

Epicriſis.

Hæmorrhagiis ſunt maxime obnoxii juniores, ſanguinei & ſanguineo-cholerici, habitus corporis ſpongioſi, iidemque miram ſic ſæpe quantitatem ſanguinis, citra vitæ periculum, profundunt. Conſignatæ ſunt ejuſmodi largi profluvii hiſtoriæ a *Zacuto Luſitano*, *Valleriola*, necnon *Foreſto*. Et nuper admodum retulit mihi Theologus, ſe per multos jam annos obnoxium eſſe tam largo narium ſtillicidio, ut nonnunquã uno die vel quinque menſuras perdat, facie tamen ſemper rubicunda, pulſuque auctiori manente, nec quicquam proficere adhibita media, quin cohibito per ſpiritum vini naribus attractum fluxu, ſpirandi accedere anxietatem. Sed modo viſcera ſalva ſint, nec ſanguis impurus ſcorbuticus; reſtitutionis tamen ſpes eſt, licet vires haud leviter per nimiam ſanguinis jacturam atterãtur. Ex omnibus vero ejuſmodi in caſibus preſentaneę virtutis frigidus potus, ex aqua tantum ſimplici, ſine additione acidorum, eaq; ſæpius cohibitam e naribus hęmorrhagiam vidi. Id tamen monendum, hoc remedium in iis tantum obtinere locum, qui non ex viſcerũ obſtructionibus, & internarum partium ſpaſticis ſtricturis, ſed ex nimia elaſticitate & expanſione partium in ſanguine ſulphurearum, atoniam vaſorum inducente, hoc malum incurrunt. Frigus enim ſic cum potu intro admiſſum, compeſcit orgaſmum fibraſque nimium remiſſas adducit, eoque facit, ut ſan-

ſanguinis impetus ab affectis locis diſcedat, & ad exteriora ab interioribus divertatur, ac haud raro ſudor erumpat, boni in hæmorrhagiis ſemper ominis. Eadem hæc medicatio etiam locum habere poteſt, ubi a fortiori corporis motu, calida tempeſtate, potu ſpirituoſo atque etiam ardenti veneris maxime deſiderio, ſanguis valide exagitatus prorumpit. Quo caſu præterea *Hildanus* non ſine ratione immiſſionem in balneum frigidum ſuadet.

OBSERVATIO IV.

Hæmorrhagia in ſynocha venæſectione turbata cũ damno.

Generoſa fęmina, quinquageſimum ſextum annum ingreſſa, vegetæ alias conſtitutionis, per quinquennium admittere noluit ſuetam alias venæ ſectionem, ſed interea aliquoties hæmorrhoidalium venarum ſtillicidium fuerat experta. Hæc ante menſem, eo tempore, quo propter aeris conſtitutionem inſalubrum varii generis febres circumibant, etiam paroxyſmo corripiebatur febrili, accedente tertio die delirio levi, & narium ſtillicidio parco, quo tamen delirium non remiſit, ſed perſtitit potius cum leni quodam, & continuo cutis madore. Medicus in conſilium vocatus dedit nitroſos, & cinnabarinos pulveres & quotidie aliquot menſuras aquæ frigidæ ebibere juſſit. Accedente ſexto die graviora facta ſunt, cum delirio pathemata, unde medicus, quod primis diebus faciendum fuiſſet, venam ſecare jubet in pede & decem circiter ſanguinis uncias emittere. Inde quidem æſtus & pulſus ſedatior factus, delirium quoque remittere viſum, remanſit tamen languor maximus, quin octavo die redierunt priſtina pathemata, ſi non majori acerbitate, tamen eadem. Tandem quoque per uterum & anum excreta fuit ingens non tam ſanguinis, quam ſeri ſanguinolenti quantitas. Hinc iterum remittere viſa primum morbi atrocia, ſed exacerbata paullo poſt denuo. Acceſſit præterea ſingultus, quem medicus frigida aqua clyſtere ano infuſa compreſſit. Poſt hunc rurſus par uterum magna ſeri colluvies evacuata, ac poſtremo fatis ceſſit ægra.

Epicriſis.

Ad hanc ægram accerſebar die ſeptimo & ego; ſed malui ſpectatorem agere tantum, quam medicationem ſuſcipere. Exſpectavi potius exitum, quem prædixi, brevi funeſtum, tanto magis, quum de evacuatione ſeri ſanguinolenti per uterum & anum redderer certus. Interim teſtimonio eſt hæc morbi hiſtoria, venæſectione non intercipiendum, aut anticipandum eſſe criticum ſanguinis fluxum, qui in ſynocha febre ſeptimo die ſolet erumpere. Haud dubia & fallacia enim fuerunt indicia, naturam ejuſmodi criticum fluxum fuiſſe ſuſcitaturam, eaque propter venęſectio primis, non poſtremis diebus, fuiſſet inſtituenda, naturæ negotium certo turbatura. Viciſſim nunquam ego cum bonis ægrarum rebus accidiſſe novi ſeceſſum non ſanguinis, ſed ſeri ſanguinolenti per uterum. Etenim putrida talis hæmorrhagia labem in in utero haud obſcure innuit inflammatoriam, tanto certius, quo magis delirium, & ſymptomatum inde oriundorum nullum levamentum ferunt teſtimonium.

OBSERVATIO V.

Hæmorrhagia morbillis accedens ſanata.

Juvenis Hebræus, conſtitutione ſanguineus, decimo octavo ætatis anno morbillis correptus; experiebatur ſimul narium hęmorrhagiam copioſam cum anxietate præcordiorum, pectoriſque oppreſſione eximia. Vocatus ego dedi mixturam, ex decocti cornu cervi aquæ florum ſambuci unciis quatuor, ſucci citri uncia dimidia, coralliorum drachma, nitri puri, diaſcordii Fracaſtorii ſcrupulis duobus, ſyrupi acetoſitatis citri uncia ſemis. Qua per vices cochleatim aſſumta, eruperunt nocte una

una morbilli, ſedata ſymptomata, compreſſa hæmorrhagia.

Epicriſis.

Morbillis complicari narium ſtillicidium non adeo rarum eſt, præſertim in plethoricis. Quin in ſequiori ſexu non modo per nares, ſed vomitum etiam ac uterum ſanguinem effuſum eſſe novi, in primis in iis, quæ exquiſitius ſentientis, & ad iram pronæ naturæ. Sed ſi in exanthematicis ejuſmodi incidit hæc hæmorrhagia, eadem neutiquam ſedanda per frigida, ſed illa, quæ materiam illam acrem cauſticam nerveis membranis inſidentem eaſdemque ad ſpaſticas ſtricturas ſollicitantem contemperant ſimulque blande expellere juvant. Et hunc utique effectum adhibita mixtura præſtat egregie, de quo præterea multiplicia experientiæ ſunt mihi teſtimonia.]

OBSERVATIO VI.

Hæmorrhag. cũ quartana ſanata.

Puer generoſus tener, octennis, ipſo hoc anno, quo febres admodum frequentes, incidit in quartanam, quæ licet aliquoties depelleretur, ſemper tamen rediit, ut æger demum abdomen inflatum & faciem lividam circumferret, quibus crebriores acceſſerunt hæmorrhagiæ narium. Minus fauſti hæc videbantur ominis; nihilo minus adjuvante DEO, infuſo rhabarbarino, cum lixivio alcalino & nitroſo, admixtis extractis amaris, inter potum dato, febris ex toto quievit, omniaque pathemata cum hæmorrhagia diſcuſſa.

Epicriſis.

Mala utique fuerunt hæc indicia. Sed in infantibus, non tam facile obſtructiones & indurationes viſcerum accidunt, quam in adultis. Et ſi etiam adfuerint primordia ejuſmodi labis, facilius tamen hæc amaricantibus, & ſalinis iterum disjiciuntur ac tolluntur. Atque eidem cauſæ tribuendum, quod in noſtro feliciter ceſſerit medicatio, quum, ſi in adultis eadem occurrunt phænomena, ex quartana facilis, quin certus, in cachexiam & hydropem ſit tranſitus.

OBSERVATIO VII.

Damna ex omiſſa hæmorrhagia intercipiente venæ ſectione.

Virum novi triginta circiter annos natum, ſpongioſi corporis habitu & temperamento, ut vocant, ſanguineo, qui a primis ætatis annis frequens expertus fuerat, circa æquinoctia potiſſimum, narium ſtillicidium. Adultior poſtea factus, ſanguinis miſſionem vere & autumno admiſit, liberalem, quo narium hæmorrhagia quidem emanſit, ſed ſolennes facti circa id tempus capitis dolores, ſponte tamen iterum diſcedentes. Quum vero alíorſum concedens, ex conſilio medici, ſuetam omitteret venæ ſectionem, vere ineunte gravativum capitis incurrit dolorem, cum faciei tumore ac rubore]. Nihilo ſecius docentis, quod gerebat, munere ſtrenue alta & elata voce fungens aurium tinnitum. & auditus gravitatem paſſus eſt cum torpore pedis & manus in latere dextro, quæ ipſum per multos annos ad mortem uſque afflixerunt.

Epicriſis.

Patet ex hac relatione, conſuetas fieri plethoricis, circa æquinoctia præſertim, narium hæmorrhagias, eaſdemque inſtituta ſanguinis miſſione poſse intercipi. Quia igitur omiſsa poſtea venæ ſectione ſanguis priſtinam ad caput viam legit, mirum non eſt, ſubſequutas ibi ſtagnationes ipſius, & gravativum ſenſum. Quin, quum per ſermonem crebrum elatum magis augeretur ad caput affluxus, factum utique, ut a cruore ſtagnante ſecederet ſeroſa portio, ad inferiora deſcenderet, ibique aurium tinnitum atque etiam torporem pedis manuſque induceret. Ex quo id in uſum practicum tenendum: peſſima eſ-

ſe

ſe medentium conſilia, quæ contra experientiam ſuadent, ut ſueta ſanguinis miſſio, propter vanum decrementi virium metum, omittatur.

CAP. II.

De ſanguinis fluxu ex pulmonibus.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

Hæmoptyſis quid. ILla hæmorrhagia, qua ſanguis floridus & ſpumans mediante tuſſi ex pulmone fertur, recepto in ſcholis medicis nomine, origine Græco, hæmoptyſis appellatur.

§. II.

Differt a ſputo cruento. Non omnis ſanguinis e faucibus rejectio hæmoptyſeos nomine inſigniri debet. Nam ſæpe e naribus in fauces & pulmones ſanguis deſcendit, ac inde poſtea ſcreatu grumoſus per os rejicitur, præcedente in palato titillatione, in capite dolore, aut gravitate. Interdum quoque per acrem tenuem deſtillantem humorem, ab eroſis & sauciatis faucium, vel etiam ipſius aſperæ arteriæ interioribus ramulis, ſputum ſanguine, vel ſanguinis ſtriis imbutum, educitur cum ipſa tuſſi; proprie tamen hæmoptyſis dici nequit, niſi ſpuriam eam vocare velimus.

§. III.

Ab inducta per violentiam. Neque etiam noſtrę conſiderationis hic erit ſputum illud ſubcruentum, quod inflammatum in pleuritide vera pulmonem, circa quartum, aut quintum ut plurimum diem, ſequitur; neq; etiam illud, quod a cauſa externa violenta, vulnere, contuſione, vel graviori caſu in pulmones ſubnaſci conſueſcit, ſed quod a cauſa interna excitatur, & a læſa vaſculari pulmonum ſubſtantia oritur, ſicque proprie & ſtricte hęmorrhagia pulmonum dici poteſt.

§. IV.

Differt ratione quantitatis & læſionis vaſorũ. Pro differente vaſorum pulmonalium læſione & ejus quoque cauſa, varie, tam ratione modi, quam periculi & curationis, hic ſe habet affectus. Scilicet ubi ſanguis ſpumans, floridus ac tenuis per intervalla, cum tuſſi, ſine dolore, non adeo multus educitur, lateralium vaſorum apertionem id denotat; ubi vero ubertim & magno impetu, quaſi vomitu quodam, prorumpit, adeo ut interdum magna inde pelvis impleatur, grandiorem venæ ramum vel in varicem expanſum, vel in aneuriſma arteriæ, quod ſæpius accidit, abeuntem & ab *Hippocrate* jam animadverſum, diſruptum fuiſſe, eſt indicium. Qui caſus, quo frequentius incidit, eo plus habet periculi, & repente non nunquam tam grandis ſanguinis effuſio hominem exanimat, dum vel intus intra tracheam cohibitus cruor, ob defectum virium, pulmones obruendo ſuffocat, vel vacuato nimium ſiniſtro cordis ventriculo a ſanguine, lethalem excitat ſyncopen.

§. V.

Cauſa hæmoptyſeos proxima inæqualis circulus. Ut vero ipſa hęc eruptio fiat, aliæ variæ cauſę concurrant neceſſe eſt. Immediata quidem, ſive proxima, eſt inæqualis & impeditior ſanguinis per pulmonum vaſa tranſitus, ſeu circulatio, dum majori copia & impetu in arteriam pulmonalem ejuſque ramulos affluit & appellitur, quam venæ eum recipere & reddere poſſunt, quo dein ſucceſſive fit magna tenuium ramorum, qui ſubſtantiam cellularem & veſicularem ipſaque, bronchia perreptant, expanſio, tandemque varicoſa, ſeu aneuriſmatica potius intumeſcentia, & denique violenta ruptio.

§. VI.

Quod teſtantur figuræ. Confirmant hoc uberius ſigna, & ſymptomata, quæ malum hoc ſolent antecedere ac comitari. Scilicet invadit illud per vices inſultibus, & quaſi per paroxyſmos revertitur ſic, ut æger antea percipiat horripilationem in cute atque extremis maximeque pedibus refrigerationem, vaſa in manibus diſpareant, dolor in dorſo, laſſitudo & gra-

laſſitudo & gravitas artuum affligat, borborygmi in imo ventre ſint & alvus adſtricta, in pectore gravativus ſenſus cum difficiliori ſpiritu obſervetur, donec ſequente in faucibus titillatorio, & ſecundum aſperæ arteriæ tractum quaſi pruriente ſenſu, ſub calida ebullitione, & undulatorio in dextro latere motu, ipſa eruptio ſanguinis accidat. Hæc enim omnia indicant ſpaſticam quandam externarum, & internarum partium ſtricturam, ſanguiniſque motum non modo eſſe inæqualem, ſed & a peripheria introverti, ad pectus vaſaque majora cogi, ibi plus juſto coacervari, impedito libero per pulmones ad cor tranſitu, regurgitare verſus dextrum latus, ibique calidi ebullientis ſanguinis undulatorium ſenſum concitare.

§. VII.

Inæqualem circulum facit ſanguinis orgaſmus.

Sunt autem plura, quæ æquabilem illum, & liberum ſanguinis progreſſum in quo maxime integritas functionis, in quacunque parte conſtat, per pulmones turbant, pervertunt, & ſic ad generationem hujus mali conferunt. Nimirum quandoque nimia tantum & ſimplex ſanguinis intra canales, ob auctum inteſtinum partium ſulphurearum aereo-æthererarum expanſivum motum, turgeſcentia, ſeu orgaſmus ſubeſt, quo ſyſtaltica & elaſtica in vaſis potentia minuitur ac demitur, unde ſtagnatio & nimia ſanguinis ibi fit collectio, accumulatio, tandemque rami arteriæ pulmonalis apertio, vel ruptura.

§. VIII.

Partium nervoſarum ſpaſticæ ſtricturæ.

Alia dein ratione per ſpaſticas, tam internarum, quam externarum partiũ ſtricturas, pariter ęquabilis & liber ſanguinis per minima motus impeditur, ejuſdemque impetuoſus curſus & appulſus ad alia loca, maximeque pulmones, inducitur. Unde frequens admodum in praxi eſt obſervatio, hypochondriaca paſſione laborantes, necnon pathematibus hyſtericis obnoxias fœminas, in quibus ut plurimum menſium fluxus ſub multis, & atrocibus ſpaſmis difficulter ſuccedit, incidere in hunc ſanguinis e pulmonibus fluxum, non ſine periculo.

§. IX.

Viſcerũ ſanguineorum, necnon pulmonis obſtructio.

Haud diſpar eſt ratio & effectus, quando obſtructo, vel infarcto viſcere ſanguineo, præſertim liene, & inde affecto ventriculo, quod ex dolore tenſivo in hypochondrio ſiniſtro concludẽdum, incidit hæmoptyſis. Etenim intercepto alicubi ſanguinis libero per vaſa tranſitu, vi legum hydraulicarum, impetus ejus ſic increſcit, ut, ubi minorem reſiſtentiam invenit, copioſe confluat, vaſa diducat tandemque perrumpat. Tanto vero certius tantoque gravius hoc malum excluditur, quando ipſis in pulmonibus magna conſiſtit labes, ac vel vomicæ, aut tubercula in ipſius ſubſtantia, vel polypoſæ concretiones in ramis vaſorum majoribus hærent, quibus, dum obex ponitur ſanguini tranſeunti, is utique qua datur via ruit, aut ubi ſubſiſtere cogitur, perrumpit & hęmorrhagiam facit admodum effuſam.

§. X.

Diſpoſitio ad hæmoptyſin, habitus corporis

Porro de iis, quæ remotius ad inducendam ſanguinis e pulmonibus eruptionem faciunt, per ipſam experientiã conſtat: corpora graciliora, tenerioribus fibris & vaſis prædita, quæ collo inſtructa longo, pectore anguſto ſimulque quadantenus depreſſo, in quibus pulſus celerius micat, cor etiam ſubinde palpitat, una cum iis, qui a parentibus phthiſicis progeniti, in iram atque impatientiam ſunt proclives, ac in juventute fluxum ſanguinis per nares frequenter experti, deſinente corporis augmento, & in longum incremento, intra ſpatium anni vigeſimi quinti ad trigeſimum quintum uſque, accedentibus aliis cauſis externis, perquam facile in hunc ancipitem morbum prolabi.

§. XI.

Sanguinis abũdantia cum aliis cauſis.

Non minus per obſervationem medico practicam in comperto eſt, ut plurimum & omnium facillime, hoc ſanguinis profluvium accidere ſanguineis corporibus, & juvenibus nec non ceſſante ſanguinis, ſive per nares in adoleſcentibus, ſive per menſes in fœminis ſive etiam per ani venas in provectioris ætatis hominibus ſpontanea evacuatione, vel etiam omiſſa artificiali ſubtractione. Qui effectus tanto certius ſubſequitur, quando accedit, vehementior corporis, & animi motus, aut calidorum in cibis, potus ſpirituoſi abuſus, intenſus clamor, tuſſis vehementior, inflatio diuturna & violenta tubarum, necnon nimius in fetibus vel partu edendo conatus.

§. XII.

Aeris quoque conſtitutio.

Autumno præterea, quando tempeſtas regnat inæqualis maximaque frigoris & teporis eſt viciſſitudo, tum non modo frequentiores eſſe ſolent defluxiones immodicæ variæ, atque etiam in diſpoſitis illa, quæ fit per pulmones. Idem accidit, quando hyeme ſub intenſiſſimo gelu corporis ſuperficies ſtringitur & ſanguis ad interiora magis compulſus inque pulmonum canalibus accumulatus nimium, facile perrumpit. Unde haud raro accidit; ut hęmoptyſis ſit anniverſaria, quæ Februario menſe, necnon ante æquinoctium erumpere atque redire ſolet, utque etiam circa hæc tempora idem hic morbus plures attentet & quaſi popularis ſit.

§. XIII.

Non in omnibus ejuſdem periculi.

Ceterum de hoc ſanguinis profluvio recte utique ſcribit *Hippocrates Sect.* 5. *pag.* 10 *edit. Foeſian. qui ſputis cruentis detinentur, ex his quidam brevi tempore pereunt, quidam vero diutius trahunt; præſtat enim corpus corpori, ætas ætati, & affectio affectioni, anni tempeſtas tempeſtati in qua ægrotant: quidam enim morbos facile tolerant, quidam vero omnino tolerare nequeunt.* Etenim non omnibus idem hic morbus eodem modo obſervatur eſſe, aut exitialis, aut tranſitorius. Iis ſcilicet, quibus hæmoptyſis ob ſolam abundantiam, aut ebullitionem ſanguinis accidit, ſi recta medicatione & vitæ victuſque ratione excipiatur, nec perículoſa eſt, nec capitalis. Ego certe vidi ceſſantibus in gravidis menſibus ſanguinis exſpuitionem ſingulis menſibus redeuntem, partu vero excluſo & redeunte menſtruo fluxu ſponte ſine periculo emanentem. Viciſſim notavi hęmoptyſin tempore graviditatis ceſſantem & enixo fœtu uteroque vacuo prodeuntem & ſine periculo per aliquot annos inſiſtentem. Vidi quoque ſanguinis ſputum periculi expers in iis, quæ parcius juſto tributum ſolvebant lunare.

§. XIV.

Omniũ tamen hæmorrhagiarum feré periculoſiſſima.

Id vero omnino certum, ex omnibus quæ pręter naturam accidunt hęmorrhagiis, vix ullam eſſe frequentiorem non modo & ſæpius redeuntem, ſed etiam magis ancipitem & periculoſam, quam hæmoptyſin. Nam haud facile ſecundam valetudinem perfecte recuperãt hoc malo ſemel gravius correpti, niſi qui magna cura vitam poſtea colunt & ſanitatis regulas obſervant, neque etiam tum ſperatus ſemper conſequitur ſanitatis effectus. Pulmo quippe ex viſceribus eſt nobiliſſimis, qui, dum ſanguinem ex uno cordis ventriculo ad alterum tranſmittit, vitę ſervit inſigniter, quia vero ea propter, dum vita eſt, in continua expanſione & compreſſione verſatur, vas in ipſo ruptum vel ſauciatum ſanguiferum difficulter admodum coaleſcere & conſolidari poteſt. Accedit, quod extravaſatus in pulmone ſanguis, non facile penitus per bronchia & aſperam arteriam evehatur, ſed in veſiculoſa ſubſtantia reſtitans, putreſcat & teſte jam *Hippocrate* in pus, ulcus ac denique in hecticam & tabem lethalem tranſeat. Quare veritati omnino reſpondet *Tralliani lib.*

lib.7.Cap.1. teſtimonium, ita habens: *ipſa quidem ſanguinis exſcreatio per ſe, dummodo non immoderatam vacuationem inducit, vitam non adimere conſuevit, ſed peſſimorum morborum lõgorum magna ex parte cauſa redditur.*

§. XV.

Potiſſimum in ſenibus & ſcorbuticis.

Potiſſimum majus vel minus eſt diſcrimen quod infert hæmoptyſis ratione cauſarum & illorum, in quæ incidit, corporum. Scilicet ſi ſenioribus accidit, debilior quantumvis & non tam vehemens quam juvenibus ſanguinis evacuatio, major tamen virium ſequitur dejectio & facilius putrida pulmonum corruptio, quam excipit hecticus calor, qui corpus & vires tandem cum vita penitus conſumit. Gravius quoque ac certius ſubeſt periculum, quando diuturnum profundum mœrorem inſequitur hæc ſanguinis evacuatio, quando infimi ventris viſcera una obſtructa, atque humores dyſcraſia ſcorbutica acri biliosa ſimul infecti.

§. XVI.

Necnon ubi pulmones magna labe affecti.

Demum nec ſanationi ſpes, nec medicinæ locus eſt, ſi ipſum pulmonum viſcus non amplius eſt integrum, ſed vel vomicis reſolutionem eludentibus obſidetur, vel vaſa polypoſas concretiones recondunt, vel etiam varices, vel potius aneuriſmata in canalibus præſto ſunt, quibus crebra, & profuſiſſima ſanguinis fit effuſio, tandem funeſta. Has enim plerumque in hæmoptycis ſubeſſe mortis cauſas, edocet cadaverum ſectio, qua patefit, non modo pulmones maxima ex parte ut plurimum eſſe corruptos a ſanguine ibi effuſo putreſcente & ipſam ſubſtantiam membranaceam ſolidam depaſcente, ſed & hoſpitari ſæpius polypoſas concretiones in vaſis pulmonalibus, & quidem magis in iis, quæ plus cum ſiniſtro, quã dextro cordis ventriculo communicant; in iis autem, qui rupto ſanguineo tumore pereunt, pulmones a ſanguine effuſo multo ſpumoſo obrutos & nigros inveniri, reſtitante adhuc exigua in vaſis ſanguinis quantitate.

CURATIO.

§. I.

Medendi indicationes.

Quum, ut dictum, cauſæ hujus mali admodum differant, diverſę quoque curandi indicationes ſint neceſſe eſt; prępcipuæ tamen illarum redeunt huc: primo, ut ſanguinis orgaſmus nimius vaſa plus juſto venoſa expandens compeſcatur; ſecundo, ut ejuſdem affluxus copioſior & impetuoſior a pectore ad exteriores corporis partes derivetur; tertio, ut ſpaſticæ illæ ſtricturæ, quæ ſanguinem ad pulmones validius congerunt, laxentur, & ſic liberior reddatur per totum corpus ſanguinis circulus; quarto, ut læſa pulmonum ſubſtantia vaſculoſa in integrum reſtituatur, & ſic tam mali recurſus, quam oriundi ex lęſione alii morbi arceantur.

§. II.

Sanguinis orgaſmus quibus compeſcendus.

Primum ut perficiatur, & ſanguinis ebullitio componatur, apprime conducunt refrigerantia. Inter hæc potiſſimum connumerandus aquæ potus frigidæ, paulatim quidem, ſed ſufficienter quotidie hauſtus, tecto probe corpore. Novimus aliquot exempla, ſolo hoc medio, debita cum cautione & pręmiſſa venæſectione adhibito, periculoſum hunc ſanguinis fluxum ſubſtitiſſe. Idque tanto felicius ſuccedit, ſi corpus juvenile calore interno æſtuat; quem potus frigidus reprimendo madoremque tepidum in peripheria corporis eliciendo, partes ſimul ſulphureas calidas ſanguinis exæſtuationem inducentes evehit. Non minus præſtans pariter ac probatiſſima eſt in reprimendo calido ſanguinis partium aereo æthærearum æſtu virtus nitri rite tantum depurati, & cryſtalliſati, imprimis ſi cum aquis refrigerantibus, ut plantaginis, portulacæ, aut etiam ſero lactis, convenienti,

parca tamen, ſed ſæpius repetita doſi, aſſumatur. Spiritum quoque vitrioli, vel etiam ejus phlegma acidulum, præ omnibus aliis mineralibus, imo vegetabilibus acidis, peculiarem ad orgaſmum ſanguinis compeſcendum poſſidere virtutem, experti novimus, tanto certiorem, ſi cum his ceu menſtruo ex roſis extrahatur tinctura.

§. III.

Sanguinis a pulmonibus quibus divertẽdus

Ad obtinendum ſecundæ indicationis ſcopum & divertendum ſanguinis a pulmonibus nimium impetum, præcipuum certe momentum repoſitum eſt in venæſectione, in brachio, vel etiam in pede inſtituta. Præſtans etiam hoc nomine virtus pediluviorum temperatorum, nec non immiſſionis manuum in aquam tepidam. Neque minus ad derivandum proficua ea, quæ alvum expurgandi facultate pollent, inter quæ ex internis præcipuum locum inveniunt tamarindinata, paſſulata, rhabarbarina, & inter externa, clyſteres emollientes, ſtimulo quodam acuati.

§. IV.

Spaſticæ ſtricturæ quibus lenẽdæ.

Tertium medendi momentum in eo verſatur, ut ſpaſticæ ſtricturæ, præſertim quæ in minimis vaſis ſanguiferis & partibus nervoſis conſiſtunt, relaxentur. Huic egregie ſatisfaciunt oleoſa demulcentia, ut oleum amygdalarum dulcium, vel etiam lini, ſine igne recenter paratum, cochleatim aſſumtum. Spectatæ quoque virtutis emulſiones ex ſeminibus cucurbitæ, pineis, ſemine papaveris albi & aquis quas vocant hypnoticas, ut roſarum, papaveris rhœados, nymphæ, liliorum convallium, florum tiliæ, necnon ceraſorum nigrorum paratis, quibus nitri & ſyrupi papaveris albi parum adjiciendum. Vel etiam loco harum aquarum ad emulſiones parandas adhiberi poteſt decoctum cornu cervi, eboris, nec non dentis hippopotami; quia in his duris animantium partibus ſingularis quædam ſpaſticis motibus reſiſtendi facultas ineſt. Si vero adeo rebellis hæc ſtrictura eſt, ut mitioribus hiſce cedere & ſanguinis profluvium ſubſiſtere nolit, ad paulo valentiora recurrere licet: inter quæ ſemen hyoſcyami albi ad drachmam dimidiam, cum æquali pondere lapidum cancrorum, duodecim nitri granis & uno camphoræ grano mixtum, omnibus aliis, etiam opiatis, palmam præripit. Securioris tamen, ac nihilominus egregii effectus eſt mixtura noſtra tonica, quæ ex tincturæ antimonii acris, ſive tincturæ tartari, liquoris anodyni mineralis ana uncia ſemis, liquoris noſtri bezoardici Buſſiani drachmis duabus & olei macis guttis ſex eſt compoſita; quippe quæ ſpaſticas non modo ſtricturas mulcet, ſed & diureſin & diaphoreſin lenius movendo, ſanguinis ad pectus affluxum divertit efficaciter.

§. V.

Reliquiæ quibus tollẽdæ.

Quartum in hæmoptyſeos curatione eſt, ut diſrupta vaſa conſolidentur, tenues acres humores affluxum eo proritantes attemperentur, & incraſſentur, ac partis affectæ tonus roboretur. Hoc autem non obtinendum uno eodemque modo ac medio. Quare quæ ego inter plura proficua deprehendi, candide edicam, certus, ſi cum debito judicio & congruo tempore adhibeantur, eadem, ſi medicinæ adhuc locus, non fore fruſtranea. Eſt autem ex his primum mixtura, cujus formula hæc: recipe aquæ plantaginis, ſcorzoneræ, veronicæ, ſcabioſæ, aceti deſtillati ana unciam, coralliorum rubrorum præparatorum, ſpecierum de hyacintho ana drachmam dimidiam, ſyrupi papaveris rhœados drachmas duas, M. Quæ mixtura tribus vicibus aſſumenda, & ſi vehementius ſanguinis profluvium, addenda adhuc pulveris hæmatici drachma dimidia. Alterum remedium, quod tam in hæmoptyſi ſimplici, quam etiam in ea, cui

com-

complicata eſt phthiſis,conducit,eſt decoctum,cujus hęc eſt compoſitio. Recipe florum bellidis,roſarum rubrarum, chamomillæ vulgaris, ſummitatum millefolii ana pugillos quatuor, herbæ conſolidæ ſaracenicę, hederę terreſtris, urticæ mortuæ, veronicæ, ſaniculæ,pyrolæ ana manipulum, ſeminis fœniculi,nuciſtæ ana drachmas duas. Mixta conciſa,contuſa dentur, ſignentur ſpecies, *davon 3. Loth in 2. maas Bier zu kochen.* Tertium quod mihi probati uſus fuit auxilium, ſunt pilulæ ex maſſæ pilularum de cynogloſſa drachma dimidia & maſſæ pilularum balſamicarum Becheri drachmis duabus concinnatæ, ad ſcrupulum unum circa lecti introitum ſumendæ. Quartum & ultimum quod in hoc gravi morbo commendem habeo pulverem hunc: Recipe lapidum cancrorum,antimonii diaphoretici, cornu cervi ſine igne, dentis hippopotami, lapidis manati ana drachmam, nitri depurati drachmam unam cum dimidia, miſce fiat pulvis,optime ſic uſurpandus, ut ſcrupulus unus ipſius viginti guttis liquoris noſtri mineralis anodyni imbuatur, & cum aqua antiſpaſmodica propinetur.

Cautelæ & Obſervationes Clinicæ.

§. I.

Prognoſis ſit cauta in gravi hæmoptyſi

In gravi illa & vera hęmoptyſi,qua, ob ruptum majorem arterię pulmonalis ramum, magna ſanguinis copia per brevia intervalla erumpit,caveat medicus,ne promiſſis de reſtituenda ſanitate ſit dives,niſi fluxus ſanguinis intra triduum cōvenientibus remediis compeſcant. Interim tamen minime viciſſim laborantem gravi metu mortis ita percellat, ut indicto magno periculo, omnibus viribus, ut ſæpe vidi, eum privet & mortem acceleret.

§. II.

Si plethora adeſt ſanguis mittendus.

Si ſanguinis abundantia urget, & manifeſta adeſt vaſorum plenitudo, ſtatim inter initia inſtituenda eſt, ſive in manu,ſive etiam in pede, ſanguinis miſſio,& quidem largior, ad octo, vel plures uncias,ex amplo foramine: quo ſanguinis impetus eo efficacius a loco affecto divertatur, & rupti ac ſauciati canales eo melius iterum coire & coaleſcere poſſint.

§. III.

Necnon ſi hæmorrhoides emanſerunt.

Illa quoque anniverſaria hæmoptyſis,necnon quæ ex hæmorrhoidali fluxu emanente proficiſcitur;inferre ſolet circa tempus annui recurſus rheumaticos in pectore dolores, junctos cum ſanguinis ſputo. Habetur hinc a minus peritis morbus haud raro pro pleuritico,ſed ſecta in pede vena,& provocato ſic hæmorrhoidum fluxu, non modo ſanguinis exſpuitio, ſed & reliqua pathemata ſimul & ſemel ſolent conquieſcere.

§. IV.

Si ab acri defluxione fit demulcentia danda.

Ubi acri catarrhali defluxione excitatur cum titillatione in faucium profundo tuſſis acerrima,qua ſimul per vices floridus & ſpumoſus ſanguis cum muco exſcreatur, apparentibus nullis plethorę ſignis manifeſtis,emulſio tantum amygdalarum dulcium ſeminiſq; papaveris albi pro potu operam locat pręſtabilem;ac præterea pilulis noſtris balſamicis aliquot grana maſſæ pilularum de ſtyrace aut de cynogloſſa admiſcere expedit. Neutiquam vero in uſum vocanda conſolidantia& adſtringentia, quia minima tantum vaſcula arteriæ bronchialis non vero pulmonalis, ſunt ſauciata.

§. V.

In rebelli ligaturis utendum.

Quando effuſior ſanguinis fluxus præſens minatur periculum atque interna auxilia non ſufficiunt, confugiendum utique eſt ad remedium a veteribus frequentius uſurpatum,nempe ligaturam artuum. Hac enim ſanguis in extremis tantiſper retentus, non tam cito ad cor & ex hoc ad pulmones redit, atque adeo imminuto ad pulmones ſic fluxu, rupti ramuli

non ita ſanguine implentur, ſed concidunt faciliuſque coeunt. Ne tamen ex ſtaſi ſanguinis partibus ligatis inferatur periculum, hæc adhibenda eſt cautio, ut ſedata hæmorrhagia, ligaturæ non omnes ſimul, ſed ſucceſſive una poſt alteram ſolvantur.

§. VI.

Si ex hypochondriorum vitio temperamentorum habenda ratio.

Quum hæmoptyſis ſæpiſſime ex primarum viarum & hypochondriorum vitio, inteſtinis flatibus ac ſpaſmis diſtentis accidat, maxime in adoleſcentia & juvenili ętate, ob ſedentariam nimis vitam, ſtudiorum intemperantiam, vel etiam affectuum impetum; ad hanc utique cauſam dirigenda etiam eſt in curatione meditatio, ita tamen, ut exquiſita temperamentorum ſervetur diſtinctio. Quodſi enim juvenes ſunt cholericæ conſtitutionis, exquiſitioris ſenſus, ad iram proni, palpitatione cordis ſubinde afficiuntur, & pulſum exhibent magnum, tum abſtinendum eſt ab omnibus alias egregiis carminativis, ſtomachicis, ſalibus volatilibus oleoſis, necnon purgantibus acrioribus, ac potius pulveres temperantes nitroſi, ad alvum laxandam mannata, paſſulata, tamarindinata & ad corrigendam ſanguinis intemperiem diluentia, ſerum lactis caprilli, decocta hordeacea, avenacea & id genus plura, cum fructu adhibentur. Contra ea, ubi peccant humores viſcidi, ubi infarctus viſcerum, intemperies frigida & humida, & habitus corporis ſpongioſus, tunc pilulæ balſamicæ polychreſtę, necnon ſpiritus ſalis ammoniaci, vel volatilis oleoſus Sylvii, cum tinctura tartari mixtus, item eſſentiæ temperatiores carminativæ, tincturis martialibus mixtæ, utiliter exhibentur.

§. VII.

Adſtringentia nocent valida.

Sicuti remedia quę validiori adſtringendi facultate pollent, nunquam ullo in morbo, ita nec in hæmorrhagiis ſecuram operam præſtant; omnium vero minime in hæmoptyſi, præſertim illa quaſi critica, necnon ab initio & in paroxyſmo ex uſu ſunt. Etenim, licet fluxum ad tempus ſiſtant, relinquunt tamen in pulmonalibus veſiculis ſanguinis grumulos, qui in corruptionem abeuntes, inflammationem, putredinem, phthiſin & hecticam expedito & facili modo inferre poſſunt. Interim tamen, neutiquam ex toto repudianda ſunt leniora adſtringentia & roborantia, opportuna extra paroxyſmum & in fine fluxus, ad tollendas reliquias & præſcindendam recidivam. Inter hęc laudem merentur eximiam ſolutio coralliorum cum ſucco citri vel aurantiorum facta, & in ſyrupi formam redacta, confectio de hyacintho, conſerva roſarum rubrarum cum terra ſigillata, aut hæmatitis pulvere mixta. Chinæ corticem mirifice commendat *Morton in phthiſiologia*, in electuarium cum ſyrupo roſarum redigendum, cui extractum caſcarillæ aquoſum, ſuccinum & pulvis nuciſtæ commode adjiciuntur. Hæc enim, dum partibus motricibus a robore defectis debitum tonum blande reddunt, ut ſanguis per totum corpus promtius & expeditius cum omnibus ſuccis circumeat ſimulque cuticularis excretio liberius ſuccedat, faciunt & ſic utilitatem præſtant. Nec minus eximia eſt efficacia infuſorum theiformium, item decocti roborantis pro potu ordinario. Infuſa quidem optime ex vegetabilibus ſupra memoratis traumaticis, cum herba polygoni, millefolii ſummitatibus & fœniculi ſemine concinnari & quotidie ſorbillari poſſunt. Decoctum vero ex radice ſarſaparillæ, chinæ, raſura ligni ſantali rubri, citrini quoque, ligni lentiſci, vel loco hujus maſtiches, una cum paſſulis poſſunt confici.

§. VIII.

De lacticiniis cautelæ.

Lactis & lacticiniorum uſus omnino præſtans eſt in hoc morbo. Novi, ſolo lacte caprillo cum floribus papaveris rhœados cocto, admixta dimidia aquę par-

parte, & adjecta portione mellis, quotidie largius aſſumto, immodicam etiam ex pulmonibus ſanguinis profuſionem optime conquieviſſe primum, ac poſtea uſurpatis ſimul multo inter cibos confectis ex amylo, ex toto fuiſſe ſanatam. Id tamen de uſu lacticiniorũ omni tenendum: ut non modo ventriculi, an ea ferre poſſit, habeatur ratio, ſed & ne ſimul & ſemel, ſed parcis & repetitis vicibus, ingerantur.

§. IX.

In ſenibus tenenda,

Si ſeniores hunc morbum incurrunt, haud leve ipſis imminet periculum, licet ſanguis non adeo largiter profundatur. Penitus vero in his abſtinendum eſt tam a fortiter adſtringentibus ad ſiſtendã hęmoptyſin, quam ab opiatis ad procurandum ſomnum, ne vires magis dejiciantur & corruptio, in quam ſenilia corpora ipſorumque ſanguis pronus, præcaveatur.

§. X.

Minerales aquæ quæ præſint.

Caveant ſibi hæmoptyci omnes, prę ſertim ubi profuſio gravior eſt & copioſior, ab aquarum mineralium, t hermalium & acidularum uſu, maxime omnium illarum, quæ ſale quodam copioſo acri & principio calcareo alcalino imbutæ ſunt, Carolinis, Pyrmontanis, Egranis, Sedlicenſibus. Ubi enim partis aut viſceris cujuſdam interni ſubſtantia læſa eſt aut corrupta, labem hæ aquæ augent & exacerbant, adeoque nunquam proſunt. Viciſſim acidulæ tẽperatiores, ut Selteranæ, quæ purum ſal alcali recondunt, præſertim ſi cum lacte aſinino vel caprillo miſcentur, uſus ſunt ſaluberrimi, eo quod ſanguinis & humorum ſalſam & acrem dyſcraſiam contemperant non modo, ſed & obſtructiones & infarctus pulmonũ reſerant, ſimulque acres particulas per urinarias vias, ne denuo noceant, evehunt. Eſt autem ſic inſtitutus acidularum potus tunc quam maxime utilis, quando a ſcorbutica & icterica ſanguinis, & humorum intemperie malum hoc inducitur & fovetur.

§. XI.

In vitæ victuſque regimine tenenda

Ultimo loco addendum eximium *Celſi lib.* 10. *cap.* 4. conſilium, de iis, quæ ſervanda in vita victuque ab hęmoptyicis, dum monet: ipſis utilem eſſe quietem, ſecuritatem, ſilentium; ut caput ſublime cubet, & facies ſæpius aqua frigida foveatur: inimica autem ipſis eſſe, vinum, balneum, venerem, acriora omnia, item calida fomenta, conclavia calida & concluſa, multa veſtimenta corpori injecta, etiam frictiones, niſi ubi ſanguis bene conquieverit. *Hippocr.* autem *lib. de internis affectionibus* cõmendat hæmoptyſi affectis aquæ potum, item lac bubulum tertia parte aquæ mulſæ remixtum & copioſius aſſumtum, item lac caprillum, coctum cũ ſemine lini & ſemine ſeſami; porro farinam cum lacte coctam. Quæ omnia proficua eſſe, experientia & ratio teſtatur, eo quod tali diæta humores tenues incraſſantur, acres mulcentur & læſarũ partium conglutinatio promovetur.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

De hæmoptyſi menſtrua indemni.

Perculſa fuerat nobilis fœmina, 30. annorum, ipſo illo quo menſes fluebant tempore, terrore ingenti, quo illico ſubſtitit ſanguis, & inducta pectoris gravitas, præcordiorum anxietas, & cordis palpitatio impenſa. Recurrente dein menſtrua periodo, rediit quidem ſanguinis ſtillicidium, ſed admodum parcum, præcedente preſſorio & tenſorio dorſi ac hypochondriorum dolore, pectoris anguſtia & gravativo in præcordiis ſenſu. Acceſſit vero etiam ſanguinis e pectore per tuſſim ejectio, poſt quatriduum ſponte iterum ceſſans. Quin quotieſcunque poſtea utero purgata, toties, per quinque vel ſex dies, ſanguinis plus vel minus e pulmonibus

ejecit, idque per novem annos continuos; ita tamen, ut quum imprægnatione facta menſes retinerentur, hæmoptyſis etiam quieſceret, poſt partum autem mox rediret, atque etiam ſub ipſa lactatione ſueta periodo ſuccederet. Interim nihil inde detrimenti redundavit in ſanitatem, neque quicquam incommodi ſenſit fœmina, fruſtra tamen ad compeſcendam hanc pulmonum hæmorrhagiam variorum medicorum conquiſivit & conſilia, & auxilia.

Epicriſis.

Singulare hoc eſt hæmoptyſeos menſtruæ, diuturnæ quidem, ſed periculi expertis exemplum, quo aperte confutatur falſa nonnullorum opinio, qua hæmoptyſin omnem phthiſin habere, aut comitem, aut pediſſequam putant. Duxit autem originem ex ſanguinis ab utero ad pectus, propter terroris vehementiam, facta regurgitatione, qua vaſa pulmonalia diducta tandem aperta ſanguinem eructarunt, ſed remittente ſanguinis ad interiora menſium tempore ſolenni reſtrictione, & evacuato ſuperfluo, liberior iterum factus progreſſus, vaſa occluſa & ſic ſponte ceſſavit hæmoptyſis ac damni intulit nihil. Interim per quas ſemel iterumq; ſanguis elatus eſt vias, ex facili poſtea relegit, & accedit quaſi quædam naturæ cõſuetudo, certa ſcilicet ſolidarum partiũ diſpoſitio, qua appulſo validius ſanguini, prompte viam concedunt ac diverticulũ, ægre poſtea, ac niſi ſtatim in principio, medicamentis iterum tollenda.

OBSERVATIO II.

De hæmoptyſi vere & autumno periodica

Juvenis 20. annorum, corpore tener, animo ad iracundiam admodum proclivis, per aliquot jam annos circa veris & autumni ingreſſum tuſſi ex pulmonibus ejecerat ſanguinem; noviſſime autem accidit, ut circa idem tempus ira excandeſceret vehementius, eoque hæmoptyſin incurreret largiſſimam, certis quotidie periodis accedentem, hora ſcilicet matutina quarta & veſpertina nona. Eruptionem ſemper ingens præcordiorum anxietas, frigoris notabilis in pedibus ac preſſorius, & tenſorius in hypochondrio ſiniſtro ſenſus præceſſerunt; poſtea ſucceſſit screatus ſanguinis, qui per quatuordecim dies perſtitit, & octo minimum libras ſanguinis evexit, non ſine magna virium jactura. Medicus in conſilium vocatus, neglecta ſanguinis miſſione, decocta adſtringentia, incraſſantia & pectoralia, ipſum quoque hæmatitis pulverem obtulit, ſed fruſtra prorſus, ac potius ſanguinis evacuatio ſtatas ſuas ſemper ſervavit periodos. Advocatus & ego in auxilium quaternis ſingulis horis propinavi ſalis volatilis oleoſi genuini 20. guttas ex aqua ceraſorum nigrorum; circa ſomni tempus pulveris antiſpaſmodici, ex dente hippopotami, unicornu vero, lapidibus cancrorum, ungula alcis, nitro, diaphoretico antimonio, pulvere lumbricorum terreſtrium & cinnabari, doſin, cum tantillo maſſæ pilularum de cynogloſſa, ſumere juſſi, alvum liberam ſervare emollientibus clyſteribus nitro largius conditis, ac pedes non modo aquæ tepidæ ſubinde immittere, ſed & calidis integumentis a frigoris acceſſu ſolicite defendere, ſuaſi. Quibus, fortunante DEO, curationem ex voto confeci.

Epicriſis.

Periodica fuit hæc hæmoptyſis tam ratione recurſus vernalis & autumnalis, quam etiam eruptionis ipſius mane & veſperi factæ, ſimulatque teſtimonio eſt, quantum valeat iracundiæ affectus ad provocanda ſanguinis profluvia. Quia autem periodos ſervantes morbi fomitem utplurimum habent ſordium in prima corporis regione colluviem, in promtu eſt judicare, vulgaria illa pectoralia, incraſſantia, adſtringentia, efficere potuiſſe nihil, ac præter leniora evacuantia, recte in uſum vocata fuiſſe ea, quæ ſpaſticas ſtricturas, in

con-

conſuetudinem & habitum quaſi tranſeuntes, laxarunt, antiſpaſmodica ſcilicet, maximeque illam cum cynogloſſa confectam pilularum maſſam. Sed minus obvium erit nonnullis id, quod ſal volatile oleoſum, cujuſvis ſanguinem exæſtuans & humores commovens alias paſſim decantata, uſurpatum cum fructu. Verum candide profitemur ac confidenter, nos ipſo hoc remedio ſæpe ſæpius ſuſtuliſſe cito ac ſecure nimia ſanguinis profluvia, per quæcunque loca facta. Id tamen monendum, neutiquam exhibendum eſſe efficax hoc auxilium, in, aut mox ante paroxyſmum, ſed ceſſante ac remittente fluxu. Etenim quia impenſiores ſpaſmos, eruptionis auctores, excipere ſolet debilitas & relaxatio, ad ſtagnationem novam adeoque inducendum denuo ſpaſmum poſtea anſam præbens, hæc utique non melius poteſt præſcindi, quam roborando partes atonia affectas, quod per ejuſmodi volatilia oleoſa perficitur commodiſſime.

OBSERVATIO III.

De hæmoptyſi alvi fluxu ſoluta.

Theologus, vigeſimumquintum ætatis annum egreſſus, ſuccis & ſanguine plenus, incidit poſtquam e ſuggeſtu verba feciſſet voce intenſa in hæmoptyſin largam, qua tantum ſanguinis evacuatum, quantum replendæ pelvi integræ ſufficiebat. Hinc debilitatus admodum a Medicinæ Studioſo petit conſilium, qui tincturam ſulphuris vitrioli cum laudano opiato mixtam propinat, eo cum effectu, ut æger poſt aliquot doſes ſuffocationem cum maxima præcordiorum anxietate incurreret. Ad hanc itaque levandam ſanguis ſubtractus & mixtura data diſcutiens ex aqua chærefolii, ſcabioſæ, florum ſambuci, deſtillato aceto, lapidibus cancrorum cum nitro & diaſcordio Fracaſtorii. Quibus quidem urgens malum diſcuſſum, ſed interpoſitis aliquot diebus rediit ſanguinis ſcreatus, non mediocri copia, cujus acceſſum, aliquoties poſtea factum, æger exhorripilatione & refrigeratione partium externarum, faciei pallore & ſenſu e dextro pectoris latere calidi ſanguinis adſcendentis, prænunciavit. Licet autem huic malo complura præſtantiſſima opponerentur auxilia, & æger etiam aliquod inde acciperet levamen, penitus tamen ſubſiſtere noluit ſanguis, ſed ſubinde aliquot ſanguinis floridi cochlearia eruperunt. Interim accidit, ut æger cibum caperet flatulentum ex pomis terræ, radicis cyclaminis vulgaris, vulgo *Erd-aeffpeln*, & ſtomacho admodum debili exiſtente, inde tormentis in ventre atrocibus afficeretur, quibus in copioſum alvi fluxum ſolutis, id commodi tulit, ut ſanguinis e pulmonibus fluxus prorſus ex eo ſubſiſteret, nec unquam poſtea rediret, in primis quum decoctis vulnerariis, admixtis balſamicis temperatis, novum acceſſum declinare ſatageret. Inter cibos commendavi pultem crebrius aſſumendam ex farina farris, *Rocken-mehl*, aqua & butyro.

Epicriſis.

Caute mercandum eſſe cum ſtipticis adſtringentibus, cujus generis eſt tinctura ſulphuris vitrioli, antiphthiſica Gramanni, in hoc ſanguinis profluvio maximeque ejuſdem principio, uberius confirmat hæc hiſtoria, niſi ſuffocationem, vel etiam ipſam phthiſin arceſſere velimus. Patet quoque, tormina & cruciatus imi ventris cum alvi copioſis dejectionibus, ſanguinis a partibus ſuperioribus ad inferiores impetum derivaſſe, & ſic mali pertinaciam expugnaſſe. Quo egregie confirmatur inſignis eorum utilitas, quæ alvum ſubducunt & bilioſum ſerum educunt in rebellibus ejuſmodi pectoris morbis. Simul vero innoteſcit: per accidens quandoque ſalubritatem afferre, per ſe nociva, uti in noſtro cibus incongruus flatulentus, tormina impenſa ſuſcitans. Ceterum hac obſervatione docemur, decocta ex herbis vulnera-

ra-

rariis, quæ temperata amaritie & adſtrictione nimis relaxata vaſa firmant & roborant, ad perfectam hujus mali ſanationem, ut non amplius redeat, modo viſcera adhuc ſint integra, utiliſſimam exhibere efficaciam.

OBSERVATIO IV.

Hæmoptyſis ſæpe recrudeſcens leniſſimis curata.

Theologiæ ſtudio addictus juvenis, temperamento melancholicus, corpore procerus & macilentus, primis quidem ætatis annis ſanus fuerat ac vegetus, ſed ante ſex annos in ſchola deſudans, repente correptus eſt totius corporis refrigeratione, maxime pedum manuumque, cum virium languore, inappetentia, & nauſeabundo anxio circa præcordia ſenſu, quem noſtri vocant *Ubelſeyn*, nec non pectoris anguſtia ac ſtimulo ad tuſſim. Nocte inſequenti præter opinionem ſanguinem exſpuit ſincerum, idque poſtea ſucceſſit per biduum & priora pathemata infeſtarunt per hebdomades ſex, donec Medici ope iterum convaleſceret, & per ſexennium ab hæmoptyſeos recurſu degeret liber. Sed quum in Academiam concedens erudiendis liberis operam ſuam addiceret ſæpiuſque ob id animo commoveretur, accidit, ut idem morbus, iiſdem quam antea ſymptomatibus rediret, extremorum frigore, præcordiorum anxietate, ſpiratione difficili, virium & appetitus dejectione ſomnique defectu. Dato tum pulvere antiſpaſmodico, morbus pauliſper inducias dare viſus eſt, ſed remanſit languor, ac cum ad priſtinum docendi munus rediret æger, rediit & morbus, ita ut per quinque hebdomades quotidie ſucceſſive ſex vel ſeptem ſanguinis floridi cochlearia ac intermedio tempore viſcidam pituitam pure remixtam, ſcreatu redderet. Adhibita igitur venæ ſectio in pede, dati pulveres antiſpaſmodici, quin dulcis eſſentia & ſolaris pulvis, verum fruſtra, morbus potius perſtitit idem, pulſus præterea fuit inæqualis, celer ac debilis, extrema frigida & tanta virium proſtratio, ut vix loqui & corpus loco movere valeret, macilentus ſimul ob appetitus defectum redditus. Sic rebus fere conclamatis me accerſit & meum auxilium imploravit, ego vero renui primum medicationem, parentis tamen precibus demum inductus, bina ipſi ſuaſi auxilia, quorum ſolo frequenti per octo hebdomades continuato uſu divina gratia convaluit, ac non modo ab hæmoptyſi & omnibus ſymptomatibus liberatus eſt, ſed & ſomnum, appetentiam, vires & carnem recepit. Scilicet præter potum ordinarium ex decocto avenaceo cum ſemine fœniculi, ſuaſi, ut quotidie minimum menſuram decocti temperantis, mane cum tertia parte lactis caprilli & veſperi ſine lacte tepide biberet, quod conficiendum ex raſuræ cornu cervi unciis tribus, radicis ſcorzoneræ unciis duabus, herbæ veronicæ manipulo, ſummitatum millefolii, florum papaveris rhœados tantundem, cornu cervi uſti uncia, coquendo binas harum ſpecierum uncias in tribus aquæ libris. Circa ſomni autem tempus drachmam ſumere juſſi ex aqua ceraſorum nigrorum hujus pulveris: recipe lapidum cancrorum unciam, coralliorum rubrorum præparatorum, matris perlarum, nitri depurati, caſcarillæ ſingulorum drachmas duas, olei de cedro, nuciſtæ deſtillati ana guttas ſex. M. f. pulvis D.

Epicriſis.

Ex hac morbi hiſtoria id utique notandum, hoc ſanguineæ excretionis genus, quod per pulmones fit, ſi primis annis infeſtat & conquieſcit dein per aliquot annos, poſtea ex facili, nimio corporis, vel animi motu, maximeque vociferatione & intenſione ſermonis excitari poſſe. In ejuſmodi autem debilibus & ad ſpaſticas turbulentas ſolidorum ac fluidorum motiones pronis corporibus, plus utique va-

valent ſimplicia ac temperata domeſtica quaſi auxilia continuato uſu, quam validiora chymica, conciſa doſi danda, ipſa etiam pharmaceutica artificioſa & ſic dicta pectoralia. Illa enim agunt mitiſſime, nec adeo moleſte afficiunt ſenſiles nerveas partes, ſimul blande acrimoniam diluendo temperant, humores craſſos attenuant, nutriunt & ſic infirmo corpori præſtant robur. Et quoniam non frigida, ſed calida ſumuntur decocta hæc domeſtica, id præterea ferunt utilitatis, ut ſanguinis motum ab interioribus ad exteriora ipſumque cutis emunctorium dirigant. Pulvis autem ille abſorbens nitroſus temperat acidam & bilioſam acrimoniam, quæ in prima corporis regione hoſpitans, occaſionalem materialem plerumque cauſam præbet, ſtimulando & irritando nervoſas corporis partes, irregulari ſanguinis motui inducendo.

OBSERVATIO V.

Hæmoptyſis, hyſterico-cachectica lethalis.

Generoſa virgo triginta ſex annorum, ſanguineæ complexionis & animi in hilaritatem proni, per quatuordecim & ultra annos inordinatam in aula, ratione victus, ſomni & animi motuum agens vitam, incidit ſæpius in anomalum menſium ſucceſſum, dum illorum fluxus quandoque nimius, quandoque parcus, quandoque plane deficiens erat. Inde male ſæpius habuit in ventriculi regione, ac de anxio preſſorio dolore, nauſea, vomitione, virium collapſu *oder Ubelſeyn*, conquerens, potu aquarum ſpirituoſarum, uſu elixiriorum ſtomachicorum, neque minus frequenti eſu pomorum citreorum, per integros fere quatuor annos hiſce ſymptomatibus, ſuccurrere laboravit, ſed penitus incaſſum. Accedente demum gravi diuturno triſtitiæ affectu viribus orbata, ante anni dimidium in epilepticum incidit inſultum, qui idoneis remediis uſurpatis quidem emanſit, inflationes tamen circa præcordia, cum ſenſu anxietatis, eructationibus, conatu ad vomitum, alvi strictura perſtiterunt. Poſtea per quatuor fere menſium ſpatium ex toto menſes ſubſtiterunt, neque ter celebrata venæ ſectione in pede, neque moderate ſumtis balſamicis & emmenagogis revocari potuerunt. Inde factum eſt, ut denuo ex fratris ſubita morte ſuperveniente triſtitia, non ita multo poſt in gravem ſanguinis per pulmonem rejectionem incideret, adeo, ut aliquot libræ intra triduum floridi & ſpumoſi ſanguinis cum tuſſi & ſcreatu ejiceretur. Sanguis ter in pede miſſus quidem, ſed ex improviſo ſucceſſit paroxyſmus epilepticus, tam gravis & continuus, ut omni ſenſuum & rationis uſu extincto, vitam tolleret.

Epicriſis.

Gravis & lethalis hæc hæmoptyſis non ut morbus principalis, ſed ut ſymptomaticus conſiderari debet, qualis, ſi cachecticis, ſpleneticis ſupervenit, ut plurimum funeſta eſt. Ego bis in ſimili caſu, facta diſſectione corporis, lienem magnum corrupto ſanguine turgidum inveni, vaſaque brevia ventriculi atro ſanguine valde diſtenta, ipſumque ventriculum nimis expanſum. Neque dubium eſt, quin in noſtra ſedes inſultuum epilepticorum, etiam hæmoptyſeos, in vitiato & corrupto liene ac ventriculi ob ſummam atoniam inflatione conſtituta fuerit; ſiquidem intercepto libero ſanguinis per vaſculoſum lienis viſcus tranſitu, per conſenſum vaſorum non modo ventriculus patitur, ſed & facile regurgitat ſanguis ad ramos ſuperiores magnæ arteriæ & verſus cordis ſiniſtrum ſinum, unde obice hoc poſito, ſanguinis impetus per arteriam pulmonalem in ipſam ſubſtantiam pulmonum veſicularem increſcit, vaſa minima a ſanguine nimium dilatantur, tandem rupta excretionem ſanguinis per bronchia & aſperam arteriam efficiunt. Ad hujus mali nec non epileptici generationem, utique nimius uſus acetoſitatis

citri

citri & aquarum ſpirituoſarum, ingens quoque triſtitia menſiumque defectus plurimum valuerunt. Præterea nobis documentum hæc hiſtoria morbi præbet, quod ſanguinis miſſio crebrius inſtituta, neque ad menſes in ordinem redigendos, neque ad hæmoptyſin ſiſtendam per ſe efficax & promtum ſatis ſit remedium, item, quod ſpaſticæ ſtricturæ ventriculi, præſertim ſi lien obſtructus fuerit, gravia mala, ut hæmoptyſin, epilepſiam, facillime cauſari poſſint. Epilepſia vero ſuperveniens hæmoptyſi, effato *Hippocratis* lethalis eſt, præſertim quando per venæ ſectionem multum ſanguinis ſimul amiſſum fuit.

OBSERVATIO VI.

Hæmoptyſis copioſa cũ convulſionibus lethalis.

Prædictæ generoſæ virginis frater ante ſex menſes eodem morbo eodemque fere modo occubuit. Is ante duodecim annos a lapſu equi in terram in ſputum incidit ſanguineum, quod tamen ſanatum. Jam erat ætatis 30. & aliquot annorum, ſtaturæ macilentæ, triſtioris animi, faciei pallidæ; & conquerebatur ſæpius de anxietatibus & preſſionibus præcordiorum ſub coſtis ſpuriis, præſertim ſiniſtri lateris, cum ardore ventriculi impenſo. Paſſionum harum originem rejecit in potum frigidum forſan calenti, poſt venationem, cui deditus erat, corpori ingeſtum. Accedente poſtea conjugio & inſigni animi triſtis affectione valde eſt debilitatus, in feſtivitate vero quadam aulæ ſolenni, præter morem & conſuetudinem corpus vehementer ſaltatione exercuit, quo factum eſt, ut elapſis circiter 14. diebus, anxietatem & conſtrictivum ſenſerit circa præcordia dolorem, cum vomendi conatu, poſtea ex improviſo ſequuta vehemens admodum ſanguinis per pulmones ejectio cum ſuffocationis metu, ſequutæ ſimul brevi convulſiones epilepticæ ſatis fortes, quæ intra biduum vitam abſtulerunt.

Epicriſis.

Viſcera abdominis ſanguinea, ut hepar, lien, ſi inſolitæ magnitudinis ſunt ſanguine & humore infarcta & obſtructa, dum æquabilem ſanguinis circulum, obice quaſi poſito, impediunt, ad immodicas & ſubinde exitiales ſanguinis tam per vomitum & ſeceſſum, quam per vaſculoſam pulmonis ſubſtantiam profuſiones, diſponunt. Quia vero tanto impetu & copia erupit e pulmonibus ſanguis, nullum dubium eſt, quin ipſo in pulmone jam vitioſa quædam adfuerit diſpoſitio, quæ & *Hippocratis* & noſtra ſententia in eo conſiſtit, quod rami arteriæ pulmonalis, diſperſi per veſicularem & celluloſam ſubſtantiam, nimium diſtenti in tenera anevriſmata diducantur, quæ tandem rupta tantam ſanguinis copiam fundunt, ut hærens in trachæa metum injiciat ſuffocationis. Venam vero ſecare in tali paroxyſmo, ſubtrahendo plus ſanguinis adhuc magis nocet, quam prodeſt, & ad movendam magis epilepticam convulſionem, quam ad eam minuendam, confert.

OBSERVATIO VII.

Hæmoptyſis poſt febrem ſæpe repetens.

Theologiæ Studioſus, vigeſimum quartum ætatis annum agens, Pomeranus robuſtus, biennio abhinc febre correptus eſt autumnali, tum epidemica, poſt quam inſequentis anni menſe Februario, ſub aſcenſu ſcalarum calidam ebullitionem & fluctuationem in ſiniſtro thoracis latere ſub mammilla perſenſit, quam excepit tuſſis cum ſpirandi anguſtia ac demum ſanguinis ſcreatu evacuatio, intra duas horas, ad uncias aliquot. Quam ut compeſceret, ingeſſit largam pulveris antiſpaſmodici doſin, ad unam & dimidiam circiter drachmam eo cum effectu, ut ſanguis ſubſiſteret & ipſe per annum valetudine ſic ſatis commoda frui videretur. Sed anni ſubſequentis vere rediit ſanguinis ſcreatus, ac primo cruor pituita remixtus

mixtus, dein noctu ſanguis ſincerus ad duas libras tuſſi exturbatus eſt. Aperta vena, hæmoptyſis pauliſper ſiluit, mox autem recruduit, ac per quinque dies, duodecies intra diem & noctem accedens, duravit, tandem tamen uſu pulverum nitroſorum cohibita, per tres hebdomades dedit inducias. Quibus exactis 13. Januarii die noctu rediit, & ex eo ad ſextum uſque Maji diem, ſingulis veneris diebus periodicum quaſi ſervavit acceſſum. Ingeſta interea pulverum tantum non moles, hæmoptyſin cohibuit, ſed ſucceſſit mane ingens ſputi viſcidi flaveſcentis rejectio. Initiante vero autumno iterum apparuit in ſputo ſanguis, ac miſſo fere ad libram in pede ſanguine datiſque nitroſis pulveribus, rurſus diſparuit. Januario ſequenti anni rediit hæmoptyſis, eodem modo ſedata. Martio repetiit iiſdemque remediis iterum eſt depulſa, copioſa autem ſputi viſcidi rejectio manſit, ac præterea in hypochondrio ſiniſtro ſub ſpuriis e regione ventriculi coſtis, intolerabiles ſucceſſerunt dolores pungitivi & ſpaſtici, qui in hunc uſque diem affligunt. Id vero memorandum, ſanguinis expuitionem ſemper præceſſiſſe cutis horripilationem, manuumque refrigerationem, cum pungitivo in latere ſiniſtro ſenſu, phlogoſi caput & faciem occupante, nec non ructibus. Ut igitur tam ſcreatum matutinum tolleret, quam etiam mali recurſum anteverteret, acceſſit æger ad me. Et quum vires non adeo exhauſtæ, appetitus etiam adhuc conſtaret, ſub ſpe ſucceſſus felicis ſuaſi uſum elixirii balſamici temperati, item mixtura ex liquore anodyno minerali, tinctura tartari & ſpiritu bezoardico Buſſii conſtantem, laxantia ex rhabarbaro, terra foliata tartari & nitro, loco potus decoctum ex cornu cervi raſpato, radice ſcorzoneræ, chinæ, ſemine fœniculi ac paſſulis, nec non infuſum theiforme, ex ſcolopendrio, meliſſa, polygono, veronica, ſcordio, millefolio, ſalvia, cum radice glycirrhyzæ & ſemine fœniculi.

Epicriſis.

Cruenta hæc tuſſis orta fuit poſt febrem intermittentem, quæ non modo diuturna, ſed & forſan non adeo dextre percurata, vitium reliquit in lienis, aut hepatis viſcere. Id quod haud obſcure arguit paroxyſmi acceſſus, quem ſemper cum lateris ſiniſtri dolore & exin propagata quaſi fluctuatione, & calida ebullitione in pectus cum phlogoſi factum eſſe, æger aſſeveravit. Fere ſemper autem ſpaſtica tam exteriorum, quam internarum partium conſtrictio hæmoptyſin præcedit, qua impedito ſanguinis ad externa & libero progreſſu, ipſe in interioribus & majoribus vaſis uberiori copia colligitur, accumulatur atque congeritur, unde vaſa nimium diſtenduntur, tandemque dehiſcunt ac ſanguinem effundunt. Quoad medicationem dein tenendum, medicamenta ex nitro & abſorbentibus, item venæ ſectionem, egregio utique eſſe præſidio, ad derivandum ac intercipiendum impetuoſum ſanguinis ad pectus affluxum, ad cohibendam hæmorrhagiam atque etiam præſcindendum novum inſultum. Interim minime morbo tollendo penitus ſufficit iis tantum inſtituta curatio, ſed temporarium modo præſtat levamen ac ceu cura palliativa conſideranda. Etenim ſanguinis miſſio in talo inſtituta liberalius, minuit omnino plethoram & ſanguinis impetum a pectore ad inferiora revellit, ſed ſi jam obſtructio in vaſe aut viſcere, haud raro fit, ut elangueſcente inde pulſu, expediri nequeat is qui impactus hæret ſanguis, & effectus ſic ſubſequatur pravus. Nitroſa utiliſſima, quia inteſtinum nimium particularum ſulphurearum orgaſticum motum componunt, & relaxando ac mulcendo ſtrictas nerveas partes, ſpaſmis occurrunt. Aſt non ſufficit

re-

refrænaſſe impetum & excretionem, ſed eo potiſſimum medicatio dirigenda, ut tollatur fundamentum mali, obſtructa viſcera, hepar maxime & lien, expediantur, dolores hypochondriorum depulſentur atque etiam poſtea relaxati nimium pori ac diſtenta vaſorum orificia in pulmonibus ad naturalem habitudinem reducantur & roborentur, ne ibi fiant ſtagnationes, quibus tam copioſius ſcreatus, quam etiam effluxus ſanguinolenti recurſus, merito tribuendus. Hunc igitur in ſcopum data a me remedia memorata, quibus a prioribus medicis omiſſis, ſpes jam haud vana eſt melioris effectus. Novi quoque in curato ſic hæmoptyco morbo ad arcendum phthiſicum malum, egregie profuiſſe lac cum Selteranis acidulis, vel etiam aqua calcis remixtum, & perite dextreque uſurpatum.

OBSERVATIO VIII.

Hæmoptyſis ſimplex.

Plethoricus vir quadragenarius, corpore ſpongioſus, ingenio fœcundo & amœno, laute vivens, omiſſa primum ſanguinis miſſione, vernali ſemper & autumnali tempore expertus eſt hæmorrhoidalis fluxus indicia ac cum fæcibus quippiam ſanguinis excrevit. Hinc ad minuendam plethoram vere & autumno venam incidi paſſus eſt cum euphoria, ſed quum æquinoctio vernali omiſiſſet forte ſuetam ſanguinis miſſionem, poſt vehementiorem corporis motum & liberaliorem vini Rhenani potum, incurrit hæmoptyſin & cum tuſſi aliquoties ſanguinem ſpumoſum & floridum rejecit. Admiſit igitur ſanguinis e tali vena ſubtractionem largam, ac pulverem præcipitantem nitroſum cum liquore anodyno minerali ſumſit, quibus ſanguinis exſpuitio conſtitit ac infuſo dein veronicæ, meliſſæ, pulmonariæ, ſaniculæ, cum ſemine fœniculi & lacte ita convaluit, ut nec amplius hæmoptyſis redierit, neque etiam quicquam incommodi reliquerit.

Epicriſis.

Simplex recte dicenda hæc hæmoptyſis. Quæ enim ſic ex ſola ſanguinis plenitudine & ſuppreſſa ſolenni ejuſdem, vel ſpontanea per menſes & hæmorrhoides, vel artificiali ex inciſa vena, evacuatione, ſine labe viſceris cujuſdam, ſine cacochymica etiam humorum diſpoſitione, oboritur, palindrone quaſi ad pulmones facta, periculo vacat, ſi cito ſuccurritur. Sed tunc maxime juvat venæ ſectio, quæ ſanguinem copioſum non modo demit, ſed & a parte affecta efficaciter revellit impetum. Juvant vero etiam ea remedia, quæ orgaſmum ſanguinis contemperant, nitroſa, latis ſerum, nec non aquæ frigidæ perite admiſſus potus, cum iis, quę ſtagnantem in pectore ſanguinem reſolvunt ac ne putreſcat ibi efficiunt; quibus demum ſubjungenda pectoralia & remiſſum pulmonum tonum firmantia. Hac methodo ego complures plethoricos, maxime juvenes, ex corporis exæſtuatione hæmoptyſi affectos, facili & explicita curatione ad ſanitatem reduxi. Sed ſi differtur medicatio, neque adhibentur remedia ſanguinem in pulmones effuſum diſſolventia, & diſrupta vaſa conſolidantia, purulenta gignitur materia, ipſaque phthiſis.

OBSERVATIO IX.

Hæmoptyſis ex labe viſcerum funeſta.

Vir literatiſſimus, quinquagenario major, cujus fata ob merita illuſtria adhuc luget noſtra hæc academia, nunquam antea hæmoptycus aut phthiſicus, vitæ maxime ſedentariæ addictus, quum ſtudiis intemperantius aliquamdiu invigilaſſet ac præterea animo ſæpe multumque ira ac ſolicitudine fuiſſet commotus, neglecta ſanguinis per venam ſubtractione, corpus exagitavit valide & æſtuans adhuc frigidum ingeſſit hauſtum liberalem. Quo illico ſenſit virium corporiſque languorem, & quum voce elata doceret auditores, incidit

in

in hæmoptyſin, eaque ſucceſſive rejecit aliquoties uncias aliquot. Ipſe autem periculi ex hoc malo probe gnarus, gravi inde mortis perculſus eſt metu, quo vires conciderunt penitus; erectus tamen paullisper animo melius habere cœpit, ſed variis uſus medicamentis, aqua frigida, ſero lactis cum vino cocto, nitroſis, pectoralibus aliisque pluribus, parciorem quidem habuit ſanguinis excretionem, tuſſis autem cum raucedine reſtitit, appetentia periit, ſomnus abfuit, vires indies magis collapſæ, caro conſumta, & febris gliſcere cœpit, ex pulſu celeri cum æſtu cognoſcenda, qua ſucci roſcidi prorſus abſumti, & mente ad ultima uſque alacri, mors excepit inſperata, licet nec pus, neque etiam ſputum copioſum anteceſſiſſet.

Epicriſis.

Mortis cauſa principalis in erudito hoc viro neutiquam fuit ſanguinis exſpuitio, ſed procul dubio tabeſcentia ac corruptio nobilioris cujuſdam viſceris, pulmonis, vel forte lienis. Hanc enim corruptivam labem ſemper fere prodit appetitus viriumque proſtratio enormis, quæ, ſi in viſcere ſtomacho propinquo, omnem ipſius appetentem & digerentem vim peſſundat. Cauſa vero fatalis hujus morbi, nimiis curis, labori erudito impenſiori, ac potui frigido, corpori calenti ingeſto, tribuenda videtur, quo ſanguis & omnes corporis ſucci labe infecti, & in progreſſu impediti, ſtagnarunt, ac putreſcentes, funeſtam induxerunt cataſtrophen.

OBSERVATIO X.

Hæmoptyſis phthiſica cum hectica lethali.

Locum tenens generoſus, viginti quatuor annorum, ſanguineo cholericus, corporis conſtitutione debilis, & ab ineunte ætate morbis, præſertim acutis, crebro afflictus, decimo quarto ætatis anno, ex terrore ſub ſomno, incidit in grave delirium periodicum, quod per biennium fere perſtitit, ac tandem iterata ſæpius alternis diebus ſanguinis miſſione eſt abactum. Ex eo natura ita venæ ſectioni aſſuefacta, ut quotannis minimum ter vel quater eandem admittere cogeretur, ſimul pectori inducta morbida ejuſmodi diſpoſitio, ut ſæpius ex eo laboraret, & pleuritide vera, nec non vehementi ſpaſmodica anguſtante ſtrictura ſubinde afficeretur. Quin, quum ipſi ex collato interea militari officio iter longinquum ſub frigido & humido cœlo faciendi neceſſitas imponeretur, illico poſt reditum correptus eſt tuſſi vehementi, qua ſubinde non nihil ſanguinis floridi ejecit, & poſt octiduum, admiſſo adhuc diætetico delicto, ſucceſſit ipſa hæmoptyſis larga, intra quatriduum minimum duas ſanguinis ſpumoſi rubicundi libras evehens. Licet autem adhibitis remediis ſanguinis ſcreatus remitteret, remanſit tamen tuſſis moleſta, pectoris gravitas, ſpiratio difficilis & nocturnus ſudor admodum infirmans. Tuſſis per totum morbi decurſum valida admodum erat, plus ſicca quam humida, paucam quidem materiam flaveſcentem evehens, ſed quia dies nocteſque vires & corpus nullis cedens remediis convellebat, nihil boni præſagiebat. Nihil vero magis afflixit ęgrotantem, ac dirus & intolerandus fere ſub oſſe humeri ſiniſtri conſiſtens dolor pungitivus & tenſivus, qui per vices totum pectus ſpaſmo adeo conſtringebat, ut omnem fere reſpirationem ad ſuffocationem uſque tolleret. Quin dolor hic poſtea ſe extendit ad regionem lumbarem, ſub tuſſi ſemper vehementior, adeo, ut æger vix per conclave pedibus incedere poſſet. Veſperi & maxime poſt cœnam, frigus cum horripilatione quadam extrema occupabat, quod non vehemens æſtus, ſed effuſus per noctem ſudor ſequebatur, cum pulſu duro & frequenti, urina rubicunda, cum copioſo albo ſedimento. Lateri ſiniſtro ægre incumbere potuit, ac validior ſemper

inſe-

inſequuta tuſſis. Ceterum tot paſſionibus indies vires cum carne conſumebantur, ac præterea phlogoſes interdum cum dolore & ſudore in fronte caput occupabant, ac licet medicus nihil omitteret, tam ex diæteticis, quam pharmaceuticis remediis, quod curationi hujus affectus, vel mitigationi ſymptomatum idoneum, omnia tamen erant fruſtranea. Demum meum etiam exquiſitum ante duos menſes conſilium, qui pariter triſtem exitum ominatus, nil niſi uſum ſeri lactis dulcis commendavi. Invaleſcente itaque hectica febre & perſeverantibus ſpaſmis ac doloribus in dorſo acerbiſſimis, æger in delirium tribus ante obitum hebdomadibus incidit, & ſic etiam rationis uſu privatus obiit. Facta ex decumbentis voluntate poſt mortem ſectione, tota pulmonum ſubſtantia, præſertim vero lobi ſiniſtri, ſcirrhoſa, multis vomicis, pure craſſo, glutinoſo refertis, plena, fuit inventa, ac præterea in arteria pulmonali polypus inſtar minimi digiti longus & latus. Ipſe pulmo non tantum cum pleura, ſed & cum pericardio & diaphragmate tam firmiter concretus & quaſi conglutinatus erat, ut vix commode cultro ſeparari potuerit. Tam pertinacis vero & moleſtiſſimi in regione lumbari doloris cauſa nulla alia reperta fuit, quam quod ob firmam cohæſionem pulmonis cum diaphragmate, ſub vehementi & pectus concutiente tuſſi, proceſsus & tendines diaphragmatis lumborum vertebris annexi nimis vehementer tenſi ac diſtorti.

Epicriſis.

Hæc morbi hiſtoria paulo curatius inſpecta, haud exigua in uſum theoriæ & praxeos medicæ præbet argumenta. Scilicet innoteſcit: quod delirium decimo quarto ætatis anno per duos fere annos integros durans, crebrius & fere alternis diebus repetita venę ſectione quidem conquieverit, ſed quod eo natura ita aſſuefacta eidem quin debilitata fuerit, ut ter, vel quater ſingulis annis, ſanguinem mittere fuerit coactus, neque tamen ſub tanta ſanguinis imminutione, a rheumatiſmis in pectore & pleuritide cum febre, congeſtionibus etiam ſanguinis ad partes ſuperiores, potuerit liberari. Deinde id quoque in uſum medicum cedere poteſt, quod poſt morbum pleuriticum, quum debiles adhuc ſunt pulmones, nihil ſit deterius, ac corpus diu atmoſphæræ frigidæ & humidæ exponere, & quod hoc modo hæmoptyſis ac phthiſis, magna pulmonibus labe & obſtructione inducta, ingenerari poſſit. Deterior porro ſemper eſt poſt hæmoptyſin tuſſis ſicca & vehemens, quam humida purulenta & copioſa, quam ego aliquoties in juvenibus ſanavi lacte incocto cum ſpeciebus vulnerariis, uſurpato balſamo pectorali Meibomii & ordinario ſeri lactis potu. Præterea patefit: quod dolor in lumbis fixus & intolerabilis a tenſione nimia proceſſuum diaphragmatis oriri poſſit, id quod etiam in Principe juvene Cizenſi, ante viginti aliquot annos hic mortuo, a copia extravaſati puris proceſſus diaphragmatis comprimentis, obſervatum. Tandem notabile eſt, quod delirium in febre hectica & phthiſi ſupervenire poſſit in corpore diſpoſito.

OBSERVATIO XI.

De hæmoptyſi cum inflammatione ventriculi.

Studioſus quinque ſupra viginti annos habens, conſtitutionis ſatis robuſtæ, ante anni dimidium a motu & exercitatione corporis vehementiori, ſub hyeme frigida incurrit in ejectionem ſputi cruenti, ita ut per vices aliquot cochlearia exſcrearet. Adminiſtrata in talo ſanguinis miſſione ſponte ceſſavit malum, quum vero poſt aliquot menſes, in aere frigido & humido pedibus iter faciens, potu ſpiritus vini repletus, cum ſodali graves moveret rixas, & ira candens, frigidam cereviſiam copioſe ſuperbiberet; ingentem quantitatem ſanguinis ſpumoſi tuſſi excrevit, ut intra

diem & noctem libræ minimum quatuor fuerint rejectæ. Conquerebatur autem ſimul de vehementi incendio circa præcordia & pectus, partibus externis penitus refrigeratis; aderat continua ſitis, pulſus durus & vehemens, nullus ſomnus, & quando ſanguinem non exſpuebat, miram quantitatem pituitæ viſcidæ ore rejiciebat. Nihil levaminis a ſecta vena, ab uſu ſeri lactis, a pediluviis, a lacte amygdalato cum nitro mixto, nec ab aliis medicamentis inflammationi reſiſtentibus expertus eſt, ſed potius ab omnibus ingeſtis major oborta eſt anxietas & dolor, donec tandem perſiſtentibus ſymptomatibus & fatiſcentibus omnibus viribus, decimo quarto ab invaſione morbi die, periret.

Epicriſis.

Videmus ex hac morbi hiſtoria, quomodo & a quibus cauſis ſimul concurrentibus, in homine plethorico & qui jam tum levem hæmoptyſin expertus eſt, gravis hæmoptyſis una cum inflammatione ventriculi lethali progigni poſſit. Nam atmoſphæra frigido-humida exiſtente, fortior motus, prout copioſus ſpiritus vini, ira, vociferatio, in homine plethorico ſanguinem in tantam ebullitionem, orgaſmum, congeſtionem & impetum a partibus exterioribus ad interiora urgere & pellere valet, ut ruptis vaſis pulmonalibus, hæmorrhagia periculoſa, ventriculi vero a potu ingeſto frigido inflammatio, nullis levanda auxiliis, accedat. Poſt excretionem autem cruentam magna phlegmati ejectio ſucceſſit in noſtro, propter majorem humorum ad pectus affluxum, & nimiam membranæ in bronchiis glanduloſæ relaxationem.

OBSERVATIO XII.

Hæmoptyſis pectoralis rheumatica.

Fœmina generoſi ſtemmatis valde teneri corporis animique mobilioris, annorum quinquaginta, per decem fere annos menſtrua caruit purgatione, & hinc etiam ſubinde flatulentiis, præcordiorum anxietatibus, animi perturbationibus, phlogoſibus cum ſtrictiore alvo junctis, a longo tempore fuit obnoxia. Ante annum & quod excedit, circa os ſacrum & in imo ventre dolorem preſſorium cum ardore & pruritu ani perſenſit, & paucis diebus elapſis, portionem ſanguinis ſeceſſiſſe per alvum, quem eam depoſuiſſet obſervavit, idque aliquoties. Sed ab hoc tempore protinus omnis evanuit dolor & imi ventris moleſtia, brevi tamen poſt cum ab dominis ventris alvique ſtrictura percepit dolorem pungitivum in ſiniſtro thoracis latere, cum titillatione in epiglottide tuſſique valida & ſicca, qua demum aliquot ſanguinis floridi & coccineo tincti colore extruſit per intervalla cochlearia, & ſic iterum cunctæ moleſtiæ remiſerunt. Quum vero talem acceſſionem per quatuor menſes circa plenilunii tempus, cum iiſdem antecedentibus ſymptomatibus ſimili etiam eventu & ſolutione mali, generoſiſſima fœmina experiretur, metu majoris periculi poſtulavit meum conſilium. Ego igitur tres ante acceſſionis hactenus conſuetum tempus dies venam tali tundendam curavi, & minimum ut tres vel quatuor ſanguinis unciæ emitterentur juſſi, pulverem etiam rhabarbari cum lapidibus cancrorum & nitro bis in ſeptimana cum hauſtu aquæ frigidæ circa lecti introitum, & infuſum theiforme mane ſumendum ſuaſi, quorum remediorum ope ab omni acceſſione hæmoptyſeos poſtea libera permanſit.

Epicriſis.

Rectius hæc hæmoptyſis pectoralis rheumatica appellari poteſt, quæ ex palindrome, ſive translatione ſanguinis affectantis exitum per venas hæmorrhoidales ad pectus, ubi etiam in muſculis thoracis pleuritidem ſpuriam intentavit, fuit profecta, & ſoluta per apertionem vaſorum ſanguineorum, quæ in-

interius bronchiorum tunicas inveſtiunt. Tenuis enim, floridus, & ſpumoſus ſanguis rarius immediate ex pulmonum ſubſtantia, frequentius ex bronchiis & aſperæ arteriæ vaſis ſauciatis venit. Quum autem venæ ſectio validum ſit ſanguinem a partibus ſuperioribus ad inferiores revellens medium, non ſine levamine circa tempus acceſſionis inſtituta fuit.

Plures memorabiles obſervationes legas in *Conſult. Medic. Tom. 1. Sect. 2. caſ. 69. 73.*

CAPUT III.

De vomitu cruento ſine, & cum ſeceſſu Nigro, ſive morbo nigro Hippocratis.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

Vomitus cruentus quid?

SIcut in hæmoptyſi ſanguis ſubinde ſpumoſus, tenuis & floridus cum tuſſi ejicitur; ita ex ventriculo cruor concretus, ex atro ruſeſcente colore tinctus, multo cum phlegmate inſipido, acido, aut viſcido mixtus, per vomitum exturbatur.

§. II.

Ejus ſymptomata & ſigna.

Antecedit hunc ſanguinis vomitum ut plurimum punctorius, & tenſivus hypochondrii ſiniſtri dolor, & ipſa eruptio nunquam fere non cum præcordiorum anxietate & dolore compreſſorio, nec non conſtrictione in hoc latere jungitur; atque etiam nullum ſanguinis profluvium tam facile ac ſæpe lipothymiam habet comitem, quam hoc, præſertim, quando cruor graveolens, corruptus exit.

§. III.

Sedes in ventriculo & liene.

Sedes morbi & ſcaturigo unde ſanguis venit, eſt in ventriculo, ita tamen, ut in conſortium mali, ceu ſedes cauſæ morbi, veniat & ipſe lien. Id enim aperte monſtrant ſectiones cadaverum hoc morbo defunctorum. De liene quidem, quod is ſemper fere ſanguine tumidus, infarctus & quandoque plane induratus deprehendatur. De ventriculo autem, qui copioſis ubique vaſis diſtinctus eſt, quod brevia potiſſimum ſic dicta arterioſa & venoſa, quæ in ſuperna & ſiniſtra tenujori parte excurrunt, ibique admodum tenera membrana teguntur, ſi aperiuntur, vel diſrumpuntur, ſanguinem qui vomitu ejicitur, fundant & fuderint, eaque propter varicoſa & nigro ſanguine diſtenta deprehendantur, corrupta ſimul ibi ipſius ventriculi ſubſtantia. Sic *Riolanus anthropolog. Lib. 2. Cap. 17.* vas breve minimo digito latum deprehendit in rejectione ſanguinis per ſuperiora & inferiora. Idem teſtatur *Columbus rerum anatomic. Lib. 15.* de Cardinali Cibo, nec non *Wedelius in Phyſiolog. reformat. Platerus Obſer. Lib. 2. & Bonetus medicin. ſeptentrion. Lib. 3. Sect. 5. Cap. 4.*

§. IV.

Non ſemper ex brevibus.

Interim non adeo videtur improbabile, licet rarius contingat, quod ex aliis etiam ſtomachi vaſis, ſi a ſuccis acido-corroſivis, vel etiam a venenis, fuerint eroſa, vomitus cruentus ſuccedat. Quod tanto magis factum fuiſſe concludendum, ſi dolor ſtomachi præceſſit acutus, atque materia, quæ vomitu rejicitur cruenta, nigra ſimul eſt & acida, dentes ſtupefacit, fauces ac os adurit, & pavimento injecta ebullit, qualem deſcriptionem *Hippocrates Lib. 2. de morbis §. 71.* tradit.

§. V.

Quæ ad eum diſpoſita corpora.

Jam ſicuti corpora graciliora & teneriora omnium facillime hæmorrhagias, quæ fiunt in partibus internis, incurrunt; ita etiam idem fieri in ea, quæ ſuccedit in ventriculo, teſtatur experientia, præſertim ſi ſubjecta ſenſibilioris & mobilioris ſimul ſunt animi. Ejuſmodi enim corpora vaſa ut plurimum gerunt ſubtiliora & quoad ſubſtantiam teneriora, quæ & facile diſtenſionem & rupturam, atque hinc ſanguinis effuſionem, admittunt.

§. VI.

§. VI.

Inprimis frequens male mēſtruatis. Potiſſimum atroci huic malo obſervantur obnoxiæ ſemellæ, inprimis quæ alvi ſunt adſtrictioris, pubertatis tempore, quo menſes primo imminent, nec non quando poſtea ſuppreſſi ſunt, aut parcius ſuccedunt. Tum enim, quando gravi ira, vel terrore commoventur, & inferiorum partium accedit refrigeratio, vel etiam medicus pathemata a regurgitante ab utero ad ſtomachum ſanguine orta per emeſin excitatam perperam tollere contendit, per quam facile ſanguinis eructatio procuratur.

§. VII.

Poſt intermittentes male curatas. Pari ratione poſt intermittentem perverſa methodo a medico tractatam & juſto citius cohibitam, in tenerioris texturæ fœminis novi ſubſtitiſſe menſes. Quos ſi poſtea validis & calidis emmenagogis iterum emovere auſus fuit morbi artifex, enormem & lethalem cruentam vomitionem ſucceſſiſſe bis obſervavi.

§. VIII.

Menſibus emanentibus. Annoſiores quoque fœminas, deſinente menſium fluxu, graviori & diuturniori mœrore confectas, de doloribus preſſoriis in ſiniſtro hypochondrio, cum inappetentia & virium debilitate, diu conqueſtas notavi; quibus tandem ſubito impetuoſa ſanguinis per vomitum mortifera eructatio accidit.

§. IX.

Gravidis plethoricis. Neque minus gravidas, ſi ſanguine nimis redundant, ejuſdemque miſſionem intermittunt, cruento vomitu tentari in experientia eſt fundatum; præſertim, quando circa medium geſtationis tempus ſtomachus ipſis crebrius fuit ſubverſus. Quia tamen is, quem vomitu rejiciunt ſanguis, parcus eſt ac tenuis, magis videtur veroſimile, eundem ex arteriolarum in œſophago & faucium ſurculis, non vero ex ipſius ſtomachi vaſis venire, eaque propter minus periculi alere.

§. X.

Contra ea capitale ſanguinis obſervavi cum vomitu profluvium, in fœminis, quæ partu difficillimo ex pravo fœtus ſitu laborarunt, & immenſam ſanguinis molem cum vita eructarunt. Vidi tamen etiam, vomitionem cruentam in parturientibus non funeſtam; ſed in his parcior ſeceſſit ſanguinis quantitas & puerperæ admodum fuerunt plethoricæ, ac ultimis temporibus venæ ſectio male fuit intermiſſa. *Parturientibus difficulter.*

§. XI.

In virili etiam ſexu occurrunt ſubinde valetudinarii & hæmorrhoidarii, qui ſuccedente parcius, vel ceſſante penitus hæmorrhoidali fluxu, de præcordiorum anxietatibus, conſtrictionibus cardialgicis, cum ſudore frigido, alternante calore & frigore, conqueruntur. Quibus, ſi tandem evacuatio ſanguinis fœculenta & cadaver olens per ſuperiora & inferiora accidit, recurrente aliquoties paroxyſmo, brevi poſt ſub animi defectione ipſi perire ſolent. *Hæmorrhoidariis viris.*

§. XII.

Minoris periculi fuit ille cruentus vomitus, quem ſuperiori anno Septembri menſe Martisburgi frequenter obſervavi. Licet enim cruor bruno-nigricans, ad aliquot menſuras, in plebejis maxime fœminis ac viris, eructaretur, præter virium debilitatem, vita tamen fuit ſuperſtes. Quin, eodem tempore, occurrerunt in plethoricis maxime hæmoptyſes, quæ pariter ſine ſingulari artificio iterum diſceſſerunt. Circa æquinoctiale enim tum tempus, ob ſubitas & multiplices aeris ex calido in frigidum, & ex frigido in calidum viciſſitudines, ſanguinis æqualis ac liber circulus turbatur, ut hic, maxime ubi redundat, ad hanc vel illam partem cum impetu ruat, & ubi exitum invenit, perrumpat, effuſo autem nimio iterum ceſſet. *Ex aeris vitio nō adeo periculoſus.*

C 2 §. XIII.

§. XIII.

Ab inflãmatione ventriculi diſtinguendus.

De ipſius morbi decurſu porro tenendum, ſpaſticum illum & gravativum ventriculi dolorem, ut plurimum cum ardore ſanguinis vomitui jungitur, non pro ſtomachi inflammatione eſſe habendum. Inflammatio enim nunquam non extremorum frigore, vehementi circa præcordia æſtu, ſiti, febre, pulſu contracto, debili & celeri ſtipatur, quæ tamen in cruento vomitu non ſic adſunt. Neque ventriculus inflammatus ferre poteſt calidum potum, nec non exterius applicationem tegularum calidarum, vel calidorum pannorum, quæ tamen vomitu cruento laborantes eximie ſolantur.

§. XIV.

Facile recidivat.

Sicuti autem omnes hæmorrhagiæ facile recrudeſcunt & poſt hebdomadem non modo, ſed menſium etiam, quin annorum decurſum, revertuntur; ſic etiam idem in hac ventriculi hæmorrhagia accidit. Nam quia per effuſionem partibus inducitur debilitas, minus poſtea reſiſtere poſſunt ſanguini copioſius & validius affluenti, ſed is priſtinas ſervat vias; ſubſiſtit ibi tandemque etiam erumpit. Quin ea quandoque obſervatur naturæ quaſi conſuetudo, ut locum priſtinum exacte repetat, & maxime in narium hæmorrhagia, ex nare illius lateris, quo primum ſucceſſit, poſtea ſemper fere ſuccedere ſoleat ſanguinis ſtillicidium.

§. XV.

Quæ magis, quæ minus periculoſa.

Periculum quidem, quod morbus hic inducit, non in omnibus idem, id vero certum, vix ullam hæmorrhagiam periculoſiorem eſſe hac. Interim non tantum diſcriminis ſubeſt, ſi febris abeſt, ſi a ſuppreſſis evacuationibus ex plethora oriundis ortus. Contra ea, ſi febris jungitur, ſi ſanguis corruptus, graveolens & niger prodit, ſi ex magno & corrupto liene, vel indurato hepate proficiſcitur, animique tandem jungitur defectio, ſummum adeſt periculum & mortem proximam jam portendit. *Hippocr. aph.* 37. *Sect.* 6. nec non *in prognoſticis*.

§. XVI.

Periculoſiſſima cum ſeceſſu nigro.

Longe gravius longeque certius eſt periculum, ſi, uti ſubinde accidit, vomitui cruento, nigra & pici ſimilis eaque graveolens alvi dejectio jungitur. Hæc enim ſubitum ut plurimum denunciat interitum, ipſius *Hippocratis* teſtimonio, qui ſub morbi nigri nomine hanc paſſionem deſcribit.

§. XVII.

Qui ex meſaraicis in ileo.

Proficiſcitur cruenta hæc, tam per inferius, quam per ſuperius os ejectio, non immediate ex ventriculi vaſis, nec a ſanguine in ſtomachi cavo extravaſato, ſed potius ex alio viſcere, vel inteſtinis tenuibus, maximeque ileo, & ruptis in ipſo meſaraicis, quæ tenuiſſima tecta ſunt tunica, vaſis. Hæc enim in defunctis ſæpe adhuc nigro ſanguine valde diſtenta deprehendi, ſimulque totum venticulum cruenta ejuſmodi materia refertum.

§. XVIII.

Hæmorrhoidariis & Hypochondriacis frequens.

Qui autem funeſtis ejuſmodi nigris alvi dejectionibus, cum vel ſine vomitu cruento, afficiuntur, vel hypochondriaci ſunt, aut hæmorrhoidarii; in quibus ſanguinis curſus per meſaraica vaſa non recte, ſed impeditius ſuccedit, unde dolorificæ vaſorum ſub membranis excurrentium diſtenſiones, ſpaſmi, congeſtiones & tandem effuſiones pernicioſæ ſequuntur. Quibus optime diſtingui poteſt a fluxu ſanguinis hæmorrhoidali, qui licet interdum etiam ſubnigricans ſit; neutiquam tamen tam immenſo dolore inteſtinorum ſpaſmodico ſtipatur, neque etiam præſentem interitum, ſed potius magnum levamen, affert.

§. XIX.

Ac propter fœtorem ex putrilagine vires vitamque demit.

Materia illa nigricans, quæ ſic per alvum exit, ſolet eſſe fœtidiſſima, quia ſanguis effuſus, cum ſtercoribus in cavo inteſtinorum quaſi confermentatus, exaltato principio ſulphureo alcalino, in fœtidiſſimam

abit

abit putrilaginem. Quæ quia infenſiſſima fluidi nervorum naturæ, hinc mox cito vires deprimit & vitales in corpore motus deſtruit. Atque adeo ſumma, quæ fere morbo huic perpetuo jungitur virium dejectio, non adeo ex nimia ſanguinis profuſione ejuſque natura, ſed potius ex ipſius corruptione putrida eſt derivanda.

Theſes Therapeuticæ cum Cautelis Clinicis.

§. I.

Medicatio cauſis accommodanda. In hujus tam horrendi & gravis morbi curatione Medicus utique pro diverſitate corporum, cauſarum & temporis, prudenter & circumſpecte ſeſe gerere debet. Etenim alia medendi ratio eſt in paroxyſmo, alia extra eundem; alia, ubi a ſola ſanguinis abundantia & orgaſmo malum ſuſcitatur atque excretio quaſi critica eſt, alia, quando a doloribus & ſpaſmis ſanguinem ad interiora urgentibus oritur; rurſus vero alia, quando a corrupto aut obſtructo viſcere, aut a cauſa externa, veneno vel corroſiva materia, morbus inducitur.

§. II.

In paroxyſmo vena ſecanda plethoricis. Ipſo in paroxyſmo, ſi corpus eſt plethoricum, ipſeque ſanguinis motus ab exterioribus ad interiora præter naturam converſus eſt, commodiſſimum locum habet venæ ſectio in brachio. Tenendum vero eſt, ſanguinis menſuram miſſioniſque repetitionem a perito & circumſpecto Medico pro corporis, vaſorum repletionis, virium & ætatis ratione, eſſe præcipiendam.

§. III.

Sanguine æſtuante proſunt refrigerantes potus. Quandocunque ſanguis nimium æſtuat atque in orgaſmo conſtitutus, & pulſus impetuoſus ac validus eſt, aquæ fontanæ, vel plantaginis potus, in cujus libra nitri puri drachma & ſyrupi papaveris rhœados uncia dimidia ſoluta, ſucceſſive & temperate ſumtus, egregie conducit. Refrigerans enim hæc potio temperat ſimul humorum acrimoniam, elaſticam partium ſulphurearum exæſtuationem intra vaſa componit, & relaxata vaſculorum apertorum orificia ita firmat & roborat, ut poſtea eo facilius coeant iterumque coaleſcant.

§. IV.

Spaſmis vigentibus dandæ emulſiones. Porro nunquam non egregiam opem præſtant emulſiones, imprimis quando præcordialis regio, circa ſiniſtrum potiſſimum latus, pungitivis & vellicatoriis doloribus ſpaſticiſque ſtricturis affligitur ac ſitis cum æſtu urget. Poſſunt autem confici ex ſeminibus quatuor frigidis & papaveris albi, cum aquis antiſpamodicis, florum tiliæ, liliorum convallium, primulæ veris, acaciæ papaveris, rhœados, pœoniæ, ceraſorum nigrorum, admixto nitri momento & convenienti ſyrupi papaveri albi quantitate.

§. V.

Et injiciendi clyſteres emollientes. Præterea ad laxandas ſpaſticas inteſtinorum ſtricturas & divertendum impetuoſum humorum ad partem affectam affluxum, deſideratum ſubinde levamen afferunt clyſteres emollientes ac demulcentes, ſtimulo tamen quodam leniori armati, nitro conditi & frequentius injecti.

§. VI.

Exterius admovenda diſcutientia & roborantia. Neque minus inter externa hujus mali remedia connumeranda ea, quæ ſpaſmo ſiſtendo, ventriculum roborando, nec non diſcutiendo, virtutem ſuam exſerunt. Hoc nomine ego nihil præſtantius deprehendi ipſo oleo camphoræ, quod paratur, ſi drachma una camphoræ ſolvitur in uncia una olei amygdalarum dulcium & poſtea viginti guttæ olei ligni Rhodii inſtillantur. Inungitur hoc oleo tota præcordialis regio cum toto hypochondrio ſiniſtro, & poſtea ſacculus, cui ſpecies ex floribus chamomillæ Romanæ, ſambuci, herba menthæ & abſynthii inditæ, in aceto roſaceo, vel vino rubro coctus, ſubcalide applicatur.

§. VII.

Ligaturæ item, & lavationes manuum pedumque.

Quod ſi jam enormis cruoris copia profuſa cum ſumma virium jactura, injiciendæ ſunt ad compeſcendum nimium fluxum artuum ligaturæ, quæ poſtea uti capite antecedente monitum, circumſpecte iterum ſolvendæ. Novi etiam non ſine ſuceſſu fuiſſe conſilium, ut manus & pedes ad malleolos uſque, aquæ immittantur frigidæ, quo frigus ſanguinem in minimis vaſis diutius detineat, & ſic ejuſdem ad cor refluxus aliquantiſper retardetur.

§. VIII.

Recurſus quibus arcendus.

Extra paroxyſmum ad arcendum mali recurſum eximie conducit rhabarbari electi pulvis, ad dimidiam drachmam, vel ſolus, vel cum cancrorum lapidibus, aut duodecim trochiſcorum de carabe granis & dimidio camphoræ grano, bis ſingulis ſeptimanis, ante lecti introitum, cum hauſtu aquæ fontanæ ſumtus. Eſt enim rhabarbarum quaſi ſpecificum ad reſerandas paulatim obſtructiones. Egregia quoque virtus eſt infuſi theiformis ex herba veronicæ, centumnodii, ſummitatibus millefolii, radice glycyrrhizæ & ſemine fœniculi, ad aliquot patellas quotidie poti. Potui ordinario inſervit commode aqua fontana pura & levis, in qua ferrum extinctum, vel etiam ſerum lactis acidulatum.

§. IX.

Si ex menſtruis ſuppreſſis quæ facienda.

Peculiari ratione huic malo occurrendum, ſi ex menſtruis ſuppreſſis, vel obſtructis oritur. Tum ſcilicet vena ſecanda eſt in pede, & præterea clyſteribus ex menſibus provocandis idoneis confectis, ut artemiſia, pulegio, floribus cheiri, baccis lauri & juniperi alvus frequentius eluenda, vel etiam temperatæ ejuſmodi ſpecies emmenagogæ in infuſo aut decocto, ſimul ſunt propinandæ.

§. X.

A corroſivis quomodo excipiendus.

Alia quoque ratione medicatio inſtituenda, quando ab aſſumptis acribus & acidis liquoribus ſtomachi vaſa eroſa & ex ſanguine ſic effuſus evomitur. Tum ſcilicet ad contemperandam acrimoniam & cicurandam rodentem facultatem, eximie conducunt pulveres abſorbentes terreo alcalini, ad conſolidanda autem vaſcula ſauciata optimum remedium lac cum amylo coctum.

§. XI.

Anodynæ & ſtiptica fugienda.

In omni, a quacunque cauſa fuerit producta, ſtomachi hæmorrhagia, caute mercandum eſt cum opiatis & narcoticis, eo, quod virium dejectionem, quæ nunquam non in hoc morbo præſto eſt, magis adhuc cum ſummo detrimento augent. Summo etiam ſtudio cavendum eſt a validis ſtipticis, adſtringentibus & vitriolaceis pharmacis. His enim ſanguinis eruptio quidem ſiſtitur, ſed cruor in vaſis ſtagnans putreſcit & gravis inflammatio cum ſphacelo metuenda, aut minimum, ſi cachecticum corpus eſt, expeditus ſit in hydropem tranſitus.

§. XII.

A quibus poſtea cavenda.

Superato vomitu cruento, abſtinendum poſtea omni cura ab emeticis, nec non ab aloeticis, quibus ſanguinis orgaſmus, ejuſdem inordinatus progreſſus & ad ſtomachum confluxus inducitur, ac ſic facillime malum revocatur. Recte etiam monet *Hippocrates*: fugienda eſſe oleoſa & pinguia, quibus addenda etiam dulcia. Nam licet hæc inter alimenta ſint præſtantiſſima, recurſui tamen & generationi hujus mali favent, quia vaſcula dilacerata nimium relaxando, ſanguinis affluxum potius invitant, quam arcent.

§. XIII.

Hippocratis monita practica.

Ceterum digna utique ſunt, quæ ſubjungantur *Hippocratis* de morbo nigro monita practica, quæ *libro* 2. *de morbis Sect.* 5. conſignavit & ſic habent: *Morbo atro laboranti medicamentum purgans crebro propinato, & ſerum & lac, ſi anni tempus ferat, & cibis abſtineat dulcibus, oleoſis & pinguibus; utatur potius frigidis & al-*

vum

vum ſubducentibus, & niſi debilis fuerit, ſanguinem e brachio detrahito. Quod ſi alvus non dejiciat, molli infuſo ſubluito, a crapula & venere abſtineat, neque multum exerceatur, neque deambulet, calida non lavet, acria non edat, neque ſalſa, quæ cum fecerit, cum ætate etiam morbus fugiet.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vomitus cruentus in juvencula curatus.

Virgo, decimum octavum ætatis annum agens, corpore procera, macilenta ac tenera, facie pallida, anno ætatis decimo quarto, poſt vehementiſſimam iracundiam, tantam cruoris copiam evomuit, ut menſuram fere compleret. Subſequuta tum febris aſſidua, qua diſcuſſa, menſium fluxus erupit & in hunc uſque diem ſatis ordinate ſucceſſit. Interim haud raro emicuit ſenſus doloris pungitivi in ſiniſtro latere & preſſorii in ventriculo, quo medicus conſultus inductus, cruditates in ſtomacho ſubeſſe ſuſpicatus eſt, & ob id porrexit vomitorium ſalis validum antimoniale. Sed inde dolores & preſſiones ventriculi mirum exacerbatæ & acceſſerunt præterea ſtricturæ præcordiorum anxiæ, cum intenſo capitis dolore, quin triduo poſt, ſanguis magno cum impetu per os erupit, ſub extremorum algore, aphonia, animi profunda defectione alvique adſtrictione, quæ inſequutus æſtus ingens, cum magna ſiti; poſtero tamen die per vomitum nihil amplius ſanguinis, ſed tantum ingeſta rejecta, & ante meridiem ſemper ægra melius, poſt meridiem pejus habuit. Cum demum ego in conſilium adſciſcerer, his uſus ſum magno cum fructu remediis. Binis ſcilicet ſingulis horis porrexi paulatim ſorbendum hauſtum aquæ fontanæ frigidæ, cum pulvere nitroſo abſorbente & quindecim liquoris anodyni mineralis guttis. Deinde ter ſucceſſive injicere juſſi clyſterem emollientem domeſticum, quo alvus ingentem viſcidorum recrementorum colluviem dimiſit. His levata quidem ægra, conquievit etiam æſtus nimius & urgens præcordiorum anxietas, nihilominus manſit ſemper conatus ad vomendum, junctus interdum, non cum ſanguinis, ſed pituitæ vomitu, neque capitis dolores, neque anxietates præcordiorum prorſus ceſſarunt, ſed interjecto aliquo tempore redierunt & vires præterea multum fuerunt dejectæ. Quare emulſionem parare juſſi ex decocto cornu cervi & ſcorzoneræ, aqua meliſsæ & menthæ ſine vino, cum ſeminibus quatuor frigidis, papaveris albi & ſyrupo papaveris, quam ægra inſigni ſumſit cum euphoria. Præcordiali vero regioni, ſacculum herba menthæ, floribus ſambuci & chamomillæ Romanæ plenum inque vino coctum ſæpius applicare juſſi. Et ad levandum capitis dolorem liquoris anodyni mineralis guttas quinque, vel ſex, fruſtulo ſacchari Canarienſis inſtillatas, ſæpius ori indere ſuaſi. Sic demum effectum eſt, ut & vomitus cruentus, & omnia reliqua pathemata diſcederent, & ægra priſtinam perfectam recuperaret valetudinem.

Epicriſis.

Quando menſes primum inſtant, decimo tertio, vel quarto ætatis anno, & juvenculæ ob id habent male, fortior animi, per mœrorem, aut iram commotio ſuperveniens, ſanguinis e ſtomacho eruptionem perquam facile ſuſcitare poteſt, idque tanto certius, quando exhibetur emeticum, tum certe veneni vim habens. Quod ſi etiam ſemel hæc adfuit hæmorrhagia, poſt longum annorum decurſum, eadem, quavis data occaſione, facile redit, uti quidem in noſtra factum eſt per vomitorium validum, quo ſanguinis impetus non modo ad ventriculum, ſed & ad caput translatus, in illo cruentum

vomitum, in hoc autem gravia pathemata induxit.

OBSERVATIO II.

Vomitus & ſeceſſus niger brevi lethalis.

Laborarat per longum tempus quartana febre, juvenis, & tandem ab Empirico, neſcio quibus, curatus, pravum inde corporis contraxit habitum, cum livido ac plumbeo faciei colore, aliquali etiam circa palpebras tumore & virium languore continuo. Præterea ſæpius conqueſtus eſt, imprimis poſt uſum flatulentorum, vel animi commotionem, de dolore ſiniſtri lateris, alvo ſimul dura & tenſa. Tandem cum pedibus iter aliquot milliarium conficiens corpus valide exagitaſſet, & rixas etiam cum ſodalibus habuiſſet, incidit inopinato in vomitũ nigrum, largius & aliquoties erumpẽtem; ſimul ſeceſſerunt per alvum fæces inſtar picis nigræ ac fœtidiſſimæ. Sub his æger ſæpius animi deliquium, ſi erigeret corpus, incurrit & intra viginti quatuor horas plane exſpiravit. Diſſecto altero ſtatim die cadavere, tam infacetus nares feriit fœtor, ut non fere poſſent adſtantes. In ventriculo vaſa brevia nigro colore conſpicua & diſrupta apparuerunt, & tam in ejus cavo, quam etiam ileo inteſtino, liquamen nigrum fœtidum comparuit, vaſis ilei ſimul nigricantibus. Hepar, naturali aliquanto durius viſum fuit, ſed lien adeo durus, ut pene cartilaginis ſpeciem prębeπt,atque exterior ejus ſubſtantia albeſcens vix acuto cultro diſcindi poſſet; mollior autem interior exigua compages ſuperſtes, atro ſanguine erat plena.

Epicriſis.

Subitaneæ hoc eſt exemplum mortis, ex ſola ſanguinis effuſione, memoratu utique dignum. Nam in aliis ſanguinis profluviis, licet is majori copia effundatur; non tamen tam ſubito mors, vel etiam animi deliquia accedunt. Quare alia utique ſubeſſe debet hujus eventus cauſa, quam ego quidem putredini cum intolerabili fœtore tribuendam eſſe cenſeo. Quæ quia intimæ ad cerebrum nervoſaſque partes admiſſionis, ſubito fluidum illud inficit, quod vires præſtat, eodem modo ac in iis, qui ſphacelo partium tantum externarum afficiuntur, nec non qui cancrum exulceratum gerunt, & ea propter vitam cum viribus ſubito perdunt. Quoad cauſam vero hujus mali, febris quartana diuturna & forſan male etiam curata, reliquit inſigne vitium in lienis viſcere, quo obſtructo, accedente ſpaſtica ſub ira ſtrictura, ſanguis in progreſſu magis adhuc impeditus, nec ea propter mirum eſt, eundem tam brevia vaſa quam quæ ſunt in ileo, diſrupiſſe & effluxiſſe.

OBSERVATIO III.

Vomitus cruentus cum ſeceſſu nigro poſt 14. dies lethalis.

Fœmina ſexagenaria, plethorica, ſedentariæ vitæ & craſſiori victui addicta, poſt perpeſſam diuturnam mœſtitiam, conqueſta eſt aliquamdiu de laſſitudine corporis & dolore in ſiniſtro latere. Quum vero curru aliquando veheretur & ſimul vento frigidiori corpus exponeret, vomitu ejecit magnam materiæ nigricantis copiam, mox etiam ſimilis coloris per alvum ſeceſſit cum fœtore ingenti, ipſa autem ſub his dejectionibus aliquoties redeuntibus animi ſemper paſſa eſt deliquium. Data fuerunt interne analepticæ mixturæ, cum aceto deſtillato & cancrorum lapidibus. Exterius ventriculi regioni applicatum balſamum noſtrum vitæ, ac præterea ſedato poſt vomitu, rhabarbarum in ſubſtantia cum manna datum. Videbatur malum hiſce mediis aliquantiſper inducias dare, & ſpatio triginta horarum, neque per ſuperiora, neque inferiora, contigit ejectio; nihilo tamen ſecius rediit poſtea aliquoties anoterica & catoterica de-

jectio

jectio, cum animi deliquio, appetitus fuit ſimul proſtratus, ſomnus turbulentus, paucus & nihil reficiens; quibus tandem, elapſis duabus hebdomadibus, conſumta femina occubuit. Tradito ad balſamationem cadavere, inſpeximus mortis & morbi cauſam, ac invenimus, vaſa ventriculi brevia tumida & ſanguine atro farcta ac in inteſtino ileo affatim cruorem atrum. Hepar magnum erat valdeque induratum, lien non quidem durus, ſed naturali duplo major, adeo mollis, ut ipſius ſubſtantia digito preſſa mox dehiſceret, & ſanguis fœtidus, obſcure nigricans quaquaverſum diffiueret.

Epicriſis.

Ortus fuit funeſtus hic morbus procul dubio ex emanente ſanguinis per uterum purgatione, qua ceſſante, in femina plethorica, neglecta præterea veneſectione, neceſſe utique fuit, ut ſanguis in viſceribus ſtagnaret, ea infarciret, & ſubtracto tandem per animi mœrorem eorum robore, mortemque hac ratione inferret. Quod autem diutius malo hoc affecta traxit ægra, neque etiam tam ingens adfuit fœtor, tribuendum videtur, tum, quod ſanguis non ſimul & ſemel, ſed ſucceſſive effuſus, tum etiam, quod ſanguis in ætate ſenili non adeo patticulis ſulphureis ſcatet, quam quidem in ætate juvenili.

OBSERVATIO IV.

Seceſſus niger ex tumore brachii triduo lethalis

Prodierat in dextro brachio infantis menſis unius unica nocte tumor inſignis, qui mox lividus ac durus cum venis inflatis redditus, tenello, poſtquam per tres dies, & noctes continuo ejulaſſet, & per alvum materiam inſtar picis nigram egeſſiſſet, vitam eripuit. Diſſecto mali moris tumore, cuncti ſubſtrati muſculi, una cum vaſis, exeſi, corrupti, putrefacti, ſanguine fœtido infarcti comparuerunt, & exigua admodum ſanguinis quantitas in reliquis corporis canalibus. Illam vero nigricantem materiam per alvum ejectam, partim ex ventriculo, partim ex inteſtinis veniſſe, arguebat, quod adhuc ibi nonnihil ejus ſupererat, & vaſa inteſtinorum nigricante ſanguine turgida apparebant.

Epicriſis.

Nutricem hujus tam miſere pereuntis infantis fuiſſe impuram & lue gallica ante annum laboraſſe, fuit poſt fata compertum. Interim non dubium eſt, quin ob motum ſanguinis in parte inflammata, & corrupta interceptum, is aliás vias quæſiverit ac demum tenuja ventriculi, & inteſtinorum vaſa perruperit, eodem modo ac ſubinde evenit, a gravibus partium externarum contuſionibus, ſanguinem e naribus, vel etiam per alvum, aut alias vias prorumpere. Quam in rem conſentit peritiſſimus *Platerus*, qui in *praxi pag.* 326 ſcribit: *a contuſſione aliqua facta circa viſcera ventriculo vicina ſanguis nonnunquam evomitur*. Nigredo autem ſanguinis intimam omnino corruptionem ejus indicat, quæ ſine omni dubio a corrupta illa putrida tumoris materia profecta, & communicata. Neque etiam alia ex cauſa, nigri & picei coloris cruorem, qui per anum in ejuſmodi affectibus fertur, quam ex valde corrupto in viſcere quodam ſanguine, totius maſſæ inſtar fermenti texturam invertente, petendam eſſe arbitror.

OBSERVATIO V.

Non ita pridem femina Hebræa Amſtelodamo meum exquiſivit conſilium. Agit hæc quinquageſimum annum, & ante octo jam fere annos, tribus, vel quatuor, ante menſium fluxum diebus, ſanguis e naribus per intervalla notabilem quantitatem profudit, donec prodiret uterina purgatio, & narium ſtillicidium tolleret. Succeſſit hoc per ſexennium, poſtea vero non amplius

Vomitus cruentus moderatus menſtrua antecedens.

e na-

e naribus menſtrua periodo ſanguis prorupit, ſed præcedente leviori tuſſi, e faucibus aliquot ſucceſſive cochlearia ſcreatu evacuata. Tum ſemeſtri abhinc ſpatio, circa menſium tempus perſenſit, vomitu, ſine tamen ſingulari conatu, e ventriculo ſanguinem ad aliquot per intervalla, cochlearia protrudi; idque adhuc, quotieſcunque redit tributi lunaris periodus, accidit. Ceterum fœmina eſt ſucci plena, vitæ ſedentariæ, lauto victui & potui vini addicta, & ex eo quo vomitu egeſſit menſtruatim ſanguinem, ob periculi metum virium experta eſt languorem, cum appetitu proſtrato & exiguo ſomno, quę tamen poſt menſium fluxum & exacto octo dierũ ſpatio, inducias dederunt. Accepit & conquiſivit huc uſque multa & varia medicamenta, ſed fruſtra. Neque venæ ſectio, quæ tantum circa æquinoctium fuit celebrata, ullam attulit opem. Ego igitur conſilium dedi, ut ante imminens menſium tempus, venam pedis aperiendam curaret, & tres tantum uncias ſanguinis effluere permitteret; dein ut ſingulis hebdomadibus bis rhabarbari pulverem, cum lapidibus cancrorum & nitro permixtum, mane, vel veſperi, circa lecti introitum cum hauſtu aquæ frigidæ ſumeret, frequentius infuſum theiforme, ex veronica, ſcabioſa ac ſummitatibus millefolii mane biberet, a vino & carnibus penitus abſtineret, pro potu vero ptiſana uteretur, uſque ad tempus vernum, quo fontis Selterani cum quarta parte lactis mixti potum per quatuor vel quinque hebdomades inſtituere & ipſam ceterum hilari animo eſſe juſſi.

Epicriſis.

Patet manifeſto: hanc ſanguinis eruptionem, non ſymptoma, vel effectum morbi cujuſdam in viſcere vaſculoſo obſtructo conſiſtentis, ſed ſalutare opus naturæ eſſe. Etenim in fęmina hac valde plethorica, per ſpaſmos, ſolenniter menſium fluxum præcedentes, pars ſanguinis ad ſuperiora, & primis annis ad caput, poſtea ad pulmones & deniq; ad ventriculi vaſa tranſlata fuit, quam tranſlationem veteres palindromen, vel metaſtaſin appellare cõſueverunt. Quia vero jam tempus adeſt, ut plenarie mox emaneant menſes; hinc ſuaſi ſingulis menſibus ſanguinis miſſionem & abſtinentiam ab iis, quæ multum ſanguinis ingenerant. Et quia præterea cruoris vomitio nunquam non valde ſuſpecta, metuẽdus omnino eſt gravior ſi viſcera abdominis ſanguine forte oppleantur, & infarciantur, progreſſu temporis, effectus; quem potus aquæ Selteranæ, cum victu tenui & moderata diæta utique avertere & præcavere valet.

OBSERVATIO VI.

Vomitus cruẽtus ab emmenagogis calidis lethalis.

Triennio abhinc peregre vocatus fui ad generoſiſſimam fœminam, delicatæ & teneræ conſtitutionis, vomitu ſanguinolento enormi correptam. Accedens illico obvium habui maritum, monſtrantem binas argenteas pelves, liquamine ex cruore concreto & phlegmate plenas, quod vomitu fuerat exturbatum. In ægra offendi pulſum valde debilem, & vires ita dejectas, ut erecto capite in animi incideret deliquiũ. Quare ingens periculum ſubeſſe dixi. Dedi quidem analeptica & roborantia ſed altero die, poſt aliquot adhuc inſtar loturæ carnis, intermixtis ſanguinis fuſci coloris grumulis, vomitus, placide occubuit. Quum in cauſam morbi mortiſque inquirerem, reſcivi: defunctam, poſt puerperium laboraſſe tertiana, tunc temporis graſſante genii valde anomali; hanc poſt quinque acceſſiones a medico vicini oppidi, miſſis pulveribus fuiſſe ſublatam, ex eo vero per tres menſes reſtitiſſe fluxum uterinum & ſucceſſiſſe dolorem hypochondrii ſiniſtri gravativum. Hinc matrem permotam fuiſſe, ut ab extraneo medico petierit & filiæ miſerit medicamenta, elixirium ſcilicet, quod, quum explorarem guſtu, proprietatis ſine acido, cum eſſentia zedoariæ & ſuccini erat

de

de quo ter quotidie guttas quinquaginta cum vino Rhenano veteri, & generoſo, ſumſerit ac pro ordinario potu cerevisiam valde lupulatam habuerit. Sed elapſo; vix trium hebdomadum ſpatio, incidiſſe ipſam in funeſtum hunc morbum.

Epicriſis.

Tragicus hic caſus doceat juniores practicos: quam perniciosum ſit, emmenagogis, ad ciendos menſes, paulo validioribus uti in ſubjectis teneriori-bus, in quibus poſt puerperium & febrem magis deficit, quam abundat ſanguis; tanto magis, ſi ex dolore gravativo hypochondrii ſiniſtri, labis in viſceribus, poſt febrem, ſine dubio adſtringentibus cohibitam, & in primis lienis, juſta eſt ſuſpicio. Nam ubi obſtaculum ponitur in interaneis tranſeunti ſanguini, is calidioribus medicamentis valde exagitatus & expanſus, venas ventriculi teneriores facile vi perumpere & exitum affectare, atque etiam ſibi parare valet.

OBSERVATIO VII.

Morbus niger ex hepatis vitio lethalis.

Cauſidicus clarus, quadragenario major, corporis habitu gracilis, & inter labores fori aſſiduos ſedentariam admodum vitam colens, a pluribus jam annis cereviſiam partim, partim vinum in ſeram uſque noctem bibere conſueverat, tam largiter, ut quotidie vix tres, vel quatuor vini menſuræ ſufficerent. Dum vero potui ſic indulſit, ciborum appetentia cum viribus langueſcere cœpit, corpus quoque marceſcere & ſæpius gravativus dextri hypochondrii dolor affligere, facie ſimul exiſtente plumbea & coloris ad ictericum vergentis. Venæſectionem natura quaſi horruit, eandemque vix ſemel, vel bis, per totam vitam admiſerat, in juventute tamen narium ſtillicidium expertus fuerat frequentius. Quum demum in convivio plus quam tres potentis Hungarici vini menſuras ingurgitaſſet, ſaltando quoque corpus valide exagitaſſet, domum delatus, ſummam præcordiorum anxietatem perſenſit ac paulo poſt iterato per intervalla ſanguinis fuſci, ex parte concreti, colluviem evomuit ingentem. Injecto ex jure galli, oleo amygdalarum dulcium, nitro & ſale aliquoties clyſtere, ejuſdem indolis etiam per alvum ſeceſſit liquamen, ut adeo intra viginti quatuor horas plus quam tres ſanguinis menſuræ per ſuperius & inferius os exirent. Vocatus ego, porrexi interius mixturam; analepticam leniter adſtringentem, ex aqua menthæ, meliſſæ, theriacali, cinnamomi ſine vino, ſucco citri, cum corallis, ſpeciebus de hyacintho & ſyrupo papaveris albi. Exterius præcordiorum regionem inungere juſſi linimento ex oleo amygdalarum dulcium, nuciſtæ & camphora, & ſuperimponere ſacculum herba menthæ, abſynthii, floribus roſarum rubrarum, chamomillæ Romanæ plenum, ex vino rubro coctum. Quibus quidem ſenſim ſanguinis per ſuperna eructatio conſtitit, ſed remanſit magna virium dejectio, cum ciborum plenaria inappetentia, ſucceſſit tandem ventris, cum ſuperiorum tabe, tumor, & intra bimeſtre ſpatium mors ipſa.

Epicriſis.

Cruentam vomitionem ex liene & hepate proficiſci, priſca jam fuit *Galeni* ſententia, & ego idem aliquoties experientia habeo confirmatum in iis, qui poſtquam aliquamdiu de dolore hypochondrii dextri preſſorio diuturno conqueſti, accedente gravi iracundia, motu corporis impenſo, vini potentis abuſu, aut refrigeratione externa, vomitus, necnon ſeceſſus alvinos ſanguinolentos incurrerunt, tam largos, ut intra exiguum tempus, ejecta plus quam tres vel quatuor

tuor menſuras æquarint. Quare mihi omnino videtur veroſimile, non tantum ex brevibus ventriculi vaſis, uti in ſola vomitione cruoris accidit, ſive ſeceſſum per alvum, verum etiam per epaticos ductus nimium ampliatos, vel plane diſruptos venæ portæ ramulos, ad duodenum perrumpere ſanguinem ibique effuſum, non modo vomitus, ſed & dejectiones alvinas ſanguinolentas facere. Diſcant vero etiam ex hac obſervatione ſtrenui illi ſpirituoſorum in primis potatores, quam male conſulant ſuis viſceribus. Ego enim inde obſtructiones, indurationes & rupturas in meſaraicis vaſis ſanguineis & lymphaticis vidi, unde poſtea ater funeſtus morbus, cruentus vomitus, hydropes, lentæ & hecticę febres.

OBSERVATIO VIII.

Vomitus & ſeceſſus cruentus a menſium retentione

Percellebatur ingenti terrore femina trigenaria ipſo illo tempore quo menſtrua purgatio ſuccedebat, & tremens adhuc ingerebat aquæ frigidæ hauſtum liberalem, eoque in artuum tremorem validum, & inappetentia ciborum delabebatur. Redeunte menſtrua periodo, ſanguis quidem comparuit, ſed juſto parcior, ac maximæ præcordiorum anxietates, cum nauſea, vomitu, extremorum frigore, & faciei rubore ipſam infeſtarunt. Tertio menſe priora redierunt pathemata cuncta, & præterea acceſſit per triduum vomitus largus ſanguinis, vires ſummopere proſternens.

Epicriſis.

Nihil certe deterius & feminarum ſanitatem magis lædit, quam gravis animi ex iracundia, aut terrore commotio, incidens in illud tempus quo uterina purgatio ſuccedit. Salutares enim illi motus ſueti excretorii, ſic ſtatim invertentur, ad interiora vergunt, ac facile poſtea in habitum tranſeunt, niſi cito emendentur iterum. Quare ſi incidit ejuſmodi noxa, quam fieri poteſt citiſſime ſuccurrendum congruis auxiliis, inter quæ præter venæſectionem, & clyſteres demulcentes, quam maxime proficua theiformia infuſa, cum iis quę ſanguinis ad exteriora motum rurſus revocat, blanda ſcilicet diaphoretica.

CAP. IV.

De hæmorrhoidali fluxu nimio.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

Nimius hæmorrhoidum fluxus, quid & qualis.

NOn omnis liberalior ſanguinis per ſedis venas ſeceſſus, pro eo, qui præter & extra naturæ legem fit ac nimius eſt, habendus; ſed conſideranda vaſa, corporis habitus, vires, ætas ac temperamentum. Non enim infrequens, quod ea ſanguinis effuſi quantitas, quæ certis corporibus legitima eſt ac ſalutaris, aliis viciſſim ſit nimia ac pernicioſa. Neque enim omnis ſolito largior, a mole ſanguinis valde aucta eaque paullo impenſius commota, ſuſcitatus hæmorrhoidalis fluxus, cenſendus eſt morboſus, ſed is demum, qui diutius inſiſtit, qui vires proſternit, quo appetentia, laudabilis alimentorum digeſtio, nutritio aliæque functiones læduntur, ac metus tandem eſt, ne via ad graves, & chronicas paſſiones pandatur.

§. II.

Ejuſdē ſigna.

Nimium hęmorrhoidum fluxum antecedunt utplurimum, & comitantur hæc: dorſi & lumborum gravativus preſſoriuſque dolor, interdum crurum ſtupor, extimarum partium cum levi horripilatione conſtrictio, vaſorum in iis ſubſidentia, pulſus durior, & conſtrictior, oris fauciumque ſiccitas, urina parcior & frequentius pallida, ſenſus ponderis in podice ad perinęum ſe extendens, ventriculi imbecillitas, flatu-

tulentia in imo ventre, frequens ad mejendum, & deſidendum ſtimulus, ſubinde cum muci albi, & bilioſi excluſione, ac ſenioribus magiſque imbecillis accidit præterea ani procidentia.

§. III.

Quæ ſãguinis excreti qualitas & quãtitas

Sanguis in nimio hoc profluvio ater plerumque in principio excernitur valdeque grumoſus, interdum etiam in fruſta quę palmam manus æquant coactus e varicoſis vaſis vacuatur; poſtea ſequitur rubicundus, & demum admodum ſeroſus, quandoque pituitoſus, ſive mucus albuminis ovi ſpeciem habens. Copia ſanguinis excreti nonnunquam oppido magna, ac uti *Montanus* notavit, quotidie duas libras, vel uti *Panarollus* vidit, quotidie libram, ęquat. Diu etiam ſæpe inſiſtit profluvium, idque per integrum menſem, viginti, quin quadraginta quinque dies, factum eſſe, obſervatorum fide dignorum teſtimonio conſtat.

§. IV.

Ex hæmorrhoidib. internis venit.

Sanguinis per inteſtinum rectum excretio omnis fit per vaſa ſic dicta hæmorrhoidalia. Extremę tamen hęmorrhoides rarius fluunt, ſed in varices dolorificas facile abeunt, quæ apertæ ſanguinem plorant, neque tamen crebro nimium fundunt. Ac internæ hæmorrhoides, quæ propagines ſunt ſplenici rami, & ad inteſtini recti interiorem ſubſtantiam, quin ani uſque ſphincterem porriguntur, una cum arteriolis ex meſaraica inferiori productis, non modo fluxus effuſioris fontem prębēt, ſed & ſuppreſſæ, morbos, qui ex labe hepatis, lienis, pancreatis, meſenterii & inteſtinorum fiunt, ingenerant.

§. V.

Arteriis maxime, tum etiam venis.

Ipſe fluxus immediate proxime arteriolarum ramos ſanguine nimium diſtentos tandemque diſruptos contingit. Neque tamen ex toto negandum, e vena etiam hæmorrhoidali, propter læſam quæ ipſi cum arteria eſt anaſtomoſin, multum ſanguinis ibi collecti & ſæpe vitioſi prodire. Patefacta enim ſic via valvulæ egreſſum ibi impedientes deſunt, & ſi vel maxime eſſent, varicoſa tamen venarum habitudo multum & valvularum ſitum immutet neceſſe eſt.

§. VI.

Cauſæ impeditus ſanguinis per hæmorrhoidal. & meſaraica progreſſus.

Salutarem illam per ſedis venas ſanguinis evacuationem, difficiliori per hæmorrhoidales venas, ob ſitum earundem perpendicularem, progreſſui & ad portæ venam ipſumque hepar reditui, in acceptis ferendum eſſe, & quando vaſorum in recto extrema ab accumulato ibi ſanguine nimis diducta aperiuntur tandem atque dehiſcunt, contingere, inter omnes conſtat. Unde qui excedentis etiam, & pernicioſi hæmorrhoidalis fluxus cauſam atque originem ab impedito ſanguinis per hæmorrhoidales & meſaraicas venas ipſumque hepatis viſcus motu progreſſivo repetit, is minime a vero aberrat. Teſtatum id ſane faciunt obſervationes anatomico-practicæ, quibus confirmatur, illum venæ hæmorrhoidalis ramum, qui juxta coli tractum excurrit ad anum, multum quam quidem ſecundum naturam eſſe ſuevit, ac vel triplo ampliorem, in iis qui hæmorrhoidum exceſſu perierunt, offendi. Etenim quo major ſanguinis per arterias eſt affluxus, & ſegnior per venas refluxus, eo magis a collecto ſero & ſanguine fibræ laxantur, vaſorũ alvi diducuntur, & labefactato ſic magis magiſque partium tono ac robore, profluvium diutius durat, facilius etiam recrudeſcit.

§. VII.

Ad quod concurrũt plures cauſæ.

Quæcunque igitur ſanguinem ingignunt nimium, ejuſdemque per portæ ramos commeatum remorantur, aut etiam copioſiorem ad loca hęmorrhoidalia affluxum invitant, ad hęmorrhoidalem tam moderatum, quam etiam immoderatũ fluxum diſponunt. Hinc eſt, quod qui laxum, ſpongioſum, obeſum, plurimis vaſis ſanguine turgidis diſtinctum corporis obtinent habitum, qui lauto fruuntur victu, vi-

ſæ genus colunt ſedentarium motuſq; expers, & a majoribus hoc morbo affectis prognati, hæmorrhoidum exceſſui quam maxime ſint obnoxii. Eandem quoque ob cauſam accidit, quod acriora purgantia, aloetica crebrius uſurpata, calidorum ciborumque aromaticorum, necnon potus vinoſi dulcis atque potentis liberalior uſus, omiſſæ ſuetæ ſanguinis ſubtractiones, animi affectus, ira potiſſimum & triſtitia diuturna, & corporis quoque, maxime per equitationem, commotio impenſior, aliaque id genus plura, ut impetat hic ſanguinis fluxus præternaturalis, faciunt.

§. VIII.

Periculoſus fluxus nimius. Ceterum periculoſum utique eſt effuſius hoc ſanguinis hæmorrhoidalis profluvium. Inde enim vires convelluntur, corpus marceſcit, femora gravantur, ſomnus fit laborioſus, pręcordia gravativo ſenſu anguntur, venter cum borborygmis tumet, ac pulſus micat debilis. Urgente poſtea diutius fluxu, pedes circa malleolos intumeſcunt, facies item & oculi, color illius fit luridus ac plumbeus, ſpiritus arctius meat, & poſtremo in cachexiam, hydropem, lentam & hecticam febrem fit tranſitus. Ut adeo pateat: ex defectu etiam ſanguinis graves ſubnaſci ægritudines, ac utique vitæ viriumque theſaurum eſſe ſanguinem, nec quantitate, nec qualitate peccantem.

§. IX.

Ducit ad hecticam. Exitialis hæmorrhoidum excedentium eventus certius imminet, ſi tumor hepatis, vel lienis, hypochondriorum inflatio, cum alvo adſtrictiore, incipiens cachexia & hydrops, morboſam hanc ſanguinis effuſionem induxerunt. Sic enim ſub ipſa priora mala ingraveſcunt, obſtructiones increſcunt & obfirmantur, ac vitioſa quoque ſanguinis & ſuccorum conſtitutio augetur. Unde profluvium fit chronicum, tandemque in atrophiam lentamque hecticam febrem, cum extrema virium jactura terminatur.

§. X.

Frequentioris obſervationis eſt, nimias ſanguinis per ſedis venas profuſiones ducere ad hydropem, idque præſertim in phlegmaticis, & qui rarum corporis obtinent habitum. Si autem hydropi ex hepate indurato ſupervenit ejuſmodi exceſſiva hæmorrhagia, certum mox ſubſequuturæ mortis præbet indicium. *Et hydropem.*

CURATIO.

Variæ, & differentis indolis ſunt cauſæ, quæ ad excitandum nimium hęmorrhoidum profluvium faciunt atque concurrunt; ideo variæ etiam medendi ſunt indicationes, & varia quoque ac diverſæ naturæ ad arcendum illud ac perſanandum remedia.

§. I.

Non adeo inſolens eſt, ut in corpore plethorico, reſtitante aliquandiu ſoeto alias fluxu, a vehementiori corporis vel etiam animi commotione, a potu ſpirituoſo liberalius aſſumto, balneo nimis calido, aut medicamento inteſtinum ſanguinis motum nimium intendente, non modo ſubito & confertim fiat, ſed & ſolito diutius inſiſtat ſanguinis, cum pulſu magno & vehementi, per hæmorrhoides profuſio. Quod ubi accidit, primo omnium divertendus ac derivandus ſanguinis impetus, eumque in finem ſanguinis miſſio in brachio, vel brachiorum in liquorem aquoſo-vinoſum tepidum immiſſio, apprime ex uſu eſt. Dein uſurpanda ea, quæ excedentem inteſtinum partium in ſanguine ſulphurearum motũ componunt, diluentia maxime & refrigerantia, potus aquæ frigidæ, præſertim chalybeatæ, vel mineralis temperatæ, ſeri lactis cum ſucco citri coacti, qua plantaginis, fragorum, acetoſæ, *Sanguinis copia minuenda.*

ace-

acetoſellæ, decoctum cornu cervi citratum, tinctura roſarum cum ſpiritu vitrioli præparata, & confecta ex his cum ſirupo roſarum, julapia. Eundem in finem præſtans eſt virtus nitroſorum, nitri tantum purificati, vel artificialis, ex ſpiritu nitri, & ſale tartari parati, vel in pulvere cum abſorbentibus, & roborantibus, vel etiam in potu dati. Porro operam locant egregiam quæ impetuoſum ſolidorum, & fluidorum motum placant, ſimulque dolores & ſpaſmos levant, anodyna, inter quę ſpectatæ virtutis eſt liquor noſter anodynus mineralis, ſpiritus etiam nitri dulcis ritu paratus, aqua item florum chamomillæ vulgaris, & ſummitatum millefolii, necnon ex papaveraceis, ſemen papaveris albi, ſirupus papaveris utriuſque, aqua & extractum papaveris, aut ſi fortioribus utendum, ſemen hyoſciami albi.

§. II.

Humores impuri per alvũ

Quando cum virium jactura, & nobiliorum functionum læſione effuſior fluxus diu perſiſtit, incipienſque viſcerum labes ſubeſt, & magis ſeroſi aquei, quam conſiſtentis fibroſi ſanguinis copia delinquit, conferunt quam maxime ea, quæ ſuccos vitioſos ac bilioſos clementer paullatimque per alvum adducunt, ſimulatque humorum motum a recto inteſtino ad tunicas, & glandulas reliquorũ inteſtinorum alliciunt, eoq; nomine merentur laudẽ rhabarbarina, cũ paſſulis minoribus, & tamarindis, vel quod idem, cum cremore tartari, ſi corpus eſt bilioſum, in potione elæoſaccharo citri condita. Tum quoq; temperatiora diaphoretica, corrigendo, & expellendo acres humores, officium faciunt opportunum, ibi maxime, ubi ſcorbutici, vel purpuracei aliquid, aut alius exanthematicæ materiæ, ſanguinis, & ſeri contexui altius inhæret. Horum in numero ſunt cornu cervi uſtum, vel uti vocant philoſophice pręparatum, unicornu foſſile, diaphoreticum antimonium, acetum vini cum lapidibus cancrorum mixtum, aqua galegæ, florum ſambuci, cardui benedicti theriacalis, ſimplex miſtura, diaſcordium Fracaſtorii, quæ in potionem lege artis poſſunt redigi. Nec proletaria virtus eſt liquoris anodyni mineralis, cũ quarta liquoris bezoardici Buſſiani parte nupti, infuſi cum theiformis ex millefolio, veronica, piloſella aliiſque concinnati, & cum diſpoſitione in lecto aut conclavi ad blandum ſudorem, poti. Atque etiam non poſſumus non hoc loco merito commendare refractam camphoræ doſin, ad granum dimidium, præſertim quando nitroſis, & bezoardicis pulveribus commiſcetur. Hac enim ratione acris, & cauſtica materia, quæ ſæpe ſpaſmorum æqualem ſanguinis commeatum turbantium, & hæmorrhagiam largam inducentium cauſa eſt, obtunditur, & foras ejicitur, ſimul adſtringentium, & anodynorum vis, tantiſper, ne noceat, refrænatur. Itaque non ineptus cenſendus ille Veterum mos, quo camphoram præcipuis ad ſiſtendas etiam hæmorrhagias medicinis, cõmiſcuerunt, utut exigua admodũ doſi, cujus generis ſunt ſpecies de hyacintho, diatrion ſantali, diatrion Abbatis, trochiſci de carabe, ſperniola Crolii, necnon famigeratiſſimus *Heurnii* ad ſiſtendum ſanguinis fluxum pulvis.

§. III.

Obſtructiones reſerũdæ.

In graviori illo, & difficillimæ medicationis fluxu, qui obſtructione, vel infarctu moleque adaucta viſceris cujuſdam, hepatis, lienis, aut in feminis uteri, nititur, eligenda, ſi medicinæ adhuc locus, ejuſmodi auxilia, quæ dum obſtructionum repagula ſolvunt, humores non nimium commovent. Inter hæc a priſcis jam temporibus uſu, & ſecuritate celebres pilulæ, de bdellio Meſue, a *Foreſto, Soleandro* & *Riverio* laudatæ. Nec contemnendæ pilulæ Beccheriana methodo ex amaris extractis, & gummatibus temperatioribus concinnatæ, ita tamen ut aloes in locum, rhabarbari extractum, largius paullo

com-

commixtum ſurrogetur, ſi hiſce nitroſi pulveres pro re nata interponantur. Nil vero ad expedienda obſtructa aqueis & diluentibus eſt præſtabilius. Unde quam optime in uſum trahuntur minerales aquæ, ſubtilitate atque temperie nobiles, quarum claſſem ducunt Antonianæ, Wildungenſes & Selteranæ, vel cum, vel ſine lacte potæ. Et certe prudens ac moderatus harum aquarum, ad aliquot hebdomades, ſub debito regimine & interpoſitis pilulis dictis, necnon elixirii balſamici temperati martialis pharmaci mixtura acuati uſu continuatus potus, palmam præripit reliquis cunctis. *Montanus* præterea in *conſiliis*, jus pulli copioſe tribus ante prandium horis bibere jubet, eoque plures hoc malo ſe liberaſſe teſtatur. Majoris tamen adhuc efficaciæ erit, ſi juſculo incoquantur acetoſæ, cichorii & ſcorzoneræ radices, aut etiam medicamētum martiale temperatum, cujus generis eſt illa cum pomorum ſucco parata martis tinctura, cum extracto caſcarillæ aquoſo, primo mane ſumatur, ac poſtea ſupra laudatum jus copioſe bibatur.

§. IV.

Atonia recti inteſtini firmanda.

Demum inter præcipuas copioſi ſanguinis affluxus & effluxus cauſas referenda merito recti inteſtini, ejusmembranarum & vaſorum atonia. Quare adhibenda etiam utique ea, quæ relaxatis nimium & a tono dejectis partibus fœnerant iterum robur. Interius laude ſua hoc nomine non defraudandæ ſunt ſpecies de hyacintho, trochiſci de carabe Meſues. Ex martialibus eſt maxime ipſe hæmatites in ſubtiliſſimum pollinem redactus, tinctura martis Zwolferi, crocus martis antimonialis ſubtiliſſimus cum conſerva roſarum antiqua exhibitus, tinctura item florum ſalis ammoniaci martialium, cum rectificatiſſimo vini ſpiritu parata & cum æquali portione elixirii amari temperati mixta. Inter reſinoſa & balſamica nobilis eſt virtus ſuccini præparati vel alcaliſati, extracti caſcarillæ ſantali rubri. Et hæc omnia cum prudentia convenienti ordine ac doſi uſurpata, fructu non deſtituuntur, ſi modo malum recipit adhuc ſanationem.

§. V.

Adhibenda externa.

Adhibenda præterea etiam ſunt topica conſtringentia, ad obtinendum effectum ſperatum. Si igitur venæ in ani lymbo varicoſæ, citra alvi depoſitionem, magnam ſanguinis, non ſine ſyncopes, vel mortis metu, fundunt copiam, colcothar vitrioli, vel etiam lupi crepitum, ſine noxa admovere licet. Tanto magis, ſi leniora prius adhibita profecerunt nihil, cujus generis eſt decoctum ex floribus balauſtiorum, roſarum rubrarum, myrrha, plantagine, malicorio & chinæ cortice cum vino rubro præparatum & cum ſpongia recto inteſtino poſt dejectionem alvinam applicatum. Ubi autem impetus ſanguinis effluentis jamjam compoſitus, oſſi ſacro cum perinæo & pube apponendum crebrius epithema ex herba menthæ, ſumach, floribus roſarum rubrarum, hyperici, raſura ligni ſantali rubri, maſtiche, cardamomo & chaccarillæ cortice, in vino rubro coctis. Neque minus ad firmandum inteſtini recti tonum ex uſu eſt, idem hoc decoctum ano injicere ſyringa.

Cautelæ & Obſervationes Clinicæ.

§. I.

Ordo in medicatione ſervandus.

In medicatione effuſi hęmorrhoidum ac morboſi profluvii hæc ſervanda methodus: ut præmittatur ſanguinis miſſio, & primarum viarum cum recenti caſſia, vel rhabarbaro electo in decocto repurgatio; poſtea vero roborantia, & leniter adſtringentia, & in externa, tutius adhibere licet. Ex nimia enim ſanguinis profuſione tanta oritur imbecillitas,

litas, ut medicamenta efficaciora rarius felici cum ſucceſſu applicare ſit integrum. Generalis quippe medendi eſt regula: quo major naturæ eſt imbecillitas, eo leniora & diætetica magis remedia, minus vero validiora pharmaceutica uſurpare decet.

§. II.

Cautelæ circa refrigerantia. Nitroſa, acidula, & refrigerantia, ut in principio, & ubi ingens æſtus & orgaſmus ſanguinis præſto eſt, uſurpantur cum euphoria; ita minus tutus eorumdem eſt uſus, ſanguine cum viribus jam nimium profuſo & ventriculo debilitato, præſertim, ubi ex viſcerum obſtructione fluxus eſt ſymptomaticus.

§. III.

Venæſectionem. De phlebotomiæ uſu tenendum, eandem non facile in ægro abſente eſſe adornandam; eo quod multum refert, ut juſta & conveniens ſanguinis quantitas emittatur. Etenim in principio, ſi corpus ſanguine valde turget, major ipſius, ad derivandum e brachii vena, copia, peterit ſubtrahi. At ubi jam multum cruoris ſponte effuſum, parcior & partitis potius vicibus, cum prudenti & cauta ratione, inſtituenda eſt miſſio.

§. IV.

Circa fluxus cohibitionem. Optime jam monuit *Hippocrates* hæmorrhoidibus nimium fluentibus occluſis reliquis venis, unam ſervandã eſſe apertam, ne hydropis, vel tabis fiat metus, facta ſcilicet ſanguinis ad pulmones vel hepar, palindrome. Utut vero effatum hoc proxime intelligendum ſit de externis venis nimium fundentibus, & per uſtionem, vel ſtiptica occluſis; recte tamen etiam applicari poteſt, ubi ex internis, uti noſtris ſolenne eſt regionibus, effuſius ſanguinis fit profluvium. Tanto magis, quia has occludere, ſive potius fluxum ſiſtere, non ita promtum eſt ac expeditum, necniſi per validiora interna perficiendum, quod, ſi non perite & valde circumſpecte adornatur, damnum redundat, effato *Hippocratis* certiſſime.

§. V.

Adſtringentiũ uſum. Quæ quum ita ſint, valide adſtringentium uſus utique ſit cautiſſimus. Neque enim in principio, multo minus quando vires cum ſanguine jam exhauſtæ, utilem locant operam, ac potius in corporibus imbecillis, & exquiſitius ſentientis naturæ, ſpaſmodica pathemata, convulſiva, animi deliquia, ſummas præcordiorum anxietates, cum tremore, & palpitatione cordis concitant. Quod ſi itaque fluxum compeſcentibus uti neceſſe, conſultum eſt, non vi, & magnis doſibus id perficere, ne noxam inferant. Oportet quoque ſubjungere diluentia, temperantia, & leniora laxantia, inter quæ præſtantiſſimum eſt aſininum lac, vel ſerum lactis dulce. Potiſſimum vero præſtat, martialia liquida cum ipſis diluentibus aſſumere.

§. VI.

Cohibitus quibus revocandus. Quando tamen ſanguinis ex hęmorrhoidalibus locis fluxum ſubito ſublatum ſummæ pręcordiorum anxietates, inflationes, cum inquietudine, & anguſtia excipiunt; revocandus is eſt lenioribus elicientibus, & laxantibus, clyſteribus quoque emollientibus ac ſuppoſitoriis.

§. VII.

Anodynorum cautele. Pari ratione cum hypnoticis, opiaticis & narcoticis mercandum eſt cautiſſime, quippe quæ, tanto magis intempeſtive data, inſaniam plane inducere apta ſunt. Ex optimis, ſi locus, eſt illa maſſa pilularum, a Wildeganſio nomen gerens, quæ etiam cũ fructu exhibetur, quando atrox dolor & ſpaſmus ſub prima lumborum vertebra, nimiam ſanguinis effuſionem movet, eaque propter eſt placandus.

§. VIII.

Quæ in victu ſervãda. Si ullo morbo exquiſita vitæ victuſque ratione opus eſt; in hoc certe id quam maxime neceſſarium, eaque neglecta auxiliis, vel præſtantiſſimis, obtinendum nihil. Quocirca ægris commendanda ſerio abſtinentia a fructibus horæis, leguminibus, ace-

acetariis, lacticiniis, carnibus vetuſtis, induratis fumo atque ſalitis, ab aromatibus, allio, cepis, vino potenti ſpirituoſiſque cunctis. Diſſuadendæ etiam venationes, omnes impenſiores corporis commotiones, per equitationem maxime & vecturam, in locis præſertim lapidoſis & inæqualibus, & placidum potius motus genus, ſupernam magis, quam inferiorem corporis regionem afficiens, ſub cœlo amœno, ſereno, concedendum. Nihil vero ſic laborantibus pernicioſius animi commotione, ira in primis ac terrore, unde occaſio ad eas ſtudioſe præſcindenda omnis. Neque minus multum intereſt, ut congruo potu utatur hęmorrhoidibus effuſis obnoxius. Nos quidem potum aquæ, vel ſeri lactis, item decoctum ſantali rubri cum maſtiche & cinnamomo, necnon julepos, ex decocto cornu cervi, ſyrupo acetoſitatis citri, additis aliquot guttulis olei de cedro, vel unciis aliquot aquæ florum citri, maxime commendare ſolemus, tum præſervandi, tum curandi ſcopo.

§. IX.

Compoſito morboſo hęmorrhoidum profluvio, ne iterum erumpat, danda eſt opera. Obtinendum id exacta vivendi, modo commendata, ratione, ſanguinis miſſione, ter, vel quater quotannis inſtituta, primæ regionis quovis menſe per epicraſin repurgatione, ac dextro aquarum mineralium, vel ſolo lactis chalybeati uſu. Sedulo denique cuncta ex alimentis & laxantibus vitanda, quæ dolorem excitant, quia hæc ſequitur deſidendi cupiditas.]

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Hæmorrhoidum exceſſus lethalis poſt Pyrmontanas.

Celeberrimi nominis vir, corpore plenus atque robuſtus, ſexageſimum tertium ætatis annum egreſſus, a multis jam annis liberale ſanguinis per venas ſedis paſſus eſt ſtillicidium, fere menſtruum, eodemque rite ſuccedente valetudinis incommoda ſenſit nulla. Sed poſteaquam diuturno affectus fuerat cum tacita iracundia mœrore, reſtitit hæmorrhoidum fluxus, & facies antea florida facta flaveſcens & flaccida, cum oculorum intumeſcentia. Ob metum igitur cachexiæ Pyrmontanas adiit acidulas eaſdemque ingenti copia hauſit, neque tamen in, neque poſt earum uſum, conveniens coluit in vita victuque regimen. Inde effuſiſſimus ſanguinis puri per anum ſequutus eſt fluxus, non compeſcibilis, licet nitroſis pulveribus Becherianiſque pilulis uteretur. Pedes potius facti œdematoſi, venter intumuit, vires collapſæ, anhelitus factus difficilis, ſuperiora contabuerunt tandemque excepit mors.

Epicriſis.

Nihil certe ex animi etiam commotionibus hæmorrhoidariis eſt pernicioſius, quam angor & mœſtitia diutius extracta, quæ vires, tonum ac robur partium labefactando, efficiunt primum ſtagnationes, quæ poſtea obfirmando in abdominis viſceribus infarctus, exceſſivas inducunt hęmorrhagias atque funeſtas. Pyrmontanæ autem acidulæ, ſi quis illis uti velit cum fructu, exquiſitum poſtulant regimen, tam ſub, quam aliquot hebdomades poſt uſum, tanto magis, ſi potans jam tum viſcerum affectus eſt labe. Quod quia in noſtro non factum, ſed potus pro lubitu, ſine obſervatione debita inſtitutus, malum exacerbatum & ad exitum triſtem traductum eſſe non eſt mirandum, nec ea propter dextro uſui quicquam detrahendum.

OBSERVATIO II.

Hæmorrhoides nimiæ camphorato compoſito.

Judæus annorum quinquaginta, natus patre hæmorrhoidario, & ipſe a prima ſtatim ætate ſanguinis ſtillicidiis, in variolarum quidem & morbillorum morbo e naribus, ac poſtea hæmo-

moptyſi obnoxius, quadregeſimo anno cœpit primum pati hæmorrhoidalem fluxum, qui poſtea ſingulis fere menſibus, ac non nunquam ſub fortiori in itinere maxime corporis commotione, rediit effuſior. Quod quum ſine ſanitatis detrimento contingeret, tulit patienter; ſed quum aliquot abhinc annis inſiſteret profluvium diutius, idque largum, inde admodum fuit debilitatus & appetentia cum digeſtione labefactata. Quare ut auxilium quæreret fuit coactus ad moderandum fluxum. Ex variis autem multiſque remediis obtinuit nullum. Optimum tamen tulit antimonii tinctura, ex ſale tartari & regulo antimonii parata, & non tam acris, quam quæ cum nitro conficitur, in cujus uncia ſoluta camphoræ drachma dimidia, & mane veſperique cum aquæ frigidæ hauſtu ſumta ad guttas viginti.

Epicriſis.

Perperam utique putant præjudiciis toti inhærentes & parum periti, camphoram nimium concitare ſanguinis æſtuoſum orgaſmum eaque propter eſſe reformidandam, multo minus in immodicis ſanguinis fluxionibus in uſum trahendam. Alia enim omnino docet experientia, quin camphora, quandoque etiam in majori paullo doſi, ad ſcrupulum unum ſumta, plus refrigerii ſentitur, quam incaleſcentiæ. Veteres ſane non adeo alieni fuerunt a camphoræ uſu, ſed eandem præſtantiſſimarum medicinarum compoſitionibus commiſcuerunt multis, ut quidem ex Auguſtana patet pharmacopœa. Ne dicam, *Riverium* & nos quoque eadem in inflammationibus, in malignis, magno cum emolumento in doſi non exigua fuiſſe uſos. Atque etiam in nimiis hæmorrhagiis, roborans ſimul atque anodyna camphoræ virtus utilitatis eſt maximæ, in primis ſi aliis medicamentis ſociatur & parva doſi exhibetur. Cum antimonii potiſſimum tinctura mixta camphora, diureſin, neque minus diaphoreſin augendo, ac imbecilles partes roborando, ſanguinis & ſeri affluxum a recto inteſtino divertit aliorſum, ac ob id eximie prodeſt.

OBSERVATIO III.

Virgo novem ac decem annos habens, venæſectionem nunquam paſſa, ſed nimio menſium fluxui ſubinde obnoxia, cruentas experta eſt ſedes, ſine moleſtia tamen atque dolore; idque per dies aliquot. At cum gravi perciperetur iracundia, ingentem ſanguinis puri ac ſinceri alvo excluſit copiam, non ſine ſumma virium jactura. Subſtitit tamen rurſus effuſius hoc profluvium, quin hauſto frigido potu, fluxus reſtitit penitus. Sed inde ingentes incurrit præcordiorum anxietates & conſtrictiones, quaſi cōvelleretur cor ipſum, *als wenns ihr das Hertz abſtoſſen wolte*, extrema facta frigida, facies rubicunda, venæ in capite inflatæ, arteriæ pulſarunt valide ac celeriter cum quadam duritie. Datus ipſi pulvis ex diaphoretico antimonio, cancrorum lapidibus, nitro & cinnabari, cum infuſo ſummitatum milleſolii, data quoque ſimplex mixtura cum croco, & habuit melius. *Hæmorrhoides nimiæ ex terrore in virgine curatæ.*

Epicriſis.

Fœminas etiam hæmorrhoides pati, non novum eſt: neque etiam rarum, iræ affectum fluxum earum reddere immoderatum; id vero non adeo obvium, ſolum frigidum hauſtum ſub ipſo fluxu tam gravia concitare poſſe pathemata. At frigus nervoſis partibus ſpaſmo jamjam affectis, uti fit ſub iracundia, eſt inimiciſſimum, & intenſiores ſpaſticas conſtrictiones augendo, tam gravia pathemata inducere valet utique.

OBSERVATIO IV.

Nimiæ hæmorrhoides ſanatæ

Præfectus militum quadragenario major, natura ſanguineus, atque robuſtus, a multis jam annis expertus fuerat hæmorrhoidum fluxum cum euphoria. Sed quum a ſueto vini Rhenani potu tranſiret ad vini Gallici Pontack potum, elapſo aliquot menſium ſpatio, hæmorrhoides præter morem ſunt retentæ, & ſucceſſerunt dolores atrociſſimi in lumbis & abdomine, cum virium dejectione, inappetentia, vigilia pulſuque celeri & frequenti. Exhibita vero ter laxante potione ex tamarindis, rhabarbaro & paſſulis minoribus, non modo ſoluta eſt alvus, ſed & ingens nigri & congrumati ſanguinis copia excreta, ſummo cum levamine. Diutius tamen quàm par erat perdurabat fluxus ſanguinolentus; quo quia vires nimium atterebantur, datum eſt electuarium ex roſarum conſerva, ſpeciebus de hyacintho, ſuccino, croco martis tenui, & granatorum ſyrupo, cujus uſu ad hebdomadem continuato, ad ſanitatem traductus eſt æger.

Epicriſis.

Vina illa Gallica coloris ſaturate rubicundi, uti eſt Pontack atque Vin de Gray, ſi ſine aqua & liberaliter bibuntur, propter adſtrictionem quam alvo præſtant, utilia ſunt minime, ſed experientia teſte, admodum noxia. Unde omnibus etiam modis in periodicis & criticis ſanguinis evacuationibus ſunt vitanda, atque etiam in ipſis excedentibus hæmorrhagiis provide adhibenda. In omnibus autem hæmorrhoidalibus affectibus, ſive ſanguis fuerit ſuppreſſus, ſive fluxerit immoderatius, præſtantius non datur atque accommodatius purgans, quam quod noſtro datum, quo diuturnum etiam fluxum, a copia ſeroſi ac biliosi ſanguinis oriundum, feliciter ſanatum fuiſſe, ego vidi multoties.

OBSERVATIO V.

Hæmorrhoides nimiæ in hypochōdriaco funeſtæ

Ante triginta circiter annos Secretarius Regiminis quinquagenarius, corpore ſpongioſus & carnoſus, ob aſſiduos muneris labores vitæ ſedentariæ deditus, ab aliquot jam annis anxiis cardialgicis doloribus & circa præcordia conſtrictionibus, noctu præſertim, ſubinde fuerat afflictus, alvique ordinario erat ſtrictioris, flatulentiis ac ructibus obnoxius, dolores quoque lumbarem ſæpius obſidebant regionem, urina cum difficultate & ſæpe arenoſa procedente. Hinc calculum ſubeſſe renalem judicarunt & varia ad eum propoſuerunt amici domeſtica remedia, inter quæ etiam fuit ſpiritus baccarum juniperi, cum earum rob probe ſubactus, ſaccharoque edulcoratus. Ab horum vero uſu potius ingraveſcebant ſymptomata. Mox enim truculentis ſpaſmis & doloribus inflativis circa hypochondria & abdomen torquebatur, cum partium extremarum frigore & inquietudine, qui emollientes & diſcutiendi facultate pollentes clyſteres etiam eludebant. Tandem accedente cum pulſuum celeritate internarum partium æſtu, miteſcebant quidem dolores, remanſit tamen inflatum abdomen, quod nec tactum manus tolerare poterat ob dolorem, appetentia cum viribus, perſiſtente per quatuor ſeptimanas affectu, concidebant. Celebris tum Medicus vocatus, cauſam horum ſymptomatum hepatis judicans obſtructionem, pilulas Becherianas & mercurii dulcis aliquot doſes præbuit. Sed his omnibus irritis, præter omnem exſpectationem, alvi fluxus, ſine torminibus tamen, fœtidæ corruptæ ex atro-gryſeæ materiæ erumpebat, quem animi intercurrens defectio cum extrema virium jactura tandemque mors excipiebat.

Epicriſis.

Ex vita ſedentaria cum arduis mentis laboribus, ob difficiliorem redundantis in venis meſaraicis regreſſum per hepar, hypochondriaca pathemata, ſive ſpaſmodico flatulenta, quæ calidorum & ſanguinem exagitantium immodico uſu exacerbantur, accedere, non novum eſt. Hæc autem tempeſtiva venæſectione corporiſque motu, & exercitatione omnino poſſe averti, experientia confirmat, qua etiam inconfeſſo eſt, dolores hypochondriacorum diutius perdurantes demum fluxu ſanguinis per venas ſedales corrupti hęmorrhoidali ſolvi ſalutariter. Notavit id jam *Solenander*, & memoratu digna utique ſunt ipſius de hoc obſervato verba, quæ *conſ.7. Sect.2.p.121.* ſic habent: *Obſervavimus hypochondriacos aliquot, quibus iſtæ corporis regiones, & potiſſimum ſiniſtrum hypochondrium, multo nigro ſucco, tanquam atro jure diſtentæ ac repletæ erant. Novimus, quibus ſimilis ex iis locis humor ſupra infraque obſeſſit quod licet cum periculo conjunctum eſſet, tamen evaſiſſe plures ſcio, & honeſto viro,* Johanni Philippo Seidano, *fratri, bis illud intra annum accidiſſe memini, & ante menſem honeſta, & nobilis matrona* de Luttersdorff, *iſtius atri ſucci, & quod mirum eſt fere inſipidi, e dextro hypochondrio, ad libras ſex, vel ſeptem, vomitu rejecit, ſed hi plerumque aſcite moriuntur. Alia vero ratio, & difficilior evadendi modus eſt, quando pervicacibus ejuſmodi in hypochondriacis doloribus aſſidua lentaque febris jungitur, quæ ab interna viſceris corruptione ſuborta depaſcens vires, nunquam non periculoſa eſt.*

OBSERVATIO VI.

Effuſæ hæmorrhoides ſoporem diſcutientes

Non ita pridem generoſiſſima in comitatu Mansfeldenſi fęmina vidua, quinquageſimum annum egreſſa me accivit, quæ ob lautam, & motus expertem vitæ rationem, ſanguine, ſuccis & pinguedine plena, ſemel tamen tantum ab eo tempore quo menſes prorſus ceſſarunt admiſit venæſectionem, & ante octo annorum menſium fluxus ſimul apertas fluentes hæmorrhoides paſſa fuit. Hæc diu jam de laſſitudine corporis & viribus languentibus conqueſta, incidit circa æquinoctium autumnalem in gravem morbum ſoporoſum, adeo ut excitari omni ſenſu penitus privata nullo modo ab eo potuerit. Medicus hujus urbis famigeratus in auxilium vocatus, venam in pede ſecandam ſuaſit, & potum fontanæ frigidæ præbuit ſat largiter ita ut ſingulis horis uncias aliquot caperet. Abſumptis ſic intra biduum 5. vel ſex menſuris, poſt clyſterem ſtimulantem admiſſum, ingens ſanguinis copia, primum craſſi, poſtea tenuioris, per alvum exiit, ita ut intra viginti quatuor horas, plus quam 5. menſuræ profluxerunt. Ex eo illico ægra rediit ad ſe, ſopor diſcuſſus, collectæ ſenſim paulatimque vires, datiſque analepticis leniter adſtringentibus, injecto etiam clyſtere ex pura aqua, frigida, pauca tamen, confecto, bene convaluit.

Epicriſis.

In aqua communi pura fontana & pluviali, eaque frigida, ſummum adverſus plures, & magnos morbos repoſitum eſſe præſidium, antiqui Medicorum Græcorum, & Arabum ſatis agnoverunt; recentiorum vero plurimi, qui vulgaria, & ſimplicia ſpernere & exotica pretioſa magna arte parata tantum in uſum vocare ſolent; tam præſtantiſſimam medicinam, quæ fere univerſalis eſt, ſi cautus & peritus Medicus ea uti ſcit, hucuſque & neglexerunt, & propemodum rejecerunt. Ego vero ante viginti jam annos ſcripſi diſſertationem *de aqua medicina univerſali*, nec non *de ſimpliciſſimo doloris podagrici remedio*, & haud ita pridem *de ſalubri-*

brietate frigidi potus; quin propria experientia, & Medici, qui heic in curationibus ſuis aqua frigida utitur fere ſemper, convictus teſtor, quod potus aquæ frigidæ generoſum & valde efficax ſit remedium, quo nimia redundantis & ebullientis ſanguinis expanſio, motibus vitalibus nunquam non adverſa, efficaciter componitur, humores viſcidi diluuntur & acres mordaces demulcentur, & quod præcipuum, ipſo frigore, partibus a tono & robore defectis, conveniens elaſtica ſyſtaltica virtus reſtituitur, adeo ut magnum roborans ſit remedium. In noſtra ægrotante valde plethorica, præmiſſa venæſectione in pede, potus aquæ frigidæ immodicam ſanguinis ebullientis & vaſa diſtendentis, quæ etiam cauſam morbi ſoporoſi dedit, vim compreſſit, & robur ſyſtalticum adducendo ac firmando fibras, ſanguinis ad venas ani extremas majorem appulſum earumque apertionem concitavit. Qua ſanguinis effuſione, revulſio magna ſeri ſtagnantis a capite facta & tota ſymptomatum depulſa fuit ſyndrome. Ex quo intelligitur: arte etiam inductum, immoderatum alias & nimium hæmorrhoidum fluxum, ſub certis, quod bene notandum, circumſtantiis, corporis & cauſæ morbificæ remedium ſaluberrimum quandoque eſſe poſſe.

CAPUT V.

De Uteri Hæmorrhagia Immoderata.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

Hæmorragia uteri quid & qualis

NOn omnis larga ſanguinis per uterum fluxio, quæ in fœminis ſanguineis ſubinde ob nimiam redundantiam accidit, ac ſi nimia, & noxia eſſet, cenſenda, ſed ea demum, quæ virium imbecillitate ſtipatur, quam poſtea aliæ functionum læſiones conſpicuæ, ut inappetentia, cruditas ex mala digeſtione, gravativus circa ventriculi regionem ſenſus, fœdus faciei color, pulſus languidus & frequens cum lento æſtu, pedum œdematoſus tumor, turbatus & minus reficiens ſomnus, inſequuntur.

§. II.

Differ. ratione tēporis.

Hæc nimia ſanguinis ex utero effuſio, ratione temporis quo impetit multum variat. Nimirum quandoque ſtato quo erumpere ſolent menſes tempore, ſanguis copioſe, & cum impetu effertur; quandoque extra illam lunarem periodum, bis vel pluries in menſe, redit fluxus; quandoque ipſa menſtrua purgatio ſolito diutius per complures dies liberaliter ſuccedit. Quæ etiam parturientibus & abortientibus haud raro accidit hæmorrhagia, aliquando ante, aliquando poſt abortum vel partum, erumpit.

§. III.

Quantitatis & qualitatis ſanguinis

Sanguis qui utero ſic effunditur, tam ratione quantitatis, quam qualitatis, item odoris, & coloris, a medico probe debet conſiderari. Interdum cum impetu exit tenuis & ſatis floridus ſanguis, quem vulgo dicunt *das hertz Geblüt*, idque frequentius in abortu, vel poſt eum, a retentis ſecundinarum fruſtis, quibus orificia vaſorum aperta tenentur. Quandoque cum ſanguine copioſo coagulatæ & carnem referentes maſſæ, ovi minoris magnitudine, excluduntur, quod fit, ubi uterina purgatio ad duos vel tres menſes ſubſiſtit. Nonnunquam valde grumoſus, ater & coagulatus ſanguis nigricans erumpit, idque ſubinde primis puerperii diebus, in gracilioribus & ſanguine plenis. In cachecticis ſique diutius jam duravit profluvium, ſanguis effunditur aut valde aquoſus & tenuis, aut mucidus. In ſcorbuticis corruptus, fœtidus cum acrimonia & dolore. Frequentius etiam, præſertim in junioribus, vel quæ nondum pepererunt, immoderatam ſangui-

guinis vacuationem, fluor albus, ſive ſtillicidium materiæ mucidæ albicantis impuræ ſequitur.

§. IV.

Cauſa ſanguinis progreſſus per uterũ impeditus.

Cauſa immoderatæ & noxiæ ejuſmodi hæmorrhagiæ, in copioſiori & impetuoſiori ſanguinis ad uterum per arterias affluxu quærenda. Hoc enim ſi contigit a ſanguinis turbato motu, vaſa uterina nimium diſtenta, aut relaxata, dehiſcunt tandem, vel diſrumpuntur, aut eroduntur, ut ſanguis liberaliter effluat.

§. V.

In plethoricis.

Sola ſæpius plethora adeo exuberat, ut non ſolum vaſa uterina diducat, ſed & interdum plane diſrumpat. Id vero his fere accidit, quibus menſes diu ſuppreſſi, poſtea confertim ac citatius erumpunt; necnon iis, quibus abortus, aut veri aut ſpurii fœtus, quavis ex cauſa contingunt. A partu quoque laborioſo evenit; vel difficili, quum ſcilicet vel grandior fœtus, vel oblique ſitus, nimio conatu excludendus, ſub quo vaſa vel rumpuntur, vel nimis dehiſcunt.

§. VI.

Emanãtibus & jam emanſis menſibus

Ordinario fere contingit, fœminas circa illud tempus, quo menſtrua purgatio ſua ſponte deſinit, ante annum videlicet quinquageſimum, inordinatã diuturnam admodum, neque omnis periculi expertem, ex utero ſanguinis fluxionem pati, qua ceſſante, ceſſat etiam penitus dein per uterum ſanguinis mẽſtrualis excretio. Interdum etiam, quod aliquoties obſervavimus, accidit, fœminas annoſiores, ſexagenarias circiter, ſubito & ex improviſo, immenſam cum male odore ſanguinis utero excernere copiam, quæ, juncta tandem febre lenta, interierunt.

§. VII.

Immoderatius ſanguinis ex utero profluvium, eo tempore, quo incipit, vel per intervalla revertitur, ut plurimum præcedunt & comitantur hæc: tenſio & inflatio hypochondriorum, circa lumbos dolor gravativus & preſſorius, quandoque cum ſenſu refrigerii junctus, extremarum partium refrigeratio, vaſorum detumeſcentia, color faciei pallidus, pulſus citatior, cum interiorum ardore, alvi ſtrictura, urinę parcior fluxus. Hæc omnia autem ſatis abundeque teſtantur, non a cauſa ſolum paſſiva, id eſt, nimia debilitate & laxitate uteri, ſed ab activa etiam, ſpaſmodicis partium vaſculorum & nervearũ ſtricturis, ſanguinem ad uterum nimiũ urgentibus, hoc vitium proficiſci. Unde etiam ratio repetenda, quod fœminæ hypochondriacæ, hyſtericæ, & quæ tenerioris ſunt ad animi commotiones proclivioris naturæ, hoc moleſto malo frequentius afficiantur.

Dum per ſpaſmos cõgeritur, ut patet ex ſignis.

§. VIII.

Nil frequentius eſt, quam ſi in puerperio ſalutare negligitur regimen, neque in eo, neque poſt illud, uterus a ſordibus probe expurgatur, elapſo aliquot menſium ſpatio, impetuoſæ hæmorrhagiæ cum animi ſæpius deliquio ſubſequantur, quæ etiam per intervalla repetunt, & non prius deſinunt, quam ejecta foras una vel altera maſſa carnoſa, pugni interdum magnitudine, quam femellæ molam dicunt. Et hæ maſſæ procul dubio ex laciniis placentæ relictis, & ſucco nutritio in iis per calorem condenſato, non ſecus ac carnes luxuriantes in ſauciatis partibus, gignuntur. Dum vero poſtea mole ſua comprimunt venas uteri, ſanguinis circuitum per eas retardant & ad impetus ejuſmodi hęmorrhagicos ac motus uteri ſpaſticos, quibus illę concretiones carnoſę eliduntur, cauſam præbent ſufficientem.

A genitis in utero carnoſis maſſis.

§. IX.

Si corpus eſt caccochymicum, pravis ſuccis plenum; ſi ſcorbutica, vel etiam

venerea lue infectum; ubi viſcera non ſunt integra, hepar, lien, aut vaſa meſaraica ſanguine craſſo infarcta, non caret malum periculo, ſed multum negotii medico faceſſit. Etenim ſub ejuſmodi fluxu, ſuccorum labes & cachexia ſemper increſcit: eo quod quo plus debilitantur vires, eo minus ventriculus bene appetit & digerit, eo magis crudi ſucci, qui difficilius in ſanguinis boni & liquidi cerebri ſubſtantiam tranſeunt, generantur, eoque minus dein per ſueta & congrua emunctoria fit recrementorum excretio.

§. X.

Maxime in parturientibus & abortientibus.

Vita valde periclitatur in iis, quæ ante partum, fœtu exiſtente mortuo, magnum ſanguinis patiuntur profluvium. Niſi enim extraordinario naturę robore & præſentaneo medici auxilio fœtus excludatur, vel operatione chirurgica opportune eximatur, mortem ſequi certiſſimum eſt. Periculoſæ etiam eæ uteri hæmorrhagiæ ſunt, quæ ex ruptis ob ſecundinam cum violentia extractam vaſis oriuntur, necnon quando fruſtula retenta, poſtea, in deformes maſſas, molas dictas, concreſcunt, menſium fluxum ſemper vitiant & nimium reddunt.

CURATIO.

§. I.

Si ſanguis abundat mittendus.

In medicatione dextre adornanda, omnino medicus ad varii generis cauſas & alias atque alias circumſtantias, & ſymptomata debet reſpicere, quo iis removendis idonea & efficacia convenienti tempore opponere poſſit remedia. Igitur, ubi nimia ſanguinis redundantia & quidem a retardato ſanguinis menſtrui conſueto fluxu immoderatioris hæmorrhagiæ cauſa eſt, non melius ac certius ad præſervationem ejuſmedi mali ſuppetit pręſidium, quam venæſectio, aliquot dies ante ſuetum ordinarii fluxus tempus, in partibus ſuperioribus inſtituta, ſufficientem ſanguinis copiam, ad ſex vel octo uncias, evacuando. Rectius adhuc, ſi uterinæ purgationis per aliquot menſes ſuppreſſio impetuoſæ hæmorrhagiæ cauſa eſt, tempeſtiva ſanguinis miſſione in pede, hæc ipſa avertitur commodiſſime. Ubi vero jam multum ſanguinis profluxit, ad ejus impetum divertendum & ad ſuperiora loca revocandum, parcior quantitas eſt emittenda. Et certe quam præſtans ſit in venæſectione præſidium adverſus hunc morbum, conceptis verbis teſtatur *Hollerius in comment. ad aphor. L. Hippocr. Sect. 5. vidimus*, inquiens, *quæ ſanguine multo e vena detracto convaluerunt, quum nullis aliis remediis fluxus ſanguinis reprimi poſſet.*

§. II.

Si in orgaſmo conſtitutus refrigerantia & diluentia danda.

Quando nimius ebullientis ſanguinis orgaſmus fovet & auget hoc malum, ob motum inteſtinum partium ſulphurearum concitatiorem, diluentia, humectantia, refrigerantia auxilio ſunt efficaciſſimo. Atque inter hæc excellit quam maxime ſola aqua frigida fontana, modo ſatis ſit pura & ſubtilis, aut quæ melior adhuc pluvialis, probe conſervata & putredinis expers, vel admixta nitri decenti quantitate alterata, vel cum ſpiritu vitrioli, & ſyrupo papaveris rhoeados in julapii formam reducta, & ſufficienti copia pota. Etenim ſimplex hæc medicina, & diluendo ſpiſſos humores, & acres contemperando, nimiumque æſtum reſtinguendo, fibras quoque relaxatas firmando, plus certe præſtat, quam tantopere a medicis, alia varii generis ad hoc malum domandum laudata ſpecifica. Non tamen poſtponenda virtus qua pollet hunc in finem ſerum lactis dulce, & acidulum, item chalybeatum, necnon aqua Selterana cum lacte aſinino, præſertim ubi corpora ſunt graciliora, tenerioris & ſenſibilioris indolis, & lento calore macerantur, item ubi ſcorbutica & exanthematica acris materia vitalibus ſuccis immixta, graviorem hunc & difficiliorem reddit affectum.

§. III.

§. III.

Spaſmi componēdi per anodyna.

Ubi ſpaſmorum & dolorum ferocia, quod ſubinde in puerperio, item poſt abortum, atque in hypochondriaca & hyſterica paſſione affectis evenit, ſanguinis profluvium ciet, confugiendum utique ad ea, quæ blanda & anodyna vi dolores & motus effrænos ſolidorum placant atque ſedant. Hoc nomine liquorem noſtrum anodynum mineralem cum pulvere nitroſo ſimul ſumtum, pulveres antiſpaſmodicos, qui ungulæ alcis, dentem hippopotami, lapidem manati, cornu cervi philoſophice præparatum, pulverem marchionis, nitrum, cinnabarim, ſuccinum, caſtoreum recipiunt, merito laudamus, quorum virtus eo fit efficacior, ſi unum vel alterum granum laudani hyſterici, item maſſæ pilularum de cynogloſſa additur ipſis. Papaveracea quoque, anodynorum leniſſima, ut folia papaveris rhœados, in infuſo theiformi cum ſummitatibus millefolii, & floribus chamomillæ vulgaris, aqua, ſyrupus, extractum papaveris, laudabilem, præſertim ubi ſimul humorum peccat acrimonia, opem locant.

§. IV.

Serum impurum alia ad congrua emunctoria divertendum.

Quia in hoc affectu frequentius copioſum & vitioſum ſerum ſanguinis ſe immiſcet, opus eſt, ut ad alias vias id dirigatur & per congrua excretoria evacuetur. Perficitur id optime & efficaciter per epicraſin operantia laxantia, inter quæ manna, rhabarbaro, caſſia & tamarindis nihil datur convenientius & præſtantius, modo in convenienti & ſufficienti quantitate exhibeantur. Nam manna tabulata, ad duas uncias cum drachma una cremoris tartari in infuſo ex aqua florum acaciæ cum oleo citri, præſcribenda pro doſi, alias non ſufficiens, & ſatis valida fit purgatio. Rhabarbarum optime miſcetur cum paſſulis Corinthiacis in infuſo, vel ſi cum iis in ſyrupiformem maſſam redigitur. In paulo robuſtioribus pulvis mechoacannæ albæ, ad drachmam dimidiam, vel ſcrupulos duos, cum æquali cremoris tartari parte permixtus, locum perquam commodum invenit. Divertenda vero etiam ſeroſa illuvies ad renale cribrum, quod præter ferum lactis, vel aquam Selteranam, terra foliata tartari, ſolutio oculorum cancri, nitrum antimoniatum, tinctura tartari cum ſpiritu nitri dulci & ſpiritu tartari mixta, præſtant efficaciter.

§. V.

In rebelli fluxu adhibenda adſtringentia interne.

Impetu ſanguinis nimis vehemente ad lipothymiam uſque perſiſtente, confugiendum utique demum ad ea, quæ adſtrictoria pollent facultate efficaci, cujus indolis ſunt ſpecies de hyacintho, trochiſci de carabe, hæmatites, bolus Armena, eſſentia terræ catechu, cum liquore anodyno & refracta doſi eſſentiæ anodynæ remixta, famigeratiſſima Sylvii mixtura, ad omnes immodicas ſanguinis profuſiones utilis. Externe vero in forma emplaſtri ſtercus ſuillum, aceto forti imbutum, regioni pubis applicatum, ſiſtendi facultate gaudet haud proletaria. Vel concinnandum cataplaſma ex foliis plantaginis & polygoni, floribus roſarum, balauſtiorum, coquendum in aceto roſaceo & ſubfrigide apponendum. Nec minus præſtans hoc nomine eſt efficacia emplaſtri ſpermatis ranarum, cum alumine, oleo hyoſcyami & camphora permixti, ac regioni lumbari admoti.

Et externe.

§. VI.

Ad præſervationem robur viſceribus reddendum.

Quando fluxio jam per aliquod tempus conquievit, præſervandi cauſa ad arcendam recidivam, præſertim ſi corpora ſint feroſiora, & cachexia jam adeſt, aut imminet, robur non modo utero, ſed & omnibus viſceribus conciliare oportet. Id vero commode & efficaciter præſtari poteſt pilulis methodo Becheriana paratis, aliquoties aſſumtis; item elixirio noſtro balſamico viſcerali, cum tinctura

mar-

martis Zwolfferi, vel etiam Ludovici, permixto. Laudem etiam merentur juſcula alterata cum ſucco plantaginis, cichorii, acetoſæ. Potus ſit aqua frigida, in qua aliquoties fruſtum chalybis candefacti extinctum. Aquæ quoque Selteranæ ſolæ per plures dies epotæ, laudabilem præſtabunt opem. Contra ea fugienda, vina, carnium, ovorumque eſus & omnia ea, quæ ſanguinem nimium adaugent & exagitant.

§. VII.

Et uterus rite purgandus.

Quia vero experientia multiplici teſtante, quam maxime abortio & puerperium ad enormes hæmorrhagias, præſertim ſi uterus poſtea non bene purgatus fuit, diſponere ſolent; providendum utique omni cura erit, in puerperio, vel etiam poſt illud ut ipſe ſatis mundificetur. Cui ſcopo obtinendo feliciter & efficaciter omnino pilulæ Becherianæ; & quæ ad earum imitationem paratæ ſunt ex extractis amaris, temperatis reſinoſo-gummatibus, extracto rhabarbari & refracta aloes gummoſæ doſi, concinnatæ inſerviunt, ſi non modo duobus aut tribus diebus poſt partum per aliquot dies ſumantur, ſed & medio puerperii tempore, ſimili modo per tres aut quatuor dies ipſarum uſus continuetur. Vel pilularum loco infuſum ex aqua meliſſæ, vino, rhabarbaro, herba meliſſæ, roriſmarini, radice pimpinellæ, agarico, paſſulis minoribus, corticibus aurantiorum & citri per aliquot dies hauriendum. Quibus remediis id efficitur, ut uterus ejuſque vaſa ab omni ſuccorum vitioſorum illuvie, atque etiam laciniis, quæ ex retenta ſecundina remanent & rudimentum molarum carnearum præbere poſſunt, expurgetur ac liberetur.

Cautelæ & obſervationes clinicæ.

§. I.

Venæ ſectionis monita & cautelæ.

Ad perſanandum æque ac protelandum hoc malum, potiſſimum prudentiæ medicæ momentum in eo repoſitum, ut pro differente corporum & cauſarum ratione, menſura, modus, ac tempus, mittendi e vena ſanguinis, rite perſpiciatur & obſervetur. Scilicet quæ habitioris ſunt corporis & a ſola ſanguinis abundantia ſæpe cum immani hæmorrhagia abortiunt; illæ ſola ſubtractione ſanguinis, tempeſtive in brachio celebrata, vel etiam ſi res poſtulat repetita, ab incurſu hujus morbi poſſunt vindicari. Contra ea ubi viribus jam valde exhauſtis, nimia ſanguinis copia profuſa, præſtat a venæ ſectione abſtinere. Tum vero e re eſt, brachium utrumque tepidæ aquæ, cui quippiam vini admixtum, per horæ dimidium immittere, quo ſanguinis impetus ad exteriora divertatur. Idque remedium longe efficacius eſt ac utilis ipſis cucurbitis ad mammas applicatis, quas tamen *Hippocrates* paſſim in ſcriptis ſuis in ejuſmodi caſibus magnopere commendat.

§. II.

Alvum ſolventia neceſſaria.

Si diutius hoc malo colluctantur fœminæ, ſive ſint bilioſæ, ſive phlegmatico-ſanguineæ conſtitutionis, rarius feliciter ſine alvum ſolventibus remediis ſanantur. Sunt autem inter hæc optima rhabarbarina, rhabarbarum cum cremore tartari; aut ſi multum ſeroſæ colluviei evacuandum eſt, cum tertia parte mechaocannæ albæ acuatum. Utiles quoque pilulæ temperatæ balſamicæ, ſecundum exemplar Becheri, refracta bene præparatæ aloes doſi concinnatæ, vel loco harum alœphanginæ, vel de ſuccino Cratonis, quarum virtus interpoſitis nitroſo-ſalinis pulveribus utique exaltatur.

§. III.

Quandoque emetica lenia.

In tenerioribus bilioſis & cachecticis leniora emetica, cujus generis eſt radix ipecacuanhæ, ſingulis menſibus ad arcendum malum exhibita, non male ceſſiſſe novi, a qua methodo ipſe *Hippocrates* & *Riverius* quoque non alieni. Prima enim regio, ob-

ob deperditam digeſtionem, haud infrequenter multorum chronicorum uteri affectuum cauſam & fomitem fovet ac præbet eaque propter ut efficaciter depleatur expedit.

§. IV.

Adſtringentia & anodyna caute danda.

Validiora adſtringentia caute & provide admodum adhibere oportet, quod etiam de narcoticis tenendum, quæ neque in principio, neque etiam ubi vires a nimia ſanguinis profuſione penitus jam exhauſtæ, imminente fere ſemper animi deliquio, conducunt. Quin vidi ſæpius, ab adſtringentibus fluxum exacerbatum fuiſſe; vidi quoque non nullas, ab immoderatiori horum uſu in immanes & graves chronicas paſſiones, cachexiam, hydropem, lentam & hecticam febrem, perpetuum lymphæ ex utero ſtillicidium, cum intumeſcentia & tumore duro circa dextrum latus inguinalis regionis, fuiſſe præcipitatas.

§. V.

Etiam Heurnii pulvis.

Pulvis *Heurnii* cujus deſcriptionem in *commentario ad aphoriſmos Hippocratis Lib. 5. aphoriſm.* 50. exhibet, & quem maximo cum ſucceſſu ſemper in immoderatiori uteri fluxu ſe adhibuiſſe refert, non contemnendus eſt. Compoſitio autem ita habet: accipe ſeminis hyoſcyami, papaveris albi ana drachmam unam, hæmatidis, coralliorum rubrorum ana drachmam ſemis, camphoræ ſcrupulum dimidium. M. de quo mane & veſperi dimidia drachma pro doſi ſumenda. Nos quoque ab ejus uſu olim laudabilem effectum vidimus, ſed convenit eum exhibere, ubi omnia in actuoſo ſunt motu, arteriarum pulſu celeri & vehementi, cum aſſidua vigilia, atque tum etiam ſecurius, cum ipſi additur nitrum ad dimidiam drachmam; minime vero ubi vires cum ſanguine exhauſtæ ſunt, & pulſus vix digito tangi poteſt. Nam a ſeminis hyoſcyami uſu paulo largiori, in dementiam conjectas fuiſſe quaſdam perſonas novimus. Idem monitum etiam tenendum de pilulis de cynogloſſa, quæ pariter ſubactum in exhibitione deſiderant judicium practicum.

§. VI.

Minerales aquæ ad curam potiſſima.

Quando a viſcerum obſtructione chronicum malum fovetur, cura ſine legitimo aquarum mineralium, vel acidularum, vel thermarum temperatiorum uſu, rarius ex voto ſuccedit. Expedit vero medicamentis temperate balſamicis hanc curam ſecundare, & exterius quoque ad roboranda viſcera ipſumque debilitatum uterum, ſilente fluxu, balneo aquarum ſubadſtringenti virtute gaudentium, cujus indolis ſunt noſtræ Lauchſtadienſes, uti.

§. VII.

Potus ſeligendus commodus.

Multum intereſt, quo potus genere utantur illæ, quæ ejuſmodi immodicis ſanguinis fluxionibus macerantur. Neutiquam enim ventriculus, in hoc affectu valde imbecillis, omnia æque bene ferre poteſt. Inprimis abſtinendum ab omni cereviſia, a potu quoque vinoſo, ac potius in uſum vocanda decocta, ex raſura ligni ſantali rubri, citrini, radice cichorei, ſemine fœniculi & paſſulis, parata. Quibuſdam ſolus potus aquæ fontanæ frigidæ, alteratus quodammodo ſyrupo acetoſitatis citri, vel tantillo nitri injecto, optime ceſſit. *Ludovicus Septalius Lib. 7. animadverſ. medicar. artic.* 144. decoctum corticum aurantiorum, mane ad octo vel novem uncias potum, tanquam remedium certiſſimum deprædicat, eoque fere infinitum mulierum numerum ab hoc morbo ſe liberaſſe aſſeveravit, ſed inter ſecreta id ſervavit. Recepit autem aquæ libras ſeptem, in hac incoxit cortices trium pomorum aurantiorum, aliquando adhuc viridium, interdum etiam addit in fine aliquid herbæ piloſellæ.

§. VIII.

Quæ vitæ victusque ratio tenenda tũ in curatione.

Uti in omni præternaturali hæmorrhagia, ita etiam in hac ipſa, ventriculi & exacta vivendi ratio maxime

ha-

habenda eſt. Ob vires enim cum ſanguine deperditas, ventriculus nec bene appetit, nec decenter digerit, nec recte egerit, ſed cruditatum & flatuum copia turget ut plurimum venter. Optimus eſt cibus ſiccus, modicus & ſalubris; minime gelatinoſus, difficilioris ſolutionis & qui inflat. Potionibus, ſi fuerint aquoſæ, ſubinde modicum vini optimi rhenani, vel genuini vini Pontack, admiſcendum eſt. Ac uti nimium frigus, ita etiam immoderatus æſtus aeris nocet. Neque admittenda eſt nimia corporis quies, neque nimia ejus exercitatio, veneris uſus ſit parciſſimus. Demum ſi unquam affectus animi præſentaneum damnum inferunt, certiſſime id contingit in ſanguine exhauſtis corporibus.

§. IX.

Quam poſt morbum.

Multum tandem refert, ut qui extreme immodicis ſanguinis fluxionibus debilitatæ, ſedato fluxu, convenienti diæta priſtinam ſenſim recuperent ſanitatem. Nam ſi repente cibis ſe replent, quos imbecillis ventriculus non ſatis digerere poteſt, facile incurrunt ob cruditates in alias chronicas paſſiones. Nimirum uti effato *Hippocratis* impura corpora nutrientibus læduntur: ita etiam valde debilitata. Habenda igitur eſt quam maxime ventriculi ratio, & analepticis ac nutrientibus cibis quidem reſtaurandæ ſunt vires, ſed parca manu offerantur neceſſe eſt.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Hæmorrhagia uteri cũ febre lenta lethalis in vetula.

Vidua hujus loci honeſta, jam ſeptuagenaria, extenuati corporis, ſedentariæ vitæ multum addicta, poſt quinquageſimum annum ceſſante ex toto menſtrua purgatione, aſſueta fuit ſingulis annis circa æquinoctia ſanguinis miſſioni, poſt annum antem ſexageſimum ex muliercularum conſilio eam omiſit. Unde intra ſexageſimi & ſeptuageſimi anni ſpatium aliquoties pathematibus ſpaſmodico-flatulentis, tumentibus quoque venis hæmorrhoidalibus externis, interdum etiam ſanguinis mictione, tentata fuit. Medicus ſalutari conſilio ſuaſit venæ ſectionem crebrius repetendam, ſed ipſa hujus moniti negligentior, incidit tandem in ingentem animi mœrorem eumque diuturniorem, ac paulo poſt ex improviſo immodice ſanguis per uterum effluxit, & fruſtra datis optimis analepticis & roborantibus, per menſes aliquot & longius continuavit. Tandem cum intolerabili fętore profluit ex pudendis cruor, lenta ſucceſſit febris & ſumma virium dejectio, donec placide obiret miſera.

Epicriſis.

Neque ab immoderata uteri hæmorrhagia vetulæ immunes, ſi plethoricæ ſunt & ſanguinis miſſionem negligunt. Quin ſi cum vita ſedentaria animi męror jungitur, quam facile ab abundante ſanguine & in viſceribus abdominis, præſertim utero, ſtagnante, ſphaceloſa corruptio ſuccreſcere poteſt, quam fętor ſubinde indicat, qui intolerabilis fit, maxime quando hæc corruptio ad ipſum inteſtinum rectum penetrat. De fętidiſſimo uteri profluvio hiſtoriam quoque refert *Heurnius in notis ad aphoriſm. Hippocrat.* & quidem 56. *Sect.* 5. *vidi* inquit, *nobilem matronam, quæ profluvio uteri extabuit & tanto fœtore effundebatur, ut nullus non exiſtimaret alvo venire. Sed hic fœtor longe alvum ſuperabat. Exiſtimo totum ejus uterum, in teterrimum tabum eliquatum, una effuſum fuiſſe. Languebat hæc mirum in modum, ac quaſi lethargo ſtupebat mente, lente obiit intolerabilis fœtoribus, ego ſane nil fœtidius unquam olfeci.*

OBSERVATIO II.

Illuſtris ſtemmatis fęmina, floridæ formæ, ſanguine & ſuccis plena, vige-

Hæmorrhagia uteri peſſo ſtiptico ſanata.

vigeſimo octavo ætatis anno tertium jam menſem gravida, ex uteri ſinu ſanguinem per duas hebdomades exigua quidem quantitate profluere ſenſit, vehementioris vero ſaltationis motu mox in talem incidit hęmorrhagiam, ut univerſus propemodum ſanguis, uſque ad menſuras ſex, vel ſeptem, floridus & fluidus, intra aliquot horas, e corpore promanaſſe viſus fuerit, intercurrentibus ſubinde animi deliquiis. Nihil auxilii tam intra quam extra ad cohibendum tantum ſanguinis impetum prætermiſſum fuit, ſed fruſtraneo effectu. In tanto itaque vitæ periculo coactus ego fui ad anceps & extremum confugere auxilium, linteum ſcilicet apte contortum & probe ſolutione capitis mortui vitrioli imbutum, quod in uteri ſinum quouſque penetrari potuit, intrudi curavi. Hoc non multo poſt ſubſtitit fluxus, & exhibitis analepticis medicamentis & alimentis erectus quodammodo animus cum viribus. Tertia die poſt, tentata eſt extractio lintei, quæ non fuit ſine difficultate, quia illud plane exſuccum & ſiccatum erat, ipſique ſuperne congrumatus, niger, aridus ſanguis adhæreſcebat. Factum hinc eſt, ut, quum receſſum peteret ægra fruſtum maſſæ carneæ ex utero ſimul, cum aliqua ſanguinis fluidi portione prolaberetur. Quo excluſo, quum nihil amplius exiret, poſtea per commodam diætam & medicamenta, ventriculi digeſtionem ac vires reſtaurantia, generoſa hæc fœmina ſucceſſive convaluit.

Epicriſis.

Non novum eſt, ab incoercibili ſanguinis ex utero profuſione in partu laborioſo, in abortu etiam, in lethalem ſyncopen incidere poſſe fœminas. Sub tanto autem mortis periculo, anceps etiam remedium experiri non inconſultum eſt. Et licet tale ſtipticum uteri internis partibus applicare nunquam antea obſervatum vel viſum fuerit; tamen hæc obſervatio docet, ſtiptica etiam internis uteri partibus non adeo eſſe inimica, ſiquidem poſt hæc fœmina gratioſa admodum & concepit & peperit feliciter.

OBSERVATIO III.

Hæmorrhagia uteri antiſpaſmodici ſanata.

Judæi uxor annorum ſexaginta tenerioris & mobilioris naturæ multorum liberorum mater, quum tertio jam menſe crederetur gravida, citra ullam manifeſtam occaſionem copioſe ſanguinem ex uteri ſinu prorumpere ſenſit, excluſa ſimul non ita multo poſt maſſa carnea pugni magnitudine. Hoc facto nihilo minus permanſit fluxio puri & etiam fibroſi ſanguinis cum virium inſigni decremento; quin quum gravi terrore percelleretur, mox continua ad lipothymiam ingruit proclivitas, cor palpitavit, & tremuit cum magna præcordiorum anxietate ſpirandique anguſtia, extrema friguerunt, & quandoque, ut in epilepſia fit, ſub animi deliquio, pollices cum reliquis digitis fortiter conſtricti fuerunt. Atque hæc omnia ſub ſuavi quodam oblato odore, graviora; remiſſiora vero ſub graveolenti adhibito remedio fuerunt. Quum itaque omnia deſperata adſtantibus viderentur, in conſilium vocatus ego, bono animo ipſos eſſe juſſi, ac remotis aliis medicamentis, clyſterem injici curavi carminativum, poſtea ad violentas ſyſtematis nervoſi illas commotiones ſedandas præſcripſi pilulas, quæ extractum florum chamomillæ, millefolii, crocum, caſtoreum, camphoram & aſam fœtidam habuerunt, quarum ſingulis tribus horis numero 5. vel 6. deglutitæ fuerunt. Quibus ægrota ſucceſſive ſanata fuit.

Epicriſis.

Uti vehementiores animi commotiones in plethoricis magna, ita in ſanguinis defectu longe majora dam-

damna procreare poſſunt, potiſſimum pathemata ſpaſmodica convulſiva & quæ vulgo in fœminis appellari ſolent hyſterica, quibus frequentius puerperæ poſt lochia infeſtari ſolent. Terror vero, ſi ullus ex animi affectibus, in immodicis hæmorrhagiis pernicioſiſſimus. Nam ſiſtit quidem ipſas, ſed poſtea graviora concitat mala. Imprudentiæ hinc eſſet, denuo ſanguinis miſſionem tentare. Nihil potius a prudenti medico aliud agendum; quam ut antiſpaſmodicis convenientibus motus hoſce intenſiores nervoſarum partium componat, & per diaphoretica & analeptica ſanguinis liberum curſum, per extima etiam corporis, promoveat.

OBSERVATIO IV.

Hæmorrhagia uteri poſt menſes emanentes rebellis ſanata.

Fœmina quinquaginta trium annorum, temperamenti colerico-melancholici, in animi commotiones valde prona, ante annum & dimidium incidit in immodicam ſanguinis ab utero fluxionem, quæ die nocteque integrum per annum duravit, & ſubinde parcior, quandoque vero tam larga fuit, ut cyathos aliquot compleret. Inde maxima animi ad lipothymiam uſque nec non virium & appetentiæ dejectio ſequuta eſt, intercurrente ſæpius, mox ſingulis, mox tertio die, cum horrore præcedente, febricula. Varia fruſtraneo eventu oppoſita fuerunt remedia, tandem vero martialium uſu cohibita fuit hæc ſanguiuis profuſio, ſed in ejus locum fluor albus ſucceſſit, cum tumore pedum œdematoſo, ſpirandi difficultate, inappetentia & alvo adſtrictiore junctus. Crebriori tamen pilularum noſtrarum, item tincturæ antimonii acris, cum ſpiritu Buſſii & liquore noſtro anodyno permixtæ uſu, fluor albus cum tumore œdematoſo ſublatus ad tempus eſt, licet non ita multo poſt rurſus infeſtaret, ac tandem ſuffimigio, ex tacamahaca, ſuccino, raſura ebori & floribus ſulphuris, aliquoties in die uſurpato, cum continuatis ſuperioribus remediis, ex toto etiam ſanatus eſt.

Epicriſis.

In hac hiſtoria venit illud notatu perquam dignum, quod poſt illud tempus, quo alias ordinario ceſſat menſtrua purgatio, exceſſiva adhuc tamdiu prodierit ab utero fluxio; id quod ex parte iracundæ animi affectioni adſcribendum. Quoniam autem hic morbus ingentem atoniam viſcerum abdominis, præſertim uteri, habuit pro fundamento, ad eam expugnandam & totum reſtituendum, præter amara atque memoratam eſſentiam, quæ ſimul diaphoreſin & diureſin movet, nec non ſuffimigia, ad ſiſtendum album fluorem nihil unquam inveni præſentius, & hinc quoque in noſtra felicis & ſaluberrimi fuerunt effectus.

OBSERVATIO V.

Hæmorrhagia uteri immodica cum mola ſanata.

Illuſtris fœmina, conſtitutionis tenerioris, triginta & aliquot annorum, inordinatum menſium ſæpius experta fuit fluxum, ita, ut ad duos & plures menſes retinerentur & poſtea impetuoſius ſanguis, primo grumoſus, dein tenuis, magna copia profunderetur. Tum quidem remediorum convenientium beneficio malum depulſum, ſed ſequentibus annis, menſibus præſertim hyemalibus, Januario & Februario, ſuppreſſo tributi lunaris in tertium menſem rurſus acceſſit, ac poſtea fluxus effuſiſſimus rediit, exeuntibus ſimul fruſtis duris fœtentibus, cum magna portione aquæ. Tertio anno ſpecies molæ prodiit, dura nempe carnea maſſa, pellicula alba cincta, multis cellulis referta cum exceſſiva ſanguinis profuſione, quam magna virium jactura, inappetentia, ventriculi imbecillitas, nauſea, præcordiorum anxietas, dolor dorſi & artuum, cum pauco ſomno ſequuta. Quare ego in conſilium adſcitus, hac medicationis me-

methodo, divina favente gratia, ægram a moleſtiſſimo hoc affectu liberavi & integre reſtitui, ita, ut gravida aliquoties facta, ſingulis binis menſibus miſſo e brachio ſanguine, feliciter liberos ſanos pepererit. Methodus vero curationis, quæ tribus vicibus adhibita, in eo conſiſtebat: per tres dies circa ſomni tempus deglutitæ fuerunt pilulæ balſamicæ noſtræ, ad quarum operationem promovendam mane poſt ſumſit drachmam pulveris ſalini, ex tartaro vitriolato, lapidibus cancrorum, nitro, ſale Ebshamenſi, æquali pondere permixtorum, poſt quinque dies deſcendit mane in balneum, paratum ex aqua pluviali, in qua infuſa herba menthæ, meliſſæ, origani, hormini, ſalviæ, flores ſpicæ, adjecta convenienti quantitate aluminis & cinerum clavellatorum.

Epicriſis.

Mirum forſan cuipiam videri poterit, quod inter caſus nimia hæmorrhagia uteri laborantium etiam abortus recenſuerimus; verum cum hi ipſi non aliter fieri poſſint, niſi præcedente ex utero hæmorrhagia, eaque præternaturali, utique curanti incumbit, convenienti methodo, & fœtum in utero ſervare ſalvum, & fęminam a gravibus & ſonticis pathematibus, quæ a nimia ſanguinis profuſione, ceu cauſa, oriuntur, vindicare. Quæ omnia melius præſtari nequeunt, quam methodo jamjam a nobis propoſita. Potiſſimum balnea & inſeſſus ex convenientibus remediis parata, in diuturnis uteri morbis & vitiis corrigendis, ſi ullum aliud, plurimum valent. Et ſic multæ ad fœtum vivacem edendum inhabiles ac ſæpe abortientes, ad geſtationem, partum & grata matrimonii pignora idoneæ redditæ fuerunt.

CAPUT VI.

Generoſa fœmina 40. & aliquot annorum, fluxibus ex utero immodicis ſæpius laboravit, tandem a vehementi terrore in immanem hæmorrhagiam incidit, ad quam ſiſtendam, Medicus venæ in brachio ſectionem, pilulas Stahlianas, pulverem antiſpaſmodicum, neque minus eſſentiam millefolii, tincturam martis Ludovici, maſſam pilularum de cynogloſſa, ſed omnia incaſſum, adhibuit. Eruperunt potius fruſta ſanguinis congrumati cum fœtore, cui malo mixturis analepticis, item tinctura martis cydoniata cum arcano tartari maritata, & ad alvum pertinaciter conſtrictam, magneſia alba fruſtra obviam ivit, & iterata rurſus venæ ſectione in brachio, ſanguis ſeroſus lixivioſi ſaporis, profluxit. Diutius itaque perſeverante hoc fluxu, mirum non modo vires langueſcebant, ſed & lipothymiæ, capitis dolores, vertigo & aurium tinnitus accedebant. Unde ego in auxilium vocatus, ſequentem dare juſſi mixturam: Recipe aquæ florum ſambuci, tiliæ, liliorum convallium, meliſſæ, ana unciam ſemis, theriacalis, cinnamomi ſine vino ana unciam ſemis, aciti deſtillati unciam, lapidum cancrorum drachmas duas, antimonii diaphoretici drachmam, ſpiritus nitri dulcis guttas 30. ſyrupi acetoſitatis citri drachmas ſex, M. D. de qua quotidie bis vel ter, duo cochlearia ſumere præcepi. Ad regionem pubis vero epithema ex herbis menthæ, meliſſæ, roriſmarini, origani, floribus roſarum rubrarum, & cortice chaccarillæ, cum vino rubro, Pontak, coctum tepide applicare, manuſque ſæpius de die in aquam tepidam cum vino rubro mixtam, immittere juſſi, pro potu ſuaſi decoctum ſantali, lentiſci & radicis cichorei. Quibus dextre adhibitis remediis, hæmorrhagia uteri cum omnibus ſymptomatibus ceſſit, & generoſa patiens, recuperatis ſenſim viribus, optime convaluit. *Hæmorrhagia uteri diuturna analeptica & diaphoretica mixtura ſanata.*

Epi-

Epicriſis.

Nimis frequens & repetita uterina hæmorrhagia ingentem uteri ejuſque vaſorum atoniam ſubindicat, ad quam removendam, Medicus maxime apta remedia porrigere debet. Huic vero ſcopo obtinendo, neque adſtringentia, neque anodyna, neque nitroſa, aut ſola refrigerantia interne ſumta, reſpondent, ſed applicanda etiam ad confirmandum harum partium robur externa idonea remedia. Præterea mixturæ analepticæ & diaphoreticæ, cum conveniente regimine calido, ad tranſpirationem, ſi malum urget, & alia, ſpectatiſſimæ alias virtutis remedia reſpuit, augendam, divertendo non modo ſanguinis impetum, ſed & acrimoniam, quæ ſæpius abeſt, demulcendo, inſigni emolumento ſunt.

OBSERVATIO VII.

Hæmorrhagia uteri ex infelici ſecundinæ extractione.

Ediderat felici partu gemellos fœmina fere trigenaria, ſed retentis paullo diutius ſecundinis, extractionem earundem molita eſt obſtetrix. Quod quum non ſine violentia perficeret, remanſerunt fruſtula nonnulla, & ſequutus tam immodicus lochiorum fluxus, ut aliquoties animi deliquium incurreret puerpera. Quin ex eo per dimidium anni ſtillicidium ſucceſſit ex pudendis ſanguinolentum, plane refractarium & fere perpetuum, vix quandoque ad aliquot dies inducias concedens. Bis etiam interea ſimul excreta maſſa ovi gallinacei minoris magnitudinem referens, cuticula obducta pellucida & intus habens liquorem ſpiſſiuſculum turbidum atque fœtentem. Peſſime ea propter habuit miſera, appetitus periit, vires conciderunt, caro contabuit & vix corpori movendi ſuperfuit potentia. Tandem haud ita pridem a me ſalutare petiit conſilium, qui ipſi ſuaſi uſum pilularum Becherianarum, cum æquali portione extracti rhabarbari & aliquot grani pulveris antimonii martialis ſic dicti cachectici, mixtarum, & exterius pubis regioni admovere, ac ſi fieri poſſit, ipſum in uterum injicere juſſi, decoctum meliſſæ, menthæ, caryophyllorum, maſtiches, florum roſarum rubrarum & balauſtiorum, ex vino Gallico, quod vocant Pontak. Qua methodo quibuſque præſidiis plures ſanitati redditas fuiſſe novi.

Epicriſis.

De infelici extractionis ſecundinarum cum vi quadam factæ ſuccesſu, plures in artis exercitio notavimus obſervationes. Nam ſi quando diſſiliunt in fruſta ſecundo partu edenda, & ex his non nulla remanent, in corruptionem ipſa abeunt, & colliquata ichoroſum faciunt fluxum, ſimul lentum quendam accendunt calorem, vires mirifice dejicientem. Quandoque præpoſtero hoc molimine enormis inducitur hæmorrhagia, cum omnimoda fere virium jactura, quin ipſius vitæ periculo. Non nunquam etiam ex relictis fruſtulis ſuccreſcunt poſtea concrementa fungoſa, ex membranis in variam formam & magnitudinem contexta, quæ molas dicunt ſpurias, continuo materiæ ſanguinolentæ ſeroſæ fœtidæ ſtillicidio ſtipata. Fruſtra autem, teſte experientia multiplici, pugnatur contra hæc mala internis ſolis, ac potius locis affectis ipſique utero, nimis partim laxato ac debili, partim læſo & exulcerato, admovenda injectionis, aut epithematis forma, ea, quæ roborant ac putredini reſiſtunt. Interna enim ſalva ſua textura eo pervadere & vitium tollere nequeunt; ſed quæ immediate labe affectas partes tangunt operationis ſunt & celerioris, & melioris. Unde longe profecto opportunius & efficacius ſuccurri poſſet gravibus & diuturnis in utero morbis, qui haud raro poſt partum accidunt, ſi tam lubenter admitterentur injectiones ejuſmodi & topica uterina, quam quidem veteribus peſſos admovere moris fuit.

OBSERVATIO VIII.

Ex hæmorrhagia uteri Heurnii pulvere ſublata pathemata curata.

Adiit Carolinas thermas fœmina viginti quatuor annos habens, ſanguinea, iiſdemque ad hyſtericam qua detinebatur, paſſionem debellandam ex medici conſilio uſa eſt. Sed ipſum inter uſum, minus forſan dextrum, experta eſt inordinatum copioſum ſanguinis ex utero fluxum & poſtea ad aliquot interdum hebdomades durantem. Inde virium debilitatem, appetitus defectum & languorem cum lurido faciei colore incurrit. Medicum igitur vocavit in conſilium, qui pulvere Heurnii ſanguinis profluvium compoſuit quidem; at ingens poſtea præcordiorum anxietas cum cardialgia infeſtavit, ipſam ſuffocationem minitans. Unde ad hæc mala depulſanda multis variiſque uſa eſt remediis, quorum tamen nullum effectum edidit ſperatum. Sumſit quoque ex alius medici ſuaſu emeticum, quo multum viſcidæ ac virideſcentis materiæ exturbatum, & nonnihil levaminis allatum. Nihilo ſecius ſanguis paulo poſt largius profluxit & ægram ut de malo funditus extirpando eſſet ſollicita coegit, id quod etiam fortunante Deo præſtitum eſt his; pilulis nempe noſtris balſamicis, quotidie ad aliquot grana, interpoſito pulvere ex antimonio martiali cachectico, nitro antimoniato & depurato, aſſumtis, uſurpata ſubinde tinctura martis Zwolferi, & poto cereviſiæ loco decocto ex radicibus & lignis temperato.

Epicriſis.

Mineralium aquarum uſus non minus nimium fluentibus, quam ſuppreſſis ex utero fluxibus, opitulantur; ſed prudentem & peritum deſiderat medicum. Nam morbus uterque, inveteratus præſertim, ab obſtructione & farctu vaſorum uteri ducit haud raro natales, ea tantum cum differentia, quod nimio profluvio obſtaculum liberi progreſſus ſit in vaſis majoribus venoſis; in deficiente vero in vaſis minoribus, maxime arterioſis. Minerales autem aquæ utique impedimentum hoc tollere valent, eaque propter præſtant utrumque. Id vero tenendum: utendum eſſe iiſdem non ipſo ſub fluxu, ſed extra eum, ad arcendum recurſum. Si ſecus fit, augetur uteri laxitas, augetur affluxus. Tum potius per balſamica roborantia interius & exterius utero remiſſo robur reddere, ac poſtea, ne repetat profluvium, minerales aquas ad eluendos meatus eoſdemque ſervandos apertos, in uſum vocare convenit.

OBSERVATIO IX.

Illuſtriſſimi Conſiliarii uxor, quæ quadrageſimum jam compleverat annum, habitus valde teneri ac gracilis, animique admodum mobilis & ſenſus exquiſitiſſimi, aliquot abhinc annis per ſemeſtre fere ſpatium diuturno & fere aſſiduo ex utero fluore alternante cruento laboravit. Hinc primum medicis loci uſa, ab eorum medicatione effectum ſenſit nullum. Unde contulit ſe ad virum quendam celeberrimum, qui brevi felicem ac certam opem ſpondens, pilulas ſuas ipſi commendavit, ut de his quavis hebdomade ter vel quater ſumeret, idque aliquamdiu. Sed inde etiam vix quicquam levaminis eſt experta. Demum meum petiit conſilium, quo potum Selteranarum per menſem & ultra in cura cum debito regimine, interpoſito interdum laxante, ſuaſi. Quod priuſquam faceret, B. D. *Brunneri* judicium exquiſivit, qui meo pariter calculum adjecit conſilio. Unde tanto majori fiducia ad uſum hujus præſidii acceſſit; atque etiam ex eo tam ſalutarem percepit effectum, ut hæmorrhagia ſenſim remitteret, penitus tandem ceſſaret, ac ipſa ad priſtinam perfectam ſanitatem rediret.

Epicriſis.

Concinnatæ illæ ad mentem & methodum Becherianam balſamicæ pilulæ utique in affectibus ex utero, præſertim in ſeroſioribus, item puerperii tempore, debita ſua non defraudandæ ſunt laude. Sed quod medicus pro lubitu iiſdem & inordinatas ac nimias hæmorrhagias moderari ac ſiſtere, & viciſſim menſes, ſi ſuppreſſi ſunt, revocare poſſit, id non ſine ratione inter fabellas reponendum. In noſtra certe id docuit eventus. Fons autem Selteranus acres & tenues humores diluendo & temperando, eoſque per diureſin efficaciter evacuando, ſicque cauſam ſpaſmos hæmorrhagiæ auctores ſuſcitantem tollendo, non potuit non prodeſſe egregie.

Confer quoque eos caſus, qui *Sect.* 3. 110. & 111. *item* 126. legi poſſunt.

CAPUT VI.

De hæmorrhagia ex urinariis viis.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

Hæmorrhagia per urinarias vias quid?

VEnit hæc hęmorrhagia in ſcholis plerumque mictus cruenti nomine, & eſt ſanguinis per urinarias vias, cum, vel ſine urina, ſive ex renum, ſive veſicæ vaſis, nimium ampliatis, ruptis, aut arroſis, emiſſio, pro circumſtantiarum ratione plus vel minus periculi habens.

§. II.

Quomodo dignoſcē-dum an ſanguis mictus.

Haud raro accidit, ut medici in dignoſcendo: utrum ſanguis cum urina mictus ſit, nec ne? eximie fallantur. Si quidem majori in copia, ut interdum contingit, ad libram & ultra, ſanguis ſincerus cum urina mictus, vel pars aliqua cruoris ſine urinæ connubio, prodit per urinarium meatum, res nullo eget diſcrimine. Si vero cruor urinæ fuerit admixtus parcius, tunc paulo curatiori opus eſt ſcrutinio. Sæpe enim mingitur lotium coloris ſanguinei; ſæpe etiam deponit ſedimentum non aliter ac ſanguis ſolet, nullo tamen præſente ſanguine. Sæpius viciſſim bruni, vel nigreſcentis coloris urina emittitur, ut nulli ſuſpicio ſanguinis, qui tamen mixtus eſt, in ſenſus & mentem incurrat. Quare ſuggerenda utique ſunt certa indicia, e quibus hoc tam multiplex diſcrimen perſpiciendum. Scilicet ſi rubedo urinæ ſanguini ęmula a particulis ſulphureis, mixtura ſalium, præſertim alcalinæ indolis, exaltatis, proficiſcitur; tunc quam primum emiſſa fuit, clara & perſpicua apparet, ſedimentum vero incarnati & cinnabarini coloris eſt; quod tamen, ſufficienti calore admoto, mox in ſupernatantem liquorem ſe recipit, ut clara rurſus & perſpicua ut antea appareat. Contra vero quum urina rubet a ſanguine, tunc opaca & craſſiuſcula ſine perſpicuitate mingitur, ſedimentum vero eſt grumoſum, ex rubro nigricans, idque non diſſolvitur, aut rurſus ab urina abſorbetur. Si etiam lotii rubedo eſt a ſanguine, linteum per quod colatur, tingit rubore, quod non fit, quando eſt a ſalibus color tantum intenſus.

§. III.

Et unde venia?

Quia plures urinæ ſecernendæ & excernendæ ſerviunt viæ; ſcire refert diſcrimen: unde profluxerit mictu redditus ſanguis. Quod ſi itaque ſanguis ſincerus confertim, repente & ſine dolore mingitur, ex renum ſubſtantia ſanguineo vaſculoſa illum prodiiſſe recte jam judicavit *Hippocrates Sect.* 4. *aphoriſm.* 78. Sed ubi parcior ſanguinis quantitas, obſcuri nigricantis coloris, cum vel ſine materia purulenta, maxime ſi cum dolore & ardore in pube ſub mictione, vel poſt eam redditur, tunc ex veſica læſa, aut exulcerata illum ſtillaſſe certum. Quod autem renalis ſanguinis effluxus ſine, & qui ex veſica venit cum exquiſito dolore ſuccedat, id diverſitati ſtructuræ tribuendum: renes enim exquiſito carent ſenſu. Sed quando ſanguis per nervoſas acutiſſimæ ſenſationis veſicæ tunicas viam mo-

molitur; dolor non poteſt non oriri atrociſſimus, nec mirum graviſſima tum incidere ſymptomata, animi deliquia, ſpirationem difficilem, pulſum obſcurum, parvum & frequentem nonnunquam, nauſeam, animi anxietatem, & frigidum ſudorem. De quo mictu etiam conferri meretur, *Hippocratis aphoriſm. lib.4. aphoriſm.* 80. *Si quis ſanguinem unaque grumos ſæpe mingat ac ſtranguriam habeat, unaque dolor incidat in aqualiculum & in interfemineum, huic veſicæ vicinæ partes laborant*. Quando porro ex uretheribus, a calculo magno, vel aſpero læſis, ſanguinis quippiam cum urina miſcetur, dolor circa lumbos & ilia acutus, difficilis ſabuloſa mictio, aliaque calculi in uretheribus hærentis ſigna id manifeſtant. Propter læſa a calculo veſicæ ejuſque tunicarum ſanguinea vaſcula, ſi excernitur quippiam cruoris, non modo cum ſummo dolore & prævia obſtructione quandoque urina prodit, ſed & grumi interdum cum moleculis craſſioribus ſabuloſis firmiter compacti una cum ea emittuntur, quod etiam interdum accidit, ſi calculus in rene firmiter impactus eum ſauciat.

§. IV.

Alia ſpecies ex veſica ejuſque ſphinctere.

Alia adhuc mictionis cruentæ ſpecies datur, cujus tamen raro mentio fit a ſcriptoribus medicis, quæ videlicet ex ipſis vaſis veſicæ, vel potius ipſis ſphincteris contingit, quando nimium hiant & a ſanguine diſtenta aperta fuerunt. De hac mictionis cruentæ ſpecie notatu dignum eſt *Cælii Aureliani lib.4. tardar. paſſionum cap.4.* effatum ita habens: *ſolent, ſicut in podice, vel feminarum ſinu, aut matricis collo, etiam in veſica, hæmorrhoides generari, quæ fluorem ſanguinis præſtant, quibuſdam intervallis variatum. Quod oportet apprehendere prudentem, cum non coacervata primo fuerit effuſio, ſed augmentis quibuſdam promota, interjectis defectionibus, ac retento ſanguine dolore circa pubem, ſiquidem aliquando inflatæ ac tumentes hæmorrhoides difficultatem vel abſtinentiam faciunt mictus, dyſuriam Græcis vocatam, vel iſchuriam. Archigenes vero dicebat, ut ſtatis periodis menſes & hæmorrhoides, ita & certis viciſſitudinibus interdum plethora ſe effundit per renes & veſicam*. Cui merito addendum *Heurnii Comment. in aphoriſm. Hippocratis* 78. de ſignis diſcriminis loci præceptum: *ſanguis qui a muſculo veſicæ emingitur, non exacte permiſcetur urinæ, ſed in fundo depoſitus grumeſcit, quin hic grumus, qui interdum citra urinam excidit, dolorem circa veſicæ muſculum conſiſtentem facit; a rene vero qui mingitur ſanguis & copioſus eſt, & urinæ exacte miſcetur, videturque tota urinæ conſiſtentia nihil aliud eſſe, quam tenuis ac dilutus ſanguis; mox tamen ſedet liquidus minimeque concretus & rubicundus*.

§. V.

Differt a gonorrhæa ſanguinolenta.

Non autem confundi debet ipſa ſanguinis mictio cum gonorrhæa, ſive ſeminis fluxu ſanguinolento. Non enim adeo eſt inſolens, ut in iis, qui gonorrhæa laborant virulenta, ex glandulis proſtatis valde relaxatis, ob majorem lymphæ, vel ſeri affluxum, non modo ſeminalis liquor, ſed & ſerum mucidum, arenulis etiam refertum, interdum quoque per intervalla plane ſanguis ex hiantibus nimium, aut ab acrimonia materiæ effluentis arroſis vaſorum oſculis, per urethram, citra urinæ fluxum, emittatur.

§. VI.

Ab hæmorrhagia penis.

Probe etiam a ſanguinis mictu dignoſcere oportet illum ſanguinis fluxum, qui fit per membri virilis integumenta. Nos aliquot memoria tenemus exempla, ubi certis periodis in viris ex ipſo pene fluxit ſanguis per aliquot hebdomades purus, ſatis largiter, præcedente tenſivo quodam in ſanguine ac femori-

moribus dolore. Collegit etiam ejuſmodi exempla *Stalpart van der Wiel*, *Cent.* 1. *obſervat.* 80. Sed tum ſanguis non prodit urinæ mixtus, ſed ſtillat ſeorſim guttatim, ex ramo vaſorum hæmorrhoidalium exteriorum, qui ad pudenda excurrit.

§. VII.

Salutaris eſt quandoque. Dein tenendum diſcrimen mictionis cruentæ criticæ & ſalutaris, a minus tali & morboſa. Illa quippe fit frequentiſſime per renes magna in copia, rarius & in minori quantitate per ſphincterem veſicæ, citra dolorem & magnum incommodum, & redit etiam certis periodis. Contingit hoc maxime per translationem, ſive quæ Græcis dicitur metaſtaſin, excernendi ſanguinis per menſes, aut hæmorrhoides, iis vel ceſſantibus, vel obſtructis, aut ſuppreſſis. Vidimus nos talem criticam mictionem liberaliorem in viris, ſanguine abundantibus, ſive plethoricis, juvenilis, vel etiam ſenilis ætatis, ſuppreſſo, vel etiam penitus ceſſante hæmorrhoidali fluxu, aut conſueta omiſſa ſanguinis miſſione, periculi tamen prorſus expertem. Vidimus quoque in fœminis octogenariis, vegetis & laute adhuc viventibus, præſertim ſi ceſſantibus menſibus ſanguinis miſſio vel fuerat neglecta, aut plane omiſſa.

§. VIII.

Poſt ſuppreſſas hæmorrhoides. Præterea non ſemel, ſed aliquoties notavimus in ſenibus, deficiente fluxu hæmorrhoidali, item in viris ætatis conſiſtentis, hæmorrhoidibus cæcis & tumentibus ſi afflicti fuerint, a motu corporis & animi fortiori, ſanguinis portionem non exiguam, bruno colore inſtar decocti caffee tincti, citra urinæ difficultatem cum mictu prodiiſſe; qui procul omni dubio ex vaſis veſicæ ſanguineis circa ſphincterem ejus tumentibus & apertis profectus fuit. Venæ enim hæmorrhoidales externæ communicant cum veſica & ramos etiam ad eam ſpargunt; minime vero, ut nonnullorum fert opinio, de internis id putandum, quarum ramos ad veſicam excurrentes anatomicus huc uſque vidit nullus.

§. IX.

Succedit vero hæc ſanguinis cum mictu excretio, ex aliis ſanguineis ſuppreſſis, hæmorrhoidalibus potiſſimum, per renes, dum videlicet ſanguis accumulatus & per arteriam meſaraicam inferiorem ad tunicas inteſtini recti adductus, ibi cum exitum non invenit, quaſi regurgitat ad truncum arteriæ magnæ, ſive potius majori copia ibi colligitur, & ad vaſa renum arterioſa, quæ & copia, & magnitudine, venas emulgentes ſuperant, delatus, orificia eorum nimis diſtendendo & aperiendo, ad tubulos urinarios, qui cum arteriolarum finibus connexi ſunt, ex his in papillarum oras, in pelvim, inde tandem ad uretheres & veſicam tranſit. Atque adeo in tali caſu nec anaſtomoſis, nec diæreſis, nec diapedeſis, tantopere ab auctoribus decantata, locum obtinent. *Quomodo ſuccedat ex renibus.*

§. X.

Veſica tam etiam excretiori ſanguinis obnoxia eſt, quia valde difficilis eſt, ob perpendicularem & valde demiſſum ejus ſitum, ſanguinis per venas ex ipſa regreſſus. Quo fit, ut ſub hæmorrhoidibus externis tumentibus, vel internis obſtructis, in plethoricis præſertim, accumulatus & ibi ſtagnans ſanguis, præter naturam orificia vaſorum capillarium ipſius veſicæ, vel magis ſphincteris, aperiat atque perrumpat. *Quomodo ex veſica.*

§. XI.

Maxime omnium fluxus hæmorrhoidalis ſuppreſſus, vel ex quacunque alia cauſa ceſſans, cauſam mictionis cruentæ, maxime illius, quæ fit per renes, ſubminiſtrat. Notatu dignum hanc in rem eſt exemplum, cujus meminit *Hercules Saxonia lib.* 3. *cap.* 4. nobilem Batavum, fluxu hæmorrhoidum ſuppreſſo laborantem, per quinque annos, ex intervallo, multum *Cauſa potiſſima ſuppreſſæ hæmorrhoides.*

tum

tum ſanguinis ſponte & ſubito ante urinam ex urethra emiſiſſe. *Rolfinckius* quoque *Diſſert. anatom. Lib.* 5. *cap.*26. aliam hiſtoriam refert: *Illuſtris vir*, ſcribit, *hæmorrhoidali fluxui aſſuetus, eo ſuppreſſo, incidit in mictionem cruentam, multarum ſeptimanarum ſpatio durantem, quæ evanuit hæmorrhoidibus apparentibus, levi fluxu & parco ſatis, ita, ut vix ani terga tingeret.* Neque minus *Reiſelius epiſt.* 64. caſum memorabilem enarrat, de paſtore quodam, ob hæmorrhoidum a triennio ſuppreſſionem, magnam ſanguinis craſſi & ſinceri, ſine urinarum aquis, cum impetu promanantem & matulam replentem quantitatem, excernente, qui tamen per totam vitam nihil ſanguinis e vena miſerat. Cum vero hic eundem paroxyſmum, ter ſtato circuitu, expertus fuiſſet, ſeceſſerunt tandem naturales & limpidæ urinæ. Poſtquam autem medici conſilio vino uſus fuerat paulo largius, & diebus aliquot continuatis pilulis ex aloe, ſucco cichorii imprægnata & extracto trochiſcorum alhandal, hæmorrhoides ei fluxerunt & malum ceſſavit.

§. XII.

Motus dein corporis fortior maxime equitatio.

Utut vero omnis motus corporis fortior in plethoricis facile ad hæmorrhagicas excretiones ſuſcitandas anſam præbet; ſpeciatim tamen ad mictionem cruentam nulla ipſius ſpecies majorem vim habet equitatione. Poſſemus ejus exempla plura afferre, quæ etiam paſſim apud auctores reperiunda. Sic *Riverius Centur.* 2. *obſerv.* 36. memorat de quinquagenario, qui quoties equitationi peregrinationis cauſa ſeſe commiſit, urinas ſanguinolentas reddit. *Hollerius* quoque *in Aphoriſm.* 78. *Sect.* 4. *Hippocratis* inquit: *Sunt nonnulli, qui ſi durius equitent, aut ſeſe exerceant immoderatius, ex calefactis renibus, ſanguinem mejunt.* Et paulo poſt: *arbitramur*, ait, *ſanguinolentam urinam & turbidam reddi ab hoc Reverendiſſimo Epiſcopo propter dilatationem factam tum in cavitatibus renum, tum in vaſis urinariis, propter intenſam caliditatem, a motu violento primo generatam, dum curru, ſalebroſo itinere concuteretur, præcipue circa dorſi regionem: deinde ſuccedente ingenti calore, dum cum veſte pellicea ſub ſole ardente montem aſcenderet. Ex his igitur omnibus tantus calor circa partes renum fuit excitatus, ut ob nimiam dilatationem, urina ſanguinolenta excreta fuerit. Et inde eſt, quod nunc quoque quotieſcunque fatigatur & corpus exercet, in idem ſymptoma incidat, turbidæ ſcilicet ſanguinolentæ urinæ.* Ratio vero, quare equitatio, cujus alias in præcavendis & etiam ſanandis chronicis affectionibus magna vis & efficacia eſt, ad hæmorrhagiam renum & veſicæ plurimum diſponat, inde petenda venit, quod propter compreſſionem venarum in femoribus, in perinæo etiam & ano, ſanguinis recurſus multum retardetur. Hinc copia ſanguinis major fit & increſcit in arteriis, motuſque ſanguinis in ſuperioribus partibus augetur & intenſior fit præſertim circa lumbos, per motum ſuccuſſorium. Sic facto citatiori ſanguinis affluxu, emulgentes tandem arteriæ quam facile aperiuntur. Recte enim ſcribit *Malpighius* tractatu *de renibus*: *In noſtro corpore, præter pulmones, non alia eſt pars, quæ exundantis ſanguinis injuriis magis ſubjiciatur, quam renes.*

§. XIII.

Calculus in rene delitescens.

Deinceps ſanguineæ mictionis, ſed magis prioris infeſtæ & periculoſæ, cauſam non infrequenter calculus intra renem deliteſcens ſubminiſtrat. Multa enim hujus ſuccurrunt exempla, & tale quoque habet *Hoſtius libr.* 4. *obſerv.* 37. ubi ſine omni lumborum dolore, calculoſi, præſertim qui ſanguine plus juſto abundant & corpus vehemen-

ter motu exercent, ſanguineam emittunt urinam. Quomodo vero hoc fiat, vero videtur ſimillimum, quod calculus mole major ac figura aſper, ſine dolore quidem intra renes diu delitescere poſſit, nihilo minus haud levem compagi renum vaſculoſæ labem ſuo affrictu ac compreſſione inducat, eorum quoque functionem naturalem lædat, & ſic anſam erumpendi ſanguini præbeat. Scilicet quando calculus mole & pondere ſuo ramos venæ emulgentis comprimit, liberiorem ſanguinis tranſitum per hos impediendo, efficit, ut per arteriolas emulgentes adductus, nimia copia & impetu earum tenues & capillares ramulos, qui ultimo terminantur in tubulos urinarios, valde diſtendat & tandem viam ſibi faciat in eos, qui ſecundum naturam tantum urinam vehunt, eoſdemque ſubeat ac in urinam tranſeat. Id quod longe adhuc magis fit, quando in diſpoſitione ad calculum, variis generis remedia, quæ urinam & calculum pellunt, commendantur & applicantur, ut quidem communis & peſſima eſt conſuetudo, præſertim ſi calidiora fuerint, ex terebinthina, ſuccino, vel junipero parata. Fit etiam tali in caſu, ut calculus in renalibus tubulis incarceratus, arroſione & excoriatione dilacerando minima renum vaſcula, ſive ſiphunculos, exulcerationem efficiat. Qua facta, pus cum ſanguine per uretheres in veſicam inſtillat, & ſic mictum valde dolorificum, exeunte puris & ſanguinis corrupti cum urina portione, producit. Id quod tamen etiam quandoque fieri poteſt, quanquam rarius, ab uretheris per calculum exulceratione.

§. XIV.

A veſica arroſione & ulcere. Mictionis quoque cruentæ, copioſæ & valde ancipitis ſpecies eſt, quando ex veſica, ab acriori præſertim ibi ſtagnante copioſo ſanguine, exulcerata, mucoſa valde, ex parte purulenta & cruenta materia in ejuſdem cavitatem deſcendit. Tum enim cum intenſo ardore, intolerando dolore & difficultate urina redditur, ſimulque tremores & convulſivæ artuum, cum frigore & tremore ſtipatæ motiones, ſeſe jungunt. Vidimus id aliquoties in gonorrhæa deſperata & inveterata laborantibus, acri ſimul & corroſiva materia e genitalibus profluente ac partes vicinas arrodente. Quæ labes interna ubi adeſt, ac renum, vel veſicæ ſubſtantia ſimul corrupta eſt, & purulenta ac putrida materia copioſe ſecedit, urinæ exeunt furfuraceæ, & parvæ carunculæ, aut corpora, capillos, vel vermiculos æmulantia, in urina conſpiciuntur, quæ a veſica nequaquam poſſunt abſcedere. Hæc enim reſolvi nequit in ejuſmodi filamenta. Sed a contenta mucoſa, vel in renibus, vel in veſica, materia, concreſcunt in ejuſmodi figuram & conſiſtentiam.

§. XV.

A violentia externa. Accedit aliud cruentæ mictionis genus, a cauſa videlicet externa, contuſione, lapſu in terram, levatione onerum & percuſſione productum. Hoc quidem in vita civili & praxi ſæpius occurrit, cauſam tamen ipſius reddere non tam promtum ac obvium eſt. Quod ſi enim vaſorum in renibus ruptio, vel continui ſolutio, cauſa foret, non tam ſubito, uti tamen fit, per venæ ſectionem & ſanguinem diſſolventia poſſet ſanari. Nos potius modum ita concipiendum eſſe cenſemus, quod a contuſione & contorſione vaſorum, inprimis ſanguineorum, & ibi ſtagnante ſanguine, ejus circulatio per has partes læſas impediatur; hinc creſcere impetum & copiam ſanguinis in vaſis internis; atque hæc nimium inde, præſertim in plethoricis, diſtenta, ut ſanguis locum mutet ac effluat, facere. Tale quid enim commode maxime fit in renibus, ſi ibi facta fuit percuſſio. Unde ſunt inter exempla, ubi etiam a ſubluxatione vertebrarum, cruenta inſequuta fuit mictio. Quin ſicuti ex tibia amputata dyſenteriam

riam *Hildanus Centur.* 2. *Obſer.* 10. ſic etiam & nos obſervavimus, ex oſſe tibiæ fracto, urinam cruentam redditam fuiſſe. Ut adeo facile concipiendum ſit, a contuſione venarum & ſanguine ſic ſtagnante alicubi, fieri poſſe ejuſdem per urethram ſtillicidium.

§. XVI.

A torminibus & acribus. A torminibus atrocibus ventris, item a ſumtis acrioribus purgantibus, nec non a diureticis acrioribus, ut cantharidibus, urinam reddi poſſe cruentam, experientia eſt confirmatum. Debetur autem hoc ſymptoma ſpaſticis venarum ſtricturis, quibus liber ſanguinis circulus intercipitur. Unde ex facili jamjam ratio reddenda, quare morbillis, & variolis inprimis malignis, funeſtus ejuſmodi affectus interdum aſſocietur. Proſtant quidem obſervationes apud auctores, quod a veſicatoriis quæ habent cantharides, externe applicatis, cruenta fuerit mictio exorta, interim nos fatemur candide, a nobis nunquam tale quid viſum vel obſervatum eſſe, ut haud injuria hanc operationem in dubium vocare liceat, ac forſan longe ab alia cauſa in morbo ſub applicatione veſicatoriorum hæc cruenta urina excreta fuiſſe poſſit.

§. XVII.

Mictus cruentus periculoſus. Omnis vero cruentus mictus eſt periculi non expers. Etenim licet etiam in principio ſalutaris & criticus, a palindrome facta ob menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſionem, viſus fuerit; tamen quia non modo facile revertitur & vires exhaurit, ſed & ſi error accidit, vel in diæta, aut ſi imprudenter ſtipticis tractatur, inflammatio ac corruptio facile ipſis renibus, vel veſicæ induci poteſt, utique periculum alit. Incidit prætereа & hoc frequentiſſime, quod grumus quidam ſanguinis ex renibus deſcendentis, in ea parte, ubi urether ductu obliquo inſeritur veſicæ, impactus, valde infeſtam & difficulter ſanabilem inducat iſchuriam. Quandoque etiam congrumatur in veſicæ cavo ſanguis, & ſphincteri firmiter inhærens, implacabilem cum urinæ ſuppreſſione præbet dolorem, id quod etiam accidit, quando vaſa ſphincteris ſanguinea, non ſecus ac hæmorrhoides cæcæ, ſanguine craſſo admodum turgent.

§. XVIII.

Periculoſiſſimus cum puris mictus. Ex periculoſiſſimis mictus ſanguinolenti ſpeciebus eſt, quæ ex rene, vel veſica profundius læſa & ulcerata venit, & junctum habet cum acerbo dolore puris mictum. Interim tamen cavendum ne mucoſum & glutinoſum quod in urina ſubcruenta ſubinde conſpicitur ſedimentum, pro pure habeatur, quod ſupernatare magis ſolet. Sedimenti enim hujus ſæpe tanta eſt copia, ut, ſi a renum exulceratione eſſet, jam centies abſumti ipſi fuiſſent. Eſt potius mucoſitas, quæ ex nimis relaxata glanduloſa veſicæ & urethræ tunica, aut ex proſtatis læſis exſtillat & urinæ permiſcetur.

CURATIO.

§. I.

Venæ ſectio utiliſſima ſi a ſanguinis abundantia. Perſpectis ſic paulo penitius variis excretionis per urinam cruentę cauſis & ſedibus, prudentis nunc eſt medici, tum ad avertendas præſervative, tum ad tollendas in cura differentes has cauſas judicium in propinandis convenientibus remediis paulo exactius adhibere. Igitur, quando ex nimia ſanguinis redundantia oritur, vel metuendus eſt affectus, ſanguinis miſſione nihil tutius & præſtabilius eſt, hac tamen obſervata cautela, ut ipſo in paroxyſmo in partibus ſuperioribus, brachio videlicet, ſanguis detrahatur, & ejus mittendi copia ex virium & habitus corporis ratione æſtimetur. Quod ſi vero a conſueto hæmorrhoidum fluxu ſuppreſſo, inſolita hæc evacuatio ortum traxerit, ad præſervationem tutius eſt ve-

nam pedis aperire. Idem tenendum eſt, quando in colica ſpaſmodica & vehementibus ventris torminibus, ut interdum fit, urina cruenta mingitur, ob ſanguinem ſtagnantem & congeſtum circa inteſtinorum tunicas, exitumque per venas hæmorrhoidales non invenientem. Quin potius, quia hic affectus per certas etiam periodos reverti ſolet, tempeſtiva venæ ſectione ut ipſi occurramus, eo magis eſt neceſſarium.

§. II.

Danda refrigerantia.

Si a vehementi, cum, vel etiam ſine plethora, orgaſtica ſanguinis ebullitione & expanſione, qualis ſubinde a fortiori corporis, vel etiam animi commotione, vini & calidorum ſanguinem nimis moventium remediorum abuſu accidere ſolet, malum hoc ortum ſuum habet, præter ſanguinis per venam ſectam ſubtractionem, nitroſis & inteſtinum elaſticum motum ſanguinis refrenantibus, ſive refrigerantibus, nihil certius & præſtabilius. Hoc nomine depuratum nitrum, vel artificiale, ex ſpiritu nitri & ſale tartari confectum, cum terreis & abſorbentibus mixtum, vel in forma pulveris, vel etiam potui inditum, plurimum commendamus. Cui pro vehiculo in hiſce caſibus ſerum lactis dulce, & acidulum, aqua decocta hordeacea, & ſola aqua pura fontana, vel ad dimidiam partem cum Selterana, aut Tonnſteinenſi mixta, decoctum cornu cervi & ſcorzoneræ, optime inſerviunt, vel etiam cereviſiæ tenuiores, quibus tincturæ roſarum, florum bellidis, cum ſpiritu vitrioli, minime vero ſalis, cujus acrimonia volatilis pulmonibus & renibus infeſta eſt, paratæ, ſunt ſufficienti quantitate inſtillandæ.

§. III.

Alvus ſervanda aperta.

Quum alvi adſtrictio, ſeu tardior fæcum ſeceſſio, plurimum ad ingenerandum, imo ad fovendum & ſuſtentandum hoc malum habeat momenti, partim quod oriundis inde flatibus & ſpaſmis inteſtinorum æqualis ſanguinis circulus & diſtributio impediatur, & ad unam, præſertim debiliorem partem, ſolito plus ſanguis feratur, partim etiam, quod multæ impuræ, acres, bilioſæ ex prima regione particulæ ad ſanguinis & humorum maſſam adducantur; hinc, ſi quid aliud, ad illud avertendum ejuſque recidivam præſcindendam, certe alvi laxitas & ſubductio admodum proficua eſt ac neceſſaria. Id vero minime purgantibus, ſeu acrioribus ſtimulantibus, vel ſalibus copioſe aſſumtis, multo minus aloeticis & pilulis, quas etiam refracta doſi aloe ingreditur præſtandum. His enim exacerbatur malum certiſſime. Lenientibus potius laxantibus & quæ ſimul roborante gaudent virtute, id exſequendum, inter quæ, ut in omni immodica & præternaturali ſanguinis excretione, rhabarbarina, inprimis cum paſſulis mixta, uti ſunt paſſulæ Corinthiacæ, ſolutione rhabarbari per blandam inſpiſſationem laxativæ redditæ, vel pulvis rhabarbari cum cremore tartari remixtus, nec non clyſteres emollientes, ita etiam heic primas tenent.

§. IV.

Vaſa nimium laxata adducenda.

Ad vaſa vero nimium in renibus deducta & aperta roboranda & leniter adſtringenda, vel etiam ſi eorum ſubſtantia læſa fuerit, conſolidanda, decocta, vel infuſa, ex lenioribus vulnerariis & leniter conſtringentibus, uti ſunt agrimonia, hedera terreſtris, equiſetum, herba millefolii cum ſummitatibus, virga aurea, radix conſolidæ majoris, cum melle Pruſſico, renibus mirum amico, quodammodo dulcificata, opem ferunt laudatiſſimam; quæ decocta pro re nata etiam miſceri poſſunt cum lacte. Neque minus egregii ad demulcendum & conſolidandum uſus erit lac amygdalinum, præſertim ſi bolus Armena cum ipſo ceu vehiculo ſumatur.

§. V.

§. V.

Renibus aut veſica exulceratis danda acrimoniam temperatia.

Si renum, uretherum, vel veſicæ, arroſio & exulceratio præſens eſt, ut ſæpius fit in continuo & diutius cum doloribus vexante malo, ad humorum acrimoniam contemperandam, præcipua medentis debet eſſe directa intentio, eaque neglecta, nullum doloris levamen, nulla etiam partis ſauciatæ & læſæ conſolidatio & reſtitutio ſperanda, aut obtinenda. Hunc autem in finem nobilis eſt virtus ſyrupi dialtheæ Fernelii, item decocti Foreſti, necnon ejus, quod *Mynſichtus* contra mictum cruentum laudat. Facit huc quoque infuſum, quod præter jam dictas herbas vulnerarias, corticem radicis acaciæ, gummi ceraſorum habet; necnon, pulvis ex radice altheæ, glycyrrhizæ, ſpermate ceti, ſeminibus quatuor frigidis, papaveris albi, lycopodii & croco, cum ſ.q. ſacchari candi conditus.

§. VI.

Grumi ſanguinis diſſolvēdi

Ad dyſuriam, immo iſchuriam, quæ frequens, & periculoſum, renalis vel etiam veſicalis hæmorrhagiæ ſymptoma eſſe ſolet, dum ſanguinei grumi uretheris principium, ubi inſeritur veſicæ, vel ipſum ſphincterem veſicæ obſtruunt, non certe efficacius & promtius auxilium, quam aqua pura calida copioſe hauſta, & exterius balneum applicatum, proſtat. Tum quoque præſtat aquam tepidam ſyringa in urethram & veſicam injicere, quo acris humor diluatur & grumuli hi diſſolvantur. Atque etiam ipſe *Hippocrates l.c.* eadem hæc remedia commendat, lavacrum nempe aquæ calidæ & tepefactoria ad locum affectum appoſita. Quod ſi vero ob grumos ſanguineos in ipſa veſica, ſeu ſphinctere ejus obvios, ſpaſmus oriatur, ut inde totalis & pernicialis iſchuria inducatur, interne emulſionem ex ſeminibus quatuor frigidis, cum lapidibus cancrorum & antimonio diaphoretico, item pulverem ex ſpermate ceti, lapidibus cancrorum & nitro; externe vero veſicam repletam decocto florum emollientium ex lacte abdomini applicatam, necnon alvi apertionem, cum manna, vel clyſtere emolliente & oleoſo, uſus deprehendimus longe præſtantiſſimi.

§. VII.

Optimæ acidulæ temperatæ.

Præter hæc autem omnia ad renum & veſicæ vitia detergenda, inveterata etiam ſananda, nihil unquam aquis medicatis temperatioribus, ut ſunt Selteranæ, Antonianæ, Wildungenſes, efficacius, tanto certius ſi cum lacte, in primis aſinino, fuerint remixtæ. Id enim docent non modo ſaluberrima ipſarum elementa, ſed potiſſimum multiplex de hoc effectu experientia, de quo omnes, qui de viribus medicatarum aquarum experti ſcripſerunt, teſtimonium ferunt conſenſu unanimi.

§. VIII.

Egregium quoque lac ejuſque ſerum.

Neque minus egregia virtus & adverſus hunc morbum præſidium eſt in lacte, necnon lactis ſero. Hæc enim jam olim ſuo tempore, in urinæ mictione cruentæ, magni fecit *Hippocrates li. de internis affectionibus* § 17. *Si*, inquiens, *urina prodit veluti a bubulis carnibus aſſatis ſuccus, ægrotus pro temporis opportunitate ſerum & lac bibat; ſerum quidem ad purgationem, lactis autem potum faciat in tempore, per quinquaginta aut quadraginta dies; hæc ſi feceris, morbum in melius vertes*. Lac quoque ovillum vel caprillum laudat *Riverius obſ. 13. centur. 17.* necnon *Gatinarias* atque *Foreſtus*, qui hoc ſolo remedio ſanguinis mictum ſæpe ſe curaſſe gloriantur; ita tamen, ut unicuique doſi, boli Armenæ drachmam unam permiſcuerit. Id quod etiam in graviori ſanguinis mictu utique convenit, in leviori autem minus faciendum cenſet idem *Riverius*.

Cautelæ Clinicæ.

§. I.

Venæſe-ctionis cautelæ. De venæſectione, in qua præcipuum tam ad curationem quam præſervationem, ſi malum a criticis hæmorrhagiis ſuppreſſis oritur, repoſitum eſt momentum, hæc adhuc tenenda: quod ſanguinis miſſio in principio ſit inſtituenda largior. Sic enim non modo evacuantis, ſed & divertentis remedii vicem gerit. Quando vero ſanguinis mictus ſuas ſervat periodos, duabus vel tribus ante acceſſionem horis, vena pertundenda & prout corporis conditio fert ſanguis emittendus.

§. II.

In vini potu. *Hippocrates l. c.* in mictione ſanguinea ab ulcerato rene, vel veſica, vinum album, mellei coloris jucundiſſimum, probe temperatum, bibendum peritiſſime ſuadet. Nam vina nimium ſpirituoſa, aut acido abundantia, ut Rhenanum, minime ubi nimia & dolorifica adeſt ſanguinis mictio, conferunt, ſed potius vina dulcia, ut Hiſpanicum, Canarienſe, Hungaricum præſtant, dum ventriculi digeſtioni & ſimul veſicę afflictæ favent.

§. III.

In potu ordinario. Quum porro multum interſit, quale potus genus in uſum ducat renum & veſicæ vitio laborans; tenendum omnino: ab omnibus cereviſiis craſſioribus & acidis abſtinendum eſſe, potum eligendum copioſum, ex cereviſia tenui, quippe quę medicamenti aquoſi inſtar, acre & arenoſum eluit ac diluit. Teſtis hanc in rem gravis eſt *Sydenham*, qui eandem ceu ſaluberrimam commendat *Lib. de mictu* cruento a calculo renibus impacto *pag.* 705. adeo, ut ipſe, quoties curru vehi debuerit, non prius rhedam ingreſſus ſit, quam hauſtum cereviſiæ tenuis paulo liberaliorem ingeſſerit, eundemque pariter iterare ante regreſſum domum verſus, ſi forte alicubi diutius fuerit commoratus. Et hoc pacto ſemper ſibi a mictu cruento ſatis præcautum eſſe, aſſerit. Obſervandum tamen; cereviſiam bene coctam eſſe debere & fermentatam.

§. IV.

In corporis motu. Utut motus & exercitatio corporis conveniens magnum ſit, tam ad præcavendas, quam perſanandas chronicas paſſiones præſidium, attamen in excretionibus ſanguinis, & præſertim quæ fiunt urinarias per vias, res longe aliter eſt comparata. Etenim vix aliud, motu corporis citatiori, præſertim equitatione, ad propagandum hoc malum magis valet, quin ſolam loquelam paulo elatiorem & longius continuatam, in mictione dolorifica & cruenta, quæ per veſicam læſam fit, vidimus damnoſam. Jam dudum etiam id notatum fuit ab antiquiſſimo medicinæ noſtræ parente *l c. p.* 16. perhibente: *ſi quis ſanguinem cum urina mittit, & corpus quietum habet, citius ſanabitur, ſi vero laboraverit, dolores multo graviores obtinebit*. Neque minus *Syndenham* in *opp. p.* 700. ſuo exemplo rem optime decidit. Nam quoties permultum itineris pedibus confecit, vel in curru per platearum pavimenta vectus eſt, quantumlibet tardo equorum greſſu, toties mictum reddidit cum ſanguine permiſtum, quoties vero per viam regiam lapidibus non ſtratam, licet perquam longiſſime, curru vectus eſt, tale quid ipſi accidit nunquam. De ſomno etiam peritiſſime refert, quod ipſi curæ fuerit, ut lectum citius peteret, quo eo magis concoctio recte perficeretur, ſicut ex adverſo nocturnæ lucubrationes eam imminuant.

§. V.

Quę fugienda. Inter ea vero demum, quæ in medicatione hujus mali vitanda, nihil certe eſſe poteſt infeſtius, quam ſi cruenta hæc mictio, ſive ex renibus, ſive ex veſica.

ſica fiat,ſive critica,ſive ſymptomatica ſit, remediis adſtringentibus, fluxum nimis impetuoſe ſiſtentibus, ut communis fere & deteſtabilis medentium error eſt,excipiatur.Hoc enim facto, a grumis intra vaſa retentis inflammationes fiunt,exulcerationes & putredines.Sicuti enim hæmoptyſis iiſdem his remediis tractata, quam facile in inflammationem & phthiſin,vel pulmonum exulcerationem,ita etiam mictus cruentus in inflammationem, exulcerationem & putredinem abit. Nihilo minus tamen,ſi excretio ſanguinea effuſiſſima fuerit, cum ſumma virium jactura, mixturam, qua *Sylvius* feliciter in cruento mictu uſus eſt,ex aquæ plantaginis unciis duabus,portulacæ,cinnamomi,aceti deſtillati ana uncia una ſemis,coralliorum rubrorum præparatorum,lapidum cancrorum,terræ ſigillatæ ana ſcrupulo uno, laudani liquidi granis tribus,ſyrupi coralliorum Quercetani,vel de ſymphyto Fernelii, q. ſ. ad gratum ſaporem, experientia invenimus olim comprobatam.

§. VI.

Externa adhibenda. Externorum quoque non inutilis eſt ad lumbarem regionem applicatio. Hoc nomine venit emplaſtrum ſpermatis ranarum, quando cum alumine vel ſaccharo ſaturni & pauxillo camphoræ miſcetur. Vel meretur etiam commendari albumen ovi cum alumine conquaſſatum & ſubfrigide regioni pubis appoſitum, ſub forma epithematis.Nam blanda refrigerante & adſtringente vi, hæc ſanguinis impetum quodammodo refrenant.

§. VII.

Ad arcendam recidivã ſervandam. Qui ejuſmodi malo ſubinde conflictantur,vel ad illud inclinant, providam omnino & diætæ & vitæ regiminis curam habeant neceſſe eſt. In victu quam maxime a vini potu,ab omnibus aromatibus, præſertim allio & cepis, radicibus aperientibus,ut petroſelini, paſtinacæ,Selleri,aſparagi,prorſus abſtineant, neque ſomnum in dorſo capiant, atque nimis calidis pannis, ſeu pellibus illud ſuffulciant. Vitandus etiam eſt nimius potus calidus infuſi Thee, vel aliarum herbarum, ſed potius frigidus, vel ſubfrigidus concedi debet. Decoctum potiſſimum ceraſorum exſiccatorum in ptiſana,non ſine euphoria, ſæpius pro potu ſumendum commendavimus.

ENARRATIONES MORBORUM.

§. I.

Fœmina illuſtriſſima 52. annorum, ſanguineo cholerici temperamenti, ab ineunte fere ætate catarrhis, tuſſi, cephalalgiis,vere præſertim & autumno fuit obnoxia. *Mictus cruentus ex plethora.* Menſes ſemper largiter fluxerunt, qui nunc a biennio penitus ceſſarunt. Ex quo tempore doloribus ex calculo ſæpius conflictata, ſubinde quoque intenſi ſpaſmi,tenſiones & dolores occuparunt abdomen, cum alvi ſtrictura & urina aquoſa copioſe ſecedente. Nunc ſæpius in extremitatibus manuum & pedum dolores perſentit ſatis exquiſitos,tunc maxime, quando dolores ex calculo conquieſcunt. Nam his præſentibus protinus artuum dolores evaneſcunt. Anni vero ſpatium ferme eſt elapſum,ex quo mictu cruento, ſine omni dolore lumborum vel artuum fuit afflicta, qui potiſſimum ſub motu corporis, qualicunque etiam recrudeſcit.Originem hujus profluvii derivandum eſſe arbitratur ex nimio lithontripticorum a medicis exhibitorum uſu; quotieſcunque ad cruentam mictionem comprimendam utitur remediis, protinus ſe pejus habet, & de tenſivo hypochondrii ſiniſtri dolore,de nauſea, de flatibus, capitiſque dolore conqueritur.Contra hæc vitia tollenda aliquoties ſecta eſt pedis vena,quam in brachio minus belle potuit ferre; invaleſcentibus inde mox ſymptomatibus. Frequentavit acidulas Selteranas, ther-

mas Embſenſes, ſed fruſtraneo effectu. Exegit a me ſalutare conſilium, imperavi, ut ſingulis binis menſibus, ſanguinis miſſionem ſive per ſcarificationem, ſive per inciſionem venæ in pede admittat: ſecundo, ut loco potus ordinarii utatur ſequenti decocto: Recipe ſantali rubri, radicis ſcorzoneræ, ana unciam, cremoris tartari drachmas duas, ſacchari Canarienſis unciam, eoque in menſuris duabus aquæ communis per horæ dimidium: in fine addantur guttulæ duæ vel tres olei de Cedro, cum ſaccharo ſubactæ. Infuſum quoque theiforme ordinavi ex ſummitatibus millefolii, floribus papaveris rhœados, hyperici, herba veronicæ, piloſellæ, & ſemine fœniculi adornandum; & ad ſingulas lunæ phaſes, ad alvum laxandam aſſumere juſſi decoctum rhabarbarino-mannatum, & circa proximum ver denuo cura fontis Selterani per integros duos menſes, cum tripla lactis aſinini parte remixti adhibere. Aliquot menſes, poſt relatum mihi eſt ex Holſatia, inſigniſſimum mali levamen ab hac cura fuiſſe expertam fęminam illuſtriſſimam.

Epicriſis.

Sanguineam mictionem infeſtare quam maxime fęminas plethoricas, poſt ceſſantem menſtruam purgationem, neglecta ſanguinis miſſione, ſub victu præſertim lauto, & motu corporis concitatiori, multis exemplis in praxi confirmatum habemus. Nihil vero ad calculi generationem & mictum cruentum proritandum, ſi dolores jam adſunt lumborum, magis valere, quam inconſulto, & temere, calculum quæ pellunt propinare, etiam nobis compertum eſt. Optandum itaque foret, ut omnia lithontripica, quæ rariſſime optatum habent uſum, e praxi medica ejicerentur, pręſertim ſi acriora, & calidiora fuerint; neque enim ante affectum nephriticum; neque in eo, neque poſt eum, utilitatem quandam habent. Denique quam circumſpectam, immodicæ omnes ſanguinis profuſiones, tractandi methodum expoſtulent per adſtringentia, etiam noſtra hiſtoria docere poterit, quum repreſſo ſanguinis fluxu, mox ſæva internas abdominis partes inceſſerunt ſymptomata. Venæ in brachio apertio, ubi jam plurimum ſanguinis per inferiora profluxerit non ſemper tuta & utilis: quia largius extracto ſanguine partes vitales, cor & cerebrum, eo ſi deferuntur, cum tota functionum œconomia labefactantur. Fons Selteranus cum aſinino nuptus lacte, in omnibus renum vitiis & doloribus ac ſpaſmis nervoſarum partium in ſcorbuticis, eſt præſidium omnibus aliis longe ſuperius.

OBSERVATIO II.

Ex repulſa ſcabie cruentus mictus.

Vir 60. annorum, olim hæmorrhoidum fluxui circa æquinoctia obnoxium, per annum iis caruerat & pruriginoſa ſcabie in toto corpore, præſertim circa anum, fuerat vexatus. Ad hanc tollendam variis uſus eſt medicamentis ſanguinem purificantibus, ut tinctura antimonii, tinctura ſulphuris tartariſata, quam cum decocto temperato ultra menſem aſſumſit. Externe, unguento ex balſamo ſulphuris, cum oleo amygdalarum dulcium, & ſaccharo ſaturni parato, frequentius cutem inunxit. Quibus remediis adhibitis, feliciter quidem moleſtum cutis malum evanuit; ſed præter omnem opinionem, quum urinam redderet, apparuit illa craſſa, ſanguineo colore tincta, ſeceſſitque mox in fundum ſubnigricans cruor. Sic reddebatur aliquoties lotium, ſemper fere ſine incommodo, ſed quando alvum exonerabat, ſub illo niſu, immani fere dolore cruciatus fuit, cum magna ſtranguria. Venæſectione in pede, ſingulis menſibus inſtituta, exhi-

hibitis ſimul infuſis ex manna, rhabarbaro, paſſulis & nitro, laxantibus, ac decocto ex avena, radice cichorii, floribus papaveris rheados, ſummitatibus millefolii, ſucceſſive malum diſceſſit.

Epicriſis.

Notatu in hoc caſu per quam dignum eſt, quod a retropulſa ſcabie ſanguis cum mictu prodierit. Sed dubio omni procul id factum eſſe arbitror, quod materia ſeroſa, tenuis, cauſtica, renum & veſicæ vaſis ſe inſinuavit & acrimonia tenues eorum ſurculos ſauciavit, non aliter ac id a cantharidibus intro ſubinde obtingere ſolet. Notabile etiam hoc eſt, quod exiguus dolor fuerit, quia ſanguis ex renibus promanavit, quando urina copioſa emiſſa fuit, gravior autem factus ſub alvi depoſitione, quia ſub vehementi niſu ſalſus ſanguis & acris ſine dubio ex veſicæ vaſculis expreſſus, dolorem auxit.

OBSERVATIO III.

Mictio cruenta venæſectione curata

Accerſitus ante aliquot annos ad Quæſtorem, virum quinquagenarium floridi, ſaguinei & carnoſi habitus, qui ſemper ſanus ac vegetus, nunquam etiam dolore ex calculo vexatus, vel hæmorrhoidum fluxu affectus, & qui nec ſanguinis miſſionem per totam vitam, niſi bis, vel ter admiſerat: is mane quum ſurgeret, emiſit præter omnem expectationem, ſine magna alteratione, urinam cruentam. Ego quum advenirem, fluxus jam per duos dies durarat, ſedimentum erat valde turbidum, craſſum, ſubnigricans. In patina uncias aliquot hujus urinæ probe ſubactæ ſuper prunas ardentes curavi incoquendas & vix dimidia parte exhalata, craſſamentum inſtar albuminis ovi coagulatum, nigricantis tamen coloris remanſit, non ſecus ac ſanguis quando in cochleari argenteo ſupra candelam incoquitur. Inquiſivi in hujus fluxus, inſolentis plane, cauſam, nullam tamen aliam afferre potuit, quam quod liberalius potaſſet vinum in urbe vicina & poſt nocte menſe majo valde frigida, mane per tria milliaria equo concitatius vectus ſit. Altero enim die poſt, hoc ſymptoma fuit ſequutum. Quare quum pulſus adhuc ſatis magnus & citatior eſſet, venæſectionem in manu, & loco cereviſiæ, quam ordinario bibebat valde ſaturatam, decoctum avenaceum ex avena, radice ſcorzoneræ, cichorii, floribus papaveris rhœados, nitro & melle paratum, item pulverem præcipitantem cum liquoris anodyni aliquot guttis aſſumendum: infuſum quoque theiforme ex herba veronicæ, agrimoniæ, polygoni, ſummitatibus millefolii, floribus papaveris rhœados ſemine fœniculi ſæpius hauriendum ſuaſi, & præcepi, ut a vino abſtineret & ſingulis anni quadrantibus venæſectionem admitteret. Quo facto, non ulterius mictionem cruentam eſt expertus.

Epicriſis.

Non ſemel ſed ſæpius obſervavi copioſi, & ſinceri ſanguinis mictum ex improviſo ſimul & ſemel factam & per intervalla ex levi cauſa recurrentem ſine ullo apparente ſigno vel veſtigio calculi renalis ante & poſt illum fluxum, idq; in corporibus ſanguine temperato valde diffluentibus; nullum dubium eſt quin in plethoricis, præſertim poſt equitationis motum, facto concitatiori ſanguinis ad renes affluxu, & impeditiori ejus per venas refluxu, extremitates arteriolarum emulgentium quæ principium canaliculorum hydragogorum conſtituunt, nimis dilatatæ & diſruptæ, eum effuderint in canaliculoſam & papilloſam renum ſubſtantiam. Tali in caſu quies, aquæ frigidæ potus, abſtinentia ab omnibus ſpirituoſis, venæ ſectio, omnium optima ſunt præſidia.

OB-

OBSERVATIO IV.

Mictio cruenta cum dolore iſchiadico curata.

Laboravit ante aliquot annos vir conſularis vicinæ celebris urbis quinquagenarius, lautæ & vinoſæ diætę deditus, tranquilli inſuper vitæ generis, dolore gravativo lumborum, cujus cauſam conſulti medici judicabant eſſe calculum renalem. Quidam tincturam *Amelungii* lithontripticam, alii baccas juniperi quinque ſingulis diebus mane devorandas ſuaſerunt: ſed nihil inde levaminis conſecutus eſt, ut potius dolores invaluerint, ipſum lateris dextri femur in conſenſum trahentes. Commendatus ipſi fuit pulvis ſpecificus antinephriticus, cujus baſis millepedes & ſal ſuccini volatile erant, quem circa ſingulas lunæ phaſes aſſumſit, urinæ quidem fluxus liberalior inde redditus, ſed per menſem uſurpato hoc pulvere, obſervavit quum urinam redderet, eam ſanguinolentam, ita ut interdum plus, interdum minus cruoris haberet. Medicus ordinarius a ſpecifico hoc ut penitus abſtineret ſuaſit, & medicamenta ad fluxum ſanguinis reſtringendum dedit, unde mictio reſtincta quidem, ſed non multo poſt ardor in oſſe ſacro ingens cum difficultate magna fæces egerendi fuit ſubſecutus, dolore mox totum femur, qui ad pedem uſque ſe protendebat, occupante. Hic poſtea venæſectione in pede afflicto admiſſa ſatis larga, & decocto temperante uſurpato ſuperius a nobis deſcripto, convaluit.

Epicriſis.

Ex hac conſtat hiſtoria, aliiſque innumeris comprobari exemplis poteſt, pernitialem admodum eorum, quæ urinam & calculum valide pellendi pollent facultate, uſum eſſe in plethoricis & quando de doloribus lumborum conqueruntur. Optandum certe foret, ut acriorum & nimis calidorum diureticorum, quæ ſale ſubtili cauſtico veſicatorio agunt, ut ſunt quæ ex inſectis prodeunt medicamina, non ſecus ac acriora & valentiora purgantia penitus in praxi & uſu medico exularent; quippe natura in excretionibus blande vult duci, non vi cogi; fortiora enim diuretica nunquam non teneram & vaſculoſam renum ſubſtantiam lædunt, calculoſque, ſi non adſunt, ingenerant, vel ſi adſunt fortiter expellunt, vaſiſque ſauciatis inde cruorem educunt aut inflammationes & exulcerationes contumaces & exitiales relinquunt. Novi a crebriori pulveris millepedum in aſthmate humorali uſu corporis atrophiam & funeſtam renum exulcerationem cum febre hectica ſucceſſiſſe. Si quis autem ejuſmodi cauſticis, cujus generis ſunt cantharides, aranearum, vermium majalium, & millepedum ſpecies, ut in gonorrhœa virulenta non nunquam accidit, uti velit, ſuaſor ſum ut nunquam ſine miſcela nitri & camphoræ quæ omnium optima eorum ſunt corrigentia, ea adhibeat.

OBSERVATIO V.

De vara mictus cruenti ſpecie ex veſicæ ejuſque ſphincteris vaſis.

Ineunte anno noctu colica prehendebatur vehementi ſexagenarius vir, qualem jam ante novem etiam menſes circiter fuerat perpeſſus, cui nunc acceſſit mingendi difficultas. Poſt aliquot dies remiſit quidem colicus dolor, ſed frequentior ad matulam ſtimulus fuit perpetuus, quin quandoque ſine cauſa conſpicua, mirum fuit exacerbatus. Interjecto aliquo tempore accedit tertium mictus ſanguinis, qui quandoque per octo & quatuordecim dies ſuccedit, quibuſque elapſis urina iterum quidem tantiſper inclareſcit, ſine tamen ægroti levamine. Atque hic mictus cruentus citius aut ſerius impetit, quo magis vel minus corpus motu exagitavit. Sic miſer jam ſeptem anni quadrantes ſub perpetuis viciſſitudinibus affligitur, nec unquam penitus ceſſavit dolor, licet interea varię adhibita fuer medica-

tio

tiones, inter quæ etiam bis repetitus Egranarum potus. Poſt emiſſum in pede ſanguinem & appoſitas ano hirudines, datiſque ſubinde per epicraſin laxantibus, ſincerus ſanguis cum lotio non amplius profluit, ſed poſtquam refrixerat urina, dimiſit craſſum ſubrubicundum ſedimentum, tandemque plane moleculæ ſanguinis congrumati exciderunt intra aliquot dies vel viginti, quarum nonnullæ magnitudinem digiti fere auricularis æquabant & quaſi in carnem videbantur mutatæ. Poſt aliquot dies ægrum inceſſit colica nephritica, & lapillos binos miliares elidebat, atque elapſis quatuordecim diebus eodem modo. Ex eo urina aliquamdiu manſit pellucida, neque etiam quicquam ex ipſa ad fundum ſeceſſit, ſed illud crebrioris mictus malum manſit, ita ut ſingula hora dimidia, quin quadrante, matulam poſcere cogeretur, cum ardore in ano, teneſmo & ſpaſmo circa glandem, ac pungente, ardente, ſcindente tam exquiſito in glande dolore, ut rigida penis ſubſequeretur tenſio. Interim urina nunquam plane fuit ſuppreſſa, alvus autem plerumque officii obliviſcitur & flatibus tumet, appetitus quoque vacillat cum ructibus, ſuccuſſatorium motum ferre nequit æger & circa lunæ phaſes tam notabile doloris percipit incrementum, ut plane non ſeſe movere ipſi ſit licitum. Somnus propter crebram urinæ emiſſionem interruptus. Vires mediocri adhuc ſunt firmitudine. In oſſe ſacro & dorſo dolor non ſentitur; ſed in pubis regione exterius quandoque pruritus, interius preſſorius & tractorius dolor verſus dextrum latus, quaſi ibi præternaturale quid conſiſteret, qui ſenſus, motu, tuſſi, ſternutatione exacerbatur. Urina interdum tanta vehementia exitum molitur, ut vel involuntarie erumpat: viciſſim nonnunquam talis in membro eſt ſenſatio ac ſi exſtillaret urina, quod tamen non fit, poſt aliquas vero ſanguinolenti mictus inducias, rediit tandem illa eadem vehementia. Quare meum poſtularunt conſilium, qui quidem candide edixi periculo non vacare ejuſmodi malum, inveteratum maxime & in ſenili corpore, ne tamen ex neglectu ejus corruptio, & ſphacelus lethalis partibus affectis accedat, utique omni cura eſſe providendum. Hunc in finem ſuaſi, ut quotannis minimum ter, vena in brachio pertunderetur; dein ut æger a vini ac cereviſiæ potu abſtineat, ac ordinarium habeat decoctum ex radice chinæ, ſarſaparillæ, ligno ſantalo rubro & citrino, necnon radice glycyrrhizæ, & ſtomachi cauſa unicum vini Burgundiaci aut ſimilis vitrum bibat. Tum videndum ut alvus ſemper ſit aperta, idque ope maxime paſſularum rhabarbarinarum; aloetica vero & acria purgantia cum cura eſſe vitanda. Exterius nihil fore conducibilius aqua ſclopetaria, triplicatis linteis pubis & perinæi regioni noctu maxime admota. Sic me ſpem fovere haud dubiam, fore, ut æger exinde levamen obtineat exoptatum.

Epicriſis.

Venit redditus a noſtro mictu ſanguis, non ut communiter fit, ex renum vitio, aut vaſorum emulgentium apertione, ſed potius ex ramo venæ hæmorrhoidalis externæ hypogaſtricæ, quæ in viris præſertim, ad veſicam maximeque ipſius cervicem complures ſurculos ſpargit, teſtantibus anatomicis oculatiſſimis, in primis *Bauhino*. Eſt itaque mictus cruenti genus oppido rarum, non tamen deſunt inter obſervata medica ejus exempla. Sic HOECHSTATTERUS, in *obſ. Dec.* 1. *ſchol. in caſ.* 2. *fundit ſæpius*, ait, *hæmorrhoidis externa ſanguinem in veſicam, ut abſque vitio renum mingatur, quod in nobili quodam licuit videre*. Ejuſdem indolis & noſtro perquam ſimilis caſus relatus legitur in *M.N.C. Dec.*

*Dec.*1.*Ann.*8.*Obſ.*23. Quod autem ex hoc fonte venerit ſanguis, teſtatum faciunt pathemata. Nullus enim in lumbis & renibus adeſt dolor, ſed continuus ad mingendum ſtimulus, cum doloribus in ano, pube, & perinæo multis & variis. Quod ſi itaque ſanguis, ſub vita præſertim ſedentaria, accumulatur, & circa hæc loca ſtagnat, vaſorum in cervice veſicæ orificia tandem dehiſcunt, & ſanguinem in veſicæ cavum fundunt, tumque multum ſanguinis illabitur. Quod ſi vero per tunicas aliquid tantum mora tranſſudat, ſenſim coagulatur, & cum veſicæ muco miſcetur, concreſcunt inde ejuſmodi moleculæ ſanguinis congrumati quaſi membrana veſtitæ, quæ poſtea excernuntur. Atque idem etiam factum eſſe habet allegata ex M.N.C. obſervatio, conceptis ſic verbis: *tandem cum maximo cruciatu & ardore vehementi in ima pube, & circa virgam, varios magnos, ac oblongos ſanguinis grumos, inſtar hepatis lucii piſcis, mingendo ejuculabatur.*

OBSERVATIO VI.

Mictio ſubatra cruenta inſtar coffe, ſaturata.

Ante duodecim circiter annos, vir generoſiſſimus, aulæ Cellenſis miniſter, meam opem ac conſilium requiſivit. Is jam ſeptuageſimum & ſextum annum complevit, conſtitutionis, per omnem ætatem, validæ & robuſtæ, ut nunquam fere ægrotaverit; lautiori quidem gaudebat victu, ita tamen, ut in poculis & venere modum ſervaverit. Solitus erat longo abhinc tempore, ſub cœlo ſereno corpus equitatione exercere, idque, cum paulo feciſſet validius, mane urinam, quæ antea ſemper erat naturalis, bruno & ſubatro colore tinctam prodiiſſe obſervavit, aliquot ſanguinis grumis urinalis vaſis fundo adhærentibus, & quotieſcunque equitatione vel alio fortiori motu paulo validius corpus agitaret, idem expertos eſt; quamdiu vero corpus permanſit quietum, urina & colore, & conſiſtentia naturali erat, nihilque vitii habebat. Per aliquot jam menſes hoc inſolito accedente affectu, de nulla corporis laſſitudine, de nulla circa pubis vel lumborum regionem moleſtia, de nulla dyſuria conquerebatur, nullo unquam calculi veſtigio apparente, neque ullas unquam moleſtias ex hæmorrhoidibus percepit: interim bene appetebat, dormiebat. Venæſectionem per totam vitam rariſſime admiſit. Delectatus multum cibis qui grata acrimonia linguam feriunt, germanice *vom hohen Gout*. Medici ejus loci peritiſſimi de morbi cauſa & effectu nihil certi decernere poterant, & medicamentis, quæ nihil proficiebant exhibitis, per litteras petiit meam opem & conſilium. Judicavi mali originem & cauſam eſſe plethoram, quę etiam ſenibus bene appetentibus & lautius victitantibus familiaris eſſe ſolet, præſertim ſi a ſanguinis miſſione, quæ in florida ſenectute longe utiliſſima deprehenditur, prorſus abſtineant. Suaſi itaque ſingulis menſibus venæſectionem in brachio, parca tamen manu, ad uncias tres vel quatuor adminiſtrandam, & ut loco potus ordinarii decoctum ex radice chinæ, ſcorzoneræ, raſura cornu cervi, ſantalo rubro & aniſo ſtellato biberet; ſubinde quoque pulverem ex lapidibus cancrorum, rhabarbaro & ſaccharo aſſumeret, ab omnibus acribus & ſpirituoſis abſtineret, corpuſque in quiete ſervaret. Quorum remediorum energia ita adjutus eſt, ut generoſus ejus gener, exactis aliquot ſeptimanis reſcripſerit, illum immunem hoc malo fuiſſe redditum. Poſt duos vero annos, maraſmo eum extinctum eſſe, mihi fuit relatum.

Epicriſis.

Binos, quoad omnes propemodum circumſtantias, ſimiles caſus, olim in praxi mea obſervavi. Ante viginti annos generoſus cameræ conſilia-

ſiliarius octuagenarius mihi aperuit, ſe ultra decem fere annos, urinam per intervalla, ſanguineo colore tinctam grumis interdum prodeuntibus ex ipſa urethra reddidiſſe, citra ullum tamen incommodum ſive ſanitatis offenſam. Nullam potuit mali hujus cauſam aſſignare, niſi quod per multos annos, vinum quod in vinea ſua rubrum, ſive Roſacer fuit natum, in frequentiſſimo & quotidiano fere uſu habuerit. Monui ut abſtineret ab hoc, ſed reſpuebat hoc conſilium, eo quod jam per viginti annos, hoc vino fuerit uſus. Secuta vero poſtea eſt crebrior cruoris mictio, quam lenta excepit febris cum maraſmo. Ante aliquot luſtra in fœmina ſeptuaginta & aliquot annorum vegetæ etiam conſtitutionis ſimilem urinæ colorem obſervavi per certa tamen intervalla apparentem. Colorem urinæ bruno-nigricantem in ſenili ætate quã maxime familiarem cruditatibus acidis, ſanguini permixtis, dum facile omnia alimenta in eorum ventriculo coaceſcunt, tribuendum eſſe exiſtimo, quæ humorum acida acrimonia plurimorum ſenilium morborum matrix ad vaſorum ſanguineorum in renibus reſeranda orificia etiam multum conferre videtur.

OBSERVATIO VII.

Iſchuria ex mictu cruēto, potione mannata ſanata.

Hebræus 60. annorum ab aliquot jam annis doloribus ex calculo valde excruciatus, tandem ingentis magnitudinis unum cum cruenta excrevit urina, poſtea immani dolore in regione pubis corripitur, urina penitus ſuppreſſa, alvoque ita obſtipata, ut nec flatus nec quicquam excrementi inde prodiret, quæ per quatuor dies ſymptomata perſtiterunt, tormentis ita adauctis, ut nec quicquam ſomni capere, neque in uno loco quiete conſiſtere potuerit. Ad urinam eliciendam catheter ſed ſine effectu fuit applicatus, quum vix aliquot guttulæ urinæ profluxerint: hinc non ſine ratione judicavimus, uretheres ubi veſicam ingrediuntur a grumis ſanguinis eſſe obſtructos, quare pubis regioni veſicam ſpeciebus emollientibus in lacte coctis repletam applicari juſſimus: ingentem quoque infuſi herbæ veronicæ, urticæ mortuæ & radicis glycyrrhizæ quantitatem quotidie ebibere debuit; præterea clyſteres oleoſi emollientes in anum injecti plures, & nil levaminis inde fuit conſecutus, auctus potius ab urina ſuppreſſa fuit dolor in abdomine & lumbis cum extremorum refrigeratione mortique vicinus in continuo ſopore jacebat æger: quando paululum ſe recolligebat de ſummis querebatur anxietatibus quæ reſpirationem demere videbantur. Dedi ad alvum, quæ erat ſtrictiſſima, laxandam ſequentem mixturam: recipe mannæ electæ uncias duas, ſolve leni calore in aquæ florum acaciæ unciis ſex, adde olei amygdalarum dulcium unciam ſemis, nitri purificati grana 12. eſſentiæ corticum aurantiorum drachmam ſemis, qua duabus vicibus aſſumta, atque intra quatuor horas repetita: habuit inde octo ſedes, quibus copioſa materia ſtercorea rejecta & ſimul tanta urinæ profluxit copia, ut aliquot repleverit matulas, quæ vero primum prodiit inſtar loturæ carnium erat. Horum remediorum efficacia ex orci pene faucibus ereptus miſer, qui poſtea adhibitis idoneis ſtomachicis, roborantibus, bono vitæ regimine accedente, priſtinam valetudinem recuperavit.

Epicriſis.

Extra dubium eſt a ſanguinis grumis obſtructum fuiſſe introitum uretheris in veſicam, qui tranſverſim fit per ejus membranas; id vero mirum eſt, per alterum vacuum, urinam in veſicam non deſcendiſſe, quod a ſpaſmodica veſicæ conſtrictione factum credibile eſt, quia etiam vicinum inteſtinum rectum per con-

conſenſum arctiſſime fuit occluſum. Per quam notabile etiam eſt ſingularis effectus decocti mannati in hoc caſu, quod una cum clyſteribus & cataplaſmatibus emollientibus, ſpaſmo harum partium relaxato, urinæ liberum iter & fluxum conciliaverit. Neque ſemel ſed iterum a nobis obſervatum eſt, quæ alvum blanda virtute ſolvendi valent, in morbis veſicæ commodum etiam præſtare ſolatium.

Plures obſervationes inveniri poſſunt in *Conſult. Med. Sect. 3 caſ. 78. 80.*

CAPUT VII.

De hæmorrhagia cerebri.

Theſes & Obſervationes Pathologicæ.

§. I.

Quid intelligatur per hæmorrhag. cerebri.

HÆmorrhagiæ cerebri appellatione, nos fortem & pernitialem illam apoplexiam ſanguineam comprehendimus, quæ ab effuſione cruoris in cerebro ex ruptis ibi, citra violentiam externam, vaſculis, oritur, & ſubito functiones animales & vitales quoque peſſumdat atque extinguit.

§. II.

Hanc demonſtrãt defunctorum ſectiones

Hæmorrhagiam cerebri exiſtere revera, ejuſdemque proximam cauſam eſſe rupturam vaſorum in eo, luculẽter monſtrant ſectiones anatomicæ in defunctis inſtitutæ. His enim in comperto eſt, ſanguinem modo inter cranium & duram matrem, modo inter hanc & piam, frequentius hanc inter & cerebrum, frequentiſſime in hujus anfractus & ventriculorum meditullium, quandoque in baſin ipſius, interdum minori, interdum etiam ſatis magna copia, effundi. His quoque conſtat: ipſa ſanguifera vaſa per cerebri membranas & corticem diſcurrentia, ſanguine nunc liquido, nunc concreto turgida & veluti aneuriſmatica nunc etiam rupta conſpici. Poſſunt hanc in rem legi hiſtoriæ apoplecticorum diſſectorum a clariſſimo *Wepffero* conſignatæ.

§. III.

Cerebri ejuſque vaſa ad ſanguinis emiſſionem valde diſpoſita.

Pars igitur primario affecta eſt cerebrum, quod ad concipiendam ſanguinis ſtagnationem & inde oriundam hæmorrhagiam admodum diſpoſitum. Etenim inſignis ſanguinis quantitas, & minimum, teſte *Malpighio*, tertia pars, illius qui ex ventriculo cordis ſiniſtro in univerſum corpus ejicitur, eo per quatuor capaces ſatis arterias adducitur. Dein arterioſa hæc ſanguinem advehentia vaſa tortuoſum admodum ubique, & maxime in pia matre, ſervant tractum. Tum, quod maximum, ipſę hę arteriæ, poſtquam ſubierunt cranium, depoſita exteriori tendinea, potiſſimo motus ſyſtaltici inſtrumento, tunica, tenuiores longe ſunt, quam in reliquo corpore, & quaſi venas referunt. Ne dicam, adeo demum gracileſcere hæc vaſa, ut ſanguinis per ipſarum anguſtias in venulas ſocias tranſitus, ſenſus plane ſubterfugiat. Quæ omnia faciunt utique, ut ſanguis heic tardius circumeat, facile etiam ſubſiſtat, aditu in venas expedito facile intercludatur, novique acceſſu cumulatus continuo, alveos canalium admodum dilatet & ad conſequutura plura mala anſam præbeat.

§. IV.

Ruptio fit in minimis piæ meningis & cerebri arteriolis.

In primis præſente jam ejuſmodi diſpoſitione, facilis poſtea in rupturam & effluxum eſt tranſitus, tum videlicet, ubi acceſſerint cauſæ, quæ ſanguinem majori copia & cum impetu ad caput congerunt, ejuſdem in ipſo ſtagnationem invitant ac liberum per venas recurſum valide ſufflaminant. Sic enim demum fit, ut vaſa non modo cruore turgeant, ſed & ab appulſo jugiter novo nimium farcta, dehiſcant, rumpãtur & ſanguinem effundant. Id quod maxime in piæ meningis necnon cortica-

lis

lis cerebri ſubſtantiæ vaſculis, æque ac iis, quæ choroideos plexus conſtituunt, contingere, cadaverum ſectione conſtat.

§. V.

Functiones animales & vitales inde læduntur & tandem extinguuntur.

Per effuſum in cerebro cruorem non modo ſubtiliſſimi liquidi, quod motum robur & ſenſum præſtat partibus, ſecretio & diſtributio per nervos impeditur, ſed & totus circularis ſanguinis per cerebrum motus turbatur & intercipitur; ubi animales æque ac vitales functiones elangueſcunt & tandem penitus extinguuntur. Quę omnia ſic omnino contingere, teſtatum faciunt pathemata illa truculenta, quibus hæc hæmorrhagia ſtipatur, & e quibus, ceu diagnoſticis ſignis, etiam cognoſcenda. Nimirum qui eam incurrunt in terram concidunt ſubito, omni mentis vi ac cogitatione, ſenſu quoque ac motu privantur omni, cuncta membra ſunt languida & flaccida, lingua obmuteſcit, palpebræ ſuſpenſæ & os hians comparent, deglutitio ſublata, & alvus, & veſica retinenda excrementa haud raro ſponte dimittunt. Atque hęc omnia læſam cerebri functionem & elangueſcens inde muſculorum robur produnt luculenter.

§. VI.

Hæmorrhagia cerebri effectus atque ſymptomata.

Difficili autem & intercepto ſanguinis per capitis interiora commeatui tribuenda reliqua quæ obſervantur phænomena. Quod ſcilicet genæ rubicundo admodum, & florido colore ſuffundantur, facies tumeat, vaſa per faciem & maxime tempora diſcurrentia, turgeant, rupta in ore, naribus ac auribus ſanguinem interdum, maxime poſt mortem, fundant, quin accedente putredine, caput in miram diſtendatur magnitudinem: quod a ſanguinis per carotides internas aditu denegato, & ea propter in externas facto impetu, merito derivandum. Quod oculi diſtendantur, promineant, rigidi & quaſi vitrei compareant ac lacrimas uberius fundant, id lymphæ a ſanguine ſtagnante copioſius ſecedenti in acceptis ferendum. Quod cor valide pulſet, arteriarum quoque pulſus in principio magnus, poſtea languidus ac rarus ſit, quod ſpiritus ſit difficilis cum ſtertore, & rhoncho, id ſanguinis pulmones obruentis moli, eorundemque ea propter intercepto æquali reciproco motui, aerem rite nec expellenti, nec admittenti imputandum. Quod demum vomitus & convulſiones cum dentium ſtridore variæ accedant, non aliunde quam a ſanguine in duræ matris vaſis hærente eandemque ad ſpaſmum ſolicitante, deducendum.

§. VII.

Signa antecedentia

Jam ſicuti omnis omnino hæmorrhagia ſupponit ac præviam habet ſanguinis, in illa ubi ſuccedit parte, nimiā ad rupturam uſque congeſtionem: ita, quod eadem in hac, quæ in cerebro fit effuſione, præſto ſit, eſt utique certum. Evincunt enim id omnes, quæ morbum hunc antecedunt ac prænunciant paſſiones, quas inter præcipuæ, capitis cum vertigine temulentia, ejuſdemque præcipue in occipite, dolor preſſorius & gravativus, formicationis ſenſus in artubus, viſus modo per caligines, modo coruſcationes, turbatio, oculorum humiditas & intumeſcentia, aurium ſuſurrus atque tinnitus, memoriæ & ingenii aliqualis hebetudo, ſomnus profundus, incubo & inſomniis ſtipatus, venarum jugularium turgeſcentia ac faciei præter conſuetudinem rubore ſuffuſio.

§. VIII.

Ingeſſus difficultas.

Quemadmodum porro ad inducendā ſanguinis in certa parte congeſtionem, per ſpaſmum in aliis partibus eo ſuſcitatus appulſus, tum etiam partis congeſtionem admittens quædam debilitas, concurrunt; ita, quin eadem hæc ad gignendam eam, quæ in cerebri vaſis colligitur congeſtionem, conferant, neutiquam dubitandum. Huc enim re-

dit omnis vis & efficacia illarum cauſarum, quas ad ingignendum hunc morbum, ceu antecedentes & procatarcticas conferre, ratio docet, experientia confirmat.

§. IX.

Plethorici maxime & ubi ſanguinis ſolennes excretiones deficiũt huic malo obnoxii ſunt.

Ut de ſanguinis plenitudine primum dicamus, propter eam omnino accidit, quod hæmorrhagia hæc frequentiſſime incidat in ætatem virilem, & juxta *Hippocr.aph.57.ſect.6.* ab anno quadrageſimo uſque ad ſexageſimum, ubi confecto corporis augmento, ſucci in vaſis plus juſto non modo accumulantur, ſed & denſiores fiunt. Hinc porro fit, quod qui temperamenti ſic dicti ſunt ſanguinei, necnon obeſi, cum iis, qui lautam, otioſam & ſedentariam vitam ſectantur ſomnoque indulgent, perniciali hæmorrhagiæ huic admodum ſint obnoxii. Idem accidere iis, qui propter ſuppreſſas, aut imminutas ſpontaneas hæmorrhagias, necnon omiſſas diu ſuetas antea artificiales ſubtractiones, nimiam ſanguinis copiam colligunt & coacervant, uberius teſtantur medicorum obſervata. De neglecta ſanguinis miſſione teſtes ſunt *Acta Medic. Uratiſlav.* 1702. de narium hæmorrhagia ſuppreſſa, *Hildanus Cent.3. Obſ.11.* de hæmorrhoidibus retentis *Hippocrates, Amatus & Zacutus Luſitani*, & qui primo loco ponendus fuiſſet, *Lanciſius, de ſubit.mortib.* de menſibus & lochiis cohibitis cum *Fontano Acta Nat. Curioſ.* paſſim; de vicaria etiam menſium per os, & nares vacuatione *Hildanus Cent.3.Obſ.12.*

§. X.

Spaſmi in remotis partibus multum ad geneſin hujus hæmorrhagiæ conferunt.

Tanto vero magis tantopere certius hæc ſanguinis redundantia ad inferendum quod diximus damnum fit efficax, ſi acceſſerit altera illa cauſa, ſpaſmus nempe in aliis externis remotiſque a capite corporis partibus. Hujus enim tam infeſta eſt operatio, ut non tantum ſanguinis progreſſui in ea, quam detinet parte, fibras ſtringendo & vaſa coarctando, obicem ponat, verum etiam eundem urgeat, ut alioſum cum impetu ruat, ibi vaſa oppleat, diducat tandemque perrumpat. Spaſmum autem in hæmorrhagiis ferme omnibus, atque etiam in hac, præſto eſſe, teſtatur juncta magnitudini pulſus durities, ſtricturam nervoſarum in arteriis tunicarum prodens. Teſtatur quoque antecedens extremorum refrigeratio, nec non ille, quem quidam in artubus ſentiunt, formicationis ſenſus. Atque etiam hanc ob cauſam fieri cenſendum eſt, quod experientia teſte, hanc hæmorrhagiam ſæpe incurrant, qui ſpaſmis, in abdomine maxime, aliquamdiu fuerunt detenti, qui ſcilicet colicis paſſionibus, præſertim ſpaſmodicis, hypochõdriaco malo, doloribus ex calculo veſicæ item cyſtidis felleæ necnon diuturna alvi ſtrictura laborarunt.

§. XI.

Affectus animi frequẽtes & potentes ſunt hujus mali cauſa.

Ex quo jam ulterius concludendum, omnia quæ ſpaſmum inducere apta, in numerum cauſarum hujus mali eſſe referenda. Conſpicuus hoc nomine maxime eſt animi affectuum effectus, iræ in primis ac terroris, quæ proxime in nervoſas partes agunt, eaſdemque in anomalos ſpaſticos motus adducendo, inæqualem quoque faciunt ſanguinis circuitum, atque malum hoc ſæpius acceſſunt; uti inter alios *Hildanus, Schenckius* ac *Foreſtus* fidem faciunt. Idem efficere valet venereum œſtrum, quo motuum æquilibrio ſublato, adeo in quibuſdam exagitatum fuiſſe ſanguinem, ut ipſo in actu occubuerint attoniti, ex *Henrici* ab *Heers Obſerv.* 18. *Bartholino*, & noſtra *de morbis ex intempeſtiva venere oriundis, diſſertatione*, conſtat uberius. Neque tantum impenſior animi, verum etiam corporis commotio, ad ſanguinem verſus caput urgendum multum facit. Nos inter alia novimus a mica panis aſperæ arteriæ illapſa, vehementiſſimam concitatam fuiſſe tuſſim, quam excepit hæmorrhagia in cerebro, lethali cum eventu.

§. XII.

§. XII.

Excretiones, quæ in partibus externis fiunt, retropulſæ ſæpius cauſam præbent hujus diri affectus.

Magna quoque ad inducendum hoc malum vis eſt materiæ illi acri, corruptæ & veneni tantum non naturam habenti, quæ a ſuccorum vitalium connubio, ſalutari admodum conſilio ſegregata, ad corporis ambitum propellitur, quando, vel ſponte iterum recedit, aut per injurias externas repellitur; quippe quæ nervoſis internis membranis illapſa, ſpaſticas atroces ſuſcitat ſtricturas, per quas ſanguis utique etiam agitur cum impetu ad caput, ibidemque congeritur. Sic ex ulcerum manantium & fonticulorum coalitu id factum eſſe, auctor eſt Wepferus; ex coryzæ, pedum ſudoris catarrhaliumque affectuum ſuppreſſione, necnon retrocedente ſcabie, *Ephemerides naturæ curioſorum*; ex arthritide & podagra emanente vid. *Med. Syſtem. rat. tom. 3. p. 189.* necnon Wepferus. Haud diſſimilem pernitialem effectum in internis nervoſis partibus edunt adſtringentia, præpoſtere, in primis in hæmorrhagiis nimiis data, de quo notabile exemplum a nobis obſervatum, & quod pluribus expoſitum in diſſertatione Altorffii habita, de *viro apoplexia ex inconſulta hæmorrhoidum ſuppreſſione extincto*, cujus auctor eſt Clariſſimus *Schultzius*.

§. XIII.

Malum quandoque fit epidemium a ſubita & inſolita aeris mutatione

Merito præterea in numerum cauſarum hujus mali venit ipſe aer, cujus conſtitutionem inſalubrem & præternaturalem, epidemicum prorſus feciſſe hunc morbum, *Lommius* potiſſimum, *Baglivus* & *Lanciſius* affirmant. Maxime omnium vero generationi ejuſdem favet frigus, quod fibras cutaneas ſtringendo vaſaque in ambitu coarctando, ad interiora ipſumque caput urget ac pellit humores. Unde *Hippocrates* jam *Sect. 3. aphor. 23.* hiemalibus morbis annumeravit apoplecticum. Et *Piſo* notavit, quod, quando circa ſolſtitium hybernum boreas, corpora valde comprimens, & mercurium ea propter in barometro ſurſum urgens ventus repente inſurgit, diſpoſitos admodum infeſtare ſoleat attonitus morbus. Neque minus ad producendum hoc malum multum facit ſubita aeris mutatio. Nos certe crebrius obſervavimus, quod, ſi diuturnam aeris intemperiem frigido-humidam, vento diutius ex occidente & zephyro ſpirante, ſubito ventus frigidus valde ex borea excipit; aut etiam intemperiem aeris calidam & humidam cito ſequitur algida & conſtringens atmoſphæræ conſtitutio; facilis admodum in hunc morbum diſpoſitis ſit lapſus. Quo etiam fundamento nititur illa *Amati Luſitani Cent. 1. curat. 36.* obſervatio, qua admiſſo liberius corpori ex balneo fervido æſtuanti frigido aere, apoplexiam acceſſiſſe memorat.

§. XIV.

Huic morbũ ut plurimum antecedit imbecillitas corporis

Accedit cauſa, inter precipuas numeranda, vaſorum ſcilicet & membranarum cerebri imbecillitas, ſive imminuta potentia motrix ſyſtaltica. Sine hac enim nec abundantia, nec appulſus ſanguinis, ad excludendum hoc malum ſufficiunt; at ubi adeſt, membranæ ſanguinem appulſum minus vegete protrudunt, vaſa eidem cedunt, lentus fit circuitus, ſtagnatio, farctus, tandemque ruptura. Eſt autem hæc debilitas quandoque nativa & a parentibus accepta, qua fit, ut certis familiis, fatalis atque funeſtus ſit hic morbus, uti exemplis *Hoeferus*, *Foreſtus*, atque *Sennertus* confirmarunt. Alia demum accedit; quod patet in ſenibus, in quibus, quia partium omnium labaſcit robur, non mirum eſt, id etiam contingere in capite, ipſoſque ea propter frequentius pati hos manes.

§. XV.

Ad quã diſponit inordinatum vitæ genus.

Inter cauſas, quæ vaſa ac membranas cerebri tono privant debito, potiſſima utique eſt ingluvies, intemperantia atque ebrietas, ex cereviſiis lupulatis, vino, maxime ſulphuris fumo infecto, necnon vini ſpiritu. Horum enim ea

ea indoles,ut ſanguinem exagitent,expandant,eoque ſimul ipſa vaſa, per quę decurrit, diſtendant. Quod ubi accidit crebro, manet illa diſtenſio, ſyſtaltica vis infringitur, & ad concipiendam morboſam ſtagnationem ſternitur via. Unde merito hinc cauſam repetit *Henricus ab Heer*, quod ſeptentrionalibus populis adeo frequens ſit hic morbus, ac uti *Lanciſius* obſervavit, nemo fere ſobriæ vitæ addictus eodem corripiatur. Nec diſpar ratio eorum, quæ capiti ſtuporem conciliant, opiatorum, abſynthii, lupuli, nicotianæ, croci, carbonum vivorum, muſti & cereviſię fermentantis vaporum, quibus dum ſucci & canales plus juſto rareſiunt ac diſtenduntur, impeditus utique fit progreſſus.

§. XVI.

Status cachecticus & polypoſæ concretiones.

Non minoris momenti ad funeſtam in cerebro hæmorrhagiam proritandā facit habitus corporis cachecticus cum dolore gravativo capitis junctus, ſub quo fibrillæ cerebri medullares & nervoſæ flaccidę & nimis lubricę evadunt, ſyſtaltica & oſcillatoria ſua virtute privatæ. Quæ cerebri diſpoſitio, quod non modo ad hemiplexiam, ſed & ad fortem & ſanguineam apoplexiam multum conferat, nobis compluribus eſt compertum exemplis. Obſervavimus etiam aſthmaticos, præſertim quando truculentum hoc malum a polypoſis coagulis intra cordis ventriculos, vel vaſa pulmonalia hærentibus fovetur. Obſervatum quoque frequentius eſt, non modo grumoſas, ſed & polypoſas maſſas, ſinubus cerebri, præſertim longitudinali, ac venis jugularibus internis inhærentes, lethalem ſanguinis in cerebro effuſionem produxiſſe.

§. XVII.

Apoplexia ſanguinea diſtinguenda ab ea

Dein hic qui a ſanguinis effluxu in cerebro oritur attonitus morbus, probe diſcernendus ab illo, qui fit a ſeri ibidem ſeceſſu, & quem conſequitur hemiplexia & paralyſis totius lateris, ac vita quidem ſervatur, ſed admodum miſera. Hæc enim fit, quando quidem ſanguis nimia copia cum impetu congeritur ad caput, non tamen vaſa perrumpit, ſed propter diuturnam tantum ſtagnationem ſerum per poros ſecedit, ac deſcendens vel ad cerebri baſin, vel ad ſpinalis medullæ alterutrum latus, eidemque incumbens, liquidi ſubtilioris activi tam ſecretionem, quam influxum in nervos, intercipit, eoque partes in latere alterutro ſenſu privat ac motu. Ut prætereamus conſpicuam illam differentiam, quæ affectus inter ſoporoſos & hunc quem delineavimus intercedit, dum illi ſenſim non ſimul ac ſemel accedunt, neque ſenſus & motus abolitionem, ſed tantum ſub ſomnolentia obnubilationem junctam habent.

quæ fit a ſeri effuſione intra cerebrum.

§. XVIII.

Quæ hæmorrhagia cerebri ſit periculoſiſſima.

Quod cæterum *Hippocrates* de apoplexia *Sect.2.aph.*32. conſignavit prognoſticon, id utique veritati reſpondet egregie: *vehementiorem*, ſcilicet qualis eſt quæ a ſanguine effuſo, *plane non debiliorem* autem, ſive quam ſanguis ſtagnans & ſerum ſecedens gignunt, *difficulter ſolvi*. Niſi enim poſt venæ ſectionem & congrua adhibita auxilia intra 24. horas ſequatur levamen, & ſymptomata remittant, ſpes ſalutis decollavit, & ex obſervatione *Aureliani*, tertius dies longiſſimus moriendi terminus. Iſque funeſtus eventus metuendus tanto certius, ſi ſenes invaſit plethoricos morbus, ubi jam vires fractæ & cerebrum debile; ſi inebriationem ſummam, gravemque animi affectum iram & terrorem excipit; aut etiam ſi alii antea perpeſſo morbo ſupervenit. Mortem autem inſtare concludendum, ſi ſtertor magis magiſque ingraveſcit cum reſpirationis difficultate; ſi cor palpitat vehementius arteriarumque pulſatio admodum magna, dura ſimul atque inæqualis; ſi, ubi pauliſper ad ſe redit attonitus, aliena tamen eſt mens: ſi convulſivi motus unius la-

te-

teris ipſiusque pectoris accedunt, frigidus preſertim in ſuperioribus ſudor heret guttatim, ipſa exſpiratio frigida eſt, & urina, & alvi ſtercora ſponte elabuntur.

Theſes Therapeuticæ cum cautelis.

§. I.

Curatio quomodo inſtituēda. Quum adeo præceps & periculoſum ſit hoc malum, cito utique ac tempeſtive ſuccurrēdum, ubi adhuc ſalutis ſpes, ac æger in loco temperato & lucido ita collocandus, ut cervice non nimis declivis ac ſupinus, neque etiam plane erectus cubet, pedeſque inprimis, vel plumis, vel integumentis, a frigore defendendi ac fovendi. Ipſa autem curatio reſpondeat cauſis. Inter quas quia præcipua antecedens ipſum effluxum ſanguinis redundantis in cerebri vaſis congeſtio eminens, cum imminuta motrice vaſorum ibi & membranarum potentia, eo quam maxime medicatio dirigenda; tum ut ſanguinis motus & impetus a capite divertatur; tum etiam ut partibus ibi a robore defectis illud reddatur, ad redigendum iterum in motum, qui ſubſiſtit, ſanguinem.

§. II.

Principē locū tenet venæ ſectio. Ad exſequendum primum, ab omni ævo ceu efficax æſtimatum, & ab ipſa natura comprobatum remedium eſt in ſanguinis miſſione, mox in principio mali, ſine mora inſtituta. Huic merito primas in medicatione detulit cum *Nymanno Dodonæus obſ. med. c.8. exercit. pract.p.385.* memorabili exemplo vetulæ 72. annorum, per eam ab apoplexia liberatæ, confirmat. Quin ipſam naturam hanc monſtrare viam, ex *Lancisii* obſervatione patet, qua ſenem fere ſeptuagenariū apoplexiæ prodromis affectum, effuſiſſima narium, ad 12. libras hæmorrhagia, ſanatum eſſe memorat.

§. III.

In commodis locis. Quo vero pacto ſanguis ſit ſubtrahendus? non omnes eodem modo definiunt. Nonnulli, ac inter hos potiſſimum *Cathervvood*, in libello Anglice edito, arteriotomiam omnibus aliis ſanguinem mittendi modis anteponendam eſſe rationibus & exemplis docet. Cui ſententię calculum adjecerunt Germani quidam Medici, inter quos etiam *Loevv ab Erlsfeld in Med. pract.* Nec improbandum videtur conſilium, ac dolendum modo, noſtris in oris, ob Chirurgorum ineptitudinem ac remedii novitatem, illud adhibere non eſſe integrum. Plurimi venæ ſectionem ſuadent; ſed quo in loco ſecanda ſit vena, iterum in diverſum abeunt. Alii venas in brachio, alii in fronte, naribus, nec non ſub lingua incidere jubent. *Morgagni* venarum occipitalium inciſionem eximie collaudat *Adverſ.anat.6.p.*108 quia hæ venæ intra cranium cum utroque laterali ſinu communicant, eaque propter inſtituta ipſarum ſectione, ſanguis, quem in ſinus convecturæ erant, avertitur, atque hinc reliqui ſanguinis, qui per eoſdem ſinus progreditur, copia minuitur aliquantum, motus autem nō ſine emolumento augetur. Quia vero harum venarum trunci profundius ſiti & nonnunquam in plures minoreſque ramos diviſi reperiuntur, cucurbitulas, & crebras altaſq; inciſiones anteferendas putat. Quo quidem modo jam *Zacutus Luſitanus Med.Princ.hiſt.l.1.hiſt.* 33. bis apoplecticos ſe ſanaſſe refert. Ab exercitatiſſimis tamen & numero plurimis medicis *Severino, Lanciſio, Freindio*, a nobis in *Medicat.ration. ſyſtem. tom.3.* venarum jugularium inciſio laudatur, quia cerebro valde vicina, & quam optime ſpatium libertatemque fluendi facit ſanguini cerebro impacto ibique copioſius congeſto.

§. IV.

Cautelę circa ſanguinis miſſionem tenendæ. In ſanguinis miſſione tenenda hæc. Inſtituatur quam poteſt fieri cito, priusquam ad atoniam uſque dilatatæ arteriolæ & a ſanguine effuſo cerebrum inundatum. Foramen infligatur ſatis

amplum, ut ſanguis citatiori & liberaliori flumine efferatur, quia lentus effluxus juvat nihil. Adornetur in loco parti affectæ proximo, brachio ſcilicet vel jugularibus. Quantitas ſanguinis emittendi, ex vaſorum plenitudine, pulſus viriumque habitudine determinetur, ſemper tamen ſit larga. Si corpus plethoricum, temperamentum ſanguineum, morbus a ſanguinis evacuatione impedita ortus, iteretur ſanguinis ſubtractio, quin repetatur, quum *Dionis* perhibeat, ſepties demum inciſam venam profuiſſe. Sed primũ celebretur in pede, poſtea in brachio, ſeu collo, ne ſi ſecus fit, dato in parte ſuperiore exitu, ex inferioribus & corporis ambitu ad caput major invitetur affluxus.

§. V.

Clyſteris in hoc malo uſus.

Præter venæſectionem, ad divertendum ſanguinis a capite affluxum, præſtans virtus eorum, quæ alvum irritant fortius, non tamen draſticorum illorum catharticorum, quæ veneni quippiam recondunt, ſed quæ indolis innoxiæ, nerveas tantum inteſtinorum tunicas exſtimulant efficaciter, & ad motum ſollicitant, qualia ſunt ſalia, gemmæ ſcilicet, Sedlicenſe & ammoniacum. Hæc indenda paulo liberaliori doſi clyſmatibus, ac præterea addendæ ſpecies, quibus flatus diſcutiendi & roborandi virtus ineſt, cujus indolis ruta, ſalvia, majorana, ſatureja, thymus, ſerpillum, flores lavendulæ, liliorum convallium, chamomillæ Romanæ, item ſemina carvi & anethi, unacum oleis expreſſis, rutaceo, chamæmelino ac laurino. Et ſic confecta enemata non nimia copia, ſed crebro, injicienda, ne iterum elabantur, & quidem miniſterio ſyringæ, quo eo altius penetrent ac pervadant.

§. VI.

Externorum excitantium.

Quæ vero nervoſas robore exutas partes roborant & ad motum exſtimulant, eoque humoris ſubſiſtentis diſcuſſionem promovent, exterius partim, partim interius admovenda. Exterius præſtans virtus volatilium urinoſorum mixtorum cum cephalicis; inter quæ palmam fert in liquida forma ſalis ammoniaci cum calce viva paratus ſpiritus, rutæ & majoranæ, vel lavendulæ oleo imprægnatus: in ſicca forma ſal volatile ſalis ammoniaci ſiccum, iiſdem oleis irroratum. Quæ vel naribus ad odorem admota, vel pluma ad interiora narium admiſſa, vel etiam per calamum ſcriptorium inſufflata, excitant efficaciter. Eundem in finem locis exquiſitioris ſenſus, maximeque pedum plantis, admoveri ſolent ea, quæ doloris quendam ſenſum ibi excitant, ſicque univerſum nervoſarum partium ſyſtema ad contractionem ſollicitant. Quo nomine notæ ſunt frictiones aſperiores cũ pannis aut excutia inſtitutę, necnon urticationes; nota quoque veſicatoria, ipſaque cauteria actualia, quorum novum & a *Lanciſio* approbatum adhibendi modum, evulgavit *Dominicus Miſtichelli* in tractatu Itala lingua de apoplexia edito.

§. VII.

Cautiſſime interne danda ſunt ſpirituoſa.

Interius autem ſi deglutiendi facultas ſupereſt, aut reddita, neutiquam danda ſpirituoſa, aut volatilia; quippe quæ ſanguinem, jam tum æſtuantem, magis commovent ac rarefaciunt, eaque propter a *PitKarnio* de *circul. ſang.* merito rejiciuntur. Sed propinanda ea, quæ analepticam, excitantem, & ſimul diſcutientem virtutem poſſident, inter quæ ſpectata virtus diaphoreticorum fixiorum, cum cinnabari, ſuccino & nitro, quæ in pulveris forma cum aquis congruis, vel melius adhuc in potionem redacta porrigi poſſunt. Nobis quidem frequentioris, & probati uſus mixtura hæc: recipe aquę liliorum convallium cum vino, aceti deſtillati ana uncias duas, ſpiritus cornu cervi ſuccinati drachmam, antimonii diaphoretici, cinnabaris, lapidum cancrorum ana drachmam ſemis, ſyrupi corticum aurantiorum drachmas duas. M. Cui nonnunquam, ad levem quendam

dam ſtimulum nerveis ſtomachi fibrillis cum omnibus reliquis conſentientibus inferendum, tantillum tartari emetici adjicere ſolemus, ne tamen vomitum moveat.

§. VIII.

Ad arcendum hoc malum utiliſſima venæ ſectio æquinoctialis.

Sed quia hæc cerebri hæmorrhagia non tantum oppido periculoſa, verum etiam, licet curata fuerit, facile repetit; haud poſtrema medentis cura eo utique dirigenda, quo ejuſdem tam acceſſum, quam recurſum, arceat. Jam recte utique cum *Martiano* & *Ballonio*, ſenſit *Caſp. Hofmannus*, *lib. 3. inſtit. med.* apoplecticos, quotquot ſint, eſſe plethoricos. Ideo, ut ſanguinis redundantia minuatur, danda eſt opera quam maxime. Hunc autem in finem nunquam non utilis ſanguinis miſſio, maximeque illa, quæ circa æquinoctiale inſtitui ſolet tempus, quo ſolennes fere eſſe ſolent ſanguinis & humorum commotiones, naturæque conatus ad eliminandum id, quod eſt in corpore ſuperfluum. Saluti ea propter etiam eſt, vel ipſius *Hippocratis* teſtimonio, hæmorrhoidum fluxus, maxime iis, qui eundem antea jam experti. Sed eundem ſine damno provocare & promovere, eſt utique artis.

Fluxus hæmorrhoidalis, in diſpoſitis, promotio.

Nos ad obtinendum hoc, præter frictiones in ano & admiſſos fotus, maxime proficuam cenſemus hirudinum applicationem. Quibus utiliter adjungitur uſus elixirii balſamici, ex aloe correcta, croco, myrrha & ſuccino, cum menſtruo lixivioſo aquoſo, non ſpirituoſo parati, nec non pilularum balſamicarum circumſpecte datarum. Quæ tamen hæmorrhoides movent, minime adhibenda, ſi nulla ad fluxum adeſt diſpoſitio, ſed tum demum, quando emanere, aut parcius fluere incipit, alias, præſente plethora, plus nocent.

§. IX.

Alvus ſolvenda blandioribus.

Dein ad vindicandum ab incurſu hujus mali corpus, maximum utique eſt præſidium in debito alvi ſeceſſu. Etenim generalis fere canon eſt practicus, neminem facile capitis morbos incurrere, cui officium rite facit alvus. Interim tamen alvina hæc excretio neutiquam proritanda validioribus draſticis, quæ nerveas inteſtinorum tunicas impetuoſius aggrediendo, ſpaſmos ſuſcitant in iis, & inæqualem ſanguinis circuitum inducunt. Blandioribus potius & naturæ amicis hoc expediendum. Inter quæ commendabilia maxime rhabarbarina cum ſalinis abſtergentibus, nec non pilulæ polychreſtæ ac clyſteres.

§. X.

Caute mercandum cum balſamis & aquis apoplecticis.

Quæ præterea a quibuſdam commendantur aquæ & balſama ſic dicta apoplectica, tam interne uſurpanda, quam exterius temporibus, naribus ac nuchæ inungenda, ad curationem æque ac præſervationem hujus mali, noſtra quidem ſententia, in iis, quibus metus hæmorrhagiæ cerebri, plethoricis, ſanguineis, virilis ætatis perſonis, ſunt potius perquam nociva. De quo grave eſt teſtimonium *Dodonæi Stirp. hiſt. lib. 6.* ita habens: *ubi humorum copia adeſt, præſertim ſanguini permixtorum, non tutus hujus* (ſtillatitii lavendulæ liquoris) *uſus eſt, ſicuti neque compoſitionis, quæ ex ſtillatitio vino, in quo hujuſmodi herbæ, flores, ſeminave & aromata macerata ſunt, conficitur, quam plerique temere & indifferenter exhibent. Nam calidorum hujuſmodi caput implentium uſu, & morbus intenditur, & æger in periculum inducitur.* Tutiora longe infuſa theiformia cum aqua, ex herbis cephalicis, meliſſa maxime, betonica, ſalvia, cum cardamomo minori condita, quæ frequentius ſorbillata, ſanguinis motum æqualem ſervant, atque ipſi etiam cerebro nervisque conducunt.

§. XI.

Sed exacta victus ratio tenenda.

Nulla vero ab omnibus erit expectanda incolumitas, niſi ſimul acceſſerit exactum in vita victuque moderamen. Potiſſimum autem ad præſervationem momentum fert quies cum abſtinentia, quo *Celſus* magnos morbos curari perhibet. Quare vitanda ciborum repletio immodica, eorumque

que

que varietas; vitanda vina dulcia potentia, omniaque inebriantia, valida corporis exercitia, maxime poſt cibum. Neque is, qui malum hoc metuit, poſt cœnam ſtatim eat cubitum; neque etiam capite nimis declivi cubet. Si aer ita comparatus, ut geneſi hujus mali ſit accommodus, corpus ei non committendum, ſed pedes maxime a frigore defendendi, quandoque etiam pediluvio tepido immittendi, & in conclavi temperate calido manẽdum. Modus ſubinde inſtituendus eſt placidus, animus liber ſervandus atque tranquillus, ſomnus nec nimis longus, nec nimis brevis ſit. Verbo vitentur omnia, quæ ſupra in cauſarum procatarcticarum numerum relata leguntur.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Balnei calidi Carolinarum uſus valde ſuſpectus.

Comes illuſtriſſimus, fere quinquagenarius, ſanguine ſuccique plenus, aliquot ante annos affectus fuerat aliquoties paralyſi, leviore tamen, cum loquendi difficultate. Inde petiit vicinas ditioni ſuæ Carolinas, iiſdemque uſus eſt tam interius, quam exterius. Sed quum inconſulto id feciſſet medico, neque ſanguinis miſſione, neque alvi purgatione, corpus prius rite præparaſſet, accidit, quum in balneum nimis adhuc calens deſcenderet, ut ſubito ſenſuum tam internorum, quam externorum uſu privaretur omni, ſequuta mox reſpiratio valde citata, cum convulſivo quodam pectus attollente motu, arteriæ pulſarunt valide cum quadam duritie, & facies intenſe rubuit. Secta fuit vena, admotum quoque naribus ſternutatorium, quo vehementior pectoris concuſſio cum ſummo ſtertore inducta. Latus ſiniſtrum totum omnis motus ac ſenſus fuit expers, manus tamen in eo convulſa perpetuo agitata. Mens plane non ſibi conſtitit & intra quinque horas excepit mors. Poſt quam ingens ſanguinis ac ſeri ſanguinolenti copia, per viginti quatuor & longius horas, e naribus manavit.

Epicriſis.

Si ullus thermalium aquarum ad balneum uſus circumſpectionem poſcit ac prudentiam, certe eſt Carolinarum. Harum enim ea indoles, ut terreo calcareo, nec non martiali quo pollent principio, corporis ſuperficiem conſtringant valide, & ſanguinem ac humores ad interiora agant. Atque hinc eſt, quod œdematoſos pedum tumores abigant cito, ac ubi corpus ſpaſmis obnoxium eſt, ſimulque vaſa ſanguine turgent, graves paſſiones, cordis palpitationem vehementem, capitis dolorem acutum, cum virium dejectione & artuum debilitate inducere, quin febrem continuam æque ac intermittentem accendere valent. Ea vero propter etiam non mirandum, quod in illuſtriſſima hac perſona, ſanguine redundante & præſente jam in capite ad humorum ſtagnationem diſpoſitione, uſu inconſulto, ſanguis cum impetu fuerit congeſtus ad caput, ac tam in ipſius interioribus, quam exterioribus vaſa rupta, lethali cum eventu. Id enim luculenter arguit ſanguinolentum illud largum poſt mortem narium profluvium, quod factam in cerebro hæmorrhagiam ſemper prodit. Quod autem ſternutatorio admoto increvit ſpiritus cum ſtertore difficultas, id utique monet medentes, ut in apoplexia ſanguinea parcum eorum, quę ſternutamenta movent, & circumſpectum, ſedato prius ſanguinis ad caput impetu, habeant uſum, ne ſanguis majori cum vehementia ad locum, cui ſtimulus impreſſus, ruat mortemque acceleret.

OBSERVATIO II.

Ex purgante acriori recidiva lethalis.

Fœmina generoſa, quinquageſimum ætatis annum agens, conſtitutionis ſanguineæ & texturæ admodum teneræ ac mollis, copioſum ſemper experta fuerat ſanguinis per menſes fluxum.

Sed

Sed quum is quadrageſimo nono anno ob ætatis rationem retineretur, ipſa de anxietate & anguſtia præcordiorum, inflatione in latere abdominis ſiniſtro, gravitate & flacciditate artuum, vertiginoſo capitis ac gravativo dolore, cum ſomno inquieto & interrupto, graviter cœpit conqueri, licet vultum rubicundum admodum exhiberet. Accedente tandem hyeme, adeo exacerbata fuerunt hæc omnia, ut medici auxilium implorare cogeretur, qui ad diſcutiendos flatus ſalia dedit volatilia oleoſa, itemque carminativas eſſentias, ac prætera porrexit purgantem pulverem, ex reſinæ jalappæ ſcrupulo dimidio ac tartari vitriolati granis ſex. Quo quum ſexies non ſine acerbis torminibus fuiſſet purgata, inſequenti nocte inſultu correpta eſt apoplectico, pulſu tamen & reſpiratione adhuc integra. Secta fuit vena protinus, & injectus clyſter acris; quibus ad ſe quidem rediit attonita, ſed ſuperfuit aphonia magnaque capitis debilitas. Hæc ut tolleret & recidivam arceret morbi artifex, obtulit denuo purgantem cum aqua liliorum convallium pulverem, ex reſinæ jalappæ granis 12. & vitriolati tartari granis 10. Quo aſſumto, elapſa vix hora, rediit apoplexia, & miſeram brevi tempore tradidit morti.

Epicriſis.

Inclinant utique in ſanguineam apoplexiam ſanguineæ fœminæ deſinente menſium fluxu, eaque propter venæ ſectione opus habent quam maxime, ne accedentibus aliis cauſis, in actum erumpat diſpoſitio. Ad quod ſi quicquam aliud efficax eſt certe uſus purgantium validiorum ac tormina inducentium. Quæ inter merito numeranda funeſtis multis effectibus infamata jalappæ reſina in pulvere data; quippe quæ deglutita in ſtomacho facile coit, ac plicis nerveæ inteſtinorum tunicæ adhæreſcens, ſpaſmos ciet ac oppido doloroſas tenſiones, quibus utique ſanguis urgetur ad ſuperiora, ibidemque effectus edit exitiales. Quo magis patet, graviter peccaſſe medicantem, qui accedente poſt oblatum hoc purgans apoplexia leviore, hac remittente, idem obtulit iterum in tanta copia, eoque recidivam induxit graviorem ſimul atque lethalem. Ac licet haud adeo incongrua videri poſſit noxios humores ad inferiora deducendi intentio, clementioribus tamen laxantibus, vel etiam clyſteribus id fuiſſet perficiendum, non iis, quæ inteſtinis ſpaſmos, ex torminibus cognoſcendos, inducunt, eoque ſanguinem ad caput urgendo, ut ibi perrumpat & lethum inferat, faciunt.

OBSERVATIO III.

Apoplexia levior, in graviorē & lethalem mutata.

Theologus celeberrimi nominis, quinquageſimum nondum ingreſſus annum, floridæ & ſanguineæ conſtitutionis ac vividi ingenii, ſanus ſemper ac vegetus, ob peculiares quoſdam ejus famæ ac exiſtimationis infeſtos caſus, in impenſam animi perturbationem cum anxio dolore & mœrore conjectus, & valde inquietus ſub parco etiam ſomno, ad levandum animum & ſupprimendam melancholiam, poculis vini, quæ aliàs etiam amabat, paulo largius ſe ſubinde invitabat. Procedente inde tempore ciborum amittebat appetentiam, & vacillante digeſtione perpetuis fere vexabatur ructibus ſine ullo ex alvo conſtipata prodeunte flatu; labaſcere incipiebant vires, ingenti quoque præcordiorum dolore & anguſtia premebatur, mœſtis ſimul mentem fatigantibus cogitationibus, repentine & inopinato cum omnium ſenſuum amiſſione cecidit in terram, pulſu tamen & reſpiratione manente ſalva; collectis vero intra bihorium, poſt remedia idonea data, paululum viribus, ad ſe redit, ſed inde de genuum imbecillitate, de torpore & languore dextri lateris, nec non de debilitate memoriæ anxias inſtituebat

que-

querelas. Proprio ſuaſu petit Carolinas, non modo ut affectum depulſaret hypochondriacum, ſed itinere & converſatione mœſtabundas animo excuteret afflictiones. Quum ego jam præſens eſſem, enixe meum etiam quæſivit conſilium: ſuaſi ut moderatius biberet temperatiorem illum fontem vulgo *Muhlen-Brunnen*, quo per viginti dies inſigni cum euphoria utebatur. In reditu vero quum celebrem pertranſiret urbem, invitatus ab amicis, lautiſque conviviis exceptus nimium indulſit genio & vini potui. Sub nocturno frigido cœlo in patriam reverſus, de ſpirandi anguſtia & anxietatibus conqueſtus ſumſit diaphoreticos quoſdam pulveres, a quorum uſu purpura rubra in univerſo corpore comparere cœpit, conquerenti ſimul de immani capitis dolore medicus in conſilium vocatus venæ ſectionem in pede commendavit. Explorans meam de hoc remedio ſententiam, prorſus eam diſſuaſi ob metum recurſus purpuræ ad interiora. Medico nihilo minus magnum periculum ex neglectu venæ ſectionis prædicente, admiſit eam, quæ in pede ſatis largiter celebrabatur. Non ita multo poſt præcordialis anxietas majora ſumſit incrementa ſub extremorum refrigeratione, & purpura diſparente improviſo vehemens inſultus ſequebatur apoplecticus cum omnium ſenſuum amiſſione, cum ſtertore, pulſu valido & inæquali, facie exiſtente tumida & rubicunda. Quo gravi affectu intra octo horas Vir magnæ doctrinæ & ingenii in meliorem vitam transferebatur.

Epicriſis.

Plura in hac hiſtoria ſunt memoratu digna, quæ in uſum pathologico-therapeuticum animadverti poſſunt; ac primum, quod in homine ſanguinei temperamenti, quando mœrori diuturno & gravi adjungitur prava diætæ ratio, inque primis immoderatior vini uſus, ſyſtema nervorum ita infirmari poſſit, ut pathemata formaliter hypochondriaca progignantur, quæ non facile alias in ejuſmodi temperamentum incidunt. Notandum quoque eſt, quod ob diuturnas mentis fatigationes & labores cum mœrore diutius infeſtante conjunctos, tam imbecille reddi poſſit cerebrum nervorumque ſyſtema, ut ad inſultus apoplecticos evadat diſpoſitum. Inſuper noſtro in ægro primus inſultus fuit leviſſimus, a ſolo impetuoſiori ſanguine ex imo ventre ad caput per ſpaſmos obortus, qui venæ ſectione, ſtagnantem in vaſis cerebri ſanguinem reſolvente & divertente, brevi potuiſſet ſubmoveri. Quia vero nullus affectus facilius recurrit, quam apoplecticus, præſertim ſi non accurata & exquiſita vivendi ratione, idoneiſque remediis avertatur; factum hinc eſt, ut poſt uſum Carolinarum, quæ magnum quidem hypochondriacorum præſidium ſunt, minus vero morbis capitis favent, non obſervata accuratiori diæta, gravior dein inſultus ſubſecutus fuerit, & quidem in noſtro ægro lethalis, dubio procul, quod a larga venæ ſectione purpuracea materia ad interiora violentia majori converſa, ſpaſmos ſuſcitavit, quibus ſanguis impetuoſius adactus ad caput, tandem intus vaſa diſruperit. Cæterum de apoplexiæ aliis cauſis, ſpeciebus, & obſervationibus huc pertinentibus, in Parte 3. *de mortis ex atonia ortis*, fuſius egimus.

SECTIO II.

DE DOLORIBUS ET SPASMIS VARII GENERIS INTERNIS ET EXTERNIS NEC NON ARTHRITICIS ET RHEUMATICIS.

CAPUT I.

De Dolore Cephalico.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio Dolor cephalicus eſt valde moleſta in membranis capitis nervoſis a variis cauſis diſtractis ſuſcitata ſenſatio, quæ pro differenti gradu & loco varia & gravia ſæpius poſt ſe trahit ſymptomata.

§. II.

Sedes dolorum. Dolor diverſa in capite occupat loca, cujus rei nulla alia ſubeſt ratio, quam quod diverſis intra & extra cranium nervoſis membranis illud inſtructum ſit. Extra cranium occurrit tenuis ſed ſatis valida & exquiſitæ ſenſationis membrana, quæ immediate id cingit, & a carotide externa plures accipit in anteriori, media & poſteriori parte arteriolas; ramulos vero nervorum e vertebris colli & pari ſeptimo cerebri. Cohæret autem *in pericranio.* pericranium cum muſculis cranio vicinis ac per ſuturas cum duræ matris exteriori lamina: in qua membrana frequentiorem certe doloris cephalici ſedem reponimus; quod inter alia, idonea ad leniendum gravem dolorem externe applicata remedia, ſub forma emplaſtri vel epithematis, item ex fonte chirurgico, ſcarificationes, ſetacea, cauteria inuſta & veſicatoria, clare ſatis atque perſpicue demonſtrant. *in cute.* Neque tamen excludere hic volumus ipſam quæ caput tegit cutem, præſertim interiorem ejus partem vicinam pericranio, a qua etiam ſeparari poteſt, & quam plura ſanguifera percurrunt vaſa, tunc præcipue doloris ſedem conſtituentem, ubi is magis ſolet eſſe obtuſus, gravativus & preſſorius, cum in pericranio magis ſit acutus.

§. III.

Neque immunis a doloribus eſt *in dura matre.* interior, quæ cerebrum cingit membrana, ſic dicta dura mater, quæ ex fibris valde tendinoſis & nervoſis contexta atque ex duplici lamina conflata eſt, & a quinto & ſeptimo nervorum pari ramos accipit; arteriolis vero tribus donata: prima oritur a carotide interna, quæ ad anteriorem duræ matris partem abit, ſecunda, a carotide externa, quæ per foramen proprium intrat cranium & ad mediam partem vergit, tertia, a vertebralis internæ ramo externo, quæ per foramen jugularis internæ ingreditur cranium & ad poſteriorem duræ matris partem ſpectat. Rarior quidem ibi dolorum ſedes,

ſedi

ſed multo periculoſior: nam ſi ſanguis in ejus vaſis diu ſtagnat, vel copia aut acrimonia eorum vim motricem valde lædit, quam facile graviorem morbum capitis; atque in acutis phrenitidem vel convulſionem, præſertim ſi dolor ſit pulſatorius; in chronicis morbis paralyſin, hemiplexiam, nec non affectus ſoporoſos poſt ſe trahit.

§. IV.

Reliquæ membranæ ſedem non conſtituunt. Reliquæ tenues illæ membranæ, quæ cerebrum immediate involvunt, utpote pia mater atque arachnoides, quæ poſterior tamen potius externa piæ matris membrana videtur, celluloſum interſtitium efformans per quod vaſa repunt, noſtra quidem ſententia minime moleſtæ ſenſationis ſedem conſtituere videntur, *Ratio.* eo quod careant fibris tenſibilibus nervoſis elaſticis, atque etiam nervulorum ramulis ibi non conſpiciendis. *Sed tamen mēbrana pituitaria.* Denique membrana valde exilis & ſenſilis, quæ ex tunica pituitaria naſcitur, & ſinus oſſis frontis inveſtit, non raro præbet acutiſſimi doloris domicilium.

§. V.

Diſcrimen. Ingens doloris in capite, ratione loci quem occupat, item ratione vehementiæ ac diuturnitatis diſcrimen eſt, quo inde etiam diverſa ab auctoribus ipſi impoſita ſunt nomina. *Inter cephalalgiam & cephalæam.* Nam ſi levior eſt, & modo partem capitis afficit, dicitur cephalalgia; ſi diuturnior & gravior, ac totum caput occupat, cephalææ nomen accipit, quam Galenus ita optime deſcribit: *pr.3. tr.2. cap.35. cephalæa eſt dolor totius capitis diuturnus ægreque ſolubilis, qui a parva occaſione vehementes habet exacerbationes, adeo, ut neque ſtrepitum, neque vocem violentam, neque luminis ſplendorem, neque motum tolerare poſſit patiens, ſed tranquillitatem & obſcurum cubiculum quærat, idque ob doloris vehementiam; quippe alii ſe malleo percuti arbitrantur, alii caput contundi diſtendique ſentiunt, ac paucis ad oculorum radices dolor extenditur: quo in dolore totam capitis membranam vehementer affectam eſſe non dubitamus.*

§. VI.

Inter hemicraniam. Sæpius fit, ut unum tantum latus dolor obſideat, altero ſalvo & ſine dolore; tunc græce hemicrania vocatur. Interdum etiam in certo tantum verticis loco circumſcripto fixus hæret, ita ut vix magnitudine groſſum vel imperialem æquet, *& clavū hyſtericum.* mulieribus & quidem hyſtericis familiaris; qui clavi nomine inſignitur. Qandoque dolor frontem & loca ſupercilia acutiſſimus obſidet: alius ſolum ſyncipus, alius occiput, alius virticem prope ſuturam, alius tempora magis occupat. Neque una eademque ſolet eſſe ſenſatio: nam alius acutus, pungitivus, lancinans dolor eſt, alius contuſivus, gravativus & preſſorius, alius rurſus conſtrictorius, quidam æſtuoſus & inflammans, alius frigidus eſt qualis in mulieribus potiſſimum verticem ferire ſolet, ut quaſi ſe glaciem gelidam in ipſo geſtare conquerantur.

§. VII.

Cauſa generalis. In genere omnis doloris cephalici cauſam, a liberiori & æquabili ſanguinis per vaſa ſanguifera, quibus cutis capitis, pericranium, ipſaque dura mater inſtructa ſunt, progreſſivo & circulari motu impedito, tanquam a fonte derivamus. Nullus certe medicorum exactius, & ſecundum leges mechanicas, geneſin doloris hujus demonſtravit, ipſo Hippocrate, qui *lib. de flatibus* §. 13. ita rem perbelle exprimit: *ſanguinis*, inquit, *tranſitus in capite magna anguſtia coarctatus, cujus abundantia ac concluſio dolorem excitat. Sanguis enim ipſa natura calidus exiſtens, vi coactus, per anguſtam viam tranſire celerrime non poteſt, cum multa impedimen-*

mento ſint obſtacula & oppilationes; quapropter etiam pulſus circa tempora. Qui ſane locus, Hippocrati non penitus incognitum fuiſſe ſanguinis progreſſivum motum ex arteriis in venas, ſatis abundeque declarat: obſtacula enim, quæ liberiorem tranſitum denegant vocat oppilationes, quæ in vaſis revehentibus, quia carent impulſu, unde tardior & lentior motus, conſiſtunt. Id quod etiam diſſectiones ex gravi cephalæa mortuorum confirmare videntur: nam teſte BONETO, WEPFERO, PECHLINO aliiſque, ſinus cerebri, jugulares etiam internæ & externæ venæ, ſanguine mucoſo craſſo, imo pſeudopolypis ſubinde infarctæ fuerunt repertæ: quod etiam nos in malo epileptico demortuis aliquoties obſervavimus. Si enim major ſanguinis copia ad caput fertur, quam ipſæ venæ eadem celeritate reducere poſſunt, vaſa arterioſa, & inter hæc maxime minima & capillaria, a congeſto ſanguine valde diſtenduntur & ipſæ membranæ inſigniter tenduntur; qua ratione triſtis illa ſenſatio excitatur.

§. VIII.

Pro conditione ſanguinis variæ doloris ſpecies enaſcuntur.

Notandum vero hoc loco eſt, quod pro conditione, intemperie vel vitio ſanguinis, ſi vel nimia copia peccat, vel nimis ſpiſſus & glutinoſus, vel ſero valde acri refertus eſt, alia etiam atque alia inde doloris ſpecies enaſcatur. Nam quando is impetuoſe & nimia copia in membranas irruit, quod præcipue de plethoricis & ubi conſueta per nares fluxio ſupprimitur, nec non de adoleſcentibus valet, dolor totum caput occupare ſolet; quod tunc calet, tumet, dolet, rubet, vaſa turgeſcunt, fortiter pulſant, præſertim circa jugulum & tempora, nares aridæ & ſiccæ ſunt, fauces ardor & ſitis occupat. Talem dolorem veteres a cauſa calida ſuſcitari dixerunt.

§. IX.

Quando dolor gravativus, obtuſus & preſſorius?

Ubi ſanguis in vaſis capitis collectus multo ſcatet & mucido ſero, vel ex obſtructa aut ſuppreſſa, quod ſæpius accidit, coryza aut gravedine, dolor in capite oboritur, tunc magis gravativus, obtuſus, preſſorius, maxime in antica parte atque in fronte eſſe ſolet, quandoque etiam caput inſtar ponderis grave eſt, ut vix in altum poſſit elevari. Non raro evenit, ut in ipſius capitis cute, in vertice præſertim, tumores quibus digiti imprimi poſſunt exſurgant, pulſu interea languido, facieque livida exiſtente. Quod inde a longo jam tempore CELSUS notavit, *lib.* 4. *cap.* 2. ita diſſerens: *præter hæc invenitur genus doloris, quod poteſt longum eſſe, ubi humor cutim inflat, eaque intumeſcit & prementi digito cedit*. Veteres hujuſmodi dolorem a cauſa frigida deduxerunt.

§. X.

Qualis a lue venerea?

Deterior doloris & magis pervicacis ſpecies eſt, qui accidit lue venerea valde affectis, cum materia ſeroſa, acris, cauſtica firmius pericranio inſidet & interdum ipſum cranium carioſum reddens difficillime remediis cedit atque ſaneſcit. Ejuſdem generis eſſe ſolet is dolor, qui a materia ſalino-cauſticæ indolis ad habitum corporis propulſa & poſtea retrocedente naſcitur; uti id in arthritide, podagra, ſcabie, eryſipelate capitis, gutta roſacea laborantibus, ſæpius in praxi obſervavimus. In variolis & morbillis, antequam peccans materia naturæ robore ad extimam cutem propellitur, vel, quod pejus, ſi repellitur, atrox ſæpe cum febre aut delirio, vel in infantibus cum epilepſia, dolor caput torquet; quo caſu, ubi materia exigua cauſtica dolorem efficit, præternaturalis & vehemens membranarum potius ſtrictura, quam earundem diſtenſio, quæ a copia ſeri & ſanguinis magis fit, locum habet.

a materia ſalina?

§. XI.

§. XI.

Symptomata doloris acutiſſimi. Sæpius in capite dolor eſt acutiſſimus, fere intolerabilis, fixus & diutius affligens, qualis totius corporis & animi vires peſſundat, ſomnum tollit, concoctionem impedit, nauſeam & ciborum faſtidium parit, & alios ſæpe graviſſimos capitis & nervorum morbos, ut ſunt vertigo, oculorum caligo & ſuffuſio, cæcitas, aurium tinnitus, convulſio, epilepſia, poſt ſe trahit, atque etiam reliquas nervoſas corporis partes in conſenſum trahendo, vomitum, alvi ſtricturam, extremorum refrigerationem, faciemque moribundo ſimilem efficit. Id quod a veteribus quoque animadverſum videmus. CELSUS enim *lib.* 4. *cap.* 2. ſcribit: *cephalææ notæ ſunt: horror validus, nervorum reſolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, vocis ſuppreſſio, corporis refrigeratio, animæ defectio.*

§. XII.

A quibus cauſis producatur. Ad geneſin doloris cephalici quod attinet, conſideratione etiam digna eſt nativa vel a parentibus tracta nervoſarum capitis partium imbecillitas; pars enim quo debilior, id eſt vi tonica & elaſtica ſua naturali valde privata, eo facilius & promtius humorem alienum admittit, recipit ac retinet, atque inde ſtagnatio, partiumque nervoſarum afflictio contingit. Novimus ſæpius cephalalgiam hæreditariam, a parentibus debili capitis conſtitutione præditis acceptam; vidimus etiam a diuturno animi mœrore, a præpoſtera Venere, a nimiis lucubrationibus & mentis fatigationibus, item a nimis crebra ſanguinis miſſione, vel effrenibus hæmorrhagiis caput ita debilitatum fuiſſe, ut graves inde dolores, nec non alii, qui vehementer caput infeſtant morbi, exorti fuerint.

§. XIII.

Cauſa remota quoque frigus. Neque ex claſſe cauſarum, quæ vocantur remotæ, excludi debet frigus, quod uti omnibus nervoſis partibus, ſi jam dolore premuntur infeſtum eſt, & liberam tranſpirationem per cutim impedit: ita maxime nocet, ſi capiti denudato admittitur, vel ſi id non ſatis contra nocturnum frigus fuerit munitum, vel etiam, ſi a longo ſermone vel motu corporis nimio, aut a ſole, aut ab ira, vel ab ingeſtis largius potibus ſpirituoſis & inebriantibus incaleſcens pluvioſo cœlo, nocturno præſertim, repente exponitur.

§. XIV.

Cephalalgia ſymptomatica. Memorandum id quoque eſt, cephalalgiam ſæpius tantummodo eſſe ſymptoma, quod morbo demum accedit. Ita frequentius febribus continuis, intermittentibus quoque, & inter has maxime quartanæ jungitur: atque vix quicquam in praxi crebrius occurrit, quam quod menſibus inordinate prodeuntibus vel imminentibus, caput doleat graviſſime; ſpaſticæ videlicet dum ex imo ventre ſtricturæ, in caput ſuum effectum exerunt. Digeſtionis vitio & affectu ſic dicto hypochondriaco laborantibus frequenter aſſociatur: nam ſi prima regio vitioſorum humorum colluvie ſcatet, & inde oborientes ſpaſmi ac flatus, humores ad caput plus juſto urgent; nimia eorum congeſtio, vaſorum diſtenſiones, a quibus tunicarum nervoſarum læſio fit, parit. Conſtat etiam hemicraniæ cauſam, a ſtomachi vitio frequentius oriri, dum hoc non bene coquente, multæ generantur cruditates, quæ cum ſucco ciborum chyloſo permixtæ, per thoracicum ductum ad cor adductæ, ac protinus ad caput delatæ, antequam per congrua corporis emunctoria expurgatæ fuerint, dolores periodicos efficiunt; qui abſoluta digeſtione ut plurimum invadunt. *it. hemicrania.*

§. XV.

Puerilis ætas, quare cephalalgiæ obnoxia? Obſervamus porro ætatem puerilem valde doloribus eſſe obnoxiam, tum quod in hac ætate minus exacta ſervatur diæta & ventriculus cibis dulcibus, fructibus horæis, placentis ac lacticiniis oneratur; tum quod etiam

ver-

vermes, quibus gignendis pueri peropportuni ſunt, cauſam hujus mali præbent, dum putres & corrupti humores ad caput cum chylo delati, mēbranis motricibus elaſticis tonum & robur naturale auferunt. Sciendum quoque eſt, non ſemper & continenter dolorem hunc cruciare, ſed dilucida ſua ac definita interdum habere intervalla, ut magno ægrorum ſolatio ſubinde remittat, & ad notabile etiam tempus ægros deſerat, qui certis tamen poſtea horis, diebus, imo menſibus & annis revertitur: certo tunc indicio, cauſam magis in remotis partibus, maxime omnium in ventriculo ac viſceribus imi ventris hærere; quorum vitio ſanguinis liber progreſſus per univerſum corpus, maxime per caput, ubi impeditur, dolor excitatur: quod inprimis in viris, qui fluxui hæmorrhoidali ſunt vel fuerunt obnoxii, vel malo hypochondriaco affecti, obſervavimus.

Interdum remittit dolor.

§. XVI.

Neque ſemper ſine periculo cephalalgia eſt: nam ſi cauſa doloris magis intra cranium inque membranis cerebri conſiſtit, ſique dolor vehemens & aſſiduus cum febre excruciat & ſomnum pæne omnem adimit, phrenitidem non raro prænunciat; ſi vero ſubito in hypochondriacis vel in melancholiam pronis, præſertim graviori animi affectu præcedente oritur, & ſomnum atque appetentiam aufert, ac cum auditus difficultate vaſorumque interna pulſatione jungitur, hæc vero cuncta ſine febre fiunt, furorem præſagit. Ubi vero ſubitum & peracutum in capite dolorem aurium tinnitus, difficilis inceſſus, genuum imbecillitas, & impeditus tarduſque ſermo ſequitur, ſignum eſt futuri morbi attoniti vel etiam hemiplexiæ; qui tamen magis in oppoſito latere quam in affecto excruciat, dum hoc percipiendo dolori non amplius par eſt. Neque prætermittendum eſſe cenſeo, quod in adoleſcentibus & junioribus, frequentiores cephalalgiæ, futuræ arthritidis vel podagræ indicium præbeant.

Prognoſis.

Indicationes Curatoriæ.

§. I.

Quod attinet ad curationem hujus mali, cum variæ ejus ſint cauſæ, probe eæ debent diſcerni, quia eiſdem removendis, omnis medendi ratio ſuperſtructa eſſe debet. In genere tamen omnes ſcopi hunc morbum curandi, ſequentibus abſolvuntur indicationibus. Primo ſanguis & humores impetuoſe ad caput congeſti ſi fuerint, partim ad loca ignobiliora derivandi, partim idoneis remediis diſcutiendi ſunt. Secundo ſtricturę membranarum capitis ſpaſticæ, quarum cauſa plerumque eſt acris cauſtica materia, relaxandæ ſunt, ut liberius fluida, quorum curſus per has impeditus fuit, nunc progredi poſſint. Tertio cauſa materialis vitioſa, peccans intemperie, temperanda & per convenientia emunctoria placide ſubducenda. Tandem ad avertendas recidivas, capiti & toti nervorum ſyſtemati idoneis remediis præſertim accurato diætæ & vitæ regimine robur conciliandum.

Indicationes quatuor.

§. II.

Si cauſa doloris eſt nimius ex inferioribus locis ad caput per ſpaſmos appulſus & irruens ſanguis, non facile pręſentius auxilium quam in ejus miſſione poſitum erit, quæ in locis non procul a parte affecta, melioris derivationis cauſa inſtituenda eſt; videlicet ſub lingua aut in fronte, vel venæ jugularis externæ inciſione, aut hirudinum pone aures applicatione; hac tamen adhibita obſervatione, ut ſi corpus nimis turgeat ſanguine, primo vena circa pedum talos pertundatur, poſtea ſequente vel ſecundo die vena circa caput aperiri poteſt. Conſultum quoque judicamus, ante ſanguinis detractionem, alvum ſordibus deplere, quod commode & inſigni cū levamine clyſteribus fieri poteſt domeſticis, vel etiam per infuſum mannatum & rhabar-

Quando venæ ſectio conferat.

barinum, adjecto ſale quodam aperitivo, ut cremore tartari, vel ſale Sedlizenſi.

§. III.

Quibus orgaſmus ſedandus.

Ad compeſcendum vero nimium ſanguinis abundantis & ebullientis orgaſmum, mixturam blande diapnoicam & temperantem, ex aqua florum tiliæ, liliorum convallium, ſambuci, ceraſorum nigrorum, antimonio diaphoretico, nitro purificato, cornu cervi uſto, cinnabari & ſyrupo papaveris albi compoſitam, dare expedit. Externe vero epithema diſcutiens & temperans fronti & capiti cum linteo duplicato eſt applicandum, cujus formula hæc eſſe poteſt: Recipe aceti roſacei, rutacei ana unciam & dimidiam, ſpiritus roſarum drachmas duas in quo camphoræ grana ſex ſoluta, nitri purificati ſcrupulos duos, olei ligni Rhodii guttas quindecim: vel ſequens emulſio cum fructu uſurpari poterit. Recipe nucleorum Perſicorum, amygdalarum amararum ana unciam dimidiam, ſeminis papaveris albi drachmas duas, aquæ roſarum, florum ſambuci, ceraſorum nigrorum dimidiam, camphoræ in oleo amygdalarum dulcium ſolutæ grana quinque. M. D.

§. IV.

Quid faciendum ſi a ſero viſcido dolor oritur.

Alia vero medendi ratione opus eſt, ſi a ſeri viſcidi & vitioſi intra vel extra cranii membranarum vaſa ſtagnantis copia, dolor cum torpore & gravitate ſæpe valde diuturnus innaſcitur, ubi nec ſanguinis miſſiones, nec leniora laxantia quicquam efficaciter præſtare poſſunt, ſed tum dare convenit paulo valentiora, quæ craſſos glutinoſos humores diſſolvendi & ſimul per alvum expellendi facultate pollent. Id quod utrumque egregie præſtant, quæ ſequuntur pilulæ: Recipe gummi ammoniaci depurati, ſagapeni, myrrhæ electæ, aloes roſatæ, extracti hellebori nigri, reſinæ jalappæ, mercurii dulcis, cinnabaris præparatæ ana drachmam dimidiam, extracti croci, pulveris caſtorei, ſalis ſuccini ana grana 15. M.F. Pil. ex ſcrupulo numero 12. quorum ſex veſperi, & ſex poſtero die mane ſumi poſſunt; quo tempore etiam ab omni cibo abſtinendum & tenuia tantum juſcula ægro præbenda ſunt: tribus vero diebus exactis, idem repeti poteſt remedium. Vacuata ſic ſufficienter vitioſi ſeri copia, medicina utendum eſt tonica roborante & ſimul diuretica; quo fine ego multoties mixturam, quæ ex tincturæ antimonii acris partibus quatuor, eſſentiæ ſuccini & ſpiritus bezoardici Buſſii, vel tartari & liquoris noſtri anodyni mineralis, ſingulorum partibus duabus erat compoſita, ſummo cum fructu expertus ſum; cujus uſus, doſin bis vel ter de die ſumendo, per ſeptimanam & ultra continuari poteſt. Nam quæ fibras torpidas roborando earum vim motricem elaſticam excitant, ſimulque urinæ fluxum promovent, ea in hac cephalalgiæ ſpecie, quæ ab extravaſato ſero intra cutim & cranium, vel etiam in ipſo cerebro oritur, valde proficua obſervavimus. Præter hæc autem cum CELSO, laborem & exercitationem uſque ad ſudorem, vehementem fricationem, & cibos ac potiones quæ urinam movent, in tali doloris genere commendamus.

§. V.

Adhibenda externa prioribus in caſſum adhibitis.

Si his in uſum vocatis dolor non diſcutitur, confugiendum etiam ad externa, inter quæ veſicatoria virtutis ſunt expertiſſimæ, quia pernitioſo ſtagnanti humori exitum concedunt. Nos in uſu habemus emplaſtrum meliloti, cujus uncia cum drachma cantharidum miſceatur, adjectis granis aliquot camphoræ. Hoc magnitudine thaleri nuchæ applicari, & poſtea renovando illud, per longum tempus continuari poteſt; quod ſine ullo incommodo inſignem ſeroſi humoris copiam fundit. In malo graviori autem & ubi a ſero ſub cute capitis ſtagnante, tumor viſu, nec non ex dolore tactu cognoſcitur, B. WEPFERUS toti raſo capiti emplaſtrum

veſi-

viſicatorium inſtar cucuphæ impoſuit, cujus effectus hic fuit, ut ſine obortis veſicis magnam ſeri viſcidi ſubtraxerit copiam: quod remedii genus jam tum ab ipſo RIVERIO, vide *ejus obſervat.* in pertinaci capitis dolore, ſummo cum fructu uſurpatum fuiſſe animadvertimus.

§. VI.

In dolore fixo quid conferat?

Interdum fit, ut præter conſuetudinem intenſus dolor, certum duntaxat locum occupet, a materia fixius & paulo profundius membranis inhærente, oriundus; quo caſu medicus Gallus cum prudentia doctus & in obſervatione curioſus CHESNEAU, vide *ejus obſervationes*, miraculoſum plane herbæ ranunculi pratenſis impoſitæ veſicantem effectum, non ſatis prædicare poteſt: de cujus herbæ ſpecie ſcribit, quod foliis anemonæ aſſimuletur, & maſticata linguam mordeat quam maxime; hujus folia in mortario marmoreo contuſa, & ſimul emplaſtro perforato appoſito, parti applicare jubet. Videtur hæc herba autem haud diſſimilem cum moxa poſſidere effectum, quæ etiam in ejuſmodi dolore a medicorum peritiſſimis magnopere æſtimatur. Ego rebus ſic ſtantibus, felici aliquoties cum ſucceſſu, raſæ prius quam occupavit dolor parti, ſiccum ſal volatile ſalis ammoniaci, cum ęquali parte pulveris ſinapi mixtum imponi juſſi, eo quod paulo fortiorem diſcuſſionem, tam profunde inhærens vitioſus humor requirat.

§. VII.

Quid in gravativo?

Ubi vero dolor a ſuppreſſa coryza, ſive a muco, intra narium concamerationes & ſinus, detento oritur, expedit crebro, ſal quod vocatur Anglicanum, & nihil aliud eſt, quam ſal volatile ſiccum ſalis ammoniaci, cum oleo cephalico, ut lavendulæ vel majoranæ exaltatum, naribus admovere, vel etiam errhinum pulverem leniter ſternutationem moventem, qui ex herba majoranæ, betonicæ, maro vero, floribus benzoes & pulvere caryophyllorum concinnatur, ad interiora narium admittere.

§. VIII.

Quomodo tractandus qui fit a ſero & ſanguine corrupto?

Quod ſi vero cauſa chronici & immanis doloris, in valde corrupti ſeri & ſanguinis maſſa, ut fit in lue Gallica & ſcorbutica, fundamentum ſuum habet, tunc utique neceſſarium eſt, congruis & ſpecificis remediis hiſce morbis ſanandis accommodatis cauſam morbi aggredi; quo faciunt quam maxime lignorum decocta cum antimonio crudo, ſi prius humores corrupti per alvum probe, per ejuſmodi quas jam ſupra dedimus pilulas, excluſi fuerint. Multum etiam tunc ex diæteticis confert abſtinentia ſive inedia per unum vel alterum diem, nec non labor & exercitatio corporis ad ſudorem uſque. Utile quoque eſt, in pertinaci tali morbo, ab impuro qui naſcitur ſero, per medicinam, ſudorem provocare: cui ſcopo egregie ſequens pulvis ſatisfacit. Recipe cinnabaris nativæ præparatæ, ceruſſæ antimonii ſive bezoardici mineralis, ſalis volatilis viperarum vel cornu cervi, nitri purificati, ſingulorum grana 10. camphoræ granum dimidium, pro doſi, deſuper bibendo decoctum ſanguinem purificans.

§. IX.

Quid in hemicrania proficiat.

Hemicrania & præſertim periodica, cauſam latentem ut plurimum prima in regione habet, quando ventriculus cum annexo duodeno, vitioſa humorum colluvie refertus eſt, quam lenioribus tunc emeticis evacuare proficit: alvum quoque ducere, & per inferiora ſordes expurgare, noxiumque humorem a capite derivare, interdum valde eſt neceſſarium; id quod optime, per pilulas polychreſtas balſamicas, fieri poteſt. Poſtea elixiria ſtomachica, tonum ventriculi & inteſtinorum roborantia, ſunt ſubjungenda. Si vero ab inordinato menſium vel hæmorrhoidum fluxu, cauſa doloris naſcitur, remediis quæ ſalutares excretiones in juſtum & conveniens-

venientem ordinem redigunt, prudenter eſt utendum.

Cautelæ & obſervationes clinicæ.

§. I.

Quomodo & quando dolor leniendus.

Abſoluta ſic doloris cephalici cura, quaſdam neceſſarias adhuc cautelas & obſervationes ad eam ſpectantes ſubjicere haud erit inutile. Quandocunque dirus & acutus dolor, præſertim qui conſiſtit in ſyncipite & ſinubus frontalibus, tanta vi pollet, ut vires mirum in modum frangendo, vitæ diſcrimen minetur, ablatio cauſæ morbi minime erit prius exſpectanda, ſed ægro potius primo omnium levamen quoddam afferendum eſt; eo quod viribus amiſſis, medicus fruſtra ſemper laboret. Quin imo ipſa doloris acerbitas ſæpe tanta eſt, ut graviora ſymptomata, vigiliam aſſiduam, animi deliquia, febrem, inflammationem mentiſque alienationem accerſere poſſit. Erunt ergo tum remedia interna, tum externa, ad dolorem levandum primario dirigenda. Ego vero ex internis, primas utique partes maſſæ pilularum Wildeganſii, quando cum cinnabari nativa miſcetur, nec non pilulis Starckii deferre ſoleo. Prius vero ſemper ante uſum anodynorum enemate venter ſubducendus eſt. Inter externa nec tutius, nec virtute præſtantius invenimus remedium, quam linimentum ſpiſſius ex ſequentibus ingredientibus, ſub tali forma paratum. Sumitur nempe olei nucis moſchatæ expreſſi uncia dimidia, reſinæ ſtyracis, reſinæ corticis thymiamatis æquali pondere drachma, extracti croci, balſami Peruviani, utriuſque drachma dimidia, olei ligni Rhodii guttæ 12. M. linimentum fiat ſpiſſius, quod corio inductum, magnitudine imperialis, temporibus applicetur. Sedato doloris impetu per interne & externe adhibita anodyna, lene catharticum propinare juvat: poſtea ad alia, cauſam morbi penitus pro ejus conditione & natura per congrua remedia removendi, medicus confugere debet. Quando dolor acutiſſimus vixque tolerabilis, cavernis narium, ſinubuſque oſſeis capitis diutius infixus hæret, qui ab exigua ſanguinis vel humoris extravaſati quantitate, ſub membrana hos ſinus tegente, producitur, ſedare non modo, per jam dicta remedia, doloris atrociam convenit, ſed & laborandum eſt, ut ſanguinis appulſus, ſub quo dolor augetur, minuatur, quod commodiſſime more Ægyptiacorum medicorum ſcarificatione facta in naribus, fieri poteſt, vel compendioſiori modo, ſi ſtraminis paulo durioris portio valide & ſubito naribus intrudatur, ut ſanguinis inde ſequatur profluvium.

Si dolor ab humore extravaſato, vel in ſinubus frontis hæret.

§. II.

Vel ſub membrana pericranii.

Si vero ſub membrana pericranii extravaſatus, mordax & acris humor incluſus, os incipit carioſum reddere, tum omnibus aliis in caſſum applicatis ad inciſionem accedendum eſt, quæ uti in paronychia ex ſimili fere cauſa orta, ita hic mirabile ferme adfert auxilium. Si vero jam caries ad diploen ipſamque lamellam inferiorem cranii penetraverit, unicum auxilium in trepanatione provide erit reponendum.

§. III.

Cura enemate incipienda.

Porro in genere ſciendum eſt, in omni, a quacunque etiam cauſa proficiſcatur, dolore cephalico, initium curationis ab injectione enematis, item a venæ ſectione, ſi plethora id exigit, faciendum eſſe, ita tamen ut alvi apertio huic præcedat. Poſtea de aliorum congruorum remediorum tam internorum quam externorum uſu erit decernendum. Sæpius plethora ſoluta, ad meliorem derivationem cauſæ peccantis a parte affecta, frontis venam aperire expedit. Et tunc Clariſſimi HEURNII monitum, quod *notis in aph.* 68. HIPPOCRATIS, *Sect.* 5. inſinuat, dignum utique obſer-

obſervatione eſt. Suadet nempe, *ante ſectionem, ut vinculum collo injiciatur, quo intumeſcat hæc vena, quæ oblique erit ſecanda, cavendo diligenter ne lædatur tunica pericranii.*

§. IV.

Arteriotomia. Arteriotomiam in temporibus celebrandam, præſentaneam & pene mirandam, ceteris omnibus inaniter adhibitis, ſæpius opem ferre & lenimen, probatiſſimorum medicorum fide conſtat. Neque ego, quanquam nunquam hoc remedio uſus ſum, detrahere illi quicquam volo. Ita vero de hoc exiſtimo, quod ſi ſanguis ex ramo venæ jugularis externo aperto extrahatur, longe melius retardatum circularem ſanguinis motum in capite reſtitui, humoremque ſubſiſtentem vel extravaſatum, a quo pendet dolor, felicius dimoveri & excludi poſſe; dum videlicet ſanguis arterioſus, majori ut antea celeritate in ſpatium venæ ab extractione ſanguinis evacuatum fertur. Si vero, ex conſilio & deliberatione medicorum, temporalis vena pertundi debet, tunc optime hæc operatio juxta aurem prope articulationem mandibulæ, ubi periculo vacat, celebranda erit.

§. V.

Pediluvia. In omni dolore, ubi vires non ferunt ſanguinis detractionem, neque ejus ſatis eſt, pediluvia, quæ nunquam non in hoc affectu utilia, modo ſint temperatoria, ad divertendum ſanguinis & humorum motum ad partes infernas, cum fructu adhiberi poſſunt; neque pedum frictiones paulo aſperiores cum pannis ſunt improbandæ; nec rubefacientia, ut taleoli raphani ruſticani cum ſale mixti pedibus imponendi, uſu ſuo deſtituuntur.

§. VI.

Cautelæ circa epithemata. Circa epithemata actu frigida tenendum hoc eſt, quod cum ſumma circumſpectione applicanda ſint. Proſtant enim exempla nobis etiam cognita eorum, qui in febribus præſertim exanthematicis, variolis, morbillis, purpura, ubi natura per extremam cutim peccantem materiam ſub ſpecie halituum non ſine fructu excludere nititur, per crebrius in dolore capitis applicata frigidiora epithemata, in cœcitatem ad dies vitæ durantem, in epiphoras quoque ac ſuffuſiones oculorum ſunt præcipitati. Neque etiam ſemper confert in hoc dolore profligando, pluribus & variis topicis uti, quorum applicatio interdum plus periculi habet, plus etiam prudentiæ a medico deſiderat, quam internorum uſus. Neque omnia, omnibus æque ſalutariter conveniunt: nam quæ alius ferre poteſt, ea alteri incommodant.

§. VII.

In paroxyſmo. In ipſo paroxyſmo ad atrocem dolorem mulcendum, non una ſed pluribus vicibus, inſignem efficaciam a liquore noſtro anodyno minerali, aliquot guttulis ejus, ſaccharo in pulverem redacto inſtillatis & in os ſumtis, experti ſumus. *Extra eũ.* Extra paroxyſmum ad roborandum caput, vel etiam ut illud a recurſu mali vindicetur, balſamo noſtro analeptico quod vitale audit, ſi vel exterius temporibus aut vertici applicetur, aut naribus modeſte hauriatur, vel ejus aliquot guttulę ſaccharo inſtillatę cum infuſo Theiformi ſumantur, peculiares plane, non ſine ratione & experientia, virtutes & laudes tribuimus.

§. VIII.

In orgaſmo ſanguinis non evacuandũ. Quandocunque nimium ebulliens & variis de cauſis in motum concitatiorem actus ſanguis, doloris originem præbet, neutiquam purgantia vel evacuantia, ſed potius refrigerantia & temperantia locum inveniunt: quo ego nomine plurimum ſolius aquæ frigidæ potui atque nitroſis tribuere ſoleo. Et certe in hac re non eſt de nihilo, eximium noſtri HIPPOCRATIS monitum, qui *libr. de ratione victus in morb. acutis*, ſic ſcribit: *Animadvertere oportet in iis quibus caput, vel ob exercitationes vel curſus, vel iter, venationem, vel alium quendam intempeſtivum laborem dolet; horum* qui-

quidem nullos purgaveris. Vult enim præclarus ſenex, ubi ex calore vel ſanguinis fervore oboriatur dolor, purgantibus uti nos non debere.

§. IX.

Cephalæa hypochondriacorũ. Sæpe fit, ut melancholiæ hypochondriacæ cephalæa conjungatur cum digeſtione depravata, macie corporis, timore & vultus colore vitiato: quo in caſu venarum ſectio, balnea aquæ dulcis, conveniens motus corporis, aquarum medicarum prudens uſus, juſcula medicata præſertim quæ fiunt cum ſucco cichorei, ſerum lactis caprini chalybeatum, nec non cichoreatum ceteris omnibus palmam facile dubiam reddunt.

Methodus Præſervatoria.

Uti in omnibus capitis affectibus, ita etiam in dolore ejus hanc vivendi rationem ſuadet MERCURIALIS *Conſultat. Tom.* 1. *pag.* 104. *Conſult.* 107. cujus integrum textum methodi præſervatoriæ loco hic inſerere minime tædet. *Aerem*, enim inquit, *inclementem & inſuetum quantum fieri poteſt aut vites aut integumentis & cubiculis arceas, ſomno moderate utaris, nec unquam niſi duabus poſt cibum horis: capite ſemper elevato dormias: corpus & animum ita exercere oportet ne alterum ab altero labore vel otio vincatur. Neve curæ nimiæ, nimiæque cogitationes & ſtudia calorem nativum hebetent. Alvum præ ceteris lubricam, niſi ita ſit, quantum fieri poteſt ſerves; ſiquidem nihil eſt quod perinde caput afficiat & ſubinde vertiginoſis affectibus occaſionem præbeat, ac fæces in inteſtinis diu retentæ. Jam vero repletiones & crapulæ, quas interdum iſtarum plagarum habitatores, etiam ſi peregrini ſint, committere coguntur maxime omnium tibi inimicæ ſint: & idcirco eas ac vinorum generoſorum aſſiduos potus fugias neceſſe eſt. Cibi omnes craſſi, pingues, flatulenti, cujuſmodi legumina & olera, piſces ac fercula multis aromatibus conſerta, qualibus gens germana uti ſolet, niſi a te vitentur, ne mala tua in dies augeantur metuendum eſt.*

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Studioſus viginti & aliquot annorum gracilis & tenerioris habitus, a ſtudiorum intemperantia & nimiis lucubrationibus, diſpoſitionem ſibi contraxit hypochondriacam, cum digeſtione ciborum vitiata, alvi ſtrictura, ſpaſmis, flatulentiis, ſubinde etiam capitis dolore junctam. Invitatus ab amicis in convivium, magna & inſolita vini Rhenani ſed ſulphuris fumo valde inſecti copia ſe replevit, & ebrius factus. Ex hoc tempore gravi & continuo capitis dolore correptus fuit, qui tamen ſiniſtrum maxime latus occupabat, ejuſque anticam cum primis partem, frontem, oculum, aurem & dentes ejuſdem lateris vehementer interdum ſtringebat ac obtundebat. Sub notabili vero tempeſtatis mutatione vel ſub profundiori paulo mentis meditatione adeo increſcebat, ut vires, ſomnum, appetentiamque prorſus fere adimeret. Suaſerunt medici crebras venæ ſectiones, alvus ſæpius polychreſtis pilulis ſubducta, & cephalica tam interne quam externe, neque minus ſtomachica adhibita, ſed citra optatum ſucceſſum. Ego potius, cum conſilium a me peteret, diſſuaſi ulteriorem ſanguinis miſſione & medicamentorum frequentem uſum. Pediluvia vero & pedum frictiones cum pannis aſperis, neque minus caput crebrius perfricandum commendavi, atque ut illud & pedes in æquabili & temperato calore ac tranſpiratione contineret, maneque quotidie in lecto infuſum Theiforme ex herba meliſſæ, ſalviæ, veronicæ & ſemine fœniculi aſumeret, blandum ſudorem exſpectando, auctor fui. Pro potu ordi-

Contumax capitis dolor in juvene hypochōdriaco, ex repletione vini Rhenani ſulphure infecti curatus

ordinario, loco cereviſiæ, decoctum ordinavi ex ſpeciebus temperatis. Deinceps balſamo noſtro liquido vitali ſæpe inunctæ, ubi dolor nimis urgebat, nares, nucha, tempora. Quorum remediorum ope inſigne levamen æger expertus eſt.

Epicriſis.

Dici vix poteſt, quam inimicum nervoſis capitis partibus ſit vinum ſulphuratum. Et ſicut vinum præſertim potens & generoſum, inque ſpecie vina dulcia ad capitis morbos: ita multo magis quodvis infeſto ſulphuris vapore refertum vel adulteratum diſponit. Sulphuris enim particulæ dum altius ſe ſe inſinuant membranarum poris in ſtricturas eas adigunt. Vinum vero rareſaciendo ſanguinem nimiam fibrarum nervoſarum & vaſorum efficit expanſionem & diſtractionem: unde dolor oritur. Quod ſi vero ſemel & iterum ſolidis nervoſis partibus inducta fuerit ingens infirmitas & earum vis motrix elaſtica naturalis læſa, affectiones quæ inde prodeunt præternaturales, ex facili cauſa, in iiſdem partibus recurrunt. Deinceps obſervari quoque velim, in nulla corporis parte nervoſas & ſenſu præditas membranas facilius lædi quam in capite, eo quod liberioris aeris acceſſui ſunt expoſitæ. Quantam autem vim ſubitæ aeris & tempeſtatum mutationes, præſertim quæ ab uno extremo ad alterum vergunt, in mutando & lædendo nervoſarum partium tono & elatere habeant; id dolores, ſpaſmi, convulſiones & aliæ partium nervoſarum præternaturales affectiones, quæ inde ingraveſcunt, oſtendunt luculentiſſime. Liquor noſter balſamicus ex ſinceris non adulteratis & temperatis oleis cephalicis confectus, infirmitati nervoſarum partium, exterius præſertim ſi applicetur, mirifice opitulatur; niſi corpus admodum plethoricum ſit, & natura prorſus a ſuaveolentibus abhorreat.

OBSERVATIO II.

Cephalalgia pertinax, cum oculorum ardente & dolorifica defluxione juncta, in perſona diætæ vinoſæ dedita, curata.

Perſona quædam ſplendida annum jam ætatis quadrageſimum & tertium agens, validæ a natura conſtitutionis, a prima ſtatim adoleſcentia largiori vini potui aſſueta, cui etiam in hunc uſque diem nimium indulget, ſub tempeſtate valde ventoſa, humida & frigida, per aliquot ſeptimanas venationibus incumbens, non modo defluxione acri, ſalſa, dolorifica, & ardente in utroque oculo, ſed & gravi & pertinaci cephalalgia cum cutis capitis tumore juncta corripitur. In conſilium & ego quoque accitus, fontem Selteranum vino intermiſcendum & veſicatorium noſtra methodo præparatum nuchæ applicandum ſuaſi; acidulæ quoque Ægranæ cum decenti regimine fuerunt uſurpatæ: & dolor inde valde miteſcebat. Balſamo vero vitæ cum inungeretur caput, materia ichoroſa, qualis ex ulceribus prodit, copioſe effluxit: cucupha quoque ex ſpeciebus balſamicis & cephalicis temperatis ad roborandum caput geſtata fuit. Qua ratione atrox ille dolor penitus ſublatus eſt.

Epicriſis.

In genere hoc attendi velim, eos qui pocula amant & fere quotidie ſe immergunt vino, ex tranſpiratione, qua diſſlari debent partes nimis calidæ & ſulphureæ, per auram frigidiorem admiſſam cohibita, graves in capitis morbos & dolores frequentius incurrere, quia in nullo corporis loco immediate & proxime magis quam in capite, præſertim ſi illud non ſatis tegumentis munitum ſit, tonus vaſorum & tunicarum nervearum a vento frigido penetrante læditur. Veſicatoria rite & paulo diutius applicata, ubi materia in partibus capitis externis vitioſa reſidet, eximiam ſolent opem etiam in acribus ſalſis & calidis oculorum defluxionibus præſtare. Ceterum in ejuſmodi morbis, quia diſcraſia

ſcraſia calida & ſulphurea ſanguinis, qualis ab exſuperante vini potu & cuticulari perſpiratione prohibita naſcitur, aquea diluentia, acidulæ, immo aqua ſimplex loco potus ordinarii magno & efficaci ſunt præſidio.

OBSERVATIO III.

Immanis cephalalgia cum auditus difficultate & tinnitu, ex neglecta venæ ſectione ſanguinis miſſione & hydropoſia curata.

Juvenis ſpongioſi habitus & ſanguineæ complexionis, a longo hinc tempore narium hæmorrhagiis obnoxius, ob paulo validiora corporis exercitia nimiumque veneris uſum & potum largiorem, frequentiores & largiores eas paſſus eſt: ad quas minuendas & compeſcendas ter ſingulis annis admiſit in pede venæ ſectionem. Poſtea vero eam conſueto tempore ſemel omiſit vel potius neglexit. Hinc immani corripitur cephalalgia cum auditus difficultate & tinnitu, caput totum rubore intumeſcit. Venæ ſectio inſtituitur in pede & multum ſanguinis extrahitur. Mitigatur inde quidem dolor; neque tamen ſedem ſuam penitus relinquere voluit, donec ſtramine paulo duriori naribus intruſo largius ſanguinis ex iis ſtillicidium fuerit procuratum. Inde dolores mitigati fuerunt mirum in modum. Sed cum a ſupra memoratis cauſis ex facili dolores recurrerent, nec ſola venæ ſectio iis abigendis ſufficeret; & quietam vitam & hydropoſiam nec non ſerum lactis acidulatum frequentius bibendum commendavi, interpolato quandoque pulverum nitroſorum uſu. Quibus ex toto integram valetudinem conſecutus eſt.

Epicriſis.

A ſola plethora in junioribus nares crebrius fundere ſanguinem, ſique hoc non accidit, capitis ægritudines inque primis cephalalgias ſequi, per crebram experientiam certiſſimum eſt. Quos morbos ſi natura non ſponte per narium hæmorrhagias ſolvit, Medicus id arte præſtare debet, evacuando ſanguinem ex venis non procul a capite diſſitis, inciſione venarum jugularium externarum vel quæ ſub lingua poſitæ ſunt: meliori vero adhuc ſucceſſu per ſcarificationem in naribus vel apertionem venæ idoneo inſtrumento factam, non neglecta tamen ſed probe obſervata hac cautela, quod videlicet, ſi nimia adſit ſanguinis exundantia conſultius ſit, in diſſito loco a parte affecta ſanguinis miſſionem prius inſtituere, & poſtea non procul a morboſa parte; quia dato exitu ſanguis ex partibus inferioribus ſpaſmo ſubinde affectis ſæpius cum impetu in læſam partem ruit, non ſine gravioris mali metu. In tali cephalalgiæ ſpecie topica volatilia & ſuaveolentia calidiora fugienda eſſe cenſemus, ſed præſtat epithematibus paulo frigidioribus ſanguinem ebullientem reprimere, quod tamen etiam adhibita prudentia fieri debet, præmiſſa videlicet venæ ſectione, pediluviis, & alvi ſegnis per clyſteres decenti ſubductione.

OBSERVATIO IV.

Rheumatica cephalalgia in Sacerdote hypochōdriaco, Carolinis curata.

Vir quinquagenarius ſacerdotali munere fungens ſtudiis & meditationibus nimium indulgens; ex prava inde ſequuta digeſtione & ventriculi infirmitate, crebrius catarrhoſis defluxionibus, odontalgiis & cephalalgiis obnoxius fit: quæ tamen pathemata, cum plane abſtineret a prandio, ſumta tantum cęna multum decreverunt. Poſtea vero dolores à capite uſq; ad colli & thoracis dextrum latus valde moleſti exporrecti ſunt, diutius perſeverantes. Quibus removendis varia a variis præſcripta ſunt remediorum genera, atque inter hæc internæ eſſentiæ, & elixiria cephalica, pulveres cinnabarini, fonticulus quoque nuchæ & brachio dextro inuſtus, celebrata venæ ſectio, externe affectæ partes oleis penetrantibus inunctæ: ſed ſine levamine. Scripſit ad me hiſtoriam, adjiciens, quod nares tenacem albicantem mucum ſed exili in copia fundant, & ſenſum ſe

pon-

ponderoſi ſaxi in ſiniſtra capitis parte percipere: caput vix ſine dolore inclinari vel verti poſſe: ita ut linguæ etiam uſus valde difficilis ſit; colli quoque glandulas comparere tumidas. Addidit quod ante biennium febris tertiana ipſum corripuerit, quæ, poſtquam materia largiter e pectore excreta fuit, levamen quoddam attulit. Mentionem quoque fecit doloris circa ventriculi regionem atque inflationis in hypochondriis. Dedi conſilium ut thermas Carolinas adiret & ſecundum præſcriptum a me regimen per menſem, & ultra iis uteretur: injunxi demum accuratum vitæ inſtitutum cum motu corporis ſufficiente & animi quiete; ſuaſorque fui, ut præmiſſis frictionibus in nucha & cervice cucurbitulas cum ſcarificatione apponendas curaret. Et inde eum melius ſe habuiſſe cognovi.

Epicriſis.

Non ſimplex cephalalgia hic affectus ſed potius rheumatiſmus, qui totum caput & vicinas partes occupat, meretur appellari: eo quod humor vitioſus non unam partem occupet, ſed per poroſam ſubſtantiam ſerpendo, in vicinas nerveas partes, eas lancinando, & vellicando delabatur. Cauſam ſine omni dubio diſcraſia ſeri ſcorbutica, ex depravata ventriculi digeſtione & hypochondriorum vitio nata ſubminiſtravit. Originem primam vero dedit nimia ſtudiorum cum profundis mentis meditationibus intemperies, juncta cum lucubrationibus: quæ quantam vim, ventriculum & inteſtina infirmandi & totum corpus morbidum reddendi habeant, experientia ſatis apertum ac manifeſtum eſt. In tali ſtatu morbi particularia ut ita loquar remedia ſeu ſymptomatibus dicata nihil proficiunt, ſed, ſi ſalus & ſanitas ſperanda eſt, non ab aliis niſi ab iis, quæ vitiis fluidorum & ſolidorum amovendis ſufficiunt, cujus generis ſunt fontes medicati calidi vel frigidi cum regimine diætetico uſurpati, peti debent.

OBSERVATIO V.

Hemicraniæ ſanguinis evacuatione naribus & aqua frigida curata.

Fœmina nobilioris generis ſeptuaginta jam ſeptem annos tranſgreſſa ſanguinis plena, contumaci a quinquageſimo circiter anno, quo menſtrualis fluxus valedixit, hemicephalæa affligebatur. Ex quo tempore, multa licet atque varia ad ſedandos & abigendos hos dolores continuo adhibuerit remedia & frequentiores in brachio pariter ac pede venæſectiones inſtituerit: nullum tamen ex his percepit levamentum. Donec tandem ſanguis ex narium venulis ad uncias circiter 6. ope pennulæ intruſæ, in eo nimirum latere ubi dolor conſiſtebat, fuerit evocatus. Neque ullum aliud præter aquam frigidam ſimplicem in uſum eſt vocatum, ita ut non modo externe in duplicato linteo capiti ſæpius admota, ſed etiam interne ad tres quotidie menſuras triduum ſumta fuerit. Et ſic diu exoptatum, quæ Dei erat gratia, paſſionis valde dolorificæ perſenſit levamen. Qua de re ſimplici hac potione ſemper loco cereviſiæ eſt uſa, hauſto tantum inter prandendum uno exiguo vini cyatho.

Epicriſis.

Aquam ſimplicem frigidam puram tamen, tum interno, tum externo uſu, in multis & gravibus affectibus valde conducibile, & efficaciſſimum remedium præbere, perpaucis quidem cognitum & credibile videtur. Nihilo minus & experientiæ & rationis & auctoritatis quoque, multorum veterum Medicorum ſuffragio id ipſum eſt probatiſſimum. Egimus ex inſtituto in peculiari diſſertatione *de ſalubritate potus frigidi*, paulo prolixius: ubi evidentibus argumentis tam aquæ quam frigoris quoque in ea contenti eximias in morbis debellandis vires abunde demonſtravimus: nam magna ineſt vis frigoris elaſticam fibrarum, & vaſorum corporis noſtri vim firmandi, roborandi, & virtutem expanſivam interni liquidi cali-

di coercendi, quo vis vaſorum a nimia expanſione valde debilitata ad ſtatum redeat naturalem, & ſanguinis ac fluidorum motus liber & æquabilis reſtituatur. Et ſicut potus ſufficiens aquæ ſimplicis & frigidæ, firmando tonum ſolidorum, humores fluxiles reddendo, & ſalinas ſulphureas partes diluendo ac evehendo, multorum affectuum cauſam præſcindit; ita externe frigore ſuo etiam ſuccurrit iis morbis, qui a nimio vaſorum infarctu, & expanſione originem ſuam ducunt. Nihilo minus quotidianus aquæ potus non omnibus naturis convenit, ſed ejus præſcriptum prudentiam medentis requirit.

OBSERVATIO VI.

Dolor fixus in vertice capitis ex ira & ſuper ingeſto cibo aqua frigida ſublatus.

Vir erat Hebræus circiter quadragenarius ſtrictioris corporis habitus, qui ab iracundia & ſuperingeſto cibo contraxerat dolorem in vertice capitis fixum, ſpatium occupans magnitudine imperialis, ſenſus hujus doloris quidem non adeo erat acutus, vibratorius, lancinatorius aut pulſatorius, uti alias in cephalalgia eſſe ſolet, ſed magis preſſorius & gravativus ſub cranio; neque erat perpetuus, ſed ſubinde maxime circa veſperam & noctem ingraveſcens. Nihilo minus tamen adeo graviter inde luebat, ut appetitus concideret, ſomnus abeſſet, vires mirifice deficerent, pulſus inordinatus, modo celer, modo rarus & languidus micaret, ipſe quoque animus abjectus eſſet, & ſub paroxyſmo quandoque plane turbaretur. Pugnatum fuerat adverſus hunc dolorem tum a me tum ab aliis ſtrenue & efficaciſſimis aliis remediis. Sed licet quandoque inde remittere per aliquot dies videretur, levi tamen accedente occaſione ex ira aut aliis externis injuriis iterum vehementia recrudeſcebat priori ſimilis. Exactis inter hæc duobus circiter menſibus in conſilium ſimul vocatus eſt civitatis hujus medicus natione Gallus, ingenioſa curandi tentamina ſubinde non infeliciter adornans. Is purgato prius per aquam Sedlicenſem corpore, dedit conſilium, ut æger mane & poſt meridiem biberet dimidiam aquæ fontanæ frigidæ menſuram in lecto. Inde primum quidem factum refrigerium & ſymptomata viſa exacerbata, ſed elapſa hora pulſuum magnitudo increvit, & ſudor erupit largiſſimus cum doloris levamine. Hinc per ſeptem dies potum continuare præcepit, tam felici ſucceſſu, ut ſucceſſive dolor evaneſceret omnis. Ac licet elapſis aliquot hebdomadibus, poſt iram dolor hic repeteret, eodem tamen remedio per triduum uſurpato iterum feliciter eſt diſcuſſus, & æger ſanus jam eſt ac vegetus.

Epicriſis.

Sedem hujus atrocis doloris in eo loco ubi conjunctio eſt ſuturarum, coronariæ nempe & ſagittalis, qui in infantibus fontanellæ nomine venit, reponendam eſſe judico: nam ibi eſt pericranii cum dura matre arcta connexio; & proinde etiam dolor qui externe in illo loco extitit, in conſenſum trahendo duram cerebri membranam majorem ſymptomatum exacerbationem, virium proſtrationem, animique turbationem neque minus pulſuum inordinationem effecit. Cauſam ego mali eſſe bilem vitioſam ab ira commotam in flexura duodeni ſtagnantem & corruptam credidi, cujus vis ebulliens & acrimonia mire a frigidæ potu coercetur, & reprimitur. Siquidem ego ſæpius in praxi mea, ex vehementi ira mox ante cibum ſumtum, gravem cephalæam animadverti, quam aliis nihil proficientibus, feliciter a ſeri lactis aciduli potu quotidie ad menſuram ſumti a me diſcuſſam memini. Secutæ inde fuerunt ſæpe ſex alvi de die dejectiones, & ſic expurgata bilioſorum humorum ſentina, deſiderata convaleſcentia ſecuta eſt.

OB-

OBSERVATIO VII.

Cephalæa ex quartana cort. chinæ profligata, Carolinis discuſſa.

Civis hujus urbis annorum quinquaginta febre per novem menſes laboravit quartana, quæ tribus corticis chinæ doſibus ſumtis præter expectationem evanuit: ſed in ejus locum graviſſima cephalæa, quæ mire torſit hominem, vires atterendo ſucceſſit: dolor erat continuus & valde gravativus qui maxime incrementa ſumſit peractis quatuor vel quinque horis a digeſtione, conjuncti ſimul erant dolor, tumor, imbecillitas mauuum cum inſigni corporis debilitate. Poſtquam in caſſum multa fuerant uſurpata, venit ad me auxilium meum cogitans. In ſimilibus caſibus eſſentiæ noſtræ tonicę uſum paulo protractiorem ſubinde convenientiſſimum expertus ſum: quoniam præter vim roborantem, ſerum vitioſum, tum per vias urinarias, tum per inſenſilem tranſpirationem eliciendi efficaciam poſſidet inſignem. Sed ſuaſi thermarum Carolinarum uſum, corpore prius, per ſalia deterſiva, aperientia, interpoſitis noſtris pilulis balſamicis probe præparato: & ſanatio ſucceſſit auſpicato.

Epicriſis.

Quartanæ familiariſſimum eſſe cephalicum dolorem ſymptoma ſatis conſtat. Cauſam hujus rei inde deducendam eſſe arbitror, quod in hac febre quam maxime humor corruptus, tenacis, fixioris acidæ potiſſimum indolis duodeno & valvulis tenuium inhærens, ſimili charactere prælabentem chylum inficiat, qui poſtea ad minima & capillaria membranarum capitis vaſa delatus, liberiori fluidorum motui obicem ponens earum diſtenſionem dolorificam cauſari poteſt. Id vero non modo in capitis, ſed & aliarum nervoſarum partium minimis vaſculis evenit. Quamdiu motus febrilis durat, tam diu vaſorum obſtructio & humorum ſtagnatio neutiquam incrementum capit, propter celeriorem ſanguinis per ſolidas partes trajectionem. Quandocunque vero motus febriles corpori ſalutares ſupprimuntur, non mirum eſt, majores fieri infarctus & obſtructiones vaſculorum, indeque dolores artuum, capitis, tumoreſque œdematoſos ſequi, qui non meliori, & tutiore ratione, quam laudatis jam tempeſtive adhibitis remediis poſſunt expugnari. Ejuſmodi in caſibus, ubi neque locus neque tempus vel occaſio eſt utendi aquis mineralibus, curam haud infeliciter cum decoctis blande diaphoreticis lignoſis & pulveribus ex cinnabari, ſale volatili, cornu cervi, vel etiam regulo antimonii medicinali & ſale abſinthii compoſitis, non omiſſis ex manna & rhabarbaro per infuſionem paratis laxantibus, bono cum DEO peregi. Atque inſignis quoque & expertæ virtutis, uſum eſſentiæ noſtræ roborantis, cujus mentio ſupra §. 4. p. 197. fit, reperi.

OBSERVATIO VIII.

Cephalalgia rheumatica ex menſium anomalia.

Fœmina tenerioris, & ſanguineo-cholericæ conſtitutionis annum quæ jam trigeſimum complevit, vitæ nimium quietæ, & inordinatæ diætæ indulgens, minus ordinatas nec ſufficientes per annum & ultra habuit menſtruales purgationes. Exinde de dolore in capite tenſivo, gravativo, lancinante diu conqueritur, qui primum totum occupavit caput, nunc vero ad ſiniſtrum latus declinat, ubi bregma, tempora, mandibulam, dentes, aurem, labia ejuſdem lateris pungitivo & urente dolore infeſtat, ad brachium interdum pertingens, frequens intercurrit horripilatio cum pulſu inæquali, duro & celeri. Ab hiſce incommodis ſequentibus liberata eſt. Primo ſingulis diebus pediluvia convenientia fuerunt ordinata: dein venæſectio in pede poſt menſes inordinate & parcius fluentes: tum quotidie infuſum loco Thee mane co-

copioſe hauſtum, quod ex verbena, meliſſa, ſummitatibus millefolii, ſemine fœniculi, cubebis, floribus chamomillæ vulgaris conſtabat. Pilulæ noſtræ balſamicæ cum extracti croci & mercurii dulcis portione remixtæ, alternis diebus circa lecti ingreſſum, parciori doſi aſſumtæ fuerunt. Tandem externe balſamum noſtrum vitæ ſine ambra cum ſpiritus vini camphorati æqualibus partibus mixtum locis affectis dolentibus inunctum fuit: injuncto accuratiori vitæ regimine, motu corporis & ut frigida atque acida vitaret, necnon digeſtioni vacillanti cum cibis ſumendo elixirio noſtro ſtomachico, quod in notis ad Poterium deſcribitur, ſuccurreret. Et ita per DEI gratiam ad valetudinem exoptatam pervenit.

Epicriſis.

Quando in gravi capitis dolore etiam vicinæ nervoſæ partes in conſortium trahuntur, cephalalgia rheumatica oritur, quæ a ſero acri vellicante, ob interceptum per venas obſtructas ſanguinis circuitum, ſecedente ac extra vaſa poſito, & per poros & loculos ad membranas delato originem ſuam ſumit. Et tales rheumaticæ affectiones ab impuro ſero frequentiſſime in ſexu ſequiori, ob lunaris tributi minus rectum ſtatum eveniunt. Neque melior ac certior iis medendi ratio ſuppetit, ac ſi medicus operam & ſtudium in ordinem redigendo uterinam excretionem per convenientia remedia adhibet. Nihilominus tamen ſemper, ſi talis caſus occurrit, ventriculi ſimul ejuſque digeſtionis habenda eſt ratio, ut bene temperatus chylus ad ſanguinis & humorum maſſam accedat, qui ejus intemperatam craſin ſenſim paulatimque, ſucceſſu temporis corrigere valeat. Quod vero dolor ſæpius unum tantum capitis & vicinarum partium latus petat, ex anatomicis repetenda erit ratio: quandoquidem conſtat, ſicut cerebrum in duo hemiſphæria diviſum; ita etiam in dextro, & ſiniſtro latere diſtinctos ramos arteriarum, venarum, nervorumque extare & communicationem inter ſe habere, ut licet læſio fiat & circulatio non recte procedat quoad vaſa in uno latere, ſalvus tamen & integer motus ſanguinis circularis in altero hemiſphærio perſiſtat.

OBSERVATIO IX.

Cephalæa a conſueta narium hemorrhagiæ ſuppreſſa.

Nobilis adoleſcens qui vix ætatis annum decimum octavum attigit, excitati alias & promti in ſtudia ingenii, poſtquam ſanguinis e naribus ſtillicidium cui frequentius obnoxius fuit, neſcio ex qua cauſa, præter quod crebro venationibus ſub cœlo frigidiori interfuerat, emanſerit, inſignem in capite aliquot jam menſes torporem & obtuſum ac gravativum dolorem, qui ad oculorum radices pertingit, perſenſit. Periit omnis animi & corporis vigor, ciborum appetentia, placiduſque ſomnus. Facies erat pallida cum extremorum frigore & laſſitudine. Opem a me & ipſe & mater ejus efflagitarunt quam ſollicite. Celebrata in pede fuit venæ ſectio, & quia aliquid hypochondriaci ſubeſſe judicavi, præſcripſi curam fontis Selterani cum debito regimine: ſed effectu plane fruſtraneo. Poſtea infuſum Theiforme ex temperatis herbis cephalicis mane hauriendum ordinavi: reiterandam quoque juſſi venæ ſectionem & tertio die poſt, cucurbitulas cum ſcarificatione nuchæ apponendas: errhinus quoque pulvis naribus frequentius admotus. Et non ita multo poſt ceſſavit dolor, rediit appetitus & quietus ſomnus, omniumque actionum vigor, ac priſtinæ valetudini redditus fuit. Stillare quoque rurſus ſanguis, ſed non largo flumine, cœpit e naribus.

Epi-

Epicriſis.

Cauſam hujus gravis doloris, & ſymptomatum quæ eum ſubſequebantur, a ſufflaminata narium hæmorrhagia deducendam eſſe, extra dubium poſitum eſt. Vaſa vero cerebri retento ſanguine pluſquam par eſt fuiſſe infarcta, teſtatum faciunt ſymptomata in nervoſis primarum viarium partibus, non ſecus ac in hypochondriacis contingit, ſuſcitata, idque tantum propter paſſionem, & conſenſum nervorum: ſiquidem ante acceſſionem hujus doloris, ab ejuſmodi pathematibus plane liber fuit, quæ ſedato dolore etiam conquieverunt, ut adeo clare pateat, quanta ſit capitis cum ventriculo & aliis nervoſis corporis partibus conſenſio. Deinceps illud notari velim, in capitis morbis, qui a redundantia ſanguinis ortum ducunt, ejus miſſionem ſemper obſervari meliorem in loco capiti propinquiori ac in diſſitis partibus. Pulveres errhinos & cephalicos naribus ſuſceptos, vellicando & irritando in cerebri quoque membranas agitationem quandam dum efficiunt, a moleſto humorum infarctu eas liberandi vim, & potentiam exſerere poſſe, haud videtur improbabile.

OBSERVATIO X.

Cephalea, ex gonorrhea virulenta decocto ſudorifero curata.

Juvenis vegetæ & robuſtæ conſtitutionis, annorum 20. & aliquot, virulenta gonorrhœa binis vicibus affectus, ſed neſcio qua methodo curatus. Aliquot menſes poſt, ulceroſæ & prurientes puſtulæ hinc inde in cute effloreſcebant: quarum tamen major copia in dextra quam in ſiniſtra capitis, & reliqui corporis parte conſpiciebatur, qua in regione etiam tumor teſticuli durus & valde moleſtus conſiſtebat. Præter languorem univerſi corporis, immaniter eum dolores in capite præſertim nocturno tempore torquebant; adeo, ut non modo ſomnum tollerent, ſed appetitum etiam & vires imminuerent. Ad ſublevandum hoc malum & chirurgorum, & Medicorum opera uſus: ſed nihil omnia, neque mercurialis quam adhibuerant ſalivatio, profecerunt: Ultra anni dimidium atroci hoc malo afflictus & valde extenuatus me quoque in auxilium vocavit. Expurgatis prius leniſſimis remediis aliquoties primis viis, decoctum cujus vires in purificando ſanguine multoties expertus ſum, tum ad ſudorem eliciendum, tum ad corrigendam intemperiem, pro potu ordinario uſurpandum, & quidem ſequentem in modum imperavi: Sarſaparillæ unciis 4. & antimonii crudi unciæ, ſalis gemmæ, & ſalis tartari cujuſque drachmam adjeci, & cum menſuris quinque aquæ ſimplicis puræ decoctio facta eſt in veſica ſtanno obducta, cui alambicus imponebatur. Decenti ſic admoto igne, cum propemodum dimidia pars deſtillata eſſet liquoris forti odore nares ferientis, deſtiti ab ulteriori coctione, & deſtillatum affudi reſiduo in veſica; facta filtratione, quod filtrum ſubiit ſervari pro uſu, eo quo ſequitur modo. Dimidia ejus pars cum æquali portione decocti ſcorzoneræ, & paſſularum miſcebatur pro potu ordinario; quod remanebat in duas partes diviſum fuit, quarum una mane, altera hora quinta pomeridiana calide fuit hauſta, ſudorem cum debito regimine in lecto expectando. Interpolatus quoque huic decocto interdum fuit uſus tincturæ antimonii acris cum ſpiritus tartari & liquoris noſtri anodyni mineralis tertia parte permixti. Qua cura per integras ſex ſeptimanas uſus eſt. Sed teſtium dolorifico tumori ſimul duxi per idonea reſolventia, & diſcutientia topica proſpiciendum: inter quæ emplaſtrum diachylon, emplaſtro Vigonis cum mercurio permixtum, decima parte florum ſulphuris, necnon balſami ſulphuris antimoniati notabili portione adjecta, cataplaſmate ſuper impoſito, quod ex radice enulæ, altheæ, iridis noſtratis, cucumere aſinino, floribus ſambuci, ſemine cymini, carvi, cum aqua florum

ſam-

ſambuci, & vino coctis conſtabat, laudabile levamentum attulerunt, tumore ad dimidium & ultra diſcuſſo. Quibus remediis per DEI gratiam id conſecuti ſumus, ut ab omnibus incommodis liber, ſanitati fuerit reſtitutus deſideratiſſimæ.

Epicriſis.

Et gonorrhœa virulenta & Gallica lues, ex eorum ſunt morborum numero, qui niſi radicitus idonea & ſatis efficaci cura exſtirpentur, ob relictas vel in glandularum tubuloſa ſubſtantia, vel etiam, ut nonnullorum fert ſententia, in membranis quæ pinguedinem cingunt, altius impactas particulas, ex facili reviviſcunt, dum ex latibulis ſuis excuſſæ & denuo cum lymphæ & ſanguinis maſſa connuptæ, pernitiali ſua vi, inſtar ſeminii vel fermenti ſeſe multiplicant, omnis generis fluida inquinando. Cura horum affectuum, quæ per ſalivationem a mercurialibus excitatam, quaſi ſpecificum paſſim commendatur remedium, ſi immanis & chronicus capitis dolor fuerit junctus, non ſemper expectationi reſpondet; & proinde WILLISIUS *de anima brutorum cap.* 2. tali in caſu eam rejicere, multis exemplis quæ recenſet infelicis ſucceſſus adductus, non veretur. Addo etiam illud, quod chirurgi quibus vulgo ea committitur, empirice ut plurimum, poſthabita & individui & aliarum circumſtantiarum ratione, hanc curam tractare ſoleant. Ceterum ſudorifera, quæ antimonium crudum ingreditur, decocta, ſi decenti modo & artis lege præparata adhibentur, in hujuſmodi venereis affectibus maxime recrudeſcentibus laudabilem opem ſubinde præſtitiſſe, compluribus exemplis edocti ſumus: neque etiam, ſine convenienti horum uſu, teſtium tumorem curatu non tam facilem, ſolis externis etiam alias valde efficacibus ſanari poſſe identidem nobis perſpectum compertumque eſt. De uſu vero & viribus ſupra laudatæ tincturæ antimonii acris cum aliis permixtæ illud inſinuandum eſſe duxi, quod morbis & præſertim capitis doloribus a colluvie ſeroſa ortis magnas vires medendi poſſideat, eo quod vitioſum ſerum cum per cutis meatus tum per renes inſigniter educat. Illud enim notatu dignum eſt, quod cachecticis gravativi dolores noctu maxime infeſtantes & per longum tempus durantes admodum ſint familiares, atque ægritudines quæ ex vitiata & impura lympha proveniunt ut plurimum inſequi ſoleant; unde cum WILLISIO loco citato p. 202. non ſemel annotavimus, plures poſt variolas, morbillos, imo purpuram, cephalalgiæ quotidianæ fuiſſe obnoxios, ubi & ſanguinem depurantia, quæ ſeri vitioſi copiam per renes efficaciter educunt, optimam locant operam: nam ſerum in cachecticis corporibus in cerebri ſinuoſitatibus imo ventriculis ſtagnans, dolorem illum ponderis inſtar gravem excitare valde eſt credibile.

Præter huc uſque recenſitos caſus, notatu dignos adhuc ſuppeditant conſultationes noſtræ medicinales *ſect.* 1. *caſ.* 1. & 2.

C A P U T II.

De Dolore cardialgico ſpaſmodico & flatulento.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

Definitio realis cardialgiæ.

INter graves & acerbos, qui miſere genus humanum torquent, & corpus æque ac animum moleſte afficiunt dolores, is qui cardialgiæ nomine venit, non poſtremum ſibi vindicat locum. Neque vero cordis, ut vulgi fert opinio & germanice *Hertzens-Angſt* dicitur, dolor eſt; ſed ipſius ſtomachi, ceu partis valde nervoſæ & exquiſitæ ſenſationis, & præcipue ejus orificiorum, acutus circa ſcrobiculum cordis conſiſtens, cum ingenti anxietate, ſpirandi anguſtia, viriumque proſtratione, inquietudine,

dine, niſu vomendi, extremarum partium tremore & frigore, levi animi defectione junctus, a ſpaſmo vel inflatione ortus, totum ſępe nervorum ſyſtema in conſenſum trahens.

§. II.

Quomodo dignoſcatur a ſpuria. Neque vero omnis ſtomachi dolor, qualis ſubinde, a crudorum ingeſtorum copia & longiori eorum in ventriculo mora, preſſorius & anxius incidit, cardialgia nominanda, quia non eſt acutus neque orificia ventriculi tunc valde dolent, neque jactatio corporis ac virium proſtratio, quæ propria fere & formalia hujus morbi ſunt ſigna, ſentiuntur: niſi cardialgiam hanc ſpuriam vocare velimus. Eſt vero pro magnitudine cauſæ dolor vel vehementior vel mitior, & hinc vel gravioribus vel levioribus ſtipatus ſymptomatibus.

§. III.

Sedes. Acerbi hujus doloris ſedes, ex communi medicorum tam veterum quam recentiorum ſententia, ſiniſtrum tantum ſtomachi habetur orificium, quod jam olim HIPPOCRATES & GALENUS cardiam vocarunt; unde etiam hic dolor cardialgiæ nomen mutuatur. Nos vero potius dextrum, quod pylorus nominatur, orificium, imo totum, ratione tunicæ qua inſtructus eſt valde ſenſilis nervoſo-fibroſæ, ſtomachum adfici, vel ex eo eluceſcere arbitramur, quia circa cordis ſcrobiculum, ſub mucronata cartilagine ad latus dextrum, ubi conſtans pylori ſedes eſt, hic atrox incipit & conſiſtit ſemper dolor, & inde ad ſiniſtrum, quod in dorſo non procul a ſpinali medulla ſitum eſt & diaphragma circa vertebram thoracis undecimam vel duodecimam penetrat, ſe extendit. In iis enim qui cardialgia defunguntur dextrum potius quam ſiniſtrum orificium in ſectione affectum fuit inventum, adeo ut in quorundam pyloro, ulcera, abſceſſus, tumores, corruptiones ſphaceloſæ, quæ ſimul duodenum ipſumque ventriculi fundum affecerunt, annotatæ fuerint.

§. IV.

Dividitur in flatulentam & ſpaſmodicam Cum autem nunquam triſtis & anxia in anima excitetur ſenſatio, niſi a cauſa violenta partes nervoſæ & fibroſæ, vehementi diſtenſione continui diſſolutionem minante, vel valida conſtrictione, ſive ſpaſtica ſtrictura ſupra modum afficiantur: ita etiam obſervamus, cardialgiam aliam eſſe flatulentam, aliam ſpaſmodicam, adeo ut in illa, ab incarceratis flatibus, totus ſtomachus violenter diſtendatur atque diſtrahatur; in hac vero in arctius potius ſpatium criſpetur, coarctetur atque contrahatur.

§. V.

Signa flatulentæ. Non parum quoque refert diſcrimina & ſigna noſſe, quibus cardialgia flatulenta a ſpaſmodica diſtinguitur; in illa major ſpirandi juncta eſt difficultas atque anguſtia, eo, quod ventriculus inflatus, liberum diaphragmatis deſcenſum, qualis ad faciliorem ſpiritum trahendum ſumme neceſſarius eſt, intercipiat: dein tumor frequentius ad ſenſum ſat manifeſtus, inſtar ovi in ſcrobiculo cordis ad dextrum latus inclinans, obſervetur, dum pylorus inflato ventriculo ſemper attollitur; præter hæc ructuum adſit frequentia, quibus ex ore prodeuntibus, dolor nonnihil levari incipit: denique poſt cibum, pręſertim qui inflat, aſſumtum dolor ordinario ingraveſcere ſoleat. Ubi vero pertinaciori ſpaſmo tota ventriculi ſubſtantia affligitur; tunc major circa præcordia anxietas, major virium defectio, corporis jactatio atque extremorum frigus percipitur.

§. VI.

Spaſmodicæ, ex cauſa venena. Si ad veneni naturam accedens humor cauſa eſt, longe vehementiora & quæ plurimum habent periculi juncta

ſunt

ſunt ſymptomata. Ita ſubinde in capite dolor, vertigo, ſcotomia, agrypnia, mentis interdum emotio & convulſio: in cavitate thoracis, pectoris oppreſſio, cordis tremor & ſyncope, pulſus exiguus, debilis, interdum durus & inęqualis intermittens quoque: in abdomine, ventris tormina, alvi conſtipatio, urinæ ſuppreſſio: in partibus externis, refrigeratio, tremor, horror, ſudor frigidus, facies livida, contracta, fœdi & flaveſcentis coloris in conſpectum prodeunt.

§. VII.

Pathematum ex nervorum communicatione c. ventriculo explicatio.

Tam atrocia in univerſo corpore, a ventriculo male affecto, ſuboriri poſſe pathemata, is non mirabitur qui ex anatomicis didicit, par nervorum octavum, quod ad præcipuas nervoſas corporis partes internas fertur, & iis vigorem, robur, motum & ſenſum largitur, valde notabiles & inſignes duos ramos ad ventriculi ſiniſtrum orificium ſpargere: atque internos per arcum minorem ad pylorum: externos vero ad fundum ventriculi ferri: & hinc conſenſionis, quam hæc nobilis pars cum ſyſtemate nervoſarum partium alit, ratio ducitur quam aptiſſime. Neque enim ulla alia, in univerſo corpore pars eſt, quæ ſimilem cum præſtantioribus ejuſdem partibus alat habeatque conſenſionem ac mutuam communicationem, præter ſtomachum; uti id ſuſius in *Medicinæ ration. Syſtem. Tom.* 3. *Sect.* 1. *cap.* 5. a nobis eſt expoſitum. Inter alia hujus rei luculenta teſtimonia, obſervationes hinc inde in medicorum, qui caſus ad medicinam forenſem ſpectantes ediderunt ſcriptis, repertæ id exhibent: quibus conſtat, a forti percuſſione cum manu vel inſtrumento duro circa cordis ſcrobiculum facta, graviſſima protinus ſymptomata ut quis ſtatim in terram gelidus concidat, epilepſia, imo morte repentina corripiatur, inſequi.

§. VIII.

Cum duplex ſit cardialgiæ non ſecus ac colicæ ſpecies: altera nimirum flatulenta, quæ ab incarceratis fit flatibus, totam ventriculi cavitatem fortiter diſtendentibus, qualis vocari ſolet, germanice *Ober*-Colic, *Hertz*-Colic: altera ſit cardialgia ſpaſmodica convulſiva, vulgo *hefftiger Magen-Krampff*, ſequitur nunc ut inquiramus, qua ratione flatus, cum liberum alias habeant per aperta orificia tranſitum, firmiter in cavitate ventriculi includi & detineri poſſint. Hujus quidem phænomeni ratio vix a medicis eſt tacta. Nos ejuſmodi vehementem inflationem, quæ incidit in ventriculum, etiam effectum ſpaſmi eſſe, affirmare nihil dubitamus; qui tamen non totam ventriculi nervoſo-membranaceam ſubſtantiam, ſed tantum ejus orificia ſubtilioris ſenſationis infeſtat: unde iis valde coarctatis & clauſis, non mirum eſt, vapores ex indigeſta maxime crudorum ingeſtorum mole, mediante calore, cum non inveniant exitum, totum ventriculum mire diſtendendo ac diſtrahendo, atrocem cum ſumma anxietate & ſpirandi anguſtia dolorem excitare.

Cauſa inflationis eſt ſpaſmus

§. IX.

Subjecta cardialgiæ flatulentæ.

Sunt vero in primis flatulentę cardialgiæ obnoxii hypochondriaci, quorum ſtomachus copioſa colluvie bilioſa & acida ſcatet; ex quo fit, ut a paſtu aliquot horas, fortes circa præcordia tenſiones, inflationes, graveſque dolores cum difficili ſpiratione experiantur, qui poſtea, ructibus ut plurimum acidis prodeuntibus, nonnihil remittunt, vel vomitu ſuperveniente acido pituitoſo inſigniter levantur, & demum paulatim redeunte calore ad ventriculum & extremas partes, quæ algeſcebant, ſolvuntur. Vidimus tale quoque vitium ſæpius in iis, qui poſt morbum paulo diuturniorem, magnam ſibi ventri-

triculi infirmitatem contraxerunt, quando paulo avidius cibos, præſertim incongruos, ut ſunt pingues, acidi & fermenteſcibiles, fructus quoque horæi, ingerunt, accedente ſimul corporis & quam maxime pedum vel regionis lumbaris refrigeratione, ſubortum & crebrius per intervalla reverſum.

§. X.

Interdũ infantes lactẽtes

Vidimus quoque ejuſmodi ventriculi, cum dolore & reſpiratione difficili, inflationem, in infantibus lactentibus, a lacte in ventriculo coagulato & ibi ſtagnante acidoque facto, ubi tota præcordialis regio, ſub coſtis ſpuriis, mire flatibus diſtenta & turgida, viſui pariter ac tactui ſe offerebat. Vulgo id vitium dicitur *das Hertz-Geſpann.* In mentem nobis etiam incidit exemplum cujuſdam juvenis, qui, a nimia recentis & mollioris caſei comeſtione, & deſuper Rhenano non adeo ſpirituoſo ſed acidulo vino hauſto, in flatulentam & gravem cardialgiam incidebat: quam medicus colicum dolorem, qui tamen longe inferiorem ſedem habet, neque cum tanta ſpirandi anguſtia jungitur, reputabat. Neque hoc loco diſcrimen illud inter dolorem colicum, qui ſub ventriculo in ea parte coli, quæ immediate ipſi ſubſternitur, & inter ſtomachalem colicam, ſi ita loqui licet, præterire debemus; quia non ſemel ſed aliquoties, hac in re deceptos fuiſſe medicos, animadvertimus. Ut itaque circumſtantias loci dolentis, antecedentes cauſas, notas quoque quæ cardialgię propriæ ſunt, item fauſtos remediorum ſucceſſus, probe ſemper circumſpectus medicus obſervet, non ſine ratione monendum ducimus; nam unico diſcutiente applicato clyſtere, colicum ſub ventriculo conſiſtentem dolorem ſublatum meminimus.

§. XI.

A mẽſibus vel hæmorrhoid. ſuppreſſis.

Utut vero plerumque flatulenti & tenſivi ventriculi doloris cauſa, vitioſus humor, qui intra duodeni cavitatem paulo diutius retentus, flatus ventriculi orificia ſpaſmo conſtringentes excitat: ſcimus tamen occurrere exempla mali flatulenti, ubi nullam materiam vitioſam in ventriculi vel duodeni cavitate animadvertimus. Quod vel eo dijudicare potuimus, quia tales anxiæ & flatulentæ cardialgiæ, fœminis præſertim junioribus, reſtitante menſium fluxu, imo per primos menſes gravidis, familiariſſimæ obſervantur, & ructibus doloreque circa cordis ſcrobiculum & dorſum ſe manifeſtant, atque exacte circa menſium tempus revertuntur. Simile quid aliquando in viris, hæmorrhoidibus ſuppreſſis qui laborarunt, eveniſſe notavimus.

§. XII.

Cauſa efficiens

Quamvis vero non adeo facile ſit, hujus rei invenire cauſam, nos tamen quandocunque conſideramus, a ſanguine intra inteſtini coli vel recti membranarum vaſa ſtagnante, ſpaſmodicum dolorem in iis partibus effici; nullam aliam pariter hic ſubeſſe cauſam judicamus, quam quod facta palindrome, ſanguis ad regionem ventrinculi & præcordialem delatus, atque vaſa ventriculi infarciens, ejus potiſſimum orificia ſpaſticis ſtricturis pariter afficere & infeſtare poſſit. Et confirmamur in hac ſententia, cum inter frequẽtes obſervationes in comperto ſit, in iis qui aſthmate ſtomachali flatulento ſpaſmodico, ſæpius lethali, & ut plurimum hydropem poſt ſe trahente, laborarunt, poſt mortem infarcta & obſtructa viſcera ſanguinea, præſertim hepar, vel etiam polypoſas concretiones in cordis ventriculo repertas fuiſſe, quibus dum obex ponitur ſanguinis libero circulo, facile ejus impetus ad pręcordia fertur, qui ſic cauſam tam anxii doloris, quem perpetuo ructus concomitari ſolent, ſubminiſtrat.

§. XIII.

Cum vero & ſine ſingulari vel plane

Cardialgia ſpaſmodica ab animi affectibus.

nulla inflatione, ille acerbiſſimus & anxius ventriculi dolor, vulgo *Magen-Krampſſ*, non tantum orificiorum; ſed etiam totius ſubſtantiam, ob tunicam nervoſam, ſpaſmorum vehementia affligat, ejus etiam cauſas paulo exactius inveſtigare oportet. Jam vero nil propemodum in praxi frequentius occurrit, quam quod mox a vehementi iracundia, circa pręcordia & cordis ſcrobiculum, & magis verſus dextram partem, compreſſorius & conſtrictivus dolor cum anxietate & anguſtia pectoris, nauſea, ciborum faſtidio, oris amaritie oboriatur. Hujus ergo mali cauſam non difficulter is reperiet, qui conſiderat talem eſſe iræ vehementioris vim atque indolem, ut maxime ſuum pernitialem effectum in præcordiis exerat, per quæ, ut bene explicat FERNELIUS *l.* 4. *de febr. c.* 10. regio circa ventriculum, diaphragma, jecoris cavum & in eo ductus biliarii detenti, pancreas, in ſpecie ventriculus, ejuſque ſuperius orificium, & quæ ſub coſtis nothis, anteriora verſus & ſternum inflectuntur, intelligitur, ſpaſticis conſtrictionibus ea exercendo. Dein quoque ab ira valde commoveri bilioſum ſuccum, & ſyſtole canalium, qui bilem vehunt, intenſiori reddita, eam copioſius in duodenum effundi conſtat: ubi poſtea diuturniori mora, corroſiva fit & corrumpitur, & diarrhϾ, choleræ, vomitionis, atque etiam doloris cardialgici cauſam omnino ſubminiſtrat, quia acrimonia ſua, & pylorum & fundum ventriculi afficit. A terrore quoque paulo graviori cito induci poſſe cardialgiam multoties experientia docet: & mœrorem etiam ſenſim ſenſimq; humores corrumpendo ad graves diuturnaſque cardialgias diſponere PLATERI *Obſ.* 2. teſtimonium exhibet.

§. XIV.

Symptomaa liquande eſt.

Affectio ventriculi ſpaſmodica eſt frequenter ſymptomatica. Non pauca nobis ſunt cognita exempla ubi calculus in principio, vel quod pejus, in medio ureterum hærens, præter alia gravia accidentia, etiam vehementem cum intolerabili anxietate junctam cardialgiam excitavit. Simile etiam quid obſervavimus a calculis biliariis, ſi canalem cyſticum vel cholodochum pertranſeant, vel fixiorem in iis ſedem habeant. Qua de re in ſequenti Capite fuſius agere nobis conſtitutum eſt. Luculenter vero etiam hinc apparet, quomodo per conſenſum a ſolo motus vitio, pars corporis noſtri ſenſu prædita, abſque materiali ibi exiſtente cauſa graviter affici queat.

§. XV.

a veneno.

Longe vero atrocior & plenior periculi ſpecies cardialgiæ eſt, quę ab hauſto veneno urentis & cauſticæ indolis inducitur. Vulgatiſſimum atque innumeris funeſtis exemplis infamatum illud arſenicum, & ei ſimilia, non alia ratione perimunt, quam quod ſubtili & penetrante veneni acumine, altius in intima fibrarum nervearum ventriculi ſe inſinuant, eaſque diſcindendo ac arrodendo, ad immanes ſpaſticas ſtricturas adigunt atque exſtimulant: quæ poſtea univerſum nervoſarum partium genus in conſenſum trahendo, non modo ea ſymptomata, quæ cardialgiæ ſunt eſſentialia, ſed & inſuper ſæviora & funeſta, ut inflammationem ſphacelosā, delirium, convulſiones, inducunt.

§. XVI.

ab emeticis.

Emetica ex ſtibii regulina ſubſtantia petita, ſi paulo fortiori doſi imprudenter offeruntur, nonniſi cardialgica inducunt ſymptomata; quin aliis etiam intus concurrentibus cauſis, & ubi præcordia jam ſpaſmo adfecta ſunt, lethalem, non ſecus ac venena, quod multis, proh dolor! conſtat exemplis, operationem exſequuntur. Id quod etiam de acrioribus & validioribus purgantibus, quæ ſubtili, cauſtico, & veſicante principio agunt, quorum imprudenti uſu

multi pereunt, intelligendum eſſe exiſtimamus.

§. XVII.

in febribus exãthematicis.

Ipſum peſtilentiæ virus, truculentã ſuam vim, primo omnium, in ventriculum ſpaſmis atque inflammationibus exercere, & graves cardialgicas paſſiones, ſæpe ſyncopticas inducere, in propatulo eſt. Petechiis, febribus purpuratis & malignis, ſi cardialgia ſuccedit, quod maxime in morbi vigore fit, lethale ſignum eſſe ſolet. Peſſimum quoque eſt, ſi cardialgia doloribus arthriticis, podagricis, quod evenit maxime, retrocedente materia ad interiora, item quando fœdis cutis & partium externarum exulcerationibus ſupervenit, quod frequentius accidere ſolet. Nam materia illa activæ cauſticæ indolis, ubi a nexu, & implexu humorum ſequeſtrata, & ad cutis extima propulſa, relegit ſua veſtigia, atque nervoſis tenerioris & firmioris texturæ ventriculi & inteſtinorum tunicis ſe altius inſinuat, non ſecus ac venenum agere ſolet, ſique diutius perſiſtit, cardialgicas anxietates inducendo, hominem exanimat atque non raro interficit.

§. XVIII.

in dyſenteria epidemica.

Dyſenteriæ epidemicæ & malignæ, quando ea incaute comprimitur, infauſto & periculoſo ſane omine cardialgia ſupervenit; dum cauſtica acris materia, ex inteſtinorum inferioribus ad ſuperiora & ventriculum, retrogrado motu & impetu delata, principes has partes graviter infeſtat, ſubinde lethalia arceſſere ſymptomata conſueſcit.

§. XIX.

a vermibus.

Periculi quoque plena a vermibus innaſcitur cardialgia, quando videlicet, uti bene meminit TRALLIANUS, ex partibus inferioribus ſurſum ad ventriculum aſcendunt, ejuſque orificiis firmiter inhæreſcunt. Memorabile eſt quod proponit HERCULES SAXONIÆ *in prælect. pract. P. II. cap. 7.* ſcribens: *ante tres annos ego vocatus ad puerum undecim annorum, vermibus refertum, cui pilulas exhibui. Mane cum reverterer, erat mortuus. Curavi ventriculum aperiri, inveni triginta tres vermes dodrantodes vivos, ori ventriculi adeo tenaciter inhærentes, ut vix avelli potuerint.* Similia exempla legi poſſunt apud HENRICUM ab HEER, & LANCISIUM *tr. de mort. ſubitan.* nec non apud RIVERIUM *L. 9. cap.* 10. Repentinæ ejuſmodi mortis cauſam non aliam fuiſſe, quam ſyncopen invincibilem, a validiori cordis ſeu potius vaſorum ipſi vicinorum conſtrictione derivandam, veri eſt ſimillimum. Ex quo intelligitur, quinta ſit ad vitam ſervandam ſtomachi ceu nobilioris partis præſtantia, ut igitur HELMONTIUS hac cauſa fuerit adductus, animæ ſentientis ibi ſedem collocare.

§. XX.

cauſæ abditæ.

Sunt vero adhuc aliæ, atrocis ſtomachalis ſpaſmi abditæ cauſæ. Nam ubi dolor indeſinens eſt, & per multos trahit menſes, ut carnem ac omnes demum vires conſumat, labem ac vitium in partibus ſolidis ſubeſſe recte concluditur: quod etiam ſectionibus poſt mortem inſtitutis evictum habemus. Ita in tali chronico vitio, RIVERIUS, vid. *cent. 1. obſ. 90.* ſcirrhum, totum pancreas pylori ac duodeni principium ambientem, invenit. JACOBUS HOLLERIUS, *de morbis internis p.* 153. de quodam narrat, qui febre, cardialgia, vomitu, torminibus ventris, dejectionibus pici ſimilibus diu vexatus, tandem obierit. In cujus ſecto corpore inventum ulcus puſtularum in ambitu, quod tunicas omnes ventriculi, qua parte in pylorum eſt aditus, exedit.

§. XXI.

a parotidibus retropulſis.

Alia adhuc dirum hunc affectum generandi ratio ac via per metaſtaſin eſt. Ita binis exemplis nobis conſtat, parotidum tumores in ſexu muliebri non

adeo exiguos, externis quidem applicatis evanuiſſe, ſed brevi poſt cardialgiam cum anguſtia ſpirandi inſecutam fuiſſe. Obſervatum quoque a nobis eſt, & hemicraniam, & cardialgiam inter ſe alternaſſe, ita ut cardialgia ſublata hemicrania fuerit ſecuta, & poſtea, hac ipſa diſcuſſa, cardialgia redierit.

§. XXII.

Morbi decurſus. Ceterum dolor ventriculi cardialgicus ex iis eſt morbis, qui, niſi diutius perſiſtant, non facile nocent niſi accedat inflammatio: quare non ſine periculo eſt, ſi aliis morbis præſertim febribus acutis & malignis ſuperveniat. Perite enim HIPPOCRATES prodidit *Sect. 4. aphor.* 65. *in febribus circa ventriculum fortis æſtus & cordis morſus ſeu dolor malum eſt.* Porro etiam hic adfectus inter eos referendus eſt, qui certis & ordinatis temporum intervallis, quandoque etiam inordinatis redit, & vel breviori, vel longiori tempore affligit, ac alio tempore mitior, alio vehementior eſt. Et uti ordinario fere cum frigore in dorſo, horripilatione cutis, non raro etiam oſcitatione & pandiculatione ejus acceſſio eſt, atque in vigore extremæ, inferiores maxime partes inalgeſcunt, adeo ut etiam calidum ſatis vehemens admotum vix percipiatur: ita hic dolor, nonniſi calore redeunte in partibus extremis, calidoque tandem ſudore oboriente per totum corpus, ſolvitur atque diſcutitur. Et uti ſub frigore pulſus coarctatus & exiguus eſt, ita major & mollior ſub declinatione fit: quod etiam evaneſcentis mali certiſſimum eſt ſignum.

CURATIO.

§. I.

Indicationes quatuor. Quemadmodum ſagax & peritus Medicus, nec certa ad morbum tollenda remedia commendare, nec una eademque ſemper via ac methodo in curando procedere debet & poteſt; ſed opus habet, ut ad varii generis cauſas, ægrotantis naturam, & alias atque alias circumſtantias, morbos antecedentes & ſymptomata reſpiciat: ita etiam in hoc gravi & periculoſo morbo ſanando, idem fieri debere omnino neceſſe eſt. Nihilominus tamen generales has medendi indicationes, pro ſcopo, per medicamenta ſuccurrendi, tenere debet, quæ hæ ſint: primo, ut materia vitioſa vel mole vel acrimonia peccans, circa ſtomachum hærens temperetur, corrigatur ac demulceatur, blandeque per diſcutientia vel commoda evacuantia removeatur: ſecundo, atroces dolores, qui vires mirum quantum deprimunt; ne inflammatio ſuccedat, ſopiantur: tertio, ſi ſymptomatica eſt, morbi primarii ratio habeatur, & quarto, ut tonus & robur ventriculi, & inteſtinorum a dolorum, & ſpaſmorum violentia labefactatorum, idoneis remediis reſtituatur, & confirmetur.

§. II.

Commendantur abſorbentia. Quia ſæpius acidi pontici humores accumulati ac congeſti in ſtomachi regione, bilem in duodeno diuturna mora porraceam, æruginoſam, & valde corroſivam reddunt, & arrodendo tunicas nerveas, præbent doloris cardialgici cauſam, idque non raro in hypochondriacis, necnon a nimia vinorum acidorum ingurgitatione, & fructuum horeorum fermentatione evenit: ſolis utique abſorbentibus, necnon acrimoniam demulcentibus non adeo difficulter curam expediri poſſe experientiæ conforme eſt. Quo nomine pulveres qui lapides cancrorum, cornu cervi philoſophice præparatum, conchas vel matrem perlarum, cryſtallum montanam vel melius glaciem Mariæ præparatam recipiunt, commendamus, præſertim ſi cum aqua carminativa leniter ſpirituoſa exhibentur. Pertinet huc *demulcentia.* quoque ad infringendam & mulcendam acrimoniam ex raſura cornu cervi gelatinoſa decocta probe ſaturata, decoctum avenæ excorticatæ, cum amygdalis dulcibus ſubactum & ſyrupo papaveris albi edulcoratum.

§. III.

§. III.

nitroſa

Ubi vero bilis valde acris ſulphurea & calida, ab ira commota, cauſam hujus mali ſubminiſtrat, conſultum eſt, ejuſmodi jam laudatis pulveribus aliquot grana admiſcere nitri purificati pro doſi, atque in decocto eos exhibere. Opus vero interdum eſt correctam bilem leniter per alvum evacuare. Experientia etiam crebriori didicimus, in hoc atroci adfectu, ſi a bile nimis calida ebulliente & cauſtica obortus fuerit, ſolam aquam puram & frigidam, per vices, uſque ad menſuram dimidiam vel ultra hauſtam, tecto bene corpore & impoſito ſtomachali regioni calido fomento, inſigniter profuiſſe, ac ſubſecuto ſudore per univerſum corpus, dolorem ſummo cum levamine diſcuſſum: eoque remedio acrimoniam biliosſam non modo dilutam & temperatam ſed & nimium æſtum depreſſum, ac denique ipſum robur, quod ingenti calore & dolore dejectum erat, quodammodo reſtitutum fuiſſe. Vidimus quoque, cardialgiam cum cholerica paſſione junctam hoc unico remedio ſummo cum levamine conquieviſſe. Pertinet huc quoque inſigniſſimus ſeri lactis, item emulſionum uſus.

laxantia.

aqua frigida.

§. IV.

Poſt tertianam emetico curatur.

Non rarum nec inſolens quoque eſt, poſt tertianam, anxium circa prędordia dolorem, cum inſigni virium languore, ciborum faſtidio oris ſiccitate, & animi leviuſcula defectione, lentoque calore interdum obſervari; quæ cuncta mala a bile acri & vitioſa, copioſius in duodeno, ſi virtus ejus motrix periſtaltica ſub morbo valde fracta fuerit, coacervata diutiuſque ſtagnante produci; exinde demum intelleximus, dum leni emetico, verbi gratia, uno vel altero grano tartari emetici, cum ſufficiente quantitate aquæ dato, effuſa magna saburra, conquieviſſe protinus hæc omnia mala vidimus. Referri huc optima ratione HIPPOCRATIS *Aph.* 17. *Sect.* 4 meretur, qui, *non febricitanti, ubi cibi faſtidium, cordis dolos, vertigo tenebricoſa & oris amaritudo, purgatione per ſuperiora opus eſſe*, ſignificat.

§. V.

Vomitioni obviam eundō.

Sique cardialgiæ bilioſæ, quod ſæpius fit, vomitio jungitur, liquorem anodynum noſtrum mineralem cum aqua frigida fontana, vel aqua florum chamomillæ, millefolii, acaciæ, tiliæ, ſambuci, liliorum convallium, primulæ veris, cum præſentaneo levamine exhibuimus: Sub hoc ſtatu magnopere cavendum eſt, ne medicus calidas eſſentias ſtomachales vel carminativas porrigat, neque crebriori calidorum infuſorum uſu ægrum maceret, quippe hæc omnia dolorem magis augent, quam minuunt.

§. VI.

Qui ex cruditatibus oritur dolor aliter tractandus.

Ubi vero intenſus, preſſorius, & gravativus ſtomachalem regionem diutius infeſtat dolor, iſque a cruditatibus acido viſcidis, firmiter ventriculi aut duodeni tunicis inhæreſcentibus oritur, quod frequentiſſime in iis, qui ex morbo jam convaluerunt, ac qui etiam ab aliis cauſis infirmum habent ventriculum, evenit, tum utique alia curandi opus eſt ratione. Nam ſub tali caſu, medicamenta digeſtiva, & quę ſalino oleoſo & aromatico incidente ac roborante principio agunt, neceſſaria ſunt: quo nomine probatæ & expertæ virtutis ea, quæ ſequuntur, proponere & laudare voluimus, ac primo pulverem qui ita habet: rec. radicis ari, pimpinellæ, zingiberis, galangæ, flavedinis corticum aurantiorum, ſeminis cymini, macis, ſingulorum drachmam, ſacchari Canarienſis ad pondus omnium. M. f. Pulvis, qui convenienti doſi leniter cum vino optimo decoqui & propinari poteſt. Dein ſequens ſe commendabit mixtura: rec. eſſentiæ zedoariæ, carminativæ Wedelii, ſpiritus de tribus ana drachmas duas, balſami no-

noſtri vitæ guttas 15. Interdum vero opus eſt, ut ante horum uſum, colluvies vitioſorum humorum, ſi nimia eſt, blande per ſuperiora educatur, præſertim ſi ad vomitum appareat diſpoſitio. Verum tunc non facile ultra radicem ipecacuanhæ aſcendere licet: cum hæc non tam valide nervoſas tunicas commoveat atque aggrediatur, nec poſt operationem, diſpoſitionem ad vomitum relinquat, ſicut ea quæ ex ſtibio parantur conſueſcunt.

§. VII.

aliter qui ex veneno. Ab hauſto veneno cauſtico, item a nimis draſtico purgante & vomitorio, ſi quis in hoc malum, quod vitæ ſæpius præſens minatur periculum, conjectus fuerit, tunc vix efficacius auxilium, ac in uſu lactis recentis, item in oleoſis, oleo amygdalarum dulcium, olivarum, ſufficiente quantitate hauſtis, addita ſimul doſi theriacæ veteris expectandum erit. Præſtat vero in principio tantum lac ſolum, ſive melius ejus cremorem ſine theriaca dare, ne vomitus & ſeceſſus, quo ſæpius optime venenum & corroſiva materia ſimul expellitur, nimis cito ſiſtatur.

Cautelæ

§. I.

Quomodo tractanda ſymptomatica. Quando cardialgia ceu ſymptoma, aliis morbis ut acutis vel etiam exanthematicis ſupervenit, quod rarius fit ſine periculo exitialis inflammationis, tum pulveres bezoardici, cum aliquot granis nitri, & quarta parte vel dimidio grano camphoræ, ob vim blande diapnoicam & diſcutientem, non carent uſu eximio. Sed conſulo ob auſpicatum & meliorem ſucceſſum, ut cum emulſione, quæ ex amygdalis dulcibus, ſeminibus 4. frigidis, & ſemine cardui Mariæ, cum aquis florum præſertim ſambuci concinnata eſt, pulveres dicti propinentur. Sique materia a ſuperficie corporis retropulſa, veneni propemodum indolem referens, rurſus ad extimam cutim releganda cenſeatur; liquorem noſtrum anodynum mineralem, cum quarta parte ſpiritus Buſſii vel tartari mixtum & per vices pro re nata datum, adhibito ſimul conveniente & placido regimine diaphoretico, ſæpe numero convenientiſſimum & proficuum invenimus.

§. II.

Si a menſiũ defectu. Quando a menſibus ſubſiſtentibus, & repreſſo inde ſanguinis impetu ad præcordia, mali origo eſt, tunc utique venæ ſectio in pede celebrata, modo non fiat in paroxyſmo, ſed eo remittente, nec ſub extremorum frigore, præſens & efficax auxilium præſtat. Poſtea reliqua curatio, cum blande anodynis & diſcutientibus externe adhibitis, erit conficienda. Nos in omni dolore cardialgico, ceu peculiaris virtutis remedium, *Laudatur ex chamomilla parata* flores chamomillæ vulgaris & quæ ex iis parantur, plurimum commendamus; cujus generis aquę florum chamomillæ, oleum deſtillatum delicatiſſimum verum, non oleo terebinthinæ adulteratum, in elæoſaccharum redactum, item Eſſentia bene ſaturata cum Spiritu florum chamomillæ non adeo ſpirituoſo & elęoſaccharo ejuſdem olei adornata, ad motus ſpaſticos ſopiendos, longe efficaciſſima. Spectat huc quoque extractum, quod aliis convenientibus, intra pilulas recipi poteſt. Vulgatiſſimum, ſed revera valde probatum domeſticum eſt decoctum chamomillæ florum, cum cereviſia vel juſculo avenę excorticatæ, vulgo *Haber-Grütz*, addito pręſertim oleo amygdalarum dulcium, calide per vices hauſtum.

§. III.

Clyſterum uſus. Deinde in omni dolore cardialgico, clyſteres ano infundere demulcentes & emollientes, nunquam non proficuum. Quales ex floribus chamomillę, ex oleo horum cocto & deſtillato, item ſeminibus 4. carminativis parati, ſi ex lacte co-

coquantur, ſunt omnium optimi. Sed opus eſt, ut bis vel ter quandoque injiciantur, nam blando ſuo tepore demulcẽte, nec non rigidas fibras laxante ac emolliente facultate, ut in omnibus fere gravioribus doloribus, ita etiam in hoc, inſigne levamen afferunt.

§. IV.

Externa. In præcordiali & gravi dolore quoque nunquam non exterius epigaſtricæ regioni applicata idonea remedia, magnæ obſervantur utilitatis; & inter plura alia ſummam, & mirabilem efficaciam eorum, quæ ſequuntur, ſæpius expertiſumus. Inter quæ primum eſt linimentum, ita componendum: Recipe theriacæ, olei nuciſtę expreſſi utriuſq; unciam, caſtorei, croci, balſami Peruviani ana drachmam, olei de cedro, caryophyllorum ana guttas 20. camphoræ drachmam dimidiam. Alterum ſunt ſpecies quæ ſequuntur. Rec. herbę menthæ, florum chamomillæ vulgaris, Romanæ, ſambuci, ſingulorum manipulum, baccarum lauri, juniperi utriuſque unciam dimidiam, ſeminis cymini, carvi, caryophyllorum, nucis moſchatę, ana drachmas duas C.C.D.S. Species quæ ſacculo poſſunt includi & calide parti adfectæ applicari. Calor enim egregiam vim levandi & diſcutiendi poſſidet.

§. V.

Si a vermibus. Si vermes cauſam ſubminiſtrant, tunc utique longe alia curationis eſt ingredienda via. Minime vero, ſi hoſpitium eorum eſt in ventriculo, fortiora anthelmintica, præſertim quæ acri, valida arrodente facultate, operationem ſuam exſequuntur, ut mercurialia; vitriolum Veneris, vel Martis, purgantia aloetica, vel etiam ſalia alias non inutilia porrigenda; eo, quod hæc malum ſæpius exaſperent: ſed potius lac tepidum, cum oleo amygdalarum dulcium ſufficienti quantitate offerendum. Quæ demulcendo, eſcam pariter animalculis his, ne arrodant tunicas, prębendo aptiſſima ſunt: maxime omnium vero, eam quoque ob rationem, quia, ſi tepide lac in magna copia hauriatur, ventriculi inverſione facta, ingrati iſti hoſpites per ſuperi ora ejiciuntur.

§. VI.

Hypochondriacis Carolinæ conferunt. Hypochondriaco-ſpaſmodicæ paſſioni obnoxii, crebro recurrentibus hiſce anxiis doloribus, per longum tempus premuntur. Quo in caſu, omnibus aliis inaniter adhibitis, aquas thermales, præſertim Carolinas aliquoties uſurpatas utiliſſimas obſervavi. Sed harum uſus interdum reiterari debet. Hæmorrhoidalem fluxum inde ſecutum, maximo cum levamine, non ſemel experti ſumus. Ceterum elixir balſamicum noſtrum quod viſcerale audit, item quod in notis ad *Poterium* deſcripſimus, cum eſſentia caſtorei remixtum, necnon pulveres temperati leniter nitroſi, antiſpaſmodici, venæſectiones æquinoctiales, in chronicis iſtiuſmodi doloribus, magno ſunt præſidio.

§. VII.

Salia vitãda. Qui cardialgicis paſſionibus ſunt obnoxii in & extra acceſſionem a medicamentis, quæ ſalinæ ſunt naturæ, provide ſibi cavere debent: quo pertinet uſus fontis Sedlicenſis, quem plus noxæ quam emolumenti attuliſſe obſervatum a me eſt.

§. VIII.

Methodus præſervatoria. Ad recurſum pernitioſi hujus mali impediendum, plura occurrunt notatu digna. Primo non facile, qui ad hoc malum ſunt diſpoſiti, purgantia præſertim acriora admittere debent; quia hæc natura ſua, ſtomacho ejuſque partibus infenſa, ingentem, ſi crebrius uſurpantur, infirmitatem relinquunt: qua nihil ad recidivas contrahendas pejus eſt. Præter hæc, motum humorum ad primam regionem ex aliis partibus alliciunt. Videndum tamen nihilo minus, ut

ut alvus ſemper maneat libera atque aperta, quod multo tutius fit, quando per alimenta id præſtare allaboramus. Deinde contra frigus quam maxime & cordialis & dorſalis regio, ubi ventriculus cum orificiis ſitum ſuum occupat, ſufficientium integumentorum ope, munienda erit. Quam nocivum enim partibus nervoſis. & morbis qui in earum debilitate conſiſtunt, frigus ſit, dici non ſatis poteſt. Vix autem eo perduci homines poſſunt, ut veritati huic fidem faciant, eamque intelligant. Denique, victum quod concernit, ab omnibus exceſſiva qualitate & intemperie præditis, nimis ſalitis, fumo induratis, pipere, allio, aceto conditis, raphano ruſticano & huic ſimilibus abſtinere oportet. Viciſſim majorem in modum commendamus jura gallinarum, ac carnis vitulinæ, & ut ſibi a pingui carne temperent, in primis quando potio frigida ſuperingeritur, vel externo frigore ſtomachalis regio tangitur, ſuademus.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Cardialgia ſpaſmodica ex animi affectibus & frigore, ſæpius recurrens.

Fœmina honeſta aliquot ſupra quinquaginta annos nata, habitus corporis ſpongioſi, ſucci & ſanguinis pleni, vitæ ſedentariæ addicta, decennio abhinc fluxum uterinum non amplius paſſa, venę ſectionem binis vel ternis quotannis vicibus celebrans, vegeta atque continua ſanitate utens; ſex ante annos gravi & diuturno animi mœrore ob luctuoſos familiam ferientes caſus afficitur. Ab hoc tempore valetudo vacillare & moleſtiſſimus per quinque jam annos crebro redeuntibus paroxiſmis infeſtare cœpit morbus, a levi ſtatim frigore dorſo admiſſo vel ab animi commotione aut terrore originem mutuãs. Morbi vero inceſſus hunc ſervare plerumque ſuevit modum. Præcedit nimirum oſcitatio, ſequente narium, aurium necnon faciei frigore. Stringuntur dein fauces, tum gelu dorſum, manus ac pedes occupat, poſtea ſcorbiculus cordis preſſorio, fixo & ardente dolore affligitur, qui extenditur ad ipſum dorſum ubi ventriculi orificium ſiniſtrum ſitum eſt, imperialis tantummodo ſpatium implens. Adeſt præterea ſumma anxietas, inquietudine juncta; pulſus contractus, frequens & debilis micat. In lecto conſiſtere nequit ſed exſurgere debet. Ad alvum & urinam reddendam neque minus ad vomendum ſtimulum quidem perſentit, neutris tamen ſubſequentibus. Inter omnia autem, quæ ægram acriter infeſtarunt ſymptomata, animadverti meretur illud, quod frigus quo dorſum corripitur adeo intenſum ſit, ut nulla, nec a calidiſſimo admoto lapide caloris percipiatur ſenſatio, quin ſub brevi temporis delapſu illud frigidum removeatur. Sed ad alvum firmiter clauſam ſubducendam, clyſteres emollientes, & oleoſi injecti ſine effectu redierunt: neque flatibus per inferiora, neque ructibus per ſuperiora exitus ullus, ſive raro illud contigerit, fuit conceſſus. Tandem elapſis aliquot horis partes ſuperiores primo, dein inferiores ſenſim incaleſcere ac madeſcere incipiunt: donec ultimo largus ſudor prolicitur, & paroxyſmus, quatuor vel ſex interdum horas perſtans hoc ipſo ſolvitur. Sub decurſu paroxyſmi omnia fere remedia, cum primis ſub frigore, ægra valde averſatur: conclave autem calidum, tegulas calidas, & linteamina calefacta extremis præſertim partibus admota ferre quam optime poteſt. Calore corpori reddito pocula aliquot infuſi Coffee cum liquore noſtro minerali anodyno, quarta balſami vitæ, vel dimidia elixirii ſtomachalis parte remixto aſſumit, quod unicum fere medicamentum naturæ ægrotantis conducibile reperi. Finito morbi impetu virium remanet defectus, & urina quæ modo in paroxyſmo,

aquæ

aquæ inſtar limpida comparebat, rubicunda craſſum deponens ſedimentum prodit.

Epicriſis.

Affectus hic cardialgiæ chronicæ ſpaſmodicæ nomen jure meretur. Neque enim ventriculi inflatio ab incongruis ingeſtis oriunda, ſiquidem ægra accuratiorem ſervare diætam conſuevit, dici poterit: ſed nervoſum maxime genus affici atque compati & ortus & morbi progreſſus aperte loquuntur. Notatu enim dignum eſt, mœrorem affectui originem dediſſe, ac frigus demum & animi affectus eum excitaſſe. Animadverti quoque, morbum hunc paroxyſmi febrilis pene typum æquare, a lumbari regione, ubi magnus meſenterii plexus ſitum obtinet, initium ſumere, ac nervoſas corporis partes contrahendo, ſanguinemque & humores ad cor & vaſa majora repellendo tragœdiam ludere. Accedit quod acceperim ab honeſtiſſima fœmina, ægritudinem eſſe hæreditariam, quæ matrem, matriſque ſororem corripuerit, eaſque longo tempore excruciaverit. Ceterum conſului, ut frigus omni modo vitaret, atque ſedulo caveret, ne illud dorſum tentare poſſit, calidis idcirco pannis tegendum; ab animi quoque commotione nec non alimentis refrigerantibus quantum fieri poſſit abſtineret. Quandoquidem & pulverem noſtrum præcipitantem non bene ferre poteſt; elixirio autem ſtomachali cum liquore anodyno remixto, ſæpius utitur, nec non infuſum Coffee ter per ſeptimanam bono cum fructu uſurpat. Suaſi denique ut corpus motu decenti ſæpius exerceret, quia tum malum rarius affligere obſervavi.

OBSERVATIO II.

Cardialgica colica ex comeſtione carnis aſſatæ vervecinæ & frigore.

Mulier parvæ ſed obeſæ ſtaturæ atque plethorica, quadrageſimum jam annum ſupergreſſa, cognatum inviſendi gratia cum marito in propinquam civitatem iter fecit. Præter alia edulia carnem vervecinam pinguem aſſatam larga manu aſſumſit, cereviſiam triticeam, qua neutiquam alias fuerat uſa, ſuperbibendo. Veſperi ſub aura intenſe frigida domum reverſa, conqueri de anxietatibus & vehementi dolore circa præcordia cœpit, concomitante faciei & extremorum frigore, nocteque inquieta. Dolor non perſtitit in præcordiali regione, ſed per totum abdomen flatibus mire turgens ſe extendit: alvus ſimul erat adſtrictiſſima. Symptomata non modo nocte affligebant, ſed die etiam ſequente inſiſtebant. Opponebantur huic malo varia ex domeſticorum apparatu petita: panni quoque & tegulæ calidæ in uſum extrinſecus tractæ: ſed ſucceſſus fefellit. Accerſitus ego, ægram inveni anguſtiis circa pectus valde moleſtatam, ut ſpiritum ægre ducere potuerit, abdomine mire turgido, animique leviuſculis defectionibus intercedentibus. Adſtantes catarrhum ſuffocativum trepide metuebant. Ego ſingulis horis, duo pocula brodii tenuis ex carne gallinarum, una cum cochleare olei amygdalarum dulcium, additis decem liquoris noſtri anodyni mineralis & quinque balſami vitæ guttulis præbete juſſi: poſt, enema, ex ſpeciebus carminativis, oleis expreſſis, adjuncto ſtimulo ſalino paratum ano injiciendum præcepi. Præſtabilem reliquerunt effectum, & flatus ac ructus ἄνω & κάτω non ſine levamine ſucceſſerunt. Tegulas valde calefactas removi, utpote qui non modo moleſtiam, ſed & doloris augmentum, ipſa id ægrotante aſſeverante, creabant: aſt linimentum, quo inungeretur locus affectus, ex axungia humana, oleo deſtillato carvi & aliquot granis camphoræ ſubſtitui. Ad levandam, qua premebatur, ſitim, infuſum Theiforme ordinavi. Præterea vini calidi medicati ex infuſione abſinthii, corticum aurantiorum & macis parati poculum aliquando porrexi.

Po-

Poſtero die potiunculam mannatam, ex mannæ unciis duabus, cremoris tartari drachma, eſſentię corticum aurantiorum guttis 20. & olei amygdalini dulcis aliquot cochlearibus paratam propinandam curavi: cujus operatio duas poſt horas clyſtere ſecundata. Quibus id conſecuti ſumus, ut ingens vitioſorum humorum colluvies, tam per ſuperiora quam per inferiora, fuerit educta. Sudor denique per totum corpus erupit, & ſymptomatum vehementia DEO adjuvante ſenſim diſcuſſa. Ad recurſum vero morbi præſcindendum, ventriculi digeſtionem pilulis noſtris balſamicis atque elixirio carminativo adjuvimus.

Epicriſis.

Nihil ad ingenerandum ventriculi & inteſtinorum dolores ac flatulentias reperitur valentius, ac caro pinguis vervecina, ſuperingerendo frigidum inuſitatum potum, corpuſque ſpongioſum exceſſive frigidæ auræ committendo. Erit autem enarratus affectus cardialgico-colicus recte dicendus, eo quod coagulum pingue in duodeno ſubſiſtens, ventriculum & inteſtina flatibus mire diſtenderit, atque a tranſpiratione prohibita ſerum acre redditum, tunicas earum vellicando & irritando, ad ſpaſticas ſtricturas magis ſollicitaverit. Quæ cum in corpus plethoricum venæ ſectioni minus aſſuetum, ſed eam maxime abhorrens, inciderint; tam atrocia malo ſe ſociaſſe ſymptomata nemo mirabitur. Ceterum ut coagulum in duodeno diſſolveretur atque ſaluberrima tranſpiratio reſtitueretur, potus utique calidus erat præbendus: ſicut ad diſcutiendos flatus vinum abſint hites non in caſſum fuit adhibitum. Hoc quoque inſtar cautelæ tenendum reputo, quod in abdominis doloribus qui ab inflationibus oriuntur, extreme calida partibus affectis applicare non ſemper ſit conſultum; ut autem extremæ partes blando atque temperato calore foveantur ego quidem auctor ſum. In priori enim caſu, flatus qui ab aere rarefacto & inteſtinis incluſo naſcuntur, a calore externo, ut experimentis phyſicis edocemur, majorem elaſticam & expanſivam vim acquirunt. Deinceps annotationem meretur, vitioſam materiam flatus in inteſtinorum canali excitantem nunquam felicius ac etiam tutius quam lenioribus convenientibus laxantibus, & clyſtere una vel altera hora poſt injecto eliminari poſſe; ſiquidem hac ratione primæ viæ non modo potentius a ſordium inquinamento liberantur, ſed flatus quoque verſus inferiora ducuntur.

OBSERVATIO III.

Quinquagenarius illuſtris, temperamenti ſanguinei & animi excitati, ab anno & quod excurrit crebrioribus itineribus, arduis in officio Regis laboribus animique fatigationibus continuo detentus, ſex ante menſes febre corripitur continua bilioſa. Qua curata, per aliquot vero hebdomades revertente, iterumque depulſa ſanus egit atque incolumis. At vero iter denuo in Regia cauſa ſuſcepit, fame atque vigiliis vexatus domum revertitur. Eſuriens inter cibos reliquos halecem ſalitam, cucumeres aceto maceratos nec non fabas coctas liberalius ingeſſit, melones quoque cum ſaccharo avidius aſſumſit, hauſto inſuper vino acidulis Tonnſteinenſibus diluto; veſperi cereviſiæ triticeæ vulgo *Breyhan* ſat largam copiam, tabaci fumo fauces aridas ſtimulante, ingurgitavit. Sic lectum ingreſſus, anxietates circa præcordia perſentit, adeſt ſpirandi anguſtia, inquietudo, virium defectio, cum ſudore anxio frigido corpus totum perluente, adque vomendum ſtimulus perpetuus. Hauſit infuſum Thee paulo calidius; atque ingentem crudorum ciborum copiam vomuit, perſiſtentibus nihilo minus vix tolerabilibus anxietatibus. Alvus tenaciter adſtricta nihil flatuum emittens, ad mingendum quoque ſtimulus,

Cardialgia flatulenta ex incõgruorum ciborum nimia ingurgitatione.

lus, urina tamen nulla effluente. Partes externas frigus obſidebat, atque pulſus exploratu durus & contractus erat. Vocatus in conſilium, liquoris anodyni mineralis 125. guttas cum balſami vitæ guttulis 50. in aqua frigida vini dimidia parte remixta propinavi. Sacculum deinde avena igne torrefactam repletum regioni epigaſtricæ applicare atque in lectum concedere ægrotantem jubeo. Elapſa vix quarta horæ parte per ſuperiora pariter ac inferiora flatus ac ructus in maximum ægri ſolatium proceſſerunt. Factus quietus, ſumtis aliquot infuſi Thee poculis, calor in partibus extremis rediit: anxietas demum evanuit, corpus ſudore maduit, ac, placido ſomno inducto, ab omni dolore & morbo liber evaſit. Poſt hæc clyſterem carminativum applicandum curavi, a quo ingentem ſordium copiam depoſuit. Altero die ægrum acceſſi & faciem flavo colore tinctam inveni, urinamque bruni icterici coloris deprehendi, parca quantitate emiſſam. Continuavi uſum liquoris noſtri anodyni mineralis, ſed longe parciori doſi, pulveriſque præcipitantis, aliquot olei chamomillæ guttulis adjectis. Quibus ſanitati in integrum reſtitutus, mox rurſus iter officii cauſa ſuſcepit.

Epicriſis.

Cardialgiæ huic atrociſſimæ flatulentę anſam ſuppeditavit nervoſarum partium imbecillitas ab animi & corporis defatigationibus, nec non a morbo præcedente contracta. Hinc balſamum noſtrum vitæ blanda naturæque amicabili gaudens anathymiaſi ad roborandum, & ad ſpaſmum relaxandum liquorem noſtrum anodynum, ſucceſſu haud fruſtraneo porreximus; eo majori quidem doſi, quo morbi vehementia potentiorem requiſivit reſiſtentiam: ſemper enim proportio inter vires medicamenti atque obſiſtentes morbi ſeu potius cauſæ morbificæ debet intercedere.

OBSERVATIO IV.

Cardialgia ſpaſmodica ex hæmorrhoid. frigore ſuppreſſis, venæ ſectione curata.

Princeps Sereniſſimus in quadrageſimo ætatis conſtitutus anno, liberaliori & vinoſæ diætæ aſſuetus ac ſanguine turgidus, per aliquot jam annos ſanguineam per ſedis venas expertus erat excretionem. Inſtante fluxu quum corpus frigidiori aeri juſto diutius exponeret; inſequente nocte & poſtero die, inquietudine, virium languore, æſtu, cum pulſu celeri, nec non anxietate cardialgica premi cœpit. Jungebantur animi levis defectio, ſitis inexſtinguibilis, abdominis tormina, alvuſque dura & retinens. Clyſter applicatus a flatibus ſtatim & ſine effectu repellitur. Obferuntur blande diaphoretica, nitro, caſtorei momento nec non cinnabari permixta, cum aquarum analepticarum vehiculo, ſed nihil inde levaminis perſenſit. Secta in pede fuit vena, ſed cum ultra quinque uncias ſanguinis non extraheretur, parum inde auxilii conſecutus; quin potius ſymptomata incrementa ceperunt. Nos ſanguinis abundantiam manifeſte cernentes, ad ſecundam venæ ſectionem tranſeundam nulli dubitavimus: qua libra pene ſanguinis e ſecta in pede vena fuit emiſſa. Adeo vero hoc auxilio adjutus fuit, ut mox circa præcordia dolor, ardor, anxietas remitterent, noxque quietior eſſet. Tandemque exhibitis analepticis diaphoreticis, enemate emolliente, atque interne infuſo mannato, ex toto cum ſanitate Sereniſſimus Princeps in gratiam rediit.

Epicriſis.

Sanguinem in vaſorum inteſtini recti & coli membranis ſtagnantem, ſpaſticis ſtricturis, & facta hinc ad ventriculum translatione orificii ejus vaſa infarcientem, cardialgicum excitare poſſe dolorem, enarrata hac morbi hiſtoria, quantum ego quidem memini, ſufficienter edocemur. Præterea ex curatione a nobis inſtituta

elu-

elucet, in corpore plethorico venæ ſectionem vel binis vicibus cum emolumento poſſe adhiberi. Poſtremo id quoque elici poterit ſalutare poriſma: cavendum eſſe quam maxime iis, qui ejuſmodi criticis obnoxii ſunt hæmorrhagiis ſalutem portendentibus, ne circa vel in ipſa excretione talia admittant, quæ turbare eam vel plane ſiſtere valent; inter quæ, animi fortior commotio, terror præſertim, neque minus frigus externum, primas omnino ducunt.

OBSERVATIO V.

Cardialgia ſpaſmodica in plethorico ſub æſtuoſo cœlo proficiſcente, venæ ſectione ter inſtituta curata.

Sereniſſima ſtirpe prognatus Juvenis vigeſimum & ſextum agens annum, carnoſus & ſanguine abundans, ex hæreditate a Sereniſſimo Parente in eum translata, jam tum hypochondriacis pathematibus ut & quandoque melancholia fuit affectus; a quibus mea opera, per Dei gratiam, binos ante menſes immunis degebat. Suaſi ut Carolinas adiret, antequam autem iter ſuſciperet, quod hoc anno adhuc erat prætermiſſum, ut venam ſecari pateretur. Neglecto a medico ordinario quod omni diligentia inculcaveram monito, veloci curſu ſub ſole fervente iter ſuum perficiens appulit thermas. Egit noctem inquietam, atque expergefactus ſumma circa præcordialem regionem anxietate ad vomitum inclinante, extremorum frigore, internorum æſtu, moleſta corporis jactatione torquetur. Accitus ego tum temporis præſens, plethoram ſolvendam præcipio. Inſtituta venæ ſectio, ſed chirurgo exiguam nimis aperturam faciente, ſanguinis vix uncia paulatim profluxit: & Princeps novam inciſionem admittere noluit. Hinc ſymptomatibus exacerbatis, non in lecto conſiſtere potuit, ſed noctem plane inſomnem egit. Altero mane, iterandæ venæ ſectionis neceſſitate multis argumentis demonſtrata, eo perventum eſt, ut aperiri quidem venam ſed non ultra quinque uncias educi permitteret. Verum nec tum ſymptomata conquieverunt, utut remittere viſa fuerint. Dedi interea ſanguinis impetuoſum motum compeſcentia: quo nomine liquorem meum anodynum, pulverem præcipitantem nitroſum, nec non emulſionem ex ſeminibus 4. frigidis celebrem deprehendi. Quum vero ex toto ceſſare malum nollet, pulſus eadem celeritate agitaret, atque nox inquieta perſiſteret, multa opera impetravi, ut tertium, quarto videlicet ab invaſione die, venam ſecari concederet. Detractis 8. circiter unciis, præcordiorum anxietas, inquietudo, ac febrilis calor confeſtim deſeruerunt immanibus tot doloribus maceratum Principem, non ſine inſigni ejus & adſiſtentium exultatione. Atque appetitu, ſomno, viriumque augmento redeuntibus, integræ ſanitati divinæ bonitatis adjutorio fuit reſtitutus.

Epicriſis.

Circa hunc caſum animadvertere quam maxime licet, ſanguine nimium abundantibus vehementem & diuturniorem motum ſubito & præprimis ſub cœlo æſtuoſo ſuſceptum valde pernitioſum atque infenſum eſſe; ſiquidem ſanguis copioſus inteſtina agitatione fortiter commotus valde turgeſcit, vaſaque diſtendens hinc inde ſtagnat atque ſubſiſtit, graves ſuſcitans ſpaſticas ſtricturas pariter ac impetuoſas ad partes congeſtiones. Similiter fieri obſervamus, quando corpora plethorica in balneum nimis calidum mittuntur, vel ſudorifera fortiora cum regimine calido obtruduntur: niſi enim ſymptomatibus ingraveſcentibus mature ſolvatur plethora, graves & periculi haud expertes ſcenam ludent, ægritudines. Porro ex hac morbi hiſtoria docemur, quod immanes cardialgicæ paſſiones a ſolo ſanguine intra membranas ventriculi ſtagnante, ſine ulla vitioſorum humorum in ejus cavitate ſtabulante copia, excitari poſſint, atque unicum

cum auxilium in ſufficienti ſanguinis detractione repoſitum ſit: qua neglecta vel inſuper habita, nec præſentiſſimæ alias virtutis ad vincendum talem morbum remedia quicquam perficere poſſe, recte colligitur.

OBSERVATIO VI.

Cardialgia ſpaſmodica ex plethora & hæmorrhoidibus non rite fluentibus.

Duobus abhinc annis ex Anglia hic caſus ad nos fuit miſſus & conſilium meum requiſitum. Illuſtriſſima fœmina, triginta annorum, ſanguineæ complexionis, ante decem jam annos graviſſima laboravit hemicrania, qua uſu thermarum Epſonienſium fuit liberata. Poſtea maritata, in ipſo puerperio idem malum rediit, atque identidem ope acidularum poſt aliquot tempus ſublatum fuit. Verum non ita multo poſt, intolerabilis inteſtinorum invaſit dolor, per decem dies in inferiori eorum parte conſiſtens cum tumore, qui etiam alvi depoſitionem valde difficilem reddebat. Ubi vero hæmorrhoides fluere cœperunt, ſublevatus quidem dolor, ſed inferior tumor alvi obſtructionem efficiens remanſit, atque etiam ſemper preſſione thoracis, quæ fit in fœminis per ligacula, increvit, qui tamen applicatione allii cum lacte levatus quodammodo fuit. Ab eo tempore labem contraxit ventriculus, ita ut a cibo minus ſalubri vel etiam copioſius ingeſto, anxia compreſſio & conſtrictio circa præcordia fuerit ſecuta: quæ in puerperio ſecundo atrocior reddita, licet carminativis & anodynis exhibitis quodammodo remiſerit, tamen ex toto vinci non potuit. Hanc medicus quidam expugnanda vomitorio promiſit: ſed tantum abfuit ut inde diminuta fuerit, quin potius incrementa majora ceperit. Neque vina medicata, neque laxantia, quæ in uſum ſubjunxit, quicquam profecerunt. Optimum tamen levamen vinum Hungaricum, in quo cinamomum & cariophilli cum ſaccharo leniter coquebantur, ad duo pocula loco Thee hauſtum, præſtitit. Inde vero facies valde rubicundo pruriente tædii pleno colore perfuſa fuit, qui ſub graviditate multum remiſit. In ipſo vero ſubſequente puerperio tam atrox ſpaſmus ventriculum & præcordiorum regionem per ſeptem fere hebdomades indeſinenter afflixit, ut vires inde mirum in modum fuerint profligatæ, omniaque fere ingeſta vomitu rejecta: pari modo a vino Gallico Frontignan vel Hiſpanico quodammodo ſævus hic dolor fuit ſedatus. Interea ſpaſmus primarum viarum ſemper continuat, adeo ut ab omni cibo, ſive in cœna, ſive in prandio ſumto, augeatur: ita, ut interdū caput & pectus conſtringendo, & abdomen comprimendo, affriciat. In ſcrobiculo cordis, circa dextri lateris coſtas ſpurias, dolor ſemper magnitudine ovi gallinacei percipitur, qui interdum remittit, ſed ſub ejus acceſſione, quam ira facile proritat, dorſum occupat & intenſum languorem, externarum quoque partium tremorem inducit. Ceterum, hæmorrhoidum internarum tumor, cum alvi obſtipatione, continuus & fere indivulſus mali hujus fuit comes. Cereviſiam aſſumens, ardorem ſemper cum dolore percipit, qui tamen ſumta magneſiæ doſi miteſcit; quare decocto ex maſtiche & cinamomo parato, pro quotidiano utitur potu.

Reſolutio.

Meum de hoc affectu ejuſque cauſa & medendi ratione tale fuit judicium. Originem videlicet & cauſam tum cephalici tum cardialgici atque hæmorrhoidalis tumoris & doloris, a nimia ſanguinis ſpiſſi & impuri redundantia, vaſa ſanguinea membranarum capitis, ventriculi & inteſtini recti, præſertim cum ibi non invenerit exitum, ſupra modum diſtendente & diſtrahente, in perſona lautius abſque dubio & nimis quiete vivente, ducendam ac derivandam eſſe putavi. De ſanguinis miſſione

nulla fuit mentio facta, quæ tamen ſumme fuiſſet proficua, perinde ac hirudinum ad venas ſedis applicatio. Tempore gravidationis ſemper melius ſe habuit, quia ſupervacaneus ſanguis in nutrimentum fœtus abſumtus eſt. Puerperium exactum, converſo rurſus per ſpaſmos hyſtericos puerperis ſolennes impurioris ſanguinis motu ac impetu ad conſuetas imbecilliores nervoſas partes, exacerbatio mali fuit ſecuta. Nihil omnino ad hanc cauſam removendam & eradicandam, neque emetica, laxantia, neque potus etiam ſpirituoſi, licet levamen quoddam palliativum præſtiterint, conferre potuerunt. Conſilium dedi, ut ter minimum quotannis venæ ſectio in pede adminiſtretur: dein, ut bis in anno curam cum aquis mineralibus inſtitueret, utpote quæ etiam inter initia hemicranicum dolorem ſuſtulerunt feliciſſime. Ejuſmodi enim aquarum ſubtilium & ſpirituoſarum ope, ſpiſſi & impuri humores corriguntur, diluti & fluxiles evadunt, excretiones ſalutares promoventur & partibus nervoſis robur adjicitur, præſertim, ſi cura debito diætæ moderamine, motuque corporis decenti ſecundetur. Id quod nos etiam omni diligentia inculcavimus.

OBSERVATIO VII.

Cardialgia ſpaſmodica Carolinis & Tœpliſenſibu curata.

Tribus circiter abhinc annis, Conſiliarius & Nobilis ex Livonia ad me valetudinarium ſuum ſtatum perſcripſit, conſilium meum efflagitans. Conqueſtus nempe eſt de immani dolore preſſorio & ſpaſmo circa præcordia, quo jam per aliquot annos correptus fuit: initium ſumens cum extremorum frigore, ab hypochondrio ſiniſtro ad cordis ſcrobiculum, ſternum, pectus, dorſum, imo ad brachia ſe extendens, cum ſpirandi anguſtia, inquietudine, virium omnium dejectione atque anxietate afflixit, quandoque mitiori gradu & haud diu inſiſtens. Admotis fomentis calidis, injectis clyſteribus, exhibitiſque internis diaphoreſin moventibus remediis, ſenſim redeunte ad partes externas calore, vis mali imminuta quidem vel ſopita fuit; attamen ex animi perturbatione aut frigore hiemali ad cutim penetrante, vel incongruo aſſumto potu ac cibo, promte & facile recruduit. Originem & cauſam hujus perquam moleſti affectus intempeſtivis & immodicis venationibus, ſub cœlo rigido & frigido ſuſceptis, nec non liberalioribus vini potationibus adſcripſit. Nonnulli ex Medicis a defectu hæmorrhoidalis fluxus mali cauſam accerſentes, quem nunquam tamen expertus eſt, venam pertundi bis vel ter quotannis ſuaſerunt: ſed citra omnem ſalutarem ſucceſſum. Exquiſivit meam de uſu Carolinarum ſententiam. Ego conſilium omnibus modis approbavi, eo, quod plures viderim ſimili affectu laborantes, qui non niſi interno horum fontium, externo vero Tœplicenſium uſu, ab atroci malo liberari potuerant. Adjeci illud, quod ſi ſtagnatio ſanguinis in inteſtinis craſſioribus exitum per venas ſedis moliens cauſam præbeat mali, vix ullum præter has dari neque mihi cognitum eſſe remedium, quo, ſi modo natura ad hæmorrhoidalem fluxum inclinet, rectius & facilius promoveri poſſit. Scripſi quoque poſt aquarum thermalium potum, balneum Tœplicenſe in ejuſmodi partium nervoſarum affectibus longe utiliſſimum me obſervaſſe. Mira enim eſt ejuſmodi aquarum ſubtilium in infirmis nervoſis partibus roborandis, in ſpaſmo conſtrictis relaxandis, atque in ſanguinis & fluidorum motu verſus ſuperficiem corporis determinando, efficacia. Auſcultavit Generoſus & illuſtris patiens meo conſilio: & antequam adiret thermas, ſuum ad me direxit iter. Ubi præſcripto ſalutari regimine & idoneis atque neceſſariis medicamentis ipſum inſtructum dimiſi. Quantum

tum levaminis ab hac cura expertus fuerit, revertens dilaudare non ſatis potuit. Quum poſtea breviori tempore ac minori gradu acceſſio facta eſſet; altero anno, vernali tempore ipſe rurſus cum uxore petiit has thermas: & utriſque, tam externus quam internus horum fontium uſus proſperrimo ſucceſſu ſe probavit. Nam, quum per ſex annos in ſterili pervixerint conjugio, uxor gravida reddita pulchrum & benevalentem filium peperit. Ex medicamentis quæ ipſi ſuppeditavi atque poſtea tranſmiſi, elixirii viſceralis cum liquore anodyno permixti, nec non pilularum balſamicarum polychreſtarum, item pulveris præcipitantis nitroſi cum aliquot guttulis olei macis vel chamomillæ veri conſperſi uſum & virtutes, non ſine ſingulari commodo atque emolumento expertus eſt.

Epicriſis.

Ejuſmodi affectus chronici & inveterati, non tam fluidarum, quam potius ſolidarum & nervoſarum partium, quæ motu & elatere præditæ ſunt, nimiæ plerumque coarctationi debentur; quæ in habitum & conſuetudinem degeneraverit, omnia remediorum genera, quæ humoribus corrigendis unice dicata ſunt pene eludit. Hinc neque venæ ſectiones, neque laxantia, purgantia, anodyna, diaphoretica, neque etiam diuretica, tali in caſu uſui ſunt, ut potius malum ſæpius adaugeant. Præcipuum vero auxilium in ejuſmodi remedio, quod totam ſanguinis maſſam omneſque partes ſolidas moderate, & blande afficit, cujus generis fontes & balnea, eſt reponendum.

OBSERVATIO VIII.

Cardialgia, ex frigore & intemperantia, Carolinis, & recurrens balneo curata.

Vir triginta annorum, generoſa ſtirpe ortus, robuſtæ alias naturæ & ſtructuræ corporis; pectus & præcordia vix unquam commodis tegumentis defendit a frigore, ſed linteis & levibus veſtibus munitum libero aeri omni fere tempore expoſuit. Præterea & ingluviei & poculis deditus, frequentius ad ebrietatem vinis varii generis ſe immerſit. His de cauſis acerbiſſimos ſæpe dolores, diſtenſionem, lancinationem cum inappetentia, vomitu, anxietate circa ſtomachi regionem eſt expertus. Enixe & anxie remedium a me petiit & quæſivit. Miſi identidem multa ad demulcendum dolorem interna & externa alias apta, ſed ſperatus effectus non ſequebatur, quia plane omnia diætetica reſpuebat præcepta. Tandem conſilium dedi, ut thermas Carolinas & Tœplicenſes adiret, iiſque cum regimine debito uteretur: & inde etiam levamen, cum ipſe ibidem eſſem, inveniebat præſentaneum. Sed exiguo poſt curam tempore, inter initia autumni, venationibus deditus, frequentius pedes & femora in ſtagna & piſcinas dimiſit. Inde valde refrigeratus; poſt varios cibos vinum in copia ingeſſit. Recurrit paroxyſmus valde acerbus, qui etiam nundinis Lipſienſibus, me tum præſente, tam graviter eum affligebat, ut omnem fere reſpirationem tolleret & partibus extremis ſudore frigido perfuſis, crebroque recurrentibus animi deliquiis, morti videretur proximus. Fomenti calida externa & apta remedia interna allevamenti parum attulerunt. Suaſi ut in balneum ſive potius ſemicupium ex aqua & lacte paratum deſcenderet, & per horam imo amplius in eodem moraretur. Quo facto, poſtea in lecto liquorem anodynum mineralem cum dimidia parte ſpiritus Buſſii remixtum ex aqua florum chamomillæ vulgaris propinavi. Tum ſudore prorumpente id conſecutus eſt, ut dolorum vehementia remiſerit, alvus per aliquot dies clauſa, jam ſoluta, & calor ad exteriora fuerit reverſus.

Epicriſis.

Quam infeſtum ſit frigus partibus nervoſis, inprimiſque regioni ſtomachali & præcordiali, vix credibile

eſt;

eſt; & plures ſuo damno id ſubinde experiuntur. Inde non ſemel ſed ſæpius aſthma ſpaſmodicum, affectum ſpaſmodico-hypochondriacum & diſpoſitionem ad fluxum hæmorrhoidalem, ſed minus rite ſuccedentem, vidi excitatam. Id quod facile ii ex medicis concipere poſſunt, quibus multa experientia cognitum perſpectumque eſt, quantam conſenſionem & conſortium inter ſe partes corporis univerſi nervoſæ alant, adeo, ut una læſa ad reliquas facile idem vitium tranſeat. Deinceps id quoque debet animadverti, quod vitæ aulicæ addictæ, Sereniſſimæ & ſplendidæ perſonæ, præ aliis omnibus, ventriculi & maxime cardialgicis paſſionibus expoſitæ ſint; quia vitæ illud genus, quod ejuſmodi perſonis eſt familiariſſimum, cum exactam vitæ & diætæ rationem reſpuant ac perpetuo fere ſaluberrima medicorum hoc in genere præcepta inſuper habeant, ejuſmodi morbis invehendis, materiam, originem & cauſam ſubminiſtrat uberrimam. Poſſem multa recenſere exempla illuſtrium imo Sereniſſimarum perſonarum, quæ fervidiore æſtate glaciato potu, ita ventriculi & primarum viarum tonum atque inde bonæ digeſtionis opus deſtruxerunt, ut per omne pene vitæ tempus multa incommoda, quæ vix ulla medicina poterant colli, circa præcordia perpeſſæ fuerint.

OBSERVATIO IX.

Cardialgia, ex iracundia, ab aſſumto vomitorio funeſta.

Vir in vigore ætatis conſtitutus, nec tenerioris natura habitus, ſed ſatis validi, in iram vero valde proclivis, occaſione data, binis mox vicibus graviſſima animi incandeſcentia adeo turbatus, ut frigore & horrore extremæ partes tentarentur; immani mox corripiebatur circa præcordia anxio dolore cum ardore & morſu in ſcrobiculo cordis, nauſea & vomendi cupiditate juncto, totamque noctem tranſigebat inſomnem. Hiſce ſymptomatibus intra viginti quatuor horas maceratus, flagitabat a medico vomitorium & quidem inſtantiſſime. Iſte pulverem, qui tria grana tartari emetici continebat, porrexit. Inde paucam quidem & mucoſam virideſcentis coloris materiam, ſed ſummo labore & anxietate evomuit. Poſcebat aliam doſin, quæ ipſi etiam conceſſa, ſed protinus omnia in deterius converſa. Aſſociabantur continui ructus convulſionis quippiam præ ſe ferentes, ſed nihil amplius rejecit. Præbui vocatus liquorem anodynum mineralem, & videbatur ſymptomatum atrocia miteſcere & remittere per noctem. Sed ipſe patiens impatientiſſimus, altero mane, ob alvum firmiter clauſam, a flatibus hanc tragœdiam fuiſſe ortam reputans, petiit a medico priori ſalis Epſonienſis unciam, quo ad alvum aperiendam alias frequentius fuerat uſus; dedit, ſed protinus priora ſymptomata multo atrociora revertebantur, & viribus omnibus collapſis intra tertium ab emetico diem e vita diſceſſit.

Epicriſis.

Affectus iræ ſi vehementior fuerit, quam infeſtus ſit univerſo generi nervoſo maximeque ſtomacho, eum non modo ſpaſtica ſtrictura dum afficit, ſed & bilem in duodenum magna in copia effundit, graviſſima atque haud infrequenter funeſta, præſertim ſi non ocyus appropriata medicina malorum fomes præſcindatur, quæ inde ſequuntur pathemata ſatis abundeque teſtantur. Et ſicut tali in caſu, leniſſimo emetico, quod ex unciis duabus vel tribus olei amygdalarum dulcium, mellis uncia dimidia, & libra aquæ tepidæ paratur, ad ſpaſmum relaxandum & vitioſam bilem vomitu exturbandam, remedium vix datur præſentius; ita vitæ nihil infenſius nec pernicioſius, præterquam emeticum vehemens e minerali regno petitum excogitari poteſt, præcipue, ſi primo ſtatim poſt iram tempore porrigatur. Plures novi hac ratione

tione mortuos, non aliter ac ſi verum venenum arſenicale aſſumſiſſent. Hac de re etiam peculiarem diſſertationem: *de emetico poſt iram veneno*, ad præcavenda graviſſima hinc inde illata damna, conſcribere permotus ſui. Lethalis enim & cum convulſionibus juncta ventriculi inflammatio, niſi inter initia ſtatim congruis remediis occurratur, inſequi conſueſcit. Poſtremo ex hac morbi & mortis hiſtoria hoc eliciendum duxi, quod, ubi ventriculus ſpaſtice afficitur, medicamina ſalina majori doſi & ſine ſufficiente diluentium quantitate data, ad augendum potius quam minuendum dolorem & ſpaſmum, ſtimulando nerveas fibras, ſint apta atque diſpoſita. Hinc in omni cardialgicarum affectionum ſpecie, ſalini generis medicamenta ſemper diſſuadere ſolitus ſum.

OBSERVATIO X.

Cardialgia ab atonia & inflatione ventriculi, uſu pilularum de ſtyrace chronica facta.

Illuſtriſſimus vir tenerioris & paulo ſenſibilioris naturæ, quinquageſimum ætatis agens annum, a longo inde tempore, cardialgica & fere quotidiana, tempore pręſertim autumnali & hyemali, ex ſtomachi inflatione, corripiebatur paſſione, quæ inde ſuam trahebat originem: Ipſe ob exſuperans prima in regione acidum, avidiſſime cibos juſto majori quantitate in prandio præcipue cepit. Sed alvus ſemper pigra exiſtens, nunquam recte reſpondit ingeſtis. Præter hæc, æſtivo tempore fructibus horæis, fragis, ceraſis, malis Perſicis, præter omnem modum, autumno vero uvis, & hieme dulcibus ſe replevit, corpuſque tegumentis idoneis minori diligentia a frigore defendit: omni poſthabita diætæ ratione, & ex toto dictis medicorum ſpretis atque contemtis. Poſt ſumtum cibum ad dextrum ſcrobiculi cordis latus tumor gallinaceum ovum æquans ſe prodidit: mox ſequebantur ſpirandi anguſtia cum facie rubicunda & anxiis ſtomachi compreſſionibus, nec non extremorum frigore, ut in lectum concedere teneretur. Admotis ventriculo & extremis partibus fomentis præcalidis, ructibus præcedentibus vomitu rejecit mucidam tantummodo materiam: poſt aliquot horas, reverſo calore madido in ſuperficiem corporis, a doloribus fuit liberatus. Ceterum Illuſtriſſimus hic Vir interdum autumno catarrhoſis deflexionibus cum gravi tuſſi & inquiete afficiebatur. Medici tum ad præſtandum lenimen, doſin pilularum de ſtyrace cum refracta aleophanginarum doſi, repetitis vicibus porrigebant. Hinc mitiora quidem reddita ſymptomata; ſed poſtea morbus præcordialis cum inflatione cardialgica, longe majora ſumſit incrementa, adeo, ut quandoque per integram ſeptimanam graviter in lecto decumbere cogeretur. Opem vero tunc temporis atque levamen ſæpius inſigne fuit expertus a leni emetico, dum ab uno tantum tartari emetici grano ſoluto & cum potu diluente ſumto, magna ſaburræ & materiæ pituitoſæ copia vomitu fuit rejecta: quæ obſcuri bruni coloris cum eſſet, metum & ſuſpicionem incuſſit ſanguinis corrupti; cui etiam ſententiæ medici ordinarii ſuffragabantur. Sed ego poſtea accerſitus cum rem penitius inquirerem, Illuſtr. Virum ſæpius uſum fuiſſe potu ſuccolade reperi: Judicavi inde hunc inſolitum colorem accerſendum: & obfirmavit me experimentum a me factum, ubi materia incocta & carbonibus injecta, nullum fœtidum odorem diffundebat.

Epicriſis.

Ex præfata morbi hiſtoria id ſaltim in uſum ſuum medicæ artis tirones depromere poſſunt, quod in tali cardialgiæ, quæ ab atonia & inflatione oritur ſpecie, doloris levandi cauſa, minime quæ opium ingrediuntur, ut ſunt pilulæ de ſtyrace, in uſum ducenda, præſertim quando cauſam morbi vitioſæ & copioſæ ex prava digeſtione provenientes cruditates ſub-

ſubminiſtrant. Nam utut hæc ipſa cum aliis corrigentibus permixta, in morbis ubi ſpaſmorum atrocia urget circumſpecte data, locum invenire poſſint; tamen ubi robur ipſius ventriculi & primarum viarum deficit, & cruditatum ingens eſt proventus, nunquam, niſi augere velimus mala, præbenda ſunt. Ejuſmodi potius in caſibus, quæ leniter provocant vomitus, educendo ſaburram vitioſorum humorum, utilitatem afferunt deſideratiſſimam; quibus denique tonica & temperate balſamica interne & externe ſubſtitui poſſunt. Ceterum illuſtriſſimus vir omnia remediorum genera aſpernabatur, præter lapides cancrorum quibus cum aqua fontana quotidie fere veſperi utebatur, nec non aquam analepticam ſpirituoſam ex corticibus citri, aurantiorum, pomorum chinæ, cum vino Hiſpanico deſtillatam & julepo roſarum dulcificatam, quam non nunquam aſſumebat.

Plura qui de hac adfectione deſiderat exempla, adeat *Conſult. Medic. Sect.* 1 *caſ.* 7. 9. 10.

CAPUT III.

De Doloribus & Spaſmis præcordiorum a calculo felleo ortis, & de ejus generatione.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Calculi fellei ſæviter ſatis affligunt.

SÆviſſimæ quidem ſunt paſſiones, eæque dolorificæ, quæ, univerſum nervoſarum partium ſyſtema vel maxime impetentes, totam motuum vitalium œconomiam pervertendo, a calculis in viis & canalibus urinariis ſuſcitantur: ſed non minoris ſævitiæ, nec minoris periculi ſunt illæ affectiones, quæ a calculoſis concretis intra canales bilioſos contentis proficiſcuntur. Uti vero interdum ægre admodum in ductibus qui conſiſtunt urinariis calculi, ita longe difficiliori ratione bilioſi dignoſcuntur & dijudicantur, adeo, ut demum poſt ſectionem atrocium variorum ſymptomatum, quibus per longum tempus afflicti fuerunt ægri, incognitæ cauſæ in ſenſus incurrant. Hinc quum frequentius, quam medici communiter exiſtimant, graves, pertinaces & vix explicabiles ab ejuſmodi calculis foveatur dolores & ſpaſmi, qui præſertim præcordia infeſtant; e re utique fore duximus, hanc in praxi medica utiliſſimam materiam ſpeciali capite includere.

§. II.

In homine crebrius reperiuntur.

Primo annotare licet, quod in nullo animantium genere crebrius ac in humano corpore folliculus felleus calculis refertus obſervetur, & quod hi ipſi ratione figuræ, coloris, magnitudinis, conſiſtentiæ, numeri mirifice inter ſe differant. Vix enim ulla in rerum natura reperitur figura, vix ullus color, qui non in calculis cyſtidis felleæ conſpiciatur. Alii ovalem & rotundam, alii exacte cubicam, quidam triangularem, ſexangularem, octoædram, pyramidalem etiam recipiunt figuram: ſunt, qui fabas, phaſeolos, lentes, piſa, caſtaneas, tribulos aquaticos, nucem moſchatam referunt. Mirum etiam in modum ratione coloris variare ſolent; ſunt, qui cretacei, gypſei, ex albo-cinerei, plumbei coloris obſervantur, frequentius flaveſcẽtes vel ex flavo rubicundi, bruno-nigricantes, nigri, virideſcentes etiam interſperſis maculis deprehenduntur; alii pluribus coloribus variegati; quidam exterius cruſta cretacea & gypſea obducti, interius nucleum habent ex bruno-rubicundum.

Figura & color variant.

§. III.

Item cõſiſtentia.

Ingens etiam eſt differentia bilioſorum calculorum ratione conſiſtentiæ. Quidam ſunt friabiliores & molliores & tales ſunt plerumque albi, cineritii & flaveſcentes valdeque leves; alii ſunt magis compacti, ſolidi & graviores, & tales ſunt quam maxime qui ſaturatiorem colorem habent ex flavo rubicundum nigricantem, & hi ſæpe lævigati & politi obſervantur. Licet

vero

vero ordinario plurimi lapides cyſtici aquæ injecti ſupernatent, tamen ſolidiores & compactiores, quales ſunt maxime lævigati & obſcurioris coloris, ſubmergi & fundum petere non ſemel obſervavimus. Deinde etiam ſæpius vidimus, eos, qui leviores aquæ ſupernatant, ſi paulo diutius in ea detineantur, deſcendiſſe, forſan quod in ipſis poris ſucceſſive particulæ aqueæ ſeſe inſinuaverint. Neque hoc prætermittendum eſſe ducimus, quod lapidum, qui ſupernatant, fragmenta & minores portiones in fundum ſecedant, non ſecus ac in pumice, qui grandioris molis ſupernatat, in pulverem vero redactus deſcendit.

§. IV.

Magnitudo & numerus.

Mirum etiam variat cyſticorum calculorum magnitudo & numerus. Nam certa auctorum probatiſſimorum fide & obſervatione conſtat, totam veſiculam a calculo ingentis magnitudinis, qui aliquot uncias pendebat, valde fuiſſe expanſam & totam ejus cavitatem impletam: qui interdum in defunctis numero triginta, quinquaginta, octoginta, imo trecentos, quorum alii ſunt majoris, alii minoris, alii mediæ magnitudinis, inveniri experientia docet.

§. V.

In ductibus bilioſis humanis rarius offenduntur.

In ductibus bilioſis, qui immediate ex hepate vel intra vel extra ejus parenchyma provehiunt, concrementa etiam ſolida ex bile producta, in animantibus præſertim bovini generis frequentius, in humano vero corpore paullo rarius offendi, ipſa loquitur experientia. Dubio procul ob eam rationem, quia bilis hepatica longe liquidior, dilutior quoque eſt ac cyſtica, quæ craſſioris conſiſtentiæ & ſaturatioris etiam coloris, nec non amaricantioris ſaporis obſervatur: deinde, quia in ductibus hepaticis, ex quibus continuo in ſatis notabili quantitate ad duodenum bilioſus fertur humor, non tam diuturnam, quæ requiritur ad fluidi diſſipationem & ſolideſcentis materiæ concretionem, necteре poteſt moram. Si tamen, ut auctores teſtes ſunt, ibi offenduntur, longe friabilioris & mollioris ſunt conſiſtentiæ, aſperiores quoque, tuboſi ac flaveſcentes.

§. VI.

Recenſentur experimenta cum calculis felleis humanis facta.

Experimenta, quæ cum calculis felleis ad eorum elementa & ingredientia paullo curatius perveſtiganda & diſcernenda, inſtituimus, hoc loco recenſere operæ pretium videtur. Primo obſervavimus, quod omnes illi, qui ſaturatioris & obſcurioris coloris pauloque ſolidioris texturæ, ſufficienter exſiccati, vel in maſſa, vel in pulvere, candelæ ardenti admoti mox inſtar reſinæ lucidiſſimam concipiant flammam, & toti, exigua ſaltim relicta materia nigra & cineritia fere inſipida, comburantur: illos vero, qui albi & cineritii coloris, gypſeæ & cretaceæ materiæ erant, flammam reſpuere, vel leviter ſaltim eam ſuſcipere & inſtar ceræ in lamina ferrea ignita fluere vidimus. Deinceps annotavimus, eos lapides cyſticos, qui ſolidioris fuerunt texturæ & ſaturatioris coloris, nec a ſpiritu vini rectificatiſſimo, nec ab aqua, accedente etiam leni coctione, diſſolvi potuiſſe. Alio vero tempore a nobis animadverſum eſt, lapides cyſticos, qui ingentis fuere magnitudinis & mollioris ſubſtantiæ, totam fere cyſtidis implentes cavitatem, ultra dimidium in aqua calida fuiſſe ſolutos.

§. VII.

cum calculis bovinis.

Non indignum porro obſervatione eſt, quod qui in hepate ejuſque ductibus in bove reperiuntur & eximuntur calculi ſaturate flaveſcentes & friabiles, difficulter admodum, vel exiguam ſaltem concipiant flammam, in nigrum vero cum fumo, qui crinium inſtar combuſtum refert odorem, redigantur carbonem. Spiritus vini hiſce affuſus & leniori calore digeſtus, brevi tempore flavo colore tingitur & ſaporem valde amaricantem exhibet. In aqua calida horum calculorum fragmenta injecta parumper diſſolvuntur,

tur, ſed ſaltim levis, flava cum amaricante ſapore extrahitur tinctura.

§. VIII.

um bile bovina. Recens bilis ex veſicula bovis deſumpta tribus unciis æquans, tam amaricante prædita eſt ſapore, ut una guttula unciam aquæ amarore imbuere poſſit. Hujus uncia in vaſe ſtanneo leni evaporatione in extractum reſiniforme redacta, drachmam vix unam largitur, cujus portio flammæ admota lucidiſſime ardet, dimidio præterpropter in cineres abeunte. In ſpiritu vini rectificatiſſimo ægre ſolvitur, optime vero in aqua atque etiam ſpiritu vini aquoſo: color eſt flavus & ſapor valde amaricans. Quod ſi inſpiſſatæ bili bovinæ liquidiori tenuiſſima argillacea & gypſea materia intime permiſcetur, per exſiccationem exhibet maſſam paulo duriorem, quæ flammæ admota æque ac calculus cyſticus ardet.

§. IX.

Salia nō faciunt ad generationem calculi. His ita conſtitutis & accurate perpenſis plane apparet, ſalia nec alcalia, nec acida, neque neutra vel tartarea, ut communis fert opinio, ad generationem & concretionem bilioſorum calculorum concurrere; ſed eos ex ſulphurea paulo mucidiori bilis portione, intermixta plus minus teneriori glutinoſa vel tophacea materia calore ſucceſſive inſpiſſata in durum quoddam concreſcere mixtum, & variam figuram, variumque, pro differenti partium mixtum conſtituentium poſitu & ſitu, recipere colorem. Nam ſalibus tantummodo haud proprium eſſe ſub variis coaleſcere & concreſcere formis & figuris, id inter alia varii & elegantiſſime ſæpius figurati lapides ex ſola aqua calcarea in cryptis & ſpecubus ſubterraneis, ut ſunt Baumanniana, Scharzfeldiana, guttatim ſtillante producti, luculenter demonſtrant.

§. X.

Geneſeos ratio. Genuinam autem tam diverſæ configurationis & coloris in progignendis calculis cyſticis rationem ac modum expedite concipere atque invenire, non tam explicatu promtum eſt ac facile, ſed tamen poſſibile videtur. Equidem, ſi conſideramus longe craſſiorem & ſaturatiorem, quin etiam amaricantiorem eſſe, quæ in cyſtide detinetur, bilem, ac eam, quæ immediate ex ductibus hepaticis ad duodeni cavum defertur, utpote quæ longe tenuior, liquidior minuſque amaricans eſt: ſique ſimul attendimus bilem, ex qua in ejus folliculo efformantur calculi, ex hepate etiam per minimos ductus, qui recte cyſtico-hepatici nominantur & in tunicam celluloſam cyſtidis finiuntur, in ejus cavitate identidem liquidam & dilutam fieri; non aliam poſſumus durioris conſiſtentiæ reperire cauſam, quam quod in homine ob ſitum veſiculæ felleæ erectum bilioſus humor non continuo flumine promanet, ſed tum demum prorumpat, quando a ventriculo cibis referto ipſa premitur: hinc fit ut vacuo ſub longiori inappetentia ventriculo diutius ibi moram nectere & ſtagnare debeat, atque interea liquidior ejus pars tum per ipſos etiam poros ejus tunicarum, quæ microſcopio inſpectæ oculis non aliter ſe objiciunt ac pannus Indicus vulgo *Neſſel-Tuch*, foras propellatur, craſſiori quæ facile in coagulum abire poteſt, remanente parte.

§. XI.

Figuræ & coloris. Prout vero bilis pro diverſa indole & conſtitutione ſeri excrementitii, quod materiam præbet, in tanta varietate corporum infirmorum, non unius ejuſdemque eſt mixtionis ac craſeos, ſed plus minus partibus terreſtribus, tophaceis & in coagulum abeuntibus, item ſulphureis magis vel minus exaltatis, referta, hinc variæ inde reſultant figurę&colores. In cachecticis enim ſepius calculi gypſei albicātes invēti ſunt, quinimmo in ipſis ictero chronico laborantibus, copioſa cretacea & gypſea, quæ dubio procul ductibus hepaticis inſedit, per alvū dejecta materia, morbū ſublatū fuiſſe binis

obſer-

obſervavimus exemplis. Ita etiam cõmemorant *M. N. C. Decur.* 2. *anno* 7. *obſ.* 145. materiam tophaceam in puero atrophia laborante cum alvi dejectione copioſe fuiſſe eductam, quæ inſtar lateris modo ruſo, modo fuſco, modo atro prædita fuit colore.

§. XII.

Cauſæ procatarcticæ. Ad generationem calculorum bilioſorum complures utique cauſas concurrere certiſſimum eſt. Has inter præcipuæ ſunt ætas inclinans: rarius enim in hominibus *ætas.* ætatis florentis, frequentius vero in ſenibus decrepitis ſexaginta, ſeptuaginta, octoginta annorum cyſtidem pluribus & durioribus etiam calculis refertam fuiſſe, permultis obſervationibus confirmamur. Qui deſidem agunt vitam & pa- *vita otioſa.* rum corpus exercent, præ iis qui mobile ſemper vitæ genus colunt, ad ejuſmodi calculoſas concretiones magis idoneos eſſe videmus. Sic quoque in *tardior.* fœminis crebrius quam in viris reperiuntur. Quarum rerum hæ in promtu ſunt cauſæ. Progreſſus ſanguinis *circulatio ſanguinis.* per venas meſeraicas, per portæ venam & hepar, uti ſecundum naturam & conſuetudinem ſemper paulo tardior & difficilior eſt quam in aliis viſceribus: ita in iis, qui vitam colunt ſedentariam, cujus generis præcipue ſunt ætate confecti & ſequior ſexus, longe ſegnior & difficilior redditur; unde ob impeditiorem ſanguinis per hepar progreſſum fit, ut partes aqueæ & fluidæ in vaſa ſecedant lymphatica, remanente & ſanguinis & bilioſi humoris, qui ex eo ſeparatur, craſſiori ſubſtantia.

§. XIII.

Porro ad horum calculorum fre- *Spirituoſa.* quentiorem proventum immoderatum ſpiritus vini, item cereviſiæ craſſioris uſum plurimum conferre, non modo auctoritate & fide Cl. SYLVII conſtat, qui *prax. medic. lib.* 1. *p.* 302. teſtatur, ſe ex hujus aliorumque potuum generoſiorum abuſu aliquoties icterum & huic ſuccedentem aſciten ut plurimum lethalem obſervaſſe, hepate ſcirrhoſo multiſque calculis & tophis obſeſſo ſubinde reperto; ſed & ipſa ſana ratio id evincit: nam ſpirituoſa inque primis ſpiritus vini, & chylum & lympham & ſanguinem ad coagulum quam facile diſponunt. In laboribus enim chymicis ad cryſtalliſationis negotium promovendum ſpiritum vini mixturæ affuſum magnam vim habere, compertiſſimum eſt: præterea, potibus vinoſis & ſpirituoſis corpora nimis incaleſcunt, & diſſipato liquido ſanguinis & humorum incraſſatur maſſa.

§. XIV.

Deinceps fœminas poſt quinquageſimum annum, ceſſante menſium fluxu, calculis non modo urinariis, ſed & biliariis atque inde gravibus obortis ſymptomatibus tentari, identidem experientia docemur; cujus vix alia ſubeſt ratio, quam quod ſuccreſcente majori ſanguinis in vaſis copia, hic difficilius moveatur, & hinc inde ſubſiſtens ſecedentibus partibus tenerioribus ſpiſſior reddatur. Nec rarius vidimus, ejuſmodi fœminas inexplicabilibus in epigaſtrica regione doloribus expoſitas fuiſse, ita, ut morti vicinæ ob vehementes anguſtias & anxietates viſæ fuerint, ſuperveniente intenſo ſubinde extremorum frigore, dictorumque ſymptomatum ſingulis diebus circa mediam noctem recurſu, quibus acceſſit dolor in hypochondrio dextro ad totum abdomen interdum ſeſe extendens, cum fœdo ad flavum accedente, faciem totumque corpus deturpante colore; quæ tamen pathemata excluſis per alvum vel ſua ſponte vel artis beneficio excrementis argillaceis prorſus quieverunt. *In fœminis quinquagenariis ſanguis ſpiſſus.*

§. XV.

Sunt vero varii & valde acerbi generis, quæ calculos ductibus biliariis inhærentes comitari & inſequi ſolent pathemata, ut etiam collective ſumta & conſiderata, eorum præſentiam arguant. Ordinaria fere ſunt: non vagus, ſed in una eademque ſede, hypochondrio nempe dextro *Enarratio pathematum.*

circa regionem hepatis defixus & conſtans, premens, gravativus vel etiam acutus cum fœdo plerumque faciei colore, interdum ad epigaſtricam regionem & cordis ſcrobiculum ſeſe extendens dolor; cujus certis intervallis tanta fit exacerbatio, ut tormina ac cruciatus totam abdominis cavitatem occupent, juncta plerumque inappetentia, nauſea, conatu ad vomendum, circa præcordia anxietate, dolore cardialgico, animi defectione, alvo duriori & adſtrictiori: quibus tandem dira & contumax optimis haud auſcultans remediis accedit icteritia. Quidam afflictorum continuo ventris torminibus exagitantur & vitam per multos annos miſerrime trahunt; plurima pars hydrope perit. In quibuſdam gravativus, obtuſus, profundus ſatiſque contumax cum ſenſu ponderis dolor perſentitur, idque plerumque fit, quando mollioribus & minoribus calculis folliculus felleus valde diſtenditur.

§. XVI.

Dolor acutus quid indicet. Intenſior vero & acutior ſi perſiſtit & univerſum ſyſtema partium nervoſarum in conſenſum trahendo vehementes ſpaſticas ſtricturas, non modo circa partes vicinas, ſed etiam remotas, brachii nempe & artuum diſtenſiones, convulſiones epilepticas, neque minus cum pulſu duro & celeri febrem efficit; indicium eſt, calculum & mole & aſperitate inſignem firmiter ductibus biliariis inhæreſcere: ex quibus cauſis tandem fit, ut brevi mortem accerſat.

§. XVII.

Calculi per alvũ ſeceſſus. Inter hæc vero omnia, quæ jam monuimus, ſigna, nihil datur certius vehementes a calculo felleo prognatas dijudicandi paſſiones, ac ſi ipſi cum excrementis per alvum ſecedunt; & tum non ſecus ac in calculis renalibus, quando hi ex ureteribus in veſicam fuerunt delati, omnes ſimul & ſemel dolores cum reliquis gravibus afflictionibus ceſſant atque exſpirant, ictero ſaltim excepto qui non ſimul, ſed ſenſim tandem evaneſcit, eo, quod bilis ſanguini & lymphæ intime immixta non tam facile & expedite rurſus e totius corporis ſphæra diſcuti poſſit. Calculi autem hi, qui per alvum deturbantur, non unius ejuſdemque coloris, magnitudinis & numeri obſervantur, atque etiam pro differenti horum ratione, ſedem quam occupare ſolent, ſubindicant: Nam ſi ſunt molliores, dilutioris, vel etiam tophacei & gypſei coloris, e ductibus hepaticis, quibus inhæſerunt profectos eſſe haud levi argumento eſt: ſi vero minores, ſi aſperi, ſi duriores, angulares & coloris paulo ſaturatioris, folliculi fellei hoſpites fuiſſe & per anguſtum illum canalem cum acerbiſſimis ſymptomatibus iter ſuum confeciſſe, haud obſcure colligitur.

§. XIX.

Ceterum teſtantur obſervationes eæque non raræ, poſt mortem veſiculam fellis multis lapidibus refertam inventam fuiſſe, ubi & corpus a fœdo flavo colore immune & ab aliis etiam gravibus paſſionibus liberum extitit. *Nullo ſæpe ſymptomate ſtipantur.* Cujus rei cauſam ſine ulla dubitatione inde derivamus, quod calculi tam illi qui veſiculam felleam, quam etiam qui renum ſubſtantiam obſident, ſi quiete jacent, nullas valde ſenſibiles procreent moleſtias atque incommoda: *ejus ratio.* quandocunque vero ita vel ratione ſedis vel ratione molis & figuræ ſunt comparati, ut nervoſas exquiſitæ ſenſationis membranas vel ductus violenter lancinent aut diſtendant, protinus tota œconomia actionum vitalium & animalium in univerſo corpore perturbatur. Idque non tantum fit, quando calculi per ductum cyſticum ad cholodochum iter ſuum conficiunt, ſed & quando ipſa veſicula fellea, quæ membranis nerveis ſenſibilibus ob dextri intercoſtalis nervi interſperſas ramificationes, gaudet, a nimium aucto bilis coagulo vehementer & ſupra modum diſtenditur, tunc non ſecus ac in veſica

ſica urinaria, ſi ingentis molis quandoque ad ſex vel octo uncias accedens, quale exemplum nuper habuimus, ibi hoſpitatur calculus, ſymptomatum acerborum caterva corpus obruitur. Legimus enim apud auctores ſpectatæ fidei, felleam veſicam tam grandem a copioſo intus hærente ſolida materia fuiſſe deprehenſam, ut naturalem magnitudinem vel triplum ſuperaverit.

§. XX.

Dolores ex calculo felleo periodici.

Dantur etiam dolores & ſpaſmi cum conſuetis ſymptomatibus juncti ex calculis felleis oborti, certis periodis invadentes & repetentes. Ita notabilis eſt caſus, quem B. PETERMANNUS in diſſert. *de ſcrutinio icteri ex calculo veſiculæ fellis* recenſet, ubi quidam ictero annuatim periodico cum doloribus afflictus eſt, qui vero poſt evacuationem lapilli baccæ lauri ſimilis ceſſavit: altero anno cum idem morbus rurſus invaderet, exhibitis convenientibus remediis rejecti ſunt per alvum plus quam ſexaginta calculi flaveſcentes, quorum alii rotundi & lævi, alii anguloſi & aſperi, alii molliores, alii duriores fuere, magnitudine partim phaſeolos & piſa, partim quoque lentes referentes.

Methodus medendi generalis cum cautelis.

§. I.

Perſpectis ſic omnibus & ſingulis quæ ad hiſtoriam hujus affectus tum quoad cauſas, & prognoſin, tum quoad eum dignoſcendum faciunt, pertinentibus circumſtantiis: ſequitur nunc, ut etiam ſolliciti ſimus de accommodatis ad eum tollendum vel mitigandum ſaltim, vel ad eorum generationem præcavendam præſidiis. Quemadmodum vero duplex ſemper morbis medendi via eſt; altera, quæ in paroxyſmo, altera quæ extra eum locum invenit, dum in illo medici conſilium magis ad ſymptomatum, ſpaſmorum & dolorum ingraveſcentium mitigationem & allevamentum: extra paroxyſmum vero ad removendas cauſas directum eſſe debet; ita etiam hanc in præſenti affectu locum obtinere exiſtimamus.

§. II.

Spaſmus ſedandus anodynis & demulcentibus.

Nihil itaque antiquius eſſe debet medico, ac ut ſæva illa, quæ a ſpaſticis nervoſarum partium ſtricturis circa præcordia & etiam partes vicinas excitantur, quodammodo leniantur ſymptomata; cui ſcopo obtinendo, quæ anodyna, demulcente & fibras nimis ſtrictas relaxante virtute gaudent, egregie ſerviunt. Hujus generis ſunt ex pinguibus interne ſumendis oleum amygdalarum tam dulcium, quam amararum, recens ſperma ceti: externe vero pinguedo cati ſylveſtris, caſtorei &c. Ex demulcentibus lac, ſerum lactis dulce, emulſiones ex ſeminibus quatuor frigidis, infuſa vel decocta ex radice altheæ, herba parietariæ, floribus malvæ, papaveris rhœados, ſambuci, quibus addi poteſt ſyrupus de althea Fernelii. Ex anodynis ſpiritus nitri dulcis rite præparatus, liquor anodynus mineralis, extractum croci, papaveris rhœados. Ex antiſpaſmodicis pulvis ex lapidibus cancrorum, cinnabari & nitro paratus, cui tantillum extracti croci adjici poteſt, pulvis antepilepticus Marchionis, pulvis lumbricorum terreſtrium, pulvis antepilepticus niger & qui ex raſura ungulæ alcis, cranii humani, nec non lepore ex utero ſecto & exſiccato parari ſolet, præſertim quando ex iis cum aquis florum blanda anodyna virtute gaudentibus concinnantur mixturæ.

§. III.

Externis.

Externe epithemata & ſacculi ex emollientibus & carminativis ſpeciebus parati, vel etiam veſicæ decoctis florum emollientium & paregoricorum repletæ partibuſque affectis applicatæ, plane ſingulare dolorum &

ſpaſmorum lenimen afferre ſolent. Expedit quoque ad dolores ſopiendos clyſmata ex lenientibus parata ano crebrius infundere, nec non alvum per blandum laxans, quale eſt, quod ex manna, rhabarbaro, agarico recenter trochiſcato, cremore tartari & id genus aliis confici ſolet, leniter ducere.

§. IV.

Extra paroxyſmū cauſa morbi evellenda.

Extra paroxyſmum vero quieſcentibus ſpaſmis & doloribus ad cauſam mali funditus evellendam, ad obturatos meatus felleos aperiendos & ad calculos, ſi ipſis firmiter inhæreſcunt, quantum fieri poteſt, extra corpus propellendos, utique alia medendi via eſt ineunda. Ea enim, quæ ſtrenua ſua virtute jam dictos effectus præſtant, in uſum vocanda, cujus generis ſunt infuſa & decocta ex aperientibus, reſolventibus, diſcutientibus & excretionem promoventibus, vel ex aqua ſola vel vino permixta parata v. g. radice rub. tinctor. graminis, aſparagi, petroſelini, pimpinellæ, ariſtolochiæ, curcumæ, cichorei, glycyrrhizæ; additis poſtea rhabarbaro, trochiſcis de agarico, tartaro tartariſato, terra foliata tartari vel ſale polychreſto & ſyrupo de althea Fernelii. Quæ decocta, ſi convenienti doſi & longo ſatis tempore in uſum ducuntur, in hiſce affectibus debellandis magna vi gaudere, experientia & multis obſervationibus evicti ſumus. Clariſs. SYLVIUS *in prax. med. lib. 1. cap. 45.* & ex eo Celeberrimi nominis Itali medici LANCISIUS, item BIANCHI inter medicamenta calculos bilioſos ſpecifica quadam vi diſſolventia, decoctum radicis graminis, graminiſque ſuccum mirifice laudant atque commendant, hac potiſſimum ducti ratione, quod boves & oves menſe Maji, quo gramine viridi veſcuntur, ſenſim ab omni cruſtra lapidoſa liberentur, quæ tempore hyemali, ubi fęno nutriuntur, in eorum folliculo fellis concreſcere ſuevit.

aperientibus.

decocto radicis graminis.

§. V.

Radix parciræ bravæ.

Prȩter hæc radix pareirȩ bravȩ haud ita diu ex Braſilia in Europam tranſlata ad drachmas duas in lib. una aquæ leniter decocta, potum admodum ſalutarem in omni calculo etiam in aſthmate humido præbet, ſi tertia ejus pars tribus ſingulis horis cum pauxillo ſacchari tepide bibitur: hac enim ratione icterum felleum cum torminibus & ingenti dolore ſtipatum intra 24. horas diſcuſſum in *l'Acad. Royales des Sciences Anno* 1710. p. 76. legimus.

§. VI.

Pulvere millepedum.

Nonnulli etiam millepedes vivos vino infundendos & ſiccatos in pulverem terunt & hos ipſos cum ſalibus neutris, ut ſunt terra foliata tartari, ſal polychreſtum, tartarus vitriolatus & tartariſatus, ſolutio oculorum cancri, parca & refracta doſi ad obſtructos hepatis meatus expediendos & ab omniillioſa amurca liberandos maximi faciunt. AVICENNÆ vero cura, uti in ictero chronico, a veteribus medicis magni ſemper habita eſt, ita etiam eam in iis, quæ in meatuum biliariorum obſtructione & bilis ad concoctionem ciborum neceſſarii præpedito affluxu, conſiſtunt vitiis, locum habere poſſe haud dubitandum eſt. Vetuſtiſſimus vero hic auctor lumbricos ſiccatos cum vino albo & ſaccharo ad ſaporis gratiam ſumtos plurimum laudat, vel etiam horum pulverem cum ſyrupo de byzantiis in pilularem redigit formam & crebrius veſperi propinat, poſtridie ſuperbibendo ſerum caprillum, ex lacte a capris, herbis prius aperientibus, fœniculo, apio, petroſelino, ruſco, lupulo, eupatorio, aſparago, nutritis deſumto, relicta ejus caſeoſa ſubſtantia paratum. Ceterum externis quoque leniendis gravioribus ſymptomatibus occurrere e re erit. Faciunt huc plurimum epithemata hypochondrio dextro applicata, quæ ex floribus chamomillæ vulgaris & Romanæ, herba ſcordii, abſinthii & cardui-benedicti, aqua florum ſambuci & vino rubro præparantur, ſi frequentius de die renovata admoveantur.

Cura Avicennæ.

§. VII.

§. VII.

Ultima ſpes in æquis medicatis.

Hæc vero omnia quando inaniter, & incaſſum longo tempore uſurpata fuerunt, ultimo tandem ſpes eſt ſanitatem recuperandi in aquis medicatis naturalibus tam thermalibus quam etiam ſic dictis acidulis; inter quas celebrioris famæ & effectus ſunt thermæ Carolinæ, Aquiſgranenſes, acidulæ Egranæ, Pyrmontanæ, quibus certe magna, & efficax virtus ineſt rebelles chronicas, quæ ab obturatis & craſſo humore ſarctis viſceribus præſertim hepate proveniunt, perſanandi paſſiones, ſi corpore prius probe præparato, ſoluta nempe plethora, vel cacochymia attemperata, debito regimine tum interne tum externe adhibentur.

Cura præſervatoria.

Præſervatio libero ſãguinis circulo per viſcera obtinetur.

Cum in ſuperioribus dilucide ſatis oſtenſum ſit, quam gravia, & ſæpius funeſta calculos felleos, præſertim ſi exitum per anguſtos & valde ſenſiles canales nerveos moliuntur, excitent ſymptomata; circumſpecti nunc erit medici, ut, ubi in corpore ad eos progignendos diſpoſitionem invenerit, id omnibus modis impediat. Quod noſtra quidem ſententia vix rectius, & meliori ſucceſſu fieri poterit, ac ſi diligenter ad progreſſum, & curſum ſanguinis per meſenterium, per viſcera abdominis in primiſque per hepar attendat, an liber ille ac integer, an vero difficilis, & præpeditus ſit; quandoquidem ex hoc, tanquam ex fonte ſicut plurimi hepatis morbi, ita etiam calculoſæ concretiones in hoc viſcere proveniunt. Nam quo ſpiſſior eſt ſanguis, & ſerum multis glutinoſis partibus refertum, eo bilis ad coagulationem magis prompta atque proclivis eſt: & quia graves illæ chronicę paſſiones, cachexia, hydrops, icterus, aſthma hydropicum ex retardato ſanguinis per hepatis viſcus progreſſu identidem naſcuntur, non mirum eſt in corporibus quę ejuſmodi morbis defunguntur, paſſim id teſtantibus obſervationibus, concreta calculoſa in folliculo felleo vel etiam ductibus biliariis inventa fuiſſe.

Quę huc faciãt.

Quicunque itaque ex Medicis hos morbos prudenter avertere vult, is ejuſmodi remedia præſcribere, & in uſum ducere debet, quæ in genere morbis, qui ex vitio hepatis naſcuntur præcavendis dicata ſunt, cujuſmodi ſunt fontes medicati & minerales, item potus diluentes, ut ſerum lactis cum convenienti regimine, ſufficienti motu, & exercitatione corporis uſurpati, necnon medicamenta quæ tenaces viſcidos humores diſſolvunt, & acidum, quod fere omnis coagulationis principium eſt, deſtruunt, uti ſunt decocta ex radicibus quinque aperientibus, præſertim ſi cum ſale polycreſto, terra foliata tartari, nitro acuuntur, item elixir temperatum viſcerale cum æquali parte eſſentiæ rhabarbari ſaturatæ permixtum, cujus frequentem uſum in ejuſmodi morbis hepatis præcavendis non modo tutiſſimum ſed & efficaciſſimum ſemper deprehendimus. Præterea tempeſtive inſtituta ſanguinis miſſio, potus ſufficiens, temperatus & modicus victus, parcior cereviſiæ craſſæ, vini, ſpiritus vini ac calidorum medicamentorum ac purgantium uſus, ſicuti nunquam non a moleſtis, & chronicis paſſionibus, ita etiam a præfatis hepatis morbis corpus egregie vindicant.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Calculi fellei in plethorico Venæ ſect. expertus.

Vir generoſus ſexageſimum, & ſextum jam ſupergreſſus annum, ſanguine, & ſuccis plenus, lautæ, & vinoſæ diætæ aſſuetus, jam fere per decem annos dolores modo ex calculo, modo podagricos eſt expertus. Ante aliquot annos imma-

nes

nes dolores acceſſerunt circa veſicæ regionem cum ingenti gravitatis ibi ſenſu, qui ſuſcepto corporis motu augebatur. Aderat ſimul titillatio circa pubem & perineum, & veluti ſtillicidium ſequebatur urinæ, ut vix potuerit inhiberi: ſtimulus quoque ad alvum deponendam perſentiebatur, atque urina prodibat alba, turbida, cui ſedimentum mucoſum inerat; interea dolores nephritici & podagrici conquieſcebant. Æger immenſis fractus doloribus & viribus ſenſim privatus ac emaciatus tandem ſupremum diem obiit. Diſſecto poſt mortem corpore, lapis in veſica 8. uncias pendens inveniebatur, & pelvis renis ſiniſtri, lapidem firmæ inſtar marmoris conſiſtentiæ drachmas 6. pondere habentem involvit; in cyſtide vero fellis plus quam 70. minoris vel majoris magnitudinis calculi deprehendebantur, quorum nonnulli tam pulchre lævigati, politi, variegatique erant coloris, ut jaſpidum inſtar annulis aureis a curioſis includerentur.

Epicriſis.

Retulerunt mihi de hujus ęgri ſtatu, quod averſatione quadam naturali nunquam venæſectionis remedium paſſus neque etiam inclinante ætate, ſanguinis excretionem natura molita fuerit, quam tamen in juventute per nares frequentius fuit expertus. Relatum quoque accepi, quod pater ejus podagricis & nephriticis doloribus ſæpius fuerit tentatus. Quibus circumſtantiis probe animadverſis, haud ſine ratione colligi poterit; nimiam ſanguinis & ſuccorum exſuperantiam, in corpore, per nativitatem hæreditario quaſi jure imbecillitatem ad calculum trahente, præſertim ſub quieto reddito vitæ genere & intemperantiori vini uſu, adeo numeroſæ calculorum concretioni, non modo qui in veſica & renibus, ſed & fellea cyſtide delituerant, primam originem & cauſam ſubminiſtraſſe. Sententia in hac ego confirmor exemplo celeberrimi nominis Archiatri, qui cum per totum vitæ curſum abſtineret ab omni ſanguinis miſſione, per plures annos calculoſa nephritide laboravit, cui tandem acceſſit icteritia; ad quam tollendam dum pręſcriberentur mixturæ vi aperiente & laxante pollentes, ſeptem per anum calculos excluſit. Ex quibus demum id in uſum præſervatorium ad dictos morbos avertendos colligere licet, quod venęſectio in ſtatu plethorico neglecta, ad procreandos dictos aditum patefacere poſſit morbos, tempeſtive autem admiſſa, corpus ab iis vindicari queat. Diſcere etiam id ex commemorata morbi hiſtoria licet, plures in fellea cyſtide calculos ſine incommodo & dolore conſiſtere poſſe, modo non affectent exitum per anguſtos canales, quorum nimia, & violenta diſtenſio tot graviſſimorum & pene lethalium ſymptomatum vera & genuina cauſa unice evadere poteſt.

OBSERVATIO II.

Primarius hujus urbis civis, ſexageſimum jam quintum agens annum, ictero & tumore hydropico laborabat. His plura remediorum genera fruſtra opponebantur. Tandem medicus hujus loci infuſum corticis medii ſambuci ex vino, paulo largiori porrexit doſi: inde factum, ut a medicamento & vomitiones & alvi dejectiones ſtrenue concitarentur, & quod valde erat notabile, per ipſum vomitum ſucceſſive numero viginti lapides ex flavo viridis coloris, diverſæ magnitudinis, valde latæ ſuperficiei, figuræ tam quinquangularis quam anguloſæ, drachmam vel unam & dimidiam ponderantes, quorum ego adhuc aliquot in raritheciomeo recondo, rejecti fuerunt; idque ſine præcedentibus lateris dextri torminibus. Ceſſavit inde quidem icterus, ſed remanſit tumor hydropicus, qui etiam augmentum ſumens, laborantem e vita ſuſtulit.

Calculi felici in hydropico & icterico, vomitu rejecti.

Epi-

Epicriſis.

Id maxime præfato in caſu memorabile atque conſideratione dignum videtur, quod ſine atroci dolore præcedente, ex tam anguſto nerveo canali, qualis eſt cyſticus, tot numero lapides tam inſignis magnitudinis & figuræ potuerint propelli. Ego itaque in hanc deveni meditationem vel potius conjecturam, quod in ipſius duodeni flexura ejuſmodi lapides a bile craſſiori & terreſtriori ſucceſſive concreſcere & progigni potuerint. Nam quod in ipſis inteſtinis, præſertim ubi in flexuram abeunt, variæ formæ & magnitudinis calculi ex præterlabentibus humoribus apponi & compingi poſſint, id non pauca a fide dignis auctoribus memorata exempla teſtatum faciunt. Neque prætereunda hanc in rem eſt animadverſione digniſſima obſervatio, quam Cel. LUC. SCHROECKIUS. M. N. C. *Dec.* 1. *ann.* 9. inſeruit, ita ſe habens: *mulier annorum ſeptuaginta quinque de ventris torminibus, flatibus, ac aliis pathematibus hypochondriacis ſæpius conquerens, reſpiratione ſubinde, ad ſuffocationis metum ſubſequentibus animi deliquiis ſuppreſſa, ita ut de vita ejus actum eſſe adſtantes judicarent, ſubito in colo obtuſos perſentiebat dolores, ſenſim adeo increſcentes, ac inteſtinum rectum lancinantes, ut præ atrocitate doloris diſrupturam ani pertimeſceret, donec tandem calculum valido conatu, divaricatis cruribus ſtando deponeret, ponderando unciam cum drachmis duabus, color erat caſtalinus eleganter lævigatus & potius ex cinereo flaveſcens variegatus, ex lamellis aliorum calculorum more ſenſim concreſcentibus conſtans: interna ſubſtantia meros oſtendebat circulos ſtriis interſectos; indicio haud obſcuro, eum fæces inteſtinales eſſe induratas.* Pertinet huc quoque ſimilis obſervatio FERNELII quam *lib.* 6. *c.* 9. *de partium morb. & ſymptom.* prodidit, calculos in inteſtini coli, cæci valvulis fuiſſe repertos referens. In equis grandes lapides libram & ultra pondere æquantes, inſtar marmoris duros & politos, in flexuris inteſtini coli inferioris, Altenburgi & nuper in pago *Herrn-Goſſerſtädt* fuiſſe repertos, & mihi monſtratos teſtari plena fide poſſum. Ceterum de calculis in inteſtinis progenitis SYLVATICUS *Cent.* 3. *Conſult:* 7. it. ZACUT. LUSITANUS *li.* 3. *prax. admirand. obſ.* 133. haud parum luculentum teſtimonium exhibent. Nihilo minus non plane etiam incredibile eſt, in ductibus biliariis hepatis minimos felleos calculos primum poſſe hærere, ſenſim a præterlabente bile augmentum capere, & ſucceſſiva horum ductuum ingenti dilatatione facta ibi diutius ſubſiſtere, donec per valida medicamenta fortiorem ſyſtolen ductuum intendentia expurgentur: atque in hanc ſententiam ob eam rationem deduci quiſpiam poterit, quod ſtatim a rejectione lapidum per vomitum icteritia ſublata fuerit.

OBSERVATIO III.

Ante aliquot luſtra artifex enſifaber per integrum ante obitum biennium de intolerabilibus & fixis morſibus, doloribus, ardoribus circa præcordia in dextro hypochondrio, quaſi ignitos in corpore aleret carbones, conqueſtus eſt, qui totum ſæpe abdomen acerbiſſimis tormentis occupabant, cum fœdo faciei colore, animique deliquio intercurrente. Poſt mortem ejus veſica biliaria tota erat calculis repleta: nam ultra ſexaginta ſex grana, partim piſa, partim globulos referentia, bilis coagulatæ & lapideſcentis continebat. Circumjacentes vero partes, præſertim inteſtinum colon, necnon pars duodeni cum pyloro, item ventriculi fundus fœdo flavo colore tinctæ conſpiciebantur, earum tunica exteriori corroſa.

Intolerabiles dolores a calculis in cyſtido.

Epicriſis.

Sævi dolores & tormenta, quæ circa hepatis regionem in detro hypochondrio fixam ſedem habent, nontam a calculo quā potius ipſa bile, per poros, cum non liberum habeat exitum, tranſudante, & partes circumjacentes arrodēte. Legi meretur de hac re STALPARTIUS *van deer* WIEL *cent.* 2. *obſ.* 47. qui in apertis infantum cadaveribus, ventris doloribus, nauſea, vomitu, febre ac convulſionibus necnon cardialgia correptorum ventriculum non intrinſecus ſed & extrinſecus bilis flavo colore infectum ſe reperiiſſe, fidem facit.

OBSERVATIO IV.

Sæviſſimi dolores in hypochondrio dextro ab amurca biliosa.

Aliquot abhinc annis requirebat a me conſilium honeſta fęmina quadraginta, & aliquot annorum, quæ a multo inde tempore pathematibus hyſtericis cum ſuffocatione junctis erat obnoxia, quandoque etiam incidebat in icterum recidivantem modo longiori modo breviori tempore perſeverantem, ſub lauto victu, otio quoque maximam vitę partem tranſigebat: vacuationes menſium, & hæmorrhoidum quibus ſubjecta erat, parcius & non ſtato tempore procedebant, corpuſque ingraveſcere ſubito, & ex improviſo cœpit. Intolerabilem in dextro latere & ſub coſtis ſpuriis perſentiebat dolorem cum nauſea, vomendi conatu, vehementi præcordiorum anxietate, ſpirandique ad ſuffocationem difficultate: circa ſcrobiculum cordis perſiſtebat dolor vehemens preſſorius, qui etiam ad umbilicalem uſque ſe extendebat regionem. Alvus erat obſtructa, urina ſuppreſſa, pulſus cum ęſtu celer, & noctu levi delirio corripiebatur, ſummaque aderat corporis jactatio, inquietudo cum extremorum frigore: quæ cuncta, per biduum mala, & tormenta perſiſtebant. Suppoſito clyſtere feces inſtar albi græci ſecedebant. Datis pulveribus anodyno antiſpaſmodicis, & infuſo florum chamomillæ vulgaris, partibus calidis oleo amygdalarum dulcium alteratis, & fetu emolliente in veſica ſuilla loco affecto appoſito, remiſſio ſymptomatum ſenſim ſenſimque facta, ſeceſſerunt fęces naturali colore tinctæ, & abdominis quoque dolorifica diſtenſio atque inflatio, leni oborto ſudore interjectis aliquot diebus fuit diſcuſſa. Sedato morbi impetu per vices potio, quæ conſtabat ex rhabarbaro, radicibus quinque aperientibus, radice curcumæ, ſummitatibus centaurii minoris, agarico trochiſcato, terra foliata tartari, ſemine fœniculi, tartaro tartariſato, & nitro purificato ex aqua ſummitatum millefolii, & vino propinata. Ita ſenſim magna copia craſſarum bilioſarum fęcum fuit educta, ægri optata virium cum tolerantia. Quæſitum a me fuit, quænam ad recidivam tam immanis dolorifici affectus præcavendum eſſent utilia remedia; & num inſtante vere acidularum potus conveniens ſit. In reſponſo ego cauſam atrocis hujus doloris, & inſequentium ſymptomatum non quidem a lapide ſolido & compacto, ſed amurca bilioſa ductum cholodochum obdurante, & bilis ad duodenum progreſſum retardante reponendam eſſe judicavi, eam ob rationem, quia mihi ſimiles in praxi caſus obtigerunt, ut ipſis calculis per ſedem rejectis mox omnia gravia conquieverunt ſymptomata. Ego vero potum acidularum Egranarum, pręſertim ſi calidæ bibantur, ſumme proficuum judicavi.

Epicriſis.

Male affectum in hac nobiliſſima ægra jecur eſſe ibique ſedem ponendam hujus ſubitæ, & dolorificæ affectionis, ex hiſce cauſis judicandum cenſui: quia non ſemel ſed aliquoties icterum perpeſſa; dein quod ſub pa-

paroxyſmo alvi ſcybala rejecta fuerint:tum, quod ſub otioſa vita, & lautiori victu, præſertim ubi vacuationes per hæmorrhoides, & menſes non rite ſuccedunt, quam facile obſtructiones in hepatis vaſis, quę calculorum generationi velificantur, fieri poſſunt. Et utut non ſemper miteſcente malo calculi ſub forma ejiciantur duri, & ſolidi, ſucceſſerit tamen, quod materia bilioſa tenax, ad concreſcendum valde apta, ſimilem in obturandis ductibus effectum ac calculus verus, quando exitum per anguſtos canales molitur producere valet; quæ ſi ad cavitatem inteſtinorum delata cum reliqua vitioſorum ſaburra rejiciatur, dolor conquieſcit. Quod vero hæc affectio morboſa comitem non habuerit icteritiam, inde deducendum puto, quod obſtructio illius ductus non diu perſeveraverit. Tandem etiam, & illud monendum exiſtimo, quod calculi fellei, ſi minoris fuerint molis cum fecibus inſenſibiliter ſæpius projiciantur.

OBSERVATIO V.

Dolor fixus in regione hepatis excreta materia tophac. ſedatus

Aliquot ante annos, contumaci icteritia, Vir ampliſſimus annorum 50. tenerioris corporis, & melancholici ſic dicti temperamenti, laborabat. Dolor fixus erat circa jecoris regionem lancinatorius & preſſorius. Quotieſcumque quippiam ore, ſive alimentum, ſive medicamentum aſſumebat, ſumma circa præcordia inſequente anxietate, vomitu mox omnia rejiciebat. Totum corpus flavo fœdo colore tinctum conſpiciebatur, fæceſque gryſei coloris prodibant. Ego in conſilium accitus, tum ad componendum, tum ad ſedandum dolorem, & ſpaſmum, tum ad roborandum ventriculum efficacia alias remedia præſcripſi, ſed nihil opis tulerunt. Ex omnibus tamen arcanum duplicatum, minori ſed repetita doſi, item liquorem noſtrum anodynum, ex aqua ceraſorum nigrorum exhibitum, citra offenſam ferre poterat. Extrinſecus jecoris regioni epitema ex vino rubro, in quo torquebantur, herba abſinthii, flores ſambuci, & chamomillæ vulgaris, ac Romanæ, crebro imponebatur. Interdum emulſio ex ſeminibus 4. frigidis, amygdalis dulcibus & amaris, ſemine papaveris albi cum aquis florum confecta, per intervalla frequentius fuit propinata. Ita ſenſim miteſcebant dolores atque ſymptomata, urina inſtar craſſæ cereviſiæ rubra prodibat & alvus ſponte aperiebatur, ac quod valde notabile erat, fęces ſecedebant albæ, tophaceam, & calcaream minus ſolubilem ſubſtantiam referentes, cujuſmodi dejectiones cum difficultate per ſeptimanæ fere ſpatium continuabant. Quod naturæ beneficium, leni laxante ex rhabarbaro, manna, & cremore tartari ſecundavimus, ſubjunctis poſtea medicamentis temperate balſamicis. Ita intra menſis ſpatium cura fuit feliciter abſoluta.

Epicriſis.

Nobiliſſimus hic tenerioris & melancholicæ conſtitutionis vir, in officio valde laborioſo, quod ſedentariam vitam atque ingentes mentis contentiones & fatigationes expoſcebat, erat conſtitutus; & quum multo jam tempore ventriculi imbecillitate, & ex hac proveniente lenta febre laboraſſet, ceteris nihil proficientibus, tandem a me leni emetico hæc fuit evicta, quo ingens vitioſæ & corruptæ bilis copia educta. Non mirum proinde eſt eum incidiſſe in talem hepatis morbum. Illud vero in hoc caſu explicatu difficile admodum videtur, unde copioſa illa gypſea materia alvo excluſa prognata fuerit, ubi ſedem habuerit, & unde ejus color albicans ſubortus? Si conjecturæ rationali tamen locus eſt, crediderim in ductibus hepaticis tam in principio hæſiſſe, productam ex bile terreſtribus fixio-

nibus

ribus particulis referta, pinguioribus vero oleoſis deſtituta; quæ poſtea ad ductum cholodochum delata, eum obſtruendo memorata concitavit ſymptomata; quandoquidem ego hac in ſententia ſum, multum bilioſum humorem, ratione materiæ & ingredientium ex quibus componitur, pro corporum diſpoſitione & maxime ſtatu valetudinario variare, adeo ut varii generis impuritates ipſis ſæpius immiſceantur: & ab hac cauſa omni procul dubio etiam, tanta ratione magnitudinis, coloris & conſiſtentiæ in calculis diverſitas, & tam valde differens bilioſi humoris actio & operatio nervoſis partibus plus minus infeſta, ducenda & derivanda venit. Poſtremo illud hoc loco inſerendum putavi, epithemata ex roborantibus & leniter diſcutientibus parata, extrinſecus regioni hepatis in ictero pertinaci & aliis hepatis vitiis applicata robur & tonum huic viſceri conciliando egregiam opem ac levamen conferre: quod crebriori experientia confirmatus ſcribo.

OBSERVATIO VI.

Acutiſſimus circa hepar dolor ex calculo felleo.

Uxor Judæi quinquageſimum, & quintum ætatis agens annum, macilenta & imbecillioris naturæ, animique diuturno mœrore ob calamitates domeſticas ſæpius perpeſſas valde macerata, colicis pariter ac cardialgicis doloribus ſæpius obnoxia, derepente a purgante aſſumto, in acutum & vix tolerabilem hepatis regioni firmius inſiſtentem incidit dolorem, intercurrentibus inteſtinorum cum alvo adſtricta doloribus, qui per intervalla remittebant & quieſcebant. Accedebat ſeptimo die icterus, fœdo colore totum corpus perfundens. Quibus ſymptomatibus per menſem fere jactata, adeo privabatur viribus, ut morti propinqua videretur. Nil proficientibus euporiſtis, & quæ ab aliis præſcripta erant medicis, petitum etiam a me fuit auxilium. Juſſi ego primum, decoctum radicis curcumæ cum ſale tartari & aqua paratum valde ſaturatum, cum cereviſia potui dari. Dein potionem laxantem ex mannæ unciis duabus, cremoris tartari drachma & dimidia, nitri purificati granis 12. olei amygdalarum dulcium uncia una ſemis paratam, mane per vices hauriendam præcepi, qua octo ſedibus magna viſcidorum & bilioſorum humorum colluvies eſt educta. Tum regioni dolenti veſica ſuilla, olei calidi plena, ad demulcendam doloris ſævitiam fuit admota. Poſt aliquot dies dolores ſenſim miteſcebant & ægra cum ſanitate in gratiam rediit. Hoc paroxyſmo, mitioribus tamen ſymptomatibus ſtipato, aliquoties poſtea per annum cum affligeretur, non præſtantius unquam ac in dictis remediis auxilium invenit. Interea retulit mihi ægra, quod inter excrementa ſæpius duri globuli piſorum inſtar in paroxyſmo & extra eum prodirent. Ceterum Halbeſtardium ſe contulit, ibique, ut intellexi, valetudinaria perpetua degit.

Epicriſis.

Fœminæ cachecticæ quam facile in morbos hepatis, icterum flavum & nigrum incidunt: neque mirum eſt huic viſceri calculos ingenerari, præſertim quando non amplius tributum lunare perſolvunt & mœrore afficiuntur. Ex curcuma petendi auxilium in hoc affectu permotus fui, ob hiſtoriam, quæ legitur in *Clave Pharmaceutica* B. mei *Parentis* & ſic audit. *Cum Clariſſ. Dominus* Chriſtianus Gueinzius, *meritiſſimus olim Gymnaſii noſter Rector p.m. aliquando acutiſſimis dextri hypochondrii doloribus uſque etiam ad medicorum deſperationem de reſtitutione in ſanitatis plenum torqueretur. Medicis reliquis conſultantibus ultro citroque de remedio aliquo appropriato huic affectui adhibendo, tandem* D. D. BENEDICTUS OHEIMIUS *medicus ſine pa-*

ri.

ri ςοχαςικὸς p. m. ſemi drachmam radicis curcumæ in hauſtu cerevisiæ calidæ butyraceæ propinavit, a cujus uſu elapſo bihorio dolores dicti non ſolum remiſerunt, ſed & per ſeceſſum ipſo ſalvo lapilli aliquot ſubluteo colore ſplendentes in pelvim ſubſtratã excreti fuerunt; quos quidam medicorum ex inteſtinis, ego autem ex fellis folliculo ſeceſſiſſe judicavi. Elapſis duodecim & circiter annis poſt eadem perpeſſus ſymptomata, ſed defuncto tunc laudato D. OHEMIO *p. m. & nullis excretis lapillis, in quos cauſam mortis refero, hujus iter adiit.* Potionem mannatam cum oleo amygdalarum dulcium ſæpius conducibilem ad calculos etiam renales, ſi ureteribus firmius inhæreſcunt, in veſicam promovendos deprehendi; qua non modo fæces inteſtinorum, ſed & flatus, qui ſymptomata augent & iter calculorum præcludunt, bonis cum ægri rebus educuntur.

CAP. IV

De dolore & ſpaſmo iliaco.

§. I.

Evolutio nominum

INter graves generis nervoſi morbos, qui mentem permoleſta ſenſatione & corpus periculoſis pathematibus excruciant, referendi omnino ſunt ſævi inteſtinorum dolores, inter quorum numerum primas fere tenet, qui in ileo valde teneræ & ſenſilis texturæ conſiſtit & vulgo paſſio dicitur iliaca. HIPPOCRATES dolorem ilei, quia cauſa ibi reſidet, vocat: Græci chordapſon ſive morbum chordium appellarunt; quia inteſtinum ægrotans ad chordæ ſimilitudinem redit ur. Dicitur Latinis volvulus, quia inteſtina ex parte invicem convoluta apparent in defunctis. CORN. CELSUS tenuioris inteſtini morbum vocat.

§. II.

Definitio.

Eſt dolor inteſtinorum tenuium acutiſſimus facile in inflammationem tranſiens, ſub quo periſtalticus eorum motus ſecundum naturam ad inferiora vergens violenter invertitur, atque in inteſtinis contenta atque aſſumta vomitu rejiciuntur & extorquentur, ac nihil, neque flatus per alvum fortiter clauſam, deſcendere poteſt, gravia poſt ſe trahens, & ſæpe funeſta ſymptomata.

§. III.

Morbi proceſſus.

Progreſſus hujus morbi una cum ſymptomatibus ita adornatur. Præcedunt alvi obſtructiones, mox acuti & ſæviſſimi prodeunt dolores, cum inflatione, diſtenſione, duroque ad tactum tumore regionis umbilicalis. Alvus prorſus eſt conſtipata & conſtricta, adeo ut neque flatus nec excrementa per eam tranſmittantur; poſtea ſuperius erumpunt flatus & primum bilioſa ac pituitoſa materia, antecedente nauſea, crebro vomitu protruditur, ſpiritus eſt difficilis & quicquid cibi vel potionis aſſumitur, tametſi id intro deſcendat, paulo tamen poſt, quia tranſire inferius nequit, iterum vomitu redditur, fæces ſubrubræ, non abſimiles ſtercoribus, cum fœdo ſæpe halitu ejiciuntur. Summa ſequitur virium proſtratio, calor præternaturalis, pulſus durus & contractus cum immodica ſiti, urina rubra eſt & difficulter redditur. Cum ad extrema ventum eſt, accedit ſingultus, delirium itemque nervorum diſtenſio, ſudore frigido perfunditur corpus, & atroces convulſiones ac lypothymiæ vitæ ſæpius finem afferunt. Ipſe HIPPOCRATES *lib. 3. de morb.* ita exprimit volvuli generationem: *reſiccatur inteſtinum & præ inflammationis caliditate obturatur, ut neque flatus neque cibi pertranſeant, ſed venter durus ſit, & quandoque vomant primum mucoſa, dein bilioſa, poſtremum ſtercus.*

§. IV.

§. IV.

Anatome ilioſorum. Per diſſectionem hoc morbo defunctorum, ileum inter ſe convolutum, & in una & altera parte, ubi mali ſedes, inflammatum ac ſphaceloſa putredine corruptum apparet, & ſupra inflammationem ilei pars magna ab hac labe libera, flatibus adeo turget, ut ipſum colon amplitudine interdum ſuperet.

§. V.

Ratio formalis. Ratio formalis hujus mali conſiſtit in inverſo plane tunicarum inteſtinalium nerveo-muſcoloſarum motu periſtaltico, a fortiori coarctatione, anguſtia, & clauſura in inteſtino ileo facta, qua nihil ad inferiora tranſmittitur.

§. VI.

Cauſam præbet hernia. Plerumque hujus miſeræ ac dolorificæ paſſionis cauſam præbet hernia ſcrotalis vel inguinalis, quando inteſtini ilei portio intra proceſſus peritonei eo impellitur, ubi illi in viris ad ſcrotũ abeunt, in feminis vero uteri ligamenta rotunda penetrant. Jam vero notum ex anatomicis eſt, hos proceſſus, dum muſculos abdominis perforant & tranſeũt, certis quaſi angulis aut gradibus hanc facere penetrationem, ita ut, cum unũ muſculum perforarunt, intra eum & ſequentem aliquantulum progrediantur, antequam alterum pro ulteriori itinere tranſeant: ſapienti naturæ conſilio, ut eo minus promte aliquid ad ſcrotum vel inguinalem regionem extra abdominis cavitatem prorumpat. Si vero cum violentia id fiat, ut eo ilei pars dilabatur, annulique nimium dilatentur; facile contingit, accedentibus præſertim aliis cauſis, ut priſtinum locum repetere nequeat: atque ſic firmius ibi inhæreſcat & incarcerata ſit, omnemque contentorum tranſitum plane impediat.

§. VII.

quæ in feminis periculoſior. In feminis res eſt majoris periculi cum proceſſus ibi ſint anguſtiores, & difficilius prolapſa inteſtini portio reponatur, & licet in nonnullarum inguine tam exiguus tumor ut vix fabam æquet, protrudatur, tamen ſæviſſimam hanc paſſionem invehere poteſt. In herniis ſcrotalibus minus eſt periculi quo major inteſtinorum eſt prolapſus. Vidimus non ſemel ſed ſæpius vel tertiam inteſtinorum partem miro, & magno tumore in ſcrotum deſcendiſſe, ſine ullo ſuccedente paſſionis iliacæ periculo, quia tranſitus contentorum commodius & facilius tunc fieri poteſt.

§. VIII.

cauſa etiam mutuus ingreſſus Præter hernias, occaſionalem huic ſævo malo producendo dat frequentius inteſtini ilei mutuus ingreſſus ſive intus ſuſceptio, quæ per ſectionem mortuorum venit in conſpectum. Et utut nonnulli auctores hanc plane negare & pro impoſſibili habere velint, contrarium tamen teſtantur experientia & obſervationes: inter quas attentione plane digna eſt Cel. PEYERI in *tr. de glandulis inteſtinalibus* relata de ſectione fæminæ volvulo extinctæ, quæ ita habet: *patefacto abdomine ileum alicubi plane conſtrictum atque veluti injecto laqueo ſtrangulatum vidimus; nimirum portio ejus quatuor digitos tranſverſos longa, plurimum vero contracta ac anguſtata intra proximæ portionis ſuperioris cavitatem prorſus abſcondita latebat.* Simile quid a Cl. SYLVIO *in praxi Med. li. 1. c. 15.* deſcriptum eſt. Et talis ingreſſus in puella ſimili morbo extincta idem PEYERUS tribus diſtinctis locis, præſentibus nobiliſſimis Medicis Hardero & Brunnero, oſtẽdit.

§. IX.

Quomodo is generetur? Geneſis hujus phænomeni, licet prima fronte paulo difficilior videatur; non tamen omnem conceptum tranſcendit: nam ſi una portio ilei vehementer conſtringitur, fit ut in vicinam flatu diſtentam cum impetu intrudatur. Talis ingreſſus non modo maximi doloris, ſed & inflammationis eſſe cauſa poteſt, quæ compreſſis, & conſtrictis vaſis ilei

una

una cum meſenterii portione exoriri debet. Dein etiam ſphacelatæ ejuſmodi partes in ſectione reperiuntur: & notabilis eſt caſus quem LAZARUS RIVERIUS *Cent.*3.*Obſ.*26. prodidit; ubi in diſſecto cadavere ileum in fine ſuo tribus complicationibus convolutum, & quaſi compactum in unam maſſam deprehendit, quæ tota ſic convoluta portio gangræna erat affecta, una cum meſenterii proxima parte, reliqua inteſtina erant ampliſſima & flatibus mire diſtenta.

§. X.

& quæ ad id conferant.

Ad funeſtum talem inteſtinorum ingreſſum qui cauſſam ileo præbet, plura alia implicita mala conferre poſſunt: & teſtantur diverſorum Auctorum obſervationes, a lumbricis in ileo detentis, & diſſectis cadaveribus repertis, ſi morſu dolores efficiant, iliacam paſſionem fuiſſe productam. HENRICUS ab HEER *obſ.*24.*p.*214. puellam ſecuit ab epilepſia ilioſam factam vermeſque evomentem, in cujus ilei, circa finem, quinque complicationes vermium invenit, aliæ infernæ ſurſum repetebant, aliæ ſupra deorſum complicabantur. Et in M.N.C. *Decur.*2.*ann.*5.*obſ.*19. de fęmina triginta annorum refertur, quod ileo correpta cum fæce liquida evomuerit 16. lumbricos teretes robuſtiſſimos, & animam ſub frigido ſudore efflaverit. In medio inteſtini ilei membranæ cuculli ad inſtar extenſæ videbantur, & foramen groſſi magnitudine tenuiſſima membranula exterius tectum. Utrimque vero inteſtinum unius digiti longitudine, duodenum autem duorum digitorum tranſverſorum latitudine nigrum, & gangræna corruptum viſebatur. Eandem morbi cauſam etiam confirmare, & adſtruere videtur LOMMIUS *lib.*2.*obſ.Medic.* dum ait: *ſi ad extrema ventum eſt, ſubinde lumbrici evomuntur.*

§. XI.

Inter cauſas venena &c.

Neque inter cauſas antecedentes, quę ileum excitare poſſunt, atque non modo ſtricturam, & coarctationem ipſis inteſtinis inferunt, eaque ad inverſam periſtalticā motionem irritant, excludenda ſunt venena, item purgantia acriora nec non emetica, pręſertim ſi jam labe, & vitio quodam inteſtina laboraverint. Ita CÆLIUS AURELIANUS, qui præter Hippocratem optime de acuto hoc tormento quod Græci ileon appellant ſcripſit, inter cauſas, venenum potum aut cibo datum nec non fungos comeſtos refert. Et ALPINUS *de method.pag.*313. de *Guilandino* memorat, quod e colica dolore a devoratis catapotiis, & hiera ad ſemi unciam, in ileon, quo extinctus eſt, inciderit. Neque nos tali in caſu largiorem pilularum quæ aloen recipiunt, uſum probare poſſumus, utpote quę poſt operationem non modo inteſtina exſiccant, ſed & uberiorem ſanguinis ad illa affluxum procurant, ut hinc etiam, ſecundum noſtram obſervationem inteſtinorum in hac vel illa parte coarctationes, quæ liberum excrementorum tranſitum inhibent & ad dolores colicos diſponunt, efficiant.

§. XII.

Necnon quæ inteſtina obturant.

Neque ex numero cauſarum paſſionis iliacæ obturationes inteſtinorum præſertim tenuium omittendæ veniunt, quas alimenta ſicca, conſtringentia, vel humido non ſatis diluta excitare conſueſcunt; inter quæ teſtantibus obſervationibus a Medicis paſſim notatis, frequens panis ſicci, & bis cocti, ſpirarum, caſtanearumque eſus, pira & poma maxime cydoniata, fructus immaturi & acerbi, in magna copia ſi devorentur, magnum momentum conferunt, pręſertim ſi vita ſedentaria, mœror animi, qui omne robur, & tonum ventriculo, & inteſtinorum canali ſubtrahit, vel parcus potus, acceſſerint.

§. XIII.

aut inteſtina craſſa diſtendunt. Præterea inteſtina craſſa a ſcybalis diutius retentis obſtructa & obturata acerbam hanc paſſionem, dum nihil, quod ore aſſumitur, tranſmittunt, ingenerare poſſunt, præſertim, quando ex pudore aut loci defectu, vel alia ex cauſa ſtimulus ad alvum deponendam reprimitur & cohibetur. Accumulatur hinc maxima excrementorum copia, quę poſtmodum tunicas inteſtinales tã violenter diſtendunt, ut vis earum elaſtica, ſyſtaltica & expultrix plane ceſſet atque deficiat. Hæc dum cogito, in mentem mihi venit ante aliquot annos a celebri quodam Archiatro Regio ad me facta relatio, quod nimirum Celſiſſimus Princeps, ex nimia cohibitione & retentione fæcum, iliacus factus fuerit; in cujus poſt mortem diſſecto corpore inteſtinum colon ſcybalis totum repletum & diſruptum in una parte inventum eſt, atque tanta ſcybalorum moles deducta, quæ pondere circiter viginti libras æquavit. Neque attentione indignum eſt, quod HENRICUS ab HEER in *obſ. pag.* 54. narrat, ſe præſente, dum ileo demortui abdomen diſſecaretur, ſponte inteſtina crepuiſſe cunctorumque adſtantium veſtes inſigniter commaculaſſe, cum impetu erumpentibus, & exploſis ſcybalis.

§. XIV.

ira quoque Ex ceteris vero omnibus cauſis antecedentibus, affectus iræ, præſertim ſi vehementior fuerit, ad iliacam paſſionem producendam, & quidem facilius in iis, qui vitio quodam inteſtinorum laborant, aut hernioſi ſunt, magnam habet potentiam. Neque deficit ratio: nam ea eſt natura ac indoles hujus affectus, ut nervoſas maxime partes ſpaſtice convellendo operationem ſuam exſerat, inque partibus etiam imbecillioribus, ad quas merito extra abdomen prolapſa inteſtini portio pertinet, quam facile, ob copioſiorem ſanguinis affluxum, ſtagnationem & ſtaſin, ex qua demum oritur inflammatio, producat.

§. XV.

Quæſtio nunc occurrit curioſa ac non levis momenti: an nimirum, ut communis fert ſententia & veterum etiam medicorum aſſertio eſt, in noſtro morbo, præſertim quæ ab incarcerata hernia, vel a mutuo inteſtini ilei ingreſſu fit, ſtercora per os evomi poſſint? *An ſtercora evomi queant?* Dubitandi non levis ratio in eo poſita eſt, quod primo per coli valvulam, qua ilei ingreſſus in cæcum, & colon munitus eſt, fæces non poſſint relabi & regurgitare: dein, quod nulla ratione concipi poſſit, quomodo per conſtrictam & firmiter incluſam in hernia tenuem ilei partem ſtercora penetrare queant. Ego quidem non in totum rejicere volo teſtimonium medicorum probatiſſimæ alias fidei, ſed tantummodo id, quod ipſe in aliquot vidi & obſervavi ſubjectis hic adducere volo: videlicet rejectam quidem vomitu fuiſſe materiam, quæ colore ſubruſo, & externa ſpecie liquidas alvinas fæces referebat: quandocunque vero ipſa rejecta & collecta materia naribus fuit excepta, nullus plane fętor vel gravis odor ſe prodidit, ut potius aſſumtarum rerum odorem habuerit, præterea & ipſa quaſi ebulliens cum ſpuma apparuerit. Nihilo minus ego haud negaverim, quando nec ab incarcerata hernia, nec a convolutione inteſtinorum, ſed a ſola ſpaſtica ilei ſtrictura dolor fuerit ortus, inteſtina vero craſſa, rectum & colon, validiſſima ſimul ſpaſtica ſtrictura laboraverint, poſse hac ratione fæces valde liquidas, & ut alii obſervarunt, clyſteres per coli valvulam ad ſuperiora penetrare. Ceterum hanc de ſtercoribus vomitu in hoc malo rejectis obſervationem ulteriori & accuratiori medicorum animadverſioni atque examini commendatam velim.

§. XVI.

§. XVI.

Prognoſis. Quod attinet ad ipſam prognoſin, ſpes ſalutis ſupereſt, quamdiu non adeſt inflammatio & elyſteres in alvum recipiuntur, & redduntur, dolores quoque locum mutant, neque dolor & vomitus aſſiduus eſt, ſed per intervalla urgent, atque malum ab obſtructis inteſtinis a contentis fæcibus, enatum fuerit. Major adhuc ſpes eſt, ſi medicamentum ore ſumtum laxans alvum perrumpens dejectionis initium facit. Si vero inflammatio jam præſens, quæ ex febre, vehementia torminum, urinæ ſuppreſſione, pulſu duro, & celeri, ſiti inexhauſta, jactatione corporis & ſumma virium proſtratione atque extremorum frigore, dijudicatur, parum ſpei ſupereſt. Repentina vero & omnimoda doloris ceſſatio, ſummus virium lapſus cum pulſu debili, animi dejectio, fœtor oris, inflammationem abiiſſe in ſphacelum certo denunciant. Quod reſtat, id ſciendum eſt, quod grave hoc malum, ſi inter initia, ad avertendam inflammationem, & dolorem ſopiendum congrua apponatur remedia ad duas vel tres hebdomades, antequam prorſus conquieſcat, poſſit produci.

CURATIO.

§. I.

Tempus attendendum. Si ullo in morbo temporis momenta attendere & obſervare juvat, profecto in morbo iliaco ſanando id neceſſarium eſse exiſtimo: nam is ipſe tantæ eſt vehementiæ, ut intra tres quandoque dies ſatis validum hominem, niſi cita ope ſuccurratur, enecare poſſit. Quando vero quævis momenta temporis præcipiti gradu aufugiunt, ſubinde juvandi occaſionem ſecum arripiunt: & valet hic egregium illud HIPPOCRATIS monitum practicum, quod *lib.* I. *de morb.* medicinam qui faciunt, graviter inculcat, his verbis; *Si unquam aliquis in ullo morbo utilitatem attulit, eam juſto tempore attuliſſe neceſſe eſt.* Quo circa, ſi ullo in affectu certe in hoc diro, præcipiti & periculi pleniſſimo, medicus peritus ſtatim accerſendus eſt, cui nihil prius, nihil poſterius curæ cordique ſit, quam ut ſæviſſimo dolori, qui inflammationis & mortis etiam cauſam præbet ſufficientem, per convenientia tam interna quam externa remedia ſublevando perſpiciat.

§. II.

Methodus curandi Hippocraticæ. Qui in veterum medicorum Græcorum lectione paulum verſatus eſt, is facile deprehendet, eos ſollicite & accurate admodum partium nervoſarum affectus inque primis dolores, tum quod ad eorum hiſtoriam, tum ad curationem pertinet, deſcripſiſſe; non ex alia ſine dubio cauſa, quam quod ob regionum præcalidarum, vitæ, & victus intemperati rationem ejuſmodi morbi ſæpius occurrant & opem medici requirant. Videbimus itaque quomodo & qua methodo HIPPOCRATES hujus mali curationem inſtruxerit & adornaverit. Deſcribit hanc ipſam *lib.* 3. *de morb.* §. 15. Jubet hoc in affectu alvi apertionem tentandam per glandem ſatis longam ex melle paratam, quæ anteriori parte felle taurino oblinatur, & bis ac ter ſubmittatur; *quo combuſta*, ut inquit, *ſtercora circa rectum inteſtinum contenta educantur.* Poſt hæc clyſterem adhibendum docet. Et ulterius addit: *ſin minus hæc opem ferant, folle fabrili in ventrem indito flatus immittantur, a quo & ventre & inteſtini contractionem diſtendere oportet:* dein extracto folle, clyſterem applicandum, qui non ex calefactoriis, ſed ex his qui ſtercora diſſolvunt ac colliquant parandus eſt, ſuadet; poſtea *obturata per ſpongiam ſede in aquam calidam laborans conſideat, continens clyſteris infuſum*; & addit: *ſi hoc infuſum ſuſceperit, & rurſus dimiſerit ſanus evadet.* Annectimus quæ venerandus ſenex alibi ſcribit: *Supernum ventriculum quam citiſſime pur-*

gato, ac ſanguinem de capite ac cubitis detrahito, ut ſuperne alvus calescere deſinat, & partes ſupra ſeptum, tranſverſum frigefacito, excepto corde. Infernas autem calefacito, homine in ſolio aquæ calidæ collocato, ac ſempor oleo illito.

§. III.

Methodus Cæl. Aurel.

CÆLIUS AURELIANUS preclarus non minus Medicinę ſcriptor *l.3. locut.paſſion.c.17.* in ilei tormento, quæ ſequuntur remedia proponit atq; commendat. Per clyſterem nimirum oleum calidum purum, vel aquam cum æquali parte olei dulcis & cum hybiſco, per quem altheæ radicem intelligit, coctam donec aqua fuerit conſumta, ut olei pinguior natura mucilagine radicis temperetur, ano infundendam eſſe proponit. Veſicam quoque calidam ex oleo ſemiplenam, item mediocrem vaporationem pro mitigando dolore parti morboſæ applicandam jubet. Præterea ſi hæc nihil perficiant, *folliculo artis ærariæ immittendum*, inquit, *ventum per podicem, quo diſtantia ventris atque inteſtinorum replicatis folliculis fiat*: & tunc ſtatim adhibendum clyſterem probat. Detracto ſupradicto folliculo, podicem cum ſpongia deobſtruendum præcipit. Ceterum hoc affectu laborantem fovendum eſſe loco mediocriter calido atque lucido, adhibita requie cum ſilentio, & abſtinentia cibi uſque ad triduum, potum quoque parcum dandum imperat; cavendumque eſſe monet, ne externa & cataplaſmata apponantur, quæ gravitate & pondere dolorem inferant. Nos vero curandi hanc veterum methodum non poſſumus improbare, ſed potius laudamus, modo convenienti tempore, & ordine ſuſcipiatur. Directa enim quam maxime eſt ad alvi ſeceſſum procurandum & ad ſtricturam inteſtini craſſi ſpaſticam, quæ huic obicem ponit, removendam, pariter etiam ad inflammationem in locis ſuperioribus, a qua ſummum imminet vitæ periculum, abarcendam. Nos ante omnia ad primam mali cauſam & originem in curatione adminiſtranda reſpiciendum ducimus.

§. IV.

Si cauſa ilei hernia, ca reponenda.

Igitur, quando cauſam mali incarcerata hernia præbet, quod ut plurimum fit, prima & præcipua cura eſſe debet, ut prius emollita inteſtini prolapſi portio, ſi non ſponte retroceſſerit, in ſuum locum reponatur. Quod ut facilius ac promtius contingat, primo clyſteres applicentur ſingulis bihoriis, ut flatibus abdomen depleatur: dein pinguibus & oleoſis pars affecta erit emollienda; quo fine veſica ſuilla axūgia, humana vel canina ſemiplena, parti affectæ applicari & totum quoque abdomen omento ex animante ut vitulo deſumto, vel ſi non fuerit ad manus, linteo mundo oleo raparum vel lini calido immerſo tegi poteſt. Poſtea ſupinus æger locari debet, ventre & abdomine paulo eminentiori, capite vero decliviori: & ſic cruribus diductis, chirurgus manu oleo amygdalarum inuncta, inteſtinum ſcroto prolapſum, molli contactu & intropulſione ſenſim digitorum adminiculo facta, in abdomen reponere tentet, ita tamen, ne inteſtinum complicetur, vel ullo modo lædatur: niſi enim tempeſtive repoſitio herniæ fiat, ſive ſit in inguine, ſive in ſcroto, ſive cruralis hernia fuerit, quam facile inflammatio in ſphacelum deſinens ſupervenire poteſt; quando videlicet ſanguis, ob coarctati & occluſi ac quaſi a tendinibus abdominis ſtrangulati ilei portionem, per vaſa ſanguinea compreſſa regredi nequit, is reſtagnat atque in ſphaceloſam putredinem abit.

§. V.

Dolores ſedandi.

Præcedenti non poſterior in hoc affectu eſſe debet indicatio, ut atroces, & intolerabiles dolores convenienti medicina ſopiti conquieſcant.

Nam

Nam ea eſt doloris vehementiſſimi vis ac potentia, ut lege conſortii, quod partes nervoſæ inte ſe habent, gravia illa ſymptomata, vomitus, ſingultus, anxietates, aſſidua vigilia, febris, delirium, virium exſolutio, inquietudines, neque minus ſtrictura totius canalis inteſtinalis uſque ad inferiora ipſumque anum, tremor quoque extremarum partium atq; urinæ difficultas inde pendeant: quæ cuncta ſedato dolore miteſcere & placari ſolent. Ego itaque in ejuſmodi præcipiti caſu cum ſingulari fructu, & non ſine ſummo levamine nullo non tempore aquam menthæ leniter ſpirituoſam, quæ etiam in ſe leni vi anodyna gaudet, cochleatim ſingulis horis cum 10. vel 15. liquoris anodyni mineralis, duobus vel tribus laudani opiati juxta Helmontii methodum parati liquidi, guttulis remixti porrigere ſoleo. Exterius quoque ad ſingultum, & vomitum compeſcendum epigaſtricæ regioni emplaſtrum ex theriacæ veteris, & olei nucis moſchatæ expreſſi æquali portione, additis oleo menthæ, & camphora concinnatum, ſuaſi imponendum. Sedato vomitu vel etiam ſingultu, feliciori cum fructu & ſucceſſu clementer laxantia, ex manna, cremore tartari, amygdalarum dulcium oleo retineri, & operationem ſuam exſerere poſſunt; videlicet quando ex diutius retentis excrementis in inteſtinorum flexuris, malum oritur.

internis.

& externis.

Poſt alvus laxanda.

§. VI.

Inflammatio avertenda venæ ſectione.

Neque inter medendi indicationes neglectui haberi debet, quod inflammatio omnibus modis ſit avertenda, quia hæc tandem in ſphacelum abit & mortem infert: ſiquidem teſtantibus id paſſim obſervationibus, nullus facile iliacus abſq; ſphacelatione inteſtinorũ perit, ſive illa fuerit ex hernia, ſive convolutione, & mutuo inteſtinorum ingreſſu ſubnata. Ad hanc vero declinandam, præter clyſteres & externa emollientia, interneque data anodyna, quæ dolores, ſpaſmorum non modo, ſed & inſequentis inflammationis febres egregie ſedant & demulcent, venæ ſectio magnam vim habet; quam ipſe etiam HIPPOCRATES ad febrem ſedandam, & impediendam *loco cit.* commendat. Et CÆLIUS AURELIAN. quoque *loco cit.* phlebotomiam ad dolorem levandum magni facit. Uterque auctor in cubitu eam inſtituendam eſſe monet. Nos in pede, in ſexu præſertim ſequiori, eam utiliter celebravimus. Eſt vero ſanguinis miſſio eo magis utilis ac neceſſaria, imo reiteranda, quo major ſanguinis abundantia in vaſis deprehenditur.

§. VII.

Si jam adfuerit, diſcutienda.

Deinceps ad æſtum febrilem, & inflammationem reprimendam, ſicut nunquam non nitrum depuratum omnia remediorum genera exſuperat, ita etiam in hoc morbo locum invenit commodiſſimum, ſi pro doſi 6. vel 8. grana cum pulvere Marchionis permixta, addita interdum quarta, pro doſi, camphoræ grani parte, in decenti vehiculo per intervalla porrigantur. Tum quoque quam utiliter pulvis nitroſus antiſpaſmodicus in emulſione ex amygdalis dulcibus & amaris, ſemineque papaveris albi, & aquis paregoricis compoſita, poteſt exhiberi. Exterius ad arcendam inflammationem partes dolentes, linimento, quod ex uncia axungiæ humanæ, & camphoræ drachma conſtat, debent inungi.

§. VIII.

Ultimũ auxiliũ in mercurio vivo.

Poſtremo, ſi malum omnibus jam laudatis, & expertæ virtutis remediis reſiſtat, nec ullo cedere modo velit, ultimum neque contemnendum auxilium in uſu argenti vivi repoſitum eſt; quo etiam ipſe ego, ut in ſequentibus docebit obſervatio, bis feliciter uſus ſum. Neque etiam ullum facile reperiri hoc ipſo præſentius & efficacius, quando mutuus inteſtini ilei ingreſſus adfuerit, licebit remedium. Plures quidem novi, qui in exhibendo hoc reme-

medio valde ſunt timidi, ſed citra metus rationem: modo opportuno, & convenienti tempore id fiat. Sic enim RHODIUS *Obſervat. Medic. cent.* 2. *obſerv.* 80. teſtatur hydrargyri uncias 5. cum melle roſaceo ſolutivo hauſtas deploratum iliacum ſanaſſe. Libram dimidiam mercurii vivi impune ſumtam, ilico alvum exoneraſſe, memorat HENRICUS ab HEER *in Obſervat. Medicinal. p.* 56. qui plures morti vicinos hujus præſidio reſtituit. Quid? quod integram ejus libram ZACUT. LUSITANUS *Pr. adm. lib.* 2. *obſerv.* 35. cuidam Duci ſtrenuiſſimo optimo cum eventu præſcripſerit. Ut taceam ejuſdem libras aliquot in aqua ſumtas, pluribus in iliaca paſſione periclitantibus, annotante PARÆO *Oper. Chirurg. lib.* 20. *cap.* 38. vitam ſervaſſe.

CAUTELÆ.

§. I.

Neque purgantia, neque clyſteres validi admittendi.

MEmori ſane, circa hunc affectum, mente tenendum exiſtimo, quod purgantia validiora alvum ducendi causa exhibere maximopere ſit inſecurum; dolorum enim pariter ac ſpaſmorum augmentum, nec non ſymptomatum omnium exacerbationem nunquam non inferunt. Neque clyſteres etiam ex valde calidis & carminativis concinnatos in uſum trahere conducibile eſt; multo minus interne eſſentiæ carminativæ ſtomachales vel vina medicata porrigenda: quippe hæc omnia ejus ſunt naturæ, ut in colica quidem flatulenta, & quæ a cauſa frigida, ut cum veteribus loquar, oritur, levamen afferre poſſint; minime autem ubi morbus eſt acutus, & omnia in vehementi motu ac impetu conſtituta ſunt.

§. II.

In defectu virium analeptica.

Ubi vero vires deficere incipiunt, & animi deliquia imminent, temperata analeptica omnino poſſunt uſui, & præſidio eſſe, quæ videlicet ex aqua ceraſorum nigrorum, meliſſæ Turcicæ, liliorum convallium, menthæ, cinnamomi ſine vino paratæ ſunt; vel ipſum vinum generoſum cochleatim porrigi debet.

§. III.

Ubi plethora venæ ſectio.

Si ſtatus plethoricus adeſt, venæ ſectio ſtatim inſtituenda, imo ſi opus eſt reiteranda. Et plurimum quoque attendenda erit docta & circumſpecta obſervatio Claſ. PASCOLII qui *Tom.* 2. *Oper. pag.* 199. ita eleganter & prudenter ſcribit: *Si adſit febris, ſi viſcerum inflammationis indicia tametſi imminentis, vena ſtatim ſolvenda, in partibus potius infernis quam ſupernis. Hinc hirudines inteſtino præcipue recto admotas, mirum in modum profuiſſe ad ileum ſedandum hactenus pene ſemper obſervavimus; quum ſanguis, qui ex vaſis hæmorrhoidalibus profluit, partem affectam proxime oneret.*

§. IV.

Mercurius vivus rite depurandus.

Quando uſus argenti vivi internus utilis ac neceſſarius judicatur, ipſum prius probe depurandum, lavandum, & per corium trajiciendum eſt; dein non facile ultra libram vel dimidiam offerri decet, quod optime fit cum juſculo pingui; tum, poſt ejus potum in latus dextrum aliquandiu æger decumbere, ut eo citius ventriculi orificio dextro egrediatur, & inſuper, ſi vires id permittant, corpus ambulatione vel vectione movere debet, ut eo melius ad inferiora deſcendere poſſit. Cavendum vero, ne inflammatione jamjam præſente, & viribus dejectis, hoc medicamento quis utatur, ne vulgus & adſiſtentes, ſi pereat æger, ab hoc remedio, quod ab omnibus fere ſuſpectum habetur, periiſſe ſibi vane perſuadeant.

§. V.

Clyſteres proſunt.

Magna vero ſalutis & convaleſcentiæ in miſerando hoc malo ſpes in clyſteribus eſt poſita, modo illi convenienti tempore & quantitate applicentur. Hi enim, ſi vehementi ſpaſmo

mo conſtricta ſunt inteſtina craſſa, fibras eorum crebriori injectione relaxatas & flaccidas reddendo, inverſionem periſtaltici motus inhibent. Et præſtat tantummodo aquam calidam cum ſyrupo dialtheæ *Fernelii* permixtam non ſemel ſed aliquoties, & ſi vires patiuntur, una die ſingulis bihoriis, & quidem primo ſtatim die, ano infundere, ut ſtercora etiam liquidiora fiant.

§. VI.

Cæl'Aurel circa Topica monitũ.

Quoad prudentem topicorum uſum, perplacet mihi CÆLII AURELIANI ſupra jamjam citatum a nobis monitum: qui a gravibus cataplaſmatibus abſtinendum eſſe docet, ne pondere & aſperitate paſſio & dolores increſcant. Sæpe enim tanta eſt ventris inflatio & diſtenſio, ut nec tactum cum manu paulo validiorem ferre æger poſſit.

§. VII.

Alvo firmiter clauſa, fotus confert.

Quandocunque alvus ob ſpaſticas ſtricturas ita clauſa eſt, ut nec ſyphonem, multo minus follem admittere aut recipere poſſit, tunc præſtat fotum temperate tamen calidum applicare & blandam ac ſucceſſivam puri olei tepefacti injectionem ſubtili ſyphone tentare, quo tunicæ inteſtini recti valde coarctati & ſpaſmo conſtricti hac ratione emollitæ, eo facilius poſtea, majorem quantitatem humidorum per clyſma in ſe recipere queant.

§. VIII.

Iñ declinatione morbi balnea.

Declinante & remittente morbo, lavacra, quæ etiam ſi vires ferunt pro circumſtantiarum ratione primis morbi diebus adhiberi poſſunt, convenientiſſima ſunt. Faciunt ad paſſionis ſolutionem & ad morboſas reliquias fibris relaxatis facilius expellendas; ſiquidem iis frequenter admodum & optimo conſilio *Methodici* in morborum declinatione utebantur, quemadmodum ex CÆLIO AURELIANO videri licet.

§. IX.

In dolorũ ſævitia, opiata.

Ad mitigandam dolorum ſævitiam, quę fere præcipuum tot gravium ſymptomatum & motus inverſi periſtaltici cauſam præbet, minime eſt metuendus opiatorum uſus, modo fiat ſtatim in principio ſi vires adhuc integræ, ſi plethora præſens ſoluta, & nullum ſphacelationis ſubfuerit indicium. De quorum inſigni uſu egregia B. WEDELII obſervatio, quam in M.N.C. *Dec.* I. *an.* 2. *obſervat.* 238. communicat, legi meretur.

§. X.

Si hernia reponi nequit, inciſio.

Si cauſa iliaci mali eſt hernia cruralis, atque ob non ſperandam inteſtini repoſitionem ſphaceli & mortis periculum imminet, ultimum auxilium & ſpes ſalutis in inciſione eſt, quæ, ſi dextre a perito chirurgo, adſiſtente docto medico, adminiſtretur, ſine omni metu eſt & ex orci faucibus ægrotantem eripere poteſt. Talem ſectionem non ita pridem in urbe celebri, in illuſtri fęmina ex iliaco affectu in ſummo vitæ periculo verſante, feliciſſime & ſalutifere ſumma chirurgi dexteritate celebratam eſſe intelleximus. Sed in ejuſmodi caſibus, ut operatio mature, & in tempore ſuſcipiatur, ac antequam indicia præſentem ſphacelum denuncient, valde neceſſarium eſt.

§. XI.

Recidiva præſcindenda.

Plurimum etiam ſcire refert, malum iliacum ex eorum eſſe numero, quæ facile recidivant. Novi aliquot, qui ſecunda & tertia vice recurrente affectu demum extincti fuere, ſed hi quod bene notandum hernia laborarunt. Ut itaque corpus a periculi pleniſſima recidiva vindicetur, opus eſt, ut ſollicita nunquam non herniæ habeatur ratio: quæ hæc eſt, ut beneficio ſubligaculi intus retineatur; vel ſi id fieri non expedit, omni modo & cura a frigore defendatur, & inter cibos, qui inflant, ut ſunt fructus horęi, piſa, olerum ceparumque ſpecies, rapæ, maxime omnium vero quæ adſtringendi & ſiccandi facultate præditæ ſunt, evitentur, quo alvus libera & mollis ſervetur. Cumque ex multiplici obſervatione mihi compertum

tum ſit, nihil præter iram & purgantia acriora hernioſos in iliacam paſſionem vel ejus recidivam præcipitare poſſe, ſedula utique opera danda eſt, ut hæc ceu valde pernitioſa declinentur.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Dolor & ſpaſmus ilei in hernioſo ſæpe recurrens.

Ante 30. annos, Vir ſpectatæ in hac urbe auctoritatis, cognatione mihi conjunctus ſexageſimum jam annum ſupergreſſus, a 20. jam annis hernia laborabat ſcrotali, quæ temporis progreſſu ita increvit, ut tertia minimum inteſtinorum pars, extra abdomen in ſcroto detineretur: ſi erectus ſtaret, inſignis capitis magnitudinem præ ſe ferebat tumor, qui tamen in ſupino ſitu, relabentibus intro inteſtinis, minuebatur. Periculi quidem honoratiſſimus vir ab enormi hoc malo nihil paſſus eſt, præterquam, quod quinque vel ſex ante obitum annos, tarde & parum cum ſuccederet alvus, valde copioſos & moleſtos vomitus, aliquot horas perſeverantes ſuſtinere debuerit: quibus ingens copia humorum vitioſorum in inteſtinis collecta dejiciebatur, qui vomitus ſinguli ſere novem vel decem diebus recurrebant, quos futuros tumor grandior & dolor preſſorius in ſcroto indicabat. Excretione hac exantlata ſalvus & vegetus perſtitit, appetitu bono gaudens.

Epicriſis.

De hac affectus hiſtoria, hoc noſtrum eſto judicium, quod tantæ molis tumor inteſtinalis in ſcroto, extra periculum mali iliaci ſit, quia fæces & flatus non poſſunt ita intercipi, ac id in hernia inguinali, crurali, vel ſcrotali, ubi exigua tantum inteſtini portio prolapſa, incarcerata & quaſi ſtrangulata a tendinibus abdominis hæret, acutiſſimis doloribus comitantibus, contingit. Dein nihil dubii eſt, quin in tam enormi inteſtinorum prolapſu, non relaxatio tendinum & annulorum, ſed potius diſruptio locum habeat: alias enim tam ſubito in ſitu ſupino, tota inteſtinorum moles intra abdomen recedere non potuiſſet. Tum in præfata obſervatione hoc inſignis momenti phænomenon non erit prætereundum, quod videlicet, præcedente dolore tenſivo in ſcroto, omnia propemodum, quæ ante tres vel quatuor dies aſſumta erant, quod ex colore, odore & conſiſtentia liqueſcebat, æger evomuerit, intus remanentibus, quæ in prandio tres vel quatuor ante iuſultum horas comederat. Id noſtra quidem ſententia ita factum eſſe judicamus: inverſio videlicet motus periſtaltici in inteſtino ileo, in ſcroto quod detinebatur, incepit, ſed non per totum ventriculum penetravit, fundo ejus tantummodo affecto, minime autem arcu majori ſive ſacco, qui in latere ſiniſtro eſt locatus.

OBSERVATIO II.

Spaſmus ilei ex muſti repletione in hernioſo.

Honeſtus hujus urbis civis, ſatis vegetæ & robuſtæ conſtitutionis, annorum 30. & aliquot, ex hernia per multos jam annos ſine offenſa vel moleſtia laboravit: neque ſubligaculo intus eam detinuit. Autumno ingentem quantitatem muſti bibit, atque nocte, in ſomno frigefacto abdomine, dum evigilat, tumorem valde auctum, & dolorificum perſentit, qui nolebat, ut antea, intra abdomen ſubire. Dolores ſuccedebant acerbiſſimi per integrum diem durantes, qui non in ſcroto tantum partem affectam, ſed abdomen, & totum corpus occupabant, cum inſigni anxietate & conatu ad vomitum juncti. Anxie a me petiit auxilium, miſi peritum chirurgum, ut patientem inviſeret & relationem mihi faceret. Ego itaque ſuaſi, ut tumorem inungeret axungia omenti vitulini recenti, & deſuper fomentum calidum continuo applicaret.

caret, quod ex lacte cocto cum floribus malvæ, verbaſci, chamomillæ, croco, ſemine anethi & cymini conſtabat, & blande ac modeſte repoſitionem manu tentaret. Interne per intervalla ſolam aquam menthæ cum aliquot granis extracti croci & julepo roſarum propinavi. Peracta repoſitione ſimul & ſemel, & omnes dolores & cuncta permoleſta ſymptomata ceſſarunt & conquieverunt.

Epicriſis.

Ex hoc jam clariſſime apparet quam caute & provide ſe hernioſi circa dextrum rerum non naturalium uſum gerere & cuſtodire debeant; cum levis etiam error funeſti affectus cauſam & originem ſubminiſtrare poſſit. Deinceps & hoc notari licet, quod ſolus acerbus dolor, qui partim nimia ilei intra ſcrotum detenti diſtenſione, partim etiam ejus intra annulos tendinum ſtrictura & arctatione fit, tam gravium ſymptomatum, quæ iliacum malum formant, & quæ ſæpe numero lethalia evadunt, vera & genuina cauſa cenſenda ſit.

OBSERVATIO III.

Dolor & ſpaſmus ilei ex uvis comeſtis, in hernioſa, mercurio vivo curatus.

Honeſta fœmina, uxor graviſſimi in urbe conſulis, cognatione mihi propinqua, annorum 40. in ſterili vivens conjugio, utpote cui nunquam fluxere menſes, tumore circa femoris curvaturam, in regione inguinali longo abhinc tempore correpta; in vinea ex uvis nimium comeſtis, & ſub cœlo frigido ac humido refrigerata, perſentit mox tumorem duriorem, graveſque & acutos in eo dolores, qui noctu ingraveſcebant. In conſilium accerſitus cum jam per biduum nihil per alvum ſe dejeciſſe affirmaret; prima ſtatim cura fuit, ut alvus per clyſteres iterata vice infuſos aperiretur, & tam per externa quam interna remedia dolorum levamen afferretur. Seceſſerunt quidem excrementa ſed non adeo ſufficienti copia: perſeverarunt tamen dolores, qui abdomen occupabant & ſomnum pariter ac appetitum tollebant: nec quicquam fomentis, cataplaſmatibus balneiſque proficientibus, tumore duro, & dolorifico permanente. Nil igitur aliud agendum duxi, quam ut inflammationi verendæ perquam exitioſæ occurrem: quapropter venam in pede ſecandam curavi. Interne vero pulverem Marchionis leniter nitroſum ex aqua appropriata menthæ videlicet & ceraſorum nigrorum parva & reiterata doſi obtuli. Æſtus quidem non adeo intenſus erat, ructationes tamen ſingultuoſæ & ad vomendum conamina permanſerunt. Tertio ab invaſione die copioſæ infeſtabant, præcedente anxietate, vomitiones, & quidem materiæ, tam ſubruſo colore quam ſpumeſcentia, liquidas, quæ alvo dejiciuntur, fæces referentis, conquerente etiam fœmina de malo odore. Ejuſmodi vomitus per tres fere continuabant dies; quibus ingens corruptorum humorum illuvies fuit protruſa. Ego re paulo curatius penſitata, materiam ſtercoream non habendam eſſe, ut adſtantes volebant, judicavi, ob nimiam ejectorum quantitatem, quæ in inteſtinis craſſioribus non poterat colligi, cum liquidorum deſcenſus, ob incarceratam ilei portionem prorſus eſſet interceptus. Cum vero & alvi conſtipatio, & ventris tormina & vomitiones & vigiliæ aſſiduæ, vires in dies magis dejicerent, & præſentaneum levamen uſque eo uſurpata remedia non adferrent, veni in hanc cogitationem, anne argentum vivum intro hauſtum poſſit in hoc caſu opportunum habere locum? Ego, cum medendi hæc ratio plane extraordinaria & plurimis ſuſpecta ſit, nolui ſolus hoc experimentum facere: ideoque petii, ut medicus, quem ob candorem ſemper æſtimavi, advocaretur. Ille cum meas perciperet rationes, idem ſentiit, aſſerens, quod ſine omni

mni periculo id fieri & forſan deſideratiſſimo cum ſucceſſu poſſit. Mane itaque, dato prius pingui juſculo libram dimidiam rite depurgati argenti vivi uno hauſtu ſumendam porreximus, deſuper bibendum brodium carnis cum aliquot unciis olei amygdalarum dulcium. Promte ægra aſſumſit. Poſt horam, leniorem per conclave deambulationem ſuaſimus. A medicamento ſumto omnis prorſus deſiſtebat vomendi conatus, & horas quinque poſt, in lecto, præter opinionem, alvus ſolvebatur. Linteis inſpectis apparebat mucida gryſei coloris materia multis argenti vivi globulis intermixtis, qui diligenter collecti unciam præter propter æquabant. Ex quo factum eſt, ut afflictionum omnium fere, quibus ante angebatur, facta fuerit remiſſio. Alvum ſemel ſponte dejectam poſtea clyſteribus demulcentibus & emollientibus, pauco ſtimulo ſalino addito, eluere & craſſa inteſtina purgare conſtituimus: interne quoque laxans rhabarbarinum & mannatum cum cremore tartari ex vino dedimus. Ita inſignis copia progreſſu temporis materiæ excrementitiæ, permixta nunquam non portione argenti vivi, ſeceſſit, idque ultra duas fere hebdomades. Ex quo per DEI gratiam evenit, ut periculoſe ægrotans fœmina meliuſcule ſemper habens ex orci quaſi faucibus hoc remedio erepta fuerit. Ultimo vero loco id non prætereundum eſſe cenſeo, quod, collectis licet viribus ſomnoque ac appetitu redeunte, tremorem in artubus, atque vacillationem & impotentiam in pedibus ultra menſis adhuc ſpatium perceperit: quæ permoleſtæ affectiones, dextro nihilominus balneorum uſu prorſus demum ſublatæ & diſcuſſæ fuerunt.

Epicriſis.

Ex hujus morbi & curationis progreſſu, id demum in uſum practicum depromere licet, quod paſſio iliaca acuti alias periculi atque exitii, opportune datis medicamentis, quæ inflammationem arcent, & dolores mitigant, in affectum quaſi chronicum minoris periculi poſſit converti. Deinceps non contemnendum in hoc atroci malo, ſed potius incomparabilem uſum & efficaciam argenti vivi eſſe, ex hac curatione intelligi & ediſci poteſt, licet modus operandi non adeo explicatu facilis ſit. Ego tamen ita rem concipio: argentum vivum intro hauſtum, dum fundum ventriculi petit, pondere ſuo reſiſtit ejus ſubverſioni, ſive inverſæ ejus motioni periſtalticæ, ut potius meo quidem judicio, eam ad inferiora, facta in contrarium compreſſione, rurſus dirigat atque convertat: & hinc etiam ratio reddi poterit, quare globuli plumbei paulo majoris molis intus deglutiti, ad curandum hunc difficillimum affectum commendentur; de cujus remedii ſalutari uſu quamvis multa mihi relata fuerint, nunquam tamen me experimentum feciſſe ingenue fateor. Tandem hoc addendum eſſe exiſtimavi, quod dejectiones illæ ſpumaſcentes liquidæ & blioſæ, quarum materia partim per continuum humoris bilioſi & lymphatici per glandulas in inteſtina ſecreti affluxum, in ileo, progreſſu temporis colligitur, non modo a vulgo, ſed etiam a medicis pro veris ſtercoribus habeatur; licet in totum negare nolim, per vehementiorem inteſtini coli ſpaſmum quippiam ex eo putridi liquaminis ad tenuia conſcendere & ibi contenta inquinare poſſit.

OBSERVATIO IV.

Infans puer, unius anni, lac adhuc ex mammis ſugens, ex terrore nutricis, continuo ejulatu ac clamore noctem inſomnem degebat, abſque dubio ventris torminibus, quæ parca alvus & murideſcentes atque coagulatæ fæces denunciabant, per duos dies & noctes imo ultra excrucia-

Paſſio iliaca in infante ex terrore nutricis & dato auro fulmin.

ciatus. Medicus ordinarius, cum ex clyſterum applicatione & uſu pulveris laxantis nullum conſpiceret levamen, duo auri fulminantis grana cum pulvere abſorbente permixta præbere decrevit. Inde vero nihil ſecutum levaminis, ut potius ſub majori alvi clauſura, vomitus & quidem virideſcentes inſecuti fuerint; quibus demum convulſiones epilepticæ jungebantur & mors. Conceſſa a parentibus, ad petitum meum, abdominis apertione, cui etiam medicus ordinarius interfuit, oſtendimus in medio ileo, mutuum ad articulum digiti, inteſtini ingreſſum. Supra quem tenuia inteſtina ileon, jejunum, imo ventriculus, in quo ſubvirideſcens putridus humor inventus, flatibus valde erant turgida.

Epicriſis.

Graves & ut plurimum funeſtæ, quæ per animi affectus inque primis terrorem, a nutricibus in infantes derivantur, ſunt afflictiones. Horum enim ea eſt indoles, ut perni. tialem vim, maxime in inteſtina tamquam partes valde nervoſas exerant, quarum tonum & motum penitus ſubvertendo & pene infringendo, ventris tormina, alvi conſtipationem, convulſiones & epilepſiam quam facile accerſunt. Quibus infantum morbis ordinario fere dejectiones virides conjunguntur, non aliam ob rationem, quam quod retenta excrementa acidam corroſivam ob moram induant naturam, ut bilis permixta inde viridem colorem, non ſecus ac fieri ſolet, quando ſpiritus nitri cum bile miſcetur, contrahant. Uti vero aurum fulminans vel mercurialis proſapiæ medicamentum, ab admixtis ſalibus valde corrodentem & virulentam indolem acquirit, ita ſummopere cavendum eſt, ne infantibus tenerioribus, præſertim ſi acrium humorum copia obſeſſa ſunt inteſtina, ejuſmodi medicamenta porrigamus. Illa involutio, quæ in conſpectum venit ilei inteſtini, ab atrocibus torminibus, & ſpaſticis inteſtinorum contorſionibus abſque omni fuit dubio oborta.

OBSERVATIO V.

Dolor & ſpaſmus ilei in fœmina plethorica & hernioſa, ex ira vehementi.

Honoratior fœmina, quadraginta & aliquot annorum, animi in affectus valde proni, corporis gracilioris, vitam ſine motu amans quietam, venæſectionem ab aliquot annis, circa tempora æquinoctialia conſuetam, vere præteriti anni intermiſit, purgans vero infuſum, quo poſt ſanguinis miſſionem circa hæc etiam tempora ſubinde fuerat uſa, per tres dies uſurpavit. Interea vehementiori commovetur iræ affectu, quam inappetentia, virium languor, ac artuum tremor ſequebatur; alvus quamvis eſſet obſtructa, nihilominus ad eam exonerandam ægra ſæpius ſollicitabatur. Mox acerbas in regione hypogaſtrica dolores, & tormina, cum præcordiorum anguſtia & crebra flatuum per os eructatione, perſentiebat. Ego accerſitus, ad alvum reſerandam, clyſterem ordinavi emollientem, cujus tantum levis portio fuit admiſſa. Interne ad flatus diſcutiendos, liquorem meum mineralem anodynum cum eſſentia corticum aurantiorum bene præparata æquali miſcui pondere, & per intervalla præbui. Externe linteum aqua Reginæ Hungariæ & balſamo noſtro vitæ ebrium abdomini applicari jubebam. Sedatis doloribus ægra quievit & cœnavit; clauſa vero permanſit alvus. Sequenti ego die rurſus vocatus ſum, & tum dolores patiebatur prioribus longe acutiores & ſæviora tormina, cum ingenti abdominis inflatione, umbilici retractione, extremorum frigore & continuo ad vomendum conatu. Tum mihi aperiebat, quod ex laborioſo partu, ante multos jam annos, in inguine ſiniſtro contraxerit tumorem, qui ſine ſingulari ſa-

nitatis incommodo modo prodiret modo regrediretur; nunc vero longe major & valde durus ſine regreſſu perſiſteret. Et quoniam nobiliſſima patiens omnia, quæ ore aſſumſerat, vomitu reddebat, iliacum malum imminere non ſine ratione judicavi. Prima itaque & princeps, cum ſtatum animadverterem plethoricum, fuit intio, inflammationem, qua nihil ſane in hoc affectu eſt pernitioſius, avertere. Ad aliquot igitur uncias ſanguinem e vena pedis detrahi juſſi. Dein ad alvum ante omnia reſerandam medendi conſilium direxi: ſed quoniam ob firmam clauſuram, clyſterem non admitteret, decrevi ut ſucceſſive leni ſyphunculo aliquot unciæ olei raparum & chamomillæ cocti immitterentur, quo poſtea inteſtino recto relaxato, eo facilius clyſteres infundi poſſint; quod etiam conſecuti ſumus, & duo applicati fuerunt, ſed nihil educebant. Igitur quum præfatæ afflictiones, vomitus, ſingultus, inquietudo, vigilia, anxietas cum extremorum frigore perſiſterent; viſum mihi fuit, ſingulis bihoriis, clyſterem ex ſola ptiſana, oleo olivarum & ſyrupo dialtheæ FERNELII infundere & ad potum aquam fontanam puram frigidam, aqua menthæ correctam, cujus libræ ſalis abſynthii drachmam unam & ſucci citri unciam ſemis adjeci, commendare: abdomine cum linimento ex axungia humana, camphora, ſpermate ceti, & oleo hyoſcyami, quod conſtabat, calide inuncto. Poſt ſex clyſteres injectos, flatus ſeceſſerunt copioſi: quibus continuatis, in balneum aquæ dulcis ægram dimitti jubebam. Paulo poſt egreſſa, alvum intra horam ter deponebat. Continuatum fuit balneum, & interne infuſum mannatum cum aqua fœniculi, addito cremore tartari & nitro antimoniato propinatum: ita ingens mucidæ, craſſæ & liquidæ binoſæ materiæ copia alvo fuit educta. Sequebatur hinc ſtatim ſingulorum pathematum remiſſio, larguſque ſudor cum virium, & pulſus augmento; quem promovere, exhibita mixtura ſudorifera, ex tinctura antimonii, liquore anodyno minerali & ſpiritu tartari compoſita, ſtudui. Sic permoleſta hæc affectio, Divinæ benignitatis adjutorio, feliciter fuit depulſa.

Epicriſis.

Ex præfata hiſtoria id animadvertere licet, herniam, quanquam per longum tempus ſine valetudinis incommodo geri poſſit, nunquam tamen tutam, ſed formidandam eſſe. Hoc in caſu ad iliaci morbi geneſin, plethoricus ſtatus, aſſumtum purgans & demum ſuperveniens gravis iræ affectus ſymbolum ſuum contulerunt: utpote quæ omnia nerveæ inteſtinorum ſubſtantiæ ſunt infenſiſſima, naturalem & placidum fibrarum inteſtinalium verſus inferiora tendentem motum pervertendo, & invertendo: quod ex flatuum & excrementorum pertinaci intra inteſtina retentione & inde pullulantibus ceteris ſymptomatibus judicandum eſt. Sanguinis miſſio, quam tantopere ceu ſummum hujus affectus remedium veteres, ut HIPPOCRATES, CORNELIUS CELSUS & CÆLIUS AURELIANUS, laudarunt, in hoc caſu ſumme proficua ac neceſsaria fuit. Quoniam vero ob ſpaſmum vehementem, intra inteſtina craſsa conſiſtentem, ſuperiora ſummo cum dolore inflantur, rationi utique conſentaneum eſt, hanc ſtricturam tollere: quod omnium optime fieri poteſt, per oleoſa humida in magna copia injecta, ut ſtrictæ inde fibræ flaccidæ & relaxatæ evadant. Placuit mihi præ ceteris cura, quam CELSUS *Lib.* 4. *cap.* 13. his verbis proponit. *Si dolor non quieſcit, etiam in alvum, ex parte inferiore, tres aut quatuor cyathos calidi olei dare convenit.* Et balnei uſum HIPPOCRATES ad felicem

cem curam mirifice commendat. Cura abſoluta primarium quod huic fœminæ conſilium dedi, fuit, ut exquiſitam ſemper habeat vitæ & victus rationem, atque ab omni animi affectu ſe temperet: multiplici enim experientia edoctus ſum, his neglectis, malum quam promte recidivare; id quod præter HIPPOCRATEM ipſe CELSUS *loco citato* notavit: *facile*, inquit, *id malum redire conſuevit, & cum frigus ſubit, ſive aliqua jactatio, niſi bene jam confirmatis inteſtinis, revertitur*.

OBSERVATIO VI.

Iliaca paſſio ex ingluvie & ſumto valido purgante.

Berolini cum olim agerem, vir in Regiis ſervitiis conſtitutus, quadraginta & ultra annorum, gracilioris corporis habitus & naturæ cholericæ, ingenti ſemper gaudebat appetitu & varii generis edulii ventrem quotidie infarciebat, nec jejunii patiens, vinum liberalius quoque hauriebat; alvus ordinario pigra erat & obſtructa; vomitus ſubinde pituitoſi liquaminis matutino præſertim tempore experiebatur. Poſteaquam in ſolennitate quadam, ſupra modum, placentas, carnes aſſatas, acetaria, condita mala cydonia devoraſſet, & alvus per aliquot dies clauſa nihil egeſſiſſet, male habuit. Venter enim durus, renitens, rugitibus & borborygmis hinc inde diſcurrentibus turgidus erat, atque continua ad vomendum aderat proclivitas. Opera medicaſtri uſus pilulas ad alvum aperiendam ſumſit purgantes; ſed ſine ſucceſſu. Augebantur potius anxietates circa præcordia cum continua nauſea. Rurſus ab eodem ſumſit pulverem purgantem, qui tamen nullam movebat ſedem, ſed decumbens omnia quæ aſſumſerat ore rejiciebat. Suppoſitoria & clyſteres omni effectu carebant. Uxor vehementer & anxie a me petiit conſilium. Ego accedens ægrum per decem dies nihil per alvum emiſiſſe deprehendi. Venter contactu erat durus, inflatus, & magna inquietudo atque anxietas, vigilia quoque affligebant. Bono vero cum DEO hac methodo miſer patiens eſt ſanatus. Primum ad vomitionem componendam præſcripſi mixturam Riverianam, quæ componitur, ex aquæ communis libra, ſucci citri uncia & ſalis abſinthii drachma, quam per vices aſſumſit. Dein ægrum chirurgo commiſi, cui injunxi, ut clyſteres ex decocto emolliente, in quo ſufficiens ſaponis Veneti quantitas ſoluta, ſingulis horis ano infunderet, & poſtea in balneum ex herbis emollientibus & ſemine lini paratum ægrum dimitteret. Ventri quoque applicare linimentum ex oleis expreſſis, atque interne, cum juſculo, oleum amygdalarum dulcium, addito pauxillo vini, præbere juſſi: quæ cura alternis vicibus aliquoties fuit repetita, adeo felici cum ſucceſſu, ut brevi temporis progreſſu ingens copia fæcum conglobatarum duriſſimarum & pituitæ glutinoſæ, quibus poſtea ſucceſſerunt liquidiores, multis ſedibus intra duos dies fuerit educta; quam excretionem, ſemel aperta alvo, ſeri lactis potu per vices ſumto, in cujus menſura cremoris tartari uncia dimidia & mannæ electæ unciæ tres ſolutæ erant, promovendam decrevi: & ita per DEI gratiam a gravi malo æger fuit liberatus.

Epicriſis.

A ſola diutina fæcum alvinarum retentione, iliacum morbum ſubnaſci poſſe, præſenti edocemur hiſtoria; ex qua animadvertere etiam licet, tali in caſu purgantibus præſertim validioribus intro ſumtis nihil eſſe pernicioſius, utpote quæ fruſtra plane dantur, cum ſummo potius detrimento: nam dum fortiter ſtimulando inteſtina, materiam immobilem & fæces aridas per inferiora movere & deturbare nequeunt, invertendo potius periſtalticum inteſtinalem motum, malum reddunt deterius, atque anxietates & vomitus augent. Balnea vero temperata, dum externe, & cly-

clyſteres interne, fibras tenſas emolliunt, fæces diſſolvunt & colliquant, non omiſſis internis congruis laxantibus, convenientiſſimum præbent auxilium; quia ipſam cauſam & originem mali expugnandi efficaciam ſatis præſtabilem poſſident.

OBSERVATIO VII.

Paſſio iliaca ex vermibus funeſta.

Puer ſeptem annorum ſpongioſioris habitus & coloris albidioris, dulcibus & fructibus horæis nimium uſus, carnes ac panem ſupra modum appetens, qui aliquot ante menſes unum vel alterum alvo dimiſerat lumbricum, in tormina ventris, alvi obſtructionem & inquietudinem incidebat. Fruſtra applicati clyſteres, & data fuerunt carminativa atque laxantia; augebantur potius cruciatus, aſſidui accedebant vomitus, & interdum per horam ſemi-mortuus in syncope miſer infans jacebat. Fœdos ex ore halitus & fæces reddidit: ſubſequebantur ſingultus & epilepſia, tandem mors.

Epicriſis.

Minime dubitandum eſt, affectum hunc fuiſſe iliacum, a lumbricis vel in inteſtino vel ventriculo reſidentibus ſubortum. Uti vero hi arrodendo & lancinando tunicas teneriorum inteſtinorum nerveas, graves in univerſo nervorum ſyſtemate concitant paſſiones: ita etiam motum inteſtinorum periſtalticum penitus ſubvertendi utique ſufficienti vi ac facultate pollent. Verique omnino ſimillimum eſt, lumbricos in ventriculo exiſtentes hujus mali exitialis cauſam fuiſſe. Incidit mihi in confirmationem hujus rei hiſtoria, quam ex relatione BEATI MEIBOMII habeo: Helmſtadii ſtudioſus, ante aliquot annos, ſupra umbilicum ferro vulneratus, continuo vomere cœpit primum cibos, diu materiam ſtercoris inſtar; ſub finem ſecundi diei mortuus eſt. Vulnerata quidem inteſtina arbitrabatur Medicus, ſed ſectio facta plane oſtendebat, ventriculum antrorſum & retrorſum eſſe læſum, tam late penetrante vulnere. Ex quo diſcimus, læſo tantum ventriculo, ſalvis inteſtinis, totum poſſe inteſtinorum canalem inverti; nihil juvantibus ſuppoſitoriis & clyſteribus. Alias in tali affectu, aqua cum mercurio vivo puro decocta, addita vini quarta parte, remedium neſcio præſtantius: hac enim & necantur vermes & alvus ſolvitur; ſed tempeſtive, antequam ventriculi & inteſtinorum tunicæ ſint laceratæ, debet exhiberi.

CAPUT V.

De inteſtinorum doloribus, atque in ſpecie, de colica flatulenta & ſpaſmodica.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

In dolore inteſtinorum nervoſæ partes patiuntur.

INter graves generis nervoſi afflictiones, non immerito referri debent vehementes dolores, qui inteſtina ceu partes valde nervoſas & ſenſiles motuque propulſorio præditas obſident, atque per conſenſum alias etiam nervoſi generis partes, in locis remotioribus conſiſtentes, afficiendo, pernitioſas ſubinde afflictiones pariunt.

§. II.

Ratione loci & vehementiæ differt.

Quemadmodum tenuia & craſſa inteſtina, ratione texturæ, capacitatis, functionis & ſitus differunt: ita etiam dolores, prout in iis ſedem ſuam figunt, ratione vehementiæ, periculi & aliorum accedentium affectuum differunt.

§. III.

In tenuioribus acutiores ſunt.

Obſervamus longe acerbiores & acutiores oboriri dolores in tenuioribus quam in craſſis: id quod luculenter validiora purgantia & venena cauſticæ indolis teſtatum faciunt,

ciunt, cum tormina ſupra & infra umbilicum atque in medio etiam hujus compareant ſæviſſima. Et hanc ob cauſam ab HIPPOCRATE in genere omnes inteſtinorum dolores, iliaci denominantur; nulla facta in monumentis ſuis doloris colici mentione: quum noſtro tempore omnes fere qui inteſtina obſident dolores, colici dicantur atque habeantur.

§. IV.

Quinam dicantur illaci? qui colici?

Rectius itaque iliaci cenſendi erunt illi, qui medium graviter affligunt ventrem, ſive ſpaſmodice illum conſtringendo, ſive vehementer inflando; quum contra colici illi obtineant, qui in hypochondrio dextro & ſiniſtro hærent, & preſſione ac diſtenſione ingentes creant moleſtias. HOLLERIUS *de morb. intern. cap.* 39. ita coli dolorem deſcripſit: *inſiſtit in certo loco inſtar infixi pali; ſubinde tamen vagus ad inguina, ſiniſtrum & utrumque renem, ſurſum aliquando revolvitur, & locum mutat, ut ſunt flexus inteſtini coli, quod relicto recto in ſiniſtrum inguen divertit. Aſcendit inde ad ſiniſtrum renem ubi anguſtius eſt, quæ anguſtia & ſimul ibi occurrens flexura, cauſa eſt, ut hac in parte dolor ſit intenſior. Hinc ad ſplenem laxius intenditur, ſubitque hepar, atque aliquando in cyſtide ſellis hæret; poſtremo in dextrum ileon deſcendit, ubi deſinit in cœcum.*

§. V.

Totus inteſtinorũ tractus ſubjectũ colicæ præbet.

Nos omnem inteſtinorum tractum pro ſubjecto & ſede dolorum agnoſcimus, ita tamen, ut una ejus parte graviter affecta, totus nervoſus canalis a faucibus ad podicem trahatur in conſenſum, ſive rectius præternaturales motiones imo inverſiones & læſiones motus periſtaltici, reliquis omnibus communicentur, adeo ut ſi vehementior cauſa fuerit, etiam totum univerſi corporis ſyſtema nervoſum gravius ſimul afficiatur.

§. VI.

Symptomata.

Affectiones & ſymptomata acerbiora, quæ inteſtini jejuni, ilei, coli, vel recti, ut apparet in hæmorrhoidibus cœcis, dolores comitantur vel ſubſequuntur, a ſpaſmo partium nervoſarum quam maxime oriuntur & ſunt ſequentia: horror, tremor partium externarum, ſudor frigidus, virium omnium proſtratio, inquietudo, corporis jactatio, ſumma anxietas & interna anguſtia, ſingultus, vomitus, alvus conſtipata, teneſmus, urinæ ſuppreſſio, ſpaſmus veſicæ, febris, pulſus contractus, ſpirandi difficultas, quandoque delirium & convulſiones epilepticæ.

§. VII.

Ratio formalis eſt vel ſpaſmus, vel nimia diſtenſio.

Sicut ratio formalis ſive proxima cauſa omnis doloris eſt nimis vehemens tunicarum & partium nervoſarum diſtenſio, diſtractio atque expanſio, vel earundem validior & ſpaſtica conſtrictio & coarctatio: ita etiam ab iiſdem cauſis inteſtinorum proficiſcitur dolor. Vel enim a flatibus retentis & occluſis, ſupra modum certi inteſtiuorum tractus diſtenduntur & divelluntur, ut quaſi continui ſolutionem moliantur; vel ab humore mordaci cauſtico intra inteſtina vel etiam in eorum ſubſtantia membranacea contento, ſpaſmodica conſtrictione criſpantur, coarctantur, cum valde moleſta & ſenſibili paſſione: qua de cauſa etiam in ſcholis medicis diſtinctio inter dolorem inteſtinorum, ſive colicam flatulentam & ſpaſmodicam, adhuc viget & locum obtinet.

§. VIII.

Diſtinctio colicæ flatulentæ.

In dolore tenuium flatulento, mire abdomen inflatur & turget; & tanta ſæpius flatuum vis eſt, ut cutem ita diſtendat, ut dolor ipſo tactu exacerbetur: neque exempla deficiunt, a vehementia flatuum herniam umbilicalem fuiſſe ſubortam. Dolores ſunt acuti, alvus valde

de conſtipata, ſumma anguſtia, ſique ſimul ventriculus inflatur, reſpiratio valde difficilis evadit, & eructationes cum levi levamine ſubſequuntur; accedunt cardialgicæ paſſiones & inanes vomendi conatus.

§. IX.

a colica ſpaſmodica.

In colica ſic dicta ſpaſmodica & convulſiva, ventris arctior fit compreſſio & umbilici introrſum retractio, alvus eſt conſtipatiſſima, ut neque flatus tranſmittat, neque clyſterem facile recipiat. Adeſt ſimul ingens in lumbis dolor, ipſumque peritoneum muſculique abdominis violenter contrahuntur: extremorum adeſt refrigeratio, tremor, horror, pulſus durus & contractus, ſumma anxietas & quam facile animi deliquium ſupervenit.

§. X.

diſcrimē inter flatulentiā & colicā flatulentam.

Nos hoc loco monendum ducimus, inſignem eſſe differentiam inter flatulentiam inteſtinorum, & dolorem inteſtinorum flatulentum. Nam hic a ſola atonia, motu & robore inteſtinorum labefactato, in ſenibus potiſſimum & qui cibis inflantibus frigidis nimium utuntur, item in corporibus a prægreſſo morbo labefactatis naſcitur. Illa vero nunquam ſine labe inteſtinorum eſt, neque tam facile tollitur, & graviora habet accidentia, cum hic per ructus, per flatus & alvi ſolutionem facile terminetur.

§. XI.

inter dolorem nephriticum & colicum.

Illud quoque monitum non eſt prætereundum, dolorem nephriticum & qui a calculo renali fit, non confundendum eſſe cum eo cujus cauſa in ipſis inteſtinis reſidet: de qua confuſione jam olim a GALENO & ejus aſſeclis inſtituta fuit querela. Utut vero ratione ſymptomatum & effectuum multum inter ſe conveniant; in eo tamen eſt differentia poſita, quod dolor, ſi eſt a calculo, in lumbis fixior, pertinacior & acutior ſit quam in colica ſpaſmodica; in hac alvus longe conſtipatior & fortius occluſa ac in dolore nephritico: dein quod, alvo per enema ſoluta, remiſſio doloris colici fiat, quod non contingit in nephritide calculoſa: ad urinam quoque emittendam major in calculo adeſt ſtimulus, eaque tenuis, in paroxyſmo aquoſa & ſubinde arenoſa apparet. Et poſtremo, dolor ſecundum ureterum tractum ſucceſſive protenditur: id quod in inteſtinorum non obſervatur doloribus. Longe vero facilius eſt in iis qui ſemel vel bis dolore ex calculo laborarunt, notas ejus characteriſticas diſcernere.

§. XII.

Cauſa efficiens in alia parte ac dolente hæret.

In theoria vero dolorum inteſtinorum id maxime attendendum venit, quod horum cauſa, a qua oriuntur, longe aliam ſedem fixam habeat, quam ubi eorum exacerbatio percipitur. Ita nunquam fit inflatio inteſtini, niſi in alia parte vel tractu, cujuſdam inteſtini ſtrictura ſpaſtica, anguſtia vel etiam obſtructio ab excrementis aut alio humore tenaci præcedat vel conjuncta ſit: ſiquidem flatus in inteſtinorum canale, propter calorem & humorem aqueum ſemper præſentem, nunquam deſunt, ſed nullam creant moleſtiam, quia liberum habent ſpatium & æqualiter ſe expandere poſſunt; ſimul ac vero obice poſito, non poſſunt tranſmitti, & intercipiuntur, ſed in certo loco coacervantur, occluduntur & quaſi incarcerantur, tunc magna vi expanſiva agunt in inteſtinorum tunicas, eas ſupra modum diſtendendo & diſtrahendo.

§. XIII.

Quid fiat, ſi tenuia ſpaſmo afficiantur.

Quandocunque in tenuioris inteſtini quadam parte, ſicut in hernia ſcrotali, vel etiam a vermibus aut fæcibus induratis evenit, ſpaſmus, occluſio vel nimia coarctatio producitur, vel etiam quando in principio coli in dextro latere excrementorum

torum copia ſtagnat, nec loco movetur, ingens & acerbe dolorifica abdominis inflatio, ſupra, infra umbilicum & in medio ejus, oritur.

§. XIV.

ſi rectum aut colon. Quod ſi vero inteſtinum rectum vel inferior coli tractus vehementem patitur ſpaſmum, mire inflatur coli magna flexura in ſiniſtro hypochondrio verſus ſplenem, una cum illo, qui infra ventriculum tractus protenditur & juxta hepar poſitus eſt. Quando autem, quod frequentius in malo ſic dicto hypochondriaco & hyſterico occurrit, principium jejuni, vel finis duodeni ſpaſtice afficitur, ob vicinum & ſupra illud decurrentem ramum ſuperiorem meſentericum & intercoſtalem, ingens in lumbis oritur dolor, ipſumque duodenum & ventriculus flatibus mire implentur, diaphragmatis quoque liber motus impeditur; unde ingens illa præcordiorum anxietas, ſpirandique anguſtia, & ructus cum impetu, frequenter & fere ſine fine, erumpunt. Non ſemel ego ſed aliquoties obſervavi in colica ſpaſmodica inferiorem coli partem funis inſtar contortam & convolutam, tenue vero inteſtinum ad craſſitiem brachii expanſum fuiſſe repertum. *vel principium jejunii.*

§. XV.

Colicæ ſubjectū. Inteſtinorum dolores adeo frequentes ſunt, ut nulla ætas, nullus ſexus, nullus corporis habitus & nullum temperamentum ab iis ſit immune. Infeſtant autem quam maxime infantes, fœminas, atque etiam ſenes, & quicunque tenerioris, debilioris, & ſenſibilioris ſunt naturæ.

§. XVI.

Cauſa & generatio colicæ flatulenta. Acerbæ & torminoſæ hæ inteſtinorum affectiones diverſi generis agnoſcunt cauſas, & pro harum differenti natura, genio & vehementia, variant ſymptomata, variat etiam & intenditur ſubinde periculum. Frequentiſſimam vero alvi ſcybala retenta & indurata, in inteſtinis craſſis, interdum in tenuioribus hærentia, cauſam præbent. Atque multum huc cruditatum acido-viſcidarum copia, cibi ſicci, aridi, adſtringentes, diuturnior ſomnus & vitæ genus motus ac laboris expers contribuunt. Et quandocunque ſub pigra & obſtructa alvo, cibi dulces, fermenteſcibiles, carnes pingues præſertim vervecinæ, cum potu frigido, vel refrigerationes pedum atque abdominis accedunt, inflatio abdominis intenditur & dolor acerbior fit. Atque in eo colicæ potiſſimum flatulentæ, & quæ veteribus a cauſa frigida producta dicitur, ratio & genius verſatur: cujus generatio & crebra invaſio imbecillitatem & atoniam inteſtinorum eorumque toni ac roboris defectionem indicat atque ſupponit; hinc obeſis, phlegmaticis, ſenibus & debilibus admodum familiaris eſt, præſertim ſi frigus improvide ad pedes, dorſum & ventrem admittatur.

§. XVII.

Alia colicæ ſpecies eſt bilioſa, quæ ſecundum veteres, a cauſa calida ſubnaſcitur, atque ab humore bilioſo, acri, corrupto, in inteſtinis tenuibus præſertim duodeno copioſius collecto & ſtagnante ortum ſuum trahit, a gravi frequentius ira, præſertim in corporibus calidæ & ſiccæ conſtitutionis, ſub æſtate fervida & ætate juvenili, vel virili, aut ab aſſumtis potibus nimis ſpirituoſis & calidis proficiſcitur, majorique tormentorum, poſt frigidum ſumtum potum vel tranſpirationem prohibitam, ſeſe prodit ſævitia. Symptomata quæ hanc inſequuntur potiſſima ſunt vox rauca, cardialgia, continuum ciborum faſtidium, vomitus materiæ bilioſæ porraceæ, ſingultus, intemperies æſtuoſa & febriculoſa, inquietudo, ſitis intenſa, os amaricans, urina pauca & rufa, cui quandoque alvi dejectio bilioſa & crebra ſuccedit. *bilioſa*

§. XVIII.

Datur quoque valde atrox & tormi-

minoſus inteſtinorum dolor in infantibus, a lacte ſtagnante per miſcelam bilis valde corrupto & corroſivo reddito, unde fæces plerumque ſecedunt virides, paucæ & coagulatæ & ab arroſione tunicarum inteſtinalium ſubinde convulſiones epilepticæ lethiferæ tragœdiam ludunt.

in infantibus lactātibus.

§. XIX.

in pueris.

Pueris valde familiaris & frequens eſt colica, quæ fit a vermibus ſi convoluti in inteſtino ileo hærent, cui ſæpe febris continua & ſyncope, ventriſque lancinatio ac ſi terebra perforetur, jungitur. Qualia exempla, apud ZACUT. LUSITANUM *Prax. admir. Lib.* 2. *obſ.* 33. & HILDANUM *cent.* 1. *obſer.* 57. legi atque conferri poſſunt.

§. XX.

in puerperis.

Neque puerperæ ab immanibus abdominis doloribus immunes degunt, præſertim quando lochiorum fluxus deficit, & poſt partum abdomen non decenter ligatur, vel partium ventris accedit refrigeratio.

§. XXI.

Hypochōdriacos ſæpe vexat.

Frequentiſſimum etiam hypochondriacorum ſymptoma eſt atrox colicus dolor, iſque maxime occupat latera, vel in dextro hypochondrio infra ſub oſſe ilei, ubi principium coli flatibus & ſtercoribus infarctum eſt, vel ſub hepate in flexura quam colon facit flatibus vel ſcybalis diſtenta, maxime omnium vero in ſiniſtro hypochondrio ſub diaphragmate & liene, ob maximam coli flexuram, tenſivus conſiſtit, cum alvi obſtipatione, urinæ difficultate, anxietate, anguſtia, interna inquietudine, viriumque dejectione junctus. Nam, quia in ſic dicto hypochondriaco morbo valde læſus & vitiatus eſt inteſtinorum periſtalticus motus, nec flatus, nec ſtercora verſus inferiora rite moventur & deſcendunt; hinc in flexuris maxime inteſtinorum, ubi diminuta eſt vix motrix contractilis & elaſtica, illa morantur, ſtagnant, & graves ac dolorificas ejuſmodi diſtenſiones pariunt.

§. XXII.

Colica ſpaſmodica a ſero acri intra tunicas hærente.

Alia adhuc ratio & natura eſt eorum dolorum inteſtina torquentium, qui fiunt a materia intra tunicas inteſtinales hærente, ſero videlicet impuro & acri. Et talis in corporibus ſcorbuticis ac purpura ſcorbutica vel ſcabie infectis, in arthriticis quoque & podagricis ſæpe numero obſervatur; quando vitioſa materia, deficiente naturæ robore, retinetur, nec ad extremas partes tranſmittitur, vel etiam ab iiſdem, ob varias externas cauſas, intra corpus per metaſtaſin tranſponitur. Et hæc ſpecies colicæ ſpaſmis maxime ſe exerens, ad ſpaſmodico-convulſivam ſpectat & ſæva conjuncta habet ſymptomata, difficilis etiam eſt curationis, ac inflammationem minatur, neque facile conquieſcit, niſi relegata materia ad extimas partes fuerit.

§. XXIII.

a ſanguine.

Neque prætereunda erit gravior & identidem ſpaſmodico-convulſiva colica, a nonnullis ſanguinea vocari ſolita, a ſanguine nimium intra inteſtinorum, coli præſertim tunicas congeſto, ſtagnante & ſenſiles nerveas tunicas valde diſtendente. Et hæc fieri ſolet in fœminis a menſium fluxu ſuppreſſo: tunc hyſterica vocatur; vel etiam a conſueto hæmorrhoidum fluxu deficiente, vel violenter cohibito aut ſuppreſſo: tunc recte dici ſolet hæmorrhoidalis. Quæ ſicut ſæpius in praxi occurrit, ita etiam ejus cauſa medicis ut plurimum incognita eſt. Hac ſæpiſſime homines boni, robuſti & ſanguinei, habitus euſarci, qui lautius & liberius, ſub meri præſertim potu, degunt, otioſam colentes vitam, afficiuntur. Cujus colicæ ſanguineæ multa exempla & obſervationes Doctiſſimus CAROLUS PISO in egregio tractatu *de morbis e colluvie ſeroſa oriundis*: vide *Section.* 4. *cap.* 2. poſteritati reliquit.

§. XXIV.

§. XXIV.

Colica ſaturnina. Immanis quoque eſt illa colicæ ſpaſmodicæ ſpecies, quæ a fumis ſaturninis, ore hauſtis & cum ſaliva deglutitis ortum ſuum ducit, atque iis qui mineras Saturni igne tractant & calcinant, vel plumbum ab argento in docimaſticis furnis ſeparant, ut in Hercinia fit, familiariſſima eſt, vulgo dicitur *die Hutten-Ratze*. Dolor eſt in inteſtinis intolerabilis, alvus conſtipatiſſima, nec clyſteribus neque laxantibus facile cedit, umbilici fit introrſum retractio, ſumma adeſt inquietudo & artuum tractio, nauſea & aſſiduus ad vomendum conatus, in pareſin vel veram paralyſin vel aſthma ſpaſmodicum quam facile terminatur, ac diu & miſere ſæpius ægrotantes torquet. Ejuſdem generis dolori, figuli qui vaſa figulina vitro ex plumbo obducunt, vulgo *glaſiren*, obnoxii ſunt. Teſtantur quoque obſervationes practicæ, quod medicamenta quæ Saturnus ingreditur, ut tinctura antiphthiſica *Garmanni* vel magiſterium Saturni, quibus Medicaſtri in gonorrhœa ſupprimenda frequentius uti ſolent, invincibilem alvi ſtricturam cum immanibus tormentis ſtipatam relinquant. Quam gravia & periculoſa valetudinis damna atque incommoda, a vinis acidis lythargyrio immiſſo dulcificatis, ante aliquot annos in Suevia oborta fuerint, id exquiſite & docte in Diſſertatione, Præſide *Clar.* ZELLERO habita, *de noxa vini lithargyrio mangoniſati*, eſt deductum. Inde enim non modo dolores ſtomachi, abdominis, ſiniſtri hypochondrii cum forti alvi ſtrictura, item colica convulſiva, ſed & aſthma convulſivum oborta fuere.

§. XXV.

Colica endemia ſpaſmodica. Reſtat adhuc alia colicæ ſpecies, quæ rectius endemia vocari poteſt, quia certis regionibus familiaris admodum eſt: ita Moraviæ, Auſtriæ, atque Hungariæ incolæ atrociſſimo colico dolore ſpaſmodico, & convulſivo creberrime divexantur. Cujus rei nulla mihi alia ſuppetit ratio ac cauſa, quam vinorum in hiſce regionibus valde ſpirituoſorum largior potus & abuſus, præſertim ſi corporis accedat refrigeratio; ex quo fit, ut ſanguis nimium ebulliens, & in concitatiorem motum adactus, ſi neque per naturalem, neque per artificialem evacuationem invenerit exitum, in inteſtina incumbat & ibi accumulatus dira ſymptomata inferat. Cæterum hæc quoque jure referri ad colicam ſanguineam & ſpaſmodicam meretur.

§. XXVI.

Dantur etiam atroces colici dolores, qui alios morbos prægreſſos excipiunt: ita extant paſſim obſervationes, & nota mihi quoque ſunt exempla, ubi ex diarrhœa ab adſtringentibus cito ſuppreſſa, item poſt dyſenteriam, ab incauta diæta, & alimentis inflantibus & fermenteſcibilibus copioſe admiſſis, graves & exitiales ventris dolores ſucceſſerunt. A cydoniato largiori manu in diarrhœa exhibito, ſæviſſimos ventris dolores atque torſiones, ad ſtercoris uſque vomitiones lethales vidit FERNELIUS *lib. 6. Pathol. cap.* 10. quod identidem a fortioribus purgantibus haud raro obſervavimus. Neque iis qui in artis exercitio frequentius verſantur, obſcurum eſſe poterit, poſt intermittentes, tertianam, quartanam, perperam curatas, prava præſertim diæta accedente, ſæviſſima ſubinde in abdomine ſecuta fuiſſe tormenta: teſtante illud BINNINGERO *cent.* 3. *obſer.* 34. *cent.* 4. *obſer.* 41. *item libr.* 4. *obſerv.* 8. & 9. quibus ſubmovendis non tam facilis conceditur locus; ſiquidem in modo memoratis morbis ingentem labem & vitium jam contraxit inteſtinorum canalis, ejuſque functio, quæ maxima ex parte, a convenienti, ordinata & ſucceſſiva conſtrictione & dilatatione, ſive periſtaltica motione dependet, adeo læſa ac labefactata eſt, ut dein multo facilius vitioſorum humorum colluvies *Colica ex morbis prægreſſis.*

ibi conſiſtere, & cauſam ejuſmodi & aliorum pravorum affectuum poſſit ſubminiſtrare.

§. XXVII.

Symptomatica, a calculo renali. Porro colica ſpaſmodica, frequens imo aſſiduum fere aliorum affectuum & dolorum eſſe ſolet ſymptoma: ſic nihil frequentius contingit, quam quod dolori, ex calculo renum per ureteres deſcendente & ad veſicam iter faciente, gravis ſæpius abdominis cruciatus, cardialgia, nauſea & vomitio adjungatur: idque maxime fit ob conſenſum harum partium, quam nervus intercoſtalis hiſce communis præſtat. Qua de cauſa nonnulli medicorum colicum dolorem cum calculoſo ſæpe confundere, nec rite diſcernere ſolent: cujus jam ſupra facta mentio. Obſervamus quoque in praxi, a dentitione infantum dolorifica, convulſivam colicam cum alvi forti adſtrictione, quam demum epilepſia ſequitur, ſubortam; idque tantum ob mirificum illum nervoſarum partium cum aliis conſenſum.

§. XXVIII.

a calculo felleo. A biliario calculo, in cyſtide fellea detento, ejus ductum lancinante, ventris dolorem ſubortum, præter alia, defunctorum diſſectiones teſtatum fecerunt. Ita in colicorum cadaveribus veſicam felleam lapidibus refertam BALLONIUS *lib.* 2. *epidem. pag.* 253. item M. N. C. *ann.* 4. *&* 7. *obſerv.* 220. fidem faciunt. Et HORSTIUS *libr.* 4. *obſerv.* 47. colicæ graviſſimæ, 233. calculorum mediocris magnitudinis e folliculo fellis rejectione ſedatæ meminit. Quo loco non poſſum non peculiarem doloris colici cauſam inſinuare, quam Clar. NICOL. TULPIUS diſertis verbis in *obſervat. lib.* 2. *cap.* 37. prodidit, ita habentibus: *Colicus dolor ſæpiſſime fit a bile flava, innatante huic inteſtino, quæ ſæpius ab anatomicis cum animadvertatur, veriſimile eſt eam tranſſudare paulatim per tunicas folliculi fellis, huic inteſtino quam aliis viciniori. Qua propter male ſibi conſulunt illi, qui præ nimio ſtudio validius comprimunt jecur: exprimit quippe prona hæc flexi corporis incurvatio bilem.*

§. XXIX.

ab eroſione inteſtinorum externa. Neque abſonum ſed veriſimile potius videtur, ab acri humore tunicas inteſtinales externe arrodente, dolores in toto inteſtinorum volumine concitari poſſe. Quam ſententiam clariorem faciunt obſervationes, quibus per ſectionem defunctorum conſtat, ex abſceſſu meſenterii rupto, purulentam materiam inteſtinis inhęreſcentem ante mortem ſævos dolores & tormenta produxiſſe. Quales WILLISIUS, BENIVENIUS, & WARTHONUS ſcriptis ſuis paſſim inſinuant.

§. XXX.

Colica chronica. Præter dolores autem inteſtinorum, qui acutioris ſunt indolis & vel in ſalutem vel in mortem brevi terminantur, dantur etiam chronici qui ſunt generis, & diutius inſiſtunt, ac per multas hebdomades imo per anni aliquando ſpatium excruciant, licet per intervalla ſuas habeant remiſſiones & exacerbationes. Horum poſt mortem demum fuit inventa cauſa, quæ in eo conſtitit, quod in quadam parte inteſtinum fortiter anguſtatum, conſtrictum, ſcirrhoſum vel calloſum fuerit deprehenſum: quare in totum motus inteſtinorum æqualis deſtruitur. Ita KERCKRINGIUS *Spicileg. Anatom. Obſervat.* 50. in puero tormentis inteſtinorum qui obierat, cuncta flatu diſtenta, pylorum vero adeo exiguo foramine pervium vidit, ut flatum vix tranſmitteret; duodeni vero atque recti parietes ſubſidentes, conglutinatos & quaſi filo conſtrictos, ut nullus flatus ea perrumpere potuerit, invenit. Scirrhum coli HOLLERIUS *de morb. inter. Libr.* 1. *cap.* 41. & RHODIUS *centur.* 2. *obſervat.* 76. deſcribunt. A callo

quo-

quoque in inteſtinis colicam productam BENIVENIUS conſpexit: vid. *Lib.* 5. *de addit. cap.* 30. & 34. Inteſtinorum vero coalitum poſt dyſenteriam RHODIUS *cent.* 2. *obſerv.* 77. *item* 82. annotavit; de qua re BARTHOLINUS *centur.* 6. *obſer.* 38. & *obſer.* 2. it. M.N.C. *ann.* 1672. conferri poſſunt. Anguſtati quoque inteſtini & cartilagine obducti meminit BALLONIUS *epidem. Lib.* 1. *p.* 58. Praeterea de anguſtia inteſtinorum, perdocta diſſertatio *Clariſſ.* WALTHERI *Lipſienſium Prof.* lectu digniſſima eſt. Saepius quoque in ſectionibus cadaverum colica ſpaſmodica demortuorum implicatio omenti obſervatur, manifeſto documento, vigere etiam in hoc motum quendam ſpaſticum. Ab hepate male affecto abdominis dolores chronicos obortos non raro vidimus, ita ut illud albicans induratum fuerit inventum, & cyſtis fellea calculis repleta. Quandocunque enim liberior ſanguinis per hepar tranſitus impeditur, a bilioſis ſordibus non bene depuratur, & impetus quoque ejus ad inteſtina ruit; ubi ob copiam & nimiam diſtenſionem vaſorum tardius progrediens, ſtagnationes dolorificas in inteſtinorum membranis efficit.

§. XXXI.

Anatome colica defunctorũ. Ceterum, qui ſubito ex acuto inteſtinorum dolore pereunt, in iis plerumque inteſtina inflammata & ſphaceloſa reperiuntur. Ita SPIGELIUS in *libr. de Semitertiana*, in diſſectis hac febre extinctorum cadaveribus, qui ante immani dolore quaſi colico fuerant excruciati, inteſtina inflammata & eryſipelatoſa detexit: & adjicit, his in caſibus phlebotomiam omittere & purgationem, ut vulgus ſolet, ſubſtituere nefas eſſe. Sphacelatum quoque inteſtinum rectum, ab haemorrhoidibus coecis male curatis, nos vidimus.

§. XXXII.

Quando dolores ſalutariter ſolvuntur. Salutariter vero ſaepe numero horum dolorum ſolvi ſolet atrocia, per ſudorem copioſe obortum, vel etiam per haemorrhagiam narium, aut haemorrhoidum fluxum ſupervenientem, item per expulſionem purpurae ad extimas partes, aut per arthritidem & podagram ſuccedentem, vel macularum ſcorbuticarum proventum. Crebra enim & perquam notatu digna hinc inde reperiuntur exempla, ubi ex arthritide repulſa factae fuerunt pertinaces colicae, qua redeunte ubi illae ceſſarunt. Sic colicae ſaepius bilioſae diarrhea ſuperveniente ſolvuntur, qua putrida & nigra materia evacuatur. Spectat huc quoque inſignis locus apud HIPPOCRATEM *libr. de hum.* §. 11. *cui inteſtinum in dextra parte dolebat & articulari morbo correptus, quietior erat*. Neque parum ſalutis promittitur, ſi dolores locum atque ſedem mutaverint.

§. XXXIII.

Quando minus ſalutariter terminatur. Minus ſalutariter, colicae inprimis ſpaſmodicae & convulſivae, viribus plane dejectis & diſſipatis, ac ſudore, colliquativo ſuborto, vel in veram paralyſin vel in notham ſive pareſin, vel in manuum & pedum ſtuporem terminantur; vel etiam ſi atrocior dolor urget, epilepſia, convulſiones, vel aliae graves capitis affectiones, ut lethargus, carus, apoplexia finem vitae faciunt. Multum vero periculi alit colica ſive convulſiva ſive bilioſa, quae cum actuali invadit horrore & atrocius affligit: nam deſignat inflammationem, quam, ſi non ſuccurramus, ſphacelus excipit.

CURATIO CUM METHODO MEDENDI.

§. I.

Medendi methodus, pro differentia cauſarum variat. Sicut ex antecedentibus plenius perſpicere ac animadvertere licet, cauſas dirum hunc affectum excitantes mirum variare: ita nunc identidem colligi poterit, medendi methodum, pro differentia cauſarum quae inteſtinorum dolores fovent, longe aliam atque aliam eſſe inſtituendam.

§. II.

Quid agendum, ſi, a fluxu ſanguineo critico ſuppreſſo dolor.

Quando itaque conſueto hæmorrhoidum vel menſium fluxu ſuppreſſo, in corporibus præſertim ſanguine abundantibus, immanis abdomen infeſtat dolor, cum gravi æſtu ac pulſu citatiore junctus, venæ ſectio in pede inſtituta, clyſmata emollientia, pulveres antiſpaſmodici leniter nitroſi & cinnabarini momento caſtorei remixti, nec non liquor noſter anodynus mineralis, additis eſſentia caſtorei & ſpiritu ſalis ammoniaci vinoſi, neque minus pediluvia, dolorum ſævitiam mirifice mitigando, omne curationis in ipſo paroxyſmo abſolvunt punctum. Extra vero illud tempus, & præſervationis gratia laborandum eſt, ut menſium in fœminis & hæmorrhoidum in viris ſolennis reſtituatur fluxio; quo maxime omnium faciunt conveniens acidularum, thermarum, balneorumque vernali cumprimis tempore ſuſceptus uſus, præter hunc, pediluvia, motus & exercitatio corporis debito modo inſtituta, diæta commoda, pilulæ balſamicæ, atque infuſa theiformia ex herbis partim carminativis, partim uterinis compoſita erunt adhibenda.

§. III.

Stabile copioſa cauſtica.

Quando dolor inteſtinorum a copia bilis efferæ & cauſticæ ſuam mutuatur cauſam & originem, eadem prope præcedente §. memorata remedia proficiunt. Palmam vero inter alia, pulvis nitroſus, una vel altera gutta olei millefolii veri deſtillati commixtus, ex aquæ florum chamomillæ vulgaris unciis 3. vel 4. propinatus, quæ gratior adhuc & virtute præſtantior redditur, adjectione ſyrupi papaveris albi & ſpiritus nitri dulcis rite præparati, jure ſibi vindicat: ſicut autem hæc aqua, in omni abdominis dolore vehiculum remediorum præbet convenientiſſimum; ita multo felicius operationem ſuam exerit, ſi ejus deſtillatio cum cereviſia triticea inſtituatur. Præſtat quoque in hac colicæ ſpecie medicamenta in vehiculo ſubfrigido quam calido exhibere, & abſtinere a decoctis & infuſis calidioribus pariter a regimine ſudorifero & balneis calidis: eo quod hac ratione bilioſus ferocior redditur humor, & partes nervoſas intimius penetrat. Hinc obſervationibus practicis edocemur, hujuſmodi in caſu, ſolum aquæ frigidæ potum, quo ipſe GALENUS in colica bilioſa uſus eſt, oprime profuiſſe atque malum depuliſſe. Majorem autem hoc monitum attentionem meretur, ſi ex ira ſuſcitata fuerit torminoſa affectio.

§. IV.

Si a flatibus vel excrementis incarceratis.

Si fixus & tenſivus in dextro vel ſiniſtro hypochondrio vel infra ventriculum hæſerit dolor, certum indicium eſt, flatus vel excrementa coli flexuris incarcerata hanc ſcenam ludere. Tunc præcipuum curationis in eo poſitum eſt momentum, ut enemata emolliendi, diſcutiendi & roborandi virtute prædita injiciantur; non omiſſis externis linimentis carminativis & emollientibus, parti dolenti applicandis. Aperta ſic alvo, flatibuſque diſcuſſis atque propulſis, pilulæ noſtræ balſamicæ ad Becheri exemplar compoſitæ, interpoſito ſale digeſtivo, vel decocto mannato, cremore vel terra foliata tartari, & uno vel altero cochleare oleo amygdalarum dulcium permixto, porrigi debent.

§. V.

Si a ſpaſtica recti & coli ſtrictura.

Ubi rectum & inteſtini coli portio, in ſiniſtro præſertim latere, fortiori ſpaſtica ſtrictura afficitur, ita ut alvus nec flatui nec excrementis exitum concedat, neque clyſter commodo ano immitti queat; tunc totum abdomen oleis calidis & pinguibus fovendum eſt; v.g. oleo chamomillæ, anethi, ruthæ, coctis, pinguedine taxi, canis, vulpis, caſtorei, humana, quæ etiam per clyſterem ad ſpaſticam illam ſtricturam relaxandam ano infundi poſſunt: quo facto,

in

infuſum mannatum, quod ſupra memoravimus, erit offerendum.

§. VI.

In colica flatulenta quid conferat. Colica flatulenta ex atonia & imbecillitate ventriculi & inteſtinorum, a cibis crudis male digeſtis & inflantibus, enata, carminativa & paulo calidiora admittit, quorum cenſum ſubeunt aquæ carminativæ ſpirituoſæ, ex ſemine cymini & carvi, corticibus aurantiorum, floribus chamomillæ vulgaris & Romanæ ac cardamomo cum vino deſtillatæ, eſſentia carminativa *B. Wedelii*, eſſentia corticum aurantiorum probe ſaturata, ſpiritu ſalis ammoniaci exaltata, liquor anodynus mineralis cum balſamo noſtro liquido, quod vitæ audit, permixtus, vel ſequens liquor carminativus: Recipe ſpiritus nitri dulcis vel liquoris noſtri anodyni mineralis, eſſentiæ corticum aurantiorum, tincturæ tartari ana drachmas 3. ſpiritus ſalis ammoniaci drachmam, olei carvi deſtillati; cymini, de cedro, chamomillæ vulgari deſtillati, ſingulorum guttas 6. M. D. Doſin conſtituunt guttæ 30. ad 50. Hauſtus inſuper vini ſic dicti *Hippocratici* ex ſpeciebus aromaticis, v. g. corticibus aurantiorum, citri, macere, caryophyllis, cardamomo & ſaccharo parati, ſenibus præſertim & ubi ex refrigeratione abdominis & externarum partium malum traxit originem, inſigne & præſentaneum ſolet levamen præbere. Perutile quoque eſt, abdominis regionem tegulis & marmoribus calidis, item ſacculis avena, ſale communi, toſtis, ſemine carvi, milii, baccis lauri atque juniperi repletis, ſubinde fovere.

§. VII.

quid, ſi a materia retropulſa orta. Dolores abdominis, ubi a retropulſa materia exanthematica vel excretione critica, ſcabie, purpura, podagra, arthritide, rheumatiſmo, eryſipelate proficiſcuntur, nihil aliud agere prudens & rebus ſuis ſatagens medicus debet, quam ut leniter diaphoreſin promovere ſtudeat; id quod ego nonnunquam, eſſentia ſcordii probe ſaturata cum ſpiritu florum ſambuci non intenſe rectificato extracta liquori anodyno noſtro ad dimidiam partem admixta, ſi ad guttas triginta vel quadraginta in infuſo calido bis de die propinatur, feliciſſime perfeci: circa lecti vero introitum pulverem meum bezoardicum, pauxillo nitri & cinnabaris mixtum, adjecta ſucci recentis portione in idoneo vehiculo obtuli; non prætermiſſis emollientibus & demulcentibus clyſteribus, atque corporis in blanda diaphoreſi conſtitutione.

§. VIII.

Quando ex vermibus inteſtinorum dolor in junioribus oboritur, ad dolorem ſopiendum primo decoctum ex emollientibus & paregoricis, floribus videlicet ſambuci, chamomillæ vulgaris, meliloti, verbaſci, ſemine fœnu græci, anethi, aniſi, croco, & lacte paratum, vel veſicæ ſuillæ incluſum, vel linteis exceptum abdomini applicari poteſt. Dein clyſteres ex iiſdem ſpeciebus in uſum frequentiorem ducendi ſunt, qui etiam ex lacte recenter mulcto parandi. Interne vero tinctura rhabarbari & tanaceti, quæ herba vere ſpecificum eſt anthelminticum, alvus ſollicitanda, & quandoque aquæ cum mercurio vivo coctæ uſus eſt interpolandus. Non raro contingit, ut hac ratione vermium glomera, quæ inteſtina obſeſſerant & anguſtarant, ejiciantur, ſedatis & placatis mox omnibus ſymptomatibus & graviſſimis abdominis tormentis. *Si a vermibus.*

§. IX.

Neque prætereundus eſt acerrimus ille & prope intolerabilis dolor, qui inteſtini recti tunicæ nerveæ exquiſitiſſimæ ſenſationis ſubinde inſidet & univerſi fere corporis partes in conſenſum trahit, a ſanguine hæmorrhoidali minima vaſcula obſidente ortum ducens, cœcarum hæmorrhoidum nomine notus: is enim peculia- *Si ab hæmorrhoidibus cœcis.*

re curationis genus expoſtulat. Venam tunc ego non in pede, ſed in brachio ſecari præcipio, ad meliorem ſanguinis a partibus inferioribus ad ſuperiores derivationem. Exterius vero duo remedia expertiſſimæ virtutis deprehendi, quorum alterum eſt linimentum, quod ex drachmis tribus ſpermati ceti, olei hyoſcyami drachma, camphoræ granis 6. & croci granis 10. conſtat; quo calide inungi tumores debent; alterum eſt epithema, quod ex aqua calcis vivæ, cum aqua roſarum & florum ſambuci temperata, ſaturni ſaccharo & ſpiritu vini camphorato compoſitum, linteis tepide applicandum.

§. X.

Colicæ ſaturninæ curatio.

In immani illa colica ſic dicta ſaturnina vere convulſivo-ſpaſmodica, quæ metallurgos afflictim & immaniter excruciare ſolet, non invenitur præſtantius præſervativum, quam mane ſumtum juſculum pingue: in ipſa vero cura clyſteres mere oleoſi item oleum amygdalarum dulcium in copia hauſtum, cum vel ſine decocto mannato, omne exhauriunt punctum. Ad pareſin vero ſanandam balnea aquæ dulcis, & poſt eorum uſum, inunctio ſpinæ dorſi & abdominis cum linimento, quod habet axungiam humanam, oleum nuciſtæ expreſſum, hyoſcyami, crocum & oleum roriſmarini, vix datur præſentius & certius auxilium.

Cautelæ & obſervationes clinicæ.

§. I.

In colica ſpaſmodica purgantia vitanda.

In ſpaſmodico & convulſivo inteſtinorum & abdominis dolore, ubi alvus firmiſſime eſt clauſa, cane pejus & angue acria purgantia, & ex iiſdem quoque parata clyſmata ſunt vitanda. Novimus, hac ratione inflammationem & mortem fuiſſe productam.

§. II.

Clyſteres plus una vice injiciendi.

Ad alvum longo temporis intervallo clauſam, ſi excrementis & ſcybalis induratis referta ſunt inteſtina, reſerandam, non ſufficit una clyſteris injectio, ſed duos vel tres intra horæ ſæpius ſpatium injicere oportet.

§. III.

Recto duris fecibus obſeſſo, fotus conferunt.

Aliquando accidit, ut induratum & compactum excrementum inteſtinum rectum occupans, flatuum ac ſcybalorum exitum penitus impediat. Tunc fotibus emollientibus fovenda anus, & ſuppoſitoriis pinguibus & ſalinis ſtimulanda alvus; nec non unciæ aliquot olei lini vel raparum cum decocto emolliente, in quo prius ſufficiens ſaponis Veneti portio ſoluta, ut durities ſcybalorum emolliatur, per ſyphonem immittendæ.

§. IV.

Fumus tabaci quid præſtet.

Solus tabaci fumus per accommodatam ſyringam immiſſus, ad aperiendam alvum, omnia fere alia remediorum genera, teſtantibus id obſervantionibus, fauſto ſuo effectu ſuperare creditur, utut ego certa de ſingulari ejus efficacia promittere nequeam. Id vero ſcio, quod experimentum hoc in equis ad alvum valide adſtrictam aperiendam maximi ſit virtutis. Novi etiam homines quoſdam plebejos atroci inteſtinorum dolore vexatos, fumi tabacini ſola deglutitione, ab omnibus cruciatibus in inſtanti fuiſſe liberatos.

§. V.

Alvo clauſa carminativa nocent.

In omni graviori inteſtinorum dolore, antequam alvus fuerit ſoluta, calidiora carminativa & ſudorifera, balnea quoque nocentiſſima ſunt. Nam, dum materiam bilioſam vel corroſivam invehunt ſanguini nec ad partes exteriores præcipitant, anxietates augentur, & paralyſes, contracturæ, febres hecticæ imo convulſiones epilepticæ haud raro inducuntur.

§. VI.

§. VI.

Opiata in ſenibus exulent.

In ſenibus & imbecillis corporibus, ſi infeſtantur dolore abdominis opiata magis adhuc narcotica penitus exulent item quando accrbiores dolores diutius perſeverantes vires admodum fregerunt. Quod etiam tenendum erit, ſi ex ſumma debilitate, nimiis ſudoribus corpora perfunduntur: paralyſin enim tam veram quam ſpuriam inde ſuſcitatam fuiſſe, vel etiam ſphacelum internarum partium inde productum fuiſſe meminimus.

§. VII.

Ubi proſint

Nihilominus in hypochondriacis & hyſterica paſſione detentis, vel ubi ſimul affligit ferina tuſſis, cum gravibus abdominis doloribus & eroſionibus, pilulæ balſamicæ noſtræ, vel aloephanginæ extracto panchymagogo *Crollii* acuatæ, uno vel altero grano laudani opiati rite parati vel theriacæ cœleſtis adjecto, interpoſitis pulveribus nitroſoſalinis & abſorbentibus, inſigne dolorum & ſpaſmorum levamentum afferunt. Ita pilulas purgantes cum refracta doſi laudani opiati mixtas, multi celebres medici, nominatim RIVERIUS, POTERIUS, CRANIUS, HOLLERIUS & FORESTUS mirifice in abdominis doloribus deprædicant. Neque deficit ratio utpote remittente dolore & ſpaſmo, purgantis operatio longe promtior & felicior fæcum alvinarum dejectio ſequitur.

§. VIII.

Colica periodica quomodo tractanda.

Si atrox inteſtinorum dolor, certo temporis ſpatio recurrit: quod pluries menſibus *Martio*, & *Octobri* contingit, flante & ſæviente maxime Borea vento, probabile eſt ejus cauſam ſanguinem intra inteſtinorum tunicas congeſtum eſſe, quia ſub tali tempeſtate ob regurgitantem ſanguinem, ejus in ſedis venis fit accumulatio. Qua de cauſa venæ ſectio in pede, ad hæmorrhoidum fluxum, ſi natura ejus fuerit aſſueta, promovendum, præſervationis gratia, commodiſſime inſtituitur. Sin vero quis criticæ hujus ſanguinis excretionis fuerit expers, conſultius ego ſemper deprehendi, brachii venam ſecare, quo ſanguis a partibus inferioribus derivetur ad ſuperiores, cum, ſi non invenit exitum per hæmorrhoides, major, per crebras ſectiones in pede adminiſtratas ad partes inferiores fiat impetus atque affluxus.

§. IX.

Thermæ & acidulæ quibus proſint.

Hypochondriaci, & hæmorrhoidarii flatulentiis ac ventriculi & inteſtinorum doloribus perpetuo fere exercentur. Si itaque malum inveteratum neque domeſticis, neque e pharmacia petitis obtemperare vult remediis; ego ſane nec præſentius nec efficacius, niſi in thermarum *Carolinarum*, vel aquarum mineralium temperatarum ut *Selteranarum*, imo *Embſenſium*, convenienti interno & *Tœplicenſium* externo per balnea uſu, unquam deprehendi auxilium; præprimis, ſi decente & ſat frequenti motu & exercitio corporis ſecundetur, diætæ quoque ſelectæ habeatur ratio.

§. X.

Colica puerperarum venæſectione profliganda.

Puerperis inteſtinorum & lumborum dolores ſunt familiariſſimi, preſertim ſi lochia non debito modo, quantitate ac tempore procedunt, ex quibus poſtea doloribus febres exanthematicæ, quæ ſi ingraveſcunt puerperam tollere conſueſcunt, oriuntur. Qua de re circumſpectus eo animum advertere debet medicus, ut convenienti methodo horum dolorum ſævitiam componat; quod optime fit, ſanguinis lochialis promotione, qui ſi medicaminibus morem gerere recuſet, venæſectio in pede tutiſſime celebratur, poſt quam ſtatim ſæpe numero prodeunt lochia, & dolores penitus ſopiuntur: quod crebra me docuit experientia.

Me-

Methodus Præſervatoria.

Qui inteſtinorum & imi ventris doloribus frequenter recurrentibus infeſtantur; quod ego haud raro, in arthriticis, nephriticis, item hypochondriacis & hæmorrhoidariis animadverti: iis ante omnia exquiſita diæta & accurato vitæ regimine ſuperveniendum eſt. Id quod in eo maxima ex parte conſiſtit, ut primum ſedulo & omni ſtudio, quaſcunque occaſiones ad nocentiſſimas animi perturbationes, ut terrorem, iram & triſtitiam, fugiant: nihil enim reperitur, quod generi nervoſo adeo infenſum, & morbos in eo deſidentes tam confeſtim reſuſcitare magis idoneum eſt, quam vehementior animi commotio. Dein frigus Boreale, cujus ea eſt natura ac conditio, ut nervoſi generis morbos revocandi & exacerbandi maximam vim habeat, omni modo vitetur, & regio lumbaris, præcordialis & pedes quoque ab eo diligentius defendantur. Tum proſpiciendum eſt, ne legumina & inter hæc maxime piſa, fabæ, braſſica, caro pinguis vervecina, & frigidus præcipue huic ſuperingeſtus potus, admittantur. Denique, ut corpus non diu otioſum maneat, ſed frequentius exerceatur. Optime enim TRALLIANUS & etiam rectiſſime *lib.* 10. in hiſce morbis motus commendat remedium, ita perhibens: *motus quicumque, & omnis exercitatio inſigniter iis conferunt, qui diutius tali morbo laborarunt & frequentius eo corripiuntur, ſi pedibus, ſi per equum, ſi etiam navigio movere corpus velint, item palæſtra, & totius corporis perfricatio, locique mutatio, & longa peregrinatio. Hæc enim omnia extenuant diſcutiuntque & totum corpus excrementis liberum reddunt, univerſum habitum corroborantia, ut in poſterum affectæ partes frigidum humorem colligere nequeant, imo ne aliunde influentem promte in ſe recipiant.* Poſtremo parciorem potum ſpirituoſorum & preſertim aquæ vitæ ſtomachalis carminativæ omnibus ſuadeo, utpote qui plus noxæ & incommodi quam fructus, a copioſiori harum rerum uſu reſultaſſe, crebro obſervavi: vulgaris quippe & damnandus error eſt, ad meliorem ciborum diſſolutionem & digeſtionem potus hoſce conferre; quum tamen hec ipſa a latice ſalivali potiſſimum dependeat, neque ciborum ſolutionem ullo modo ſpirituoſa prorſus attingat; ſed potius e contrario, partes chyloſas in inteſtinis præcipitando, incraſſando, & poros obſtruendo, materiam ad ructus & flatus ſubminiſtrent.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Fœmina nobilioris conditionis erat, quæ quinquageſimum & ultra jam annum attigerat, ſtaturæ mediocris ſanguine & ſuccis plena. Per duos jam annos menſtrualis ſilebat purgatio: ceterum ſana & vegeta. Vehementi afficitur ira, & elapſis aliquot horis, ob infortunium quod ipſi nunciatur, ſummo & panico terrore atque tremore animus & corpus percelluntur. Nox erat inquieta. Sequenti confeſtim die regionem lumbarem, & ingens frigoris ſenſus, & dolor tenſivus tam acerbus corripit, ut in erecta ſtatura corpus ægerrime retinere potuerit. Brevi poſt, horrorem & refrigerationem præſertim partium externarum percipit; quam ventris dolores & tormina inſequebantur, cum ingenti præcordiorum anxietate. Perſuaſio fuit, ſpinam dorſi paſſam eſſe ſubluxationem. Undæ ſpinæ facta fuit diſtractio; ſed dolores magis ingraveſcebant. Die tertio, poſtquam noctem inquietam tranſigerat, cardialgicæ accedebant anxietates cum ſumma ſpirandi anguſtia junctæ, inaneſque urgebant ad vomendum conatus. Pulſus erat celer & durus, pedes

Colica ſpaſmodico convulſiva ex ira & ſuper veniente terrore.

des frigidi, alvus obſtipata, & ad urinam ſtimulus, ſed ejus parcior fluxus, & dolor lancinans in dorſo. In conſilium ego vocatus quæſivi, quia mater ejus per plures annos obnoxia erat renum calculo, an nunquam laboraverit hoc affectu? Negavit id ipſum. Porro interrogavi, an ſanguinis miſſionem neglexiſſet? Reſpondit annum eſſe elapſum. Aperuit mihi cauſam morbi ſupra tactam. Conſultum ante omnia viſum fuit, alvum injectis clyſteribus ſolvere, qui parum tamen utilitatis attulerunt. Poſtea venam pedis ſecari juſſi. Eduximus ſanguinem cum virium conſtantia & euphoria ad 9. uncias: atque ingens mox dolorum & ſymptomatum, cardialgiæ præſertim & vomitionis ſequebatur mitigatio; ſed dolor circa hypochondrium dextrum lancinatorius cum abdominis inflatione permanſit, neque alvus flatuum vel ſtercoris quicquam transmiſit. Clyſteribus carminativis & emollientibus, ac fomentis ejuſdem indolis abdomini applicatis inſiſtere placuit. Interne vero nihil aliud dedimus, quam oleum amygdalarum dulcium in juſculo avenaceo ex quo flores chamomillæ vulgaris decocti, item pulverem marchionis & bezoardicum, adjecto nitro, cinnabari & gutta olei chamomillæ veri, it. liquorem anodynum noſtrum, cui eſſentiæ caſtorei quarta pars admiſcebatur; potum paulo frigidiorem melius tulit quam calidum. Alvus paruit clyſteribus: ſed permanſerunt dicta ſymptomata. Memorabile fuit, quod alternatim abdomen mirifice fuerit inflatum cum tenſivo dolore, adeo ut tactum manus ferre nequiverit. Alio tempore ſumma fuit umbilici retractio cum ſpaſmodica ventris ſtrictura. Urinæ difficultas permanſit: dolor vero in dorſo & hypochondrio dextro, ubi prima lumbaris vertebra eſt, incipiebat. Hæc ſymptomata & meum & cognatorum animum tenuerunt dubium atque ſuſpenſum, num morbus ex calculo renali provenerit, an colica convulſiva hyſterica ſit? qua tamen nunquam fuit correpta. Die quæ erat ab invaſione ſeptima, mixturam præſcripſi ſequentem in modum. Rec. tincturæ antimonii acris, liquoris anodyni mineralis, utriusque unciam dimidiam, ſpiritus tartari drachmas duas, eſſentiæ anodynæ gr. 12. M. Singulis tribus horis ſumſit triginta guttas cum aqua florum chamomillæ vulgaris, flor. ſambuci & ceraſorum nigrorum. Et inde obortus ingens per totum corpus ſudor, durans per totam noctem, ut lintea madefacta nimis mutare conveniens viſum fuerit: ægra ceterum inſigniſſimum levamen percipiente. Pulſus a naturali vix deflectere cœpit. Appetitus rediit & ſomnus; non tamen cedebat dolor in dorſo. Urina ſecedebat naturalis coloris, ſed ſine ulla arena vel craſſo ſedimento. Pilulę datæ polychreſtæ, interpoſito ſale digeſtivo: & alvus etiam reſpondit; ubi multa fœtida & putrida egeſta fuerunt. Et ita ſenſim collectis viribus, adſiſtente Divina benedictione, ægra cum atroci hoc morbo rediit in gratiam.

Epicriſis.

Hic affectus rectiſſime colicæ convulſivæ titulum meretur, quæ a bile per iram copioſius in inteſtinum duodenum, cujus ſitus ad dorſum reflectitur, quod primam cauſam ipſius morbi ſuſtentabat, effuſa ortum duxit. Uude cardialgicæ anxietates, vomitiones & anguſtia ſequebantur. Quia vero a vehementia terroris, mox iram ſubſequentis, ſanguis ab exterioribus ad interiora maxime ad meſenterium ipſaque inteſtina fuit repreſſus & compulſus, flatulenta illa & ſpaſmodica inteſtinorum affectio eſt ſecuta. Fixus ille in dorſo dolor, noſtra ſententia, ramo me-

meſenterico nervi intercoſtalis majoris, qui ut notum ex anatomicis eſt, una cum ramo meſenterico arterioſo ipſum duodenum ſupergreditur, ab hujus inflatione & copia ſanguinis, diſtento & compreſſo debetur. Neque vero hic gravior dolor & ſpaſmus tantum, in inteſtinorum volumine ſedem habuit, ſed & peritoneum, ipſius abdominis muſculos & lineam albam, ob plexum meſentericum & intercoſtales nervos partibus his communes, in conſenſum traxit: a qua cauſa retractionem umbilici & abdominis ducendam eſſe arbitror. Sanguinis miſſionem in tali ſtatu plethorico, ubi tanta eſt ſpaſmorum juncta atrocia, ad arcendam inflammationem, quæ, niſi ſanguine vel ſponte vel arte evacuato, promte ſequitur, perutilem imo neceſſariam judicavi: ſuadente id ipſum HIPPOCRATE in *coac*, *Sect.* 3. ubi inquit, *dolores in lumbis ſanguinis fluxionem inducunt, & ſpinæ diſtorſionem ac ſpirandi difficultatem ſanguinis fluxio ſolvit*. Præter alia & hoc videtur notatu dignum, quod hic dolor typum febrilem ſervaverit, horrore incœperit, & ſudore ſeptimo die ſublatus fuerit, ut adeo recte dolor inteſtinorum ſpaſmodicus acutæ indolis nuncupari queat.

OBSERVATIO II.

Colica ſpaſmodica chronica, herniam producens, Carolinis & Tæpl. curata.

Triennium eſt, & quod excurrit, cum vir honeſtæ conditionis, mediocris ſtaturæ & ſtrictioris corporis habitus, vitæque ſedentariæ, & lucubrationibus addictiſſimus, doloribus in dorſo & abdomine cum inappetentia & virium collapſu torqueretur. Quorum cauſam medicus in molimina hæmorrhoidalia rejiciens, ad hunc fluxum movendum varia præſcribebat remedia; ſed nihil ſanguinis, multum autem tenacis & albidæ materiæ, per alvum, alternis vicibus ſecedebat. Iter cum ſuſciperet Berolinum, exquiſitos & pungitivos in dextro hypochondrio ſub inguine, alvo ſimul valde adſtricta, patiebatur dolores; quos protuberans tandem tumor excepit, qui procedente tempore ex inguine in ipſum ſcrotum deſcendebat, multum ægre moleſtiarum faceſſens. Conſuluit celebrem in eadem urbe medicum, qui pilulis ſuis & aliis adhibitis medicaminibus, id quidem effecit, ut ſemel ſanguis per anum cum ægri quodam levamine erumperet. At vero fluxus hic, quum per annum reſtitaſſet, nullo medicamento revocari potuit: ſed dolores truculenti, quamvis per venam pedis ſanguis eductus fuerit, repetebant, & immaniter abdomen cruciabant; ingraveſcentes quando e lecto ſurgebat & leniter obambulabat, vel auræ frigidiori ſe exponebat. Acutus in regione umbilici conſtitit dolor, & permoleſta, quaſi ingentis globi ibi hærentis & prementis ſenſatio, quæ tam graviter ſæpe torquebat, ut æger corpus in erecto ſitu vix ſervare ſed incurvare debuerit, lamentabili ſæpius voce doloris exprimens ſævitiam; nam tum prolapſum inteſtinum cum dolore lancinatorio, & ardente valde diſtendebatur, atque in hypochondriis, dorſo, & femoribus tam dolorificæ roſiones, & ſtricturæ urgebant, ut rigidum & contractum corpus æger plane e loco dimovere non potuerit. Alvus firmiter erat occluſa, ut nec flatibus exitum concederet, nec clyſterem intromitteret. Acceſſio doloris, ab hora octava matutina fuit, qui ad meridiem duravit, vomituque deſivit; atque ingenti virium languore, abdominis ad tactum increſcente dolore, nauſea, ciborum inappetentia, ſudore nocturno, tuſſi ſicca, præcordiorum anxietate, marcore, urinæ ſuppreſſione comitatus ægrum mire maceravit. Miſit ad me hiſtoriam morbi. Suaſi, ad levandum malum, pulveris antiſpaſmodici uſum, qui ex lapidibus cancrorum, nitro, cinnabari & caſtoreo erat compoſitus, item liquorem anodynum cum refracta doſi ſpiritus bezoardici *Buſſii* remix-

mixtum, nec non elixir viſcerale inter cibos aſſumendum: balneum etiam aquæ dulcis & hirudinum ad anum applicationem, atque ut, loco cereviſiæ, aquam Selteranam cum pauxillo vini vel ptiſanam biberet, & alvum clyſtere oleoſo & emolliente apertam ſervaret, ordinavi. Proximo autem vere, meo ex conſilio, thermas Carolinas adiit; & abſoluta cum iis cura balneo Tœplicenſi, optimo & ſperato cum ſucceſſu ac levamine, uſus eſt.

Epicriſis.

Dolores inteſtinorum ſpaſmodici & flatulenti, ſi chronici ſunt, plerumque originem ſuam ſanguini intra tunicas inteſtinales nimium congeſto & ſtagnanti, ob impeditiorem per meſenterium & hepar circuitum, ſub vita ad otium & quietem compoſita, debent. Neq; hi corpus facile deſerũt, niſi natura ſpõte ſanguinẽ per ſedis venas emittat, ſi videlicet naturalis quędã ad hunc fluxum adſit diſpoſitio; qua deficiente nil pernicioſius eſt, ac ſanguinem commoventibus, aloeticis præſertim, & pilulis balſamicis, cujuſcunque etiam fuerint generis vel Auctoris, ad hunc fluxum naturam cogere velle. Tantum enim abeſt, ut ſyptomata inde remittant, quin potius a commoto & ebulliente inter tunicas nerveas ſtagnante ſanguine, ſpaſmi & dolores exacerbentur, cum tanta ſæpius vehementia, ut etiam nervus meſentericus magnus intercoſtalis & omnes partes ad quas ille ramos ſuos diſpergit, peritoneum quoque & muſculi abdominis cum inteſtinis in conſenſum rapiantur: atqui exinde herniam inguinalem, & poſtea ſcrotalem fuiſſe ſubſecutam aliquoties notavi; quemadmodum ſimilem effectum a validiſſime operantibus draſticis & emeticis enatum vidi. Tunc vero ſemper deterior fit ægrotantium ejuſmodi conditio: nam ubi labem notabilem vel vitium quoddam inteſtinum vel tantum pars ejus contraxit, ſicut in herniis contingit, colica non modo affectos, ſed hypochondriacos quoque graviſſime luere perpetuum fere eſt; excrementa quippe in ejuſmodi tumore inteſtinali quam facile congeruntur & ſiſtuntur, atque ita totum motus periſtaltici adeo neceſſarium negotium perturbatur. Per remedia diætetica & accuratum vitæ regimen, moderationem animi affectuum, ſanguinis decentem per venas evacuationem, aquarum mineralium, quæ temperie gaudent tam externum quam internum uſum, melius & citius, quam per multa medicamina nervina, calefacientia & purgantia ad deſideratam ſanitatem ægrotantes perveniunt: ſicut ego quoque in ejuſmodi morbis abſtinentiam ab omni cereviſia, & potum quo puriorem & ſimpliciorem eo præſtantiorem commendo.

OBSERVATIO III.

Quadraginta abhinc circiter annis, cum officio Phyſici Mindæ fungerer, vir honoratior annorum 40. cholericæ & in iram valde proclivis naturæ, ingenii vero acuti & vividi, cibos infumatos & ſalitos in delitiis habebat, & liberaliter quoque vino, & ſpiritu vini utebatur. Hyeme, ſub aura valde algida, ex itinere domum reverſus, de dolore lumbari, acerbis ventris torminibus, alvo dura & conſtricta, quæ trium clyſterum injectionem eluſit, conquerebatur. Aderat calor præternaturalis, ſumma ſitis, & vigilia. Admiſſis clyſteribus primo emollientibus, deinde carminativis, item ſumto decocto mannato cum oleo amygdalarum dulcium, & mixtura ex aqua menthæ, ſpiritu nitri dulcis, ſyrupo papaveris albi, & pulvere præcipitante nitroſo propinata, malum fuit depulſum. At vero elapſo vix duarum hebdomadum ſpatio in eundem morbum ægrotans incidit, qui profligatus, etiam tertia vice repetiit, tam vehe-

Colica bilioſa-iliaca in œnopota, ex frigore, epithemate &c. curata.

he-

hementi gradu, ut ego, & Medici adſtantes ſummum timeremus vitæ diſcrimen. Nam atrox dolor aſſidue affligebat, cum intenſo calore, ſiti inexhauſta, animi defectione, ingeſtorum & medicamentorum per ſuperiora rejectione, præter aquæ ſimplicis frigidæ potum cui quippiam calidi panis injectum, quem retinebat: alvus nullis clyſteribus vinci poterat: iliacum morbum ante oculos conſpiciebamus: neq; ab ullo medicamento tam externo quã interno quicquam levaminis recipiebatur. Æger vero, quia per quinq; cõtinuos dies, aſſiduis vigiliis & jactatione corporis detinebatur, in extremum virium lapſum conjectus erat. Igitur, ad ſomnum conciliandum, ſequens excogitavi epithema, Rec. florum roſarum, ſambuci, lavendulæ ana pugillos tres, ſeminis papaveris albi, hyoſcyami, anethi, nuciſtæ, nucleorum Perſicorum, ſingulorum drachmam unam ſemis, croci drachmam; quæ ſpecies conciſæ & contuſæ, poſtquam in lacte ebullierant, applicatæ toti capiti fuerunt. Hujus tam felix erat operatio, ut per totam noctem placide miſer ægrotans dormiverit; a quo tempore omnia priora ſymptomata, conatus vomendi, dolor vehemens, inquietudo & anxietas conquieverunt, alvus quoque admoto ſuppoſitorio reſpondit. Datis poſtea convenientibus & temperatis ſtomachum & inteſtina roborantibus integre reſtitutus fuit. Ad præcavendam vero tam atrocis morbi vim & recurſionem, conſilium dedi, ut, quia non aſſuetus erat venæ ſectioni, eam bis vel ter quotannis admitteret; dein ut duriorem victum & largiorem vini, ad huc magis vero, ſpiritus vini potum evitaret. Mixtura quam ad ſtomachum roborandum præſcripſi, ex eſſentiæ carminativæ *Wedelii* uncia dimidia, eſſentiæ caſcarillæ drachma dimidia, ſpiritus oleoſi *Sylvii*, guttis 60. conſtabat; quam ante & poſt cibum ſumtum, per annum uſurpavit. Pro potu aquam ſimcem commendavi, cui panis calidus recenter ex furno extractus injiciebatur. Ita a recurſu hujus mali plenarie fuit vindicatus.

Epicriſis.

Ex hac morbi hiſtoria, & curatione paulo penſiculatius conſiderata, evidenter apparet, primo, ſub omni graviori dolore in parte quadam nervoſa ſuſcitato, univerſum nervorum ſyſtema in conſenſum rapi & atrocia in variis partibus induci poſſe pathemata. Dein quoque ingens illa capitis membranarum cum ventriculo & inteſtinis conſenſio, ex ea evincitur; cum capiti ceu parti a dolore valde remoto exterius tantum applicatum ſedativum remedium, in diſſitis partibus graviter factis, vim ſuam & efficaciam exeruerit. Sicut vero omnes affectus nervoſi generis, ita etiam inteſtinorum & ventriculi dolores, facile ex neglecto vitæ regimine, inque primis per affectus animi immoderatos, per frigus & ventum Borealem exterioribus improvide admiſſum, necnon cibum & potum minus convenientem, recidivant: id quod facillime, in cholerici & ad iram proclivis temperamenti corporibus evenit; quibus aquæ frigidæ potus vino multo eſt convenientior: docente id ipſum GALENO *lib.* 10. *method. cap.* 7. De cujus etiam ſalutari uſu AMAT. LUSITANUS teſtatur, ſe atrocem inteſtinorum dolorem, aquæ frigidæ exhibitione, ſubito & incantamenti inſtar ſuſtuliſſe.

OBSERVATIO IV.

Anno circiter ſupra milleſimum ſexcenteſimum, octogeſimo quinto, cum Halberſtadii Provincialis medici nomine degerem, ad monaſterium Hãmerslebienſe, cui medicus alius ordinarius præerat, ob plures religioſos ibi graviter laborantes, fui vocatus. Of- *Colicæ ſanguinea ex diæta lauta & vinoſa. venæ ſect. & aquæ potu curata.*

fen-

ſendi ibi numero plures, qui per longum tempus atrocibus ventris torminibus cum alvo pigerrima & conſtricta conflictabantur, de frigore quod ſuſtinere, horas primo mane in templo frequentando, debebant, contraxerant: quidam ex iis herniam inguinalem & ſcrotalē ſibi contraxerant: alii qui liberati erant, paralyſi & ſtupore manuum affecti. Erant homines repleti, euſarci, ſanguineæ complexionis, qui venæſectionem in anno vix ſemel admittebant, lauteque viventes mero non parum indulgebant. A dictis vero malis liberi permanſerunt, qui tenuiori victu & cereviſia ſimpliciori ſe ſuſtentabant. Igitur cum ex nimia ſanguinis abundantia ejuſque ſtagnatione inter inteſtina morbum prognatum judicarem, conſilium dedi, ut impoſterum ſanguinis miſſionem frequentius celebrarent, & ptiſanam cum vini portione remixtam biberent: datis medicamentis magis refrigerantibus & leniter carminativis, ſpiritu nitri dulcis præſertim, & ipſo nitro cum lapidibus cancrorum & croco permixto, quam valde calidis, quibus antea erant uſi. Suaſor quoque fui, ut vere approximante acidulas Pyrmontanas vel Egranas regimine cum convenienti biberent. Ad paralyſin vero tollendam, poſt balneum aquæ dulcis, linimento ex aqua Anhaltina, ſpiritu & ſale volatili lumbricorum terreſtrium, oleo nuciſtæ expreſſo, camphora & caſtoreo parato, partes affectas ut probe inungerent ſuaſi & edixi. Neque exiguum inde levamen conſecuti ſunt.

Epicriſis.

Sicut colica vulgo & in ſcholis medicis in bilioſam & pituitoſam diſtingui ſolet: ita etiam ſanguineam, in plethoricis præſertim, ab iis rebus, quæ ſanguinem nimium in vaſis accumulant, excitari poſſe experientia non crebrior docet. Nam ex menſium, in fœminis, in viris, hæmorrhoidum ſuppreſſo fluxu, acerbos abdominis dolores gravibus ſymptomatibus ſtipatos oboriri, noſtro tempore non novum eſt: licet veteribus hęc morbi ſpecies videatur incognita. Equidem apud HIPPOCRATEM *lib.3. de morbis* hæmatitis ilei nomen occurrit: ſed ſi penſiculate, quem deſcribit morbum conſideramus, longe alius eſt quam iliacus, cujus ſigna in eodem loco proponit: adeo ut nihil fere cum hoc habeat commune. Nam ileos, quo nomine omnes dolores ventris complectitur, vera hiſtoria *lib.3.§.15.* cumulate & perfecte traditur. Rectius, optimus HIPPOCRATIS interpres FOESIUS in *œconomia* ſua, ac non ſine ratione, ſuſpectum eſſe hunc locum, & defectum atque mendum ſubeſſe judicat. Neque etiam in regionibus calidioribus, in quibus venerandus Senex egit, tam frequenter ex plethora vel fluxu hæmorrhoidali oboriuntur ægritudines, quam in noſtris meridionalibus & temperatioribus. Solent vero hujuſmodi dolores eſſe & longiores & atrociores, maxime quando cacochymia concurrit: hinc fit, ut, debilitato valde genere nervoſo, in paralyſin, epilepſiam vel alios morbos nervorum & capitis terminentur, præſertim, ſi non rite, per calidiora videlicet interna & externa, anodyna immoderate ſumta, tractentur. In regionibus præcalidis in Italia & præſertim Romæ, item in Hungaria, ſuperiori Auſtria, Moravia, ob abuſum vini generoſi, ſanguineæ & bilioſæ colicæ frequentiores ſunt. Neque ibi datur ad eas tollendas, præter uſum refrigerantium & præſertim aquæ frigidæ, præſidium facile convenientius & efficacius. Et ob hanc rationem non modo AMATUS, ſed & ZACUTUS, LUSITANI *hiſt.295. pag.351.* colicam a bile factam, aquæ frigidæ potu, & *Lib.2.obſ.25 prax.adm.* nive curatam meminerunt. Conf. hac de re M. N. C. *cent.5.p.193.194. cent.10 p.273.* item *Decur.2. An.8. obſ.13.* & *anno* 10. *obſ.* 139. Vidi quoque in paralyſi ab eadem cauſa exorta, balnea paulo frigidiora, plus efficaciæ quam calida præſtitiſſe.

OB-

OBSERVATIO V.

Colica ſanguinea, ex menſibus terrore ſuppreſſit, aqua frigida curata.

Anni propemodum ſex elapſi ſunt, quum Beat. D. D. NABOTH me Lipſiæ degentem, ad fœminam mercatoris primarii viduam, quæ graviſſimis abdominis doloribus, ex menſibus per vehementem terrorem ſuppreſſis torquebatur, duceret. Delibetatione invicem habita, primo ſanguinem e vena emittendum, dein clyſteres emollientes & oleoſos cum ſtimulo ſalino injiciendos curavimus, & mixturas carminativas ac ſedativas, quarum princeps ingrediens ſpiritus nitri dulcis fuit, propinavimus: ſed ſine effectu. Ipſe aſſeverabat, ſe modo in hac ipſa ęgrotante, valde ſanguinea, quæ ante dimidium anni eodem morbo fuerat correpta, miro cum effectu & dolorum levamine, ſolo aquæ frigidæ uſum fuiſſe potu. Nolui prius in ejus deſcendere ſententiam, quum inflammationem vererer: ſed ipſe cum aſſertis & promiſſis ſuis inſiſteret, nolui moroſius repugnare: & res etiam felicius, ac putaram, ſucceſſit. Hic itaque aquæ frigidæ ſimplicis potum ad II. cyathos de die per vices ſumendum, tecto prius probe corpore & pedibus, curavit. Subſecuto largo ſudore, poſtea placido ſomno, omnes dolores abdominis conquieverunt. Affirmavit quoque, quod lintea aqua frigida madefacta, feliciſſimo ſæpius cum effectu, in tali caſu applicaſſet.

Epicriſis.

Quod in aqua frigida ſumma lateat medicina, ego multa experientia, qui ipſe: *de aqua medicina univerſali*, diſſertationem ſcripſi, edoctus fui. Sed uti omnia magnæ efficaciæ remedia, quæ a medicis ſagacioribus heroica audiunt, exquiſitum judicium ac prudentiam, omniumque cauſarum conſiderationem deſiderant; ita id ipſum de aquæ frigidę interno & externo uſu, maxime valere exiſtimo. Nam imprudenter & intempeſtive data, præſertim ubi metus inflammationis eſt, non poteſt non ſummum periculum, imo necem afferre. Nihilominus ad calidam acrem materiam temperandam, nimium ſanguinis ebullientis æſtum reprimendum ad vires ab immodico fervore collapſas reſtituendas, ad roborandum partiū tonū & ſyſtolen cordis & vaſorum augendam remedium efficaciſſimum utique præbet. Vidi ab ejus potu in cholerica paſſione miraculoſos plane effectus. Neque indignus animadverſione eſt locus apud LUDOV. SEPTALIUM, *quem lib. 7. animadverſ. p. 248.* inſinuat, & huc integer adduci meretur. *Contingit*, ſcribit, *aliquando ut colici dolores adeo vehementes ſint, ut omnem medicamentorum operam eludant, ac quocunque auxilio adhibito potius augeantur. In quo caſu erit ad contraria tranſeundum. Quum enim colici dolores majori ex parte, a materia frigida fiant aut a flatibus diſtendentibus; fit aliquando, ut aut ratione vigiliarum, dolorum, aut mœroris ob contumaciam aut invaleſcant nimium, aut inteſtina, accedentibus etiam calidis, & foris appoſitis remediis, aut phlogoſi quadam tententur, aut etiam vera inflammatione incipiant affici, aut multa præexiſtens bilis ibidem transfundatur. Unde ad contraria erit tranſeundum & inſigniter refrigerandum. Quod mihi præterito anno contigit, in nobili quodam Hiſpano, qui cum colicis doloribus per aliquot dies acerrime fuiſſet conflictatus, ut jamjam mors eſſet præ foribus, nulli perſentirentur, arteriarum pulſus, ſudores eſſent reſolutorii, nulla denique契 ſupereſſet ſpes ſalutis, ne quidem apud Medicos etiam præſtantiſſimos: acceſſitus & ego, cum ſitim inextinguibilem, linguæ ſcabritiem, nigrorem atque duritiem; pertactis autem hypochondriis, & ventre infe-*

feriori, calorem illum in partibus æſtuantem adeſſe obſervaſſem, Hiſpano aquam multam nive etiam refrigeratam, bibendam exhibui, cum natura abſtemius eſſet. Et multæ aquæ potator in ſomnum prolapſus eſt, & quatuor horarum ſpatio cum dormiiſſet, dolore quodam inferioris ventris, a primo maxime, ut ipſe referebat, diverſo, excitatus a ſomno, miram bilis flavæ copiam evacuavit & a doloribus liber evaſit. Unde collegi, medicos, qui illius curationem ſuſceperant, in cauſa morbi illius longe deceptos fuiſſe, cum calidis remediis curationem inſtituiſſent, a frigida materia morbum factum judicantes. Neque in colica flatulenta, a cauſa calida, frigida exterius applicata penitus improbāda veniunt; qua in re auctoritate eximiorum medicorum CRATONIS, item VALESCI de TARANTA niti licet, qui lintea aqua frigida madefacta & ventri impoſita in colicis doloribus ſedandis magni faciunt. Cui experientiæ, adſtipulantem quoque habemus rationem: nam flatus qui valide & mirifice tunicas & parietes inteſtinorum diſtendunt, nihil aliud ſunt ac aer calore rarefactus elatere ejus valde adaucto; frigida igitur, ut experimentis mechanicis compertum eſt, cum aerem nimis rarefactum condenſent, atque in anguſtius ſpatium cogant, necnon fibris nimis relaxatis tonicam vim reddant, ut calefacto corpore ſanguis majori velocitate propellatur, efficiunt.

OBSERVATIO VI.

Colica convulſiva, ex gonorrhœa adſtringentibus ſuppreſſa.

Juvenis 22. annorum ſtudiis operam navans, gracilioris corporis ſtructuræ, ex impura Venere, gonorrhœam ſibi contraxit; ad quam curandam Chirurgi opera uſus eſt. Hic primum fortiter corpus purgabat, dein adſtringentia, tincturam ſulphuris vitrioli, antiphthiſicam *Grammani* & pulveres ex magiſterio Saturni, terra ſigillata, ſuccino & oſſe ſepiæ compoſitos, ad ſiſtendum fluxum copioſe adhibuit. A quorum uſu per ſeptimanam continuato hæc mala inſecuta: atroces cruciatus in abdomine, quod durum tenſum & renitens erat, oborti, alvo prorſus obſtipata; aderat inappetentia, inquietudo, & tremore ac tractionibus artus, femora, pedes torquebantur. Enixe meum expoſcebat auxilium. Neque infeliciter ſucceſſit curatio, quæ clyſteribus emollientibus & oleoſis crebrius injectis, infuſo mannato, ex ſero lactis, quod ſtimulo ſalino erat armatum, & pinguioribus juſculis, blandiſque internis carminativis, & balneo aquæ dulcis, intra novem dies abſolvebatur.

Epicriſis.

Quantam noxam improvide data adſtringentia, ventriculo & inteſtinis ceu partibus valde nervoſis, & membranoſis inferant, tonum & motum eorum plane turbando & invertendo, dici vix poteſt. Atque innumeris exemplis, quam pernitiales ea, in alvi, ſanguinis, ſeminis fluxu ſiſtendo, effectus exerant, confirmare & illuſtrare poſſemus. Ex horum vero numero pejoris adhuc notæ ſunt, quæ ex Saturno depromuntur. Hæc uti exterius non carent ſua laude & virtute: ita interius uſurpata, fibras nerveas inteſtinales conſtringendo, veri veneni naturam & vim habent; adeo ut ipſa, ceu per ſe quidem non damnoſa, tamen quoad uſum internum damnanda, e re publica medica, jure meritoque exterminari debeant. Memoratus morbus recte dici poteſt colica convulſiva, quæ ab HIPPOCRATE *lib. de victu acutor.* §. 61. choleræ ſiccæ nomine venit; qui hunc in modum ejus naturam & curationem perite & optime exponit: *In cholera ſicca venter inflatus eſt & ſtrepitus inſunt. Dolor laterum ac lumborum: ſecedit autem nihil deorſum, ſed alvus adſtricta eſt. Talem obſervato, ut ne vomant, ſed alvus ſubeat. Infuſum itaque calidum ac pinguiſſimum quam citiſſime per clyſterem immittito, & oleo illitum*

tum in aquam plurimam calidam paulatim affundens, & ſi caleſcenti ipſi alvus ſubierit, morbus ſolutus eſt, a cibis vero abſtineat: ſique non remiſerit dolor, aſininum lac bibendum dato, donec purgatus fuerit.

OBSERVATIO VII.

Colica flatulẽta ex ira & ſuper-ingeſta carne ſuilla

Vir quidam plebejæ ſortis, robuſti & obeſi corporis, 30. circiter annorum, cerevisia ebrius, rixando in diverſorio cum ſui ſimilibus, domum brumali tempore revertitur, & carnem ſuillam pinguiorem cum magna panis copia ingerit. Alvi fluxus cum torminibus inſequebatur; ſed cum ſub cœlo frigido alvum deponeret, ſiſtebatur. Unde dolores ſæviſſimi totum occupabant abdomen, lumbos, hypochondria: atque alvus erat valde obſtipata, artus frigidi tremiſcebant, ſumma aderat anxietas, & inquietudo, internaque præcordiorum anguſtia & conſtrictio: demum ſpaſmus & dolor genua infeſtabat eaque conſtringebat. Curatus fuit juſculo avenaceo, in quo flores chamomillæ & ſambuci cocti, quod cum ſalis Ebſonienſis & nitri doſi atque oleo amygdalarum dulcium per vices ſumſit, non omiſſis clyſteribus oleoſis & emollientibus, atque internis carminativis & anodynis. Poſtea crebro balnei aquę dulcis uſu, ad convulſivas artuum tractiones leniendas, ſanatus eſt.

Epicriſis.

Ad ſubitam atrocis hujus ventris doloris generationem, varię, ſed validę concurrebant cauſæ: ebrietas, affectus iræ, & poſt hanc ingeſta pinguium & viſcidorum ciborum copia, frigus, & ab hoc alvi fluxus ſuppreſſio. Non mirum hinc eſt, ex flatibus intra inteſtinorum cavitatem excitatis a ſpaſticis tunicarum inteſtinalium contractionibus, intus retentis & incarceratis, tam atroces dolores, & graviſſimas nervoſarum partium adflictiones fuiſſe productas. Et quia obſtructio alvi proxima cauſa horum malorum fuit, eam rurſus aperiri expediebat. Quod vero non promiſcue per purgantia & fortiter ſtimulantia, quæ dolores & ſpaſmos potius excitant, fieri debet, ſed per ſalia oleoſis & demulcentibus mixta, quo nomine ſal Ebſonienſe laudamus, quod ad unciam in aqua ſolutum & exhibitum, præmiſſis clyſteribus, ad flatus & excrementa provocanda, præ omnibus aliis laudem & commendationum promeretur. Balneis aquæ dulcis ex emollientibus & roborantibus paratis, ad robur partibus externis conciliandum, quod a vehementi dolore, & ſpaſmo plane læditur, & deſtruitur, in fine ejuſmodi morborum nil eſt convenientius, nil efficacius; cum veteres, inter quos HIPPOCRATES, CÆL. AURELIANUS, TRALLIANUS, ARETÆUS, uſum eorum mirifice tollant atque commendent.

OBSERVATIO VIII.

Colica ſanguinea: chronica, alternans cum arthritide, Caſtolinis curata.

Sereniſſimus S. R. J. Princeps ante aliquot annos per Archiatrum adverſam ſuam valetudinem, ſalutare conſilium ſuppeditandi cauſa, ad me perſcribere juſſit. Is cum in florente ætate conſtitutus, boni & ſanguinei corporis habitus, ingenii valde vividi & alacris, narium hæmorrhagiæ in juventute valde obnoxius eſſet; per integrum fere annum ſævis doloribus, & atrocibus inteſtinorum tormentis fuit affectus: quo factum eſt, ut in ingentem virium lapſum atque in corporis tabeſcentiam conjectus fuerit. Ad fluxum hęmorrhoidalem quædam adfuit ſuſpicio; qui tamen non rite, & ex voto procedebat. Ad hunc promovendum & dolores mitigandos varia uſurpata fuere remedia, & hæc quoque pilularum polychreſtarum, & ad exemplar

Becherianarum paratarum frequens uſus interceſſit: qui parum tamen profecit. Quæſitum itaque ex me fuit: utrum thermæ Carolinæ convenienti regimine uſurpatæ, tuto & exoptato cum fructu poſſint adhiberi? Ego reſponſum dedi, quod tam ad arthritidem, quam ad dolores ventris ſpaſmodicos, nec tutius, nec præſtantius, harum thermarum uſu, cognitum mihi ſit atque perſpectum auxilium: quod multis exemplis confirmare valerem. Huic conſilio multi, & medici quoque, ob anceps remedium & verendum periculum, ſeſe opponebant; dubio procul ex hac cauſa, quod nullam prorſus de hiſce ſalutiferis fontibus, ratione ingredientium, & virium, habuerint notitiam & experientiam. Sereniſſimus Princeps autem, pro eo quo pollebat judicii acumine, utpote omni hactenus deſtitutus fuerat auxilio, ſententiam meam amplexus, iter ſuſcepit, per hanc civitatem tranſiens: & fatigatus ex itinere hic advenit, ſed in uno pede tumore eryſipelaceo ingenti correptus, qui ſano vel triplo grandior erat. Altero die intolerabiles abdomen invadebant dolores, tanta cum ferocia, ut clamores & lamentationes exprimerent, & omnem ſomnum adimerent. Ad quos ſopiendos & ego & alius loci hujus medicus accerſebamur, ſed præter clyſteres emollientes, & carminativos atque linimentum externum, pulverem ex antimonio diaphoretico, nitro, ſale abſinthii, & lapidibus cancrorum paratum per vices dedimus; ſanguinem quoque e pedis vena emittendum curavimus; ſed parum inde levaminis perſenſit. Per tres & ultra dies dolorum perſtitit atrocia. Tandem conſultum duximus, præmiſſo fotu, hirudines quinque ano applicare, quæ ſanguinis aliquot uncias extrahebant: quo facto inſignis dolorum remiſſio, & ſenſim plenaria ſanitatis reſtitutio, Divino ſub adjutorio eſt ſecuta. Data inſtructione de uſu harum aquarum decenti, adiit Carolinas & per 4. fere hebdomades iis interne uſus eſt: balneum quippe interdixi; pediluvium vero pro diſcuſſione tumoris in dies adhibuit. Quæ cura ex voto ſucceſſit: & ad nos ſanus & incolumis Sereniſſimus eſt reverſus, non ſine inſigni comitatus gaudio & applauſu. Immunis a truculento affectu tam colico quam podagrico per integrum manſit annum. Altero anno & iter & curam hanc repetiit, majorique virium augmento rediit, integra etiamnum, ut mihi relatum eſt, valetudine gaudens.

Epicriſis.

Quin arthriticus & colicus ſpaſmodicus dolor nimiam ſanguinis abundantiam, ejuſque impeditiorem per meſenterium & viſcera abdominis tranſitum, pro vera cauſa agnoſcat, nihil dubitandum eſt. Minus recte, ſed perperam horum malorum, per promotionem fluxus hæmorrhoidalis tentata fuit depulſio. Permultis ego exemplis compertum habeo, quod ſi natura non inclinet ad hunc fluxum, & meatus ad egerendum ſanguinem non ſatis ſint diſpoſiti, ejuſmodi calida gummoſo-reſinoſa, & aloetica, urgendo ſanguinem ad inteſtina, colon & rectum, detrimentum potius quam emolumentum afferre. Jam vero ipſa dictitat ſana ratio, quod longe tutior & certior hiſce malis medendi ſit via, ſi per viſcera abdominis inque primis hepar, liber ſanguinis motus & circuitus promoveatur: quod omnino per convenientem aquarum mineralium & maxime Carolinarum uſum præſtari & confici poteſt; cum multa mihi hiſce ſanatorum morborum obvia ſint auſpicatiſſimi ſucceſſus exempla. De cetero ſingularis & plane admirabilis, in ſedandis ejuſmodi doloribus, ex admotione hirudinum effectus meretur animadverſionem. Et inde luculenter intelligimus, ſanguinis miſſionem, quæ fit in partibus a loco affecto remotis, non tanti eſſe momenti & uſus, ac illam, quæ in locis propinquioribus, inſtituitur; quamvis non

negaverim, tali etiam in caſu, ſi corpora ſanguine nimium exundant, ante hirudinum applicationem, venæſectionem ſæpe numero utiliſſimam obſervari.

OBSERVATIO IX.

Tuta methodus curandi colicam ex morbis prægreſſis ortam.

Poſt crebriores ex calculo renali dolores, poſt alvi fluxus atque intermittentes perperam curatas, ſæpe numero ego in praxi inteſtinorum tonum, & motum naturalem labefactatum & deſtructum notavi. Nam ab eo tempore, & alvus non rite reſpondit, & flatulentiis, borborygmis & aſſiduis eructationibus, concurrente præſertim ſedentaria vita, per longum temporis ſpatium decumbentes affecti fuerunt. Ad quas moleſtias & incommoda avertenda & tollenda, ſequenti methodo haud infeliciter ſæpe numero uſus ſum. Pilulas meæ compoſitionis leniter laxantes balſamicas, bis in ſeptimana ad grana 15. vel 20. mane ſumendas ordinavi, ubi præcedente die circa lecti introitum, ſalis aperitivi doſis, quod e.g. ex tartaro vitriolato, nitro, ſale Ebſonienſi, terra foliata tartari concinnari poteſt, præmiſſa fuit. Dein ad labefactatum inteſtinalem tonum & labem reſtituendum, eſſentiam carminativam B. Wedelii, quæ ob ſpiritum nitri, ejus compoſitionem ingredientem, ſingulari flatus diſcutiendi facultate pollet, quando cum dimidio eſſentiæ caſcarillæ, item una parte ſpiritus de tribus miſcetur, ego non ſatis dilaudare poſſum: cujus medicamenti conveniens pro circumſtantiarum ratione doſis, bis de die, mane ſcilicet, & finita poſt prandium concoctione, in idoneo exhiberi poteſt vehiculo. Sed opera danda eſt, ut ſibi fermenteſcibiles inflantes, pingues & qui difficilioris ſunt concoctionis, atque ante omnia frigus evitentur. Præterea & id quoque compluries in praxi mea annotavi, quod dolores colici, & flatulenti, cum borborygmis & ructationibus, interna anguſtia atque gravitatis circa præcordia ſenſu, a ſola ſphincteris ani valida conſtrictione & anguſtia producti, hæc vero a copioſiori ſanguinis vel ſeri affluxu ad ejus venas internas vel externas hæmorrhoidales ſuborta fuerit: ex quo fit, ut nec flatus, nec excrementa liberum habeant exitum, ſed retenta reſiliant, & verſus ſuperiora ferantur, plurimum moleſtiæ & incommodi procreando. Tali in caſu, quando fortior fit ad excernendam alvum niſus, is plane inanis eſt: exprimit quippe mucum inſtar albuminis ovi & quandoque prolapſum recti efficit; imo vidi herniam inguinalem inde productam, ſi que hæc, vel ſcrotalis jam præſens fuerit, eam longe grandiorem factam. Atque hic tenendum, quod ſuppoſitoria, præſertim ſtimulantia, & acriorem dolorem, & majorem affluxum excitando, malum exaſperent, quin potius clyſteres emollientes & interne pulveres abſorbentes nitroſos, item infuſum mannatum cum cremore tartari, & interdum ſi plethora urget, venæ ſectionem, commodiſſimum inveniſſe locum teſtari poſſum.

Epicriſis.

Ad tonum & motum inteſtinorum labefactatum, qui obſtructionis, flatuum, dolorum & multorum aliorum incommodorum cauſa ac fons eſt, reparandum & confirmandum, ego non modo remediis internis, ſed etiam clyſteribus accommodatis & idoneis uſus ſum feliciſſime. Et tales ſunt, qui ex ſpeciebus, quæ non tam evacuante ſed & roborante efficacia pollent, parantur; cujuſmodi ſunt herba ſalviæ, rutæ, flores chamomillæ Romanæ, baccæ lauri, juniperi, ſemen anethi, carvi, myrrha, quæ leni facta ebullitione, in vini Gallici & aquæ communis æquali portione, extrahantur, & injiciantur. Quandoque portionem balſami noſtri liquidi vitæ, clyſteribus carminativis adjiciendam curavi. Sed neceſſarium eſt, ut ante horum uſum, alvus aperta, & flatibus libera ſit. Præterea, & hoc loco id

mo-

monere conſultum duco, quod, ubi rumor in extremitate inteſtini recti, flatuum & incommodorum in imo ventre, obſtructionis quoque alvinæ cauſa ſit, pilulæ purgantes, item quæ aloen recipiunt & motum ſanguinis ad inteſtina craſſa dirigunt, niſi malum exacerbare & revocare velimus, plane non; vel cautiſſime exhibendæ ſint.

OBSERVATIO X.

Curatio colica, ex morbis exãthematicis, vel retrocedẽtibus, vel non expulſis.

Placet in genere quaſdam adhuc inſinuare obſervationes practicas non exigui momenti, quarum attentior conſideratio medicis junioribus haud parum utilitatis & adjumenti, in ſanandis inteſtinorum dolorificis affectionibus afferet. Nam ſæpius annotavi, familiariſſimo noſtro ævo qui fœminas præcipue corripit morbo, purpuræ videlicet, inteſtinorum dolorem ſæpius adjungi, idque maxime evenire, quando incauta victus ratione, vel importuna medicina, materia vitioſa non ſatis ad habitum corporis protruditur, ſed intus retinetur, aut a ſuperficie corporis retrocedit: qua ad inteſtinorum tunicas delata, ſubito tormina, aliaque gravia accidentia incidunt. Neque vero tam facilis labor eſt, peccantem humorem ad extimam rurſus cutem prolicere, ſed moderationis, temporis & patientiæ beneficio opus eſt. Leniſſima vero & ęqualis eſt procuranda diaphoreſis, per crebrius datos pulveres diapnoicos cum tantillo nitri & cinnabaris: liquor etiam anodynus mineralis paucioribus liquoris *Buſſii* guttulis animatus, ad foras excludendam peſſimæ indolis materiam, plurimum valet. Uti vero in hoc morbo potus cereviſiæ nunquam non noxius; ita plus detrimenti, ſi retrocedens materia interiores nerveas partes obſidet, certo affert. Commodum itaque, ex demulcentibus & acrimoniam temperantibus placideque diaphoreticis ſpeciebus decoctum cum aqua paratum, per totum morbi decurſum offerendum. At vero cum ex frequenti obſervatione compertum habeam, dolorem colicum in iis qui purpuræ ſcorbuticæ ſunt obnoxii ſępius repetere & gravibus accidentibus ęgrotãtes torquere, ſine ullo in extimis partibus apparente exanthemate; ego quidẽ ad avertẽda hæc mala non efficacius remedium, præter uſum acidularum temperatarum cum tertia lactis vaccini, vel quod ego protulerim, aſinini parte facta miſcela, verno tempore ſuſceptum, reperire potui.

Deinceps frequentius id in praxi mea obſervavi, quod dolores inteſtinorum paulo acriores, ubi in extrema ætate conſtitutos adoriuntur, & paulo diutius inſiſtunt, vitalibus viribus valde attritis lethalem plerumque exitum poſt ſe relinquant. Cujus eventus ratio, mihi hæc videtur, quod ſenes ordinario, ob virium languorem & dyſcraſiam humorum intemperatam & ſcorbuticam, ex levi etiam partis externa læſione, in ſphacelum ſint proclives. Quod multo magis evenire puto, quando a dolore & ſpaſmo inteſtina, velut partes texturæ prorſus nervoſæ & fibroſæ, paulo acrius infeſtantur. Ex quo intelligitur, quam caute & provide, circa res diæteticas infirmi ſenes ſe gerere debeant, ne quicquam admittant, quod dolores & ſpaſmos in inteſtinis excitare aptum ſit.

Neque dum in hac materia verſamur, quę non minoris in praxi momenti eſt, hanc obſervationem præterire poſſum ac debeo, quod bilioſa colica, ea præprimis quæ ex gravi progignitur ira, tertianę ſive continuę ſive intermittenti ſuperveniens, magni non expers ſit periculi, utpote quæ perperam per purgantia, emetica aut ſudorifera, vel nimium calorem externum tractata, quam facile in inteſtinorum tenuium inflammationem lethalem, præeuntibus anxietatibus & convulſionibus, tranſeat, & die paroxyſmi mortem plerumque accerſat. Ex quo diſcere tyrones poſſunt, quam provide & caute tractare debeant tertiana alias benigna de-

detentos, tam gravi ſymptomate incidente. Ego in demulcentibus & temperantibus potionibus ac lenioribus laxantibus, cujus generis ſunt ſerum lactis bene depuratum, decoctum avenaceum, ex floribus chamomillę vulgaris, emulſio amygdalarum dulcium, papaveris & ſeminum 4. frigidorum majorum cum ptiſana præparata, pulvis *Marchionis*, vel ex lapidibus cancrorum, nitro & rhabarbaro confectus, atque clyſteres emollientes, optimum & præſentaneum auxilium deprehendi.

Exempla adhuc legantur in *Conſult. Medic. ſect. 3. caſ. 13. 21.*

C A P. VI.

De acuto dolore & ſpaſmo ex calculo renali.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

Dolor ex calculo renali difficilius dignoſcitur.

DOlor, qui ex calculo renali firmius urinę meatibus impacto proficiſcitur, uti omnium quidem paſſionum, quæ genus humanum miſere torquent, eſt acerbiſſima: ita ſæpius fit, ut is, ſi quis prima præſertim vice ex hoc laboret, difficillime ab aliis, quæ circa regionem lumbarem conſiſtunt dolorificis affectionibus diſcernatur.

§. II.

Non omnis dolor circa lũbos eſt ex calculo renali.

Communis ſed peſſimus mos invaluit, ut, ſi quis circa regionem lumbarem doleat, ſtatim ex calculo renum ſe dolere exiſtimetur; cum tamen ibi cõplures valde ſenſilis indolis, & dolori obnoxiæ ſint partes, ut muſculi lumborum externi & interni, ligamenta vertebrarum lumbarium nervea, plexus nervorum ſuperior meſentericus, ramus arterię meſeraicę ſuperioris, & circa vicinia, flexuoſus inteſtini duodeni finis, neque minus ſigmoidea coli flexura; quæ ſingulæ, quando a vitioſo ibi ſtagnante, ſive ſanguineo, ſive ſeroſo impuro humore, vel nimis diſtenduntur, vel comprimuntur, dolorem ſatis gravem exhibent. Fit etiam quandoque, ut a rheumatiſmo has partes occupante tantus exſurgat dolor, ut quaſi lumbis per medium ſectis incurvatus incedere debeat æger, nec ſurgere queat. Quod itidem fieri ſolet, ſi a caſu, vel a magna oneris levatione, vertebræ cum nervis tantillum a propria ſede recedunt. Neque tam raro evenit, ut a ſola ſanguinis copia, circa plexum meſentericum, & circa arterias emulgentes ſtagnante, in plethoricis vel hęmorrhoidariis, vel a neglecta conſueta veneſectione, ingens circa lumbos oboriatur dolor, qui vulgo pro calculoſo, ſed perperam, habetur: dum vel ſolius venę ſectionis in pede beneficio, vel pulvere nitroſo diſcutiente ſubito ſæpe deſinit.

§. III

Quomodo diſcernẽdus a colica.

Id vero frequentius contingit, ut dolor colicus cum nephritico calculoſo confundatur: nam, quando flexura coli circa lumbos quæ jacet, vel flatibus nimium diſtenditur, vel ſpaſmodice conſtringitur, non modo atrox in regione lumbari fit dolor, ſed & ipſe ad præcordia tranſit, nauſeam ac vomendi conatum efficit, urinæ fluxum impedit, alvum conſtringit, imo totum abdomen cruciatibus torquet, non ſecus ac a calculo fieri ſolet. Sed tamen, quia hic dolor ſpaſmodicus, non aſſiduus, non fixus, ſed magis vagus eſt, ac clyſteribus emollientibus alvo infuſis magnopere levatur; hinc peritus utique medicus, hunc a calculoſo, non adeo difficulter diſtinguere poteſt; cum hic magis preſſorius ſit, quod germanice exprimunt: *Es drückt ſie, als ein Klotz*, atque vires non tam intenſe deſtruat, per intervalla etiam remittat, ut ægrotantes ſępius ſurgere & ambulare poſſint; quod in acerbo inteſtinorum dolore non accidit. Deinceps vomitus & nauſea, a calculo ſi dolor eſt, jejuno ventriculo magis urget, ac in uretra imo ipſa glande titillatio & ſenſus punctorius percipitur, urina

rina ſabulo referta, teſticuli quoque retractio ac femoris ſtupor & contractio ejuſdem lateris fit, quod in dolore inteſtinorum vix obſervatur.

§. IV.

Calculus nonniſi a ſede ſua dimotus atrociter affligit.

Notabile eſt, quod calculi etiam prægrandis magnitudinis & ramis inſignibus præditi in renum ſubſtantia, placide ſine ullo doloris incommodo, per aliquot annos quieti deliteſcere poſſint; ſimul ac vero e ſede ſua dimoventur, & in anguſtos nerveo-muſculoſos canales ureteres dictos deſcendunt, perque hos in veſicam exitum moliuntur, mox graviſſima invadunt ſymptomata: adeo, ut hi ipſi canales veram & fixam dolorum ex calculo ſedem ac domicilium conſtituant, qui tamen pro differente calculi magnitudine, aſperitate, ac figura, tunicas nerveas plus minus diſtendente & lancinante, vel intenſiores vel leviores evadunt. Quandoque tam crudeles ſunt, ut præter extremorum horrorem & refrigerationem, nauſeam, vomitum, ſpaſticam præcordiorum conſtrictionem, difficilem urinæ mictum, alvi ſtricturam, ſpirandique anguſtiam, ſtuporem cruris, retractionem teſticuli ad os pubis, inquietudinem, ingentem virium lapſum, ſyncopen, convulſiones etiam epilepticas concitent, vel plane fatalem iſchuriam inducant. Vidimus aliquando ægrotantes conqueſtos fuiſſe, ſe non alium ſenſum percipere, ac ſi quis cultro acuto vulnus profundum, ſecundum longitudinem ſpinæ, verſus veſicam continuo infligeret; ubi in defunctis, ureteres inſtar farciminum a copia urinæ, cujus in veſicam influxum calculus circa introitum ureteris in veſicam hærens intercepit, extenſi & turgidi comparuerunt.

§. V.

In uretere ſæpe ſingulari dolore hæret.

Res eſt experientia confirmata, quod interdum longo tempore lapis in uretere, ſine ſingulari dolore ſine mictus interceptione hærere & conquieſcere poſſit, ubi tamen mox ſubito & ex improviſo dolor revertitur acerbus, cum ciborum ſubſequente faſtidio, nauſea, vomitu & urinæ interceptione; forſan quod ab incommodo motu ſitum ſuum mutaverit lapis, & ſic aſperitate ſua, tunicæ nerveæ fibras magis offendat. Neque etiam ſemper iiſdem ſymptomatibus hic affectus ſtipatur: *nam*, ut ERASMUS de ſuo calculo loquitur in *Epiſt.* ad *Perckmeyerum*: *ſubinde ſe novat, ut plane credatur aliud eſſe malum quod maximam partem inde pendet, quod alia ſymptomata ſint ab initio, alia in progreſſu, interdum quieſcat, interdum ſe moveat, & locum mutet.*

§. VI.

Siniſtrum tamen præ dextro infeſtat.

Atqui etiam illud attentionem excitare debet, quod calculi ſiniſtrum renem, præ dextro, frequentius obſideant; quo fit, ut dolores ex renali calculo longe crebriores in ſiniſtro, quam in dextro latere obſerventur: id quod confirmat CAROL. PISO in *tr. de morbis ex ſeroſa colluv. oriund. c. 2.* dum ſcribit: *ex centum calculoſa nephritide laborantibus octoginta, & amplius renem ſiniſtrum dolent.* Neque hujus eventus ratio, adeo in obſcuro poſita eſt; in rene enim dextro, quia hepatis amplo viſcere tegitur & majori præ altero calore fovetur, promtior multo atque expeditior evadit ſanguinis per hujus renis vaſa progreſſio, ſeri itidem urinoſi ſeparatio: hinc non tam facile ſanguinis & urinæ fieri in hoc poſſunt ſtagnationes, ac in ſiniſtro, qui coli flexura obſeſſus, ob frequentem flatuum reſtagnationem magis premitur: ex quo fit, ut liberior ſanguinis per vaſa compreſſa interceptus curſus, difficiliorem laticis urinoſi per tubulos tranſcolationem, atque promtiorem ibi ſtagnationem & materiæ tartareæ ſeceſſionem & concretionem reddat atque efficiat.

§. VII.

Cauſæ cum e rene dimoventur.

Notabile idque experientia pariter ſuffultum eſt, quod calculus diutius in re-

renum parenchymate vel pelvi delitеſcens, pluribus modis ac cauſis, e loco ſuo dimoveri atque in ureteris principium propelli poſſit: & inter has, primas fere tenent, fortior animi per iram conturbatio, corporis ſubita & vehemens per vecturam ſive equitationem commotio, inque primis penetrans, quod venti e plaga ſeptentrionali præbent, frigus improvide lumbis admiſſum, item diureticorum, cujus generis ſunt terebinthinacea, juniperina, cetera, quibus ſubinde ſed perperam medici ad præſervationem a calculo uti ſolent, liberalior uſus. Non ſemel quoque, ſed iterum iterumque obſervavimus, quod dolores colicæ flatulentæ, item ſpaſmi hypochondriacis, hyſtericis, hæmorrhoidariis familiares, nucleos calculoſos papillulis renalibus inhærentes protrudendo, occaſionem ad crudeles iſtos dolores ſubminiſtraverint.

§. VIII.

Cauſa remota calculi renalis. Quod attinet ad cauſas remotas & ſic dictas naturales, quæ ad gignendos in renibus calculos & inde provenientes dolores ſymbolum ſuum conferunt: temperamentum ſic dictum ſanguineū, inter has non ultimum tenet locum. Nam corpora mollioris & ſpongioſioris texturæ, fœminini præſertim ſexus & quæ cupioſum alunt in venis ſanguinem, diæta lauta & vinoſa utuntur, otioque & vitæ ſedentariæ indulgent, nec non placentis, lacte, caſeo delectantur, poſt quinquageſimum maxime annum, tributo lunari ceſſante, doloribus ex calculo fiunt obnoxia; a quibus plerumque libera & immunia, fluxu menſium rite ſe habente, perſiſtunt. Ex Viris ii, qui in adoleſcentia hæmorrhagiis narium, capitis doloribus frequentibus ſubjecti fuerunt, item qui hæmorrhoidali fluxui ſunt aſſueti hoc ceſſante vel imminuto, calculoſis & podagricis affectionibus, ſub provectiori ætate, ſubinde tentantur. Senilem vero ætatem frequentius & calculo renum & veſicæ infeſtari experientia docemur, quia humores fiunt craſſiores & cibi in ventriculo aceſcunt, alvus fit pigrior & otium quoque calculorum generationi multum patrocinatur. Quo fortaſſe reſpiciens ERASMUS *de ſuo malo* ipſe ita jocatur. *Illud mirum videri poteſt, cum fœminæ ſteriloſcant ætate, me ſenectus fecit fœcundiorem: nam in dies crebrius parturio.*

§. IX.

Calculus & podagra ſunt morbi maxime hæreditarii. Accedit etiam hoc, quod vix ullus affectus tam crebro ex parentibus in liberos transmigrare obſervetur, quam calculus & podagra, quippe quæ cum illo, ratione diſpoſitionis ſolidorum & fluidorum plurimum affinitatis habet, quia uterque adfectus non modo hominibus ſanguine plenis, & qui vulgo dicuntur ſanguinei, eſt infeſtus, ſed ambo etiam in quadam nativa debilitate & atonia ſolidorum, videlicet in nephriticis, renum; in podagricis ligamentorum quæ articulos vinciunt, fundati ſunt. Crebrius quoque animadvertimus morbos rheumaticos, arthriticos, podagricos quam facile transmigrare in nephriticos & hos rurſus per metaſtaſin in illos transformari & tranſponi, adeo ut etiam, ſi a dolore ex podagra quis diu immunis fuerit, in calculoſam nephritidem facile incidat, & vice verſa. Neque raro contingit, utrumque affectum conjunctim & uno tempore atroci dolore hominem torquere.

§. X.

Ratio formalis calculorū renalium. Quod attinet ad generationem calculorum in renibus, hanc tali modo concipere licet: quando, a nimis vehementi ſanguinis appulſu, ejuſque regreſſu per venas difficiliori, vaſa renum ſanguinea nimium diſtenduntur & infarciuntur, fit tandem, ut minima arteriolarum, ubi in papillulas & ſyphunculos urinoſos abeunt, aperiantur ac diſrumpantur, & ita a ſtagnante & extravaſato ſero ſanguineo, primum parvi abſceſſus atque ulcuſcula generentur, quæ ſucceſſive majora fiunt; in quibus, quando ſerum urinoſum multis tartareis limoſis partibus refertum ſubſiſtit,

par-

particulæ graviores & acuminatæ ſecedunt ac invicem concreſcunt, ita quidem, ut materia primo craſſior ac rudior ſabuloſa, dein etiam grana compactiora gignantur, quæ urinæ copioſius ſecretę beneficio facile eluuntur, & ſæpius non ſine dolore foras propelluntur: ubi igitur tale craſſum ac grave ſabulum, in urina ſubſidet, haud dubium calculoſæ nephritidis indicium præbet. Quando vero hi acini, vel nuclei calculoſi, ſubſtantiæ renum ulceroſæ inſidentes, ſucceſſiva accretione majores & duriores facti, alluvione ſeri urinoſi tartareis partibus referti, vel aliis ex cauſis ad pelvim & principium ureterum feruntur, majores utique cruciatus, & atrocior ſymptomatum concurſus omnino metuendi ſunt, ſi videlicet, per anguſtos hos exquiſitioris ſenſus meatus, iter ſuum verſus veſicam conficere debent; ad quam ſi fuerint delapſi, protinus omnimoda ſymptomatum, cum ingenti decumbentis gaudio & virium reſtitutione, fit ſublatio.

§. XI.

quæ demonſtratur. Quod calculi autem in ipſo renum parenchymate ex ichoroſo vel ſanguineo purulento quodam ſtagnante humore generentur; id inter alia vel hæc evincunt, quod in nephriticis ſæpe quippiam purulenti vel ſanguinei, ut olim a CELSO jam notatum, cum urina ſecedat, calculoſis etiam mictio cruenta familiaris ſit, & renes poſt mortem valde magni flaccidi, atque exulcerati inveniantur: quid quod curatio id ipſum teſtetur, quæ omnium optime, per abſtergentia, vulneraria, conſolidantia, leniter conſtringentia perficitur. Neque vero ego inficias iverim, citra præviam ſubſtantiæ renalis læſionem, in pelvi vel majoribus renum ſyphunculis, ex urina ſtagnante, materiam etiam tartaream ſive arenulas aggeri & concreſcere ſenſim paulatimque in inſignis molis lapillos poſſe. Prout vero materia illa, ſive ſit ichoroſa, ſive tartarea, ratione coloris, craſeos & conſiſtentiæ differt & accretio major vel minor eſt; varii generis etiam lapilli concreſcunt: alii quippe ſunt prope ſaxei, dura conſtantes ſubſtantia; alii friabiles & male compacti, alii pallidi cinerei rubri ac Sanderachini; alii majores, minores, plus minus anguloſi & aſperi deprehenduntur.

§. XII.

Omnes morbos nephriticos, ut ſunt renum infarctus, inflammationes, exulcerationes, dolores ex calculo, difficilius in ſenioribus ſanari experientia confirmat; quæ etiam HIPPOCRATIS teſtimonio, quod *aphor. 6. Sect. 6.* extat, ulterius ſtabilitur. Nam ſicut læſiones & exulcerationes internarum partium, propter humorum intemperiem & excrementorum abundantiam, quæ in provectiori ætate increſcit; ita etiam quæ renibus & veſicæ inhæreſcunt, propter urinæ ingentem acrimoniam, difficillime ad ſanationem perducuntur. *Renum affectus difficilius in ſenibus ſanantur.*

§. XIII.

Si quando dolor atrox per plures dies & noctes non remittit, ſed aſſidue torquet, & vires valde atterit ac nullis vult medicamentis expertiſſimę alias virtutis cedere, omnimoda quoque urinæ accedit ſuppreſſio, cum extremorum frigore & convulſione tendinum, mortem in propinquo eſſe, indicio eſt. Maxime vero omnium, dolor ex calculo, iis, exitum atque periculum minatur, qui antea diuturno animi mœrore macerati, vires amiſerunt: nam major virium mox ſequitur dejectio, partiumque internarum ſphacelatio. Neque res boni ominis eſt, quando lapis, longo tempore ureteri continuo inhæreſcit; perit enim ciborum inappetentia ac digeſtio, nauſea vero & firmiter conatus ad vomendum, anxietaſque diutius perſiſtens, tandemque lentus hecticus calor, virium & carnis *Quæ mortem præſagiant.*

ſub-

ſubſtantiam penitus conſumens, mortem accelerat.

§. XIV.

Tabes renalis perimit.

Poſt mortem miræ ſæpe magnitudinis valdeque compactus & ramis majoribus inſtructus calculus in renibus, qui toti per exulcerationem conſumti & membrana duriore tecti comparuerunt, repertus fuit, cum de dolore per vitam nunquam quis fuerit conqueſtus: & tali malo adfecti tabe moriuntur, quæ renalis vocatur.

it. inflãmatio ſuperveniens.

Quidam vero ex calculi doloribus brevi tempore ſuccumbunt, & morbo acuto pereunt, dum acutiſſimum dolorem, ventriculi vel inteſtinorum, tandem inflammatio ſubſequitur: quidam ob totalem urinæ ſuppreſſionem, in hydropem pectoris, lethargum vel convulſiones incidunt.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Momentum profecto omne curationis poſitum eſſe videtur, tum in facili & ab omni moleſtia immuni calculorum excluſione, tum in impedienda ſabuli excrementitii generatione tanquam occaſionis & objecti ſæviſſimi doloris & aliorum ſymptomatum. Longe enim alia medendi via ac ratio eſt in ejus acceſſione; alia extra eam, quæ præſervatoria eſt.

§. II.

In paroxyſmo dolor & ſpaſmus ſedandus.

In ipſo paroxyſmo, ubi ſymptomatum ingens eſt exacerbatio, & ab atroci dolore tota œconomia functionum vitalium turbatur, primo omnium eo reſpiciendum eſt, ut dolorum vehementia idoneis remediis mitigetur, atque ſpaſticæ ſtricturæ, quæ non modo partes vicinas, ſed totum ſubinde nervoſarum partium ſyſtema lege conſenſionis afficiunt, idoneis remediis componantur ac ſopiantur; idque maxime eam ob cauſam, quia ſub tanto ſpaſmorum, qui meatus urinarios conſtringunt, impetu, calculi iter per ureterem in veſicam ægerrime perficitur. Inter probatæ vero & ſpectatæ virtutis remedia, quæ huic intentioni ſatisfaciunt, non poſſum non liquorem meum anodynum mineralem, ob efficacem & ſecurum uſum, dilaudare; quippe qui parciori ſed repetita doſi ſumtus, ſpaſmos circa primas vias ſedando, moleſtam illam ſenſationem, nauſeam ac vomitionem egregie tollit. Qui hujus autem medicamenti copia caret, huic ſpiritum nitri, rite, methodo noſtra, quam præſcripſimus, in *Obſerv. phyſico chym.* præparatum, plurimum commendamus; hic enim nullo amplius acore imbutus, blanda ſulphurea exhalatione, & flatus diſcutit, & ſpaſticas ſtricturas relaxat. Commodiſſime vero hi ſpiritus cum aquis ſedativis, ut ſunt, ceraſorum nigrorum, florum acaciæ, ſambuci, papaveris rhœados, tiliæ, primulæ veris, liliorum convallium, ulmariæ, & præcipue omnium florum chamomillæ & ſummitatum millefolii, adjecto ſyrupo papaveris rhœados vel albi: vel etiam in brodio carnis, cum aliquot cochlearibus olei amygdalini recentis & puriſſimi, ſine toſtione prævia parati, exhiberi poſſunt. Spectant huc quoque emulſiones, ex amygdalis dulcibus, ſeminibus 4. frigidis, papaveris, milii ſolis, ſemine dauci, cum jam dictis aquis præparatæ, & ſyrupi papaveris albi ſufficienti quantitate edulcoratæ. Quando vero leniora hæc, dolori mitigando non ſufficiunt, ad paulo validiora tranſeundum, & quidem opiata, per aliorum additionem valde correcta & ſecura reddita, cujus generis ſunt: maſſa pilularum *Wildeganſii*, *Starckii*, laudanum liquidum *Sydenhamii*, & cœleſtis theriaca; item trochiſci de *Alkekengi*, qui ob virtutis præſtantiam & ingredientia dolori mulcendo aptiſſima, laude omnino digniſſimi ſunt.

§. III.

§. III.

Laudantur ex nitro.

Præter hæc dicta, nitroſa, & inter hæc nitrum tantum purificatum & cryſtalliſatum, vel artificiale ex ſpiritu nitri & ſale tartari compoſitum, vel nitrum antimoniacum, in compeſcendis præcalidis gravibus & acutis doloribus cum ſanguinis & humorum exæſtuationibus junctis, certe omnibus aliis remediorum generibus, virtute ac ſecuro uſu, ſuperiora ſunt, atque in morbis nephriticis laudem inſignem promerentur. Quam optime vero cum cancrorum lapidibus, cum cinnabari, vel pulvere Marchionis & aliquot granis trochiſcorum alkekengi vel maſſæ pilularum *Wildeganſii* miſcentur, & cum emulſione vel ſero lactis dulci propinantur.

§. IV.

clyſteres.

Enim vero, ubi dolorum & ſpaſmorum vehementia fere intolerabilis eſt, ſola interna huic ſedando non ſufficiunt, ſed externis etiam occurrere oportet. Inter omnia autem deſideratiſſimi effectus clyſteres ſunt, ex emollientibus floribus, præſertim malvæ hortenſis, ſambuci, papaveris rhoeados, milleſolii, chamomillæ vulgaris, & verbaſci, cum ſero lactis decoctis, addito ſyrupo dialtheæ *Fernelii*, nitro & ſale Ebſonienſe confecti. Quando inferior recti & coli pars conſtrictiſſima eſt, ut flatus tranſmitti nequeant, ſed ad ſuperiora vergentes, anxietates augeant, enemata ex oleis & pinguedinibus, ano injecta, mirabilem attuliſſe opem, non una ſed pluribus vicibus a nobis eſt obſervatum. Alvo aperta, flatibuſque ſic exitu parato, ſtomachi vomibundæ inverſiones, cum anxiis præcordiorum intenſionibus, protinus remittunt.

§. V.

nec non balnea magnæ efficaciæ ſunt.

Deinceps, in mitigandis hiſce doloribus, veterum inque primis HIPPOCRATIS methodum, uti antiquiſſimam, ita optimam maximique habendam eſſe cenſemus, dum *lib.* 5. *de intern. affection.* hæc tradit: *cum dolor in renibus preſſerit, multa calida lavato, & tepefactoria, qua parte maxime dolet, adhibeto.* Idem remedium TRALLIANUS *libr.* 9. *cap.* 4. his verbis valde commendat, *omnium optimum eſt balneum, ut quod non ſolum mitiget, ſed & curare poſſit: nam colicos frequenter ſolummodo lenit; nephriticos vero utraque ratione juvat, utantur vero ægri loci inunctione, chamæmelo, in balneo & diutius morentur, non ſemel tantum in die ſed bis vel ter lavare expedit.* Et profecto, balnea & inſeſſus ex aqua dulci, præſertim pluviali temperate calida, in ſiſtendis acerbiſſimis tormentis, vix habent ſui ſimilia, ſi modo crebrius repetantur. Atqui linimenta, ex axungia humana, cati ſylveſtris, canis, caſtorei, unguento dialtheæ parata, vel etiam veſicam, decocto florum emollientium antea recenſitorum, ex lacte, repletam, ac parti intenſe dolenti applicatam, ſingularem plane exerere virtutem & efficaciam, multiplici uſu confirmatum habemus.

it. linimento.

§. VI.

Spaſmo ſedato, calculi protruſio tentanda.

Quandocunque, legitimum horum uſum notabilis ſpaſmorum ſequitur remiſſio, pulſus ſedatior & mollior evadit, calor madidus ac æquabilis totum corpus occupat, & flatus probe ex ano deſcendunt; protruſio calculi idoneis remediis, ſub debita tamen adhibita cautione, tentanda venit. Vidimus ad obtinendum hunc ſcopum varia præſentiſſimi fuiſſe effectus, atque inter hæc largiſſime aſſumtum infuſum herbæ veronicæ & petroſelini, vel ex ſeminibus dauci, ſelleri, fœniculi, baccis alkekengi, radice glycyrrhizæ, ſummitatibus milleſolii, paratum, eximium attuliſſe levamen, cumprimis ſi potus quodammodo ſpirituoſus, ut malvaticum juniperinum, horum uſum exceperit. Mirabilem quoque, in educendo ex viarum anguſtiis calculo,

deco-

decocti antinephritici *Foreſti* largiorem potum, adjuncto corporis motu, efficaciam ſubinde præſtitiſſe, a nobis obſervatum eſt. Sed interdum paulo fortioribus pellentibus opus eſt, quæ inter eminent ac tutiſſima ſunt mater perlarum, vel cochleæ aut teſtæ ovorum uſtæ cum ſucco citri in convenienti vehiculo exhibitæ.

Methodus Præſervatoria.

§. I.

Præſervatio in progreſſu morbi difficilis.

Præſervatio pernicialis hujus mali, uti in principio quidem facillima, ita in progreſſu, ſi ex renum magno vitio & exulceratione, calculorum prognata fuerit ubertas, dolorumque crebrior recurſus, multis ſane difficultatibus implicita ac circumſepta eſt. Nam quia, complures, ut ſupra expoſuimus, ex ſanguine vel præter naturam exſuperante, vel multorum incongruorum viſcidorum ac acidorum alimentorum aſſumtione crudiori ac ſpiſſiore reddito, quam facile in hoc malum incidunt; certe ſanguinis decenti miſſione, motu & exercitatione corporis ſufficiente, nec non potionibus diluentibus, aquis medicatis præſertim *Selteranis*, item ſero lactis dulci & acidulo, ad arcendum moleſtiſſimum hunc & exitialem morbum, nihil facile præſtabilius ac efficacius reperire licet.

§. II.

Quando traumatica conferant.

Ubi vero continuus fit calculorum partus, opus eſt, ut ea in uſum ducantur, quæ virtute traumatica leniter conſolidante & adſtringente gaudent; quare a multis retro temporibus eſt obſervatum, imo plebeiis & domeſticis conſtat experimentis, decoctorum vel etiam infuſorum, ex herbis vulnerariis, & aqua vel cereviſia paratorum, ac cum butyro inſulſo, vel cum melle mixtorum longiori uſu, quoſdam penitus a malo hoc calculoſo fuiſſe liberatos: cujus generis præcipuæ ſunt, equiſetum, virga aurea, hedera terreſtris, fragaria, marrubium album, veronica, parietaria, millefolium cum ſummitatibus, malva, cortex radicis acaciæ, lycopodium, baccæ juniperi toſtæ, fraga exſiccata, acini & fructus cynosbati toſti; ex quibus ſpeciebus, cum melle Pruſſico albo, quod identidem conſolidante & balſamica ſua virtute renum morbis admodum amicum, electuarium paratum & mane ad cochleare dimidium uſurpatum, ſuperbibendo infuſum Thee, ingens ſolamen iis, qui per multos annos nephritide calculoſa laborarunt, attuliſſe, obſervatum eſt.

§. III.

Quando alcalina.

Alia jam, præſervandi a calculo, via ac ratio ſuppetit, per alcalina, quæ acidum & glutinoſum, tanquam præcipuum calculoſæ concretionis fundamentum, domant atque deſtruunt; & hinc eſt, quod cancrorum lapides, mater perlarum, teſtæ ovorum, conchæ & cochleæ ſimpliciter paratæ, vel etiam uſtæ, lapis lyncis & judaicus, nec non pulvis famigeratiſſimus *Volkhammeri*, qui ex lapidibus pretioſis calcinatis concinnatus creditur, vel ſimplex tantum oleum tartari per deliquium, liquor cinerum clavellatorum, vel nitri fixi, tinctura tartari, antimonii acris, frequentius in uſum ducta, calculorum generationem egregie impediant, & ab atrociori dolorum concurſu corpus vindicent.

§. IV.

Quando demulcentia.

Sunt quoque adhuc plura, non minoris ad præſervandum efficaciæ præſidia, quorum legitimus uſus calculoſis admodum obſervatur proficuus. Et hæc ſunt quæ oleoſis, pinguiuſculis ac temperatis & quodammodo anodynis, demulcentibus particulis, ſpiculorum ſalinorum unionem, quæ ad concretionem ſolideſcentem eſt neceſſaria, impediunt; quan-

quantum enim pinguia, exigua etiam doſi admixta, cryſtalliſationis negotium impediant, ex chymicis perquam notum eſt. Ad hanc claſſem merito referre poſſumus, fructus & ſemina quæ blando & dulci oleo gaudent, ut ſunt, ſemina 4. frigida majora, milii ſolis, ſaxifragæ, papaveris albi, cardui mariæ, amygdalæ dulces & amaræ; nuclei ceraſorum & malorum Perſicorum, quæ vel in pulverem cum ſaccharo vel in emulſionem redacta, frequentiuſve uſurpata, non ſatis ab iis, qui huic adfectui obnoxii frequenter ſunt, dilaudari poſſunt. Neque vero, inter optima & ſpecifica ad renum vitia corrigenda præſidia, radix glycyrrhizæ, ſilentio prætereunda eſt, cujus pulvis vel infuſum in demulcendis & contemperandis acribus ſalium particulis, in detergendis mucoſitatibus, magnæ efficaciæ eſt. Atque etiam ex compluribus aliis milleſolium ejuſque ſummitates in renum vitiis ſpecificam plane & mirabilem edunt efficaciam, quando ejus infuſum vel decoctum per longum ſatis tempus quotidie uſurpatur. Vidimus hoc modo aliquot ab omni calculoſa affectione, cui diutius obnoxii erant, prorſus liberatos: nam hæc herba multiplici ratione proficua eſt, & præter virtutem conſolidantem & demulcentem, ob oleum vere anodynum quod exacte cum oleo florum chamomillæ ratione coloris & virtutis convenit, dolores & ſpaſmos ſedandi efficacia pollet.

§. V.

Alvi habenda ratio.

Ante omnia vero, ſicut in cunctis morbis chronicis, ita etiam in calculo præcavendo, ventriculi & ejus digeſtionis, nec non alvinæ excretionis, ut hæc ſingula ſe recte habeant, ratio habenda eſt. Placuit mihi hac in re inſignis plane locus ÆTII, quem *cap. 16. pag. 177.* prodidit, ita ſe habens: *præſervat a calculo moderatus cibus bonæ concoctionis; nam cruditates non ſolum exaſperant morbum, ſed etiam gignunt; inde abſtineant ægri, a ſatietate, a cœna, ſæpe vomant & abſinthium aſſidue bibant, ac per certum tempus per ventrem ſe purgent. Cibos ſumant, e quibus neque ſatietates neque cruditates eveniunt. Urinam etiam cientibus utantur, paſtinacam in dies edentes valde percoctam, fœniculum, pulegium, calaminthen; ex marinis ſtrombos, locuſtas, gammaros; per plures autem dies radicis eryngii decoctum bibant, ſimiliter dictamni. Oportet aquam per omnem vitam eſſe puriſſimam & percolatam, vinum tenue album, urinam ciens; exercitationibus utendum modicis & frictionibus in balneo, ex nitro aſſato, ac fæce vini uſta & pumice.* In quo genere TRALLIANUS quoque audiendus, qui *l. c.* hanc diætæ rationem præſcribit: *probe faciunt, qui bibunt aquam & evitant omnia quæ ex pipere conſtant, & non ſolum acres, ſed & craſſi ſucci cibos, ut ſimilaginem, ova dura, placentas & quæ ex lacte parantur, ipſum lac & caſeum, item vina admodum nigra & auſtera. Ad hæc cavendum, ne ægri culcitris indormiant ex anſerum plumis confectis, hæ ſiquidem renes valde calefaciunt. Præterea, ne multum ſtent, magis vero ſtudendum, ut vel moveantur vel conſideant.* Et paulo ante: *bibere oportet, ante omnem cibum, aquam tepidam: nihil renes enim a recremento magis vacuos temperatoſque reddit, ut non amplius calculos procreare poſſint; nam temporis ſpatio igneus eorum calor a tepore aquæ extinguitur.* Exinde dubio omni procul prodiit ſecretum illud eximium ZECCHII relatum in ſuis *Conſultation.* nempe hauſtus aquæ calidæ ad libram unam circiter, ſtatim ante prandium, Et CAROL. PISO, multis ante *Zecchium* annis, hoc idem aquæ calidæ remedium comprobavit, dicens, quod poſt primum excretum calculum, nunquam in poſterum

ſterum alii geniti fuerint, ſi quis uſum hunc aquæ calidæ multo tempore continuaverit.

Cautelæ & obſervationes practicæ.

§. I.

Reſpiciendum ad corpus ægrotantis.

At vero, cum ad perſanandum æque ac protelandum hoc malum, potiſſimum medici momentum in eo ſit repoſitum, ut pro differenti corporum conſtitutione, ratione ætatis, temperamenti, læſionis functionum, nec non ſenſibilitatis aliarumque cauſarum, alia atque alia medicamenta, debito tempore, & convenienti ordine adhibeat; e re utique duxi, quaſdam cautiones & obſervationes, in praxi utiles atque neceſſarias, hoc loco ſubnectere. Primo omnium, attente & penſitate conſiderare oportet: remedia, quæ præſervationis vel curationis gratia in uſum veniunt, non æque omnibus convenire, neque ſemper eundem effectum ac levamen præſtare, ob differentem valde & mutabilem corporis, ratione fluidorum diſpoſitionem, & ſolidarum plane peculiarem texturam & inde pendentem ſenſationem, quæ Græcis idioſyncraſia vocatur; quare interdum variari debent medicamenta, ſiquidem ſucceſſu temporis, etiam ipſa natura iis aſſueſcere ſolet, ut effectu laudato, quem ante ediderunt, nunc carere obſerventur.

§. II.

Sæpe natura ſponte calculum protrudit.

Obſervatum quoque ſæpius eſt, ex improviſo, naturam nullis remediis coactam, ſed ſibi relictam, ſe ad calculum protrudendum accingere & feliciter id præſtare. Simile quid ſubinde in partu animadvertimus, cum non ante facile remedia proficiant aliquid, quam in ſubſidium venerit natura: qua de cauſa fit, ut empyrici ſæpe ſuis inanibus remediis gloriam reportent. Solers itaque & in ſanandis morbis occupatus medicus, id probe attendat, quod natura ſæpe ſola, nulla remediorum ope adjuta, a violentis ſpaſmis, doloribus & motibus remittat & conquieſcat; (id quod tamen non intellectui imaginario vitali adſcribendum eſt; cum cauſæ ac rationes phyſicæ ſubſint,) ſiquidem magna prudentiæ medicæ pars in eo conſiſtit, ut temporis illud momentum, quo natura ſe ad agendum & corpus a morbo liberandum armat, ſedulo æſtimetur. Hinc conſultum quandoque eſt, ubi ad tempus fruſtra adhibita fuere medicamenta, ſubſiſtere ac ferias agere, ut quies quaſi naturæ concilietur, quia ipſa ſæpius ſua ſponte & præter omnium opinionem, plus præſtat, quam medicus cogendo & ſtimulando.

§. III.

Quando diuretica exhibenda.

Quemadmodum diuretica & urinam pellentia, eaque paulo acriora & vehementiora, ut ſunt terebinthinacea, juniperina, ſuccinata, alliacea, porracea, & ex petroſelino parata, neque ad præſervationem in plethoricis, neque in paroxyſmo nephritico, ſive is ſimplex tantum ſit, ſive ſimul calculoſus, unquam proficiunt, ſed malum deterius reddunt atque ſymptomata exaſperant: ita prudens eorum uſus non plane damnandus & interdicendus eſt. Quare in plebeiis, robuſtioribus, humidioris & ſegnioris naturæ corporibus, præſertim ubi præſervandi fine exhibentur, non modo tonum vaſorum renalium roborando, ſed & copiam ſeri impuri tartarei, per renes, ejiciendo, commodam collocare operam poſſunt.

§. IV.

Circa motum cautelæ.

Ubi tempeſtiva, modica ac æqualis motio ſive vectio, naturæ in calculis pellendis admodum idonea, & congruorum pellentium uſum diluentia, præſertim quæ mole operantur, ut acidulæ, thermæ, lactis ſerum egregie fecundat, ut celeriter

ſæpe

ſæpe calculi, e ſede ſua, quam occuparunt fixam, dimoveantur: ita etiam obſervatum fuit, intempeſtivam vectionem vel equitationem, plurimis damnum attuliſſe, quia e ſede ſua non incommoda calculum expulſum, in tranſverſum egerunt, ut nunc acutis ſuis angulis membranæ ſenſili nerveæ magis fuerit alliſus; ſubſequente inde majori ſpaſmorum ſævitia, imo lethali quandoque iſchuria.

§. V.

Venæ ſectio etiã in paroxyſmo nõ inutiliter celebratur.

Tempeſtiva & ſufficiente venæ ſectione non modo ad præſervandum a calculo, non facile ſuperius ac efficacius reperitur præſidium, præſertim, ubi corporis natura ad excernendam nimiam ſanguinis quantitatem eſt diſpoſita; ſed ejuſdem quoque remedii utilitas, non raro in ipſo paroxyſmo ſeſe commendat, nimirum, ubi plethora cum pulſu celeri, magno æſtu ac intenſa ſiti aſſociata eſt. Doloris enim vehementioris ea indoles ac vis eſt, ut, ſpaſmis liberiorem ſanguinis circuitum per venas maxime impedientibus, cum impetu ad alia incongrua loca copioſum ſanguinem adducendo, epilepſiam, convulſiones, lethargum, delirium, apoplexiam ſanguineam, mictum cruentum, febres inſlammatorias & hujus generis alia, de quibus nobis exempla ſunt nota ac obvia, concitet; quæ ſingula prudenti ſanguinis miſſione averti poſſunt.

§. VI.

In ſcorbuticis calculoſis, diluentia ac demulcentia danda.

Quando nephritis calculoſa incidit in corpus ſcorbuticum, ſive impuris excrementitiis humoribus refertum, & noſtro tempore, purpuræ graſſanti chronicæ obnoxium; ſub ipſo paroxyſmo, concurrente ſimul impuritate ſcorbutica, varia & terroris plena ſe immiſcent ſymptomata, quæ inſignem, in præſcribendis medicamentis, medici prudentiam requirunt ac deſiderant. Neque enim facile alia, niſi diluentia, ac demulcentia, ut ſerum lactis acidulum, vel dulce, præbenda ſunt; ab omni cereviſiæ & vini potu abſtinendum; ſerum lactis vero calide, vel temperate frigidum ſumtum, cum temperatis diaphoreticis, tali in caſu maximi uſus fuiſſe obſervavimus.

§. VII.

Plethorici a balneis abſtineant.

Balnea, utut quandoque præſentiſſimi levaminis & magnæ neceſſitatis ſint; abſtinendum tamen ab iis penitus, in plethoricis nimis repletis & pinguibus corporibus, ubi ſimul ſpirandi anguſtia ac difficultas adeſt. Ante itaque horum uſum, ſolvenda plethora, alvus laxanda, & dolorum vehementia compeſcenda.

§. VIII.

Colica hæmorrhoidalis superveniens quomodo tractanda?

Non raro jungitur affectioni calculoſæ colica ex hæmorrhoidum vitio, convulſiva; prudentis hinc medici eſt, hæc omnia probe diſcernere, & caute in prognoſi & curatione procedere: maxime omnium vero, ratio eſt habenda atrocis inteſtinorum doloris, ut vel venæ ſectione, vel hirudinum applicatione, vel alvi, per clyſteres commodos, apertione, ei ſuccurramus. Sæpe fit, ut, quando calculus uno & maximo impetu fertur per ureteres, intolerabilis per dorſum & totius abdominis regionem, cum magna virium jactura oboriatur dolor, qui tamen protinus uno quaſi momento conquieſcit, quando videlicet celeri itinere calculus in veſicam delabitur.

§. IX.

In virium proſtratione opiata fugienda.

Ubi diutius torquet dolor & virium adeſt proſtratio, ætas quoque ſenilis vel animi mœror præceſſit, pulſuumque obſervatur debilitas; opiata inſtar veneni eſſe fugienda, inter quę peſſima maſſa pilularum de cynogloſſa, & ratione, & experientia multiplici confirmatum habemus. Pręſtat tunc potius naturam analepticis leniter ſpirituoſis aquis, ut ſunt, aqua menthę, meliſſę, liliorum convallium, cinnamomi ſine vino, addito uno vel altero grano ambrę & extracti croci, modico quoque vini uſu,

eri-

erigere, nec non exterius, nimis debilitatum tonum inteſtinorum, linimentis ſpirituoſis balſamicis, quantum fieri poteſt, reſtituere.

§. X.

Inter aquas minerales, Carolinæ optimæ ſunt.

Ex aquis mineralibus & quidem thermalibus, nullæ ſunt, quæ, ob calcaream qua pollent terram, potentius calculoſam tartaream materiam reſolvunt & exturbant, quam ipſæ *Carolinæ;* cum quibus tamen provide agendum. Vidimus, poſt harum uſum internum, intra menſis ſpatium, quingentos & ultra calculos, leves, qui lentis & ciceris magnitudinem æquabant, ſucceſſive fuiſſe excretos. Sed poſtea blande conſolidantibus & temperate balſamicis opus eſt, ut cavitates renum calculis excluſis exhauſtæ, in ſe coeant & carne repleantur: omnium vero ſecuriſſimum, & uſui tam præſervatorio quam curatorio, aptiſſimum eſſe fontem *Selteranum*, qui præter ſubtiliorem aquam, ſal alcalinum in ſinu ſuo fovet, neque minus in vitiis & læſionibus veſicæ reliquis omnibus remediis ſuperior eſt, innumerabili experientia evictum habemus & ſcribimus. Dein quoque, ubi magna ſcorbutica humoribus inhæret impuritas, atque ſimul adeſt partium exulceratio, dictum fontem cum lacte, debito modo miſcere, & ſufficienti ſatis temporis ſpatio adhibere, conſultiſſimum eſt.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vertigo eum nephritide calculoſa ex plethora.

Vir generoſus in dignitate Conſiliarii Cameræ conſtitutus, quinquagenarius, complexionis admodum robuſtæ, quindecim jam ante annos a tertiana febre, inſignem ſibi contraxit ventriculi imbecillitatem, cum flatulentia abdominis & crebrioribus ructibus conjunctam. Ante X. annos vertigo caput crebrius corripuit, quæ ſuperveniente e naribus hæmorrhagia mox ceſſavit. Poſteaquam vero circa æquinoctia venæ ſectionem admittere cœpit, immunis prorſus ab hoc affectu permanſiſſet, niſi venæ ſectio fuerit omiſſa, ubi brevi poſt inſultum quendam de novo eſt expertus. Sexennium elapſum eſt, ex quo graviores ſæpe numero a calculo renis ſiniſtri paſſus eſt dolores; poſtquam nempe vitam magis ſedentariam coluit. Major doloris atrocia in regione inguinali ſentitur, calculo circa introitum veſicæ perſiſtente, & tunc pauca cum ardore prodit urina: acerbior in lecto dolor eſt, mitior, ſi ambulare poteſt atque etiam ſub motu & largiori infuſi Thee potu; ita calculi deſcenſum in veſicam cum inſigni levamine ſæpius procuravit. A clyſteribus & linimentis anodynis, item ab oleo amygdalarum dulcium inter ſumto, inſigne percipit levamen. Si dolor urget, facies flava evadit, corpus ſudore frigido perfunditur, adeſt nauſea, vomitus & præcordialis anxietas. Debet ſedulo ſibi cavere a cibis qui inflant atque etiam a frigore boreali: ab his enim paroxyſmus facile reſuſcitatur. Extra acceſſionem urina multum ſemper ſabuli continet. Colica etiam flatulenta ſæpius ipſum affligebat. Conſilium quod a me expetiit, dedi, ut mutaret potum, qui erat domeſtica craſſioris ſubſtantiæ cereviſia: & noſtram *Lœbejunenſem* diuretica & antinephritica virtute celebratiſſimam biberet. Dein ſuaſi, ut ſingulo mane infuſum ſummitatum millefolii cum radice glyzirrhyzæ largius paulo ſumeret, & ter in menſe pilulas meas balſamicas mane uſurparet, ſumpta prius præcedenti die circa somnihoram, ſalis mei aperitivi drachma. Eſſentiæ quoque carminativæ B. *Wedelii* cum liquore anodino mixtæ uſum interpolandum, ad flatuum diſcuſſionem ordinavi. Qua methodo per aliquot jam annos a dolore ex calculo prorſus liberatus eſt: neque a flatibus & ructibus tam moleſta, ut antea, ſentit incommoda.

Epi-

Epicriſis.

Et vertiginem & nephritidem calculoſam in hoc ægro, tum a nimia ſanguinis & humorum exundantia, tum a pravo primarum viarum ſtatu originem ſuam accepiſſe, extra omnem dubitationem collocatum eſt, ubi concurrens vita ſedentaria & potus cereviſiæ craſſioris & minus diureticæ, ac flatuum in primis viis, præſertim quæ hypochondrium ſiniſtrum occupant, copia, ad calculorum ortum & generationem, in ſiniſtro præſertim rene plurimum contulit. De cereviſia Lobejunenſi, quæ ex aqua valde levi & ſubtili, ſcaturiente ex petroſo tractu, coquitur, inſuper valde tenuis, minus ſpirituoſa & alba eſt, ac cito per urinam decedit, hoc memoratu dignum eſt, quod & a calculo & a podagra omnes fere immunes ſint, qui ordinario eam bibunt. Maximum profecto & curationis & præſervationis a calculo momentum, in quotidiano congruo potu poſitum eſt: hinc qui diſpoſitionem, ſive hæreditariam, ſive adſcititiam ad calculum habent, cereviſias inebriantes & craſſiores omni ſtudio vitare debent: laudantur vero cereviſiæ tenues, albæ, valde diureticæ, & quæ non flatus ingenerant. Ubi non ſalubris haberi poteſt cereviſia, ego decoctum, radicis eryngii, graminis, aſparagi, chinæ, fœniculi, cichorei, glycyrrhizæ, addito pauxillo nitri ad potum, non ſine inſigni ſubſequente ſucceſſu commendare ſolitus ſum. Neque omne vinum calculoſis utile eſt: Moſellanum ad præſervationem, quia citius per alvum & urinam redditur, omnium eſt optimum. Ubi autem calculi partus ex labe renum inveteravit, vinum mulſum bonæ notæ vel recens Hungaricum moderata doſi ſumtum eſt valde proficuum.

OBSERVATIO II.

Dolor & ſpaſmus ex calculo renali in plethorico.

Vir in 50. ætatis anno conſtitutus lautæ ſemper ac vinoſæ diætæ aſſuetus, ſanguinis ac ſucci plenus, ceterum ſatis ſanus, inopinato in ipſo itinere, per aliquot milliaria curru quo vehebatur ſuccuſſus, dolore in regione lumbari valde acerbo afficitur; domum reverſus dolor increſcit, & ad umbilici regionem ſe protendit. Accedit tuſſis vehemens, alvus conſtipata, & urina guttatim cum ardore exit. Remittunt per intervalla dolores. Nihil ad ſopiendum dolorem, & quod ad facilem calculi excluſionem pertinet ex remediis diæteticis & pharmaceuticis fuit omiſſum: ſed citra præſentaneum effectum. Ex conſilio amici ſumſit infuſum Thee, cum aliquot olei amygdalarum dulcium unciis, ad menſuram & ultra. Inde excitatus eſt vomitus, & cum magno niſu multa ejecit aquea & pituitoſa: non ita multo poſt, dolores & alia ſymptomata quieverunt, & altero die inſignis magnitudinis calculus cum urina excretus eſt. Petiit a me ad recidivam præcavendam remedium. Suaſi venę ſectionem ter in quovis anno celebrandam & infuſum herbæ veronicæ, ſummitatum millefolii & radicis glycyrrhizæ multa in quantitate ſumendum. Et nunquam abhinc rurſus a calculo moleſtias perſenſit.

Epicriſis.

Non ſemel, ſed ſæpius, a motu paulo fortiori per currum vel per equitationem, calculum protruſum derepente acerbiſſimas paſſiones produxiſſe novimus. Evenit hoc, quando in pelvi concretus calculus latitat, ſalvo renum parenchymate. Annotavi quoque aliquoties, & a motu corporis validiori & fortiori in vomitum niſu, lapidem ex anguſtiis meatuum, inſperato in veſicam elicitum fuiſſe, præſentaneo mox ſequente levamento & ſym-

ſymptomatum mitigatione. Venæ ſectionem, ubi ſanguis abundat, ego ad præſervandum & calculum arcendum, maximi ſemper feci & facio: nam ſicut hæmorrhoidum fluxus, teſtante id *Hippocrate* vetuſtiſſimo medicinæ parente, ab hoc malo præſervat: ita ubi hic fluxus deficit, vicariam venæ ſectionem præſtare operam poſſe, & ſanæ rationi & experientiæ conſentaneum eſt.

OBSERVATIO III.

Dolor nephriticus nothus venæ ſectione ſublatus.

Vir qui vix quadrageſimum annum attigit, ſanguineæ conſtitutionis, texturæ mediocris & macilentioris, nullo unquam morbo nedum calculo correptus fuit, comeſſationibus & poculis ſæpius interfuit; derepente in vehementem circa regionem lumbarem incidit dolorem, cum horrore & refrigeratione extremorum. Succedit vehemens æſtus cum pulſu celeri & magna ſiti: alvus eſt dura & flatibus diſtenta. Quidam morbum pro ſubluxatione vertebrarum dorſi, ad quam tamen defuit occaſio, exiſtimarunt; alii habebant pro febre ardente. Sed quum conatus adeſſet ad vomitum, & urina pauca cum ardore proflueret, circa vias urinarias vitium ſubeſſe judicavi. Dedi, præmiſſis clyſteribus & fomentis externis, liquorem anodynum, decoctum hordei cum amygdalis dulcibus in emulſionem redactum; cui portio nitri ad æſtum reſtinguendum adjecta fuit. Sed levamenti inde nihil ſequebatur. Quum vero ſitis, æſtus & dolor urgerent, die, quæ erat quarta, ad arcendam quam verebar inflammationem, venæ ſectionem in pede ſuaſi; & ſanguine ad aliquot uncias educto, non ita multo poſt magna remiſſio omnium dictorum ſymptomatum ſequebatur. Continuavimus cum ante dictis remediis, alvus clyſtere aperta, urina liberalius profluxit, dolores ſopiti, ſudor occupabat totum corpus, & ſeptimo ab invaſione die, per urinam, arenacea tantummodo grana, ſplendida & acuminata, nullus vero calculus prodibant.

Epicriſis.

Dolores ex lumbis acriores quando repente invadunt, febrilem interdum typum ſervant: quo ſæpe factum eſt, ut morbus pro febre ardente habitus fuerit; quod maxime fit in ſanguine repletis, quando plexus nervi meſenterici vel a flatibus in duodeno vel colo ſtagnantibus, vel potius ab adjacente arteria meſeraica ſuperiore ſanguine valde diſtenta fortiter premitur, & demum ipſi renes & ureteres nervoſi per conſenſum ſive ſecundario compatiuntur. Rectius vero ſecundum meam ſententiam hic morbus, dolor nephriticus nothus vocari poteſt, uti videmus in *Riverii obſervat.* 58. *centur.* 2. Fruſtra tunc ſola antinephritica opponuntur, quæ niſi per venæ ſectionem, ſanguinis in locis affectis congeſtio tollatur, omni propemodum effectu carent. Miſſo ſanguine clyſteres carminativos alvum ſubducentes, & quæ nimiam ſanguinis ebullitionem ſedant, præſentaneam opem tuliſſe obſervavi: quin imo in dolore valde acuto a calculo, venæ ſectionem ad arcendam inflammationem in corpore ſanguine pleno ſalutarem, & feliciorem ſemper medicamentorum operationem animadverti, quo ex TRALLIANO *lib.* 9. inſignis locus reſpicit: *Si ſanguinis copiam ſubeſſe aut inflammationem una cum calculi obſtructione ſuſpiceris, venæ omnino ſectionem prius adhibeto: ita nempe haud delinques, ſi medicamentum offeras; laxatione enim facta, & meatibus rarefactis multo magis auxilia quæ adhibentur propriam vim oſtendunt.* Quæ ſententia *obſervatione* 15. *centur.* 2. a RIVERIO notata magis adhuc confirmatur: *vidua dolore nephritico vehementiſſimo vexabatur, qui a rene ſiniſtro ad pubem uſque, ſecundum longitudinem ureteris exporrigebatur,*

cum

cum urinæ acrimonia & frequenti micturitione: huic neque clyſteres cum aqua benedicta neque cum terebinthina; neque cum laudano, neque vomitus ingens, qui ſponte veniebat; neque ſemicupium; neque laudanum aſſumtum quicquam profuere, dolore clamoſo per biduum perſeverante. Tandem aperta fuit vena malleoli, & ſtatim ſanguine miſſo dolor ingens quievit, ſuperſtite tamen dolore obtuſiori.

OBSERVATIO IV.

Nephritis calculoſa hæreditaria.

Fœmina annos quæ habebat quadraginta a parentibus calculoſis nata, ante viginti jam annos, bis minimum in anno tormento hoc cum conſuetis ſymptomatibus comitato, excruciata fuit. Singulis noviluniis allii quædā fruſtula cum ſpiritu vini ad præſervationem ſumſit. Venæ ſectione rarius uſa, ac jam modo per annum & ultra eam omiſerat. Per ſex menſes permoleſtus in lumbo ſiniſtro continuo afflixit dolor, qui protenſus ad inferiora, ejuſdem pedis in eodem latere movendi potentiam & contracturam induxit. Perpetuus in urina emittenda eſt ardor. Afflicto lateri incumbere ægerrime poteſt: nam increſcit ſemper dolor & fit acerbior. Abdomen flatibus turget, appetitus languet, liquida plus juſto appetit, pedes ſemper frigidi, ut ab admotis valde calidis integumentis vix incaleſcant. Menſes quidem tempus ſuum adhuc ſervant; ſed quando imminent, atrox dolor & ſpaſmus totum abdomen pervadit. Quæſitum a me fuit, anne hoc malum tolli penitus poſſit, & an thermæ Carolinæ proficuæ ſint?

Epicriſis.

Plura ſunt in hoc caſu, quæ & obſervationem & cenſuram merentur. Primo uti omnes ægritudines, quæ a parentibus ad liberos tranſmittuntur: ita etiam nephritides calculoſæ difficillime evelli & eradicari poſſunt, & mox in adoleſcentiæ vel juventutis annis ſeſe ſiſtunt, atque accuratiſſimam vitæ rationem expoſtulant: nam *calculoſam hæreditariam diſpoſitionem*, ut eleganter dicit ARETÆUS *lib. 2. cap. 3. fœcundam, ſterilem nemo reddere poteſt: facilius enim eſt uterum a pariendo prohibere;* quæ ſi non obſervatur, & morbus per multos jam annos inveteravit, nulla convaleſcentiæ ſpes ſupereſt: ob hanc potiſſimum rationem, quia affectuum hæreditariorum ratio in ſolidarum partium nativa labe & vitio poſita eſt: quod in actum deductum creſcentibus annis majorem vim acquirit. Quam pernicioſus ſit, in tali affectione hæreditaria, pellentium ut allii & aliorum præmaturus uſus, exprimi vix poteſt: nam cauſticis ejuſmodi rebus plus adhuc renum ſubſtantia læditur; quam ob rem non mirum eſt, in valde miſerum ægram noſtram ſtatum fuiſſe conjectam, cum procul omni dubio in rene ſiniſtro inſignis ulceroſa jam præſens fuit corruptio: ubi ab aquarum mineralium & præſertim *Carolinarum* potu, qui ſi proficere debet, largiſſimus ſit neceſſe eſt, lubens abſtineo, ne ſubſiſtentes aquæ ſolidæ partis corruptionem magis augeant. Ego ſub tali ſtatu ad mitigandos dolores balnea aquę dulcis commendare ſoleo; ſique acerbiores ſunt, trochiſcos de alkekengi, qui moderatiori, ad ſcrupulum, doſi, pręſens ſolamen afferunt. Extra paroxyſmum decocta & infuſa ex mitioribus traumaticis, omnium convenientiſſima ſunt: inter quę radix altheę, eryngii, herba hederę terreſtris, veronicę, virgę aureę, urticę mortuę, ſummitates milleſolii, baccę alkekengi, cortex radicis acacię, ſemen dauci, fœniculi, item baccę juniperi toſtę, ſi ex iis paretur infuſum, & adjecto melle Pruſſico albo dulcificetur, longo & pręſtabili uſu & efficacia ſeſe admodum commendant. Huc pertinet etiam decoctum antinephriticum *Foreſti*; quod

ob inſignem aptorum ingredientium virtutem non laude ſua defraudandum eſt; pariter ſyrupus dialtheæ *Fernelii*: atque decoctum herbæ equiſeti ex cereviſia alba, adjecto butyro inſulſo & melle, plebejum & domeſticum quidem, ſed non ſpernendum remedium. Plus enim ſemper efficaciæ & ſecuritatis a temperatioribus iſtiuſmodi Galenicis & ſimplicibus, quam a pretioſis exoticis, ut ſunt acmella, pareira brava & id genus alia, & activioris indolis chymicis ſperari poteſt. Nam, ut ingenue fatear, uti victus quo ſimplicior, eo gratior & ſalubrior; ita etiam idem de medicamentis valere exiſtimo. Ego quoque in tam inveterato malo, non ſine inſigni fructu, medicamentum leniter alvum ſubducens, ex manna atque rhabarbaro, per infuſionem paratum, vel rhabarbarum cum terebinthina in pilulas redactum commendare & uſurpare ſoleo: nam qui calculoſos & non integros habens renes, ii quam maxime ſibi providere debent, ut inteſtinalis excretio probe reſpondeat.

OBSERVATIO V.

Dolor nephriticus cum numeroſa calculorum excretione.

Illuſtriſſimus Comes, ſex ſupra quadraginta annos natus, ſanguineæ & robuſtæ conſtitutionis, a primis annis integra valetudine gaviſus, in deliciis ſemper habuit venationes: ex quo factum, ut interdum imum uſque ventrem in piſcinas & aquas ſtagnantes ſe demiſerit. A longo inde tempore pedes habuit valde frigidos, ut fervidis pannis vix ad calorem naturalem reduci potuerint. Per decem annos uſque eo hæmorrhoidalem excretionem paſſus eſt, ſingulis ut plurimum menſibus, quæ vero per duos aut tres quandoque reſtiterunt. Imi ventris doloribus, quos ſpaſmi & flatus excitant, nunquam fere obnoxius fuit: inopinato autem acerbiſſimi dolores lumbum ſiniſtrum, ubi ren ſitum obtinet, invadunt, qui interdum ita aſperati ſunt, ut ſummus hic vir nec ambulare, nec ſe erigere, potuerit; atqui ſtationem ſuam nonnunquam deſeruerunt, & imum ventrem occuparunt, juncto ſimul vomitu & ciborum faſtidio. Duobus abhinc annis, longinquo itinere peracto, triginta duos calculos cum acutiſſimis doloribus ſtipatos, per urinam una vice excrevit; quorum minimi magnitudinem ſeminis cannabis æquabant. Et ita immanes iſti dolores ſimul & ſemel exſpirarunt. Interea dolores circa lumbos in ſiniſtro latere inſiſtebant ſæpius, quandoque comite ſummo cruciatu, qui exeretis calculis, cum multa pituita remiſſior factus. Hoc non obſtante fluxus hæmorrhoidalis omni bimeſtri ſpatio permanſit. Sub equitatione quicquam etiam cruoris mictu reddidit. Miſſus eſt ad Carolinas, a quarum potu per 22. dies ſub debito regimine continuato, per vices, decem, viginti & ultra ducenti, cum urina albi & cinericei coloris calculi emiſſi ſunt; cujus ſedimentum erat valde tenax & viſcidum, igni injectum odorem fœtidum volatilem & urinoſum ſpargens. Peracta cura, conſilium dedi, ut balneum *Toeplicenſe* per quatuordecim dies in uſum duceret; & optime inde ſe habuit. Petiit a me, ut præſervationis gratia curam inſtruerem, quæ ſequens fuit. Ordinavi infuſum, ex ſpeciebus leniter traumaticis, quarum in ſuperioribus facta fuit mentio, mane loco Thee ſumendum. Dein, ter minimum quotannis, præmiſſo pediluvio, venam pedis ſecandam ſuaſi. Tum pro potu ordinario, decoctum ex radicibus ſcorzoneræ, graminis, chinæ, cortice ligni ſaſſafras, ſemine fœniculi, & paſſulis præſcripſi. Poſthæc, uſum pulveris antinephritici bis vel ter in ſeptimana, cum emulſione amygdalina ſumendi, commendavi, ex hac formula. Recipe lapidum cancrorum unciam ſemis, cochlearum uſtarum, ſeminis lycopodii, arcani duplicati, nitri depurati

purati ana drachmam, olei macis guttas 6. M. f. Pulv. D. Demum, quarumcunque pilularum, quas aloes ingreditur, quarum inſignem antea quantitatem ſæpius devoravit, item purgantium uſum, ſtudio & non ſine fundata ratione, ſplendido huic viro, non ſecus ac aliis, qui renum vitio laborant, præſertim ſi ſanguine corpora ſuperabundant, penitus interdixi, & clyſteres injiciendos eſſe præcepi. Quorum remediorum diutius continuato uſu, & ſtudioſe ſimul ſervata accurata victus ratione, ſummus hic vir tortura & tyrannide tam immanium dolorum a tam frequenti calculorum partu provenientium, liberatus, jam ſanus & incolumis, per Summi Numinis gratiam degit.

Epicriſis.

In hac morbi enarratione & ejus curatione, plura occurrunt practica momenta paulo curatius obſervanda. Primo, quod & fluxus hæmorrhoidalis & calculus ſimul in uno ſubjecto obvenire & incidere poſſint. Quod quibuſdam paradoxon videri poteſt, qui ſanguinis per venas ſedis profluvium, pro certiſſimo, adverſus calculum & podagram, præſidio ac præſervativo agnoſcunt. Verum aliquot mihi obvia fuerunt exempla, eorum, (inque primis celeberrimi medici B. *Dolæi* recordor) qui nephritici & podagrici, fluxui hæmorrhoidali, his alternatim graviter infeſtantibus, obnoxii fuerunt. In præſenti caſu conſiderationem meretur, quod refrigeratio, pedibus a longo tempore a deſcenſu in ſtagnantes aquas inducta, ſanguinis motum verſus abdomen nimium urgendo, in corpore præſertim plethorico ſtagnationibus cum in renibus tum in inteſtinorum volumine, a quibus hi dicti morbi propullularunt, anſam præbuerit. Secundo, tam copioſa calculorum per unam vicem excluſio, parenchyma renis ſiniſtri, a copioſiori ſanguinis congeſtione, plane vitiatum, labefactatum & deſtructum arguit; quandoquidem ſine vaſculorum urinariorum ruptura & extravaſatione humoris, tam larga accretio lapillorum fieri nequit: ſed notandum, quod hi calculi minus compacti, valde friabiles & tophacei fuerint, qui longe facilius & citius ex muco quodam viſcido terreo generari poſſunt, ac duri & compacti. Tertio, mirabilis plane thermarum Carolinarum is eſt effectus, ut mirifice, ſale ſuo alcalino, ſordes viſcidas reſolvant, eluant, exulceratas partes mundent & canaliculos muco obſtructos aperiant; quo poſtea roborantia & traumatica eo meliorem & auſpicatiorem operationem exerere queant.

OBSERVATIO VI.

Nephritis calculoſa cum podagra, in Sene, ex maſſa pilulari de cynogloſſa uſu, funeſta.

Incidit in memoriam caſus quoad abuſum anodynorum memorabilis, qui in principatu Halberſtadienſi, olim mihi obtigit. Erat vir venerabilis religioſus, dignitate Abbatis ornatus, 70. & ultra annorum, ſanguineo cholericæ complexionis, ſtaturæ macilentioris, ingenii præcellentis, calculi & podagræ doloribus jam diu vexatus. Hic ipſe ſuus ſibi erat medicus. Prædicabat mihi ſæpius tum balneorum aquæ dulcis, tum, ſi nimium urgerent e calculo dolores, pilularum de cynogloſſa inſignes ad dolorem ſopiendum virtutes. Ad excludendum vero calculum, oleum amygdalarum dulcium cum ſucco citri, item ſuccum citri cum matre perlarum, ſe uſurpaſſe affirmabat. Extra paroxyſmum liberalis infuſi Thee erat potator. Per plures annos hiſce præſidiis non ſine felici ſucceſſu ſe uſum fuiſſe memorabat. Sed ob quoſdam fortunæ infeſtos ſibi obtingentes caſus, & inde conſecutum animi mœrorem, vires cum appetitu non parum langueſcere, & corpus cum facie lurida marceſcere cœperunt. Poſt aliquod tempus, calculus conſueto more renem ſiniſtrum adoriebatur,

batur, & diutius paulo ac ante dolor lumbis & ureteribus inhærens perſiſtebat. Ipſe pro more ſumebat pilulas de Cynogloſſa ad 10. grana, uſum earum aliquoties repetendo. Sed in ingentem conjectus virium proſtrationem meum conſilium requiſivit. Ego accedens, ipſum offendi omnibus viribus dejectum, cum pulſu valde debili & formicante, qui proximam mortem ſignificare ſolet. Analeptica probatiſſimæ virtutis externe & interne in uſum ducebam, ſine tamen effectu. Dolorem quippe nullum amplius percipiebat, ſoporque cum extremorum frigore eum opprimebat; ita ut ſecunda poſt acceſſionem meam die placide obiret.

Epicriſis.

Quæ dolorum ſopiunt atrociam remedia, quæ inter palmam opiata tenent, minime e praxi medica exterminanda eſſe, ego quidem perſuaſus ſum. Atqui idem nobiſcum ſentire tenentur ii, qui medicos opio utentes impoſturæ publice accuſare non dubitarunt, cum nihilominus in praxi ſua pilulas de cynogloſſa, quæ, præter opium, ſemen hyoſciami habent, ad ſiſtendas enormes hæmorrhagias frequentem in uſum ducant & plurimi faciant. Ego, antequam liquoris anodyni mineralis præſtantia, quæ vitrioli ſulphuri debetur, in componendis & ſedandis enormibus hæmorrhagiis & doloribus, mihi innotuit, non infeliciter opiatis rite correctis me uſum fuiſſe, aſſevero. Sed uti omnia magnæ activitatis remedia, ita etiam hæc, judicium & circumſpectionem medici, qui omnes circumſtantias probe penſitare & ad rationem ſubducere didicit, deſiderant. Ubi enim ætas juvenilis, ſatis adhuc adeſt virium, pulſus magnus, & dolorum ac ſpaſmorum immanitas virium & motuum vitalium deſtructionem minatur, divinam certe præſtant opem: ſed ubi præ dolorum atrocia & a morbo præcedente, vel ex mœrore, jam attritæ vires fuerint, in ætate præſertim ſenili; ipſa ſana, qualem omnibus medicis practicis apprecamur, ratio dictitat, ejuſmodi remedia ſumme exitialia eſſe. Neque diffitendum, medicis ſanioris praxeos præceptis deſtitutos, ſæpe numero ingens damnum & periculum miſeris ægrotantibus inferre: id quod probe animadvertit CAROL. PISO *l. c. lib.* 4. *cap.* 2. inquiens: *incredibile eſt dictu, quot nimium credulos intemperante vel laudani noſtro ævo celeberrimi vel pilularum de cynogloſſa uſu, Themiſones & circumforanei mittant in orcum.*

OBSERVATIO VII.

Rheumatica renum & ureterũ affectio.

Vir ſexaginta & quatuor annorum, ante duos annos, tumore cum dolore, pedis pollicem ſatis acerbe obſidente corripiebatur, qui venæ ſectione admiſſa atque diapnoicis internis diſcutiebatur. Poſt novem dies cruciatus hi lumbos acriter invadebant, cum magna mingendi difficultate, & ingenti circa inguinalem regionem preſſorio & æſtuante dolore, qui invaleſcens omnem urinæ profluxum plane impediebat. Ad quod ſymptoma tollendum, nec balneum aquæ dulcis, nec fomenta externa, neque medicamina interna antinephritica cum anodynis refracte juncta, quicquam profuerunt. Ilia quando manu fortiter comprimebantur, urina effluebat ſed parcior, multum tophaceæ albæ & tenacis materiæ continens. Alvus erat obſtructa, & ſub frequenti deſidendi cupiditate nihil reddebat. Aquam *Selteranam*, quæ ad manus erat, poſt aquæ dulcis balneum, in lecto per duos dies largiter bibendam ſuaſi. Poſtea tres mannæ unciæ cum drachma & dimidia cremoris tartari, atque granis ſex trochiſcorum alhandal, in infuſo ex aqua fuerunt exhibitæ; cujus tam felix erat operatio, ut non modo ingens excrementorum copia per ali-

quot

quot ſedes dejecta, ſed & largior urinæ fluxus, non ſine inſigni levamine, ſecutus fuerit.

Epicriſis.

Rheumaticam renum & viarum urinariarum affectionem, ſi quis prædictam paſſionem denominare velit, mea quidem ſententia non errabit: nam ſæpius obſervavi, ſubito eos, qui arthriticis & rheumaticis fluxionibus obnoxii ſunt, dolore in lumbis & mingendi difficultate corripi, cum ſerum impurum tophacea & tartarea materia refertum, ad renale cribrum copioſius fertur, & in uretere, præſertim ubi introitus eſt in veſicam, collectum ac ſtagnans, gravem dyſuriam parit: quia propter dolorem, alvi excretio ſupprimitur, ab inteſtino recto excrementis farto, magis adhuc veſicam comprimente, & dolor & mingendi impotentia augentur. Sub ejuſmodi morbi circumſtantiis, utique non convenientius auxilium, præter balnea, aquas medicatas & laxantia, inveniri licet. Ego profecto, ſi a tali cauſa iſchuria proficiſcitur, mirabilem eorum, quæ alvũ efficaciter aperiunt, ſæpius opem expertus ſum: nam expedita alvo, & expurgatis ſordibus, uberior eſt urinæ ad veſicam aditus, & lege conſenſionis, quam nervoſæ partes inter ſe alunt, ipſa etiam veſica cum ureteribus ſimul afficitur, & ad contractionem atque urinæ expulſionem ſollicitatur. Neque temni hanc in rem debet monitum CELSI *lib.* 4. *cap.* 13. *in renum affectibus oportet ſolvere alvum, ſi aliter ea non reſpondeat.*

OBSERVATIO VIII.

Monita quædam, circa antinephriticorum uſum.

Cum maximum curationis & medendi methodi momentum in convenienti, ratione temporis & ordinis, antinephriticorum uſu repoſitum ſit; non abs re, ſed operæ pretium mihi viſum eſt, generalia quædam eximii in praxi uſus, ex longa experientia mihi enata monita proponere atque ſubjungere. Primo omnium, plurimum ſcire refert temporis rationem: num recens ſit malum; num per plures jam annos quis eo laboraverit; an valde inveteratum? item qualis ſit renum ſtatus & conditio? num ſaltim flaccidi & a tono & robore naturali dejecti; an eorum ſubſtantia corrupta exulcerata; & ſeri vel urinæ aut etiam ſanguinis extravaſatio adſit? Facilius curatu eſt morbus inter initia, præſertim quando a nimia ſanguinis ad hoc viſcus in plethoricis fit congeſtio, vel etiam quando rheumatiſmo renes afficiuntur. Tunc omnia, quæ urinam pellendi facultate pollent, & quæ acrimoniam ſalinam cauſticam conjunctam habent, vel ſanguinem nimium commovent, perniciosiſſima ſunt: ſed potius ſanguinis miſſio, per ſectionem venæ, hæmorrhoidum apertionem, atque ſubjunctus diluentium, ſeri lactis, & aquarum medicatarum temperatarum, item nitroſorum pulverum uſus, omne abſolvere curationis punctum poſſunt. Ubi vero jam malum radices egit in renibus, iique late affecti, vel eorundem vaſcula diſrupta, ut latex urinoſus ſubſiſtens tartaream gravem materiam dimittat, & calculorum frequenter jam fuit excluſio: tunc abſtinendum utique eſt a fortioribus acrioribus & ſanguinis maſſam valde commoventibus diureticis. Nihilominus, quæ urinæ fluxum inter alimenta & medicamenta placide promovent, & majorem materiæ tartareæ in magnæ molis calculos accretionem impediunt, egregio uſui ſunt; qualia ſunt, præter ſerum lactis dulce & acidulum, præter lac aſininum purum vel cum fonte *Selterano* mixtum, pariter ac acidulas; juſcula ex radicibus quinque aperientibus parata, infuſum baccarum juniperi & acinorum cynoſbati toſtorum, ex medicamentis arcanum tartari, tinctura tartari, liquor nitri fixi, & id genus alia. Proſunt tunc etiam, ad ulteriorẽ corruptionem renis arcendã,

temperatoria traumatica ſupra recenſita, in infuſo vel decocto exhibita.

Si vero malum jam inveteraverit, ſubſtantia renum valde corrupta & exulcerata, ætas quoque ſenilis fuerit; abſtinere præſtat ab omnibus ſalinis, & potiſſimum acribus diureticis, item nitroſis refrigerantibus, ſanguinis miſſionibus, fortiori corporis motione, equitatione: ſed infuſa traumatica, cum ſyrupo dialtheæ *Fernelii* edulcorata, mel Pruſſicum cum rob juniperi mixtum, item mel cum pulvere radicis pimpinellæ, ſi ad illius libram, uncia hujus adjiciatur, malvaticum juniperinum, moderatus vini Hungarici, Canarienſis potus, eleoſacchara terebinthinæ Venetæ, balſami de Mecha, de Capaiva, quando videlicet ſacchari unciæ horum drachma admiſcetur, item balnea temperata ex aqua dulci, omnium tutiſſima & convenientiſſima ſunt. Malum enim eſt incurabile & uſque ad mortem comitatur; hinc non niſi mitigantia & vires reficientia deſiderat.

Cum vero nihil utilius nihil ſalutarius nephriticis & calculoſis unquam, præſervandi inprimis ſcopo, deprehenſum fuerit, alvo libera atque aperta, & primis viis a ſordibus & excrementis probe expurgatis; præcipua omnino medici intentio eſſe debet, ut, ſi natura hac in re deficiat, commodis & idoneis alvinam excretionem promovere ſtudeat remediis. Sed ego hoc in genere, nec tutius, neque convenientius aut efficacius ſcio & reperi laxans, ipſo rhabarbaro electo & optimæ notæ, quod in pulverem cum abſorbente & abſtergente ſale, vel in pilulas cum terebinthina Veneta redactum, & circa lecti introitum uſurpatum, leniter & citra virium jacturam, roborando potius renum viſcerum & ventriculi tonum, ſordes altero die egregie ſubducit.

Poſtremo, hanc, circa antinephriticorum & urinam cientium uſum, cautelam omnibus medentibus commendatam volo, ut neque nimium urinæ fluxum promoveant, neque etiam eum tardiorem & parciorem reddant: utrumque ſiquidem noxium; nam ſi a ſanguine, quod fluidum, tenue & albidum eſt, in nimia quantitate ſegregatur, remanet craſſius: quod obſtructiones efficit & facile coit; ſi vero illud in coagulum redactum non abſtergitur & educitur, ſucceſſive in majorem molem accreſcit.

Coronidis loco ad illuſtranda & confirmanda hæc a me ſuppeditata non inutilia monita, egregium & obſervatione dignum locum, ex CASPARO HOFFMANO, huic tractationi annectere haud dubitavi: ſiquidem *lib. 2. medicam. officinal. cap. 102. p. 483.* ita perite ſcribit: *in curatione calculi ſemper bene diſtinguere opus eſt remedia: nam ita pauciores haberemus calculoſos. Qui enim perpetuo utuntur propriis dictis diureticis, præcipue non purgatis primis viis, ad locum affectum materiam calculoſam adducendo, malum faciunt pejus: tanto melius illi faciunt, qui præſervationis gratia ſingulis anni quadrantibus evacuant primas ſic dictas vias, dein lacte amygdalino per aliquot dies utuntur. Pro curatione autem ante omnia leniter purgandum; poſtea utendum domeſticis & improprie dictis frigidis, quæ tonum reddunt renibus.* Nam in quovis corpore adeſt quidem materia calculi, quæ tamen non ita ſtatim coit & concreſcit, niſi tonus & vigor renum expulſivus vitietur; unde altero rene habente, alter calculoſus eſſe ſolet. Et hanc ob cauſam CELSUS *lib. 4. cap. 2. p. 207.* renes ubi affecti ſunt, & diu male habent, abſtinere etiam ab omnibus ſalſis, acribus, acidis, & liberaliter bibere & molliter ſolvere alvum jubet.

CA-

CAP. VII.

De gravi ſpaſmo & dolore veſicæ & adjacentium partium.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

Definitio VEſica, ceu pars corporis nervoſo-muſculoſa, frequenter & ex facili obnoxia eſt ſpaſmo, per quem, intenſiorem & præternaturalem corporis veſicæ, necnon ſphincteris conſtrictionem, ſive ſtricturam, coarctationem & fibrarum criſpaturam intelligimus, & ex quo poſtea, ceu fonte, plures aliæ morboſæ affectiones & ſymptomata pullulant ac deducuntur.

§. II.

Proceſſus morbi qui ex calculo veſicæ oritur. Grave illud tormentum, quod veſicę diu inhærens calculus ſæpius excitat, cum aſſiduo mingendi ſtimulo & difficillimo ac dolorifico mictu, nonniſi ſpaſmum ceu cauſam arguit. Propter ſpaſticam enim ſtricturam, quæ non modo veſicæ tunicam muſculoſo-nerveam, ſed & ejus ſphincterem ipſamque urethram vehementer afficit, doloroſum urinæ fit ſtillicidium, & tantus nixus in pube, ut urina vix cohiberi poſſe videatur, quæ tamen, ut primum ſtillare cœpit, mox iterum penitus retinetur. Accedit dolor in toto coli tractu, qui graviſſimus ſępe glandem dumtaxat occupat, ut annotante HILDANO *lib. 3. de lithotom. veſ.* & BAGLIVO *Opp. pag.* 343. ingens hic doloris, pruritus & continuæ irritationis in glande penis & virgæ extremitate, in adultis æque ac pueris obvius ſenſus, merito inter pathognomica calculi ſigna referendus ſit. Jungitur quoque crebrior deſidendi ſtimulus, ſive teneſmus, ob arctam recti cum veſica connexionem, nervorumque communionem. Prodit ſub hac dyſuria urina plerumque alba & turbida, cum ſedimento mucoſo, eo quod ipſe ſpaſmus fibrarum muſcularium, forti ſtrictura & compreſſione, ex interiori mucoſa veſicæ tunica copioſius lympham exprimit mucidam, glutinoſam, quæ immixta urinæ, ſedimentum illud, quod fundum petit, mucidum ſuppeditat. Sæpe vero tenuis aquoſa minus colorata, ſub ejuſmodi gravi dolore, & ſpaſmo urina emittitur, qui ſpaſmus mutua conſenſione & communicatione etiam ad tubulos renum urinarios penetrat, ut nonniſi tenue & aquoſum ex ſanguine per emulgentes adducto tranſmittant. Præterea æger ſub mictu ſæpe graviſſimos patitur dolores, crura bina tranſverſim complicat, coxas comprimit, caput ad terram inclinat, manuque altera, interdum etiam ambabus, ventrem juxta pubis regionem quantum poteſt coarctat, & ſub ejuſmodi dolorifica mictione, tremuli interdum & quaſi convulſivi totius corporis motus, ut probe obſervavit VIEUSSEN *in Nevrologia pag.* 203. concitantur. Nam veſicæ nervuli acerrime a quacunque etiam cauſa vellicati & ſpaſmo affecti, eundem tremulum & convulſivum motum per nervos intercoſtales nervis ſpinalibus communicant, & ſic ceteris omnibus partibus inferunt. Obſervamus etiam ſub ſtranguria & vehementi dyſuria, alvum obſerari, & flatus cum fæcibus retineri, quę conquieſcente dolore, promte iterum ſecedunt.

§. III.

Conſtat quoque obſervatione, hæc omnia recenſita ſymptomata, & adhuc acerbiora, non tantum a calculo veſicę, verum etiam a ſanguinis ſtaſi, & ſtagnatione intra veſicæ vaſa ſanguifera, quam ſępius ſequitur gravis inflammatio, fieri. Vulgaris enim error eſt, quo hæc pathemata tantum vel calculo veſicæ, vel urinæ acrimonię adſcribuntur, cum tamen obſervationes & diſſectiones cadaverum abunde doceant, ægros non modo iiſdem ſymptomatibus, quæ calculus in veſica hærens profert, ſed *Qui itidem a ſtaſi ſanguinea fit.*

&

& majoribus fuiſſe affectos cruciatibus nullo plane poſt mortem invento calculi veſtigio. Nam quemadmodum a menſium vel hæmorrhoidum fluxu ſufflaminato, ſanguis regurgitans ad vaſa ventriculi & inteſtinorum, & intra eorum tunicas ſenſibiles ſtagnans, diſtractione & compreſſione vehementia tormina, anxietates, dolores, convulſiones ac ſpaſmos concitat; ita etiam, quando vel ex vitio & emanſione fluxus hæmorrhoidalis, vel aliis ex cauſis, ſanguis ad veſicæ corpus magna copia delatus ibi ſtagnat, non mirum eſt, quod in hac ſenſibili parte, ſpaſmos & quæ ab iis proficiſcuntur ſymptomata producat.

§. IV.

Sæpe veſicæ ſpaſmus & inflammatio a ſuppreſſo hæmorhoidum vel menſium fluxu.

Simili modo a ſuppreſſo hęmorrhoidali fluxu nonnunquam fit mictus cruentus, quo cohibito, dolor, ſpaſmus & inflammatio veſicam infeſtant, cujuſmodi atrox ſpaſmus, qui demum funeſtam progignit inflammationem, interdum quoque a menſium plenario defectu, & earum poſt quinquageſimũ annum emanſione in fœminis plethoricis ortum ducit. Nam qui morbis veſicæ moriuntur, inflammatione, & ſphacelo, ob ſanguinis in vaſis pertinacem & fixiorem ſtaſin, vaſa minima nimium diſtendentem, pereunt, ita plerumque, ut hæc inflammatio non modo veſicam, ſed & rectum inteſtinum afficiat, ubi ſimul hæmorrhoidalia vaſa ſanguine nigro infarcta, cum penis livore, & venę cervicis ſanguine admodum diſtentæ & varicoſæ comparent, fidem faciente BONETO *pag. 673. obſerv. 22. & pag. 664.*

§. V.

Cauſa proxima eſt ſpaſmus.

Eſt vero unica funeſtæ ejuſmodi inflammationis cauſa, eaque principalis, validus veſicæ ſpaſmus, qui, quo validior eſt, eo vehementius ſanguinis ſtaſin & incarcerationem in vaſis auget, & reſolutionem ejus ac diſcuſſionem impedit, ut tandem vel in abſceſſum & ulcus tranſeat, & chronicum fiat malum, vel in ſphacelum brevi tempore perimentem concedat. Et profecto vehemens ille veſicæ ſpaſmus, qui pręſente inflammatione augetur, cauſa eſt plurimorum gravium illorum ſymptomatum, inflammationem veſicæ ſtipantium, quæ inter, teſte ÆTIO & ORIBASIO, referenda potiſſimum continua febris, magnus æſtus, dolor, ardor ac tumor infra perinæum & ſupra pectinem atque pubem, urinæ ægerrima & cum magno conatu & dolorifico ejulatu guttatim facta emiſſio, frequens deſidendi ſtimulus, quibus demum accedunt bilis vomitus, dolor capitis, ſitis, difficilis anhelitus, faciei cum oculis rubor, lingua ardens cum nigritie, immodica vigilia, delirium, inquietudo, extremorum frigus, ipſaque mors. Dignus memoratu eſt de funeſto morborum veſicæ eventu HIPPOCRATIS locus *lib. prænotion. pag. 464.* ita habens: *Veſicæ duræ & dolentes penitus quidem horrendæ & pernicioſæ ſunt, pernicioſiſſimæ vero quæ cum febri continua fiunt. Etenim dolores* (qui utique ſpaſmorum effectus ſunt) *ab ipſis veſicis ad occidendum ſufficiunt, & alvi non egerunt hoc tempore, niſi durum quoddam, & hoc coacta. Solvit autem urina purulenta micta, quæ albam ac levem ſubſidentiam habet. Si vero neque ab urina quicquam remiſerit dolor, neque veſica molliatur, & febris continua fuerit, in primis circuitibus morbi ægrum moriturum eſſe, timor eſt.*

§. VI.

Quod probatur & ulterius explicatur.

Sunt certe hæc veſicæ inflammationem quæ comitantur, inque variis corporis partibus conſpiciuntur, ſymptomata graviſſima; omnia tamen paulo curatius conſiderata, vix aliam cauſam quam vehementem ſpaſmum, qui in veſica, ceu parte affecta, incipit, & per univerſum nervoſarum partium genus inde propagatur, agnoſcunt. Nam quando fortiſſima ſtrictura, & criſpatura

tura fibras vicinarum partium, inteſtini videlicet recti & ſphincteris ani prehendit: vel aſſiduum deſidendi calcar, vel adeo impenſa adeſt ani conſtrictio, ut nec flatus, nec fæces tranſmittat, neque etiam clyſterem admittat. Quumque ſolenniter validior ſpaſmus partem, cui diutius inſedit, debilitet, demum & in ea relaxationem relinquat, fit, ut ani etiam procidentia, præſertim in ſenibus & infantibus, conſequatur. Quandocumque veſicę gravior ſpaſmus ad ſuperiora porrigitur, & quidem ad inteſtina, borborygmos & tormina cauſatur, & ubi ad ventriculum pergit, inappetentia, mala digeſtio & vomitus fiunt: de quo conſenſu veſicæ cum ventriculo præclara ſunt quæ habet CELSUS *lib.7.cap.27.pag.486. non ignoramus*, inquiens, *orto veſicæ ulcere, ſæpe affici ſtomachum, cui cum veſica quoddam conſortium eſt, exque eo fit, ut neque retineatur cibus, neque ſi quis contentus eſt, concoquatur, neque corpus alatur.* Idem porro ſpaſmus veſicæ ſub inflammatione, quum muſculum diaphragmatis, & nervos tunicaſque nervoſas pulmonum ac bronchiorum afficit, ægram & difficilem cum anxietate præcordiorum relinquit ſpirationem: ad cordis vero muſculos & tunicas arteriarum muſculoſo-nerveas delatus, duriores, contractos & celeriores efficit pulſuum ictus, cum febre continua & ſiti inexhauſta, quæ itidem ſpaſticę ſtricturæ mollium, & glanduloſarum in lingua & faucibus partium debetur. Majoris vero periculi eſt, ſi ad membranas cerebri & nervorum principia pertingit; tunc enim aſſiduæ vigiliæ, mentis alienatio, convulſiones, extremorum frigus ac horror, inæqualis & intermittens pulſus, mortem ſignificant imminentem.

§. VII.

Inter cauſas remotas ſerum ſcorbuticum.

Quamvis vero gravia & ſæpius lethalia ſymptomata ſint, quæ ex inflammatoria ſanguinis, ſive ſinceri & puri, ſive impuri, ſtaſi in veſicæ vaſculis ſuboriuntur: nihilominus tamen mitiora minuſque funeſta ſunt illa veſicæ vitia, quæ a ſero ſalſo, impuro, corrupto veſicæ tunicis firmius inhæreſcente eaſque lancinante ſubnaſcuntur, cujus generis ſunt illi dolores cum valde difficili & guttatim ſuccedente mictu. Paſſim ejuſmodi pathematum in obſervatis medicorum fit mentio, in primis tamen memoratu dignus DRAWITZIUS, qui jam ante ſeculum omnium fere optime, germanico idiomate *de ſcorbutico* integrum ſcripſit tractatum, in quo *pag.350. & ſeqq.* plures affert obſervationes & caſus ægrorum, qui de doloribus ſævis ſub urinæ emiſſione conqueſti, quorum cauſa non veſicæ labes ulla aut calculus fuit, ſed humor tantum impurus ſcorbuticus, e quibus memorabilis maxime, quem conſignavit de lanione, qui quum nunquam antea ex calculo laboraſſet, ſubito atroces in pedibus perſenſit dolores, qui hinc depulſi, urethram invaſerunt, cum intenſo ardore & difficultate guttatim vix mingendi, applicatis tamen diſcutientibus ceſſarunt quidem, ſed ad pedes redierunt, conſequente eorundem tumore.

§. VIII.

Materia arthritica & podagrica.

Neque minus multoties obſervavimus in ſenibus, veſicæ vitia, maximeque dyſuriam, tum ob vitam ſedentariam, tum ob dyſcraſiam humorum ſcorbuticam, quæ in hac ætate fere perpetua eſt, inprimis tamen quod ceſſantibus rheumaticis, arthriticis & podagricis doloribus, difficilis accedere ſoleat mictus, qui repetentibus priſtinis doloribus, ſponte diſcedit iterum. Crebrioris quoque obſervationis eſt, ſcorbuticos, quibus purpura chronica noſtro jam tempore admodum ſolennis, hac, ob refrigerationem corporis, vel alias cauſas, ut venæ ſectionem crebrius inſtitutam, retrocedente, vel intus remanente, experiri ingentem min-

gen-

gendi difficultatem cum præcordiorum anxietate, inquietudine, vigilia & interno æſtu, quæ, expulſa rurſus ad ſuperficiem corporis purpura, diſparent iterum ac evaneſcunt.

§. IX.

a pure ex renibus in veſicam delabente.

Sed alia adhuc ratione ſpaſmus & dolor veſicæ introducitur, ex renum videlicet vitio. Interdum enim ex his purulenta & viſcida materia, interdum calculi per ureteres in veſicam delabuntur. In utroque caſu, niſi peregrinus hoſpes tempeſtive foras ejiciatur, varia ſontica mala & in his vehementiſſimũ ſpaſmum ciere valet. Quodſi enim tenacior & acrior materia eſt, parietibus veſicæ, in primis circa collum adhæret, & ſtranguriam, dyſuriam, teneſmũ, inflammationemque excitat, vel membranas veſicæ clandeſtine ac lente magis erodit, atque ita hanc exulceratam reddit. Si vero aliarum cauſarum acceſſione in calculum tandem illa transformata fuerit, vel is jam factus in renibus ad veſicam migravit, aſpredine ſua vel pondere hanc continuo laceſſit, eademque mala, quæ modo recenſuimus, producit: in poſteriori autem caſu fundus quoque veſicæ & latera, præſertim ubi calculus fuerit grandior, exulcerantur.

§. X.

a gonorrhœa.

Interdum veſicæ collum irritant, tendunt ac ſpaſmo affligunt, diverſę ab iis quas hactenus enarravi cauſæ, e. g. quando gonorrhœa, ſive benigna ſive maligna fuerit, diutius in hoſpitio ſuo, hoc eſt in glandulis binis proſtatis collo veſicæ appoſitis, commoratur; mora hic venereis inquinamentis corruptus humor deterior redditus, ulcera nunc leviora nunc graviora. & inflammationes in parte affecta parere, & ſi horum quoque vitiorum curatio perverſe peragatur, ſimili labe alias ſæpe partes in primis proxime adjacentes afficere, ſubinde obſervatur. Mingitur tunc urina purpuracea, & veſicæ ſcabies, imo & exulceratio præſertim circa cervicem frequentius accedit. Atque hinc eſt, quod gonorrhæa virulenta laborantes urinam ſæpius turbidam, & quæ multum viſcidi & ſanioſi ponit ſedimenti, reddant.

§. XI.

ab inflammatione inteſtini recti.

Cauſarum, unde gravior veſicæ ſpaſmus proficiſci nonnunquam ſolet, cenſum quoque ſubire videntur, inflammatio inteſtini recti vel ejuſdem ulcus, eadem coli vitia, partium omnium interiorum abdominis abſceſſus, ex quibus ruptis, pus in abdominis cavitatem effuſum, verſus veſicam tandem progreditur, corruptio in primis omenti longius protenſi, ſanguis quacunque de cauſa in abdomen effuſus, aqua in hydrope ad veſicam libere ruens, inflammatio & ulcus uteri maxime ejuſdem cervicis, & id genus alia; quorum omnium exempla paſſim apud BONETUM & alios occurrunt.

pure &c.

§. XII.

Ab externis.

Devolvimur nunc ad cauſas externas, a quibus veſicæ ſpaſmus provenire poſſit. Pertinent vero huc contuſiones, & ictus graviores in pubis, & perinæi regionibus, ſectio calculi imprudenter inſtituta, in qua vel a cultri ineptiori adminiſtratione, vel a calculi, præſertim majoris & aſperioris extractione, vulneris a ſectione facti curatio perverſe inſtituta, catheter ad explorandum calculum vel in urinæ ſuppreſſione vel alia de cauſa incurioſius intruſus, ſphinctere præſertim veſicæ arctius conſtricto, aut a tumore, caruncula, ſcirrho vel alio vitio via præcluſa: fiſtulæ in ano exſectio, in qua ani ſphincter arctius cum veſicæ collo connexus incaute nimis vulneratus, aut ejuſdem vulnus negligentius habitum fuit. In fœminis huc referri debet partus difficilis, in quo veſicam & hujus inprimis collum ita ſæpe premi afficique, ut inde ulcus, & fiſtula proveniant, MEAURICEAU

aph.

*aph.*285.confirmat.Cæterum hic notari meretur ſingularis cantharidum malignitas, qua veſicæ infeſtæ ſunt. Eas enim ſive intra corpus aſſumtas, ſive externe tantummodo applicatas, ſpaſmum, inflammationem & ulcera interdum ciere ſatis obſervationibus conſtat, quarum exempla exhibentur in M.N.C.*Dec.*1.*An.*2.*obſ.*105.*An.*8.*obſ.* 88.Potum denique frigidæ poſt ſectionem calculi, vehementem ſpaſmum concitare, aut lethali gangrenæ, aut fiſtuloſo ulceri occaſionem præbere, ex obſervationibus practicis conſtat.

§. XIII.

Cur ſpaſmus veſicæ per intervalla infeſtet.

Hiſce quoad cauſas, quæ ſpaſmum veſicæ cient, expoſitis: ratio porro reddenda peculiaris iſtius phænomeni, cur ſymptomata, uti difficilis & dolorifica mictio, & quæ ipſi juncta ſunt mala, cauſa materiali, ut calculo vel dyſcraſia ſcorbutica, perpetuo præſente, per intervalla tantum infeſtent & tantopere affligant? Ita vero hoc explicandum videtur: omnes atroces in parte nervoſa ſenſibili dolores, paulo diutius obhærentes, inducunt demum & relinquunt in ea, quam tenuerunt, ſede debilitatem & atoniam, qua præſente, dolores quidem non amplius percipiuntur, ſed propter ipſam hanc imbecillitatem, ibi de novo ſucceſſive ſuccreſcentes in corpore impuri humores colliguntur, ſtagnant & ſubſiſtunt, novaque ſic ad reſuſcitandos paroxyſmos gignitur & coacervatur materia. Debilitas enim, teſte CELSO, omnibus morbis opportuna; ideoque inſtar univerſalis pathologici canonis tenendum; languidas a prægreſſa morbi violentia partes, quam facile recipere morbificum humorem, qui ſenſim congeſtus, vel ſponte, vel a levi cauſa exagitatus, novum adducit inſultum; & hinc merito periodicorum affectuum origo repetenda.

§. XIV.

Pluries obſervavimus, calculum in veſica exiſtentem, per certa tantum intervalla multa incommoda, ut mingendi crebrum & difficilem conatum, cum ardore & dolore, ventris torminibus, extremorum frigore & virium languore excitaſſe, idque maxime ventis ex borea flantibus, vel ſi inſtantes cibi aut cereviſiæ minus dæfecatæ ſumtæ, aut inſolita animi commotio præceſſit, aut corporis partes extremæ nimium refrigeratę, vel etiam ſanguinis conſueta miſſio diutius omiſſa, hanc procul dubio ob rationem, quod hæc omnia ejus naturæ ac indolis ſunt, ut partim excretiones ſalutares ſupprimendo, partim etiam copiam humoris impuri augendo, eum ad veſicam tanquam partem debiliorem propellendo, movendis & revocandis novis inſultibus occaſionem præbeant. Crebrioris quoque obſervationis eſt, colicas flatulentas junctas eſſe veſicæ vitio, præſertim ardenti & dolorificæ mictioni, & omnia alimenta, quæ inflant, hoc quoque exacerbare, & carminativa contra, ſive flatus diſcutientia, optimo eſſe pręſidio.

Quomodo is excitetur.

§. XV.

a mictione cruenta.

Ad veſicæ morbos, qui ſpaſmo ſtipati ſunt, referri etiam merito debet cruenta mictio, quæ tamen non omnis, ut vulgi medicorum fert opinio, ex renibus & vaſis emulgentibus fit, ſed ſæpius proxime & immediate ex veſicæ vaſis ſanguiferis, præſertim ramis venæ hæmorrhoidalis externæ perruptis, ſuccedit. Cognoſcitur ſanguinolentus ejuſmodi ex veſicæ vaſis mictus, quando difficultas mingendi conjuncta, ardor cum teneſmo circa anum, ſpaſmus circa glandem & dolor pungitivus a glande ad perinæum affligit, cum rigida penis tenſione, necnon ubi ſimul adſunt borborygmi & flatulentiæ in abdomine, inappetentia, ructus quoque frequentes junguntur; item ſi mictio cruenta & ſtipantia ipſam ſymptomata poſt ſanguinis miſſionem in pede, poſt hirudinum applicationem circa anum, remittunt & ceſſant. Et quamvis ejuſmo-

modi ſpecies mictionis cruentæ ex veſica non adeo familiaris ſit & frequens, annotata tamen nonnunquam fuit, & proſtat obſervatio HOECHSTETTERI, *Decur.* 1. *ſchol. in caſ.* 2. M.N.C. *Decad.* 1. *ann.* 8. *obſ.* 23. Mingitur interdum ſanguis ſincerus una cum urina, vel loco hujus urina bruni coloris, inſtar coffee, ut vidimus in ſene octogenario, quotieſcunque equo vectus fuerat: frigefacta urina ſedimentum ponebat denſum, rubicundum. Graviſſima vero quoque incidere ſolent ex ſanguine intra veſicam concreto, ſymptomata, quæ recenſet LOMMIUS *in obſervat. p.* 195. crebro enim anima deficit, ægra fit ſpiratio, & pulſus obſcurus, parvus & frequens, oritur multa nauſea, animi anxietas & frigidus ſudor, hinc totus homo fit imbecillis & pallet & extremis partibus refrigeſcit, quæ quidem omnia vehementi ſpaſticæ ſtricturæ, quæ per totum ſyſtema nervorum propagatur, recte adſcribenda. Fiunt tamen etiam a ſanguine in veſica condenſato maximi cruciatus & ardores vehementes, in ima pube & circa virgam, qui referente *obſerv.* jam *citata M.N.C* in momento quaſi evanuerunt poſtquam æger magnos, & oblongos ſanguinis grumos, inſtar hepatis lucii piſcis, mingendo rejecerat. Sed de curatione hujus mictionis cruentæ, quæ naſcitur ex veſica affecta, recte judicat LOMMIUS *l.c.* quod tardius curetur, quam illa, quæ a ſuperioribus locis proficiſcitur.

§. XVI.

a ſero impuro ſcorbutico. Neque etiam prætereundum, quod veſicæ ſpaſmus, qui ſtranguriam & dyſuriam parit, ab urina etiam, præſertim in ſenibus, ſcorbuticis & cacochymicis, valde ſalſa, acribus, tartareis ſalino-ſulphureis, & limoſis excrementitiis partibus referta, naſcatur. Tam ſalſa enim quandoque deprehenditur urina, ut linguam arrodat, & ex urethra ſtillans vicinas partes excoriet, quæ utique diutius in veſica ſtagnans, vellicando fibras nerveas, ſphincterem claudit, urethram anguſtat, & lancinatione & arroſione tunicarum ingentes dolores parit. Si vero in urina cum dolore excreta moleculæ furfuraceæ & exilia ac copioſa filamenta apparent atque ſubſident; veteres affectum veſicæ ſcabiem appellarunt, quia mucidam & villoſam tunicam arroſam arguunt. *quid veſicæ ſcabies.*

§. XVII.

ex plethora in vita ſedentaria addictis. Diximus ſuperius, quod quidem calculus in veſica contentus occaſionem ſæpius præbeat ad vehementes & dolorificos cum dyſuria junctos ſpaſmos, per intervalla infeſtantes; monendum tamen & illud eſt, quod ſpaſmi veſicæ, etiam aliis ex cauſis proficiſcentes, ad ipſius calculi in veſica generationem & concretionem primam originem, & fundamentum frequentius ſuppeditent. Contingit hoc quam maxime in ſenibus plethoricis, vitæ ſedentariæ addictis, & qui ob perſpirationem languidiorem urinam ordinario valde tinctam & ſcoriis tartareis limoſis ſaturatam mingunt. Nam ob ſpaſmum dyſuria fit, & liquor urinoſus dum paulo diutius retinetur, mora deponit tenacem glutinoſam materiam, quæ ſalibus tartareis involuta, utique principium ad ſucceſſivam concretionem calculoſam ſuggerit, niſi congruis medicamentis opportune ſubducatur, & urinæ ſublato ſpaſmo, liber paretur exitus.

§. XVIII.

Spaſmus veſicæ quando lethalis. Inter morbos veſicæ utique vehementior ſtrictura, graviſſima & ſæpe mortifera eſt, præſertim ubi cum vehementiori dolore febris acuta, veſicæ durities juxta pubem obſervata, alvique & urinæ ſuppreſſio juncta eſt. De qua in *Prognoſticis & in coacis præſag.* ita ſcripſit HIPPOCRATES: *veſicæ duræ ac dolentes omnino malæ, peſſimæ fere cum febre continua: nam qui dolor inde eſt, necando homini ſatis eſſe poteſt, atque ii alvo non multum dejiciunt.*

§. XIX.

§. XIX.

Quando mitior, varie terminatur. Mitis inflammatio eſt, ſi dolor atque durities eſt moderata, ſine acuta febre. Varios vero exitus habere ſolet, aliquando critice, eryſipelate in cute oborto ſolvitur, & lenſim hac ratione diſcutitur: vel in ſuppurationem vergit; & tunc urina eſt purulenta, quæ album habet & leve ſedimentum: quod ſi pure ita erumpente, urina in copia profundatur, tumor ſubſidet, veſica remolleſcit, febris imminuitur atque excrementorum exitus patet. Peſſimum eſt, quando in ſphacelum lethiferum mutatur.

CURATIO.

§. I.

Plethora ſolvenda. Vidimus quot & quam gravia mala atque incommoda, ex dolorifico veſicę, urethrę & vicinarum nervoſarum partium ſpaſmo, eaque ſecundum varię indolis cauſas oboriantur. Nunc breviter etiam ſtrictimque explicandum erit, qua opportuna via ac methodo hiſce malis per convenientia remedia ſuccurrendum ſit. Quod ſi igitur ex nimia ſanguinis copia vegetæ naturæ ſenibus præſertim, qui vitam diu ſine ſufficienti corporis motu egerunt, hic morbus vel ingruit vel ſaltim verendus eſt, omnino maxima præſidii & auxilii ſpes in tempeſtiva, & ſufficienti ſanguinis miſſione, erit reponenda. Idque eo magis quando ex ſubſiſtente menſium vel hæmorrhoidum fluxu, aut omiſſa & diutius aſſueta venę ſectione vel ſcarificatione, mali cauſa ſuborta creditur: nam monente jam HIPPOCRATE *aph. 36. ſect. 6.* in urinæ difficultate *ſecare oportet internas*.

§. II.

Diluentibus temperatis utendum. Ubi ſeri impuri, ſcorbuticis, acrioribus, ſalinis partibus turgidi, copia peccat, & ab ejus colluvie & decubitu in veſicam & partes pelvi incluſas irruente; aut a ſcorbutica purpura, quæ noſtro tempore frequentior ſubeſt, malum ſuam duxit originem; tunc vigili cura allaborandum eſt, ut ab iſtis heterogeneis impuris partibus referta ſanguinis & humorum maſſa depuretur, & nimia ſeri copia per congrua emunctoria educatur. Cui ſcopo obtinendo, diluentia temperata, ſatis larga quantitate & longiori tempore uſurpata; cujus generis ſunt acidulæ temperatiores, quæ puriori & leviori aqua ac tenero ſale alcalino imbutæ ſunt, qualem prærogativam, præ reliquis omnibus aquæ *Spadanæ*, & *Selteranæ* ſibi vindicant, quippe quæ convenientiſſimæ ſunt & apprime pectoris, renum & veſicæ vitiis, ubi labem ac vitium hæ partes receperant, ſpeciſica quadam virtute opitulantur, egregie ſatisfacere poſſunt. Longe majorem vero utilitatem in purpura ſcorbutica præſtant ac fœnerantur, quando, per miſcelam cum lacte præſertim áſinino, horum fontium uſus ſuſcipitur.

§. III.

Diætæ ſtricte parendum. Sicuti vero diætæ tam in præſervando quam in curando malo primæ ſunt partes, adeo, ut, qui leges medicorum aſpernantur atque rejiciunt & arbitrio ſuo vivunt, nunquam a calamitoſis ejuſmodi malis liberari vel ſaltim levamen recipere poſſint: ita in tam diuturno morbo, ubi nervoſæ & valde ſenſibiles partes affectæ ſunt, maxime id neceſſarium eſt; eo quod levem in victu errorem, nervoſæ ſtatim partes luere debent. Sedulo itaque monendi ægrotantes, ut a cibis ſalſis, acribus, acidis, item vegetabilibus, quæ inflant, quæ adſtringunt, neenon ab omnium cereviſiarum & vini acidi auſteri potu prorſus abſtineant: moderatus vero dulcium, in primis Hungarici, uſus, non modo non nocet, ſed egregie prodeſt. Meretur hic allegari locus ex ÆTIO *Serm: 11. c. 22.* de ſcabioſa veſica; *a mordacibus igitur & quæ humores acres ac ſalſiores reddunt, abſtinendum.* Exhi-

bibenda autem vina dulcia, lac, & gallinæ, aut hædorum, aut agnellorum juſcula. Et quamvis motus & exercitatio corporis, ad avertendos ejuſmodi morbos, dum & nimię ſanguinis multitudini reſiſtit, & liberum per vaſa humorum tranſitum conſervat, magnam vim habeat; tamen, ſi dolore & ſpaſmo affectæ partes nervoſæ imi ventris, quies magis quam motus ſalutaris evadit, qui tunc maxime nocet, præſertim ea motus ſpecies, ſub qua ſanguis magis ad inferiora pellitur, ut nimia vocis elevatio & longior ac intenſior oratio, ſuperiorumque partium agitatio, geſtatio & oneris ſublevatio.

§. IV.

In paroxyſmo ſpaſmus mulcendus.

Porro, ubi paſſio ſpaſtica cum ingenti cruciatu & mingendi difficultate urget, nihil præſtantius, clyſteribus emollientibus oleoſis, balneis atque ſemicupiis eſſe, crebriori deprehendi experientia; & idem quoque paſſim obſervata medicorum confirmant, mereturque hanc in rem legi elegans obſervatio DRAWITZII in libro *de ſcorbutico malo pag.* 153. Sunt quoque in paroxyſmo ex uſu vapores, ex floribus emollientibus & anodynis, ut ſunt flores chamomillæ vulgaris, meliloti, ſambuci, malvæ, verbaſci, millefolii, in lacte decoctis, debito modo admiſſi ad partem affectam, quippe qui leniendo & mulcendo, ſpaſmos & dolores egregie complacant. Interne vero liquor anodynus noſter mineralis, ſive ſolus, ſive cum carminativis mixtus, necnon pulveres antiſpaſmodici, ex pulvere Marchionis, ſpecifico cephalico *Michaelis*, nitro purificato, addito pauxillo croci & caſtorei, cum emulſione ſeminum quatuor frigidorum majorum propinati, reliquis certe omnibus palmam præripiunt. Et eadem hęc remedia, etiamſi inflammatio imminet & febris adeſt, locum habere poſſunt, modo doſis nitri adaugeatur.

§. V.

Si ab acri retrocedente materia, fonticuli, it. decocta proſunt.

Quando denique ex rheumatica quadam partium externarum fluxione retrocedente ad interiora, veſica morbum patitur, vidimus fonticulos brachiis inuſtos fructum non pœnitendum præſtitiſſe. Quo in caſu decoctum demulcẽs ac leniter diaphoreſin ciens, ex radice ſcorzonerę, ſarſaparillę, chinę, raſura cornu cervi, radice glycyrrhizę, graminis, cichorei, ac ſemine fœniculi concinnatum, necnon liquor noſter anodynus mineralis cum ſpiritu bezoardico *Buſſi* permixtus, nunquam fruſtra adhibentur.

§. VI.

Mictus cruentus.

Si mictus cruentus in veſica ortus, ſpaſticę veſicę affectioni jungitur, vel exulceratio ſupervenit, externe diſcutiendi & roborandi fine aquam vulnerariam, *l'eau d'arquebuſade*, vulgo dictam, pubi & perinęo, haud fruſtraneo ſępe effectu, applicari juſſi, vel ſacculos ex mentha, meliſſa, foliis myrthi, lauri, floribus roſarum, chamomillę vulgaris & Romanę in vino rubro decoctis crebrius externe veſicę regioni apponi curavi. Interne vero, ne ſanguinis grumi in veſica forte relicti cum muco tartareo ibi hęrente coire & calculum producere queant, commodiſſime abſtergentia & traumatica leniora, quę inter eminent virga aurea, alchymilla, ſummitates hyperici, millefolii, radix caryophyllatę, altheę, glycyrrhizę, ficus cetera, ſub infuſi vel decocti forma, cum primis ſi hęc ipſa, melle Pruſſico, vel ſyrupo e dialthea *Fernelii* probe edulcorentur, in uſum vocari poſſunt: ſicuti non minus decoctum *Foreſti*, item ſperma ceti, ſanguinis grumis in veſica hærentibus reſolvendis remedia aptiſſima prębent.

§. VII.

Abſceſſus aperiendus.

Quando inflammatio in abſceſſum, qui ex ſymptomatum exacerbatione, & ſen-

& ſenſu quaſi ponderis in perinæi & pubis regione dijudicatur, abiit; ut ille mature aperiatur, & pus e veſica derivetur neceſſe eſt: diutina enim mora acrius ſemper hoc redditum, vicinas partes arrodit, ſimilique modo afficit atque exedit, fiſtulas aliaque peſſima ſymptomata introducit. Ad quod gravius malum avertendum, injectio lactis tepidi, cum ſpeciebus emollientibus cocti, tentanda eſt; ac ſi parum illa proficiat, ultima ſpes in operatione chirurgica eſt reponenda, quæ per cultrum in eo perinæi loco, ubi ſectio calculi, cum magno quem vocant apparatu, peragi ſolet, inſtituitur. Quam in rem annotationem merentur bina, quæ ex RIOLANO deſumſit exempla BONETUS *in ſepulcr. Lib. 3. p. 634. ſeqq.* In fœminis res aliter cedit, neque iis hoc auxilio opus eſt, eo quod orificium veſicæ amplius poſſident, & liberior ad ipſam acceſſus patet. Ulcere autem aperto ac probe expurgato, eadem quæ modo memorata ſunt in §. *præced.* remedia, erunt proficua.

Cautelæ.

§. I.

Sanguinis detractio, qua ratione inſtituenda.

Quando multitudo ſanguinis, ſui depletionem exigit, conſultius eſt, per venas ſuperiores primo, ob revulſionem ſufficientem, ejus copiam detrahere: altero vel tertio die, derivationis gratia aperiendæ ſedis venæ, ſi tumeſcant & promineant, vel ſi id commode non fieri poteſt, in malleolo vel poplite ſectio poteſt inſtitui. Sub habitu corporis ſpongioſiori ſanguine ac ſucci pleno, in ſexu præſertim ſequiore, ad revocandos verſus exteriora ſanguinem & humores, cucurbitulæ partibus ſuperioribus & inferioribus applicatæ plurimum utilitatis afferre poſſunt.

§. II.

quando ea proſit

Sed monendum hoc loco eſt, quod hujuſmodi ſanguinis detractiones ubi plethora urget, in principio, ad inflammationem vel arcendam, vel ubi jam adfuerit, ad eam diſcutiendam, aut majorem impediendam multum valeant & proſint; ubi vero non ſatis eſt virium & ſanguinis, atque exulceratio præſens, plus noceant: quia virium robur detrahunt, cujus tamen præſentia ad expugnandum & ſolvendum morbum impendio eſt neceſſaria.

quando noceat.

§. III.

Purgantia fugienda.

In omnibus veſicæ doloribus & ſpaſmis, a quacunque etiam cauſa proficiſcantur, validiora purgantia nunquam exhibere convenit, neque in principio, neque in progreſſu: metuendum enim eſt, ne exagitati humores ad partes afflictas magis impellantur & præcipitentur. Remittente vero dolore & ſpaſmo, atque morbo inclinante, alvum ſolvere, & inteſtina a ſtercoreis ſordibus, quæ per dolores & ſpaſmos plerumque retinentur, liberare, utile omnino, imo neceſſarium ſubinde eſt. Sed benignioribus id ſemper præſtantius erit; cujus generis ſunt mannata, rhabarbarina, ſyrupus roſarum ſolutivus, cum ſero lactis vel lacte aſinino propinata.

§. IV.

Clyſterum uſus proficuus.

Ad ſpaſmorum ferociam mitigandam præter externa linimenta & fomenta, clyſteres ex lenientibus & emollientibus conflati, ſunt injiciendi, eo quod blando ſuo calore ac tepore rigidas ſpaſmo afflictas vicinarum partium fibras molliendo & relaxando, inſigne dolorum ſolatium atque allevamentum afferant, ſed exigua quantitate, ne comprimantur inde veſicæ parietes, applicandi erunt.

§. V.

In exulceratione veſicæ carolinæ nocent.

Ubi ingens veſicam, & ei connexas partes corripuit exulceratio, quæ ex copioſo viſcidæ materiæ ſedimento, &

lenta quadam vires, & carnem depaſcente febre apparet, ab interno & largiori *Carolinarum* uſu abſtinendum eſſe, ex damno, quod inde emerſit, maximo didici: ob ſtagnantem enim aquam & corruptio & febris intenditur.

§. VI.

Injectiones. Injectionibus anodynis, ad temperandam humorum acrimoniam, neque minus ad efferatos dolores ſopiendos, commodus utique locus concedendus. Parari illæ poſſunt ex albumine ovorũ no. 4. conquaſſato, & in aquam redacto, addendo lactis fœminini uncias duas, butyri recentiſſimi drachmam: vel etiã emulſio artificialis ex ſemine cucurbitę papaveris albi, aqua florum ſambuci, roſarum, & ceraſorum nigrorum concinnari in talem uſum & finem poteſt.

§. VII.

Atria vitanda. Ab omnibus diureticis, acrioribus in ſpaſtica hac affectione maximopere abſtinendum: nam ubi viæ urinariæ exulcerationem paſſæ ſunt, ab adhibito eorum uſu dolores & ſpaſmos exacerbari, atque longe crudeliores reddi, nullum eſt dubium.

§. VIII.

Anodyna. Ubi dolores ſunt vehementiſſimi, atque exinde gravia metuenda ſunt ſymptomata, anodyna, quæ valide dolorum ſevitiam compeſcunt, ne vires nimium frangantur, & febris cum urinæ difficultate augeatur, vel amentia provocetur, uſui poſſunt eſſe. Et vidi a trochiſcis de alkekengi ad drachmam dimidiam pro doſi ſumtis, ægrotantes inſigniter ſublevatos. Cavendum tamen maximopere ab eorum uſu eſt, ubi ab ætate ſenili, ab affectu animi, mœrore præſertim, virium adeſt proſtratio.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vir circiter quadragenarius, cauſarum patronus, per aliquot jam annorum ſpatium, immanes plane ac intolerabiles dolorum juxta pectinem & pubem, cum ſumma urinæ difficultate & quandoque ſuppreſſione, vigilia, virium defectione, extremorum frigore, & tremore, per intervalla paſſus eſt cruciatus, ut ſæpius ad deſperationem adactus, vitæ ſibi finem propter atrociſſima tormina, gladio procurandi ſatius duxerit. Tormenta hęc per aliquot hebdomades aſſidue affligebant, poſtea remittebant, quamvis non prorſus ceſſarent, ita tamen ut officio ſuo quadantenus fungi potuerit; dein poſt unam vel alteram, eodem inſultu revertebantur. Urina pauca & turbida effluebat, viſcidum deponens ſedimentum. Cumque per aliquot annos hoc malo affectus eſſet, viribus tandem conſumtis, in quadrageſimo ætatis ſuæ anno obiit: omnes per totam civitatem in auxilium vocaverat medicos: quorum alii cauſam tam immanis cruciatus in veſicæ calculum; alii in ejus ulcus rejiciebant. Sed aliud longe partis affectæ poſt mortem docuit ſcrutinium; veſica quippe integra, omni vacans inflammatione, fuit inventa, nec veſtigium ſabuli aut calculi in ea repertum. Ipſa vero veſicæ membranacea ſubſtantia pręter naturam valde craſſa & denſa erat, copioſis amplis ac diſtentis ſanguiferis vaſis, quorum nonnulla calami ſcriptorii capacitatem ęquabant, obſita, & ſanguine craſſo & atro repleta. *Spaſmus veſicæ diuturnus funeſtus.*

Epicriſis.

Dolor & ſpaſmus partium nervoſarum atque membranacearum, ab humore vitioſo, vel intra cavitatem, vel in ipſa textura & compage tunicarum nerveo-fibroſarum hærente progignitur. Poſterior cauſa, quanquam minus a medicis uſque eo fere cognita, atque in eorum ſcriptis tacta ſit, frequentiſſima

ma tamen: teſtante id inter alia, cardialgia, dolore ilei & coli ſpaſmodico, a ſanguine intra tunicas ventriculi & inteſtinorum nervea ſtagnante ſubortis. Simili ratione, in veſica, quæ ex meris tunicis & membranis nerveo-muſculoſis, ſubtilis ſenſationis conſtat, a ſanguine intra vaſa nimium congeſto & nerveas partes divellente ac diſtrahente, vehementem ſuboriri poſſe ſpaſmũ, non modo vero eſt ſimillimum, ſed & ſectio in pręſenti caſu inſtituta, id luculenter apertum reddidit. Neque mirandum eſt, quod calamitoſi hi interdum cruciatus inducias egerint & ad tempus quieverint, hoc videlicet contigit, quando ex variis cauſis ſanguinis ad veſicam appulſus quodammodo diminutus & retardatus fuit. Medicamẽta, quæ ad dolores levandos, ad acrimoniam humorum obtundendam, ad exulcerationem mitigandam, ad urinæ fluxum provocandum fuerunt exhibita, ſupervacanea & nullius uſus fuiſſe, jam quiſque ſagacioris ingenii, & judicii medicus ex facili intelliget.

OBSERVATIO II.

Spaſmus veſicæ, ex materia podagrica retropulſa.

Vir generoſus, militum pręfectus, 60 & ultra annorum, podagricis doloribus ſubinde vexabatur, & complures ante annos, fluentes habebat hęmorrhoides, quæ tamen per magnum temporis ſpatium ſiluerunt. Autumno dolere incipiunt pedes cum ſpaſticis tractionibus: ſed is minime hæc curans, iter aliquot milliarium, ſub cęli temperie valde humida & frigida ſuſcipit. Dolores quidem evaneſcebant, ſed poſtea incidit in mingendi difficultatem cum ardore & dolore circa pubem & radicem penis, virium dejectione & conatu ad vomendum, alvo obſtipata, horrore artuum & æſtu intercurrente intenſiori junctam. Ego in conſilium accitus, venæſectionem in pede, quum per integrum ſere annum eam neglexiſſet, ſuaſi. Interne pulveres diaphoreticos, nitroſo-cinnabarinos, item liquorem anodynum cum ſpiritu Buſſii remixtum, ad tranſpirationem placidam promovendam exhibui. Exterius regioni dolenti linimentum applicari juſſi, ex aqua Anhaltina, camphora, croco, oleo nuciſtæ expreſſo & pauxillo opii compoſitum; nec non, ad alvum aperiendam, clyſteres emollientes, ex floribus anodyna quadã virtute imbutis, injiciendos curavi. Et intra ſeptem dies, morbo per copioſiorẽ ſudorem ſoluto, ſanitati fuit reſtitutus.

Epicriſis.

Hanc urinæ, cum ſtranguria & febricula, difficultatem, ab humore ſeroſo acri, qui pedum digitos obſidebat, retropulſo, ſubortam dijudicavi, & rheumatiſmum eryſipelaceum veſicæ ſubſtantiam occupantem pro cauſa agnovi. Eaque propter ejuſmodi remedia cum intrinſecus tum externe uſurpanda duxi, diſcutiendi quæ pollent facultate, & quæ cum inſigni alias fructu in eryſipelate affectis tutiſſima & convenientiſſima deprehendi. Ex quo, praxeos medicæ fundamentis initiati diſcere poſſunt, quantum interſit, ad expeditam & felicem ſanationem morbi conficiendam, veram ejus cauſam inveſtigare, & ſtatim inter initia, ad eam amovendam congrua & idonea remedia in uſum advocare.

OBSERVATIO III.

Spaſmus veſicæ, a materia ſcorbutica purpuracea retroeunte.

Theologus magni nominis hujus loci ſexageſimum ętatis annum ſupergreſſus, ſanguineæ conſtitutionis, vitæ ſedentariæ, lucubrationibus & mentis fatigationibus nimium deditus, doloribus ſubinde gravativis & preſſoriis circa os ſacrum & regionem pubis corripiebatur, atque tum maxime, quando ſermonem ſacrum alta voce diutius paulo protraheret: qui, corpore quieſcente & ſanguine miſſo, quodammodo remittebant. Purpura ſcorbutica ſæpius eum afflixit, tandem in gravem primũ per intervalla dyſuriam incidit, cum horrore & febricula alternante, & ingenti circa pubem dolore. Demum ſu-

perveniebat pareſis manus dextræ, quę quamdiu perſtitit, remiſſior fuit dyſuria; illa vero evaneſcente, atrocior veſicæ ſpaſmus & dolor cum aſſiduo urinam mittendi ſtimulo illico repetebat. Duravit hoc malum per aliquot ſeptimanas. Varii generis tentata a medicis remedia. Miſſus aliquoties intra morbi decurſum, e pedis vena, ſanguis: ſed citra fructum. Tanta enim doloris & ſpaſmi in pube & pectine ſecuta eſt atrocia, ut appetentiam ciborum, ſomnum & vires penitus dejiceret, atque urina pauca & cum ſumma difficultate efflueret, purulentæ quippiam materiæ continens. Inducias quandoque dolores agere videbantur: ſed mox redierunt. Tandem veſicę inflammatione, ex parte exulceratione, febreque acuta purpuracea ſupervenientibus, vitam cum morte, non ſine ſummo totius civitatis luctu commutavit.

Epicriſis.

Quando in hac gravis morbi hiſtoria enarrata phęnomena & circumſtantias probe rationi ſubjicimus, & paulo attentius conſideramus; abunde conſtare arbitror, cauſam funeſti hujus mali neque in veſicæ calculo, neque in humore acri intra cavitatem veſicę detento, ſed in decubitu ſanguinis ſeroſi ſcorbutici intra membranas ejus deliteſcentis eſſe quærendam & conſtituendam: quem poſtea inflammatio cum febre acuta & purpuracea exitioſa inſecuta eſt. Mea quidem ſententia nullum dubium ſupereſt, quin a purpura retrocedente, ob incautius paulo, intra morbi hujus decurſum ſubinde admiſſum frigus, & crebrius celebratam venæ ſectionem, quæ difflationem humoris morbifici per extimam cutim valde moratur, vis morbi multum increverit. Placet vero hoc loco ſimilem quandam notatu dignam obſervationem, M.N.C. inſinuatam, adjicere, quæ abunde docet, a ſero impuriori intra veſicæ tunicas ſtagnante lethales fieri poſſe veſicæ inflammationes. Ita enim legimus, *Dec. 2. ann. 7. obſ. 143.* quendam ſanguineo-cholericæ conſtitutionis a juventute ſtranguria afflictum, increſcente ætate commiſſiſque in diæta erroribus, frequenti ac dolorifico paucæ, & pallidæ urinæ, ſingulis fere vel vix dimidiæ horæ quadrantibus cruciatum fuiſſe mictu, una cum teneſmo. Quod malum poſteaquam ultra annum fruſtra omnibus datis duraſſet, octo ante obitum hebdomadibus acceſſiſſe in urina reddenda impedimentum, brevi tamen iterum ceſſans, intumuiſſe, doluiſſe pedes, ac erupiſſe paſſim in dorſo, & pedibus puſtulas, cum ardore, ſubſequente ſpontanea ruptura, exulceratione, tandemque leniori quaſi gangræna. Mature quidem topicis hæc fuiſſe abacta, in regione pubis autem intenſiſſimum dolorem ſubſecutum tam incredibilem, ut æger ejularet, mens alienaretur, paralyſi latus ſiniſtrum afficeretur, tandemque motibus convulſivis ipſa mors accederet. Exemta poſt mortem veſica, interius totam nigricantem conſpectam fuiſſe, ſphacelatam, ſine ullo tam ſabulo quam calculo.

OBSERVATIO IV.

Dolor veſicæ, ab oneris elevatione, ex terrore accedente, acutiſſimus redditur.

Honeſta fœmina, in urbe vicina degens, quæ annum ſuperavit quadrageſimum, mediocris ſtaturæ, & ſanguineæ ut vocant complexionis, menſtruorum fluxum ordinatum perſentiit, venæ ſectionem etiam aliquoties admiſit; aliquot abhinc menſes, ſupra vires aliquoties facta onerum elevatione, inſignem gravativum inſtar ponderis circa regionem pubis & os ſacrum percepit dolorem, quo præſente menſtruus etiam fluxus parcior. Demum ex terrore accedente, ſpaſmus ad inguina acutiſſimus redditus eſt, ita ut, ægra id ipſum fatente, longe ſuperaret dolores,

quos

quos fœminæ in partu etiam laborioſo ſuſtinere debent, cum ſumma urinam emittendi difficultate,& continuo mejendi &deſidendi deſiderio ſtipatus. Excepta urina craſſum ſemper depoſuit ſedimentum, fibroſis quibuſdam moleculis in ea natantibus. Ciborum periit appetentia, atque ſomnus, ob urgentem urinæ ſtimulum, difficilis & interpolatus. Auxilium a me petiit. Ego ſanguinem ut in brachio mitteret, & loco cereviſiæ decoctum ex ſpeciebus emollientibus, & leniter carminativis biberet, auctor fui. Interdixi autem vinum Rhenanum, & ut in quiete corpus ſervaret ſuaſi: liquorem quoque anodynum noſtrum cum croci eſſentia mixtum, ad uſum internum commendavi: neque minus infuſum Theiforme, quod herbam veronicæ, virgæ aureæ, flores malvæ, ſummitates millefolii, radicem altheæ, eryngii, glycyrrhizæ, nuciſtam & ſemen fœniculi habebat, mane hauriendum præcepi. Dedi quoque conſilium, ut veſicæ regioni frequenter epithema, quod ex vino rubro cum floribus lavendulæ, chamomillę Romanę, ſambuci atque roſarum rubrarum decocto, parabatur, applicaret. Hæc quidem uſurpavit ægra, & quamvis nondum ex toto malum fuerit depulſum, levamentum tamen eam exinde recepiſſe mihi reſcriptum eſt.

Epicriſis.

Affectus, qui ex læſa veſicæ ſubſtantia oriuntur, præſertim ſi per aliquod jam duraverint tempus, curatu non tam faciles ſunt, ac eſſe forſan putantur. Poſſunt tamen opportunis adhibitis remediis mitigari, ut per plures annos trahere adhuc vitam, licet cum moleſtia, poſſint hoc vitio laborantes: cum alias incauta victus ratione, vel importuna per medicamina tractatione, lethalem facile eventum ſortiantur. Perquam enim ardua, & difficilis res eſt, vaſa veſicę ſanguinea, a fortiori impetu & appulſu ſanguinis in eadem nimium relaxata, ad priſtinum tonum reducere, & motus naturæ aliquoties eo directos avertere. Ex hac porro morbi hiſtoria illud in uſum convertere poſſumus, quod a ſola cauſa externa, videlicet corporum gravium ſublevatione & geſtatione, in ſanguine abundantibus, impetuoſa ad partes inferiores in abdomine contentas, quæ quo nobiliores, & ſenſibiliores, eo gravius luunt, ſanguinis enaſci queat congeſtio; quæ certe multorum, niſi cita ope ſuccurramus, funeſtorum ſymptomatum fons atque origo evadit. Neque ullo modo mirandum eſt, congeſtionem illam in noſtro caſu vehementiores turbas excitaſſe, quũ terror ſupervenerit, cujus ea indoles ac facultas eſt, ut univerſam humorum maſſam, motu vitæ plane contrario atque inſenſiſſimo, ab exterioribus ad interiora cogat atque repellat.

OBSERVATIO V.

Vir annorum 37. ſanguineo-cholerici temperamenti, habitus corporis macilentioris, prima ſtatim in juventute, Veneri atque Baccho hoſtias aſſidue litaverat, lauto inſuper uſus vitæ & victus genere: ſanus alias atque robuſtus, niſi quod aliquoties gonorrhœam dignam factis mercedem deportaverit, quæ ſemper brevi fuit ſanata. Ante aliquot annos, improviſo quodam horrore & frigore cum alternante ęſtu corripitur, ac inde in totalem incidit urinę ſuppreſſionem. Medicus calculum veſicæ ſubeſſe ratus, ſuaſit balneum, & tincturam ex cantharidibus præbuit, ac applicato cathetere reſtitutus urinæ fluxus. Exactis tribus menſibus, idem malum reverſum eſt, idque aliquoties. Poſtea alterius medici conſilio uſus eſt, qui ordinavit emulſiones refrigerantes &antiſpaſmodicas, quibus uberior & liberior redditus urinę curſus. Anno abhinc prior morbus denuo cum horrore,

Urinæ ſuppreſſio ex gonorrh.

re, frigore, alternante æſtu, & totali urinæ ſuppreſſione repetiit. Meam vero opem non modo ob præſens malum, ſed etiam ob impotentiam, qua laborabat, popoſcit. Ego infuſum Theiforme, pulverem antiſpaſmodicum, & mixturam ex tinctura tartari, liquore anodyno & balſamo Peruviano commendavi: quibus naturalis urinæ fluxus reſtitutus. Poſtea urina non penitus quidem ſuppreſſa, ſed fili tenuiſſimi inſtar, prævio ſemper horrore per certa intervalla prodiit. Semen quando vult ejaculari, ad orificium urethræ ſubſiſtit, poſtea ſenſim exſtillat & induſium madefacit. Notabile adhuc, quod urina ſubſiſtat prius, dein cum impetu prorumpat, præcedente ſonitu, *als Wenn eine Rübe zerbrochen würde*. Sanatus fuit, diuturno per aliquot menſes fontis *Selterani* uſu, pro potu ordinario. Et ad alvum laxandam, quæ ſæpius erat ſtricta, pulvis magneſiæ cum arcano duplicato & nitro mixtus conduxit.

Epicriſis.

A gonorrhœa venerea perperam & nimis cito curata, ego in praxi mea, morbos veſicæ & vicinarum partium poſt longum ſæpius tempus demum ſucceſſiſſe, multoties obſervavi. Et ratio ex anatomicis quam facile petenda eſt. Notum enim eſt glandulas proſtatas, quæ plerumque ſedem gonorrhœæ conſtituunt, collo veſicæ, adeoque ejus ſphincteri & urethrę principio eſſe annexas. Quod ſi itaque hę glandulæ vel nimium relaxatę, & tumefactę, aut ſcirrhoſę, comprimunt veſicæ collum, vel acrem exſudantes humorem ſphincterem & urethram ſpaſmo ac dolore afficiunt, mictum difficilem & ad tempus penitus ſuppreſſum, imo interdum cum dolore & ſpaſmo conſequi, minime mirandum eſt. Et tale vitium quoque in pręſenti caſu, dictis partibus inhærere, ſymptomata ſatis perſpicuum reddunt: nam propter compreſſum veſicę collum, ejaculatio ſeminis non modo impeditur, ſed & urina tenuis quaſi filum proiicitur, & quandoque ejus fluxus penitus intercipitur; quod ſi vero, ob molem tandem prorumpit, orificium urethrę cum vi aperitur: unde talis ſonitus, qualis in caſu enarratur, emergit. Ego pro potu ordinario fontem *Selteranum* ſuaſi, cujus eximiam virtutem ac facultatem in renum, & veſicæ morbis, ad leniendos dolores & ſpaſmos, urinę fluxum promovendum, canales obſtructos aperiendos, atque mucum viſcidum detergendum non ſatis dilaudare poſſum. Et quoniam in gonorrhœa inveterata, & in morbis veſicę & urethrę ex hac prodeuntibus, per aliquot exempla, mirabilem thermarum Carolinarum potum, & earum aquę ſalutiferę in membrum injectionem crebriorem, deprehendiſſem, non dubitavi ejus uſum & fructum de meliori commendare.

OBSERVATIO VI.

Quondam in Principatu Halberſtadienſi me conſulebat magnę dignitatis vir quinquagenarius, ſanguineę complexionis ac venęſectionis oſor, ob inſanos & immanes fere ſpaſmos & dolores, quibus, prę ſertim Borea flante, in pube, perinęo & radice penis torquebatur. Juncta ſimul aderat urinę difficultas, ſtranguria alvique pigrities, cum horrore extremorum, atque vigilia. Remittebant ſæpius hi dolores ad tempus, poſt revertebantur majori vel minori impetu. Quum morbi hujus pertinacis & infeſti primam inveſtigarem originem, accepi, Dn. ęgrotantem aliquoties in juventute laboraſſe gonorrhœa; quę quidem a chirurgis curata, ſed ab eo ſtatim tempore, difficultatem in urina emittenda, cum ſenſu conſtrictionis circa has partes ipſum percepiſſe. Ipſe jam a multo tempore, propter continuas in officio occupationes, vitę ſedentarię nimium indulgebat:

Vehemens veſicæ dolor, e gonorrhœa perverſe curata.

ſtat: nihilominus data occaſione, qua crebro utebatur, vinum liberaliter bibit, a victu quoque duro & infumatis carnibus, quibus aſſuetus erat, non abſtinuit. Ad levandos dolores, ſe nihil melius & efficacius inter omnis generis remedia deprehendiſſe referebat, ac juſcula, in quibus herbæ emollientes, ut parietaria, malva cum floribus atque althea decoctæ erant; quæ etiam cum aqua calida infuſa, & cum ſyrupo dialtheæ Fernelii edulcorata, inſigne allevamentum tulerunt. Ego, morbo & ejus cauſis probe in examen vocatis, eum vix eſſe ſanabilem, propter magnam læſionem in veſica & ejus collo, edixi. At quia urina lentum viſcidum ac arenoſum deponebat ſedimentum, vel jam rudimenta calculi præſentia, vel futura, ipſi præſagium feci. Ut itaque morbi ferociam leniret, & a gravioribus veſicæ morbis ſe præmuniret, interdixi cibos ſalſos & infumatos, omneque cereviſiæ & vini genus; ac ut fontem *Wildungenſem*, quem jam olim uſurparat, pro potu ordinario biberet, balneis frequentius uteretur ex aqua dulci, decocta memorata ex emollientibus continuaret; ad roborandum vero imbecillum ventriculum, qui perpetuus fere continuorum dolorum comes eſt, vini Hungarici optimi & recentioris hauſtulum intra cibos ſumeret, ac intra menſis ſpatium, pilulis ex pulvere rhabarbari, extracto rhabarbari & therebinthina Veneta parati, alvum ter minimum ſubduceret, auctor fui ſuaſorque. Quibus monitis, vir ſumme prudens quum obtemperaret, ad ſexageſimum & tertium annum, nunquam tamen ab omnibus doloribus prorſus immunis, vitam protraxit.

Epicriſis.

Gonorrhœa ex impura venere contracta, quo familiarior juvenili ætati eſt, eo minus recte ejus ſanatio ſuſcipitur; quia affecti non periti & circumſpecti medici conſilio, ſed chirurgorum ope uti conſueſcunt, qui fluxum plerumque adſtringentibus nimis cito compeſcunt; ex quo fit, ut vel ſtatim in graviora incurrant mala, vel diſpoſitio quædam prava in locis affectis relinquatur: quæ demum in provectiori ætate, concurrentibus aliis erroribus ſeſe exerit, atque variis pathematibus ac vitiis præſertim circa veſicam manifeſtat. Nam, poſt quinquageſimum annum, lentior ac difficilior incipit fieri ſanguinis in partibus inferioribus & extremis, ut ſunt, quæ in pelvi jacent, per venas recurſus & reditus; præſertim in ſanguineis, qui vitam ſine motu & exercitatione, atque in occupationibus agere debent. Quando itaque ſanguis non exitum habet, neque per ſedis venas, neque per artificialem evacuationem; in veſica & vicinis partibus imbecillioribus facile ſubſiſtit, & nimium ibi collectus, propter vehementem tunicarum nervearum diſtractionem & divulſionem, graviores excitat ſpaſmos ac criſpaturas ſphincteris ac urethræ; qui difficultatem medendi relinquunt. Urina autem mingitur turbida & viſcoſa, non aliam ob rationem, quam, quod a ſtagnante intra veſicæ ſubſtantiam ſanguine, humor inſtar albuminis ovi viſcidus magno niſu exprimitur, ſimili ratione, ac fieri ſolet in hæmorrhoidibus quæ vulgo vocantur albæ; qui mucus poſtea cum partibus tartareo-terreis urinæ paulo diutius in veſica detentæ commixtus, calculos quam facile in veſica procurat, & non raro ejuſmodi affectibus quo laboravit noſter patiens adjungitur, niſi congrua vitæ, diætæ, & medendi ratione id præpediatur. Quod vero ſæviente Borea ſpaſmi & dolores partium internarum ingraveſcere ſoleant, ventis vero ex contraria plaga flantibus miteſcant, id a nobis ſæpius animadverſum eſt: & quanta vis ac poteſtas ſit ambientis atmoſphæræ, quæ, a ventis, te-

ſtante Barometro, mirifice modulatur, partes corporis noſtri maxime nervoſas diſtendendo ac ſtrictiores reddendo, inde luculenter demonſtratur.

OBSERVATIO VII.

Spaſmus veſicæ, in vitæ ſedëtariæ addicto, funeſtus.

Clariſſimi nominis vir, magnus literator, ſexagenario major, ſanguineo-melancholici temperamenti, qui continuis lucubrationibus, mentis laboribus & ſedentaria vita maximam ſuæ vitæ partem peregit, ante tres annos mingendi difficultate, cum ponderis cujuſdam preſſorio ſenſu in regione inguinali corripitur. Urina non modo viſcidum ſedimentum, ſed multa concrementa calculoſa cinericei coloris depoſuit. Quæ ſymptomata, ſuccedente tempore, ſemper propter dolorem & ſpaſmum, iſchuriam, dyſuriam, urinæ incontinentiam, ani procidentiam & teneſmum, vigiliam quoque, ſequentes per annos increſcentia, ita vires ejus paulatim attriverunt, ut ſexageſimo ſexto ętatis anno extremum ſpiritum reddere debuerit.

Epicriſis.

Morbos, qui veſicam infeſtant, ut ſunt calculi, exulcerationes, mictus cruentus, dyſuria, ſtranguria, recte & perite ſatis, primus artis noſtræ conditor Magnus *Hippocrates* inter ætatis ſenilis affectus retulit. Ad quorum generationem difficilior ſanguinis regreſſus, tum per venas hæmorrhoidales, tum per hypogaſtricas, ſedentaria & motus expers vita, ſanguinis intermiſſa detractio, & impuri ſeri viſcidi tartarei, ob excretiones per cutim, & urinam, ſub hac ætate labaſcentes, cumulatio multum omnino conferre poſſunt. Sed hos morbos, ſi ingruunt, difficilioris ſanationis, imo inſanabiles eſſe, graviſſimus idem Auctor pronunciat. Placet nobis hunc in finem ex M. N. C. *Dec. 2. Ann. 6.* ſimilis argumenti caſum adducere, cui ſimul anatome eodem morbo defuncti annexa proſtat. Fuit autem Matrona ſexagenaria, per viginti annos vidua, ſanguinei temperamenti, quæ a deambulationibus plane abſtinens, ſedentariam ſolitudinem quærens, ob mœrorem lacrymis ſeſe fatigans, doloribus ad os ſacrum, pariter ac colicis afficitur, aliquando & ſtranguria; dein etiam pedum tumore: hinc magis motu corpus deſtruitur. Ingraveſcente ad os ſacrum malo calculos ad piſorum magnitudinem cum ſabulo egerebat: tandem viribus fatiſcentibus, appetitu debilitato, cruciatibus ſtrangurię gravioribus, & accedente teneſmo, parum ſabuli cum fœtido & purulento muco excreto, placide animam exhalavit. Aperto corpore intus veſica rugoſa & ad magnitudinem pomi contracta conſpiciebatur, & non tantum ulcerata interior ejus tunica, ſed vaſa etiam nigra in ipſa prominentia ſe offerebant, urethra nimis ampla, ut manubrium cultri anatomici promte trajici poſſet, veſica fellis colore inſtar rob ceraſorum cum calculis minutis nigerrimis conſpectui ſe prodidit.

OBSERVATIO VIII.

Spaſmus veſicæ, ex ſpiritu vini &c.

Incidit in memoriam caſus, quem ante quinquaginta propemodum annos, cum Mindæ Weſtphalorum ut Phyſicus Provincialis medicinam facerem, annotavi. Vir erat ſexagenarius, qui, cum ob copioſi ſpiritus vini ingurgitationem, & victum duriorem, vitamque otioſam, rheumaticis & nephriticis doloribus plures per annos obnoxius fuiſſet, tandem in febrem lentam cum mictu difficili quandoque purulento, dolore gravativo & ardore in lumbo ſiniſtro ſtipatam incidebat. Corpus macie erat conſumtum, & vires in dies decreſcebant. Tandem in-

intolerabilem circa regionem pubis paſſus eſt cruciatum, cum totali fere urinæ ſuppreſſione junctum. Ad quem ſublevandum, neque externa, neque interna probatæ virtutis anodyna & diſcutientia remedia quicquam opis contulerunt. Ex quo factum, ut viribus pæne omnibus dejectis, exacto aliquot hebdomadum ſpatio diem ſupremum placide ſubiverit. Conceſſa a cognatis defuncti corporis ſectione, renem ſiniſtrum ulcere penitus conſumtum & exeſum inveni, in pelvi autem inſignem, aliquot unciarum, craſſi, fœtidi puris copiam conſpexi, veſicæ tunicis valde laceris atque arroſis. Dexter ren ſatis erat magnus, cujus ureter inſtar pollicis diſtentus: ventriculum valde parvum & contractum, eo quod ultimis diebus nihil aſſumſerat, deprehendi.

Epicriſis.

Ex diſſectione hoc affectu defuncti cadaveris, id diſcere & animadvertere licet, ſæviſſimum veſicæ dolorem & ſpaſmum cum urinæ ſuppreſſione, a cauſa externa, purulenta nempe materia, quæ ex eroſa renum ſubſtantia in inferiorem veſicæ ſedem deſcendit, nerveas membranas extrinſecus corrodendo, contingere poſſe. Lethalis vero iſchuria ex eo ſecuta fuit, quod non modo collum & ſphincter veſicæ ab acredine materiæ hujus purulentæ conſtrictus, ſed etiam ab urinæ copia compreſſus fuerit: unde factum, ut uſus catheteris immiſſi plane fuerit fruſtraneus. Atqui hic recordor ſectionis nobilis aulici ante viginti fere annos inſtitutæ, qui gladio vulneratus ex lethali iſchuria, per decem fere dies durante, *Dælitii* quæ eſt civitas Miſnienſis, ſub ſummis dolorum tormentis animam efflavit. Reperimus, abdomine aperto, in cavitate pelvis uncias aliquot ſanguinis coagulati, qui paulatim ſenſimque ex vulnere non adeo inſigni vaſis ſanguinei in omento ſtillavit in ipſam pelvim, & valde comprimendo veſicæ collum, non modo vehementiſſimos dolores, ſed etiam urinæ ſuppreſſionem inſanabilem reliquit.

Notabiles adhuc extant caſus in *conſult. medic. ſect. 3. caſ. 90. 94.*

CAPUT VIII.

De doloribus & ſpaſmis externarum partium rheumaticis & arthriticis.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Quid arthritis veteribus fuerit?

Veteres medicorum omnis generis dolores, qui vel externas partes muſculoſas, vel oſſium juncturas & articulationes infeſtabant, arthritidis nomine comprehenderunt atque ſic in monumentis ſuis propoſuerunt, ignorato vocabulo rheumatiſmi. ARETÆUS *lib. 2. cap. 12.* de arthritide ita ſcripſit: *quibuſdam in omnem corporis ambitum vagatur, & deinceps tranſitus quoque in dorſi thoraciſque muſculos fit; incredibile eſt quam late malum ſerpat: vertebræ dorſi cerviciſque dolent, & in ſummo ſacri oſſis dolor inhæreſcit, & paulo poſt cum renibus & veſica communicatur.* Superiori vero ſeculo, Clariſſimi Galliæ medici, quos inter primas omnino partes, CAROLUS PISO, RIVERIUS, BALLONIUS, CHESNEAU, tenent, dolores, qui medios artus & muſculos cervicis, brachii alterutrius, thoracis antici & poſtici, humeros, ſcapulas, femora, manus, obſident atque affligunt, rheumaticos vocarunt. Arthriticos autem dixerunt eos, qui in articulis tantum & juncturis oſſium reſident; ita tamen, ut pro diverſitate partium affectarum differentes etiam denominationes factæ fuerint: ſi enim dolor in pedum articulis conſiſtit podagra; in manibus chiragra; in cubitu onagra; in dentibus dentagra; in vertebris dorſi lumbago; in articulationibus oſſis

quid recentiores dolores rheumaticos dixerint?

quid arthritidem?

qui pro diverſitate locorum diverſa nomina receperunt.

iſchii,

iſchii, dolor iſchiadicus audit. Verum noſtro etiamnum tempore, incipientem & facilius tranſeuntem arthritidem, chiragram, & podagram, rheumatiſmi nomine inſignire conſueſcunt.

§. II.

Cur ſpecialiter hi affectus pertractentur. Cum vero inſignis ratione partium dolentium, cauſarum, ſymptomatum & methodi medendi inter rheumaticos & arthriticos dolores ſit differentia, cum ſufficienti & ſtabili ratione, medicorum & ſagaciores & peritiores hos affectus ſpecialiori tractationi & explicationi ſubmittere haud dubitarunt. Neque eſt exigui in ipſa praxi medica momenti, arthritidis recentis & incipientis a vera radicata & inveterata differentia.

§. III.

Differentia rheumatiſmi, ab arthritide. In rheumatiſmo, muſculi cum eorum membrana communi & tendinibus, ubi oſſibus inſeruntur, gravi dolore & ſpaſmo hinc inde in artubus aliiſque corporis regionibus afficiuntur; in arthritide vero ipſa ligamenta tendinoſo-nervea, quibus invicem oſſa conjunguntur & combinantur, quatenus illa perioſtio cohærent vehementius affliguntur. Sed uti in arthritide ac podagra incipiente dolor magis in ſuperficie ligamentorum hæret & urget: ita in inveterata, humor vitioſus, dolorum fomes, profundioris eſt ſitus, & ſpatium magis inter cavitates articulorum occupat. Deinceps quoque in eo differentia arthritidis veræ & rheumatiſmi conſtituenda venit, quod illa ſæpius recurrat, homines miſere exerceat, atque longiori tempore inſiſtat, difficilioris quoque ſit ſanationis; rheumatiſmus vero quandoque ſemel vel bis tantum per omnem ætatem adoriatur, neque tam diu inhæreſcat, facilius tranſeat, & ſanationem promtiorem admittat. Variat quoque ſæpe ipſe dolor: nam in rheumatiſmo magis eſt tenſivus, preſſorius, gravativus cum frigore junctus, ſine conſpicuo tumore ac rubore; in arthritide vero lancinatorius, divulſorius, pungitivus & quaſi rupturam minans cum inſigni tumore & rubore percipitur.

§. IV.

Sicuti omnis permoleſtæ ſenſationis cauſa eſt humor ſive copia ſive intemperie peccans, intra vaſa minima tunicarum & membranarum nervoſarum ſtagnans atque congeſtus, qui violentia quadam eas diſtendit, vellicat, divellit, arrodit: ita etiam eandem cauſam in rheumaticis & arthriticis affectionibus locum habere extra omne dubium eſſe videtur. *Horum cauſa proxima.*

§. V.

Attenta conſtat experientia, non modo ætate florentes, juniores, ſanguineæ, & ſanguineo-ſeroſæ complexionis, ſpongioſioris corporis habitus, ab improvide admiſſo frigore, vel vento Boreali impetuoſius in partem irruente; ſed etiam plethoricos ſive fœminas, ſive viros vegetæ alias naruræ, omiſſa conſueta venæ ſectione vel ſcarificatione, poſt prohibitam cum primis tranſpirationem, rheumaticos e. g. in cervice, ſcapulis, humero, dorſo, ſterno, thorace, dolores, vel levioris gradus arthritides experiri: cum natura debiles minus fibroſi & laxioris habitus, a parentibus arthriticis & podagricis geniti, & qui immoderato Veneris vel vini uſu, comeſſationibus, mentis fatigationibus & vehementioribus animi commotionibus, tono & robore valde imbecilles redditi fuere, vera profundiori & magis pertinaci arthritide imprimiſque podagra afficiantur atque excrucientur. *Dolores leviores, a tranſpiratione prohibita, vel omiſſa venæ ſectione. Pertinaciores, a diſpoſitione hæreditaria.*

§. VI.

Qui graviori præſertim inveterata arthritide laborant, ii, conquieſcente hac, quam facile in nephritidem calculoſam dilabuntur, & ceſſante hac, in arthritidem alternatim quaſi recidunt: inſuper quotidiana docemur experientia, arthriticos & maxime podagricos digeſtionis vitio plerumque laborare, & primas eorum vias ructibus, flatibus, ſpaſmis & illuvie vitio- *& cum nephritide alternant.*

vitio-

vitioſorum humorum, ſub alvo pigriori eſſe turgidas: quin imo obſervamus plurimos podagricos eſſe hæmorrhoidarios, ſive inſultus ac motus, quamvis inaniter & ſine bono ſucceſſu & exitu, hæmorrhoidales experiri, doloribus in oſſe ſacro pertinacius inſiſtentibus & quandoque venis circa ſedem tumeſcentibus.

§. VII.

Differunt dolores tam rheumatici quam arthritici, ratione cauſarum, &c.

Quemadmodum non una eademque humorum, qui dolores fovent atque ingenerant, indoles atque conditio eſt: ita etiam & ipſi dolores ratione gradus, genii, & ſymptomatum rheumatici & arthritici multum habent diſcriminis. Nam ubi ſanguis tantum copia peccat & nondum multis impuris particulis eſt inquinatus, mitius ſolent affligere dolores: id quod in rheumatiſmo ſimplici, & incipiente arthritide plethoricorum occurrit. Longe vero gravior horum dolorum ſpecies eſt, quando a ſeri impuri & excrementitii colluvie foventur & ſuſtentantur. Siquidem ego multoties obſervavi, uti in omnibus doloribus; ita etiam in iis, qui partes externas & nervoſas graviter afficiunt, rarius ſolum ſanguinem bene temperatum & purum peccare, ſed ſero excrementitio ut plurimum eſſe ſtipatum: ita tamen, ut vel nimis ſit tenuis & ſeroſus, exigua rubicunda conſiſtente portione refertus, vel ſero viſcido glutinoſo tenaci imbutus delinquat; ipſa etiam excrementitia & impura ſalia multum ratione acrimoniæ volatilis fixæ ſalſæ & tartareæ in cruore differunt, quæ diverſa hinc ſymptomata producunt: ut adeo pro diſſidente inter ſe harum cauſarum natura & indole, rheumatiſmus non male a medicis exercitatis in ſanguineum, in cacochymicum, ſcorbuticum, fixum & vagum, diſtingui poſſit.

§. VIII.

Hinc e vena miſſus ſanguis differt.

Ex quo fit, ut ſanguis in diverſi generis doloribus e vena emiſſus, & ratione coloris & conſiſtentiæ multum differat. Nam, quandoque in aquam calidam immiſſus multo tenaci muco ex fibris varie intertextis conſtante abundans conſpicitur; interdum ſerum, quod ſupernatat, mox inſtar glutinis vel corii concreſcit, non ſecus ac in peripneumonia graviter affectis evenit; alio tempore ſerum valde tenue eſt, & ſanguis coccinei coloris, quod fit ſæpiſſime in rheumatiſmo vel arthritide vaga, indicio non incerto, ſal ad alcalinam volatilem naturam vergens ei admixtum eſſe. CAROLUS PISO *in lib. de morb. ex colluv. ſeroſ. oriund. Sect. 3. cap. 3. pag. 433.* in doloribus externi habitus maſſam ſanguinis tanta ſeroſa colluvie ſcaturiſſe obſervavit, ut ſepoſito in pelvi vigeſima vix pars in fundo ſubſederit, quæ ſanguinis colorem & conſiſtentiam retinuit, reliquo liquore ſupernatante penitus aqueo, ſed obducto pellicula viſcida & alba. BALLONIUS quoque *libr. de rheumatiſmo*, aliquoties ſanguinem, quem magna copia e brachio detraxit, impurum & in putridum ſerum reſolutum vidit. Ego vero non ſemel ſed multoties annotavi, quod in principio horum dolorum ſanguis bonæ conſiſtentiæ, longiori progreſſu, vel quando malum altius radices egit, admodum ſeroſus, corruptus, & pellicula tenaci imbutus fuerit emiſſus. Nam ſanguis abundans primam quidem cauſam & originem hiſce doloribus præbet, ſed ſub longiori morbi decurſu, motu inteſtino calido per continuam agitationem in vitioſum ſerum convertitur: qua de cauſa ipſe modo laudatus CAROLUS PISO, eruditiſſimus ſcriptor omnes arthritidis & rheumatiſmi ſpecies inter morbos a colluvie ſeroſa ortos retulerit: id quod etiam urinæ copioſæ tenues, neque minus limoſæ & turbidæ, atque copioſi fœtidi ſudores, qui hiſce doloribus adjungi ſolent, commonſtrare videntur.

in quo ratio formalis quærenda.

§. IX.

§. IX.

Ratio generica, ex Hippocr.

Quæſtio nunc haud exigui in theoria medica momenti ſolvenda incidit: quomodo & qua ratione ſeri vitioſi a ſanguine, qui jugi per vaſa & tubulos motu circumvolvitur, ſeparatio, ſtagnatio & decubitus in partibus exterioribus nervoſis fieri poſſit. Utut vero veterum theoria, ſubſidiis phyſicis & anatomicis plane deſtituta in evolvendis morborum cauſis ac generatione imperfectiſſima ſit, nihilominus HIPPOCRATES *lib. de flatib.* ratiocinio mere phyſico mechanico harum fluxionum dolorificarum cauſas & modum generationis pulchre exponere anniſus eſt; ubi §. 13. 15. 16. meminit: ſanguinem ipſa natura calidum vi coactum, per anguſtam viam, celerrime, propter obſtacula & oppillationes, tranſire non poſſe, & hinc tenuiſſimum per venas excludere, atque id ipſum tenuiſſimum liquidum, cum coacervetur, per alios meatus fluere, & ubi tandem in loco conſtiterit, fluxiones & dolores in partibus fieri.

§. X.

Ex noſtra ſententia.

Nos vero, ut geneſin horum morborum ad paulo clariorem conceptum redigamus, primo cauſas occaſionales & antecedentes, deinceps modum, quo invadere hi dolores ſolent, ſpectare debemus. Jam autem per conſtantem & indubiam experientiam notiſſimum eſt, quod dolores artuum rheumatici incidant frequentiſſime in ea corpora, quæ præcedente intenſiori motu, labore & exercitatione aut balneo calido vel aere nimis fervido calefacta, inclementiori frigido cœlo, aut vento boreali ſubito expoſita fuerunt; ubi non ita multo poſt, cum prævia quadam horripilatione & laſſitudine, dolor gravativus preſſorius & contractorius, hinc inde in partibus v. g. in cervice, ſcapulis, humero, dorſo, lumbis, genubus vel in eo latere, quod vehementia borealis venti profundius penetravit, interdum etiam in univerſo corpore oboritur: qui eo gravius affligit, quo corpus majori ſanguinis copia turget. Ego inſuper plus vice ſimplici obſervavi, permultos a largiori ſanguinis per venam ſectam miſſionem, vel fœminas poſt ſanguinis menſtrui copioſioris profuſionem, vel poſt eandem ex abortu factam, quin etiam poſt nimias alvi a purgantibus acrioribus vel ſponte a natura inductas dejectiones, penetranti frigidæ boreali vel humido-frigidæ nocturnæ auræ, ubi corpora paulo diutius commiſerunt, in graves rheumaticas affectiones incidiſſe: idque non alia ex cauſa, quam quod frigoris in poros corporis penetrantis vehementia, tubuli minimi venoſi, arterioſi, lymphatici, ſanguinem revehentes, & ad ſubſtantiam partium pro nutritione adducentes, compreſſi, coarctati & occluſi fuerint: quo factum eſt, ut, cum ſeroſus latex vaſis ſuis amplius contineri & circulari non potuerit, inſtar fluvii ſeſe alveo efferentis, in ipſam partium ſubſtantiam modo hic modo illic magis exundaverit, ſive extra vaſa & circulum poſitus fuerit. Omnis vero humor extravaſatus, cum per ipſam moram a craſi blanda naturali deficiat & indolem plane alienam acquirat, partimque glutinoſus tenax, partim acris ſalſus evadat; fit, ut a tenſione, compreſſione, lancinatione, & vehementi ſtrictura partium fibroſarum & nervearum moleſtiſſimi & acerrimi dolores ſæpiſſime cum frigoris glaciati ſenſu oboriantur: ſed quandoque etiam accidit, ut ſerum extravaſatum, non ſecus ac albumen ovi fieri ſolet, in tenue & corruptum liquamen, quod amplius a calore fortiori non admittit coagulum, faceſſat, & ex uno loco præſertim ſuperiori ad inferiores per poroſam partium ſubſtantiam & habitum carnoſum tranſeat; nihil enim frequentius in praxi occurrit, quam quod rheumatiſmus locum ſuum mutet, & ex capite in cervicem, in ſcapulas, humeros ac pectus, præſertim in ętate minoribus tranſeat,

in adultioribus vero in dorſum, coxendicam regionem & femora deſcendat.

§. XI.

Rheumatiſmus & arthritis vernali & autumnali tempore affligunt.

Conſtanti inſuper experientia confirmatum habemus, rheumaticas æque ac arthriticas affectiones frequentiſſime circa vernum tempus & menſe Octobris, ſub inſignibus aeris & tempeſtatum ex calido in frigidum & ex frigido in calidum mutationibus, ventiſque repente ex contraria plaga ſe invicem excipientibus, corpora tam ſanguine quam ſero impuro plena impetere atque laceſſere, & quidem cum febriculoſa quadam commotione ſequentem in modum: Præcedit ſpontanea laſſitudo & gravitas artuum cum extremarum partium refrigeſcentia, horripilatione & quodam rigoris ſenſu; ſubſequitur anxius internus æſtus præſertim circa præcordia, concitatior & ſtrictior pulſus, inquietudo, ſitis, inappetentia, alvi obſtructio, quandoque ſpirandi anguſtia: dolor poſtea gravis acutus vel gravativus, tenſivus, has vel illas partes occupat, qui noctu exacerbatur, non ſecus ac in febribus catarrhalibus fieri aſſolet: & utut febrilis hæc commotio alios gravius, alios mitiori gradu affligat & facilius tranſeat, nihilominus dolor in affectis partibus adhuc relinquitur, eaſque laceſſendo diutius ſæpe perſeverat. Cum vero omnis febrilis commotio ejus ſit genii & indolis, ut partes exteriores & nervoſas ſpaſmo afficiat, & tenuiſſimas vaſorum radices & apices coarctando & comprimendo, ſanguinem & humores in vaſis majoribus & interioribus accumulet, atque in corde & arteriis celeriorem ſyſtolen efficiat; fieri aliter vix poteſt, quin cum magno impetu ſanguis in laterales arteriolarum ramos, qui ſanguinem coloris coccinei non vehunt, intruſus, tandem ſeroſam ſui extra vaſa portionem dimittat, & inde dolorum origo fit. Sed monendum hoc loco eſt, quod dolorificæ hæ partium ſenſilium ſpaſticæ ſtricturæ non tam a ſero tenui in eas irruente, quæ pars maxime difflatur, ſed potius a viſcidioribus ejus partibus, ſpiculiſque & aculeis ſalino-acribus relictis & intime earum poris ſe inſinuantibus proficiſcantur. Hinc etiam fit, ut non tam promte & facile, ob materiam vitioſam partibus altius impactam, hi affectus medicaminibus cedant.

Eorum proceſſus.

§. XII.

Cauſa proxima impediti circulus.

Ex dictis itaque luculenter conſtare poteſt, impeditum ſanguinis circulum & regreſſum per minima vaſa, proximam & evidentem cauſam ad generationem ejuſmodi rheumaticorum dolorum conſtituere: id quod clarius eluceſcere & demonſtrari poteſt exinde, quod, ut ego ipſe aliquoties obſervavi, a paulo ſtrictiori ligatura, poſt ſectam venam, ob inflictum paulo gravius vulnus in pedibus intra 24. horas relicta, dolor ipſos pedum & maxime pollicis articulos non ſecus ac in podagra fieri ſolet, per multos dies cum moleſtia durans invaſerit. Idem non ita pridem contingebat celebri medico, qui in ipſa ſura certas forte ob cauſas venam pertundendam curavit, ubi fortiori ligatura ob profundiorem venæ ſitum opus fuit; ſed factum exinde eſt, ut altero mane, atrox dolor cum tumore non modo ſuram, ſed ipſos quoque pedum articulos infeſtaverit, cujus per interna & externa remedia diſcuſſionem, ne deterius ſuccreſceret malum, magna cura & ſollicitudine moliri & procurare debuimus. Videmus etiam ex dictis propinqua admodum cognatione rheumatiſmum cum morbo articulari conjunctum eſſe, huncque ſæpius ita mentiri, ut a quibuſdam arthritidis univerſalis & vagæ nomine inſigniatur: nam & hæc quandoque repente in plures irruit articulos, & ſpinæ vertebras & juncturas oſſium gravibus excruciat doloribus. Neque ignotum in praxi eſt, quod rheumatiſmus fixus ac

Quod exemplo illuſtratur.

vagus

vagus in iis, qui ſæpius ac iterum eundem patiuntur, præſertim ſi aliunde debilitatem contraxerunt, in veram tandem arthritidem transformetur. Et quia hemicrania pleuritis & hepatitis ſpuria, de quibus ſupra actum, item odontalgia ſpecies rheumatiſmi ſunt, certum ac nihil dubii eſt, quin etiam earum generatio ſub iiſdem cauſis atque eodem modo procedat.

§. XIII.

Rheumatiſmus omnes invadit,

Ceterum illud crebra animadverſione compertum eſt, nulli ætati, nulli ſexui rheumatiſmum parcere: quos alioquin ab arthritide fere immunes HIPPOCRATES *Sect. 6. aphor. 29. & 30.* pronunciat. Maxime vero omnium videmus, eos, quibus in juventute hæmorrhagię narium frequentiores fuere, & dein ceſſarunt, rheumaticis eſſe obnoxios doloribus: quod itidem ab *Hippocrate lib. 2 prorhet.* notatum eſt, ubi nos docet, quod in his, quibus circa articulos tumores & dolores fiunt, viſcera plerumque magna ſubſint, quibus in pueritia & juventute ſanguis e naribus fluere deſierit: ac proinde interrogandum eſſe admonet, de ſanguinis eruptione, factane in juventute fuerit; item an pruriginoſæ, veluti ab urtica puncturæ vel in pectore vel in dorſo ſubſint, utpote quæ impuritatem ſeri abunde arguunt. Sed quod *Hippocrates* de hæmorrhagiis narium innuit, id intelligendum quoque eſſe arbitror de omnibus aliis ſanguinis ſalutaribus excretionibus. Nihil enim magis in praxi occurrit: quam quod fœminæ præſertim ſanguineæ complexionis, poſt quinquageſimum annum prorſus ceſſante ſanguinis fluxu, niſi tempeſtive venæ ſectionibus occurratur, vagis & gravibus hinc inde in partes irruentibus dolorum tormentis afficiantur. Neque amplius incognitum eſſe poteſt in arte exercitatis, hæmorrhoidalem fluxum conſuetum, ſi debito modo & tempore procedit, a doloribus & rheumaticis, & arthriticis viros immunes præſtare poſſe; quibus ſub ejuſdem fluxus defectu vel ſuppreſſione tandem obnoxii fiunt. Neque tamen mihi ignota ſunt exempla, ubi in debilitatis & cachecticis, præſente hoc fluxu nec dolores arthritici nec nephritici deſierint.

præſertim, hæmorrhagiis ceſſantibus.

§. XIV.

Qui ab his affectibus liberi?

Denique quod ad generationem horum dolorum pertinet, non prætermittendum eſſe arbitror, eos qui corpus valide movent & exercent, qui parcius vivunt, & aquam potant, liberos plane ab ejuſmodi afflictionibus permanere: cum contra qui vitam agunt otioſam, vinis & ſpirituoſis potibus & comeſſationibus nimis delectantur, ac Veneri intempeſtive, & nondum matura ætate nimium dediti ſunt, gravioribus rheumaticis & arthriticis doloribus crebrius exerceantur.

qui iis obnoxii?

§. XV.

Cauſa ad eos diſponentes.

Neque hoc loco omittendum eſt, quod ab aliis præcedentibus & diu inhærentibus morbis febribus maxime intermittentibus, præſertim ſi male tractatæ fuerint, inſignis ad hos affectus diſpoſitio arceſſatur. Ita BALLONIUS *lib. de rheumatiſm.* plurimos vidit, qui, quartana chronica laborante, ſub finem morbi, in graves artuum imo totius corporis dolores inciderunt. Novimus etiam doloribus ventris & colicis diu affligentibus artuum dolores vagos certis periodis infeſtantes ſatis acerbos ſucceſſiſſe.

§. XVI.

Rheumatiſmus ſcorbuticus.

Datur etiam rheumatiſmus ſcorbuticus, in quo univerſa lymphæ & ſeri maſſa impuris excrementitiis ſalino-ſulphureis acribus particulis, quæ ſubinde per exanthemata maculas & purpuram ſeſe manifeſtant, infecta eſt, atque ex prava dura ſalſa diæta, vita otioſa & ſedentaria, familiaris aeris gravidi & vappidi uſura, diuturnaque triſtitia, originem ſuam ducit, & exinde incolis regionum maritimarum ſolennis & frequentiſſimus eſſe ſolet.

§. XVII.

§. XVII.

Venereus. Gravior vero eſt rheumatiſmus Venereus, qui horrendis dolorum tormentis, noctu præſertim intenſioribus, certis nervoſis partibus pertinaciter inhæreſcens, eos qui ex impuro coitu, virulento & putrido miaſmate univerſam lymphæ & ſanguinis maſſam contaminarunt, miſere excruciat. Quæ omnes commemoratæ huc uſque cauſæ eo collineare videntur, ut ſerum ſanguinis adaugeant, intemperatum ac impurum reddant, robur ac vires partibus ſolidis ſubtrahant, excretiones ſalutares imminuendo, ut poſtea ejuſmodi ſeri ſtagnationes, fluxiones ac acerbæ & dolorificæ paſſiones inde reſultent.

§. XVIII.

Solvuntur hi morbi per ſudorem, &c. Atqui ex hiſce jam clarius patet ratio, quare hi affectus ſalutariter copioſis urinis & ſponte ſudoribus obortis, nec non hæmorrhagicis excretionibus ſolvantur, vel cur a variis cutis effloreſcentiis multum levaminis ægrotantes accipiant; quorſum pertinet aphoriſmus *Hippocratis* 74. *Sect.* 4. *quibus ſpes eſt ad articulos futurum abſceſſum, eos liberat urina multa, craſſa & alba prodiens, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam exire incipit. Si vero ſanguis e naribus profluxerit, brevis admodum fit ſolutio.* Per laborioſas vero febres nonnulli rectius rheumaticas intelligunt, quæ cum ſenſu doloris & laſſitudinis in toto corpore accidunt. Annotatum quoque a nobis ſæpius eſt artuum dolores, ulceribus ſponte ſubortis in pedibus conquieviſſe, qui, poſtquam arte conſolidata fuerunt, mox reſuſcitati ſunt. Novimus pariter, immanes artuum dolores, oborta pſora vel ſcabie lepræ albæ naturam habente, penitus ſublatos. Nam ſicut metaſtaſis materiæ vitioſæ a partibus interioribus ad exteriores ſaluberrima eſt, ita contra, quæ ab externis ad interiora & ipſa viſcera vergit, eſt pernicioſiſſima.

§. XIX.

Affectus rheumatici, & incipientes podagrici quam diu in externis partibus verſantur, neque perverſa tractatione humor vitioſus introrſum ad nobiliores partes repellitur, omni vacant periculo, nec facile hominem e medio tollunt. *Atque, ſi vite tractantur, periculo vacant.* Quemadmodum vero in primis annis, atque in adoleſcentia ejuſmodi moleſtæ ac catarrhoſæ fluxiones in capite, & rheumaticæ in partibus muſculoſis cum crebrioribus narium hæmorrhagiis inſignem naturæ imbecillitatem ſive tonum & robur ſolidorum dejectum deſignant: ita plures chronicas in juvenili & virili ætate, ratione cauſſæ & genii cum hiſce affectibus correſpondentes ægritudines præſagiunt, præſertim quando ex parentibus morboſis & hypochondriacis prognati fuerunt.

CURATIO.

§. I.

Indicationes therapeuticæ. Ex hiſce omnibus, quæ jam in medium a nobis prolata fuere, ſatis abundeque intelligi poſſe arbitror, totum curationis caput & methodum medendi rationalem in eo conſiſtere, ut probe & penſiculate individui laborantis naturam, differentes cauſas, num incipiens ſit, & a ſanguinis copia & nimia mole, num a colluvie impuri ſeri provenerit, & jam malum radices egerit? conſideremus, & ſecundum has circumſtantias & differentias indicationes therapeuticas primum formemus, apta dein & convenientia remedia in uſum proponamus.

§. II.

Venæ ſectio ſtatim in principio celebranda. Quandocunque igitur corpus evidenter eſt plethoricum, & rheumatiſmus univerſalis omnes propemodum corporis artus cum febriculoſa quadam motione graviter impetit atque infeſtat, adeoque ſecundum veterum ſcholas ſanguineus eſt, omnino in venæ ſectione, & quidem ſtatim in prin-

principio adminiſtrata, celerrimum & præſentiſſimum eſt reponendum præſidium. Id quod jam olim medicorum peritiores agnoverunt: qua de re inſignis locus extat apud ALEXAN. TRALLIANUM qui *lib.* 11. ita ſcribit: *ſi humorem, qui in articulos confluxerit, ſanguineum eſſe ſuſpicemur, ubi quidem nihil prohibet, vacuationem quæ per venæ ſectionem adhibetur tentato: hac enim ratione multos novi aut in totum morbo liberatos, aut raro fluxionibus correptos; eo, quod non neglexerint, ſed veris ſtatim initio ſanguinem ſibi detrahi curarint, non ſolum vacuandi, ſed etiam præſervationis cauſa id facientes*. Id quod etiam nos confirmamus: nam plures novimus, ſanguine ac ſuccis plenos, qui a cauſa externa tranſpirationem univerſalem ſufflaminante in immanes totius corporis dolores cum ſtupore & immobilitate partium repente conjecti, unice fere matura ſanguinis miſſione eaque intrepide & tuto, urgente neceſſitate, circa quartum diem repetita prorſus convaluerunt. Novimus etiam homines ſanguineo-cholericæ vel melancholicæ conſtitutionis, conſiſtentis ætatis, in dolores chiragricos & podagricos mitioris naturæ prolapſos, venæ ſectione circa æquinoctia, vel interdum etiam circa ſolſtitium æſtivum admiſſa, ab iiſdem & præſervatos & immunes redditos fuiſſe.

§. III.

Hinc in Gallia etiam valde æſtimatur.

Et quia rheumatiſmus ſanguineus in nulla regione familiarior ac in Gallia eſt, ob ſanguineam incolarum complexionem & victum copioſum ſanguinem ingenerantem; non mirum eſt, præſtantiſſimos Galliæ medicos, qui primum & optime de rheumatiſmo quicquam ſolidi & effato dignum literis prodiderunt, hoc remedii genus maximopere æſtimare ac collaudare. Ita BALLONIUS *lib. de rheumatiſm.* inquit: *laudamus impendio phlebotomiam in hoc morbo, quam ſalutare remedium eſſe teſtamur*. Pariter ac CAROL. PISO *l.c.* plurimum momenti tam in curatione, quam in præſervatione rheumatiſmi, in repetita ſanguinis miſſione ſitum eſſe affirmat; multaque notatu perquam digna in eam rem exempla ſubjungit. RIVERIUS *Cent.* 3. *obſ.* 42. & *Cent.* 4. *obſ.* 42. ſeptem vicibus in juvene, atque in alio totidem inſtituta venæ ſectione, adhibitis paucis aliis remediis, contumacem rheumatiſmum feliciter abactum obſervavit. Maxime omnium vero ſpectandus LEONH. BOTALLUS primus ille venæ ſectionis in Gallia auctor, qui *libr. de curat. per ſanguin. miſſion. c.* 12. pluribus & rationibus & exemplis confirmat, quantum utilitatis & levaminis præſentiſſimi in doloribus rheumaticis etiam repetita venæ ſectio attulerit. Ex Anglis SIDENHAMUS *in Oper. p.* 170. curationem non aliunde ac a phlebotomia petendam eſſe aſſeverat, eamque aliquot dierum ſpatio repetendam. Lectu quoque digniſſima eſt obſervatio, quæ in M. N. C. *Dec.* 2. *ann.* 9. *obſ.* 120. *p.* 290. extat, de rheumatiſmo univerſali, ſola venæ ſectione reiterata feliciſſime & brevi tempore curata. Multo vero magis hoc auxilii genere opus erit tam ad ſanandum, quam ad avertendum hoc malum in fœminis menſium defectu vel plenaria emanſione laborantibus, vel in viris quando conſueta hæmorrhoidum fluxio fuerit ſuppreſſa.

§. IV.

Pulveres dein diaphoretici cum aquis diapnoicis propinandi.

Præter ſanguinis miſſionem in affectione rheumatica & arthritica calida incipiente & cum febrili æſtuatione juncta, temperatiora diaphoretica cum nitroſis moderate mixta, mediocri ſed ſæpius repetita & continuata per tempus doſi oblata, ad æſtum, fervorem & orgaſmum ſanguinis temperandum, atque etiam ad humoris vitioſi lenem & ſucceſſivam diſcuſſionem æqualiter per univerſum corpus promovendam, præſentiſſimum levamen conferre & ratione & experien-

rientia ſuffulti aſſeveramus: quo in genere ceteris omnibus palmam præripiunt, pulveres ex lapidibus cancrorum, unicornu foſſili, cornu cervi ſine igne vel uſto, antimonio diaphoretico vel ejus ceruſſa, ſuccino, conchis præparatis, cinnabari, adjecta ſufficiente quantitate nitri purificati vel melius artificialis confecti, qui cum aquis diapnoicis, & leni anodyna virtute conſpicuis, ut ſunt aquæ florum ſambuci, acaciæ, ulmariæ, tiliæ, ceraſorum nigrorum, cardui benedicti, mariæ, ſcabioſæ, propinandi ſunt: neque inutile, ſed valde commodum erit, ad febriles volaticos æſtus melius compeſcendos, ſucci citri quippiam, vel ad gratiam ſyrupum acetoſitatis citri in convenienti quantitate adjicere & hęc ſingula in mixturam redigere. Pro potu ordinario ſerum lactis cum ſucco citri vel cremore tartari acidulatum, aut tamarindinatum, vel aquam decoctam cum raſura cornu cervi, radice ſcorzoneræ, cichorei, glycyrrhizæ, graminis, ſemine fœniculi, commendamus.

§. V.

Quando cum venæ ſectione caute mercandum?

Quandocunque vero rheumaticæ ejuſmodi afflictiones non tam ſanguinis puri & conſiſtentis copiam, ſed ſeroſi impuri plenitudinem & colluviē, in corporibus præſertim debilioribus ſeroſæ & phlegmaticæ conſtitutionis pro cauſa agnoſcunt, tunc omnino cautiſſime, præſertim in ipſa curatione cum ſanguinis miſſionibus agendum eſt. Recte hinc GALENUS *lib.6.aph.* 47. ſcribit: *illis, qui plenitudinis paſſionibus ſubjiciuntur, per venæ ſectionem ſuccurrendum eſſe, qui vero corruptos ſuccos in corpore fovent purgationem exhibendam*, ſeque hac ratione non modo plurimos ſervaſſe ſanos, qui longo ante tempore ſingulis annis morbis caperentur, ſed & podagram & morbum articularem adhuc incipientem ex tali evacuatione multis jam annis fieri prohibuiſſe. Qui vero jam ſæpius cum hiſce fluxionibus conflictati ſunt, plus noxæ quam auxilii ex ſanguinis detractione ſunt conſecuti, prǫſertim, ſi corpore ſint imbecillo & frigido ac in ætate ſenili conſtituti.

§. VI.

Cura pro differentia cauſarum inſtituenda.

Ex quibus jam liquido conſtare poteſt, quod veterum medicorum peritiores, differentiam dolorum maxime arthriticorum ſecundum cauſas in curando probe obſervandam eſſe animadverterint. Nam alia ratio eſt curandi rheumatiſmum vel etiam arthritidem incipientem eumque univerſalem in corpore plethorico, qui a ſanguinis præternaturali redundantia ob tranſpirationem interceptam proficiſcitur; alia medendi ratio eſt, ubi atrox dolor certæ tantummodo parti pertinaciter inhæreſcit, cum ingenti frigoris ſenſu ſtipatus & a vehementia hujus imprudenter admiſſi in corporibus ſeroſioribus excitatus: alia medendi via ineunda, quando ſtatus plethoricus longiori ſub morbi decurſu vel improvida medicatione in ſtatum cachecticum vel cacochymicum degeneravit, & parum ſanguinis boni & conſiſtentis, permultum vero liquaminis ſeroſi & excrementitii in vaſis continetur: quibus in caſibus ea, quam maxime remediorum genera indicantur, quæ ſeri vitioſi illuviem blande ſed ſufficienter tamen per congrua emunctoria, per alvum videlicet, per ſubcutaneum cribrum & per urinas evehunt.

§. VII.

(1) Bilioſæ ſordes per blā-da laxantia educendæ.

Quod ad uſum evacuantium attinet, nullo modo hic vi agendum, ſed paulatim & ſucceſſive bilioſæ & viſcidæ ſeroſæ ſordes per mitiora & temperatiora medicamina educendæ. Cui ſcopo obtinendo, ex noſtra quidem experientia, egregie ſatisfaciunt, infuſa ex aqua dimidia vini parte remixta, cum radice cichorii, pimpinellæ, polypodii, rhabarbaro, foliis ſennæ ſine ſtipitibus, herba cardui benedicti, ſummitatibus centaurii minoris, agarico, corticibus aurantiorum, citri, cortice ligni ſaſſafras, paſſulis minoribus & tartaro tartariſato leniter decoquenda. Utile quo-

quoque eſt rhabarbarum manſum ad ſcrupulos duos vel drachmam cum uvis pinguibus vel Corinthiacis: nam noſtra certe experientia rhabarbarum in ſubſtantia ſumtum abundantius multo & duplo plus quam ſi in decocto & infuſo detur, educit, quippe ſimul tonum inteſtinorum & viſcerum inſigniter roborat. Bis autem minimum vel ter in hebdomade ejuſmodi evacuans exhibere convenit, ut ſordes ex primis viis a prava digeſtione relictæ evocentur, quæ alias ad morbum fovendum & ſuſtinendum, ejuſque vim augendam permultum conferunt. Atqui hujus generis alterantibus & evacuantibus, in doloribus periodice, ſive certis horis irruere atque infeſtare ſolitis, nunquam carere nos poſſe multoties edoctus ſum.

§. VIII.

(1) Vitioſum ſerum per mitiora diaphoretica evocandum.

Primis viis ſic probe evacuatis, vitioſi ſeri molem, per decocta liberiorem tranſpirationem quæ expediunt & leniter ſudorem movent, educere & utiliſſimum & neceſſarium eſt: qualia ex radicibus & lignis, ut radice chinæ, ſarſaparillæ, cichorei, glycyrrhizæ, ſcorzoneræ, ligno & cortice ſaſſafras, ligno ſantali citrino, guajaci, ficubus & paſſulis minoribus parari poſſunt. Si malum quodammodo radices egerit & inveteraverit, antimonium crudum cum dupla portione pulveris bezoardici & diaphoretici ſupra deſcripti, convenienti doſi & tempore exhibitum opem non ſpernendam præſtitiſſe a me pluries obſervatum eſt. Ceterum liquor, qui diuretica diaphoretica & ſimul tonica efficacia inſigniter ſeſe commendat, ex tinctura tartari, antimonii acris, cum liquore anodyno minerali & ſpiritu tartari decenti proportione permixto componendus, accommodatiſſimum remedium eſt, & præſentiſſimo cum fructu uſurpatur.

§. IX.

Rheumatiſmus corpus

Quandocunque rheumatiſmus ſive fixus ſive vagus ſcorbutico corpori inſidet, & evidentibus ſe ſignis ac ſymptomatibus prodit, curationi paulo longius inſiſtendum erit. Neque enim tam promte & facile tota lymphæ & ſeri maſſa intemperata, corrupta & ſalinis excrementitiis partibus deturpata, in nativam & priſtinam dulcedinē & conſiſtentiam reduci poterit. Conveniunt tunc maxime diluentia demulcentia, paulo majori copia & longiori tempore exhibita: inter quæ, ſerum lactis dulce mannatum, vel acidulum tamarindinatum, aut purum cum ſuccis herbarum antiſcorbuticarum permixtum, item aquæ minerales temperatiores: *Selteranæ*, *Wildungenſes*, *Tœnnſteinenſes*, vel in robuſtioribus, *Pyrmontanæ*, *Egranæ* cum dimidia lactis aſinini vel vaccini parte maritatæ, & ſub convenienti diætetico regimine uſurpatæ, omne fere curationis exoptatæ punctum complent.

Scorbuticum infeſtans, diluentibus & demulcentibus abigendus.

§. X.

Si ex lue Gallica provenerit, decocta lign. c. antim. cr. vel mercur. dulc. proſunt.

Si rheumatiſmus ex luis venereæ reliquiis in ſanguinis maſſa contentis, ut non raro evenit, originem ſuam ducit, duriori cuneo opus eſt, utpote, niſi decocta lignorum ſudorifera, per antimonii crudi vel etiam mercurii dulcis additionem armata & nobilitata, prudentem in uſum vocentur, raro ſperatus & ſalutaris effectus obtinetur.

§. XI.

Topicorū uſus ſit cautus.

Quod attinet ad ipſa topica, quæ ad humoris certam partem obſidentis placidam & ſucceſſivam diſcuſſionem quidpiam conferre valent, magna etiam cautione in iis eligendis & exhibendis opus eſt, ne plus detrimenti quam emolumenti afferant. Si rheumatiſmus eſt ſanguineus, præſtat penitus ab iis abſtinere, & tantum moderato & æquali lecti & tegumentorum calore partes dolore affectæ fovendæ ſunt: ſiquidem tali modo longe felicius blanda materiæ quæ in vitio eſt difflatio & exhalatio promovetur, ac ſi variis externis eam adjuvare velimus. Si vero ſpiſſus, immobilis & fri-

Quando omittendus?

Quando admittendus?

frigidus humor paulo altius & pertinacius, cum frigoris ſenſu ac ſtrictura pororum, partibus inſidet; tunc omnino frictiones cum pannis aſperis & calidis inſtitutæ, e ſedibus ſuis fixis humorem tenacem potentiſſime evocant. Poſt frictiones cucurbitulæ cum vel ſine ſcarificatione applicandæ; ubi tamen animadverti illud debet, quod cucurbitæ cum ſcarificatione dolentibus ejuſmodi partibus appoſitę, cum profundiori etiam vulnuſculorum inflictione, parum admodum ſanguinis eliciant: luculento ſatis documento, vaſorum ſanguineorum ramulos a ſpaſtica ſtrictura ita coarctatos & compreſſos eſſe, ut ſanguinis circularem motum reſpuant; atque adeo non tam a ſanguine nimium ibi congeſto, quam ab humore viſcido & acri ſtagnante, hos dolorum faces accendi veri ſit ſimillimum.

§. XII.

Quando optime proſit?

Ubi igitur altius inſidet humor, & immanes artubus dolores inducit, tunc omnino externis pręſidiis ex toto carere vix poſſumus. Licet vero plura hunc in finem magnis ab auctoribus hinc inde celebrari ſoleant laudibus: ego tamen in nullo majorem juvandi efficaciam deprehendi ac in noſtræ inventionis nervino linimento, ſequenti modo conficiendo: rec. aquæ Anhaltinæ uncias duas, balſami Peruviani drachmas duas, theriacæ veteris drachmam. Infunde & per digeſtionem extrahe: colaturæ adde eſſentiæ croci, caſtorei, nuciſtæ ana drachmas duas, camphoræ drachmam. M. f. linimentum, quo dolentes artus ſæpius inungi debent. Si vero a diutius partem affligente dolore rigiditas, immobilitas cum ſtupore remanet, quæ affectio pareſis nomine venit, linimentum quod habet axungiam humanam, cujus duæ unciæ cum balſami Peruviani & olei caryophyllorum drachmis duabus permiſceantur, mirabilem plane præſtitiſſe efficaciam, per crebriorem uſum a nobis animadverſum eſt.

§. XIII.

Balnea in declinatione morbi conferunt.

Balneorum quoque tam naturalium quam artificialium caute adminiſtratorum uſus eſt inſigniſſimus. At vero neutiquam in principio aut in ſtatu morbi, ſed in declinatione potius, tum ad reliquias morbi ex intimis ſedis ſuæ penetralibus moderato ſudore eliciendas, tum ad membra per ſpaſticas dolorificas tractiones & agitationes imbecillia reddita roboranda & rigida emollienda, uſurpari debent. Inter alia vero balneum ex fonte *Lauchſtadienſi* in Miſnia, qui tenerrimum Martis crocum alit, atque natura admodum ſubtilis ac levis eſt, paratum, innumeris exemplis hoc fine & ſcopo adhibitum, opem deſideratiſſimam tuliſſe ego religioſe poſſum aſſeverare: qua de re diſſertationem noſtram de hoc fonte germanico & latino idiomate conſcriptam ad legendum atque conferendum commendo.

Cautiones & obſervationes clinicæ.

§. I.

Circa venæ ſectionem cautelæ.

Quantumvis ſanguinis miſſio etiam paulo largior, in externarum partium doloribus, qui a ſanguinis ſpiſſioris abundantia & ſalutaribus excretionibus impeditis proficiſcuntur, maxime quando in principio adminiſtratur, divinum plane ſit remedium: ſed tamen, ſi dolor diutius perſeverans, digeſtionem atque laudabilem chylificationem ipſaſque vires deſtruxerit, ut ſeroſa magis quam ſanguinea plenitudo corpori ſit infenſa, ipſumque corpus annis jam confectum fuerit, provide certe cum ea mercandum eſt. Idem tenendum eſt, quando ipſo in paroxyſmo cum febrili commotione affligente, metaſtaſes materiæ vitioſæ ad externos artus natura molitur; quo tempore, non aliter ac in eryſipelate, negotium naturæ ſalutare turbare & ſubvertere minime convenit.

§. II.

Præſervative celebranda. Non ſemel ego ſed aliquoties obſervavi, venæ ſectionem rite ante æquinoctia inſtitutam corpora ſtrictioris habitus, ſanguineo-melancholici & ſanguineo-cholerici temperamenti a catharralibus defluxionibus, item rheumaticis & arthriticis paſſionibus, quibus crebro obnoxia fuerunt, egregie præſervaſſe, adeo, ut ad avertendos hoſce affectus, præſertim ſi ſufficiens corporis motio ac labor, abſtinentia a potibus ſpirituoſis, a diæta lauta & carnea, acceſſerit, non facile excellentius detur remedium.

§. III.

Cura lactea quando noceat? Diæta & cura lactea, utut in doloribus artuum vagis & ubi acrimonia ſubtilis & biliosa peccat, ſuo quidem uſu & fructu non deſtituatur: nihilominus tamen, ubi vaſorum, vel a ſanguine conſiſtente, vel a nimis ſeroſo adeſt plenitudo, & ventriculus cum inteſtinorum tractu atonia laborant, ne inde viſcerum infarctus emergat & ad cachexiam via pandatur, abſtinere ab ea cautius erit.

§. IV.

Si a ſuppreſſis hæmorrhoidibus, hæ promovendæ. Quando ſufflaminatus hæmorrhoidum fluxus ejuſmodi dolorum cauſam præbet, conſultiſſimum eſt opportune eum procurare. Cavendum tunc, ne venæ ſectio in partibus ſuperioribus inſtituatur, quam in pedibus celebrare expedit. Poſtea vero, quæ moderate hunc fluxum movere & ciere valent, ad quorum claſſem referendæ pilulæ *Avicennæ*, *Becherianæ*, noſtræ & his ſimiles, interpoſitis pulveribus temperantibus & nitroſis, qui æſtum internum ad ſupprimendum fluxum multum conferentem infringunt, ſubjungenda ſunt; quæ ſi non proficiunt, & tormina ac vomitiones dolorum externorum comites evadunt, ad applicationem hirudinum, mirabilis nonnunquam efficaciæ remedium, omnino confugiendum erit.

§. V.

Calidiora & ſpirituoſa fugienda. Caveant ſibi porro ſtudioſiſſime omnes, qui catharroſis rheumaticis & arthriticis paſſionibus tentari & affligi ſolent, & quorum natura ad motiones ſpaſticas, pariter ac ſanguinis & humorum congeſtiones parata & diſpoſita eſt, ab omnibus fortioribus, calidioribus, diureticis, ſudoriferis, acrioribusque purgantibus, nec non ab omnibus ſpirituoſis balſamicis ſic dictis, quæ ſanguinem in orgaſmum concitant, medicamentis, item a potibus ſpirituoſis & generoſis, poſt quorum uſum urina valde tincta & rubra apparet: caveant quoque ſibi, quantum fieri poteſt, a potu cereviſiæ, niſi ea ſit medicinalis, qualis eſt quæ non caput gravat, bene per urinam ſecedit & digeſtionem adjuvat: ſed pro potu vel puram aquam fontanam vel mineralem temperatam, aut decoctum gratum nullum pariens faſtidium ſibi eligant. Idque eo majori ſedulitate iis obſervandum commendamus, qui purpuram ſcorbuticam noſtri ævi quaſi endemium & familiariſſimum morbum, vitalibus ſuccis immixtam & immerſam fovent atque recondunt.

§. VI.

Quando activiora chymica uſurpanda? Quando dolor & atrox & pertinax inferiores corporis partes ut oſſa iſchii & coccygis diutius obſidet, & individua ægrotantia paulo ſunt robuſtioris ac firmioris texturæ, medicamina potentioris efficaciæ & virtutis chymica, ut mercurius dulcis, præcipitatus ſolaris bene præparatus, regulus antimonii medicinalis, quæ etiam decoctis ſudoriferis addi poſſunt, ad craſſum & lentum tartareum & vellicantem humorem e ſedibus ſuis intimis dimovendum, auxilium utique pollicentur ſpectatiſſimum.

§. VII.

Quando anodyna? Quando dolores immaniter urgent, quod in ſenſibilioribus fieri ſolet, ita ut vires, appetentiam, omnemque ſomnum adimant, &

ne-

neque ſanguinis detractiones, neque nitroſa & temperantia, neque liquor noſter anodynus iis mitigandis ſufficiant, non inconſultum eſt, a lenioribus, videlicet emulſione ſeminis papaveris albi & ejus ſyrupo, ad fortiora paulo anodyna tranſire, atque ad maſſam pilular. *Wildeganſii*, vel pilulas *Starckii* aut de ſtyrace, imo ad unum vel alterum laudani opiati granum, addendo croci extracti pauxillum confugere: cum alias opiata non temere in ejuſmodi affectibus uſurpanda ſint, utpote quæ, ut crebrius obſervatum, tam contumaces ejuſmodi affectus reddunt, ut poſtea omnia alia remedia etiam efficaciſſima ſpernant, efferatiuſque inhærendo & medicis & ægrotantibus plurimum negotii faceſſant.

§. VIII.

Veſicatoria & cucurbitæ quando uſurpandæ?

In rheumatiſmo ſcapularum incipiente, nihil eſt præſtantius veſicatorio intra ſcapulas poſito. Si vero in plethoricis accidit, quod ſæpius obſervavi in fœminis poſt ceſſantem circa annum quinquageſimum menſium fluxum, cucurbitulæ cum ſcarificatione partibus inferioribus ſingulis menſibus appoſitæ, juvamentum attulerunt inſigniſſimum.

§. IX.

Animus ab omnibus affectibus liber ſit.

Quemadmodum illa corpora, quæ ad anomalas ſolidorum & fluidorum motiones, & ad horum tranſlationes ſive congeſtiones a natura diſpoſita ſunt, & vulgo ſenſibilioris indolis vocantur, mobiliſſimi ſunt animi, & ab ejus affectibus, qui præcipuam hiſce morbis cauſam ac fundamentum ſubminiſtrant, faciliime offenduntur: ita ſervata animi quies & tranquillitas, ſufficiens etiam corporis motus, & abſtinentia ab iis rebus, quæ multis modis animum turbare atque diſponere ad affectus poſſunt, in iis morbis commendatiſſima eſſe debet.

ENARRATIONES MORBORUM.

CASUS I.

Affectio rheumatica calculoſa in fœmina plethorica.

Fœmina quinquaginta & aliquot annorum, poſt plenariam menſium ceſſationem, ante biennium per uterum æque ac per alvum enormes quandoque ſanguinis experta eſt profuſiones: quibus medicus ſatis opportune venarum ſectione & medicamentis orgaſmum ſanguinis temperantibus antiſpaſmodicis leniterque diaphoreticis ſubvenit, infuſum inſuper ex millefolii comis, quæ herba maxime ſanguinis nimiis effuſionibus compeſcendis dicata, ſubjungens. Quibus adhibitis, ſatis diu hæmorrhagiæ tam uterinæ quam alvinæ diſparuerunt: procedente vero tempore dolores valde gravativos circa regionem lumbarem & pungentes tractorios circa oſſa coxendicis ægra experiebatur. Ad hos mitigandos, licet præter venæ inciſionem & leniter laxantia, temperata diaphoretica & nitroſa uſurpata fuerint, nullum tamen levamentum attulerunt; ſed perſtiterunt dolores, fixum quaſi locum occupaſſent. Poſtea mox ad ſcapula & pectus, mox ad genua, relicta priori lumbari & oſſis iſchii ſede vagabantur; quam tamen exſpirante ſuperiorum partium cruciatu denuo repetebant. Calculorum quoque interdum excretiones cum urina non ſine moleſtia ſucceſſerunt, calculoſis & rheumaticis doloribus crebrius alternantibus: qui tamen acerbiores ſemper ab animi affectibus & tempeſtatum varietate redditi, ægram ita excruciarunt, ut cum viribus penitus omnibus caro quoque conſumeretur, præſertim quum jam per annum & ultra cum hiſce malis conflictari debuerit. Notabile vero quam maxime id fuit, quod, quum ægra ad conſtantem & graviorem dolorem, qui lumbarem & iſchiadicam regio-

nem indeſinenter infeſtabat, aliquo modo leniendum, ſitum dorſi curvum ſibi ſelegiſſet, inferiorum dorſi vertebrarum ligamenta adeo fuerint relaxata, ut e ſitu ſuo quodammodo protruſæ prominuerint, & ſine dolore erecta incedere vix potuerit. Interea ad dolores tam rheumaticos quam nephriticos ſedandos, & ſanguinis miſſiones & anodyna cum diaphoreticis mixta, & antinephritica temperatoria, aſt ſingula irrito plane effectu, præſcripta fuerunt. Petiit ergo a me ſalutare quoddam, adverſus pertinacem hunc duplicatum affectum, conſilium.

Reſolutio cum Conſilio.

Ex hac morbi deſcripti hiſtoria, plura notatu digna ad uſum tam pathologicum, quam therapeuticum accommodanda elici poſſunt. Primo quidem, quod menſium totalem ſuppreſſionem, quæ ordinario circa quinquageſimum annum contingit, in fœminis plethoricis vitæ ſedentariæ addictis, & quæ ſenſibilioris animi atque tenerioris etiam corporis ſunt texturæ, graves ſæpius hæmorrhagiæ per uterum vel etiam per venas hæmorrhoidales ſequantur: ubi ſumma cura atque cautione in applicatione remediorum opus eſt, ne forte adhibitis fortioribus ſtypticis & opiatis plane ſiſtantur, neque etiam modum excedant, & ſic corpus valde debilitantes aliis ex debilitate oriundis morbis anſam porrigant. Secundo, in noſtra ægrotante, effuſiones ſanguinis per hæmorrhoides, quæ haud infeliciter ſæpius menſibus deficientibus ſuccedunt, humorum ſtagnationes in aliis locis & quidem maxime circa regionem lumbarem & iſchiadicam, cum per vicinas alvi venas vitiatus fuerit exitus, exceperunt. Ab ejuſmodi vero ſanguinis & humorum ſtagnatione circa majora vaſa, & progreſſu in circulum eunte impedito, ſeri fit ſeceſſio, quod tartareis ſalibus & rudioribus terreis particulis onuſtum in tubuloſa renum ſubſtantia facile concreſcit in calculum, atque etiam ad ligamenta tendinoſa & glanduloſa, quæ oſſa coxendicis cingunt atque ligant, delatum, graves atque diuturnos cum impotentia motus efficit dolores. Eadem quoque ſeri a ſanguine in inferiori corporis regione ſtagnante copioſior ſeceſſio, luxationis vertebrarum lumbarium omni procul dubio fuit cauſa; ad quam plurimum utique ſitus incurvatus, qui doloribus in hiſce partibus leniendis quodammodo inſervit, contulit: laxatis enim a ſeri exundantia ligamentis, facilis eſt oſſium e ſede ſua protruſio. Tertio attendi etiam in noſtro caſu meretur, converſio motuum ſanguinis & dolorum e regione lumbari & iſchiadica ad partes ſuperiores ſcapulam, pectus, manus, quandoque etiam genua, quæ ut plurimum aeris & cœli intemperiem & variationem vel gravem animi affectum iram præſertim & terrorem pro cauſa agnoſcit: quorum utique ea eſt natura, ut partibus præcipue membranaceis firmiter conſtrictis motum humorum invertant, & ad alia loca transponant. Methodum autem huic malo medendi quod attinet, eam ita inſtruendam eſſe arbitrati ſumus. Primo omnium ſanguinis miſſionem inſtituendam curavimus: quippe hæc dolores ſemper leviores efficit, ac priora mala ex ſanguinis congeſtione in affectibus ſpaſmodicis ad nobiliores partes prodeuntia impedit. Dein infuſum Theiforme ex chamomillę vulgaris floribus, ſummitatibus millefolii & ſemine fœniculi compoſitum, ſomno peracto ſatis larga copia mane in lecto hauriendum præſcripſi: cujus utique virtus in omnibus affectibus chronicis & ſpaſticis, non ſatis deprædicanda, eo quod humoribus fluxilitatem fœnerando, & acrimoniam hoſtilem, quæ ſpaſmorum genitrix eſt, temperando, liberiorem ſanguinis curſum, & ab eo dependentes utiliſſimas

ſordium excretiones egregie promovet. Tum pro potu ordinario, ob eandem fere efficaciam, decoctum ex radice ſcorzoneræ, chinæ, ſarſaparillæ & raſura ligni ſaſſafras, atque abſtinentiam ab omni cereviſia vel aliorum potulentorum genere, quæ ſanis & integris quidem corporibus non adeo facile nocent, aſt valetudinariis & imbecillis nunquam proficua obſervantur, impenſe commendavi. Demum, pulveres leniter diaphoreticos abſorbentes, & qui ſpaſmis reſiſtunt, humorumque acrimoniæ temperandæ idonei ſunt, quorum cenſum ſubeunt, qui ex ceruſſa antimonii ſive materia perlata *Crugneri*, lapidibus cancrorum, cinnabari, adjectis, nitro, pauxillo extracti caſtorei, vel etiam, niſi alvus obſtricta obſtet, theriacæ cœleſtis aut ſulphuris noſtri antimonii fixati, conficiuntur, præſcripſi: qui vel ſub lecti introitum, vel etiam mane, adhibito regimine blande diaphoretico, ex aquis antiſpaſmodicis verb. grat. florum acaciæ, tiliæ, primulæ veris, ceraſorum nigrorum porrigi poſſunt. Injunxi denique hæc medicamina non per ſaltum, ſed per gradus & procedente tempore virtutem ſuam exſerere; quare uſum eorum diutius protrahendum eſſe edixi. Et quoniam alvinæ excretionis ſemper habenda ratio, clyſteribus pariter ac alimentis lenientibus ex paſſulis & pomis Porſtorffianis eam expedire convenit. Subluxationi unguento ex axungia humana & oleo lavendulæ occurrendum eſſe ſtatui. Hoc itaque conſilio quum per hebdomadum aliquot ſpatium ægrota uteretur; & aquas *Selteranas* poſtea quoque uſurparet, adſpirante Divino favore, cum ſanitate in gratiam rediit.

CASUS II.

Inſignis hujus urbis artifex, in re pictoria clarus 39. annorum, vitæ ſedentariæ valde addictus, & Veneri plus juſto deditus, ante biennium die ſereno menſis Septembris iter facit Lipſiam, quum caput coryza tentaretur. Noctu dum ſomnum capiebat, ex improviſo aperta feneſtra, frigidior ventus dextrum capitis latus non ſatis tectum impetit: poſtero die circa aurem ejuſdem lateris perſentiit dolorem valde acutum & æſtuantem, ita ut quaſi ignitus clavus aurem transfodere videretur. Is porro ex aure dextra ad ſiniſtram etiam ſe protendebat, & plenarium non modo auditus, ſed etiam guſtus & odoris ſenſum adimebat; quo acerbo dolore accedente per duas & ultra ſeptimanas ita excruciatus fuit, ut ob aſſiduas vigilias in lecto decumbens inſania propemodum correptus fuerit. Accerſitus medicus in chirurgica arte exercitatiſſimus, cauſam inſolentioris hujus affectus, abſceſſum intra cranium & cutem, vel intra cranium & cerebrum reputans, trepanationem proponebat, quam patiens autem reſpuebat. Ex noſtro igitur conſilio abraſum fuit totius capitis capillitium, & applicatum emplaſtrum leniter diaphoreticum & veſicatorium cum refracta cantharidum admixtarum doſi. Quo effectum eſt, ut ex aure dextra, ichoroſa multa ſenſim paulatimque effluxerit materia, per aliquot dierum intervalla perſiſtens. Unde in hac aure auditus quidem reſtitutus eſt, quod poſtea etiam in ſiniſtra contigit; nihilominus tamen obſervabat, quod intra hoc tempus dolor ad dextrum humerum, ex eo in ejuſdem lateris regionem iſchii, poſtea in ipſum genu & tandem in pollicem pedis deſcenderit, ut ſine baculo vix incedere potuerit; licet nunquam antea podagra fuerit ve-

Rheumatiſmus aurium, ex ſuppreſſa per frigus coryza.

ratus. Nihil autem amplius ex medicamentorum claſſe ei, præter infuſum theiforme ex ſpeciebus lenem diaphoreſin promoventibus, nec non pulveres diaphoreticos cum pauxillo nitri & cinnabari nobilitatos, præſcripſimus: quibus per Dei gratiam intra dies octo perfectæ ſanitati fuit redditus.

Epicriſis:

Peculiarem fluxionum dolorificarum ſive rheumatum ſpeciem prædictus caſus exhibet, atque clarius commonſtrat, quomodo humor ſeroſus in capite, ex coryza, ob acceſſum inclementioris & penetrantioris frigidæ auræ, ſpiſſior, immobiliſque redditus & extra vaſa conſtitutus, hoſtili ſubtilique per moram acrimonia imbutus, ex partibus ſuperioribus ſucceſſive ad inferiores ejuſdem lateris per poroſam membranarum nervoſarum muſculis communium ſubſtantiam deſcendere, in articulatione partium ad tempus decumbere, graviter affligere & ad extremos uſque pedes iter & progreſſum ſuum abſolvere poſſit. Et quoniam tale quid a medicis etiam antiquiſſimis obſervatum fuit, non mirandum eſt, eos credidiſſe, quod omnes defluxiones ſeroſæ ex capite tanquam fonte proveniant originemque ſuam trahant, & inde in ſubjacentes partes deriventur. Commode etiam hic caſus ad rheumatiſmum aurium ſive otalgiam referri poteſt, qui ut ſæpius obſervavi, abſceſſu ſalutariter ſolvitur. Demum, emplaſtri diaphoretico-veſicatorii operatio animadverſionem quandam meretur, quod videlicet hujus efficacia morbidus humor fixiorem ſedem occupans, e loco ſuo in alium demigrare debuerit: id quod facilius in capite, quam in aliis partibus muſculoſis & pinguibus, ad quas vix ac ne vix quidem ejus energia pertingere poteſt, ſi ejuſmodi dolorificis fluxionibus affliguntur, effici & præſtari poteſt.

CASUS III.

Rheumatiſmus oſſis iſchii ſacri & coccygis venæ ſectione iterata curatus.

Judæus habitus corporis ſpongioſi in quadrageſimo ætatis anno conſtitutus, temperamenti mere ſanguinei, affectibus animi parum deditus, temperate ſemper vixit, & binis annuatim vicibus circa æquinoctia ſanguinem e brachii vena detrahi curavit. Sex jam præterlapſi erant anni, quibus vere ſemper & autumno podagra laborabat, quæ pedum pollices dolore, ardore & intumeſcentia exagitans, vix ultra decem dies duravit, & nullis in uſum vocatis medicaminibus, ſponte evanuit. Ab hæmorrhoidali fluxu plane fuit immunis. Menſe Auguſto, alvi fluxu maxima ex parte cruento cum doloribus lancinatoriis circa hypochondria ſubito corripitur. Adjungebatur teneſmus, ut æger vicies ſellam petere debuerit, ſæpius non niſi muco albo depoſito. Decem hic fluxus dies continuavit, ſub quibus ſinceri quidem ſanguinis circiter menſuram dejecit. Licet vero valde debilitatus fuerit, vires tamen non ita multo poſt recuperavit. Ceterum dolor podagricus in principio Septembris invadere ſolitus jam penitus ſiluit: acutus vero dolorificus ſenſus oculos ita afflixit, ut lacrymas ſtillare debuerint. Hic quidem intra aliquot dies ceſſavit, ſed ad dextrum oſſis iſchii latus delatus ad os quoque ſacrum & coccygis protenſus fuit: qui per menſis fere ſpatium durans, circa proximum æquinoctium ita invaluit, ut tolerari prorſus, noctu præſertim, nequiverit, atque omnem ſomnum ademerit. Acceſſit vero hujus doloris vehementia per paroxyſmos, & quidem circa horam tertiam pomeridianam cum frigore, ſubſequente poſtea pulſu celeri & æſtu corporis. In principio hujus affectus ante 5. hebdomades venæ inſtituta fuit ſectio, ſanguinis valde craſſi & nigri ſex unciis emiſſis: ſed incaſſum. Accerſor in con-

conſilium: ubi ægrum vehementi dolore & languore excruciatum inveni, utpote qui nihil ex alimentis expetiit, nec dormire potuit, de nocturno æſtu conquerens. Porrexi itaque pulverem præcipitantem nitroſum una cum liquore anodyno minerali: & inde altero die meliuſcule ſe habere cœpit, mitigata doloris quodammodo ſævitia. Febricula tamen rurſus acceſſit circa tempus conſuetum. Sequente mane quum pulſus validius adhuc micaret, venam pertundi jubeo; quæ ſecta in pede fuit. Et quoniam ſanguis cum impetu proſiliret, decem minimum unciæ cum virium conſtantia emiſſæ fuerunt. Hac autem evacuatione id conſecuti ſumus, ut ſimul & ſemel omnis dolor ex oſſe ſacro & iſchii, qui etiam ad genua ſeſe extenderat, evanuerit: quin imo æſtu febrili penitus ceſſante, nocte inſequente placida quiete gaviſus eſt, & abhinc vires amiſſas rurſus colligere cœpit.

Epicriſis.

Plura notatu digna poriſmata practica præfato ex caſu eruere non ſine fructu poſſumus. Primo videlicet, quod fluxus, qui a medicis habitus eſt dyſentericus, hæmorrhoidalis potius cenſendus ſit: in dyſenteria enim non ſic ſimul & ſemel ſeri & ſanguinis copia deponitur, neque etiam ſine acerbiſſimo dolore & torminibus abdominis, quibus patiens noſter caruit, id contingit, ſed dolor magis hypochondriacam regionem ferit, intra quam, ut notum eſt ex anatomicis, inteſtinum colon ſitum obtinet: atque hoc per ſpaſmum affecto, ſanguinis liber per vaſa ejus ſanguifera circuitus impeditus, & hinc per minima vaſorum hæmorrhoidalium oſcula in anum effuſus eſt. Deinde etiam notandum eſt, dyſenteriam non adeo cito evaneſcere, quæ nunquam ſine febre affligit: teneſmus vero, ut ego non ſemel obſervavi, non modo dyſentericos, ſed hæmorrhoidibus cęcis quoque laborantes vexare ſolet. Interea animadverſione dignum eſt, ægrum, qui nunquam alias fluxus hæmorrhoidalis veſtigia expertus eſt, jam modo inſigni cum impetu & quidem ſatis largiter eum paſſum fuiſse. Quod autem quieverit inde dolor conſuetus podagricus, id ſine dubio ob naturæ imminutum robur factum fuiſse judico, utpote ſub quo ſerum vitioſum ad partes externas cum energia protrudi non potuit. Relicta interim arthritica materia primo oculos invaſit, & dein ad ligamenta & membranas oſſis iſchii, coccygis & ſacri delata eſt. Ibi vero propter vehementes ſpaſmos liberiorem ſanguinis circuitum ac progreſsum quum impediverit, ingens ejus circa has partes ſtagnatio hoc modo inducta fuit. Quapropter non ſine ſufficienti ratione, largiorem venæ ſectionem in pede inſtituendam ſuaſi, videlicet ad ſtagnantem ſanguinem a loco affecto derivandum, & ejus circulum æquabilem reſtituendum. Id quod etiam feliciſſime ſucceſſit.

CASUS IV.

Vir generoſus gracilioris & ſanguineæ conſtitutionis annum ducens trigeſimum, aliquot ante luſtra, gravativum circa os ſacrum perſentiebat dolorem, qui vero mox ſanguinis ex venis ſedis profluxu ſedatus fuit. Intra anni ſpatium, ſanguinea hac excretione propter crebras animum valde exagitandi occaſiones cohibita, & neglecto omni remediorum uſu, atrox dolor junctus ſimul cum tuſſi valida brachium ſiniſtrum tam moleſto cum ſenſu lancinabat, quaſi acutis cultris caro diſcinderetur. Exactis aliquot menſibus dextro quoque brachio eundem doloris inſultum & impetum experiebatur, citra omnem ſalutiferum tot adhibitorum remediorum, venæſectionis, purgantium, ſudoriferorum, veſicatoriorum, cucurbitularum effectum. Nulla præſens erat contractura, quia brachiorum motus fartus tectus remanſit, ſed talem modo percipiebat ſenſationem, ac ſi in-

Rheumatiſmus ex hæmorrhoid. ſuppreſſis Carolinis & Tœplicenſibus depulſus.

gens

gens ex plumbo pondus ipſi inhæreret, cum adeo ingēti manuum infirmitate, ut nihil quod grave erat apprehendere vel retinere potuerit. Per intervalla etiā ſpaſmus manus occupabat perquā moleſte atque atrociter, ut ſomnum ægre capere potuerit. Hos ſat acerbos dolores poſtea excepit gravior aurium & fere intolerabilis dolor, qui ſenſim cum cephalalgia lancinante, valde acuta & vehementi, vires, & appetentiam ciborum enervante ipſam corporis carnem conſumebat. Hæc ſymptomata non quidem continuo infeſtabant, ſed per intervalla, imo certis periodis præſertim pro atmoſphæræ diſpoſitione revertebantur & exaſperabantur. Expetiit a me conſilium. Suaſi, ut rite prius præparato per venæ ſectionem in pede & per nodulum laxantem corpore, thermas *Carolinas* adiret, iiſque cum convenienti regimine uteretur. Quarum cura abſoluta, ut in uſum externum thermas *Tœplicenſes*, ad imbecillum partium robur confirmandum & reſtituendum duceret, auctor fui. Cui conſilio cum morem gereret æger, ex voto ſanitas ſucceſſit: nam ab eo tempore hæmorrhoidalis fluxus reverſus, corpuſque ab hujuſmodi doloribus diu immune perſtitit.

Epicriſis.

Quandocunque conſuetus hæmorrhoidum fluxus inordinatus fit, vel plane ſupprimitur, multa non modo valetudinis ſequuntur incommoda, ſed maxime omnium ad morbos ex corrupto, & vitioſo ſero qui originem trahunt, corpus diſponitur: in quorum claſſem dolores externarum partium ſive dolorificas rheumaticas & artuum paſſiones merito referre debemus, utpote quæ ab humore ſeroſo excrementitio hinc inde in partibus ſenſibilioribus & nerveis ſtagnante, & ſecedente oboriuntur. Sanguis enim quando per vaſa meſeraica & viſcera abdominis inque primis per lienem & hepar non jugi & perenni motu ac curſu libere fertur, ſed reſtagnat atque moram nectit, inteſtina & calida agitatione in liquamen putridum corruptum fatiſcit; quod dein ſanguini permixtum, & ad debiliora loca translatum, dolores & ulceroſas ſæpe fluxiones efficit. Ex eodem fundamento ac fonte purpuræ ſcorbuticæ, quæ intus retenta cauſam ſæpiſſime graviorum in artubus dolorum præbet, geneſis derivanda venit: eo, quod conſuetas & ſalutares ſanguinis in fœminis per uterum, in viris per hæmorrhoides vacuationes cohibitas & compreſſas hos ipſos preſſo pede inſecutos fuiſſe, multoties a nobis obſervatum eſt.

CASUS V.

Rheumatiſmus capitis, ex admiſſo frigore, V. S. curatus.

Ante aliquot annos, generoſus vir in ſexageſimo & ſexto ætatis anno conſtitutus, poſt febrem quartanam, quæ per dimidium anni eum exercuerat, vagis doloribus hinc inde in artubus & partibus externis quam maxime circa lecti introitum exacerbatis vexabatur. Cum aliquando menſe Majo, matutino frigori caput paulo incautius exponeret, dirus & lancinans cervicem ipſaſque ſcapulas dolor invadebat, qui per intervalla adeo efferatus erat, ut nec caput ullo modo flectere potuerit. Nunquam integerrimus vir admiſit ſanguinis miſſionem, neque per venarum ſectionem neque per ſcarificationem; quum tamen eſſet ſanguinis & ſuccis plenus, appetitu integro & pulſu magno gauderet. Suaſi venæ inciſionem; quam, licet natura non reſpueret, omnibus qua fieri potuit rationibus detrectabat. Cum vero gravioribus aſſidue torqueretur doloribus, nullumque a præſidiis exhibitis perſentiret levamen, tandem ad inſtantiam meam chirurgus accitus, & celebrata venæ ſectione, cruoris octo minimum unciæ detractæ fuerunt. Ab eo mox tempore inſigne dolorum allevamentum percepit, & quod notabile erat,

poſt

poſt ſectam venam noctu copioſum ſemper profudit ſudorem præter modum & conſuetudinem: quo dolor non modo penitus abactus, ſed & omnes corporis vires priſtinum incrementum receperunt.

Epicriſis.

Similem fere hiſtoriam apud LEONH. BOTALLUM *lib. cit. cap.* 12. *p.* 201. legere licet, quam ad verbum huc recenſere nobis e re viſum eſt: *Dominum de Varenes*, inquit, *a Regis cubiculo, annos ut minimum quinque & ſeptuaginta natum, dolor aſſiduus & lentus ad cervicem & humerum a multis menſibus detinebat, quem medici frequenti medicamentorum purgantium uſu & calefacientibus litubus curare ſtuduerunt: a quibus ille cum parum aut nihil levaretur, nos conſuluit, qui ſalutarem diximus futuram ſanguinis miſſionem. Ille contra objicit inconſuetudinem mittendi ſanguinis, ſenilem ætatem, inchoantem hiemem, morbum fieri a frigidis humoribus & flatibus: quæ omnia, teſtantibus aliis medicis, tale auxilium dehortabantur, quare non poſſet intrepide acquieſcere noſtræ ſententiæ. Diebus aliquot poſt, morbi perſeverantia, & incremento impulſus, ad nos rediit, ſic animo affectus ut polliceretur ſe poſt hac nulla in re a noſtris conſiliis receſſurum. Mitti ſanguinem juſſimus, ex brachio affectæ partis, ad uncias decem: poſt aliquot dies parem modum ex adverſo cum maxima utilitate, tandem iterum ex altero, & ſic liberatus eſt. Non tamen interea contempſimus purgantium & lituum calefacientium, & diſcutientium uſum. Ab eo tempore dictus patiens familiariſſime & cum maxima utilitate pedum, quibus vix poterat inſiſtere, viſus & totius corporis, primum bis & ter in anno, poſtea quinquies & ſexies meo conſilio ſibi ſanguinem mittit, firmius incedens nunc, quam ageret abhinc decennium.*

CASUS VI.

Rheuma chronicum ſuperiora, pectus maxime cum febre affligens.

Dum hæc ſcribimus, tranſmiſſa nobis eſt ab Excellenti Uratiſlavienſium medico hiſtoria, quæ accuratam morbi rheumatici generationem, progreſſum & medelam quoque complectitur. Circa cujus ulteriorem curam, quum meum conſilium requireretur, id ipſum hoc loco recenſere non inconſultum mihi viſum eſt. Dominus de H. LXVIII. annos natus fibra forti atque elaſtico vaſorum robore natura inſtructus, olim itinerum incommodis & aeris variis injuriis adſuetus, jam ſedentario vitæ generi, in publici, quod obit, muneris gratiam addictus. Ante hos viginti annos apoplexiæ impetum expertus eſt, cruore ex raninis ſponte larga copia erumpente ſolutum. Inde aliquoties arthritidem perſenſit, quindecim poſterioribus annis non amplius obſervatam. Verſus autumnum ſuperioris anni irrepſere ſenſim ventriculi flatuoſæ preſſiones, thoracis conſtrictiones, brachiorum, maxime circa cubitum, tenſivi dolores. Hæc omnia uſque adeo tandem invaluere, ut miſſo licet ſub finem Septembris e brachii dextri vena media ſanguine (qui tenax erat, & præpingui muco abundans, ſeroque deſtitutus) die 26. Octobris novum apoplexiæ metum inferrent. Complicari ea die cum febre continua cœpit malum, hac fere ratione, quavis veſpera, modo levius, modo gravius affligens. Poſt repetitã aliquoties oſcitationẽ & perceptũ brachii ut plurimum ſiniſtri gravativum dolorem ingruit ſpaſmus dolorificus cubitum utrumque, præcipue ſiniſtrum infeſtans, mox pectoris muſculos in conſenſum trahens, præcordia ſtringens, ſuſpirioſam reſpirationem producens, ſudorem univerſalem exprimens, manibus interea algentibus,

bus. Remittit & intenditur per vices talis impetus, donec tandem elapſis aliquot horis ceſſet pedetentim, laſſitudine, torpore, & rheumatici doloris ſenſu relictis. Hic talis totum thoracem ambiens aſthmate ſtipatus rheumatiſmus, ubi in ſummo vigore conſtitutus erat, durum, citatum, febrilem pulſum, aliquoties oculorum hebetudinem, tinnitum, vertiginem, ſuſpectumque ſoporem comites habebat. Aliquando diſtentum flatu hypochondrium ſiniſtrum indoluit, ſæpius nucha, ſcapulæ, dorſum. Quandoque in ipſo ſomno ægrum noſtrum obruens ſpaſmus, loquelam præpediendo, ſiderationem comminatus eſt. Febris ſocia, in lentam & maraſmoden abire viſa, ſub tertii dierum ſeptenarii finem acquievit, poſtquam duplex comparuit ſolutionis modus. Præterquam enim quod lotium primo febrile & bilioſum, a quarta febris die turbulentum, ſabuloſum, pure quaſi & ſubcruento tabo remixtum viceſima die in naturale mutatum eſt; copioſę etiam, & per totam corporis ſuperficiem diffuſæ miliares puſtulæ rubræ comparuere. Rheuma interim ſpaſmis ſocium ſilente febre continuavit, ita tamen ut ſenſim miteſcens, poſt quadrageſimum diem penitus tandem viſum fuerit ſe recepiſſe. At vero poſt repetitas per vices intentationes, die morbi octogeſimo quarto novus malorum impetus ſubitæ mortis metum omnibus incuſſit, urgente inter ſummas præcordiorum anguſtias extremorum frigore, marcore, ſtertore, faciei livore, extruſoque cum tuſſi aliqua ſpumoſo ex aſpera arteria & florido cruore ad drachmam fere unam vel alteram. Quod ſi hæmorrhoidum ulla ante adnotaſſemus molimina, ſanguinis illam per os effuſionem, cum medicis ſolas hæmorrhoidales venas in deliciis habentibus, pro fluxu hæmorrhoidum anomalo habituri fuiſsemus. Viſus autem potius e glandulis per interiorem fiſtulæ ſpiralis membranam diſseminatis & ſpaſmorum vi dilatatis, aut etiam miliaribus ibi quoque hærentibus puſtulis diſruptis extravaſatus cruor. Angebamur tunc imminentis vel aſthmatis convulſivi, vel apoplexiæ, vel denique, fluente iterum tabida & ſubcruenta urina, lentæ conſumtionis metu. Saltim ſuſpicio erat morbum in conſuetudinem abiturum virium collectioni obfuturam. Sed & hac vice, poſt ſectam altera ab impetu illo die venam; (qua ſanguis non adeo tenax e brachio educebatur) ita paulatim Divino auxilio adjutus eſt æger noſter, ut nonniſi rheumatis illius chronici rudera ſuperſint. Poſcunt tamen & hęc quotidie ſe manifeſtantia maturum adultæ experientiæ conſilium, ne tertium ferociens malum omni auxilio majus experiamur. Inter remedia, quibus obſecutum fuiſse viſum eſt rheuma cum aſthmate complicatum, eminent oleum amygdalarum dulcium, ſub emulſionis forma largiori copia propinatum, chamomillæ cohobatum decoctum, frictio, abluitio externa frigida calida & frequens. Nec ſine omni effectu in uſum vocata: liquor mineralis anodyn. D. Hoffmanni, ſpecificum cephalicum, pulveres ſolares, lumbricorum ſuccus, pulvis antiſpaſmodicus, & quæ demulcendo malo apta credidimus. Quibus tamen certa & fida magis deſiderantes, reſcire avemus, quæ cum de morbi, tum de curæ inſtituendæ ratione Excellentiſſimo Hoffmanno videantur. Interque alia prę optamus, ut ſi forte præparata Viri Practicorati ex balſamo Peruviano, ex amaricantibus extractis ſub forma elixirii viſceralis, aut genuinus liquor mineralis, tanquam nervis & viſceribus amica pharmaca, facere in rem noſtram videantur, eorum apparatus ſimul nobis concedatur.

Epi-

Epicriſis cum conſilio.

Accuratius paulo deſcripta hęc morbi hiſtoria, quanta valetudinis incommoda genus vitæ valde mobile & laborioſum ſubito in quietum mutatum adferat, luculenter ſatis demonſtrat. Vidi ſæpiſſime ſplendidas perſonas, venationibus cum celerrima equitatione conjunctis, vulgo *Par force Jagdten*, quotidie fere aſſuetas, ſi eas ob urgentes quaſdam cauſas omiſerint, in graves diutinas paſſiones, quæ a ſtagnationibus intra viſcera abdominis, & exinde ſubortis valde intēperatis impuris, & corruptis humoribus, originem ſuam traxerunt, delapſos fuiſſe: cujuſmodi fuerunt flatulentæ & ſpaſmodicæ inteſtinorum conſtrictiones, cum pigra alvo, anguſtia præcordiorum ac pectoris, dolore & artuum laſſitudine, ſpirandi difficultate, febreque lenta conſociatæ. Non mirum hinc eſt, idem expertum fuiſſe præſentem generoſum ægrum, in quo, ob inclinatam ætatem, impuriores adhuc redditi humores, fibroſum ac nervoſum mobile, & ſenſibile ſyſtema ad ſpaſticas ſtricturas, atque febriles commotiones ſollicitarunt; unde ex nimiis hinc ortis ad partes ſanguinis congeſtionibus, in capite inſultus apoplectici, in pectore infarctus aſthmatici, in artubus dolores vagi tenſivi, producti fuerunt. Quam difficulter vero, quando vitium tum ſolidorum tum fluidorum in habitum quaſi degeneravit, ejuſmodi chronicę affectiones, quæ accuratum vitæ regimen & aſſiduum remediorum valde ſalutarium per plures fere annos expoſtulant uſum, ſaneſcant, iis, qui in artis opere diutius verſati ſunt quam optime cognitum perſpectumque eſt. Et quoniam ex intermiſſione motus laboris, & exercitationis corporis, quæ alias optimum eſt ſanguinis depuratorium, & juxta *Hippocratem* nervoſarum, & muſculoſarum partium cibus ac nutrimentum, præcipua horum pathematum cauſa fuit ſubnata, utique ſecundum noſtram experientiam, & ſententiam, tum ad ejuſmodi chronicum affectum mitigandum, tum ad pejora mala avertenda, motus, modo commode hic fieri poſſit, v.g. per vectionem, vel equitationem, omnibus modis ſuadendus eſt. Præterea in talibus caſibus ab omnis generis cereviſia abſtinendum, potanda decocta ex ſpeciebus demulcentibus parata, vel fontes temperati, ut *Selterani*, aut ſerum lactis, & quoad cibos, ab omnibus acidis, ſalſis, viſcoſis, acribus eſt abſtrahendum: inter remedia vero ſolum elixirium temperatum balſamicum, ex amaris temperatis cum menſtruo aquoſo paratum, ſæpius & diutius, moderata tamen doſi uſurpatum, ſpiritu aſcentiam blandam fluidis & tonum ſolidis conciliando, omnibus aliis medicamentis longiſſime præferendum eſſe, experientia fida & crebriori edocti ſumus. Denique iteratis vicibus, aut per ſcarrificationes aut venarum inciſiones, ſanguinis nimiam copiam demendo, promtior, & expeditior circulus promoveatur. Et hæc fuit mea de cura hujus mali ſententia, quam ad Doctiſſimum Virum tranſcribere non dubitavi.

CASUS VII.

Vir robuſtus, ſanguine, & ſuccis plenus, annorum quadraginta, acerbo ſcapulæ dextræ dolore conflictatus, ſine præcedente ſanguinis miſſione, ſine primarum viarum per laxantia abſterſione, a Medico pro ſudore eliciendo bezoardicam tincturam, æquali pondere cum ſpiritu cornu cervi ſuccinato permixtam, largiori paulo doſi aſſumſit. Sed ne ullus quidem inde ſudor, nec nocte nec mane ſecutus, licet corpus probe ſtratis munitum, & involutum fuerit. Scapularum vero dolor poſtmodum non ſolum longe acer-

Rheuma ſcapularum calidiori pharmaco exacerbatum & ad caput delatū.

cer-

cerbior fuit redditus, ſed etiam colli muſculum in conſenſum pertraxit, ut in nullum latus caput flectere æger potuerit. Accedit præterea ingens capitis in latere dextro dolor, quem acris, & calida oculorum defluxio cum rubore diutina excepit. Adminiſtrata venæ ſectione, & alvo per convenientia remedia ſucceſſive depleta, uſurpatis quoque infuſis herbarum Theiformibus atque pediluviis, hæc ſymptomata quadantenus quidem remiſerunt: ab eo autem tempore defluxio seroſa in palato cum continuo uvulæ delapſu per annum, & ultra permanſit. Cui tandem vitio amovendo frequens Tabaci fumus egregie inſerviebat: licet diutius adhuc, tempeſtate præhumida regnante, in faucibus, & uvula nimia relaxatio obſervata fuerit.

Epicriſis.

Ex præſenti caſu praxeos medicæ tyrones diſcere poſſunt, quantum detrimenti invehere poſſint medicamenta alias ſatis apta, & innocentia, quando non debito ordine, & tempore uſurpantur. Niſi enim prius demta fuerit vaſorum plenitudo per ſanguinis detractionem, quæ motum circulatorium liberum, & tranſpirationem quoque auctiorem impedit: niſi etiam ante horum uſum, cruditates copioſæ, & vitioſæ ex prima regione idoneis laxantibus eductæ fuerint, ſudorifera poſitive ſic dicta, quæ calida, & expanſiva vi agentia, cum impetu quodam crudos, & rudes humores in anguſtias vaſorum, & glandularum protrudunt atque accumulant, ut inde non tantum dolores in vicinas partes ſe propagent, ſed & acres defluxiones, dum, ubi ſanguis ſtagnat, ſerum ſecedit, & depluit, hinc oboriantur, nunquam qui cum ratione curam ſuſcipere annititur, exhibere debet.

CASUS VIII.

Rheumatiſmus pectoris, ex hæmorrhoidibus ſuppreſſis.

Non ita pridem acceſſit ad me quidam hujus loci cauſarum patronus, trigeſimum ætatis annum ſuperans gracilioris quidem ſed fibroſi corporis habitus, qui mihi aperuit, quod per quindecim & ultra annos ſingulis fere menſibus ſanguinis fluxum per ſedem expertus fuerit, ad quem diſpoſita tota ejus familia, quæ in Thuringiæ oppido adhuc degit, ita ut non ſolum pater & mater continuo hunc fluxum paſſi fuerint, ſed etiam in liberos imo ipſas feminas circa annum duodecimum, & decimum quintum, menſibus licet rite fluentibus, idem iſte redundaverit. Conqueſtus hic fuit, quod per quatuor fere menſes, ex cauſis minus ſibi cognitis, hæmorrhoides ceſſaverint. Et ab eo tempore non modo inſigni animi & corporis languore, ſed etiam dolore tenſivo & conſtrictivo in ſterno, toto thorace, cum frigoris quodam ſenſu, atque reſpiratione præſertim poſt motum difficiliore alvoque pigriore correptus fuit. Quater ex inciſa pedis vena, conſilio celebris hujus urbis medici, ſanguis largiter emiſſus: ſed omnem citra ſalutarem effectum. Indicavit ſimul æger, poſtquam, a fortiori corporis motu ante aliquot ſeptimanas ſuſcepto, hæmorrhoidalis fluxus, ſed exigua in quantitate comparuiſſet, omnem dolorem & moleſtiam ſimul & ſemel conquieviſſe & ſenſum calidioris fluidi a thorace ad ipſam pelvim ſucceſſive deſcendentis, ſeſe animadvertiſſe; ſed mox ceſſante fluxu ſuperiorem priſtinum locum dolores repetiiſſe. Ipſe quidem non ſine ratione affectum hæmoptycum inde metuens, auxilium meum efflagitavit. Ego nihil aliud ſuaſi, quam ut motu moderato primum, dein intenſiori, corpus quotidie ad lenioris ſudoris eruptionem uſque exerceret, & mane in lecto infuſum Theiforme,

ex herba veronicæ, cardui benedicti, radice glycyrrhizæ & aniſo ſtellato biberet, neque pediluvia ante lecti introitum negligeret: circa illud vero tempus, quo alias ipſę hæmorrhoides fluere ſolebant, pilularum Becherianarum aliquot doſes, præmiſſo pulvere digeſtivo nitroſo ſumeret. Quibus non juvantibus, optimum inter alia eſſe conſilium, hirudines ani venis applicare, edixi.

Epicriſis.

Rariora certe ſunt fluxus hęmorrhoidalis exempla, liberos in prima ætate per diſpoſitionem parentum hæreditariam infeſtantis: qui uti hoc in genere quaſi naturalis, ſalutaris, & criticus habendus, ita omni cura & ſollicitudine per paulo exquiſitiorem victus rationem conſervandus, neque ullo modo impediendus, niſi mox difficiles & ſubitaneas morboſas afflictiones expectare velimus: inter quas ſunt illæ præcipuæ, quæ a translatione ſanguinis ex partibus inferioribus ad ſuperiores facta pullulant, & rheumatiſmi nomine veniunt. Sicuti vero effrenem illum, & incoercibilem ſanguinis mittendi hodie epidemice quaſi regnantem methodum, in ſanandis maxime chronicis affectibus valde improbamus: ita etiam ad ſolennes & criticas ſanguinis evacuationes, per uterum vel per inteſtini recti venas provocandas, ſæpius repetitam venæſectionem plus damni quam commodi tuliſſe, certa & multiplici experientia confirmatum habemus.

CASUS IX.

Rheumatiſmus, ex ira & ſuperingeſto ſp. volat. C. C.

Subit jam animum hiſtoria fœminæ ad trigeſimum annum accedentis, ſanguineo-cholericæ complexionis, quæ gravi ira ſupra modum excandeſcens, brevi poſt ingentem anxietatem & circa præcordia anguſtiam, cum tremore artuum, appetitus dejectione & ciborum tædio perſenſit. Sumſit hac de re ab amico volatilem cornu cervi ſpiritum liberaliori doſi, & ad eliciendum ſudorem corpus in lecto compoſuit. Incaluit inde quidem fortiter, ſed nec udor nec ſudor ſequebatur. Ab eo tempore in artubus, cruribus, brachiis, ſcapulis, gravativos preſſorios dolores & in univerſo corpore languorem cum lento calore perpeſſa eſt: quibus ſymptomatibus noſtra adeo fuit afflictata, ut caro penitus conſumta, & hinc phthiſi imo hectica ipſa laborare videretur. Lactis tandem caprini cum infuſo veronicæ diluti uſu, diutius per ſeptimanas aliquot continuato, infuſo ex manna & cremore tartari interpoſito, atque etiam pulveribus leniter diaphoreticis ac nitroſis, cum acido citri & aquis temperantibus analepticis uſurpatis, priſtinæ valetudini patiens fuit reſtituta.

Epicriſis.

Caſus recenſitus præclarum nobis documentum ſuppetit, quam pernitioſum ſit, materiam naturæ prorſus hoſtilem per minus convenientia loca, contra monitum *Hippoc. aph. 21. Sect. 1* educere. Per vehementem animi excandeſcentiam, non modo totum ſyſtema nervoſum & vaſculoſum vehementi pręter naturam motu agitatur & concutitur, ſed & inſuper plane ſingulari modo ductus, qui in hepate conſiſtunt, & ex eo prodeunt biliarii nervoſo-fibroſi, convulſivo quodam motu afficiuntur, ut bilioſus omnis propemodum humor in duodeni cavum effundatur, qui ibi ob hoc ipſum ſpaſmo identidem per conſenſum affectum paulo diutius ſubſiſtens & retentus, graviorum quę iræ affectum ordinario inſequi ſolent pathematum cauſam materialem & fomitem præbet. Ad hæc itaque avertenda prudens & peritus medicus iis utitur remediis, quæ motus effrenes nervoſarum partium ſedandi, bilioſas excrementitias ſordes contemperandi & leniter per alvum educendi faculta-

te

te pollent. Nihil autem a vero medendi ſcopo magis alienum eſt, quam medicamento calido & volatili motus ſolidorum concitatiores reddere, illuviemque corruptam bilioſam ad ſanguinis maſſam & ad interiora ſenſilium & nervoſarum partium invitare atque adducere.

CASUS X.

Rheuma ex ſeri impuri copia, partes tam internas quam externas affligens in ſene anatum.

Præſenti in opere dum occupatus ſum, occurrit mihi caſus, dignus qui commemoretur: quare ipſum huic tractationi ſubnectere operæ pretium duxi. Vir erat ſexagenario major, firmiore & animo & corpore, atque elaſtico fibrarum robore inſtructus, qui raro per vitam adverſa valetudine tentatus, biennio abhinc circiter, colicis quidem atque cardialgicis paſſionibus per vices affligentibus, attamen convenienti remediorum uſu ſtatim mitigatis atque depulſis correptus eſt. Menſe Januario hujus anni vicinam urbem tendit, judiciales quaſdam compoſiturus lites. Quum autem impetrata judicis ſententia voto minus reſponderet, vehementer, & ſupra modum animo commotus eſt, corpus dein multis modo laboribus, & vigiliis fatigatum, inter diſcurſum per plateas, frigoris vehementiæ improvide expoſuit. Hinc ſtatim ciborum periit appetentia, & alvus ſegnior reddita fuit, ita ut perpaucas feces ano protruſerit, imo per aliquot dies officii ſui oblita fuerit. Domum reverſus patiens de languore univerſi corporis, doloribus abdominis ex uno hypochondrio in alterum divagantibus, nec non de anxiis, & cardialgicis præcordiorum ſtricturis circa ſcrobiculum cordis, cum pertinaci alvi clauſura ſtipatis conqueri cœpit. Rebus ſic ſtantibus, mihi in conſilium vocato, primo omnium, ſtrictiorem alvum per enema emolliens necnon infuſum mannatum cum oleo amygdalarum dulcium permixtum relaxare feceſque reſtitantes educere viſum fuit. At vero pauca in quantitate duriſſima ſcybala nigricantis & quaſi aduſti coloris ſeceſſerunt: doloribus morſibuſque in abdomine perſiſtentibus & per certa intervalla acrius affligentibus. Suaſi dein, ut lactis ſerum cum cremore tartari acidularum atque manna nobilitatum, per aliquot hebdomades mane ad menſuram biberet. Poſtea quum ſanguinem redundantem & ejus miſſionem neglectam adverterem, pedis venam pertundendam curavi: ubi emiſſæ aliquot ſanguinis unciæ, ſatis bene quoad cetera conſtituti, niſi quod permultum lentæ, & viſcidæ pituitæ, atque calidæ immerſus deponebat. Unde æger parum levaminis perſenſit. Interim tamen alvus quinquies vel ſexies de die fuit ſoluta, multumque pituitæ una cum durioribus excrementis eductum. Sed dolores cum cardialgici tum colici, licet aliquando mitigarentur, continuabant, dorſum, & lumbos ſæpe repetentes. Quibus æger tandem ita enervatus fuit, ut aſſidue in lecto decumbere cogeretur. Ex medicamentis internis nihil intentatum vel omiſſum, quod ad diſcutiendos flatus, ad ſedandas ſpaſticas ſtricturas, ad acrimoniam temperandam & infringendam, atque æquabilem tranſpirationem conſervandam commodum proficuumque viſum fuit: & tamen parum adjumenti inde perſenſit æger, niſi quod obſervatum ſit, dolores hos acerbiores magis ad artus & externas partes, interiori ſede relicta, converſos eſſe; quandoquidem mox ſcapulas, mox lumbos, mox pectus, mox præcordia invadebant, capite tamen ab iis libero relicto. Somnum interdum placidum capiebat, ciboſque concoctu faciles ingerebat, alvus vero rariſſime ſponte libera fuit, & urina nunquam non parce profluxit. Interea

terea cum jam per duos & quod excurrit menſes hoc malo conflictatus fuiſſet æger, non parum vires exhauriebantur. Percipiens vero pulſum adhuc valentem & plenum, pedis venam iterum ſecandam præcepi, e qua longe alia facie emanavit ſanguis quam prior erat: nam vix ſexta ejus pars rubicunda erat, quæ ſero placentulæ inſtar innatabat, ſuperius lento, viſcido muco obductus. Sed neque etiam inde adjumentum quoddam percipiebat ægrotans. His rebus ita conſtitutis, meum conſtantiſſime cum domeſticis ſuis efflagitavit auxilium, rogans, morbum, ejus naturam, totumque progreſſum paulo accuratiori meditationi & acriori judicio ſubjicerem. Ad hanc itaque rem incumbens, ex inſpecto ſanguine judicabam, vitium non, ut antea forte exiſtimaveram, in ſolidis eſſe, ubi anguſtiam vel ſcirrhoſitatem quandam in inteſtinis præſentem divinaram, ſed ſeri excrementitii colluviem non tam partes internas quam externas affligentem, horum dolorum cauſam & fomitem exiſtere. Hanc itaque non commodius niſi per alvinam regionem educi poſſe credidi. Nolebam vero in corpore viribus valde fracto atque inteſtinis ſpaſmis & torminibus jam extreme debilitatis acre quoddam purgans per ſuperiora exhibere. Itaque cum in conſiliis *Riverianis* me aliquoties legiſſe meminerim, aquam benedictam *Rulandi* ad aliquot uncias in enemate, optimo cum fructu ad ſeroſam colluviem educendam adhibitam fuiſſe, tentare & hoc auxilii genus conſtitui. Et cum ad manus non eſſet aqua illa benedicta, tartari emetici ſolutionem huic ſubſtitui, atque in talem formam redegi: Rec. tartari emetici in aqua menthæ ſoluti grana 8. vini Hiſpanici uncias ſex M. Hanc mixturam cum clyſteris emollientis domeſtici tribus partibus ano quum infundendam juberem, mox inde largiſſima viſcidorum humorum ſecuta eſt excretio, magna fecum liquidarum copia ſtipata, quam poſtea tres ſedes exceperunt, ſed cum paucioribus excrementis: quo facto juſcula quædam analeptica porrigere juſſi. Et bene ſe habuit æger. Sed tertio die poſt, cum intolerabilibus per 4. dies abdominis cruciatibus cum diarrhœa & teneſmo copulatis, corripetur, interne theriacæ veteris doſin, item oleum amygdalarum dulcium ter vel quater per diem cum ſero lactis, vel infuſo veronicæ exhibui, & exterius abdomen inungendum linimento, ex theriaca in aqua Anhaltina ſoluta, cum balſamo Peruviano commixta, juſſi. Atqui inde & alvi dejectiones & tormina ex voto conquieverunt ac remiſerunt. His peractis mixturam diaphoreticam, quæ ex liquore noſtro minerali, ſyrupo croci ſaturato & quarta parte ſpiritus tartari compoſita erat, propinavi. Unde placido ſecuto ſudore, vique dolorum mitigata ſenſim paulatimque ad ſe redire videtur ægrotans.

Epicriſis.

Chronicus hic gravis morbus, ad dolores rheumaticos ab excrementitii ſeri copia originem ſuam trahentes, nervoſaſque partes internas æque ac externas infeſtantes, referri debet. Senes vero quam maxime ad ejuſmodi morbos a ſero vitioſo oriundos diſpoſita aptaque habent corpora, quia ob bilis lentorem & inertiam, vacillantemque inteſtinorum tonum alvus pigrior fit, atque adeo a fecibus retentis corruptæ ſordes ad ſanguinis maſſam feruntur, quæ ob languidiorem perſpirationem ſenili ætati familiarem & communem magis magiſque ſucereſcunt. Credibile igitur eſt, eodem modo hos dolores fuiſſe excitatos. Et quia per ipſius morbi paulo longiorem decurſum, in corpore omni motu & exercitatione vacante, ipſe ſanguis & humores boni atque laudabiles in corruptum ſeroſum liquamen converſi ſunt, vero eſt ſimillimum, contumaciam hujus affectus inde eſſe petendam. Denique notabilis hæc obſervatio non prætereunda

da eſt, quod emetica & paulo fortiora infuſa per clyſterem, ad copioſas ſeroſitates e corporis latibulis eliciendas & exturbandas, tutiori longe modo ac validiora purgantia ore aſſumenda adhiberi poſſint.

CAP. IX.

De rheumatiſmo odontalgico.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

Definitio generica. ODontalgia, ſive dentium acutus, gravis & perquam moleſtus dolor nonniſi rheumatiſmi ſpecies eſt, a ſeri impurioris decubitu, ligamenta & tunicas nerveo-glanduloſas, quibus radices dentium in alveolis maxillarum arctius circumveſtiuntur atque obfirmantur, valde lancinantis & arrodentis subortus, qui varia moleſtaque poſt ſe trahit ſymptomata.

§. II.

Sæpe ex rheumatiſmo odontalgia oritur. Nos non ſemel ſed pluries obſervavimus, artuum, ſcapularum, humerorũque dolores, in capitis ſæpenumero tranſiiſſe latus, atque dentes pariter ac maxillas moleſtiſſime invaſiſſe. E contra, capitis & dentium dolores, ſede ſua mutata, in humeros, brachia vel ſcapulas deſcendiſſe, identidem a nobis haud raro eſt animadverſum. *Et vice verſa* Quin, per experientiam obvium eſt, maxillam ſuperiorem cum dentibus ſuis, dolore, & ſpaſmo frequentius ac inferiorem affici.

§. III

Interdũ in ipſa dentis cavitate reſidet. Alia porro ſedes eſt odontalgici doloris, qui in ipſius dẽtis cavitate, videlicet in funiculo iſto veſiculari, ex membrana nervoſa, vaſe arterioſo, venoſo & lymphatico compoſito reſidet, videlicet ſi is ipſe graviter, vel nimia, a ſero ſtagnante, diſtenſione, vel ſpaſtica conſtrictione afflictatur, præſertim ubi dens eſt carioſus, ipſaque caries ad funiculum modo dictum pertingit: ſiquidem certa, & quotidiana experientia conſtat, carioſos dentes rheumaticis affectionibus maxime tentari, eo quod quam facile, ob imbecillitatem hujus partis humores ibi ſtagnant, atque ſubſiſtunt.

§. IV.

Symptomata Quemadmodum in arthritide dolor, rubor, tumor, & febricula præſens eſt; ita hæc omnia quoque in odontalgia fieri animadvertimus. Jungitur inſuper copioſa ſalivæ ex ore profuſio, quæ non aliam agnoſcit cauſam, ac ſpaſmum dolorificum, qui dum vaſa lymphatica & venoſa conſtringit, liberum ſanguinis, & ſeri regreſſum impedit; quam ob rem a ſubſiſtente ſanguine ſalivalem illum laticem in glanduloſa faucium loca copioſius ſecedere ęquum eſt.

§. V.

Odontalgia ex tempeſtatũ mutatione oritur. Rheumatiſmus intemperati & ſubito mutati aeris plerumque ſoboles evadit; atqui non ſecus res in odontalgia cedit, quæ in corporibus diſpoſitis, præſertim cacochymicis quam facile oritur, ſi ea ex calida ſubito in frigidam auram ſecedunt, vel ſi vere, & autumno tempeſtas per vices auſtrina calida atque frigida eſt.

§. VI.

Fœminas frequentius ac viros affligit. Uti fœminæ præ ſexu virili rheumatiſmis magis ſunt obnoxiæ: ita etiam odontalgiam frequentius experiuntur. Id quod maxime contingit, quando utero gerunt, vel defectu menſium laborant, aut alimentis acidis, ſalſis & alvũ adſtringentibus, item dulcibus plus juſto delectantur; quippe quę etiam externe denti carioco admiſſa deſubito ſępe dolorem proritant. *Hos tamen acerbius.* Nihilominus, ſi viros hic dolor apprehenderit, acerbius multo affligere ſolet.

§. VII.

§. VII.

Rarius rheumaticos & arthriticos infeſtat.

Experientia rurſus conſtat, quod qui rheumatiſmo vel arthritide laborant, rarius odontalgia corripiantur, ſed dentes integros habeant; cum contra dentium doloribus magis ſint expoſiti, qui hujuſmodi artuum & muſculorum affectionibus vacant.

§. VIII.

Facile revertitur.

Qui dentium doloribus ſemel iterumque excruciantur, ii rurſus ex facili & leviore cauſa in eundem incidunt, non ſecus ac in arthriticis & podagricis tentationibus id fieri aſſolet, propter debilitatem quam dolores hujuſmodi pariunt atque relinquunt.

IX.

Malum quandoque exitum ſortitur.

Acerbior dentium dolor in corpore ſenſibili atque impuro gravia inducit ſymptomata, vigiliam nempe, febrem, appetitum proſtratum, delirium, refrigerationem extremorum, imo convulſiones, præſertim in infantibus, propter ſyſtema nervoſarum partium in conſortium ſive motuum morboſorum communicationem pertractum.

CURATIO.

§. I.

Indicationes

Quoniam odontalgicus dolor, ab illuvie plerumque ſeroſa ortum ſuum ſortitur, utpote quæ a ſanguine copioſius ad caput congeſto & lentius in vaſis procedente, ſeparata, in ligamenta tendineo-nervea depluit; potiſſimum medendi huic moleſto affectui in eo reconditum erit momentum, ut ſerum ſcorbuticum impurum primum a capite divertatur & derivetur; dein, ut correctum præparatum atque mobile redditum, per congrua emunctoria e corporis ſphæra eliminetur; demum parti affectæ juſtum robur reconcilietur, & hac ratione materiæ peccantis decubitus atque affluxus præpediatur.

§. II.

Humor vitioſus divertendus per clyſteres.

Primum quod concernit noſtrum propoſitum ſcopum, huic clyſterum injectiones peccantem humorem divertendi gratia, quam maxime opitulabuntur. Ut plurimum enim ſub gravioribus quibuſcunque dolorum tormentis alvus pertinacius renititur, quam per enema lenitivum & ſtimulans ſalinum emollire atque educere nihil eſt convenientius: utpote, a cujus applicatione ingens ſtatim dolorum levamentum ægrotantes recepiſſe obſervavimus. Præſtat tamen ea ex domeſticis uſitatis, quam ex variis purgantium atque emollientium ſpeciebus curioſius conflare. Dein quoque inter ea, quæ humorum impetum a partibus ſuperioribus ad inferiores invitant, pediluvia egregiam operam collocant: quæ ex ſola aqua pluviali vel fluviatili cum furfuribus triticeis, adjecto ſapone Veneto decocta præparari atque circa ſomni tempus in uſum vocari poſſunt: adhibita tamen hac cautela, ut pedes diutius atque paulo profundius in ea dimittantur, neque nimis calide, ſed tepide tantummodo admoveantur.

Pediluviis.

§. III.

Ope laxantiũ.

Huic prædictæ intentioni non minus ſatisfaciunt, quæ leni ſtimulo alvum clementer ſubducunt, inter quæ, uti in omnibus tam arthriticis quam rheumaticis, ita etiam in odontalgicis affectionibus, mannata & ex caſſia recenti parata, utpote quæ ſimul acrimoniam humorum contemperandi virtutem poſſident, præſertim ſi in ſero lactis dulci vel lacte aſinino, aut etiam in fonte minerali v.g. acidulis Schvvalbacenſibus diſſolvuntur, præcipuas ſibi partes vindicant.

§. IV.

In corporibus ætate florentibus, & quo-

Venæſectio quãdo adhibenda? quorum vaſa nimio ſanguine turgent, ſi vel ob tranſpirationem prohibitam, vel aliis demum ex cauſis, acerbi oboriuntur dentium dolores, primæ æque ac ſecundæ indicationi therapeuticæ omni ex parte ſatisfacit venæ in pede inſtituta ſectio; quæ utique tam ad humores ad ſuperiora congeſtos, inferius invitandos, quam ad æquabilem eorum per omnis generis vaſa circuitum reſtituendum, ut & materiam hoſtilem e corpore eliminandam præſidium atque auxilium pollicetur inſigniſſimum, aliis omnibus præferendum.

§. V.

Diaphoretica. Quod ſi materia peccans odontalgicos dolores efficiens, diſcutienda atque educenda eſt, egregie huc conferunt ipſa diaphoretica, blandiora tamen & ſedativa ſimul virtute conſpicua, e quorum numero electuarium ex rob ſambuci, admixtis cornu cervi uſto, antimonio diaphoretico & nitri aliquot granis cum aqua florum ſambuci propinatum, laudem certe meretur ampliſſimam, præſertim ſi repetatur, & regimen ſudoriferum exactius paulo obſervetur.

§. VI.

Acidularum uſus. Non raro evenit, ut horum dolorum ſævitia a feroſa foveatur illuvie, quod fit in cacochymicis, ſcorbuticis, & catarrhoſis phlegmaticis corporibus, ubi malum ſæpius quoque revertitur. Tunc autem ego ad moleſtiſſimum malum præſcindendum non certius, tutius nec præſentius, quam in convenienti thermarum vel acidularum uſu inveni præſidium, præcipue ſi in ſubjectis teneriorìbus & bilioſis cum lacte aſinino permiſcentur.

§. VII.

Sacculi ſpeciebus emollientibus repleti. Jam quod remedia externa concernit, ſacculi ex ſpeciebus paregoricis emollientibus, videlicet ex floribus ſambuci, meliloti, chamomillæ vulgaris, baccis lauri, juniperi, ſemine carvi, milii & ſale toſto parati, qui ſi tepide applicantur, ex omni remediorum genere ſecuriſſima ſunt. A ſuffimigiis quoque v. g. fumo ſuccini, reſinæ ſtyracis, benzoes, olibani, gummi elemi, per infundibulum vel linteorum ope dentibus affectis admiſſo, inſigne dolorum levamen ſecutum fuiſſe novimus. Interea tamen non omnes æque hanc medicationem ferre potuiſſe, & in quibuſdam graves capitis dolores, hemicraniam, vertiginem, oculorum dolorem preſſorium ſic excitatos fuiſſe obſervavimus. *Suffimigia.*

§. VIII.

Balſ. vitæ externe. Quod ſi vero dolor acerbus maxime in carioſo dente conſiſtit, liquor anodynus mineralis vel ſolus, vel cum balſamo noſtro vitæ permixtus, ope goſſypii dentibus inditus egregium præſtare ſolet levamen. *Ol. deſtillata* In corporibus humidioribus una vel altera olei caryophyllorum gutta, item olei origani Cretici, necnon buxi deſtillati carioſo denti inſtillata vel cum goſſypio applicata, opem non contemnendam affert. *Mixtura ex camph. & opio &c.* Mixtura ex ſpiritu vini camphorato cum croco, caſtoreo & opio permixta gingivis atque excavatis dentibus admota, non ſecus ac ejuſmodi linimentum in rheumatiſmo & arthritide exterius applicatum, inſignis perſæpe levaminis eſſe ſolet.

§. IX.

Diæta. Cæterum, uti accuratum vivendi regimen ad præſervationem affectuum chronicorum, & etiam dolorum, utile ſemper ac proficuum eſt: ita illud ipſum in noſtro affectu non minorem adfert utilitatem. Diæta vero primario in eo conſiſtit, ut ægri ab omnibus ſalſis acribus induratis, & nimium aromatiſatis cibis, vino præſertim acido, & liquoribus ſpirituoſis, omnibuſque alvum duram & adſtrictam quæ reddunt abſtineant, auram frigidiorem, ventum præcipue ex Borea flantem quam ſedulo vitent, caputque maxime ab eo arceant. Et ſicut in omnibus rheumaticis affectionibus præcavendis nullum præſtantius ipſo ſufficienti motu, & exercitatione corporis datur remedium: ita id ipſum

ſum quoque in chronicis & ſæpe recidivantibus odontalgiis commendationem meretur.

Cautelæ, & obſervationes

§. I.

Cauteria Quando atrocior odontalgia a dente carie infecto atque excavato proficiſcitur, ſi ſitus id permittat, cauterium ignitum ab exercitato chirurgo dextre applicatum, omnia decantatiſſima etiam remedia ſuperat: ſiquidem funiculo illo nerveo, in quo doloris ſedes eſt, exuſto, & putredine, ignis ope, e dente ſublata, dolorem non modo penitus exſpiraſſe, ſed & fœtidam cariem prohibitam fuiſſe, pluries etiam in nobis ipſis obſervavimus. Quin hac ratione quoque dens ſervari poteſt, ſi modo ejus cavitati poſtea cera cum maſtiche mixta, quo impediatur ciborum, & aeris frigidioris ingreſſus, intrudatur.

§. II.

Quæ ſi non locum inveniunt dens evellendus. Quod ſi vero dirum illum in dente dolorem excitans caries, cavitatem efformaverit minus idoneam, ut cauterium commode non admitti poſſit: externa tamen, atque interna quoque in uſum vocata remedia nullius efficaciæ ſunt; nihilo minus a diutius affligente dolore gravioris mali periculum imminet, vix datur certius remedium, ac dentis affecti, a circumſpecto chirurgo, idonea encheireſi celebrata evulſio.

§. III.

Soluta tamen prius plethora. Sed tenendum circa hanc operationem, ne ipſo in paroxyſmo, ubi dolorum vehementia quam maxime urget, inſtituatur. Neque facile in plethoricis, ubi capitis, temporum & genarum venæ tument, vaſaque arterioſa vehementius pulſant, niſi prius juſta ſanguinis extracta fuerit quantitas, dentis evulſionem tentare convenit. Teſtatur enim practicorum hinc inde recenſitæ obſervationes, lethalem per ſæpius hæmorrhagiam, a dentibus præſertim molaribus improvide extractis excitatam fuiſſe.

§. IV.

Sectio raninarum. Obſervationum fide conſtat, venarum ſublingualium inciſionem in graviori odontalgia eximiam tuliſſe opem. Nos etiam hoc medendi genus admittimus, ſub hac adhibita tamen cautione, ut inciſio venarum paulo ſubtilior ſit, alvuſque libera exiſtat: quin imo pediluvia in uſum, prius quam vena ſecetur ducenda ſtatuimus. Si vero nimia ſanguinis copia corpus turgeat, ſanguinem e pedis vena detrahere expedit: ubi dolore adhuc perſiſtente, poſtea forte raninas pertundere conducibile erit.

§. V.

Externa non perpetuo juvant. Peculiare id habent remedia odontalgica externa, ut nunc juvamentum afferant, nunc in eodem corpore nihil efficiant, & nullum adhuc conſtans & perpetuum contra dentium cruciatus reperiatur remedium. *Hinc diſcutientia ſecuriſſima.* Securiſſimum itaque eſt, ſtagnantium & acrium humorum lenem & ſucceſſivam procurare diſcuſſionem, & ab aeris frigidi injuria partem affectam quam ſedulo defendere: id quod ſacculi ſuperius recenſiti, mitiora quoque diaphoretica omni ex parte præſtant.

§. VI.

Purgantia quibus conducant? In corporibus cachecticis, quorum vaſa ingenti vitioſi ſeri colluvie repleta ſunt, & quæ artuum doloribus alias frequenter vexata fuerunt, blandiora evacuantia in caſſum exhibentur. Sed duriori cuneo hic opus eſt, atque ad paulo validiora properandum. Inter plura alia autem, quæ huic ſcopo inſerviunt, pilulæ ex gummi ammoniaco depurato, trochiſcis alhandal, extracto fibrarum hellebori nigri, mercurio dulci, cinnabari præparato, croco & caſto-

ſtoreo compoſitę eminent, & ob laudatiſſimum ſucceſſum, expectationi deſideratæ reſpondent.

§. VII.

Mixtura dolores exemplo ſedans.

Mixtura ex ſpiritu vini camphorato eſſentia croci, nuciſtæ, & ſpiritu cornu cervi volatili vinoſo concinnata, ad guttas aliquot naribus excepta, admirandum plane in modum acutiſſimos etiam dentium dolores in momento ſedat atque profligat; cujuſmodi effectus a liquore anodyno cum balſamo vitæ liquido noſtro maritato identidem expectandus. At vero dolendum maximopere eſt, hanc dolorum exſpirationem modo ad tempus plerumque perſiſtere. Ratio autem hujus phęnomeni in eo poſita eſt, quod nervi, qui ad mandibulas, dentes atque nares tendunt, ex uno trunco pari videlicet quinto originem mutuentur.

§. VIII.

Omnibus irritis, opiata corr. proſunt.

Dolores dentium ſi tanta ferocia inſiſtunt, ut cuncta remediorum genera penitus eludant, ego inſigni cum fructu porrexi pilulas, ita a me excogitatas: Rec. maſſæ pilularum aloephanginarum drachmam, de ſtyrace drachmam dimidiam, extracti croci grana ſex. M. f. l. a. Pil. No. LX. D. S. 6. *bis* 8. *auf einmahl.*

ENARRATIONES MORBORUM.

CASUS I.

Odontalgia, ex vehementi motu, ſub ſævis tempeſtatibus, ſæpius repetita, oborta.

Sereniſſimus Princeps, firmæ & robuſtæ quoad fibras & habitum corporis conſtitutionis, qui inculpata, & conſtanti valetudine quadrageſimum jam annum ſuperaverat, continuis venationibus & vehementioribus corporis exagitationibus, ſub inclementiori frigido & humido aere, ſub ſolis intenſiori æſtu, ſub ventis ſæviter ſæpe regnantibus, ita fatigavit vires, ut naturam ad permoleſtas defluxiones in capite, & circumjacentibus partibus frequentius laceſſiverit. Quæ non modo in capite, ſed & in maxilla præcipue in dentibus acerrimum dolorem pariunt, atque per intervalla ex capite in ſubjacentia loca collum, humeros, ſcapulas delatæ, atroci dolore muſculoſas ac nervoſas has partes affligunt, principium vero aſperæ arteriæ obſidentes permoleſtam cum raucedine tuſſim inferunt. Ceterum ſub quietiori jam corporis ſtatu, & vitæ inſtituto ingraveſcere hęc ſymptomata videntur, quippe & ciborum appetentia minuitur, & alimenta minus probe digeſta flatus & borborygmos cum alvo pigriori excitare ſolent. Ego in conſilium arceſſitus, primum atroci illi dentium dolori, qui valde urgebat, ſubveniendum eſſe duxi: quem in finem latus affectum linimento, ex una balſami noſtri vitæ & duabus liquoris anodyni partibus inungere juſſi; quod etiam goſſypii ope denti, qui carioſus fuit, admotum, levamen non mediocre attulit. Poſtea exquiſitam victus rationem imperavi: quæ in eo conſiſtebat, ut omnem aerem inclementem, ventos impetuoſos maxime, ac ſolis æſtum evitaret, & exercitationes corporis, equo vel curru vehendo, vel ambulando cum moderatione tamen, quia iis aſſuetus erat, non intermitteret; loco potus ordinarii decoctum temperatius ex radice chinæ cortice ligni ſaſſafras, paſſulis, atque pauxillo cinnamomi paratum bibat, parcius vero vinis ſpirituoſis utatur, vel ſaltem tenuia Moſellana & huic ſimilia, aut valde diluta cum aqua hauriat. Præter rectam vivendi rationem, in qua conſtanter pergere debet, etiam hæc malo expugnando accommodata remedia ad uſum propoſui. Adeoque infuſum Theiforme ex meliſſa, ſalvia, veronica, betonica, corticibus citri recentibus, cardamomo, juſta doſi mixtis mane ſumendum in lecto cum lenioris ſudoris expectatione ſuaſi. Ante prandium

dium elixirii noſtri balſamici drachmam cum pauxillo vini & aquæ caperet, atque ad alvum liberam ſervandam bis in ſeptimana paſſulas Corinthiacas rhabarbarinas ad unciam, ante lecti introitum ſumeret, conſului: ad tuſſim vero levandam, oleum amygdalarum dulcium ſine igne paratum, cum duabus partibus ſyrupi capillorũ veneris permixtum, in avenaceo juſculo circa noctem uſurparet auctor fui. Præterea frictiones in capite & dolore affectis partibus mane & ſero adhibendas, cum pannis ſuccini fumo imbutis, calidis, plurimum commendavi, atque ante omnia ut caput & partes ſuperiores a frigore muniret, ſuaſi. Cucupham quoque in capite geſtandam ex herba majoranæ, ſaturejæ, floribus ſpicæ, roriſmarini, chamomillæ Romanæ, ſuccino, benzoe, ſtyrace. cardamomo præſcripſi. Quibus remediis adjutus per divinam gratiam, a moleſtis iſtis rheumaticis doloribus impedimento ex voto vivit Princeps Sereniſſimus.

Epicriſis.

Quemadmodum ad conſtantem tuendam ſanitatem, & ad morboſas a corpore avertendas afflictiones, nil nec efficacius, nec ſecurius conveniente & ſufficiente corporis motu, labore & exercitatione eſt: ita attenta etiam obſervatione animadvertimus, non modo ex intermiſſo corporis motu, ſed etiam ex nimiis, vehementibus inopportunis & ſub inclementi cœlo inſtitutis exercitationibus viam ad morbos apertiſſimam ſterni: videlicet quandocunque illæ ſubito omittuntur. Nam quo celerior ſub ipſo motionum impetu & agitatior fluidorum, & ſolidorum eſt motus & progreſſus, eo tardior & imbecillior poſtea evadit, quando prorſus corporis exercitium negligitur. Hinc preſſo pede ſanguinis & humorum ſtagnationes, decubitus, ſeri ſeparationes, ejus extravaſationes atque in ſubjectas partes defluxiones, præſertim eas, quæ aeris injuriis expoſitæ imbecilliores & a naturali tono dejectę fuerunt, aliaque permoleſta accidentia inſequuntur: quemadmodum ſuperius haud ignobile exemplum ſatis luculenter demonſtrat. Ceterum, quoniam natura aſſiduis, & quotidianis iiſque validioribus exercitationibus fuit adſueta, non penitus eas intermittendas, ſed ſub modo & moderatione continuandas eſſe cenſui.

CASUS II.

Cum nuper ad aulam Sereniſſimi Principis vocarer, conſultum me adiit fœmina honeſta ante 40. annos nata, ſanguine & ſuccis plena, quę ſub priori conjugio & ante illud etiam in primis juventutis annis largiter ſemper ſanguinis menſtrualis fluxum experta eſt; atqui, dum ſingulis fere annis liberos peperit, ſatis valens & ſalva permanſit. In altero conjugio, quod plane fuit ſterile, per aliquot annorum ſpatium, tẽpore potiſſimum vernali & autumnali, permoleſtis & gravibus in capite defluxionibus, coryza, gravedine, dentium acerbo dolore, tumoribus fauciũ, uvulæque prolapſu miſere admodum fuit tentata: quæ ſymptomata duos, quandoque tres menſes continuarunt. Tumor internus faucium non mediocris ita ſæpius compreſſit mandibulas, ut os deducere, niſi quantum ſufficeret ad ſorbillanda juſcula vel tenuiores cibos capiendos, non potuerit. Multis uſa domeſticis & pharmaceuticis remediis: ſed cunctis effectu plane fruſtraneo. Cum in pleniorem morbi ſtatũ ejuſque cauſas inquirerem, cognovi eam cum marito inferiorem domus humili loco ſitæ ſtationem inhabitare, & in ipſa dormire, quæ cum minus a ventibus perflari queat, aer incluſus quam facile vappidus & humidus redreditur; deinceps in quieto ſemper vitæ genere verſata eſt: tertio in conjugio ſterili vixit, & menſes longe parciores quam ſuperioribus annis experta, ſingulo quoque vere & autumno venæ ſectionem in brachio admittere conſuevit. His perſpectis & diligenter expenſis,

Rheuma dentiũ e colluvie ſeroſa prognatum curare emaciante abigendum.

ſis, vitioſi ſeri potius illuviem in hoc corpore, quam ſanguinis redundantiam peccare judicavi. Quare non tam ad ſanguinis quantitatem detrahendam, quam ad ſeri intemperati & impuri nimiam copiam impediendam, imo e corpore exturbandam, & ad robur toti corpori, capiti in primis, conciliandum medicationis conſilium direxi. Suaſi igitur, ut mutaret conclave & dormitorium, atque in loco difflabili altiori vitam ageret: dein, ut intermedio tempore, quo libera erat ab hoc affectu, a copioſiori cibo, carnibus elixis & pinguioribus juſculis, a cęna etiam abſtineat, & corpus labore & motu moderatiori exerceat, præcepi. Loco cereviſiæ craſſioris aquam coctā cum cinnamomo, cortice l. ſaſſafras, paſſulis, & quarta vini parte mixtam bibat; & ut ſingulis menſibus, bis vel ter pilulis meis balſamicis polychreſtis, & totidem in ſeptimana vicibus elixirio balſamico temperato utatur edixi. Demum balſamo noſtro liquido caput inungendum, & aqua cum vino remixta, in qua aliquot guttulæ balſami dicti inſtillatæ, os frequentius colluendum commendavi.

Epicriſis.

In ejuſmodi diuturnis crebrius recurrentibus rheumaticis affectibus profligandis, medicus qui conſultatur, probe ſemper prius ſtatum corporis, cauſas antecedentes & concurrentes inveſtigare debet: ſiquidem utplurimum ſagax & circumſpectus Philiater, permoleſtas has diuturnas fluxiones ſeu rheumata, a tenuiore & excrementitio ſero ex atonia ſolidorum oriundo potius, quam a ſanguinis boni redundantia dependere atque produci deprehendet. Et tunc peſſimo conſilio largiores ſanguinis detractiones proponuntur, quæ naturam imbecilliorem reddunt, & ad morboſas afflictiones diſponunt. Ego in doloribus rheumaticis arthriticis neque minus in catarrhoſis defluxionibus ſingulari ſemper cum fructu diætam, ut ita loquar, emaciantem commendavi & imperavi; quæ in detractione copioſi alimenti, abſtinentia, ab omnibus quæ copioſum alunt nutrimentum tam cibis quam potibus, ſufficienti motu & exercitatione corporis, tenuique ac levi potu conſiſtit: interpoſito nonnunquam apto balſamico laxante & roborante. A quibus auxiliis, in ejuſmodi abigendis, & avertendis morbis ampliorem me ſemper conſecutum fuiſſe opem, ac ab aliis pharmaceuticis remediis omnibus, ſancte adſtruere, & affirmare poſſum.

CASUS III.

Juvenis annorum 30. corpore carnoſo & boni habitus, ſanguine abundans, hyemali tempore domi bene paſtus & cibis nutrientibus ſaturatus, vini quoque non raro hauſtum interponens, ſub libero vernali, ventoſo & humido cœlo, non tecto ſatis & munito corpore iter per aliquot milliaria facere debuit. Hinc domum reverſo, ingens laſſitudo corpus, caput moleſta cum vertigine gravitas, dentes vero immanis admodum dolor irruebat atque invadebat, qui noctu acerbior erat. Quum per annum ſanguinis miſſionem non paſſus fuerat, ex meo conſilio venæ circa pedis malleolum facta inciſio, & plus quam decem unciæ extractæ; quæ vacuatio cum euphoria celebrata quandam horum pathematum remiſſionem largita fuit, pulſu inde valentiori reddito. Ipſe ſponte ſua ante lecti ingreſſum, quum per ſyringam tabaci hauriret fumum, aquæ frigidæ fontanæ menſuram ſucceſſu temporis epotavit, cubitumque petens corpus ſtratis probe texit atque circumvolvit. Hinc largiſſimus in toto corpore ſubortus ſudor per integram noctē manavit.

Sævus dentiū dolor ex admiſſo corpori plethorico frigore aqua frigida curatus.

vit. Inde expergefactus, omnis dolor a capite & dentibus, feliciſſime fuit abactus.

Epicriſis.

Quandocunque dolores gravativi & rheumatici artuum, capitis, a ſanguinis κατ' ἐξοχὴν ſic dicti conſiſtentis & rubicundi redundantia, quæ impeditioris humorum circuitus & ſecretionis atque excretionis imminutæ parens eſt, potius quam a ſeri impuri copia & decubitu in euſarcis & bene paſtis corporibus oboriuntur; ipſa ratio ſana medico practica dictitat, ad liberiorem circuitum ſanguini & humoribus conciliandum, ſectionem venæ remedium eſſe aptiſſimum. Et tunc ordinario pulſus major, auctior & fortior poſt ſanguinis vacuationem ſequitur, qui certum minimeque fallax, ex redundante illo purpureo liquore morbum proveniſſe, indicium exhibet. Deinceps inſignes aquæ puræ fontanæ frigidæ ſudoriferas & diſcutientes virtutes, hic caſus magis conſpicuas atque illuſtriores reddit. Ego ſemper in hac hæreſi fui, aquam frigidam fontanam puram, terreſtrioris calcareæ vel ſalinæ materiæ expertem, incomparabilem multis in morbis præbere medicinam, tum ratione frigoris fibras attonitas firmantis & roborantis, tum reſpectu mineralis ætherei ſpiritus, quo nulla aqua deſtituta, viribus identidem amici; quin & ratione fluxilitatis ac tenuitatis, qua craſſos humores mobiles, fluxiles, atque libero progreſſui aptos reddere valet. Sed hoc remedium, quod utique magnæ utilitatis eſt, & recte heroicum dici poteſt, maxima eget cautione & circumſpectione. Quam hiſce capitibus includere non dubitamus: quorum primum eſt, ut imbecillo & tenui corpori, ubi motus languent & venæ ſero turgent, non exhibeatur: ſecundum, ut tantummodo corporibus ſanguine, calore, & motu vegetiore adhuc plenis præbeatur, quo in totius corporis ambitum actuari & diſtribui poſſit: tertium, ut non uno hauſtu, ſed ſucceſſive ac per vices ingeratur: quibus addimus quartum, ut corpus poſt epotationem vel motu ad ſudorem uſque exerceatur, vel in lecto calidis tegumentis probe foveatur.

CASUS IV.

Fœmina triginta annorum, victui craſſiori ſalino indulgens & otioſæ vitæ dedita, ſanguine abundans, alvum patitur crebrius tenſam atque ſtrictam, menſiumque defectum experitur. Sanguis e vena miſſus apparuit glutinoſus. Autumno graviſſimo corripitur dolore circa nucham, qui ſeſe ad aurem extendit, parotidem totamque dextram maxillam cum inflatione atque rubore occupans, in dente carioſo ejuſdem lateris graviſſimum dolorem excitat. Pulſus erat febriculoſus, arteriæ fortiter circa tempora pulſabant, ſomnus inquietus vel plane nullus, & perpetuo ſalivalis latex ore effluxit. Ut his medelam faceret, externe utebatur linimento, quod habebat oleum hyoſcyami, carvi & parum camphoræ, a quo dolor minime mitigatus, ſed potius exacerbatus fuit, inflammatione in facie aucta. Curata vero eſt ſequentibus. Primum mixturæ, ex liquioris anodyni uncia dimidia, camphoræ, laudani opiati cydoniati utriuſque granis tribus paratæ, quindecim guttas vel viginti, tribus de die vicibus ſumſit. Secundo, loco potus ordinarii decocto hordei, ſcorzoneræ & raſuræ ligni ſaſſafras, cum ſemine papaveris albi in emulſionem redacto fuit uſa. Tertio nuchæ & capiti ſequens applicatum fuit linimentum: Rec. aquæ Anhaltinæ, ſpiritus florum ſambuci ana unciam, ſpiritus ſalis ammoniaci drachmas duas, nitri artificialis, quod præparatur ex ſpiritu ſalis ammoniaci & ſpiritu nitri, camphoræ

Odontalgia ex incõgrua diæta.

phoræ utriuſque drachmam dimidiam, opii grana decem, olei nuciſtæ deſtillati guttulas quindecim. M. Quod exterius adhibitum, egregium plane tulit ſolatium. IV. Mitigato pauliſper dolore, alvus vacuata fuit cum infuſo, quod capiebat folia ſennæ, rhabarbarum, agaricum, cremorem tartari, & paſſulas minores, cum aqua & vino. Utut vero dolores ex parte remiſerint, remanſit tamen fixus in gingiva circa dentis ſedem cruciatus, cum inſigni inflatione & rubedine, qui ad aliquot menſes durabat. Ex conſilio itaque medici, & opera chirurgi extracto dente, materia ichoroſa & putrida in copia ſucceſſive ex alveolo effluxit, cum plenaria doloris remiſſione. Foramen vero relictum uſum adſtringentis medicaminis fuit clauſum.

Epicriſis.

Ex hac morbi relatione diſcendum eſt, quod odontalgia frequentius conjuncta ſit cum phlegmone ſeu eryſipelacea quadam defluxione; quare etiam eodem modo ac via ſanatio utriuſque affectus inſtituenda. Et quemadmodum in eryſipelaceis affectibus exterius applicata oleoſa nunquam proſunt, ita etiam in hoc caſu ea non bene ferre potuit ægrota, ſed dolor potius diſcutientibus, temperatis & diaphoreticis auſcultavit. In cacochymicis corporibus, maxime, ſi humorum adſociatur abundantia, frequentiſſime gignitur & quidem circa autumnum odontalgia; quo tempore etiam arthriticæ affectiones familiarius occurrunt. Rebus itaque talem eventum ſortientibus, ad præſervationem venæ ſectio, decocta lignorum temperata, convenientia evacuantia, abſtinentia a vino, cibiſque ſalitis acrioribus, utiliſſimam, depurando totam ſanguinis maſſam, locant operam. Porro, cum fiſtula facile generetur in maxilla, quando in ejus alveolis materia acris putrida ſtagnat & exitum non invenit, quæ non modo ipſum dentem, ſed oſſeam etiam maxillæ ſubſtantiam exedit, corrodit & ulcus difficulter ſanabile, quod cognoſcitur ex dolore, tumore & rubore, nec non putridæ materiæ poſt compreſſam gingivalem carnem effluxione, efficit; ut mature ipſe dens extrahatur, quo corrupta illa materia non ſolum habeat exitum, ſed etiam medicamenta proxime ipſi ulceri applicari poſſint, maxime eſt neceſſarium.

C A S U S V.

Odontalgia ex omiſſa conſueta V. Sect.

Fœmina 30. annos nata, venarum ſectioni diu adſueta, quotannis eam, quotieſcunque uterum tulit, omiſit, ob vanum & nullis rationibus innixum metum, ne hoc evacuationis genus periculum portendat. Sed ſemper fere affecta eſt gravi odontalgia, juncta cum tumore faciei ſeroſo. Inter præludia vero hujus recurrentis affectus, ad frequentiam illius præſcindendam uſa eſt eſſentia, quæ conſtabat ex terra catechu, ſanguine draconis, pauxillo aluminis uſti & ſpiritu vini; quæ tam externe, quam interne ſumta, mox acerbiſſimi capitis ſecuti ſunt dolores, cum ſumma præcordiorum anxietate, inſigni virium defectu animique deliquio conjuncti. His ceſſantibus ſymptomatibus tumor utramque maxillam occupavit, quem externa applicata cataplaſmata non ſublevarunt, ſed exacerbarunt, ita ut in tenſiori febre facta & intercurrentibus animi deliquiis abortum paſſa fuerit. Tandem emplaſtro manus Dei pertinax ille in ſcirrhoſam duritiem abiturus tumor fuit depulſus.

Epicriſis.

Gravidis familiariſſimæ ſunt propter plethoricum & cacochymicum ſtatum, & ob impeditiorem perſpirationem, menſiumque defectum,

cæde-

œdematoſi vel etiam eryſipelacei capitis & odontalgici affectus, qui matura venæ ſectione, & eorum uſu, quæ alvum clementer cum euphoria & per epicraſin movent, motuque inſuper & victu moderato præſcindi feliciter poſſunt. Si quis itaque excretionem humoris vitioſi, ſi jam imminet, imprudenter velit impedire, quod fit adſtringentibus; non poteſt aliter fieri, quin materia a ſanguine jam ſegregata & corrupta in internas & nobiliores partes irruat, longe graviora ſymptomata inducendo. Notabile porro eſt, quod non ſecura ſemper ſint cataplaſmata ex diſcutientibus etiam compoſita, quia ſæpius repellendi facultatem, dum videlicet humida non quiſque ferre poteſt, nanciſcuntur. Deinceps tumor ſeroſus facile tranſit in ſcirrhoſam duritiem, præſertim ſi nimiis ſpirituoſis diſcutientibus fuerit tractatus, qualis diutius inhæret, & difficillime reſolvitur, neque facile emollientibus ad ſuppurationem diſponi poteſt. Egregiam vero virtutem non ſemel ſed aliquoties tali in caſu experti ſumus, ab emplaſtro ſic dicto Manus Dei, quod maximam partem ex gummatibus compoſitum, atque in *Charas Pharmacopœa Regia* deſcriptum eſt.

CASUS VI.

Dolor dentium periodicus, ex vini & dulcium intemperantia.

Vir ſanguineo-melancholicus vino adſuetus & dulcibus ultra modum delectatus, ex carioſo dente dira ſæpius tormenta, præcipue autem tempore nocturno paſſus eſt. Dolor hic erat periodicus: incipiebat enim circa decimam horam, excrucians uſque ad tertiam matutinam, nullo extrinſecus apparente tumore aut calore præternaturali. In cavitate dentis hærebat particula ſpongioſa exquiſitiſſimo ſenſu prædita. Hujus foramini intruſa fuit eſſentia caſtorei, cui tantillum laudani opiati admixtum erat. Ita quidem doloris atrocia quievit, nec per biduum reverſa eſt; ſed tertio die recruduit, & eadem hora rediit: non autem eodem remedio, ſed ex camphora indita remiſit. Elapſis aliquot diebus, cum idem dolor recurreret, nec camphora, nec prædicta eſſentia ullum levamen afferebant; ſed potius tunc ad oleum caryophyllorum confugiendum fuit, cujus una & altera guttula denti carioſo immiſſa levamen attulit. Accidit vero, ut cum ſequenti ſeptimana malum eodem modo infeſtaret, neque unum ex hiſce tribus, utut ſingula applicata fuerint, quidquam in allevando malo præſtiterint. Suaſi, ut interne electuarium ſuperius recenſitum, cujus baſin conſtituit rob ſambuci, repetitis vicibus ſumeret; externe vero balſamum noſtrum vitæ naribus ſuſciperet & denti eſſentiam caſtorei inderet: quo dolor etiam mitigatus fuit. Tandem dentis extractione facta, dolor nunquam rediit.

Epicriſis.

Hæc memoratu digna obſervatio luculenter docet, quam incerta & infida ſint ſpecifica ſic dicta antodontalgica externa, idque hanc ob rationem, quod fibrarum & pororum in partibus ſolidis textura, & ab ea dependens debilitas non ſemper eadem maneat, ſed brevi ab ipſis etiam medicamentis mutari poſſit: quo fit, ut idem remedium non eundem, ſed alienum plane ſæpe numero præſtet effectum. Parum itaque auxilii cum expectandum ſit ab externis, conſultius ſemper procedimus, ſi curam ejuſmodi affectuum congruis internis remediis adgrediamur & proſequamur, affectamque partem tantummodo in temperato calore & in exſpiratione æquali & liberiori detineamus.

CA-

CAPUT X.

De dolore & ſpaſmo otalgico.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio. Circa dolorum & ſpaſmorum doctrinam dum verſamur, ille etiam, qui ad aures pertingit & non minori ſævitia ac ceteri affligit, non reticendus erit: licet breviter, quicquid de hoc affectu commemorandum, dicamus. Eſt vero otalgia gravis dolor, in aurium cavitate ſive meatu auditorio conſiſtens, a ſero acri extravaſato, & ſubſiſtente intra membranam nerveam meatum auditorium cingentem exortus.

§. II.

Geneſis & cauſa. Pertinax hic aurium dolor, eos, qui rheumatiſmis & catarrhalibus defluxionibus ſunt obnoxii, frequentius adoritur, vel, ſi ſudor conſuetus ſupprimitur, aut caput ſudore madidum ventis frigidioribus deſubito exponitur, prognaſcitur. Sæpe cauſa, inflammatio vel ulcus aurium eſt, ubi inſignis ardor, dolor tenſivus, pulſatilis, rubor, febris, imo delirium junguntur: interdum a vermibus excitatur, & dolor vagus lancinans atque rodens percipitur. Præclare ARETÆUS *lib.* 2. *cap.* 3. de aurium dolore ſequentem in modum diſſerit: *Acuſticus porus difficillime ſæpe doloribus vexatur, ut etiam occipitium teneant & oculos atque buccarum muſculos, & perſeveratione quadam tardiſſima tempora & caput. Aliquando etiam humoris fluor per easdem cavernas fit, quem græci rheumatiſmum vocant, & ita jugis, ut ſæpe vulneret altiora atque corrumpat, & oſſa carie inficiat.*

§. III.

Proceſſus & ſymptomata. Otalgia tanta ſæpius vehementia affligit, ut in provectioris atque adultæ ætatis hominibus delirium excitet, cum ſumma inquietudine & anxietate conjunctum; quinimo epilepſiam ſic fuiſſe introductam nos obſervavimus. Phlegmaticos autem licet minori gradu infeſtet, horrendos tamen in cholericis, capitis dolores cum quadam mentis alienatione, vigiliis & inquietudine infert.

§. IV.

Horum ratio. Ratio, cur aurium dolores tam crudeliter lædant, ut tolerari vix poſſint, in eo potiſſimum poſita videtur, quod membrana aurem quæ inveſtit, oſſeo illo meatui firmiter annectitur, adeoque magis tenditur, nec non a dura matre originem ſortitur, nervorumque irreptatu dives eſt. Quo magis autem membranæ nerveæ tenſæ atque expanſæ ſunt, eo acutioribus doloribus eæ ſunt obnoxiæ: quemadmodum id liquido apparet in perioſtio, intra quod & ſubjectum os contentus ſæpe humor horrenda ſymptomata producit, quod in panaritio aliiſque oſſium vitiis videre eſt.

§. V.

Prognoſis. Sæpe otalgia ſymptomata febrium acutarum evadit, ubi materiæ morbificæ ad aurem per metaſtaſin fit translocatio; quemadmodum in morbo Hungarico interdum evenit, ubi ſurditas vel ingens ſaltim auditus difficultas exoritur. Quæ ſi in declinatione febris accidit, infallibile convaleſcentiæ præbet ſignum; ſed tunc vitium in auris internæ membrana & nervo acuſtico hæret. Quando vero metaſtaſis ad aurem externam pertingit, tunc otalgia ſuboritur, quæ, niſi cito ſuccurramus, ob doloris atrocitatem demere vitam poteſt. Qui ex lapſu vel caſu in terram otalgiam patiuntur, ubi materiam ſanioſam per aures reddidere, e medio omnes ſublati ſunt, teſte RIVERIO *obſer.* 18. *p.* 291. HIPPOCRATES uero in *coac. prænot. pag.* 538. §. 58. de exitu hujus morbi ſequentia habet: *auris dolor pertinax, cum febre acuta & alio quodam ſigno aliquantum*

tum maligno juvenes quidem ſeptima die occidit, & citius delirio correptos, ſi non multum pus effluxerit ex aure, aut ſanguis e naribus, neque aliud quoddam bonum ſignum compareat, Seniores autem tardius & minus tollit: nam & aures ſuppuratione præveniunt & minus delirant. Verum multi ex his recidivant, atque ſic pereunt. Monere autem hoc loco debeo, quod hoc decretum *Hippocratis* magis de dolore & tumore inflammatorio parotidum intelligendum ſit.

Methodus medendi generalis.

§. I.

Dolor componendus. In curatione hujus dira tyrannide aures exercentis affectus, omni ratione eo annitendum eſt, ut dolorum illa vehementia, quæ cauſam interdum graviſſimis ſymptomatibus præbet, componatur vel ſaltim mitigetur. Id quod variis quidem modis tentari atque obtineri poteſt. Nos autem aliis cunctis, pulveres nitroſos cinnabarinos, liquorem noſtrum anodynum mineralem, nec non emulſiones ſeminum 4. frigidorum majorum præferimus. Quibus nihil proficientibus, ad opium rite correctum fugiendum eſt, quo nomine maſſam pilularum de ſtyrace, *Starckei*, *Wildeganſii*, laudanum liquidum *Sydenhami*, vel cydoniatum *Helmontii* commendamus.

§. II.

Externis. Externe emplaſtrum anodynum tempori lateris affecti nec non pone aures applicatum, quod ex maſtiche, galbano, croco, oleo nuciſtæ expreſſo, caſtoreo, opio compoſitum eſt, deſideratiſſimas fert ſuppetias. Dein etiam vapor ex lacte & ſpeciebus fragrantibus atque emollientibus auri immiſſus materiam peccantem non modo emendat, corrigit atque ad ſuppurationem diſponit, ſed & fibras nerveas nimis tenſas relaxando dolorem ſolvit. Convenit quoque veſicam ſuillam decocto cum lacte ex floribus malvæ, verbaſci, ſambuci, meliloti, chamomillæ vulgaris, nympheæ, papaveris rhœados, ſemine lini & pauxillo croci repletam exterius adfecto lateri admovere. Fumus quoque nicotianæ cum fiſtula inverſa auri immiſſus, item millepedes in oleo olivarum vel amygdalarum amararum infuſi, nec non oleum ſcorpionum ad dolorem, ſi ab inflammatione vel ſero acri provenerit, compeſcendum, maxime valere creditur.

§. III.

Humor ſtagnans diſcutiendus. Quemadmodum autem ubicunque humor reſtagnat atque ſubſiſtit, is promovendus atque diſcutiendus eſt: ita etiam pulveres diaphoretici, leniter nitroſi, cinnabarini, cum aquis diapnoicis atque analepticis propinati, opportuniſſimam in hoc affectu locabunt operam. Plethora ſi urget, vena ſecanda: atque alvus renitens clyſteribus emollientibus vel internis laxantibus ex manna, caſſia & rhabarbaro paratis, ad officium redigenda. Dignus certe eſt qui hac occaſione commemoretur locus apud modo laudatum ARETÆUM, ubi curationem hujus mali pulchre admodum propoſuit. *Utendum* inquit, loc. cit. *requie corporis atque abſtinentia & ſilentio ſummo: etenim organo auditorio accepta voce aures neceſſario commoventur, & propterea majores dolores efficiunt. Locandi præterea ægrotantes calido in lecto, & ſi dolor coegerit, phlebotomandi, atque tertia die levi atque ſartili cibo reficiendi, & ob mitigationem doloris exterius admovenda vaporatio tepidi liquoris vel ſacculi ex polline tenera confecti. Tum cataplaſmata laxativa & cum dolor initium ſumſerit, ſtatim erunt admovendæ ſanguiſugæ quas hirudines appellant circa fines auriculæ, vel circa ejus poſteriora cucurbita admota, ſcarificando, adhibita ſpongiarum calidarum. Ipſam quoque cavernam involuta lana per ſpecillum oleo calido tinctum, paulatim penetramus, atque illic lana derelicta ferramentum detrahimus.*

Cap.

Cautelæ & obſervationes.

§. I.

Quid agendum, ſi a cauſa externa in aurem illapſa otalgia oriatur?

Quandocunque dolor aurium a cauſa externa, immiſſa v. g. dura mole in aurem provenit, cujus rei exempla apud HILDANUM proſtant, tunc in ipſa doloris ſævitia neutiquam tentanda erit extractio cum forcipe vel alio inſtrumento: eo, quod non modo fruſtra hoc tentamen ſuſcipitur, ſed & dolor mirum adauctis ſymptomatibus intolerabilis redditur. Sub doloris enim impetu nerveus auditorius meatus vehementiori ſpaſmo conſtringitur, ut adeo, quacunque demum etiam leviori vi externa accedente, dolor exacerbetur, & meatu ſic anguſtiore evadente, materiæ exitus eo magis prohibeatur. Rebus ita ſe habentibus, fotus ſupra dicti potius locum invenit applicatio, vel aliquot olei amygdalarum amararum in aurem inſtillatio; quippe quod præter vim demulcentem, ſedativa quoque facultate eſt inſtructum: qua ratione, dum membranæ tenſæ emolliuntur & relaxantur, ſola oborta ſternutatione, corpuſculum illapſum ſimul & ſemel ſponte excuſſum fuiſſe, novimus. Atqui, cum huc apprime quadrent, quæ monumentis ſuis reliquit TRALLIANUS, non poſſumus, quin ejus de hac re ſententiam ad verbum recenſeamus, quæ *lib. 3. cap. 3.* ita ſe habent: *Si lapillus, aut faba, aut aliud quicquam in aurem incidat, ſpecillum lana involutum in reſinam terebinthinæ aut glutinoſum aliquod intingito, ac ubi in aurem injeceris leniter protrahito, & ſternutamentum excitans, os & nares obturato. Nam ſpiritus intentione, quæ ita fit, id quod intus impactum eſt, expellitur. Hoc autem continuo facito diligentiam adhibito, ut quam primum eximatur. Sin autem neque ſic exciderit, inflammatione oboriente, convulſiones ſæpe comitantur, ut etiam ægri de vita periclitentur. Quare oleum quoque tepidum frequenter infundere oportet: ſic enim locis inflammatione liberatis, id quod inſidet, facile eximetur.*

§. II.

Materiæ purulenta diutius effluens divertenda.

Otalgia plerumque a cauſa interna ſolvitur & abſceſſu finitur, dum materia purulenta ichoroſa, ex ipſis glandularum meatum auditorium externe obſidentium atque cerumen alias largientium poris & tenuibus canaliculis, ſtillat. Ad quas etiam in infantibus, præſertim qui ſpongioſioris corporis ſunt habitus, tantus ſæpe humoris ſeroſi fit affluxus, ut ingens fœtidi & purulenti humoris copia quotidie exeat. Sub tali morbi ſtatu humorum impetus per laxantia leniora, mannata, rhabarbarina, paſſulata, aliquoties repetita divertendus, vel pediluviorum, veſicatoriorum, aut cucurbitularum ope in provectioris præſertim ætatis hominibus, ad inferiora invitandus eſt. Hac ratione moleſtus hic aurium fluxus ſucceſſive minuitur, & ſalvo auditus organo ſanatio perficitur.

§. III.

Leniter exſiccanda.

Quando major jam puris copia poſt inflammationem præcedentem ex aure effluxit; tunc, præter ea, quæ humorum impetum, a capite & auribus divertunt, quæ leniter exſiccant, putredinique reſiſtunt, exterius admovenda ſunt. Veteres eo fine paſtillos, ex aloe, croco, myrrha, ſarcocolla, confecerunt, & aurium cavernis indiderunt, vel mulſum ex vino factum cum mali punici cortice, nardo, amygdalis amaris, croco, myrrha, alumine, vel herbarum vulnerariarum ſuccis coctum, cavernæ aurium, ſi humor fortius effluxerit, infuderunt. Qua de re evolvendus CÆL. AURELIANUS *lib. 2. cap. 3.*

§. IV.

Tamen non ſubito inhibenda.

Cavendum vero eſt, ne diutino aurium purulento fluxui, a quacunque etiam cauſa proveniat, externis valido-

dioribus exſiccantibus & fortioribus adſtringentibus deſubito obex ponatur. Exinde enim ingentem parotidum tumorem, cum ſummo dolore ſævisque ſymptomatibus ſtipatum, profectum fuiſſe, noſtra pariter & aliorum fide conſtat.

§. V.

Parotides in febr. quomodo abigendæ?

Quandocunque febribus acutis ſupervenit atrox ille aurium dolor cum intumeſcentia parotidum; non præſentius auxilium, ac in cucurbitularum cum ſcarificatione in nucha appoſitione, & ſolius cataplaſmatis emollientis, ex caricis pinguibus, croco, melle, ſucco ceparum toſtarum & radice liliorum alborum parati tepido uſu, me inveniſſe plena fide teſtor.

§. VI.

Vermes vel eliciendi vel enecandi.

Si dolor a vermibus aurem ingreſſis ortum traxerit, lacte tepido auribus immiſſo hi eliciendi, vel oleo abſinthii, nucleorum Perſicorum aut amygdalarum amararum ſunt enecandi.

ENARRATIONES MORBORUM.

CASUS I.

Otalgia ſuffimigiis & emplaſtro brachii tumori applicatis inducta.

Nobiliſſima Virgo quinquageſimum quæ jam complevit annum, activi ingenii, ſanguineæ conſtitutionis, decem abhinc annos doloriſicis partium externarum fluxionibus a ſanguine nimium abundante, & ob ejus tardiorem progreſſum impuriore reddito ſubortis continuo fere fuit obnoxia. Me quum hac de re conſuleret, ut ter minimum ſingulis annis nimiam redundantis ſanguinis quantitatem e ſecta vena detrahi curaret, auctor fui: unde melius etiam ſe habuit. Conſueta vero hac ſanguinis eductione æquinoctio autumnali intermiſſa, atque ſudore nocturno uſitato, ex improvida brachii dextri refrigeratione, cohibito, poſtero die ingenti dolore una cum tumore in ejuſdem brachii cubitu tentata fuit; qui adeo ſenſim increſcebat, ut brachium neque flectere neque attollere potuerit. Ad hanc moleſtiam abigendam, amicarum ſuaſu, frequentius ex gummatibus reſinoſis, ſuccino, tacamahaca, uſa eſt ſuffimigio: quo remiſſior quidem dolor redditus, ſed tumor mutata ſede ſuperiorem humeri partem invaſit, qui inſignem in magnitudinem increſcebat. Huic cum a chirurgo emplaſtrum applicaretur, evanuit ex parte quidem, ſed in dextrum capitis latus irruens, in aure potiſſimum horrendum & acutum dolorem, ut vix ferendo illi par eſſet ægrota, introduxit. Totum dein caput inſigniter tumefactum comparuit, auditus aderat ſumma difficultas, atque e naribus aliquot ſanguinis guttæ cum mucoſis multis humoribus ſeceſſerunt. Conſilium meum, cum per medicinæ candidatum qui mihi ad manus erat exquireret, conſultum primo omnium duxi, ut aperiretur vena pedis ſiniſtri, quo abundanti nimium ſanguini quodammodo exitus detur; deinceps, ut infuſo foliorum ſennæ & rhabarbari cum decocto paſſularum minorum, ſordes e primis viis blande educerentur. Quibus præmiſſis, tenuem victum & pro potu decoctum, ex radice ſarſaparillæ, glycyrrhizæ & floribus papaveris rhoeados ſumendum imperavi; atque ad ſucceſſivam tranſpirationem & uberiorem pravi humoris ſubſiſtentis promovendam diſflationem, ut æquali lecti calore corpus foveret, & mixturam, ex aqua florum ſambuci, cornu cervi uſto, antimonio diaphoretico & pauxillo nitri frequentius uſurparet, laterique dolenti ſacculum ſupra deſcriptum leniter calefactum applicaret, ſuaſi. Et ita circa undecimum diem, largo ſudore ſponte erumpente, totum corpus fuit perfuſum, evaneſcente penitus permoleſto accidente. Cum vero auditus gravitas cum dolore preſſorio remaneret, conſilium dedi, ut panis cum ſemine fœniculi igne cocti, recen-

center ex furno extracti & diſciſſi vaporem meatui auditorio reiteratis vicibus admitteret. Quo pacto expurgata demum pilulis balſamicis & cephalicis noſtris, ſordium mole, priſtinæ valetudini ſenſim ſenſimque Nobiliſſima patiens fuit reſtituta.

Epicriſis.

Ex hujus affectus generandi, pariter ac eum curandi modo, medicorum juniores plura ad praxin utilia momenta capere & depromere poſſunt. Primo, quod dolores ejuſmodi rheumatici, a venæ ſectione neglecta & ſudore conſueto ſalutari cohibito, originem ſuam ducere poſſint. Dein, quod ad eos abigendos ſuffimigia non ſatis ſint ſecura remedia, dum tonum cutanearum fibrarum nimium augendo, pravorum humorum motum ad interiora convertunt, quum potius ejuſmodi vitioſi humores ſenſibilioribus corporis partibus & poris inhæreſcentes ſucceſſive & placide commovendi, & ad liberiorem exhalationem incitandi ſint, Et quod, tertio, in ejuſmodi pertinacibus rheumatibus profligandis longe magis circumſpecte & efficaciter agat medicus, ſi non multis activioribus ſudoriferis naturam laceſſat, ſed tempus expectando, blandis & temperatis ad diapnoen diſponentibus remediis utatur: qua ratione contingit, ut natura ſponte ſæpe critice & ſalutariter morbum ſolvat.

CASUS II.

Otalgia immanis, ex ingeſta vini copia & ſequente refrigeratione.

Generoſus ſenex ſexagenario major, macilentioris ſtaturæ ſed floridæ faciei, olim cum inter Weſtphalos medicinam facerem, conſultum me adiit, qui a convivio, in quo vinum liberalius potaverat, ſub aura nocturna peregre domum reverſus, altero mane de gravativo capitis dolore, ſiniſtrum præſertim latus affligente conquerebatur. Huic mox dolor auris valde acutus ſucceſſit, qui tam atrociter intra paucos dies invaleſcebat, ut non modo omnem ſomnum adimeret, ſed & tremorem partium univerſi corporis cum frigore excitaret, adeoque non fruſtraneus eſſet convulſionum metus. Intolerabilibus plane dolorum tormentis miſerrime excruciatum ſenem inveni, qui non niſi a globo per ſclopetum trajecto levamen optabat: tantæ inſaniæ & deſperationi proximus erat. Exterius, dolente in parte nihil præternaturale conſpiciendum erat. Itaque alvus aliquoties a clyſteribus ut aperiretur, curavi: atque interne non niſi pulveres antepilepticos, cum nitro, cinnabari & pauxillo laudani opiati remixtos propinavi, vaporem quoque decocti florum chamomillæ cum lacte auri frequentius admovendum præcepi: eo quod intra meatum auditorium conſiſtere dolorem, conquerebatur. Tandem elapſo die ſeptimo, miteſcente doloris ſævitia, corpus madore perfuſum, pulſus redditus ſedatior & mollior, qui ante contractus & durus erat, urina quoque antea valde tenuis & aquoſa, craſſius nunc ſedimentum depoſuit, & denique ſponte aperto abſceſſu, ex aure ſucceſſive duobus purulentæ materiæ cochlearibus effluentibus, omnia & ſingula gravia ſymptomata penitus remiſerunt atque evanuerunt.

Epicriſis.

Mirari omnino ſubit, ſenem noſtrum tam valenti & robuſta natura adhuc gaviſum fuiſſe, ut adeo gravem capitis affectum, qui totum nervoſum ſyſtema afflixit, feliciter ſuperare potuerit. Atqui in hoc genere hæc ipſa curatio, quæ plus naturæ quam arti debetur, inſigne autocratiæ naturæ exemplum præbet. Venæ ſectionem, cui non adſuetus erat, nolui admittere, nec fortioribus, ſed leniſſimis tantum remediis atrociſſimum morbum in ſene pertractare æquum duxi. Et hæc viri magna auctoritate in principatu Mindenſi pollentis e tam gravi morbo evaſio, mihi tum temporis juveni medico, magnam

ſupra

ſupra meritum meum famam & exiſtimationem conciliavit.

CASUS III.

Otalgia diurna mira crudelitate ludens, effluxu puris ſoluta.

Generoſæ fœminæ, viduæ conſiliarii Aulici filia, decem annorum puella, tenerioris & mollioris naturæ, de languore, inappetentia & doloribus abdominis, pungitivo etiam circa hypochondria, querelas cum ejulatu inſtituit maximas. Somnus erat exiguus, cum pavore plerumque comitatus. Præſentiam vermium horum pathematum cauſam cum judicaviſſem; quę iis & enecandis & expellendis accommodata videbantur, a me fuerunt præſcripta: at vero in caſſum adhibita. In lecto detenta per menſem & ultra, perpetuas de hiſce ſymptomatibus movebat querimonias. Tandem facta dolorum ex imo ventre evaneſcentia, cephalalgia cum auditus difficultate graviter tentabatur. Acceſſit aſſidua vigilia, adeo ut per quatuor & quod excurrit hebdomadum ſpatium ne horam quidem capere ſomnum potuerit. Quotidie delirabat; nec quicquam cibi vel potus aſſumſit, auditu penitus amiſſo. Nihil ad vitam & vires conſervandas præter intritum cereviſiæ cum pane cepit: quippe medicamina cuncta, omnia juſcula atque alimentorum genera reſpuebat. Frequenter ægram inviſebam: & quum urgeret conſilium mœſtiſſima mater, me nihil certi de morbo ejuſque eventu edicere poſſe faſſus ſum, DEO, naturæ & tempori opus relinquere conſultius ducens. Tandem præter omnem opinionem evenit, ut nocte multum purulentæ materiæ aure effluxiſſe deprehenſum fuerit, majori quantitate ſenſim ſuccedente. Ita ad miraculum intra diem & noctem rediit ſomnus, revertit auditus, utut adhuc gravis, & pedetentim appetitus & vires revocatæ ſunt: verbo, DEI ac naturę beneficio reddita valetudini fuit nobilis puella, bona adhuc dum & proſpera valetudine utens.

Epicriſis.

Et hoc quoque exemplum plane evincere & demonſtrare poteſt, cauſas morborum adeo abſtruſas ſæpe eſſe, ut mentis acie medicus vix eas penetrare poſſit. Videmus tamen iterum ex enarrata hiſtoria, quomodo ſolus atrocior capitis dolor omnes functiones animales & naturales pervertere, imo propemodum deſtruere valeat, atque a ſola violenta nervoſarum & fibroſarum partium agitatione, commotione & diſtractione proxime proficiſcatur. Hinc etiam fit, ut dolore ſublato, tanquam cauſa horum acerborum ſymptomatum proxima, omnia ad priſtinum & naturalem ſtatum redeant.

CAPUT XI.

De dolore podagrico & arthritico vero & inveterato.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Differentia podagræ incipientis a radicata.

DIſcrimen podagræ & arthritidis recentis ab ea, quæ radicata & inveterata eſt, inſigne in prognoſi & praxi medica habet momentum: nam illa eſt magis tranſitoria, ætate florentes & ſanguine ac ſuccis plenos ob vitium in rebus non naturalibus commiſſum corripit, & rheumatiſmi ſimplicis ſpecies eſt; hæc vero magis hæreditaria, corpora imbecilliora invadit, atque in ſanguine & ſero corrupto radices agit, difficulter etiam tollitur, & ſæpius ad mortem uſque durat.

§. II.

Hiſtoria podagræ ex Sydenhamo.

Quum nemo ideam, hiſtoriam ac progreſſum podagræ melius & rectius SYDENHAMO, qui ipſe fuit podagricus, delineaverit; placet hoc loco ex ipſo auctore breviter & concinne eam exponere: *podagra exeunte Januario, aut incipiente Februario derepente & nulla fere præſenſione antecedente ingruit, niſi quod ventriculi cruditate,*

tate, aut apepſia ad ſeptimanas aliquot æger laboraverit; corporis interim intumeſcentia quaſi ventoſa ex gravitate, quæ in dies augetur, donec tandem detonet paroxyſmus, quem paucis diebus præit torpor & quaſi flatuum deſcenſus per femorum carnes cum affectione ἀνασμοειδεῖ, *tum etiam pridie paroxyſmi, appetitus voracior, non tamen naturalis. Sanus lecto ſomnoque committitur; hora vero ſecunda poſt mediam noctem excitatur a dolore pollicem pedis utplurimum occupante, quandoque vero calcaneum, ſuram aut talum: hic dolor eum refert, qui oſſium dictorum dislocationem comitatur, cum ſenſu quaſi aquæ tantum non frigidæ partis affectæ membranis affuſæ. Mox ſequitur rigor cum horrore & febricitatione aliquali. Dolor autem hic primo remiſſior gradatim intenditur (pari paſſu rigor & horror recedunt) idque in ſingulis horis, donec tandem ſub noctem ad apicem pervenerit, ſe ad varietatem oſſiculorum tarſi & metatarſi, quorum ligamenta obſidet, perbelle accommodans; nunc tenſionem violentam, vel ligamentorum iſtorum dilacerationem, nunc morſum canis rodentis, quandoque preſſuram & coarctationem exprimens. Ad hæc, ita vivum exquiſitumque habet ſenſum pars affecta, ut nec linteorum ſuperincumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concuſſionem ferre valeat: hinc mille conamina, ſitus tum ipſius corporis, tum membri affecti mutatione aſſidua, doloris ſedationem incaſſum exambit; quæ tamen non contingit ante horam ſecundam tertiamve matutinam (decurſo ſcilicet nycthemeri ſpatio a primo appulſu paroxyſmi;) quo tempore æger poſt materiæ peccantis modicam digeſtionem & difflationem aliqualem, ſubito a dolore reſpirat. Jam leni madore perfuſus ſomno concedit, a quo evigilans, dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernit. Intra paucos dies alter pes eodem dolore torquetur, eaſdemque excitat tragœdias, nonnunquam etiam ambos pedes in initio occupat: poſtquam utrumque pedem exercuerit, qui ſequuntur paroxyſmi, abnormes ſunt, tum etiam quoad durationem; hoc tamen ubique ſervat, quod dolor noctu recrudeſcat, mane vero remittatur; atque ex ſerie horum paroxyſmulorum conſtat paroxyſmus, qui dicitur podagræ, diuturnior breviorve pro ægri ætate, &c. quod in vegetioribus, & iis, quos podagra rarius inviſit, diebus ſæpe quatuordecim fit; in ſenioribus, atque iis, quos ſæpius afflixit, duobus menſibus; iis vero, qui aliquot annis podagrici fuerunt, non prius valedicit, quam ætas adultior eam fugaverit.*

§. III.

Ulterior progreſſus & terminatio.

Ad quatuordecim primos dies urina coloratior eſt, quæ poſt ſeparationem ſedimentum rubrum, & quaſi arenulis refertum deponit; nec æger utplurimum niſi tertiam potulentorum quæ aſſumſit partem per veſicam reddit; alvus item ad dictos fere primos dies conſtipata eſt. Appetitus proſtratio, rigor totius corporis ſub veſperam, partium etiam non affectarum gravitas & moleſta ſenſatio integrum paroxyſmum comitantur. Recedentem paroxyſmum excipit pedis affecti pruritus vix ferendus, maxime inter digitos, unde decidunt furfures, & pedes ipſi quaſi ab epoto veneno deſquamantur.

§. IV.

Symptomata morbi poſt annos aliquot infeſtantis.

Atque hoc modo ſe habet podagra regularis, cum vero vel indebita medicatione turbetur, vel diuturnior invaſerit jam per annos aliquot, phænomena ſunt multum diverſa a jam deſcriptis. Jam manus, carpos, cubitos, genua, aliaſque regiones occupat; quandoque digitos diſtorquens, motu paulatim privans, tandemque concretiones, circa articulorum ligamenta, tophaceas generans, cretam

vel

vel oculos cancrorum æmulantes; nonnunquam in cubitis tumorem ſubalbum ciet, fere ad ovi magnitudinem, qui ſenſim inflammatur; nonnunquam femur occupans, ſenſum exhibet quaſi ingentis ponderis appenſi, ſine dolore tamen notabili; ad genu exinde petens, id acrius urget, artus jam habet æger fere undequaque contractos & impeditos, ita ut claudicet, & permoleſte prorepat.

§. V.

Deſcriptio arthritidis ex Aureliano.

Ex veteribus omnium optime hiſtoriam arthritidis deſcripſit CÆL. AURELIANUS *lib.* 5. *cap.* 2. *morborum chronicorum* hunc in modum: *ſequitur autem paſſione articulari tentatos torpor, atque formicatio eorum articulorum qui tanguntur; & difficilis flexio, atque rurſum extenſio: item gravedo & vacandi dulcedo, & ad parum motum vehemens labor, atque dormientibus ſenſus quidam reſonantium articulorum, & cum de ſomno ſurrexerint, veluti ſaltu earundem partium afficiuntur: tum horror, vel rigor, atque tremor ſine ulla manifeſta ratione partium ſequuntur. Dehinc cum paſſio ſe extollere cœperit, in podagricis dolor alterius pedis, aut utriuſque cum punctionibus naſcitur, incipiens a veſtigio aut plantæ cavitate, vel ſæpius a majore digito, atteſtante torpore, & gravedine, & difficili motu, cum horrore rigido, atque inæquali per membra, & aliquando plurimo fervore; aliquando frigore, ut alii refrigerantia, alii calida deſiderent ægrotantes, & propterea quidam alteram calidam, alteram frigidam podagram putaverint nuncupandam. Item initio, ut ſæpe contingit, ſimilis color patientium atque ſanarum videtur partium, atteſtante æqualitate, nullo emergente tumore. Dehinc inflatio partium fit cum rubore. Quapropter relevatio altiorum ſæpe ſequitur. Tum pejorante paſſione arthritica ſufficitur paſſio, cum in unum omnium cogitur articulorum conſenſus, & facile ex articulo in articulum venit dolor, nec deſinens priuſquam cunctos invaſerit nodos. Sæpe denique prioris articuli dolore declinante ſecundus invaditur, atque eodem ſimiliter miteſcente tertius ſumit exordium, conſentiente etiam veſica, atque ſpinæ majoribus nervis, quos τένοντας appellant: & in ſtomacho etiam nauſea vel vomitu jactantur ægrotantes. Tunc articuli tumentes inflantur, ac deinde dureſcunt, & ſolidati ſaxeam faciunt qualitatem: tunc etiam nigriores efficiuntur, atque contorti, ut in obliquos partes digiti vertantur, aut reflexi ſupinentur, aut vicinis adfixi incumbant, & aliquando humore purulento vel mucilento collecto, aut viſcoſo generent poros, quos non tranſitus dicere poterimus: dehinc etiam lapides ſufficiant, qui quidem articulos ſolvant, & cutem diſtendant, atque erumpentes promineant, & chirurgia detrahantur: aut exilientes cyathis, cum ferramento tollantur, quod nos laureolum dicere poterimus, & rurſum renaſcantur. Tum membra dolentium partium, ceſſante nutrimento, tenuata langueſcunt, & arida efficiuntur. Erunt præterea ægrotantes parvis ex cauſis mobiles atque iracundi, ſiquidem motum vel actum non ſine querela accipiant.*

§. VI.

Ratio formalis podagræ.

Podagræ igitur rationem formalem, ſi rectius inveſtigare velimus, conſiſtit ea ipſa in vehementi ſpaſmo, quo membranæ ac ligamenta nerveotendinoſa, quibus oſſa in ſedibus ſuis collocata retinentur & firmantur, violenter lancinantur, divelluntur, diſtrahuntur ſæpe ad rupturæ uſque vel pali infixi ſenſationem, a ſero vitioſo acri-ſalſo, per minimas arteriolas & exiles glandulas ligamentorum copioſius advecto ſuſcitatus, cum febrili motione & partis adfectæ inflammatione conjunctus.

§. VII.

Symptomata ſpaſmo debentur. In hoc adfectu atrocem ſpaſticum dolorem fibrillarumque & membranarum nervearum ſtricturam excipiunt atque indicant, varia phænomena, & quæ hoc dolore correptis contingunt ſymptomata: videlicet invadente dolore pori cutis in pede anguſtantur, influxus ſanguinis & refluxus debitus impeditur, ſudor ac tranſpiratio nunc cohibetur, nunc augetur, membrum rigore ac rubore cōcutitur, venæ diſparent, & valde ſenſibilis in parte affecta diſtenſio & diſtractio percipitur, concomitante æſtu, rubore & ſubſequente tumore. Spaſmus autem hic non tantum in afflicta parte incipit & ſubſiſtit, ſed ulterius ſerpit, inque conſenſum trahit alias eximioque ſenſu præditas internas partes, quæ ſimili ſpaſmo affectæ varia producunt ſymptomata. Unde non ignota poteſt eſſe ratio, quare frequens oſcitatio, flatuum deſcenſus per femoris carnes, horripilatio per dorſum ac lumbos, febriculoſus pulſus, præcordiorum anxietas, animi defectio, ſomni inquietudo, torpor atque vermiculatio articulorum, ciborum inappetentia, nauſea, in ſuris quaſi convulſio, vomitus ubi imminet paroxyſmus vel jam præſens eſt, ægros infeſtet, quæ omnia ex ſpaſmodica conſtrictione & inde reſultante ſanguinis motione non poſſunt non originem ſuam repetere.

§. VIII.

Id demōſtratur. Hujus argumenti veritas, nimirum quod arthritici & podagrici doloris eſſentia in ſpaſtica fibrillarum nervearum contractione verſetur, ulterius exinde clarius demonſtrari poteſt, quod, quandocunque materia ſeroſa acris arrodentis indolis e partibus dolentibus perverſa medicatione aut alia ſontica cauſa ad nobiliores internas partes nervoſas repellitur, atroces in iiſdem dolores & ſpaſmi excitentur. Ita in praxi frequentibus & fere quotidianis conſtat obſervationibus, a materia podagrica retrocedente, ſi ea fertur in cranii membranas, gravem cephalalgiam, in membranas dentium atrocem odontalgiam, in tunica ventriculi ejus ſpaſmum, ſingultum, vomitus ſeu cardialgiam, in pulmonum tunicas nerveas tuſſim convulſivam & aſthma ſpaſmodicum, in membranas coſtarum pleuritidem ſpuriam, in tunicas inteſtinorum graviſſima tormina & colicum dolorem, denique in viis urinariis & veſica iſchuriam & ſpaſmum excitari.

§. IX.

Expoſita ſic indole podagræ, quæ in ſpaſmo dolorifico, omnium ferme ſymptomatum parente conſiſtit, excutiendum ulterius remanet, quænam hujus effectus cauſa, atque in quibuſnam partibus geneſis mali exiſtat? *Cauſa efficiens.* Medicorum recentiores ferme omnes in hac ſententia videntur convenire, podagram morbum eſſe metaſtaticum ſalinum, a collectione ſalis fluidi acris ſtimulantis intra membranas ac ligamenta articulorum productum. Cujus generis autem ac ingenii illud ſal ſit, diſſentire videntur. *non eſt ſal acidum vel bilioſū,* Alii acidum, alii ſal tenue corroſivum bilioſum, alii auſterum & ſtypticum principium incuſant. Nos purum & ſibi relictum acidum in animantium corporibus vix reperiri exiſtimantes, *ſed tartareum.* tartareum illud eſſe aſſerimus, ita tamen, ut acidum quoad figuram ſuam ſcindentem ſpiculatam, haud ſecus ac in tartaro prædominetur. Interim tamen non negamus, pro diverſitate morbi atque ægrotantium natura ac temperamento, & pro cauſarum antecedentium diverſa indole, majori volatili acredine bilioſa, vel fixiori, ſerum, quod ſalium morboſorum eſt vehiculum, eſſe imbutum; unde etiam arthritis variat, & volatilis & fixus exſurgit dolor, magis vel minus ardore atque inflammatione infenſus.

§. X.

§. X.

Quæ ſententia ſtabilitur.

Multa autem ſunt, quæ peccantem materiam tartaream ſubinde peccare evincunt. Etenim experientia compertum eſt, ad calculum diſpoſitos ut plurimum evadere podagricos, & hos e contrario calculo tentari; ita ut affectus hi invicem ſororientur, & unus in alterum facile abeat. Serum autem in dictis morbis tartarea ſalſedine imbutum eſſe, nemo qui gnarus rerum medicarum eſt, ibit inficias. Accedit, quod in conſummata podagra vel iſchiatide ligamenta juncturarum eroſa a ſabulo tartareo ibi ſubſiſtente reperta in ſectionibus fuerint. Quin imo tophacea materia, quæ intra articulos in ſenum, qui acido abundant, podagra, copioſe quandoque reperitur atque eximitur, manifeſtiſſime naturam tartarei ſalis, quod ex acido & copioſa terra conflatum eſt, demonſtrat. Ita KERKRINGIUS in *ſpicileg. anot. obſ.* 28. ſub examine chymico ex ejuſmodi tophis ſive materia podagrica, elicuit ſpiritum quendam inter ſpiritum tartari & ſalis ammoniaci quodammodo medium, hoc nimirum acidiorem, illo vero mitiorem: & oleum, oleo tartari fœtido colore, fœtore & conſiſtentia in omnibus ſimile: nec non ſal ex capite mortuo quod extraxit, ab eodem ſale tartari parum abludens, niſi quod ſapore quodam extraneo infeſtus, ingratam quandam pariebat nauſeam.

§. XI.

Et ulterius probatur.

Sic obſervatum quoque fuit ab auctoribus, podagricorum excrementa, nimirum ſputum, urinam, ſudorem collecta, prævia evaporatione, præbuiſſe materiæ candeſcentis concretæ in tartari conſiſtentiam inſignem copiam. Vid. PECHLINUM *obſ.* 25. & KERCKRINGIUM *l. c.* Notavi ego in Viro generoſo, qui ſubinde podagra divexari ſolet, ſequentia: hic paroxyſmum imminentem præſentire ſolet maxime ex colore annuli, quem digito gerit, ex mercurio mediante venere ac tutia confecti, qui aliquot dies ante paroxyſmum & per totum morbi curſum livorem ac nigredinem contrahit, qui ſponte tandem deſinit, priſtino redeunte colore ſub declinationis tempus. Id quod curioſum phænomenon mea ſententia effluviis ſalino-ſulphureis per tranſpirationem prodeuntibus adſcribendum venit. Taceo materiam in articulis podagricorum collectam, & quandoque veſicatoriorum vel aliorum remediorum uſu effluentem, ſumme corroſivam, ipſo ſenſu teſte, naturam præ ſe ferre. Confirmare inter alia præſentiam tartarei fluidi ſalis in podagricis videtur nimia potatio vinorum tartareo taliſmodi ſucco ſcatentium, quæ podagram generare ſolent frequentiſſime; item nimia ciborum appetentia & voracitas, maxime ante tempus invaſionis, quæ ſine dubio lymphæ acidæ abundanti in ſalivali & gaſtrico fluido debetur.

§. XII.

Sal tartareum cum mucilagine glandularum congreditur.

Congreditur autem tartareum hoc ſal cum mucilaginoſo ac pingui, quo articuli & juncturæ omnes gaudent, rore ac glutine, quod ſecundum naturam inſipidum, oſſa, juncturas, ac cartilagines lævigare & obducere ſolet. Notabile enim eſt, ſub membranoſo ligamento, quo articuli firmari ſolent exſtare tunicam mere glanduloſam ac veſiculoſam, quæ etiam ſynoviæ ſedes eſt, in quam terminantur maxime in homine multæ vaſorum ſanguiferorum ramificationes, hæcque tunica, propter laxitatem ſuam minime inſervit oſſium conjunctioni, ſed mucilaginem certam inſtar ovi albuminis, licet non ſemper adeo claram & limpidam ſecernit. Præterea in majoribus articulis exſtant quoque corpora glanduloſa pinguedine obſita, quæ ſimilem mucilaginem a copioſis ſanguineis vaſculis ibi ſecernunt ad lubricandas juncturas ipſaſque ab incaleſcentia & attritione conſervandas, uti co-

copioſe pariter ac ſolide id deduxit celebris Anglus CLOPTON HAVERS, *in Oſteologia*. De hoc ipſo glutine articulorum jam dudum divus HIPPOCRATES *in libr. de locis in homine*, ſequentia pronunciavit: *Humidum nativum articulorum ubi male valet, male habent articuli; ubi bene, & ipſi articuli*.

§. XIII.

Exinde coagulū, quod cruciatuum cauſa mediata eſt.

Quotieſcunque itaque ſerum ſalſum excrementitium in ſanguine ſuperabundans deſcendit per glandularum poros nimis laxatos ad ipſos articulos, non modo coagulum mucilaginis efficit, quod difficilius poſtea reſolvitur, vel etiam, ſi in copia adfuerit, in gypſeum corpus tandem convertitur, verum & intra ſubtiliſſimi ſenſus membranas incarceratum propter anguſtiſſimas vias, minus commode propellitur, nec evaporat, ſed deteſtabiles cruciatus in parte affecta ſuſcitat: cujus ſæpius tanta eſt ſenſibilitas, ut omnia quantumvis leniter admota tegumenta vel medicamenta officioſamque manum vel e longinquo reformidet. Attentione dignum eſt, nihil magis mucilaginem articulorum deſtruere atque coagulare, quam acidum tartareum ſal lenius v. g. acetum vini, vel vinum rubellum album, neque tantam mutationem atque coagulationem ipſi inducere aliud potens, uti oleum vitrioli &c. ſicuti id variis experimentis clariſſime demonſtravit *Clopton Havers l. c. p.* 258. evidenti ſcilicet documento, vina tartarea aptiſſima eſſe ad procurandos paroxyſmos arthriticos, ubi tonus glandularum debilitatus eſt, & patiens aliquam ad hunc affectum diſpoſitionem habet.

§. XIV.

In podagra calida ſerum ſulphureum, acre, &c.

Quemadmodum vero in ſenibus neque minus in hypochondriacis & calculoſa nephritide laborantibus podagricis ſeroſa ſanguinis pars tartareo fixiori acido referta eſt: ita in corpore bilioſo calidæ temperaturæ virili, ubi arthritis & podagra magis calida vaga, dum ex una parte in alteram tranſit, ſerum bilioſis acribus ſulphureis imo alcalinis onuſtum eſt. Sic *Acta Erud. An.* 1698. referunt, Medicum Anglum *Colbatch* ſerum podagricum miſcuiſſe cum ſyrupo violarum, & ſemper colorem cœruleum in viridem mutatum obſervaſſe.

§. XV.

Paroxyſmus podagricus, febre ſtipatur.

Deinceps quoque illud animadverſione dignum eſt, quod nullus paroxyſmus podagricus ſine motu febrili ſit, quem præcedens laſſitudo corporis inquieta, horripilatio, refrigeratio extremorum, oſcitatio, alvi obſtipatio, pulſus citatior, ſitis, vigilia & ſubſequens æſtus, ejuſque circa noctem exacerbatio, urinæ in principio tenues & aquoſæ, ſpaſmo vero remittente, craſſæ cum ſedimento, neque minus ſolutio doloris & ſpaſmorum per ſudorem copioſiorem ſatis evidenter arguunt: cujus motus febrilis beneficio fit, ut excrementitiæ ſeroſæ ſalinæ peregrino charactere imbutæ ſordes, ex parte per varii generis in corpore noſtro organico conſtituta colatoria & emunctoria foras ſalutariter eliminentur atque excernantur. Hic motus quoque auctior febrilis ſolidorum & fluidorum, qui non actu electivo, multo minus morali & rationali fit, genuina cauſa eſt ſævorum dolorum ac ſpaſmorum in partibus extremis, qui paroxyſmis in podagra nunquam non aſſociantur, dum videlicet ad nervoſas & valde ſenſilis texturæ articulorum membranas & ligamenta, quibus complures exiguæ glandulæ inhærent, & quæ minus congrua ſunt ſalium excrementitiorum emunctoria, cum impetu impurus ſeroſus ſanguis advehitur & congeritur; ubi poſtea ichoroſus ille latex præter naturæ ordinem ſeparatus, ſtagnans & ſubſiſtens ejuſmodi atroces naturæ humanæ plane inſenſos ſpaſmos & dolores concitat; qui quo vehementiores ſunt, eo plus febrilem æſtum incendunt, atque ſympto-

ptomata exacerbant. Siquidem id probe tenendum eſt, duplicem in paroxyſmis ejuſmodi arthriticis & podagricis obſervari febrem, eſſentialem & ſymptomaticam, illa ad naturam catarrhalis, vel in ſanguineis ad ſynochæ ſimplicis genium accedit, cum qua paroxyſmus incipit & progreditur, noctuque habet ſuas exacerbationes: altera vero ſymptomatica doloris acerbioris ſoboles eſt, & inflammationem inſequitur.

§. XVI.

Ratio cur materia vitioſa certas ſolum partes occupet.

Quod autem humor vitioſus non intra omnes articulos & quidem mediante tunica ligamentorum glandulosa, ſed dumtaxat certis in partibus ſeparetur, ut videmus in chiragra, gonagra, podagra & affectione iſchiatica; id potiſſimum tono & robori deſtructo horum ligamentorum, quæ articulos firmant, adſcribendum eſt. Quod vero ad pedes frequentius feratur ac deſcendat, hæc ſubeſſe ratio videtur, quod pedes frigori humido, quod valde eorum naturalem tonum lædit, plus quam aliæ partes expoſiti ſint; deinceps quod a calceorum preſſione ac ſtrictura copioſi tubuli arterioſi & venoſi minimi, per quos libere humor redire & circulari debet, valde comprimantur: accedit, quod lentior & tardior per partes a fonte caloris corde nempe remotas, ob ſitum etiam perpendicularem, lymphæ ac humorum ſit circulatio. Supereſt adhuc una ratio & quidem præcipua, ſcilicet quando pedes dolor affligit, cogimur quieſcere, ne deterius fiat malum; quies autem ulterius nocet, dum humores ob motum ceſſantem, ibi magis tenentur ſubſiſtere, & ita imbecillitas augetur: ſic edocemur familiari exemplo, quando pedem diu in uno ſitu tenemus, vermiculationis ſenſum oboriri. Vocanda huc quoque eſt in auxilium nativa pedum imbecillitas a parentibus podagricis contracta, quæ partim in ſpirituaſcentia humorum deficiente, & inde reſultante partium ſolidarum maxime extremarum debilitate, vel in ipſa prava textura & conformatione, & pororum diſpoſitione conſiſtit. Idem obtinet in aliis artubus, quos occupare ſolet dictus dolor arthriticus.

§. XVII.

Copioſus ſeri impuri proventus,

Unde vero tanta ſeri excrementitii ex parte ſalſi & tartarei, ex parte etiam acris bilioſi colluvies, in arthritidis & podagræ ſubjectis corporibus ingeneretur, quæ proinde & motuum febrilium podagricorum & acerbiſſimorum dolorum veram & materialem cauſam conſtituit, vix aliam quam naturæ ægrotantium debilitatem, & vitium in uſu rerum non naturalium commiſſum reperire & incuſare licet.

ex debilitate.

Per naturæ debilitatem vero nihil aliud intelligimus, quam talem, a nativitate, ſolidorum, quæ fluida continent, movent, imo motibus vitalibus ſecretoriis, excretoriis præſunt, non ſatis validam & robuſtam conformationem & ſtricturam a parentibus potiſſimum acceptam: hinc natura debiles & morboſi parentes, ut ſunt hypochondriaci, hæmorrhoidarii, podagrici, calculoſi, aliiſque anomalis motibus obnoxii, etiam liberos in hos morbos proclives generant. Nam quando ipſos podagricos, qui diutius hoc morbo affecti ſunt, ſpectamus ac conſideramus, plerique ſunt habitus minus fibroſi, ſpongioſi, tenerioris, qui nervos & tendines habent exiguos, copioſis & valde exilibus vaſis donati, qui ſanguine multo ſeroſo, qui e vena emiſſus in oculos incurrit, abundant, & hinc etiam in primis annis narium hæmorrhagiis, & in provectiore ætate hæmorrhoidum fluxui ſunt obnoxii & aſſueti, animi quoque ſunt inconſtantioris, mobilioris, ad omnis generis paſſiones vitalibus motibus nocivas proclives; quæ cuncta ſatis totius naturæ microcoſmicæ imbecillitatem arguunt atque demonſtrant. Accedunt poſtea ſatis inſignes diætæ atque in regimine vitæ aberrationes & vitia, quæ ita ſunt

comparata, ut non modo partium ſolidarum tonum, robur ac vim ſyſtalticam motricem plus debilitent ac labefactent, ſed etiam multos crudos, intemperatos, naturæ & ſuccis vitalibus, qui blandi eſſe debent, plane alienos humores invehant, & ob imminutum ſalutarium excretionum negotium plus juſto in corpore retineant & accumulent.

§. XVIII.

Ad quam confert: Venus immoderata.

Ex iis vero, quæ nervoſis & motricibus partibus vires & robur ſubducunt, primum merito locum Venus immoderata obtinet. Nam ſemen, uti delibatiſſimæ & ſpirituoſæ lymphæ in ſanguine ſoboles eſt, ita ſi intemperantius exhauritur, non poteſt aliter fieri, quin & partes fluidæ ſubtilitatem & blandam ſpirituaſcentiam, ſolidæ vero vigorem & elaterem amittant, atque adeo omnes functiones corporis non exiguum inde capiant detrimentum. Et hinc poteſt etiam ſecundum ſcita *Hippocratis*, ratio repeti: quare pueri, quare mulieres & eunuchi non facile podagram patiantur? Hinc quoque poetis Bacchi & Veneris filia nuncupata eſt; unde antiqui verſus:

E ſolvilumba venere, ſolvilumboque
Baccho, creata eſt ſolvilumba chiragra.

Et Latini Poetæ carmen:

Ut Venus enervat vires, ſic copia vini,
Et tentat greſſus debilitatque pedes.

Notabile autem hoc eſt, quod arthritis ex abuſu Veneris ſæpius unice ſuam originem petat, & quod omnes arthritici & podagrici, propter ſal illud tenerum ſtimulans in lympha & ſanguine contentum, ad Venerem præ aliis magis ſint proclives, adeoque magis magiſque enervando vires, malum contumacius reddant.

§. XIX.

Vini potus largior.

Præterea ſpiritus, corporis noſtri motores, non parum invertit, & nervis debilitatem addit vini & maxime generoſi vel etiam tartarei acidi largior potus, utpote partes vini ſulphureæ nimis celeriter per venas rapiuntur ad caput, ſubeuntque poros nervorum, & ſpiritibus ſeſe aſſociant, quorum craſin ob cruditatem & heterogeneam indolem ſuam valde invertunt, ut munere ſuo in regendis machinæ artubus defungi minus recte queant. Experientia multiplici deprehenſum eſt, nihil plus ad tartaream illam, aut quomodocunque appellare libet, materiam podagricam & arthriticam generandam aptum eſſe quam vinum; quæ etſi in corporibus quibuſdam ſequeſtretur, tamen in illis, quæ viſcerum debilitate laborant, ſervatur atque in ſanguine accumulatur.

§. XX.

Quod tamen limitandum.

Datur tamen vinorum magna diverſitas. Quæ enim in arenoſis terris proveniunt, minus materiæ ejuſmodi tartareæ continent. Dixit WEPFERUS *Dec.1.An.2. cap.39.* raros apud Schaffhuſanos eſſe podagricos & calculoſos, neque convulſivos motus frequẽtes, & potiſſimum id fieri a vino rubello ſalubri. Sic etiam memini Jenæ, quamvis ab incolis ejus loci ſatis liberaliter bibantur vina vernacula, non tamen multos eſſe podagricos. Contra obſervatum fuit, quæ in terra pingui argilloſa & limoſa proveniunt, ad fovendam podagram eſſe paratiſſima; cujus generis ſunt *Bohemica*, *Hungarica*, *Auſtriaca*, *&c.* Neque obſtat, vina magnam quantitatem tartari terreſtris, qui ſæpius vias urinarias magis detergit, poſſidere, utut in podagra progignenda minoris efficaciæ ſint aliis, quæ talem quantitatem non cõplectuntur, ſed forſitan ſubtiliori ac penetrantiori acido, quod cum ſuccis vitalibus faciliimam init copulam, inſtructa ſunt. Sic vini *Tockavienſis* lib. 4. deſtillatę vix drachmam dimidiam; totidem autem libræ *Rhenani* drachmas minimum 5. largiuntur. Multo magis autem talia vina nocent, ſi ad ebrietatem uſque ingurgitantur, que ſpiri-

ſpirituum vigor naturalis magis extinguitur, & lympha tenuis inſpiſſatur, ut deinde viſcerum tono debilitato minus commode illa, quæ in vinis nociva atque perniciosa ſunt, excludi queant,

§. XXI.

Affectus animi. Sicut affectuum intemperantia in excitandis, & fovendis morbis plurimum valet: ita id maxime in chronicis affectibus, inter quos podagra primas tenet, animadvertimus, & quidem hanc potiſſimum ob rationem, quod diuturnior triſtitia animique angor, intenſior cura ac ſollicitudo, profundior quoque, & haud interrupta meditatio, neceſſarias corporis vires ſuffurando & vitales humorum motus, neque minus ſecretorios & excretorios imminuendo, exſuperans pabulum atque materiam, impuritates videlicet varii generis ſalino-ſulphureas, ad geneſin hujus affectus ſubminiſtrent. Ita vehementior quoque animi commotio, & ira ipſos arthriticos paroxyſmos deſubito ſæpe cum febrili quodam motu excitat.

§. XXII.

Luxuria & deſidia. Ulterius, luxuria, nimia voracitas, continuæ comeſſationes, cum vita ſedentaria otioſa & deſidi ſi conjunguntur, neque minus exercitiorum intermiſſio & ex mobiliori vitę genere quietum & motus expers, & podagræ & aliis pertinacioribus morbis ingenerandis mirifice velificantur. Nihil enim magis, præterquam nimia ingeſtorum copia cum deſidia, magnum illud excretionum, ſine quibus ſanitas conſiſtere nequit, negotium ſupprimendo, ad impurorum humorum redundantiam, a quibus deinceps dolores, febrileſque motiones proveniunt, corpori ingenerandam conferre, attenta conſideratioue diſcimus.

§. XXIII.

Et quoniam ſufficienti, per jugem tranſpirationem facta, ſordium valde activæ indolis aquoſo-ſalinarum halituoſarum expulſione, corpus ab innumeris morboſis afflictionibus, nec non a paroxyſmis & recidivis immune redditur: ita etiam in rebelli iſto podagrico affectu, qui in corporibus graciliori-bus minus denſi & obeſi habitus, perſpirabilibus, paulo rarius ſedem fixiorem tenet, neque in hominibus opificibus, & qui labore & motu corpus continuo exercent, facile gignitur, id ipſum obſervamus. Quare etiam æſtivo tempore arthritici & podagrici paroxyſmi ſilere & conquieſcere ſolent; cum, e contrario, qui denſi & pinguioris habitus ſunt literati & laboribus corporis & manuū vacantes, crebrius & diutius hoc affectu exerceantur, qui præſertim autumnali humido & frigido aere, ſubita tempeſtatum mutatione ingruere, & tragœdiam ludere ſolet: quin imo ſudoris conſueti intermiſſionem, notabiliſque tranſpirationis, quæ ex induſiis inſpectis cognoſcitur, atque excrementorum inter pedis digitos defectionem, imminentem deſignare paroxyſmum ſæpe a nobis obſervatum eſt. *Tranſpiratio prohibita.*

§. XXIV.

Inter antecedentes doloris podagrici cauſas, non exiguum locum fluxuum ſanguinis conſuetorum, hæmorrhoidū, & menſium intermiſſio vel interceptio tueri videtur: ſiquidem & firma experientia & unanimi veterum conſenſu, & auctoritate confirmatum habemus, fœminas, quamdiu menſes rite fluunt, & viros, in quibus conſuetus hæmorrhoidum fluxus rite, ratione modi, quantitatis & temporis ſe habet, a moleſtiſſimis hiſce affectionibus immunes degere, imo hos fluxus doloribus iſtis ſupervenientes, corpora ab iis præſervare; ex adverſo vero, ſi ſolennes hæmorrhagicæ vacuationes, vel ex vacillante naturæ robore, aut ex perverſa diæta, vel importuna, & imprudenti medicatione reſtitant, deficiunt, vel ſupprimuntur, atroces dolorificas has *Hæmorrhagiarum conſuetarum defectio.*

paſ-

paſſiones generari, imo recrudeſcere & ingraveſcere obſervatione identidem firma & ſtabili conſtat: ut itaque ex hiſce obſervatis clariſſime eluceſcat, quantum ad depurandum ſanguinem & ad morbos ex ſeri vitioſi colluvie ſuccreſcentes impediendos, hæ ſolennes licet præter naturam contingentes ſanguinis excretiones valeant. Ex quibus tamen neutiquam id conſequitur, ut nonnullorum noſtri ævi medicorum & theoreticum & practicum dogma fert, tantum a fluxu hæmorrhoidali, ejus defectu & fruſtraneis ad eum excitandum naturæ moliminibus, originem hujus truculenti affectus arceſſendam eſſe, & totum curationis opus ad illum provocandum collineare debere: cum hujus hypotheſeos patroni, plethoram pro cauſa proxima materiali potiſſimum habeant, utut ei inter remotas locum concedamus. Nos vero vitioſam ſeri dyſcraſiam atque impuritatem potius ad excitandum hunc affectum maximum momentum afferre arbitramur, cum nota nobis ſint exempla, ſub ipſo paroxyſmo podagrico, calculoſo & arthritico, hæmorrhoides fluxiſſe: id quod inter alios, celeberrimi nominis medicus B. DOLÆUS, crebro per litteras apud nos conqueſtus eſt.

§. XXV.

Prognoſis. Ratione morbi eventus, quoad prognoſtica hæ obſervationes rarius fallunt. Podagra non facile e medio tollit hominem, niſi humor vitioſus, ob magnam virium expultricium imbecillitatem, ad ſummum corporis corticem propelli nequeat, ſed intus retineatur: vel ab errore medentis aut ægrotantis ad interiora repellatur, quod HIPPOCRATES *li. de affect.* affirmat: & tunc gravibus ſupervenientibus morbis, ut ſunt lethargus, hemiplexia, apoplexia, aſthma convulſivum, & ſuffocativus catarrhus, peripneumonia, hydrops, inflammatio ventriculi & inteſtinorum, extinguuntur.

§. XXVI.

Juniores podagrici rarius diu vivunt. Quemadmodum, quibus congenita, & hæreditaria eſt arthritis & podagra, & qui ex pravo vitæ genere primis in eam annis incidunt, rarius diu vivunt: ita iis, qui demum provectiori ætate atque in ſenectute, dolore corripiuntur podagrico, longævitatem promittit; *Seniores contra longius.* dum arthriticis & podagricis paroxyſmis re vera criticis, humores excrementitii, impuri, ſenectuti familiares, corporique infenſi, hac ratione expurgantur.

§. XXVII.

Incipiēs podagra facile abigitur. Podagra incipiens, præſertim ſi rheumatiſmi ſanguinei ſpecies eſt, moderata & convenienti diæta congruiſque remediis, ſanguinis præſertim miſſionibus opportune inſtitutis, facile præcaveri & tolli poteſt: ubi vero jam multoties & ſingulis fere annis paroxyſmus recurrit, & quos affligit, in articulis tophos habent, ſicca alvo vexantur & ſenes ſunt, ii, teſtante HIPPOCRATE *l. 2. prorhet.* nulla humana arte ſanari poſſunt: *inveterata incurabilis.* hanc potiſſimum ob rationem, quia virium non tam in fluidis, ſed in ſolidis, eorum tono, robore, textura & conformatione naturali deſtructa, quod non facile tollitur, conſiſtit. Hinc vetus dictum enatum: *ſolvere nodoſam neſcit medicina podagram.* Optime vero HIPPOCRATES *l. c.* ratiocinatur: *juvenes nondum callos habentes curari poſſunt, ſi accurate vivant laboriſque ſint amantes, alvumque bonam & apertam habeant.*

Cura præſervatoria.

§. I.

Præſervatio facilior at curatio. Quamvis valde difficilis eorum morborum, qui congeniti ſunt, quorum cauſa in labe tam fluidarum quam ſolidarum partium conſiſtit, & quæ a prava vitæ & diætæ ratione foventur, ac in habitum quaſi degenerarunt, ſit curatio; attamen facilior longe, & expeditior eſt eos præſervandi, præcavendi, & avertendi via ac methodus. Quam cum medicus omnino & recte cognoſcere & prudenter applicare debeat; nobis eam hic exponere eſt propoſitum: ut pote

quæ

quæ potiſſimum in cauſis hujus morbi, remotioribus dictis, declinandis & removendis conſiſtit.

§. II.

Fugienda autē Venus immoderata.

Primo omnium, qui vult degere immunis a pertinaci tam podagrico quam articulari affectu, temperet ſibi, quantum poſſibile eſt, ab uſu Veneris maxime immoderatæ, quam corporis languor & dolor ſubſequitur: ſubito namque exhaurit ſubtiliores ſpiritus, caput debilitat, mentem ac ſenſus infirmat atque convellit. Dein ebrietatem, copioſam vini potationem, & liquorum inebriantium ingurgitationem omni cura & ſtudio fugiat: quippe hoc pacto multos ab arthritide liberatos novimus. TRINCAVELLUS *de ratione cur. particul. hum. corp. affect. lib. 12. c. 11.* tradit, ſe noviſſe medicum Venetiis, qui, cum non parum infeſtaretur a podagra & ad ſenium uſque, & ſolum primum atque in quinquenuium vinum interdixiſſet, liber tandem ab omnibus moleſtiis ita evaſerit, ut amplius uſque ad ultimum ſenium imo ad mortem horum dolorum fieret expers. Id quod CELSUS *lib. 4. c. 24.* egregie confirmat, perhibens: *quidam cum toto anno a vino, mulſo, Venere ſe temperaſſent, ſecuritatem totius vitæ conſecuti ſunt*. Et SOLENANDER *S. V. conſ. I.* refert, viduam quandam Hiſpanicam, cum uſum vini, quo tamen pro more gentis pauciſſimo & dilutiſſimo uſa fuerat, omiſiſſet, podagra amplius non fuiſſe tentatam. Quin imo plures talis modi hiſtoriæ notiſſimæ ſunt eorum, qui, vel in carcerem conjecti, vel ad paupertatem redacti, cum a vino abſtinuerint, ab arthritide & podagra liberati ſunt. Hinc præſtat ad præſcindendum graviſſimū morbum, aquam puram & levem quam vinum bibere. Ex hydropotis enim nemo facile eſt, qui hunc in morbum prolabitur: quorum exempla apud BRUYERIUM *de re cibaria l. 16. c. 13.* SCHENCKIUM, HERM. *von Heyden, de podagra*, & PECHLINUM legi atque evolvi poſſunt.

Ebrietas.

Vinum præſ.

§. III.

Quod tamen quandoque proficuum.

At vero quamvis nonnullis podagricis vinum admodum ſit infenſum, negandum tamen non eſt, dari caſus, ubi ventriculi quędam & inteſtinorum imbecillitas a frigido humore, ut cum veteribus loquar, orta eſt, in quibus ad virium refectionem admitti illud debet, maxime ſi diluatur cum aqua, & vetus excoctum optimæ notæ aſſumatur: quod eo magis locum invenit, ſi in conſuetudinem abiit vini potatio, nec ad ejus uſum ægrotans protinus ſentiat incommodum: de qua re conferri meretur PECHLINUS *obſ.* 37.

IV.

Nimius cibus.

Porro qui vitam a podagra liberam ducere, vel ejus dolores lenire atque mitigare intendunt, temperent ſibi a multo cibo tam in paroxyſmo, quam extra morbi acceſſum. Vere ſcribit HIPPOCRATES: *præcipuum ſanitatis ſtudium eſt, non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad laborem*. Sique profecto quid eſt, quod vitam ſervare poteſt a morbis diuturnis immunem, temperantia in victu eſt; hac enim alacritas & ingenio & corpori accedit. Conſiſtit autem hæc temperantia in eo, ut vel bis de die parum cibi aſſumamus, nec plenarie appetitum ſatiemus, & cęnam intermittamus: id quod podagricis mirifice commendat TACKIUS p. 97. item SYDENHAMUS p. 579 qui prandium ſaltim commendat, humoribus digerendis cum lectus ſolum ſit dicatus. Præcipue autem in paroxyſmis a cibo abſtinendū eſt. Nam ejus acceſſio, ipſo HIPPOCRATE teſte, damno eſt: *Eo enim tempore* inquit, *reflui ſunt humores ad centrum corporis, unde opprimitur anxiaq; evadit reſpiratio, & aliena regio ab impuris ſuccis occurritur. Si cibum tunc dederis in impuritatem ille abit, ac diſtento hypochōdrio opprimitur pectus, unde anxia reſpiratio & calor cordis major.*

Præſ. in paroxyſmo.

§. V.

Opulenti frequētius, egeni varius podagrici.

Facile hinc apparet ratio, quare egeni raro ſint podagrici, magis autem opulenti, voluptuoſi, & qui per multas horas menſis accumbunt, utriculi inſtar

ſtar abdomen diſtendentes. De opulento quodam Germano SCHENCKIUS apud *Caſp. de Reies Camp. elyſ. juc. qu.* tradit, quod hic, cum otio, deliciis, luxuque circumflueret, familiarem huic vitæ podagram arthritidemque adeo miſerabilem contraxerit, ut nonniſi duobus ſuffultus adjutuſque famulis promoveri loco potuiſſet: verum lapſis ſenſim rebus ad paupertatem redactus tantam, ut & opibus deſtitueretur & famulis, necniſi frugalis menſa ad vitã ſuppeteret; hoc fretus & poculatim ipſe ſolus inceſſerit, & a podagra prorſus deſertus fuerit. Non incommode hinc PETRARCHA: *Si a podagra*, inquit, *liberari cupis, aut pauper ſis oportet, aut ut pauper vivas. Multos ab hac ægritudine liberaſſe traditur paupertas, vera defæcatrix corporum: quoſdam vero frugalitas, quam voluntariam ſeu fictam & imaginariam paupertatem dixerim. Vidiſti aliquos perpetua vini abſtinentia curatos: ita fit, dolore dolor, clavus clavo pellitur, ut antiquo dicitur proverbio.* Specialiorem autem paulo diętam podagricis commendat atque præſcribit GALENUS *lib. 6. de ſanit. tuenda*, his quidem verbis: *intemperantes in podagram & alios diutinos morbos incidunt, a quibus tota vita ſe explicare nequeunt. Cavendum ab eduliis ex paſta, ab acidis fructibus, cepis, allio, ſalſis, lardo, carne ſuilla.* Cæterum Vinum Moſellanum aut Neccarinum aqua deſtillata dilutum bibendum. Alvus ſollicitanda paſſulis, prunis Damaſcenis. A carnibus quoque annoſis & pinguibus abſtinendum. Parari debet veſtimentum pellibus agninis conſutum.

§. VI.

Curæ & meditationes fugiendæ. Poſtremo, qui a cruciatibus podagricis & articularibus immunes degere cupiunt, temperare ſibi debent ab omnibus gravioribus curis, animi laboribus, meditationibus & perturbationibus. Hæc enim elogio *Sydenhami* ad diſſolvendam ſpirituum, qui ſunt digeſtionũ inſtrumenta, ſyſtaſin, ac proinde ad podagræ incrementum multum faciunt. Refert PORPHYRIUS *in vita Plotini* quendam Regulum, quum captus eſſet pedibus, ſeſe ab omnibus curis abnegaſſe, & a podagra fuiſſe liberatum. *Tanti*, inquiens, *in hoc morbo vincendo, animum quietum habere!* Ceterum commendandus eſt podagricis labor ac motus, qui firmitudinem & robur partibus fœnerat, tranſpirationem promovet, cruditates diſſipat, ad totius corporis habitus immutationem aptiſſimus, atque optimum ſanguinis depuratorium eſt, dum omnis generis excretiones promovendo, ab ejus naturali temperata craſi ſive temperie alienas, impuras ſalino-ſulphureas partes per congrua emunctoria ſeparat. *Motus crebro inſtituendus.* Elegantiſſime ſcribit HIPPOCRATES *lib. prorhet. n. 162* curari podagricos poſſe juvenes, in quibus nondum ſunt facti calli, qui laborem amant, qui vivunt accurate, & quorum alvus fluida eſt. Exercitium autem hoc non nimis ſit vehemens, ſed moderatum, quale eſt vectio in curru, ambulatio, ſcalarumq; repetita aſcẽſio.

§. VII.

Conſilium Cratonis. Celeberrimus, & maxime circumſpectus trium Imperatorum Archiater JOH. CRATO *conſ. 14. tent. 1.* hoc pro præſervatione podagræ conſilium ſuppeditavit, dignum quod huic tractationi inſeramus: *Primo monendi ſunt podagrici, ne ullo modo corpus medicamentis affligant; ſed recta victus ratione & mediocri diligentia articulorum dolores vitari poſſe ſibi perſuadeant. Abſtineant a vinis* Moravicis, Auſtriacis, Hungaricis, *dulcibus & craſſis: utantur cereviſia triticea. Ventriculi robur medicamentis purgantibus non debilitetur. Noſtris pilulis uti poſſunt hora dimidia ante cœnam, quæ ſit parcior, ſingulis ſeptimanis, doſin, quæ eſt ſcrupulus, capientes. Singulis diebus matutine de noſtro ſtomachali ſumat. In lecto matutine ſudet quotieſcunque poterit: nam quo frequentius hoc fecerit, eo tutiorem ſe eſſe putabit. Mundare pedes oportet cum ſpongia intincta vino rubro, in quo ſal ſit decoctum. Topicis minus potius quam nimium eſt faciendum. Aer frigidus & humidus vitandus eſt.*

§. VIII.

§. VIII.

Quibus hi affectus hereditarii & chronici ſunt, curatiorē diætam ſervanto.

Præſervatoria hæc cura uti univerſalis fere eſt,& ab omnibus ac ſingulis,qui a gravibus valetudinis incommodis immunes eſſe volunt,ſervanda: ita potiſſimum quadrat, & neceſſaria admodum eſt, in affectibus tam arthriticis quam podagricis, quando a parentibus liberi ſeminium quoddam multiplicativum ipſis vitalibus humoribus altius inſinuatum,& quod inter pueritiæ vel adoleſcentiæ annos jam tum ſeſe exerere incipit,acceperunt; quo in prima quaſi herba ſuffocetur. Atque etiam hæc ipſa cura diætetica ad eos ſpectat, quos jam per plures annos hoc malum & chronicum, & quaſi habituale factum exercuit:eo fine & ſcopo, ut minimum dolores ac ſymptomata leviora & mitiora inde reddantur, breviores quoque fiant paroxyſmi, &roborata ſic quodammodo natura deteriores & exitiales affectus,qui excipere nunquam non ſolent podagram pertinacem & chronicam, corporis vires valde infringentes arceantur.

De Cura ſpecialiori Podagricorum Medica.

§. I.

Podagra radicata non poteſt extirpari.

Optandum quidem ſerio, & vehementer eſſet, ut tam efficacia in rerum natura extarent remedia,quæ huic difficillimo morbo, ubi longo tempore in ſuccis vitalibus & nervoſis partibus radices egit, extirpando ſufficerent:ſed quoniam talia nondum per experientiam cognita atque comprobata ſunt; eo tantummodo laborandum eſt, ut non modo diæta præſcripta ſervetur, ſed & aliis remediis languenti corpori ſuccurratur,quo recurſus hujus mali, ſi non prorſus tolli poſſit, pauciores tamen & breviores evadant,levioribuſq; ſymptomatibus ſtipati incedant paroxyſmi. Et cum ordinario fere periodicorum dolorum, ſive febris potius rheumatico-podagricæ incurſus fieri ſoleat tempore vernali, item ante & poſt ſolſtitium hibernum, opus eſt, ut antea congruis evacuationibus,alterantibus, & maſſam ſanguinis depurantibus, vitioſos humores doloribus iſtis podagricis pabulum adminiſtrantes, quo poſt eo felicius paroxyſmus ſuſtineri poſſit, & corrigamus & eliminemus.

§. II.

Venæ ſectio.

Ad hunc ſcopum, ex voto obtinendum,ego ſanguinis miſſionem decenti tempore & quidem ante æquinoctium vernum,ubi maſſa ſanguinis & ſeri ſingulari quodam interno ebullitionis quaſi motu agitatur,& ſic heterogeneæ partes,quæ in eorum profundiori ac intimiori nexu tectæ & involutæ hæſerunt, extrorſum vertuntur, unde omnis generis febres exanthematicæ, catarrhales, rheumatico-arthriticæ originem ſuam mutuantur, celebratam magni admodum facere ſoleo:id quod optime ſuccedit, ubi corpora non adeo firma fuerint,quæ bene appetunt,vitæ ſedentariæ indulgent,lautaque diæta utuntur. Longe vero magis neceſſaria eſt venæſectio in iis, qui ob laxiorem multis exilibus vaſculis donatum corporis habitum multum ſanguinis & ſeri ingenerant, & ad hæmorrhagicas excretiones proclives ſunt,præcipue ſi hæ reſtitent vel parciores evadant. Et quoniam ante, & poſt ſolſtitium brumale menſe Decemb. Jan. Febr. plerumq; inſoleſcunt & ingraveſcunt podagrici dolores,ego in fine Octob. ſi res poſtulaverit &plenitudo vaſorum evidens fuerit ſanguinis miſſionē ſuadere ſolitus ſum.

§. III.

Cucurbita cū ſcarificatione dorſo pedis apponenda.

Deinceps non poſſum non ego hoc loco candide fateri, quod a cucurbita cum ſcarificatione dorſo pedis, ſingulis trimeſtribus appoſita, inſigniſſimum allevamentum in pluribus, atque etiam in me ipſo,qui non immunis fui ab ejuſmodi inſultibus podagricis, licet obtuſioribus, & non diu perſiſtentibus, ex-

per-

pertus fuerim. Rationem ſi quis hujus effectus expoſcere velit, hæc ſatisfacere poſſe videtur: quod in nulla fere corporis parte, difficilior ſanguinis circulus ex arteriis in venas, quam in extremo pede, ejus præſertim digitis procedat; nulla etiam pars ſit, quæ tanta copia muſculorum, tendinum, membranarũ, & ligamentorum tendineo-nervorum, vaſorum etiam ſanguineorum inſtructa ſit, ac extremi ipſius pedis compages. Quandocunque itaque hæ partes, ab ipſa nativitate, imbecillitatis quodam vitio laborant; non mirum eſt ſanguinis circulum, ſive itum ac reditum in illis ipſis admodum eſſe ſegnem, tardum & impeditum, præſertim quando ille copioſiori ſero, excrementitiis ſalinis partibus referto ſcatet, & tempore paroxyſmi, qui ſemper febrili motione fit & incipit, majori copia ad has partes appellitur; unde non poſſunt non humores ſtagnare, & vaſa nimium diſtendendo eorumque nervoſas membranas divellendo, dolores cum inflammatione licet leviori producere. Atqui hinc utiliſſimum omnino eſt, ut ſanguinem ſuperfluum & ſtagnantes per has partes valde ad circuitum difficilem e vena extrahamus; & ſic ejus liberiorem progreſſum promoveamus.

§. IV.

Vomitorium ſingulo menſe exhibẽdum.

Quoniam paroxyſmorum, & rheumatico-arthriticorum, & podagricorũ evidens & materialis cauſa, in ſeri excrementitii abundantia & colluvie conſiſtit, atque huic ingenerandæ vitiata prima in regione alimentorum digeſtio & cruditatum proventus multum velificatur, complures non minus periti ac eruditi Medicorum ſingulis menſibus vomitum excitandum commendarunt, ut ventriculi, & duodeni cavitas, & qui huc pertingant ex hepate & pancreate canales a ſentina crudorum, & vitioſorum humorum expurgentur: vid. HILDANUS *cent. 6. obſ. 34.* MERCATUS *de morbis intern. l. 4. c. 18* RIVERIUS *in Praxi l. 6.* SYLVIUS *in Pr. pag.* 153. Alii vero pro cura vernali vel autumnali, ad primam regionem, & totum corpus a ſordibus probe expurgandum, infuſa ex variis laxantibus, roborantibus & aperientibus concinnata uſurpanda ſuadent.

§. V.

Thermæ Carolinæ omnia remedia ſuperãt.

Ego, ut fideliter & candide pro more meo dicam, non certius, non efficacius, & magis genuinum in ejuſmodi affectibus & avertendis & minuendis, vel, ſi medicina inopportuna turbatis motibus intro inverſa vitioſa materia fuerit, in ordinem redigendis, quam in uſu thermarum & quidem Carolinarum inveni remedium, quarum virtus, & energia, in calculo, podagra inveterata, & in hac, ſi fuerit ad interiora repreſſa, ad partes exteriores revocanda, hæmorrhoidum quoque fluxum, ſi cauſam & occaſionem malo ſuggeſſerit, reſtituendum, incomparabilis eſt. Cujus veritatis permulta, imo millia exempla, adducere integrum eſſet, ut adeo, qui eam vel in dubium vocare, vel plane negare geſtiunt, aut improbitatis, aut inſcitiæ ſeſe ipſos accuſent. Nam hæ aquæ in larga ſatis quantitate potatæ, ob ſpirituoſum quo pollent elementum, & ob ſalia mineralis proſapiæ, quæ in ſinu fovent, tenues non modo & fluxiles reddunt humores, atque obſtructa & infarta minima vaſa aperiunt, ſed & per omnia, quæ evehendis a corpore alienis & morbidis humoribus dicata ſunt, excretoria, per hepaticos ductus videlicet, per alvum, per ſubcutaneum emunctorium, per vias urinarias, per mucum bronchiorum & narium, copioſiſſime & ſine ulla virium jactura per multos continuos dies materiam peccantem educunt. Hinc certe univerſalis morborum chronicorum præſervatorii & curatorii nomen, ſi non altiores malum egerit radices, jure ſibi vindicare poſſunt: ſiquidem ego, qui has ſalutiferas aquas viginti circiter vicibus frequentavi, ſancte affirmare poſſum, quod non per artem exiſtat vel inveniri poſſit tale remedium aut medicina, quæ huic, quam benigniſſimi, qui curam etiam corporis

noſtri

noſtri habet & ſemper habuit Creatoris beneficio pientiſſimo animo acceptam referre debemus, æquiparari poſſit. Atqui id etiam obſervavimus, quod ſi ſub ipſa cura irruat hic affectus, longe mitior, brevior & placidior ſemper procedat & finiatur. Neque etiam aliis mineralibus fontibus thermalibus, & quas acidulas ſalutare vulgo conſueſcunt, modo pro differentia corporum & naturarum recte & cum debito regimine & convenienti methodo præſcribantur, uſurpentur, commendentur, laudes & energias ſuas detrahere volumus, cum paſſim etiam indubia adſint fauſtiſſimi effectus in ejuſmodi radicatis & chronicis morbis exempla. Poſſunt vero temperatiores aquæ minerales, ad quas pertinent *Wildungenſes*, *Selteranæ*, *Veteraquenſes* in Sileſia, loco potus, ſi tertia admiſceatur vini pars, per totum anni decurſum in uſum duci.

Neque acidulæ laudibus carent.

§. VI.

Poſtremo quoque potibus diluentibus, acrimoniam ſalſam temperantibus & demulcentibus, leniterque evacuantibus, ut ſunt lac, ſerum lactis, ſummam tum præſervandi, tum curandi ſcopo adhibitis, virtutem adſcribimus, quippe eam exeruiſſe multiplici experientia comprobatum eſt. Id autem remedii genus, in eodem morbo antiquiſſimos jamjam maximi feciſſe, HIPPOCRATES & CELSUS loquuntur. Ille enim paſſim ſpeciatim in *lib. de affect.* in difficillimis podagricis & articulationum doloribus, lac aſininum commendat. Hic vero *lib.4.cap.*24. ita ſcribit: *quidam cum aſinino lacte poto ex toto ſe eluiſſent, in perpetuum hoc malo evaſerunt.* Præterea quoque PLINIUS, *ſunt inter exempla*, inquit, *qui lac aſininum bibendo liberati ſunt podagra, chiragraque.* Novimus nos non paucos lactis bubuli per aliquot annos uſu, item aquæ pluvialis pro potu ordinario, perplures a doloribus podagricis annos immunes vixiſſe. De cura vero lactea prudenter inſtituenda, infra in cautelis & monitis plura ſubjiciemus.

Quibus non inferiores potus alii temperantes.

§. VII.

Porro, ad methodum tam præſervatoriam quam curatoriam, nihil ſecurius, nihil accommodatius regimine diaphoretico, ſalutari conſilio procurato, inveniri poteſt. Nam ſi verum, uti eſt veriſſimum, quod ſanguis ſeroſus impurior, qualis maxime ex tranſpiratione prohibita redditur, cauſa antecedens & materialis paroxyſmorum podagricorum ſit; ipſa certe ſanior dictitat ratio, quæ experientia confirmatur, atrocem hunc morbum, quam optime, & tutiſſime, facta liberiori tranſpiratione, vel ea quæ ſecundum naturam fit reſtituta, eſſe remedium omnibus aliis ſuperius. Et quoniam hac de re inſigniſſimus & notabilis admodum locus in CAROLI PISONIS utiliſſimis obſervationibus: *de morbis a ſeroſa colluvie oriundis Sect.*5 *cap.*2. extat; operæ pretium nos duximus eundem noſtræ tractationi ſubnectere. Verba autem laudati elegantioris Auctoris hæc ſunt.

Diaphoretica laudantur.

„ Denique quod ſpectat ad vacuatio-
„ nem ſeri per cutim eamque ſenſibi-
„ lem, hanc plurimi facio, ut debeo,
„ quia & revulſionis vim habet, & ma-
„ xime eſt opportuna in his affectibus,
„ quippe quæ naturæ convenientiſſi-
„ ma, cum ea ſeri portio, quæ per cu-
„ tem inſenſibiliter ex naturæ inſtitu-
„ to continenter quotidie exſpirare de-
„ bet, ſuppreſſa quacunque ratione, &
„ introrſum depulſa materiam præſtet
„ arthriticis doloribus, ut ante hac de-
„ monſtratum. Quamobrem conſulo,
„ ut Illuſtris Preſul ſudorem quotidie,
„ ſi fieri poteſt, aliqua arte promoveat,
„ aut certe inſenſibilem exſpirationē;
„ quod ut conſequatur, in primis den-
„ ſitati cutis, quam infert inclementia
„ aeris, præſertim hyberno tempore
„ conſulere debet, nam quæ a poly-
„ ſarcia aut ætate denſitas infertur, de
„ ea nulla providentia haberi poteſt.
„ Ergo accurate videat, ut bene tectus
„ incedat ſemper, & de nocte potiſſi-
„ mum ſtragulis levibus quidem, ſed
„ calidis, pluma videlicet aut pelle in-

ſar-

,, ſartis deſuper ſubterque ſtratis oper-
,, tus dormiat, & ita opertus ut ſponte
,, ſudor, ſub diluculum erumpat: quod
,, eveniet, ſi non ita de mane expergi-
,, ſcatur, ſed aliquantiſper quietem in
,, lecto longiorem capeſſat; & ſudor
,, nihilominus non erumpat, is multa
,, longaque provocetur univerſi cor-
,, poris frictione. Quod ſi eo fruſtre-
,, tur, aut hiſce modis eum provocare
,, tædioſum illi eſt, ſuadeo certe, ut
,, ſemel in hebdomade hypocauſtum
,, jejunus adeat, ibique per horulam
,, ſudet, quod primum tentabit, ubi
,, plethoræ corporis venæſectione prius
,, providerit, ut avertat cutaneos affe-
,, ctus, qui ab inſolito hypocauſti uſu
,, ſponte emanare ſolent. Atqui ſi his
,, artibus ſudor erumpens minus e-
,, mendandæ colluviei ſeri in corporis
,, habitu ſtagnantis ſatisfacere poteſt,
,, certe auctor ſum, ut ineunte vere &
,, autumno, quibus anni temporibus
,, fluxiones repetere ſolent, utatur de-
,, cocto ſudorifico ſive ſarſæperillæ ſi-
,, ve radicis Sinarum, idque per unam
,, aut alteram ſeptimanam, vel certe
,, *ſyrupo Ambroſiano*, ſi metus ſit a vi-
,, ſcerum & ſanguinis æſtu.

CURATIO
IPSO IN PAROXYSMO.

§. I.

Imminente paroxyſmo, alvus ſubducenda.

Ego imminente paroxyſmo, qui ex laſſitudine inſolita & inquieta, appetitu adaucto & gravitate capitis & artuum cognoſcitur, primam regionem ante omnia leniter a ſordibus alvinis, neque minus a collectis in duodeno & reliquo inteſtinorum canali vitioſis humoribus deplendam, & expurgandam ſuadere ſoleo: id quod tutiſſime tum per clyſteres emollientes & temperate carminativos, tum interne per infuſa rhabarbarina & mannata, cremore tartari exaltata, perfici poteſt. Memini, me olim ſtatim ſub initio doloris podagrici & arthritici, inſigni ſæpe cum fructu uſum fuiſſe ſequenti mixtura: rec. aquæ florum acaciæ uncias duas, cinnamomi ſine vino unciam dimidiam, pulveris Cornachini drachmam, ſyrupi roſarum laxativi, vel cichorei cum rhabarbaro unciam ſemis. Nam inſtar aphoriſmi practici medicorum juniores teneant hoc: mitiores ſemper dolores evadere, in quocunque etiam loco conſiſtant, ſi prima regio prius ſordibus ſuis, ante uſum aliorum medicamentorum, probe fuerit expurgata; quæ alias migrando in ſanguinem, inque partes affectas penetrando, & dolores intenſiores reddunt, & graviora ſymptomata producunt. Atque in eo quoque laudandum eſt SOLENANDRI conſilium, quod extat *in Oper. ſuis p.* 78. ubi ſcribit, ſe in paroxyſmi podagrici principio magno cum ſucceſſu exhibere aliquod purgans ſolere, primum id edoctum ab ALEX. TRALLIANO *lib.* 2. Et ſingulare eſſe, PECHLINUS *obſ.* 26. eruditiſſime innuit, quod arthritici leniorem plerumque experiantur inſultum, detracta ex primis viis vitioſa materia.

§. II.

Materia vitioſa podagrica per tranſpirationem auctam diſſlanda.

Cum vero omnis doloris articularis & podagrici paroxyſmus motum febrilem comitem habeat, cujus etiam beneficio, natura optima morborum medicatrix, ſolenniter & feliciſſimo ſæpe cum ſucceſſu morbum curare, & quæ eum excitat vitioſam & hoſtilem materiam convenienti tempore, per congrua emunctoria evacuare atque foras reſcribere ſolet; idque in doloribus maxime per ſufficientem, & auctiorem tranſpirationem perfici, dum non modo tota ſanguinis & ſeri maſſa depuratur, ſed & ipſe dolorem in pedibus creans vitioſus humor ſucceſſiva diſſlatione & exhalatione excernitur; prima ac princeps medentis debet eſſe intentio ac cura, ut placidam continuam & non interruptam diaphoreſin, ſuo conſilio & auxilio procuret & moderetur. Præſtare id opportuniſſime poſſunt ipſa infuſa, quæ loco Theæ, ex herba ſcordii

Quo ſpectant infuſa Thee & mixturæ.

car-

cardui benedicti, veronicæ, radice glycyrrhizæ, corticibus citri recentibus parantur: cui ſcopo identidem egregie inſerviunt mixturæ, ex aquis deſtillatis cardui benedicti, galegæ, ſcordii, ſucco citri, lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, cinnabari, nitro purificato, & ſyrupo acetoſitatis citri, ſingulis debita doſi & proportione ſumtis concinnandæ. Inſtar omnium vero poteſt eſſe liquor noſter anodynus mineralis, ſi cum quarta parte ſpiritus *Buſſii*, & tartari volatilis roboretur: de quo triginta vel quadraginta guttæ pro doſi, ex ordinario decocto vel infuſo jam laudato propinari poſſunt. Præſtat vero ejuſmodi medicamenta mane, cum exſpectatione lenioris ſudoris in lecto exhibere. Veſperi & circa noctem pulveres temperantes bezoardici nitroſi, cinnabarini, cum aquis analepticis, diapnoicis, vel cum emulſione amygdalarum dulcium aut ſeminum quatuor frigidorum majorum commodiſſime porrigi poſſunt.

§. III

Neque minus decocta. Expedit etiam pro feliciori ſanationis obtinendo ſcopo in hoc affectu, pro ordinario potu, decocti temperantis & diluentis paulo liberaliorem uſum commendare, ex quo ſummum me ſæpius fructum percepiſſe recordor. Species hæ ſunt: rec. radicis chinæ, ſarſaparillæ, polypodii ana uncias duas, liquiritiæ, cichorei ana unciam, corticis ligni ſaſſafras unciam dimidiam. Quarum dimidia pars in quinque aquæ menſuris & una vini coquantur ad conſumtionem ſeptimæ partis: quo decocto non modo pro ordinario potu & ad extinguendam ſitim utendum, ſed & ex eo medicamenta propinanda ſunt, atque inſuper ſingulis duabus horis, octo unciæ calide bibendæ ſunt, idque ſtatim a morbi inſultu faciendum. Inde urina copioſe fertur, & corpus in continua perſpiratione ſervatur, alvus quoque fluida & laxa manet; ſi vero hæc officii ſui fuerit immemor, ſupra propoſitum laxans exhibendum; abſtinere quoque ab omnibus juſculis pinguibus nutrientibus expedit. In doloribus autem vagis præſertim a ſcorbutico humorum inquinamento qui oriuntur, ſerum lactis dulce vel acidulum, item fons Selteranus cum lacte remixtus utiliſſime pro potu dantur.

§. IV.

Topica quæ, & ubi conferant? Ad mitigandos artuum, ſi acerbius affligant dolores, cautiſſime cum ipſis topicis procedere æquum eſt: quia multiplici experientia teſte, plus damni quam emolumenti attuliſſe conſtat. Conſultius autem & ſecurius eſt, partes dolentes culcitris levioribus plumaceis involutas, in quiete & temperato æquabili calore retinere, ut lenis & ſucceſſiva humoris vitioſi difflatio procuretur. Ceteris vero externis omnibus minus noxiis, antiquiſſimum illud cataplaſma ex mica panis albi, lacte, vitello ovi, croco & floribus ſambuci paratum, mea quidem ſententia præferendum erit. Poteſt etiam, præſertim in arthritide vaga, ſuccus lumbricorum terreſtrium addi. Novi quoque non ſine inſigni levamine in acerbioribus doloribus, fruſtum carnis ex recenter mactato animante parti affectæ applicatum fuiſſe: quod poſt viginti quatuor horas amotum, fœtidum ſparſit odorem. A tinctura ſulphuris volatili, quæ ex calce viva, ſale ammoniaco & ſulphure paratur, cum charta bibula, membris affectis, non quidem ſtatim in principio, ſed circa finem, & ubi tophi metuendi admota, ob fortiorem procuratam diſcuſſionem, effectus laudatiſſimos vidi: ſed non omnes hoc medicamentum, ob ſummum, quem ſpargit fœtorem, ferre poſſunt. Dolore & paroxyſmo ſublato, quando ingens in partibus affectis imbecillitas movendique impotentia remanet, balſamum noſtrum ſpirituoſum liquidum, cum aqua Reginæ Hungariæ dilutum, moderate inunctum inſigne robur afferre crebro obſervavimus.

Cautelæ, & obſervationes Clinicæ.

§. I.

Venæſectio in quibuſdam cautè adminiſtranda.

Venæſectio, utut in corporibus, quæ ſanguine plus quam ſero abundant, atque in ætate juvenili conſtituta, diæta ſimul lauta vinoſa delectantur, ad præcavendos paroxyſmos podagricos, & arthriticos utiliſſimam præſtet operam, atque etiam, ubi a defectu excretionis hæmorrhoidalis vel menſtrualis morbus vel ejus paroxyſmus metuendus, plane neceſſaria ſit: neque etiam imminente paroxyſmo in arthritide valida & vaga reformidanda; ſed intrepide admittenda: nihilominus ubi corpus valde debilitatum, excrementitii ſeri copia obſeſſum, ex vitio bonæ digeſtionis, & excretionis inſufficientis prognati, cautius eſt ab ea abſtinere, & quidem hiſce de cauſis, quia excrementitio ſero, portio etiam conſiſtentis ſanguinis non ſine virium jactura amittitur; ſecundo, quia criticus ille naturæ motus ad exteriora, & peripheriam corporis vergens intercipi poteſt, quod in febribus eryſipelaceis ſæpius fieri videmus: tertio, quia, candide quod fateri debeo, aliquoties poſt venam ſectam acerbiorem ſymptomatum impetum animadverti.

§. II.

Cura lactis.

Circa curam podagræ per lac, ſive potius ejus paroxyſmorum ad magnum, & notabile tempus ſuſpenſionem, id obſervavimus: quod ſi hac finita ad priſtinum victum & vivendi genus ægrotantes redierint; vel ipſi paroxyſmi bono omine reverti cœperint, vel loco horum, in corporibus præſertim ſenilibus & imbecillioribus, pathemata ſpaſmodica, in abdomine colica, ventriculi cardialgicæ inflationes, dolores nephritici cum iſchuria, & non adeo longum poſt temporis ſpatium mors inſecuta fuerit. Inſuper etiam circa lacteam curam, quæ alias ad expugnandos atque avertendos arthriticos, & podagricos dolores, non deſtituitur laude & effectu, id monendum ducimus, quod, ubi corpus plethoricum, vel ſero abundantiori impuro turget, vel ob tonum ventriculi, & inteſtinorum labefactatum, prima regio ſemper fere cruditatibus vitioſis obſeſſa eſt, aut ſi pathemata hypochondriaca, quod ſæpius fit, ſubſint, atque ipſa natura lacticinia reſpuat, prorſus hanc damnandam eſſe judicemus, quippe in viſcerum ulteriorem infarctum, in cachexiam, hydropem, & hecticam febrem tali pacto ægrotos præcipitari poſſe certũ eſt.

§. III.

Purgantia fortia ipſo in dolore non exhibenda.

Recte monet CRATO *l. 5. in conſil.* quod fortiter & violento impetu evacuantia, eo quod naturæ, & in primis ventriculo vim inferant, nequaquam inchoantibus & perſeverantibus doloribus exhiberi debeant. Hinc perite TRALLIANUS *l. 11. p. 601.* ſuadet, in podagra talia purgantia eſſe adhibenda, quæ ſtomachum non ſubvertunt, & addit rationem hanc: *nam hujus cura in omnibus affectibus haberi debet, ut ne ventriculi os ab iis, quæ adſumuntur offendatur. Ipſi namque infirmanti omnes nervi conſentiunt, & fluxionibus tentantur.*

§. IV.

Decoctum Viennenſe.

Quod attinet ad decoctum Viennenſe, noſtro tempore ad podagram curandam medicamen famigeratiſſimum, cujus inſignes virtutes una cum modo uſurpandi in *M.N.C. cent. 1. obſ.* paulo curatius deſcribuntur, a multis qui eo ipſo uſi ſunt, magnopere quidem collaudatum memini; quorum autem corpora robuſtioris paulo conſtitutionis erant. Neque prorſus ejus uſum improbare velim: ſed, quoniam plerumque debilioris, tenerioris, & ſenſibilioris naturę podagrica affectione laborantes eſſe ſolent, ab hermodactylis & a ligno guaiaco, quæ iſtud ingrediuntur, & omnino ſale acri ſtimulante prædita ſunt,

ſunt, lubens abſtineo, qui ſecuriora tantum amo & approbo, quæ inter hoc quod ſupra a nobis traditum eſt decoctum præcipuum locum obtinebit.

§. V.

Topicorũ circa uſum. Externa remedia partibus dolentibus applicata, utut raro careant noxa, longe tamen periculoſiorem in corporibus ſanguine vel ſero impuro repletis, ſive cacochymicis, ſenſibilioris naturæ, hypochondriacis & hyſtericis, in quibus nervorum & fibrarum ſyſtema ſpaſmis jam adſuetum eſt, fortiuntur eventum: ſiquidem plurimum obſervationum fide conſtat, lethales horum applicationem excepiſſe affectus, quos inter apoplexiam, hemiplexiam, memorię amiſſionem, aſthma convulſivum, cardialgiam, colicam ſpaſmodicam, ventriculi & inteſtinorum inflammationem nominaſſe ſufficiat.

§. VI.

Spirituoſa topica quibus conferant. Topica ſpirituoſa ac camphorata in ſubjectis ſegnioribus & humidioribus non adeo nocent: in ſiccioribus vero, ſi materiam podagricam non retropellant, ad calculum tamen diſponunt, vel tophorum generationi velificantur, aut moleſtiſſimas partium contracturas relinquunt.

§. VII.

Pauciora & ſecura remedia uſurpãda Non poſſumus non iterum iterumque monere, in affectibus podagricis & articularibus, paucioribus & fidis remediis tantummodo utendum eſſe, rejectis inſecuris & ancipitibus, quæ ſæpius damna intuliſſe animadverti. Hinc mihi perplacent, quæ tradit Cl. Romanorum Medicus ALEX. PASCOLIUS *Oper. tom. 3. Sect. 3. cap. 5. p. 220. At enimvero*, inquit, *ut quicquid in eo morbi genere, quem in publicis noſocomiis non minus, quam in ædibus aliorum privatis, crebro præ manibus habuimus, ad hoc temporis obſervavimus, ingenue ut noſtri moris eſt fateamur: proferre non dedignabimur eos, quibus aut nihil prorſus, aut nihil propemodum in rheumatiſmo fecimus, felicius ut plurimum evaſiſſe, quam alii, quos validioribus artis præſidiis ſubjecimus. Quæ res porro effecit, ut poſterioribus annis ejuſmodi ægrotantes tractando, præter victum tenuem, & congruum, ac uberrimas potiones ex aqua vel ſimplici vel per levem infuſionem ſarſaparillæ, glycyrrhizæ, florum papaveris rhoeados, hiſque ſimilium medicatas, nihil aliud præbere conſueverimus; quo ſolo temporis proceſſu, ſudores plane criticos, optimo cum ſucceſſu excitavimus.*

§. VIII.

Galliarum medici celeberrimi, quos inter CHESNEAU, BOTALLUS, RIVERIUS, CAROL. PISO, referendi, in doloribus podagricis & arthriticis crebro repetitam venæ ſectionem maximopere laudant & commendant, præſervandique potiſſimum fine, & ſcopo celebrant: quæ tamen methodus in noſtris ſeptentrioni vicinis hominibus, quorum corpora non tanta ſanguinis abundant copia, haud curate quadrat. *Venæſectio repetita* Nihilominus, ſi morbus non adeo inveteratus, & corpus ad ſanguinis abundantiam ingenerandam pronum fuerit, levior & ſæpius repetita venæſectio, ſeu ſingulis potius menſibus in pede admiſſa ſcarificatio, præmiſſo tamen ſemper leniori laxante, non erit infructuoſa. Eximius plane eſt locus, quem de venæ ſectione utiliſſime frequentius repetita, habet laudatus PISO *l. c. Sect. 5. cap. 1. p. 406.* hic merito apponendus: *Addo autem*, inquit, *ſingulis menſibus, quoniam eadem experientia me docuit, quotieſcunque per inducias vel paucarũ ſeptimanarum æger corpus refecerit, ſanguiniſque jacturam reparaverit, tum prima quoque commotione aeris & alteratione ſive ad algorem, ſive ad æſtum omnino arthritim recrudeſcere. Et certe ſæpe audivi magnos viros ex arthriticorum familia, nihil longo uſu reperiſſe retardandis cohibendiſque fluxionibus arthriticis, ſi non prorſus tollendis, ipſa venæ ſectione, eoque ejuſdem uſum etiam in affecta ætate non reformidaſſe. Itaque repetita placet venæ ſectio & per epicraſin: quod ſi probatur, nemo non videt*

omnino parca manu eſſe adminiſtranſtrandam, & quantitatis hunc eſſe ſcopum, ut providenter dumtaxat ne turgeat ſanguis in vaſis & orgaſmo ſpontaneo commoveatur.

IX.

Tumor a ſolutione morbi relictus caute tractandus.

Paroxyſmo finito & morbo ſoluto, in corporibus ſpongioſioribus habitus, & ſanguine ſeroſo turgentibus remanet ſæpiuſcule pedis affecti inſignis & valde diffuſus, qui impreſſa digiti veſtigia relinquit, tumor, caute profecto tractandus; nam ſi quis eum pro incipiente hydrope habuerit, & ad hunc præcavendum vel abigendum, validioribus purgantibus uti velit, is non leve ſanitati & vitæ damnum infligere poterit. Opus tunc potius eſt lenioribus laxantibus balſamica virtute eminentibus, ut ſunt rhabarbarum in ſubſtantia, pilulæ *Cratonis*, *Becheri*, noſtræ, mediocri quidem doſi, ſed crebrioribus exhibitis uti. Externe autem pulvere, ex farina fabarum, camphora & floribus ſambuci conſpergendi pedes, & leniter non autem nimis valide, vinculis, ne uberior ſeri fiat affluxus & ſtagnatio, conſtringendi.

§. X.

Tophi reſolvendi.

Ad tophos diſcutiendos & reſolvendos in ſenili & inveterata podagra, ego non præſentius, ipſo balſamo ſulphuris antimoniato, quod ex ſale ſcoriarum reguli antimonii ſimplicis, ſuperinfuſo oleo terebinthinæ & juniperi paratur, me deprehendiſſe, aſſeverare poſſum.

ENARRATIONES MORBORUM.

CASUS I.

Podagra ab empirico retropulſa funeſta.

Vir ſexagenario major, ſanguineo-cholericus, ſanguine & ſuccis plenus, habitus corporis robuſti, animique ad iram valde proclivis, per complures annos doloribus convulſivis, colicis, ſpaſticis, necnon podagricis miſere divexabatur: quorum tamen malorum ſolamen, in uſu *Carolinarum* ſingulis annis adhibitarum, nunquam non præſentiſſimum invenit. Nihilominus, neſcio ſub quo infauſto ſidere, prodentiſſimus vir in empiricorum infelices manus irruit, qui, fiduciam addentes ampliſſimam, noſtro pedibus per aliquot dies laboranti pulverem commendarunt, cujus doſis admodum quidem exigua, ſed ſapor valde conſtringens, & metallicę ſine dubio mercurialis & vitriolicæ naturæ erat. Oblata duabus ſingulis horis doſi, hacque ad duodecimam uſque reiterata, omnes dolores & cruciatus ſimul & ſemel conquieverunt. At vero altero die, in graviſſimas incidit cardialgicas anxietates, cum inquietudine, ventris tormentis, alvi pertinaciſſima adſtrictione, animique intercurrente deliquio, comitatas: inſuper nec corpus nec caput erectum detinere poterat; quæ ſymptomata brevi poſt, cum inſultus apoplecticus exciperet, corpore mirum in modum inflato, capite in immenſam molem turgeſcente, ſanguineoque ſero ex ore & faucibus effluente, nimiæ confidentiæ pœnas morte miſerrima luere debuit.

Epicriſis.

Funeſtæ hujus cataſtrophes cauſa, vix alia inveniri vel excogitari poterit ac infeſti remedii antipodagrici aſſumtio: quandoquidem ſenſibilioribus corporibus, ſi ſpaſmodicis primarum viarum tentantur conſtrictionibus, ejuſmodi mercurialia & metallica remedia ſemper nocentiſſima ſunt, eo quod nonniſi ſpaſtica quadam ſtrictura operationem ſuam exerunt, & ita univerſum nervorum genus male afficiunt. Cui etiam in noſtro caſu repentina dolorum podagricorum remiſſio adſcribenda venit, dum videlicet ob ſpaſticam ſtricturam partium externarum, materia podagrica intro coacta fuit; qui ſpaſmus ſimul efficit, ut ſanguine plus juſto ad pectus, & caput propulſo, ex nimia vaſorum diſtenſione ejus extravaſatio in cerebro oborta fuerit. Hinc omnibus & ſingulis.

gulis,qui praxin exercere ſuſtinent,non ſine ſumma ratione ſuademus,ut in quibuſvis morbis ſpaſticis,qui in ſenſibiliora præſertim corpora incidunt, cane & angue pejus,cuncta mercurialium, metallicorum, emeticorum atque acriorũ purgantium genera, fugiant:inter quæ etiam mercurium dulcem, aurumque fulminans, ob inauſpicati ſucceſſus, quem ſæpius ſub ejuſmodi circumſtantiis obſervavimus, effectum, reponere non dubitamus; ſiquidem a pulveribus ſic dictis ſolaribus non raro maximas præcordiorum anxietates, comite ſingultu, in podagricis obortas, doloribuſque licet mitigatis omnia intus pejora reddita fuiſſe novimus.

CASUS II.

Tumor pedum eryſipelaceus retropulſus.

Vir Illuſtris quadraginta & aliquot annorum,rheumatiſmis ſcorbuticis crebrius affectus, tumore eryſipelaceo in dextro corripitur pede,quod ulcus olim purulentam materiam continenter ſtillans obſeſſit. Hic tumor inflammatorius radium rubicundum a glandulis inguinalibus, ad extremum uſque pedem emiſit. Altero die dolor metatarſum pediſque ſiniſtri pollicem ſatis atrox cum inſigni tumore invaſit: unde plane immobiles redditi pedes fuere. Chirurgus in principio ſtatim ad eryſipelas profligandum ſpiritum camphoratum crocatum applicavit, & cum in alterum pedem dolor tranſiret ſpiritum removit, & hujus loco ſiccos pulveres cum camphora mixtos applicuit. Inde mox notabilis dolorum levatio & remiſſio in utroque pede ſucceſſit; non ita multo poſt autem tam gravis circa præcordia anxietas, & diaphragmatis conſtrictio, ut omnem penitus reſpirationem tolleret, cum æſtu & plenaria appetitus proſtratione ſecuta fuit, quibus alvina obſtructio, cum inflatione aſſociabatur. Præſcripſi quum me conſultum adirent, ad alvum leniter educendam,decoctum mannatum; & ad flatus diſcutiendos materiamque retroceſſam ſudore diſſlandam, aliquot liquoris anodyni mineralis cum tertia ſpiritus Buſſii parte remixti doſes propinavi. Quo pacto & totum mox corpus largiſſimo ſudore perfundebatur, & ipſę hæmorrhoides, quibus aliquando aſſuetus erat,denuo fluere cœperunt, omniaque ſic evanuerunt ſymptomatibus penitus evaneſcentibus.

Epicriſis.

Similis fere caſus,qui evidenter camphoratorum externum uſum in podagra noxium declarat,aliquot ante annos in Illuſtriſſima fœmina mihi occurrit:hæc enim poſtquam minium cũ camphora remixtum pedibus podagra tentatis applicaſſet,hæc quidem ſiluit, aſt non multo poſt cardialgici dolores, ſumma virium proſtratio, vomitus,inquietudo, cum æſtu febrili, alvus renitens & leve delirium accedebant; quæ ſymptomata ſtatim ab oblato cum emulſione ex ſeminibus 4.frigidis pulvere præcipitante nitroſo,cum tertia parte grani unius camphoræ permixto pro doſi,remiſerunt, & materia podagrica ad exteriores partes reverſa eſt. Siquidem ego paſſim quoque animadverti, camphoram, cum exterius applicata noxam intuliſſet, interne exhibitam illata damna reſarciviſſe. Memorabilis quoque eſt obſervatio, quam recenſet HAGENDORNIUS *cent.* 1. *obſ.* 28. ubi mercator ex dolore & tumore ſcorbutico laborans, applicato epithemate ex aquis deſtillatis cum ceruſſa & camphora,doloribus ſedatis,loquelam amiſit, nec brachium movere potuit. Neque vero in totum camphoram ejuſque ſpiritum in tumoribus & doloribus partium extremarum damnare & rejicere animus eſt,ſed prudentia & diſtinctione naturarum opus eſſe velim: nam qui in artis verſantur exercitio,ſubinde experiuntur, non omnia omnibus promiſcue prodeſſe,atque id maxime valere in topicis,dum quod alterum juvat, idem alteri noceat.Eſt autem cauſa non tam diſpoſitio peculiaris humoris peccantis,ſed potius ipſa tenſiva tonica fibra-

brarum, pororum & vaſorum cutis conſtitutio: habent enim omnes partes & maxime quæ emunctorii, & colatorii vices gerunt, ſuum peculiare robur, tonum, tenſionem, necnon ſuam quoque dilatationem, quæ ſpecies motus ad ſecretiones & excretiones ſumme neceſſaria, dependet potiſſimum a fluidi nervei influxu, & nervearum membranarum tenſione; qualis itaque hæc ſit in omnibus individuis atque morbis eorumque temporibus, in exhibitione topicorum provide animadvertendum eſt ipſis medentibus. Quis enim non videt, ſi pori nimis fuerint conſtricti a dolore & ſpaſmo, neutiquam tunc ſpirituoſa calida conferre, ſed potius ea quæ blande conſtrictas partes relaxant; contra, ſi nimia eſt poſt dolorem relaxatio, quod apparet ex tumore, dolore mitiori reddito, omnia unguenta humida unctuoſa anodyna valde nocere, & potius tunc linimentis ſpirituoſis nervinis utendum eſſe. Deinde utut quandoque topica egregie mulceant dolores, & febrem mitiorem reddant, nihilominus non ſemper illud valet, etiam in eodem individuo: paucis: quo robuſtior in expellendo eſt natura, majorque corporis corporis adeſt vigor, major quoque motus internus, eo minus periculi inducunt externa decenter applicata: quæ tamen, ſi vigor motuum ceſſet, ſi ætas ſenilis vel ſtatus cachecticus ſupervenerit, plane ſunt ſeponenda. Illud enim unice intendat medicus neceſſe eſt, ut externis non ſiſtat evaporationem materiæ peccantis, ſed eam promoveat: verum, quoniam magna prudentia in hac re opus eſt, ſecurius potius eſt abſtinere ab omnibus externis, & totum negotium curandi internis committere, parteſque affectas in blando tepore ſervare. Dein etiam hoc obſervavimus, tophorum generationem, quæ fit maxime in arthritide fixa, improvidæ non raro externorum applicationi deberi, ſtupefacientibus præſertim & infrigidantibus. Meretur hic adduci B. WEDELIUS qui in *tr. de medicamen. facult.* ſcribit: *Frequenti experientia edocti ſumus, plus damni ipſos podagricos inde paſſos, imo plures ex arthritide vaga hoc modo ſibi fixam accerciviſſe, plurimos vero tophos, quod uſurpaverint unctuoſam, & pinguia emplaſtica.* Hinc, & ipſe Galenus *method. medend.* l. 4. c. 3. tophos in articulari morbo produci recte memorat ex humore glutinoſo & craſſo, quando is non paulatim digeſtus, ſed violentis remediis totus ſimul exſiccatus eſt: & FERNELIUS *conſ.* 12. geminari inde dolores obſervat. Cæterum non omnia topica plane exterminanda eſſe in externis articulorum doloribus arbitramur: ſiquidem quando adfectos partium inveteratus cum torpore quodam & inſenſibilitate relicta, qualis in ſenili ætate ſæpiſſime evenit, tunc ſedata prius interna ſanguinis & humorum ebullitione, ad roborandos nervos & invitandum ſpirituoſi elaſtici fluidi influxum in imbecilles partes, nervina linimenta balſamica virtute nobilitata, expectationi & medici & miſeri ægrotantis eximie ſatisfaciunt.

CASUS III.

Podagra, retrocedens ex frigore, lethalis.

Vir ſanguineo melancholicus annum agens quadrageſimum quartum, habitus corporis ſtrictioris, a decem annis paſſus eſt dolores tarſum pedis obſidentes, qui tamen non adeo vehementes erant, ſed diaphoreticis facile cedebant, utplurimum autem circa menſem Januarii revertebantur. Hi quatuor ante annos acerbiores facti ægrum lecto adfixerunt, abhinc autem duobus annis prædicto tempore adhuc gravius afflixerunt. His cum ipſis luctaretur ægrotans, ingenti terrore affectus eſt, quem diutunior cura & animi angor excepit: quo pacto dolores interiora occupantes, anxios in abdomine cruciatus

tus excitarunt; qui mox remiſerunt, mox reverſi ſunt. Elapſis aliquot ſeptimanis ſæviſſimo frigore regnante, iter ſuſcipere honeſtus vir debuit: a quo tempore dolores longe truculentiores invaſere, qui ventrem, brachia, fauciumque interiora aggreſſi, quandoque in capite ſubſiſtebant, atque ſomnum & quietem admodum turbabant, aliquando etiam effluxum materiæ fœtidæ purulentæ ex aure interna egregio cum allevamento excitabant. Menſe Junio ejuſdem anni acidulas Egranas uſurpavit, ſub quarum uſu quidem dolores ſiluerunt & cuncta bene ſucceſſerunt: abſoluta vero cura abdomen multo atrocius affligentes, appetitum penitus profligarunt: ubi alvus pigra, urina coloris naturalis ſed parcior reddebatur, virium aderat dejectio, & æger de fixo ac duro tumore ſupra umbilicum conquerebatur. Nauſea quoque premebatur, & ſaliva copioſe ex ore ſæpius emanavit, vomituque nonnunquam & alimenta & medicamenta rejecta ſunt: ſiquidem dolor ſuperiora petere, fauces conſtringere, atque ad ſcapulam uſque ſe extendere ſæpius ſolebat. Flatus ventrem diſtendentes per totum hinc inde inteſtinorum canalem cum fluctuatione & borborygmo percurrebant, & ad inteſtinum rectum ubi pervenerunt, mox regurgitabant, cum quaſi exitus ipſis præcluderetur. Notatu dignum fuit, quod per periodos dolores hi infeſtarint, hora pomeridiana quarta, media nocte & antemeridiana decima dum acceſſerunt. Variis uſus eſt remediis, & præcipua medendi intentio eo fuit directa, ut ad ipſos pedes rurſus derivaretur infeſta materia. Hinc frictiones, pediluvia in uſum vocata, venæ quoque in pede celebrata ſectio. Hirudines tandem applicatæ, nitroſa cum camphoratis fine diaphoretico adminiſtrata, nec uſus carminativorum, ſtomachicorum balſamica temperata virtute inclytorum neglectus; alvus quoque clyſteribus, lenioribuſque laxantibus ad officium redactus. Sed ſucceſſus ſperatus fefellit. A nulla tamen re præſentius levamen ac a potu lactis calidi cum infuſo florum ſambuci remixti expertus eſt, quippe per duos quandoque dies ab eo aſſumto dolores conquieverunt. Quatuor abhinc ſeptimanas elixir ſtomachicum ex amaris balſamicis extractis concinnatum exhibui, a cujus frequentiori uſu, dolores ſopiti, vireſque cum appetitu erectæ fuerunt, adeo ut patiens domo egredi, functionibuſque ſuis præeſſe potuerit. Sed inconſtans hæc valetudo fuit, ſiquidem in manu & dorſo dolores rurſus apparuerunt, ſomnum impediverunt, & tumor umbilicalem regionem obſidens, exterius manu percipi potuit. Tandem his malis dirius inſiſtentibus, ſuccumbere noſter debuit, documentum ſat clarum relinquens, contra mortis atrociam nullum inveniri remedium poſſe.

Epicriſis.

Ex præfata hiſtoria liquide apparet, quam contumax morbus ſit ille, & quantum negotii creet medentibus, qui ex doloribus podagricis in corpus retrocedentibus ortum ſuum habet. Singulare illud eſt, quod materia, abſque dubio, vellicans acris, indolis plus minus fixæ & volatilis, ſi in extremis articulorum membranis ſubſiſtat, & ipſi denegetur ſedes & exitus, occupet in abdomine viſcera membranacea, nempe inteſtina, quæ maxime ex membranulis tendinoſo-nerveis conflata ſenſu acutiſſimo prædita ſunt, & ſimilis ſtructuræ ac texturæ cum ligamentis articulorum nerveo-tendinoſis ac glanduloſis ſunt, unde etiam propter affinitatem & ſtructuræ communionem materia peccans mox tranſit ad inteſtina, mox rurſus ex ipſis ad articulos. At vero, quod talem viam ac modum ſervet materia podagrica retropulſa, jam HIPPOCRATES ſuo tempore eleganter notavit *lib. 6. epidem. part. 4. aph. 3.* item *Sect. 2. p. 20.* hiſce verbis: *qui articu-*

laris

lari morbo detentus inteſtini dolore dextra parte vexabatur, quietior erat; hoc autem curato magis dolebat. Et memoratu hanc in rem digna ſunt, quæ tradit SOLENANDER in *Conſ.* pag. 77. ubi ait: *in cura habui nobilem inveterata arthritide occupatum, in ſexageſimo quinto ætatis anno conſtitutum, qui colico dolore reprehenſus fuit. Auctor eram, ut arthritis revocaretur, pedum lotionibus, frictionibus, venæ ſectione in pede, monitus ab* Hippocrate & Benedicto Sylvatico in Conſil. *Obſtitit autem Senior medicus & æger interiit. Atqui ego,* pergit, *idem plane obſervavi in muliere, quæ arthritide fere ſemper laborabat, quando a doloribus coli liberata erat, & vice verſa, ceſſantibus coli doloribus miſere ex juncturis afficiebatur.*

CASUS IV.

Podagra funeſto omine retropulſa.

Vir ſtaturæ mediocris, circiter ſeptuagenarius, temperamenti ſanguinei, habitus corporis ſpongioſioris & robuſtioris, podagricis crebrius afflictus doloribus, aliquot abhinc menſibus ad ſedandam cruciatuum atrociam, ipſa in paroxyſmi acceſſione, partes dolentes, ſpiritu quodam a pharmacopœo ſibi miſſo, inunxit, a cujus crebriori & continuato uſu, omnis propemodum dolor evanuit. Exacto aliquot ſeptimanarum ſpatio ſæva in abdomine tormina paſſus eſt, juncta cum vomitu & alvo adſtrictiſſima. Medicus in conſilium accerſitus, ob metum iliacæ paſſionis, alvum clyſteribus aperiri curavit, aliaque interna, quæ inflammationi reſiſtunt & dolorem levant, in uſum vocavit. Inde non modo ceſſavit vomitus, alvuſque ſoluta, ſed & ſedatus fuit abdominis dolor, ita prorſus, ut æger e lecto ſurgere, & in publicum rurſus prodire potuerit. Sed pauco interjecto tempore paroxyſmus modo deſcriptus, quia hæc valetudinis ſpes non diu perſeveravit, rediit, niſi quod vomitus lenior fuerit: & iiſdem iterum in uſum vocatis medicaminibus ad ſanitatem perductus eſt. Duabus vero elapſis hebdomadibus idem paroxyſmus repetiit, & adhibitis denuo remediis paruit. At vero aliquoties reverſus iterumque depulſus eſt: remanſit tamen omnium ciborum faſtidium, corpuſque in dies conſumi cœpit. Interea nunquam rurſus podagra affectus fuit, octiduoque nulla amplius perſenſit tormina: appetentia vero omnis periit, nec alvus niſi adjuta reſpondit, urina rubicunda, & ſemper adfuit oris ſiccitas cum humidi deſiderio, lectumque perpetuo cuſtodire ægrotus debuit; qui rebus ita conſtitutis, inter vivos eſſe tandem deſiit.

Epicriſis.

Morbi, quem depinximus, decurſus atque eventus, plurimos admonere poterit, quam caute & circumſpecte cum podagricis ſenioribus ratione topicorum agendum ſit: ſiquidem ipſa natura, per ſenium & morbi vim debilitata tandem fatiſcit, atque ad ſerum acre impurum, quod artuum doloribus materiam ſubminiſtrat, per criticum & febrilem motum ad extremas partes & ambitum corporis propellendum, redditur minus idonea; quare materia peccans in corpore remanens nervoſas & membranaceas ventriculi & inteſtinorum tunicas infeſtat, ventriſque tormina efficit: quæ ſi interna inflammatio excipit, ægri vel ſubito e medio tolluntur, vel ſucceſſive maraſmo aut hectico calore vires ipſamque carnem deſurante conſumuntur. Notabile vero in præfata morbi hiſtoria fuit, quod podagricus dolor non redierit, ſed per paroxyſmos hujus loco, ventris tormina, vomitus, ſitis, inappetentia afflictarint; quæ tamen ſymptomata per clyſterum oleoſorum, medicaminum diaphoreticorum, cinnabanarinorum cum caſtoreo remixtorum uſum exſpirarunt: unde conſenſus inteſtinorum cum partibus nervoſis & tendinoſis manuum & pedum, quem in podagricis & chiragra

affe-

affectis quam maxime obſervamus, liquido iterum evincitur. Nam in praxi medica perpetuum fere eſt, atrocia ventris tormina ut plurimum tranſmiſſo ad artus vitioſo humore ſolvi, & retropulſam etiam materiam arthriticam vel podagricam acerbiora ventriculi & inteſtinorum tormina & ſpaſmos ſequi. Alvus ejuſmodi in caſibus, ob tonum primarum viarum deſtructum, officii ſui nunquam non obliviſcitur, atque per clyſteres ſollicitata parum excrementorum, ſed multos fœtidos flatus emittit. Ceterum in ſenibus, appetitus omnimoda viriumque proſtratio, ſitis & oris ſiccitas, lentam febrem, mortemque imminentem indicant.

CASUS V.

Podagra in hæmorrhoidario, ex opiatorũ uſu funeſta.

Vir ſexaginta annos natus, ſpongioſi corporis habitus, hæmorrhoidali fluxui adſuetus, dolorum podagricorum utut mitiorum, vere & autumno ineuntibus, tentatus fuit inſultibus. Circa æſtatis exitum, horæos fructus refrigerantes liberalius paulo ingeſſit, & contra podagricos dolores panacæam ſic dictam ab empirico aſſumſit: quæ conſtabat, ex opii crudi in fruſtula diſſecti drachma, cui duæ aquæ liliorum convallium ſpirituoſæ unciæ affuſæ fuerunt, & ita leni digeſtione ſteterunt. Hujus liquoris cochleare circa lecti introitum medicaſter ſumendum juſſit: cujus uſus, quod placidiorem ſomnum conciliabat, per aliquot ſeptimanas continuatus eſt: & paroxyſmi, circa conſuetum alias tempus infeſtare ſoliti, mirum in modum allevati ſunt. At vero, elapſis aliquot hebdomadibus, menſe Octobris, febris cum totali virium ſuppreſſione, extremorum frigore & perpetua ſomnolentia inſecuta, ægrum omnium præter opinionem jugulavit.

Epicriſis.

Dici vix poteſt, quod tamen quotidiana declarat experientia, quam perniicioſum ſit, conſuetos podagricorum paroxyſmos valentioribus remediis ſupprimere, & materiam illam acrem cauſticam, quæ ſolenniter, utut cum dolore, per congrua emunctoria protruditur, intus retinere: quippe tali modo partium internarum inflammationes, ſpaſmi vel ſphacelationes, quam in noſtro ægro præſentem fuiſſe nulli dubitamus, perpetuo fere ſubſequuntur. Non potuit autem non, propinata narcotica medicina in corpore laxioris habitus, ſenio vicino & a refrigerantium fructuum abuſu jamjam debilitato, infauſtum relinquere effectum: quippe practicorum fide dignorum obſervationes confirmant, a ſolo refrigerantium abuſu, corpora podagricorum orci faucibus tradita fuiſſe.

CASUS VI.

Podagra hæreditaria in hypochõdriaco.

Ante quadraginta propemodum annos, cum in principatu Halberſtadienſi, provincialis medici munus obirem, me conſulebat Illuſtris regiminis Conſiliarius, qui parente hypochondriaco, & podagrico natus, jam per decem annos & ultra, vix enim tunc trigeſimum quartum ſuperavit, & hypochondriacis pathematibus & doloribus podagricis fuit afflictus. Vere & autumno potiſſimum invadebant paroxyſmi, cum gravativa artuum laſſitudine, appetituque aucto, quem poſtea ſequebantur horripilatio cum extremorum frigore & tremore, vomituſque crebriores, quibus liquamina pituitoſa & valde corroſiva acida, quæ & dentes ſtupefaciebant, & pavimento immiſſa ebulliebant, copioſe educebantur. Succeſſit dein febrilis æſtus, & tertio vel quarto die acerbi dolores pedes oppetebant, qui ad aliquot ſæpe ſeptimanas perſiſtebant, & demum ſudore fœtido acidum ſpirante perque plures dies durante ſolvebantur. Id vero erat memorabile, quod, ſi vomitus non præceſſerint

paro-

paroxyſmi diutius ſemper & acerbius pedes afflixerint. Inter medicamenta, quibus per complures annos uſus fuit, non præſentius ſolamen atque lenimen, quam in pulvere abſorbente nitroſo, & eſſentia florum liliorum convallium, cum ſpiritu vini phlegmatico extracta & ſexta parte eſſentiæ caſtorei remixta expertus eſt. Tandem Illuſtris hic vir quinquageſimo ætatis anno, febre acuta Berolini defunctus eſt, & diſſecto corpore pancreas totum ſcirrhoſum, & valde tumentes etiam glandulæ meſenterii repertæ fuerunt.

Epicriſis.

Hypochondriacos procedente ætate demum fieri podagricos experientia teſtatur, id quod ratione quoque demonſtrari evidenter poteſt. Uterque videlicet affectus natura debiles & a parentibus iiſdem morbis laborantibus genitos quam maxime infeſtat, atque primarium vitium potiſſimum in depravata alimentorum digeſtione, crudorum ſuccorum abundantia, & excretionum, quæ ſanguinis & humorum depurationi inſerviunt, defectu conſiſtit. Deinceps aliquot exemplis compertum habeo, in diſſectis corporibus & hypochondriacorum & podagricorum, ubi ex ſuperveniente alio morbo extincta fuerunt, inter alias viſcerum corruptiones, pancreas ſcirrhoſum maxime deprehenſum fuiſſe, & ubi tale quid repertum fuit, ingentem ſemper acido-ponticorum humorum prima in regione colluviem adfuiſſe, quæ appetitus præter naturam aucti, cardialgicæ anxietatis, obſtructionis alvinæ, ructuum & vomitionum acidiſſimorum ſuccorum vera cauſa exſtitit. Quam inimicum vero acidum ſit ad ſanguinem delatum, dum temperatam ejus & gelatinoſam craſin, imo fluxilitatem deſtruit, præternaturalem ſpiſſitudinem ingignit, excretioneſq;retardando, cacochymiæ & viſcidæ & tartareæ genitrix ſit; is quam facile, qui fundamentis phyſicomechanicis morborum generationem explicare novit, poterit penetrare. Ego itaque ſemper cum ſingulari fructu & hypochondriacis & nephriticis & podagricis, tum ad ſymptomatum mitigationem, tum etiam ad ſanationem, ſi adhuc ejus ſpes fuerit integra, medicamenta, quæ acidum deſtruunt in primis viis, ut ſunt abſorbentia ſibi relicta terrea, quæ ſubinde, cum in ſal neutrum degenerent, alvum largius ſæpe ac ſi purgans ſumtum fuerit, ſolvunt, exhibeo; atque inſuper elixiria amara temperate balſamica, cum lixivioſis menſtruis parata frequentius uſurpanda, injungere ac commendare ſoleo. Tandem in præfata morbi hiſtoria id commemoratu dignum eſt, quod etiam in aliis ſæpe annotavi, leviores ſemper arthriticos & podagricos paroxyſmo fieri, quando natura vel ſponte vel arte adjuta ſeſe a colluvie vitioſorum humorum per vomitus ante acceſſum liberaverit; manifeſto indicio, originem dolorum eſſe in primis viis: in cujus aſſerti confirmationem ipſum adduco MARTIANUM, qui ita dicit: *in arthriticis doloribus, ob acorem in ventriculo peccantem a doloribus correptos memini, qui ab iiſdem liberati vel levati fuerunt, ubi acida evomiſſent.* Quod identidem comprobat SYLVIUS *Oper. p. 786.* aperte ſcribens, hanc curam per vomitionem utiliſſimam arthritidi, multiſque a ſe confirmatam experimentis. Imo eadem ratione non paroxyſmum tantum imminentem ſublatum, ſed & novi impetus ſemina extincta fuiſſe idem eodem loco ſcriptum reliquit. Atque ALPINUS *de medicina Ægypt.* multos ſe vidiſſe, qui, cum a podagræ calculique doloribus excruciati fuiſſent, crebro uſu vomitorii egregie adjuti fuerunt, affirmat.

CASUS VII.

Podagra hereditaria inveterata in corpore remanēs, Carolinis expulſa & alterata.

Vir generoſiſſimus, ſexagenario major, ob inſignia merita in ſumma dignitate in hac provincia conſtitutus, & illuſtris regiminis conſiliarius, tenerioris & ſenſibilioris quoad corpus & animum

mum conſtitutionis, a parente, qui fere per totam vitam fuit podagricus, & pedes tophis obſeſſos habuit, genitus, ante 30. fere annos pathemata hypochondriaca, rheumatica, & podagrica expertus erat, quæ procedente ætate magis ingraveſcebant, & utut moderata admodum diætæ vitæ ratione inculcata uſus fuerit, ſingulis tamen annis vere & autumno ob podagram affligentem lecto decumbere, mox breviori temporis mox longiori intervallo, cogebatur. Aliquando vero conſueta podagra, præter morem & conſuetudinem, ſolito tempore non recurrebat, ſed quia materia vitioſa intra ſuccos vitales retinebatur, multis ac graviſſimis tentabatur ſymptomatibus: continuis nempe ventriculi eructationibus, cordis palpitationibus, tremore artuum, inquietudine, dolore capitis acuto, tractorio, lancinatorio, circa tempora, circa nucham, accedente cogitationum confuſione memoriæque debilitate. Conſulebat me atque Clar. D. D. *Strauchium* Archiatrium Martisburgenſem, qui ſæpius frequentaverat *Carolinas*, atque inprimis ex nobis quærebat, num has thermas ſanitati ſuæ profuturas judicaremus. Hic longiori experientia edoctus, ſtatim conſilium probavit; cui ego quoque facile adſentiebam: & ille cum eo ad fontes hos ſalutiferos profectus fuit, a quarum interno uſu decenti cum regimine inſtituto, in tertia & ultima cura, vehemens paroxyſmus podagricus, qui tamen non niſi per ſeptem dies durabat, ipſos pedes corripiebat, remittentibus mox omnibus prioribus ſymptomatibus. Inde optime quum ſe habuiſſet, binis adhuc vicibus, aquas haſce thermales cum ſummo fructu ſemper uſurpavit.

Epicriſis.

Ego ſane complura poſſem recenſere & allegare exempla, quę mirabilem & incomparabilem plane horum fontiũ virtutem & effectum in atrocibus & contumacibus morbis expugnandis, qui ab arthritica & podagrica materia remanente in corpore vel improvide retropulſa oborti fuerunt, demonſtrare valerent, qui potiſſimum in eo conſiſtebant, quod materiam morbificam ad priſtina ſua loca ex interioribus relegaverint, conquieſcente mox omnium ſymptomatum periculoſiſſimorum ſyndrome. Vidi colicas ſpaſmodicas, vidi aſthmata convulſiva, affectus ſoporoſos, morbos melancholicos cum ſenſuum & rationis perturbatione conjunctos, pertinaciſſimaſque tuſſes, atque pulmonum infarctus, qui non niſi a materia podagrica remanente vel retrocedente originem ſuam habuere, hac ratione divino adjumento feliciſſime ſubactos & curatos; maxime vero, ſi non ſemel, ſed bis vel ter in uſum decentem fontes ducti fuerint.

CASUS VIII.

Podagra levior, ex ira & refrigeratione facta gravior & metaſtatica.

Vir generoſus, perſtrenuus Chiliarcha, non procul ab hac urbe degens, corporis macilentioris, fibroſi tamen & robuſti, ſuperato jam *66*. anno, in gravem & exitialem incidit morbum, cujus profligandi cauſa, me in conſilium vocavit. Is jam ante 10. annos doloribus podagricis, mitioribus tamen & obtuſioribus vernali tempore fuit obnoxius, neque minus his deficientibus, acerbis abdominis doloribus, ſive potius inteſtinorum ſtricturis ſpaſticis vexatus. Ante annum Generoſus hic vir, ſub initium hyemis, prægreſſa vehementi corporis refrigeratione, neque minus ingenti animi, quam tamen prudenter compreſſit, indignatione, deſubito truculento ad ſuffocationem uſque aſthmate convulſivo corripitur. Ego tertio die accedens morti ferme proximum inveni; nam ſub ſumma virium proſtratione ad animi uſque defectionem, pulſu duro, debili & tremulo, extremorum frigore, & ſub cogitationum ac rationis turbatione, ægerrime & cum ſonitu ſpiritum ducebat. Primo omnium clyſteres injiciendos, ad ſordes alvinas

cum

cum flatibus educendas, curavi: dein mixturas blande diaphoreticas & diſcutientes, ſingulis horis ſumendas, præſcripſi. Factum hinc DEI beneficio eſt, ut ad omnium adſtantium admirationem, intra quinque dies ſomnum, qui plane fuerat antea ſublatus, capere & reſpirare ſine moleſtia æger cœperit, atque ſucceſſive ingentem viſcoſę materię copiam tuſſi ejecerit. Verum non ita multo poſt, de doloribus ac cruciatibus ipſius abdominis Generoſiſſimus Vir conquerebatur, qui in dies increſcentes intolerabiles evaſere. Alvus adſtrictiſſima, præcordiorumque adfuit anxietas atque inquietudo. Sed ſingula hæc adhibitis idoneis remediis, expulſa e ſede ſua materia hoſtili, conquieſcere cœperunt: relicta tamen ſtatione ſua in regionem inguinalem non procul a virili membro hæc ipſa deſcendit, atque in muſculis ibi conſpicuis, præcedente gravi dolore & inflammatione, abſceſſum efformavit inſignis certe magnitudinis, qui poſt ſuppurationem factam demum apertus plus quam libram puris per vices fundebat. Dum conſolidari cœpit, truculenti dolores pedes infeſtare cœperunt: quos etiam commoda medicina abegimus, relicta tamen debilitate & tumore œdematoſo. Decurſus autem hujus morbi valde ancipitis & difficilis per trium fere menſium ſpatium duravit. Interea valetudini perfectæ fuit redditus Generoſiſſimus ægrotans.

Epicriſis.

Medicamenta, quæ in toto hujus morbi decurſu in uſum duxi, non alia fuerunt, præter clyſteres & cataplaſmata, quam mixtura ex ptiſana, aqua cardui benedicti, florum ſambuci & ceraſorum nigrorum, adjectis, pulvere meo bezoardico leniter camphorato, ſucco citri, liquore anodyno minerali, & ſucco papaveris albi compoſita: quandoque mixturæ ſimplicis aliquot guttas pro doſi adjeci. Qua plus quam viceſies reiterata uſus fuit. Præter hæc, infuſum Theiforme, ex herba veronicæ, ſalviæ, floribus ſambuci, ſemine fœniculi, & decoctum noſtrum uſitatum pro potu ordinario largius ſumendum præcepi, interpoſito interdum electuario vel elixirio pectorali, quia tuſſis longo tempore inſiſtebat. Ceterum me tam vehementem metaſtaſin in morbo nunquam obſervaſſe memini. Atque ex hac morbi hiſtoria & curatione, illud curioſi naturæ & medicinæ ſcrutatores, meo quidem judicio, addiſcere poſſunt, eam eſſe materiæ, quæ dolores in articulis creat & fovet indolem & craſin, ut vix ab ulla medicina immutari, alterari, & ejus pernicialis vis deſtrui poſſit: licet enim in præſenti caſu reliquerit ſuam ſedem, nihilominus ſalva hoſtili indole & craſi permanente, eandem ſuam vim in aliis & compluribus locis exercuit, ut adeo remediorum, quæ vulgo & a chymicis æque ac medicis minus in praxi verſatis, tantis laudibus paſſim venditantur ac celebrantur, & ad aucupandum magis argentum quam ſalutem afferendam apta ſunt, inanis atque plane impotens facultas clare demonſtrari poſſit. Cordatus autem & prudens medicus in ſanando ejuſmodi morbo nihil aliud efficere vel præſtare poteſt, quam ut temperiem & texturam earum corporis partium, quæ nondum ſimili vitio affectæ, integram ſervet, quo morboſa materia ſucceſſiva & blanda evaporatione & diſcuſſione per univerſale cutis emunctorium excludatur.

Plures invenies obſervationes in *conſult. medic. Sect.* 4. 167. 170.

F I N I S.

camph.

Baume de saturne de Bates

℞ sach. satur. ℥i spir. therebint ℥iij digt fiat S. A. digest

Aluminatum de Bates

℞ suc. sim. lib j alum. ℥ss. coq. et clarif. in Facies rubr.

huile de Mirhe

℞ ov. ad durit. coct. seicet vitel. impl. cav. mirh. pulv. et sach. camph. q. s. sine in loco umido

Baume de Rhamel

℞ sapon. venet. ℥ij
camph. — ℥ij aut 3. 4
spirit vin. q. s. f. S. A. balsam.

Vin chalybee de Boerhaave

℞ limat. mart. et cort. peruv. pulv. aa ℥ij
rhabarb. pulv. ℥ss.
vin. optim. lib ij f. infus. frigid.) Dos. ad ℥ij bis vel ter in die

Vin chalybee de Fuller

℞ limat. mart. ℥ij succ. aurant. acid. n° 8
f. digest. per 24 hor. postea add. vin. alb. lib iv
cinam. ℥ss. cariophyl. ℥ij macis ʒiv f. infus.
calid. per dies 4.) Dosis ad ℥ij bis in die

Pilule Mathei alias Starkii

℞ opi. rheb. a. opr. a sord. purg. subtil. ℥ij glicirrij. helebor. alb. et nigr. aa ℥ij sapon. tart. ʒvi. m. add. ol. thereb. q. s. ut f. massa pilul. que tortes humectes dicto ol. quoties siccescit. cliqui nomine heleborum n. posi

Sapo Tartareus

℞ sal tart. aut tart. et nitr. ad factus S. A. ℥vj
ol. therebint ℥viij sient simul in vase amplo et loco frigido
humidoq. ad menses aliquot tandiu silicet sape interim
agitando quotidie et plus olei quoties opus fuerit
adjiciendo usq. dum sal plane triplum olei absorbuerit
atq. in unam massam saponis instar, spissam separandam

Colyre de Lanfranc

℞ vin. alb. lib. i
aq. plant. et ros. ana ℥iij
auri pigm. ʒij
viride aeris ʒi
mirh. et aloes ana ʒij

Decoction d'orme de Bates

℞ cort. med. ulm. recent. ℥iii
bul. in lib. iij aq. font. ad consump. med. part.
colat. add. sirup. frambae. aut moror. ana ℥iij m.
pro gargar.

eau ophtalmiq. saffran. de Bates

℞ sal. amon. ℥iij macera in lib. j aq. calc. done
color. saf. aquir. erit

emplatre de savon selon Quincy

℞ ol. oliv. lib. ij et min. lib. j coq. agitando ad perfectione
mixturae igne remoto add. sap. venet. ras. lib. ʒss
f. s. a. empl.

Decoction de Belosne pour les ulcers

℞ fol. nuc. jugl. bul. in s. q. aq. com.
col. add. sach. q. s. ad usus